

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΥ ΝΕΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»

ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ὑπεύθυνος ἐκδόσεως:
Ἰερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ

ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΥ
ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΤΟΜΟΣ 5

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	9 - 233
Ἠθικός Ε΄	9 (237) *
Ἠθικός ΣΤ΄	31 (253)
Ἠθικός Ζ΄	51 (267)
Ἠθικός Η΄	77 (284)
Ἠθικός Θ΄	87 (291)
Ἠθικός Ι΄	110 (305)
Ἠθικός ΙΑ΄	151 (331)
Ἠθικός ΙΒ΄	186 (352)
Ἠθικός ΙΓ΄	196 (359)
Ἠθικός ΙΔ΄	209 (367)
Ἠθικός ΙΕ΄	223 (376)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	237

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

Σ Υ Μ Ε Ω Ν

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

Λ Ο Γ Ο Σ Ε'

Δι' εκείνους οι οποίοι νομίζουν ότι έχουν ασυναισθήτως εντός των το Άγιον Πνεύμα, χωρίς να αντιλαμβάνονται καθόλου τας ενεργείας αὐτοῦ· καὶ δι' εκείνους οι οποίοι λέγουν ότι δὲν δύναται κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης ζωῆς νὰ βλέπῃ τὴν δόξαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀπόδειξις αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ διὰ τῆς παραθέσεως (ἀγιογραφικῶν) χωρίων. Καὶ περὶ τοῦ ότι δὲν γεννᾶται κανεὶς φθόνος εἰς τοὺς ἁγίους, ὅταν γινώμεθα ἴσοι μὲ αὐτοὺς διὰ συνεχοῦς ἐναρέτου ἀγῶνος. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον βλέπει κανεὶς τὸν Θεὸν καὶ ότι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει φθάσει εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀρετῆς, ὥστε νὰ βλέπῃ τὸν Θεὸν ὅσον εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον δυνατόν, ἀπὸ ἐδῶ ἤδη γνωρίζει καὶ τὴν ἀπάλαυσιν ἢ ὁποία πρόκειται νὰ δοθῇ εἰς τὸ ἕλλον εἰς τοὺς ἁγίους. Καὶ ότι ὅσα τυχὸν ὁ τέτοιος ἄνθρωπος λέγει ἢ κάμνει ἢ γράφει, δὲν εἶναι δικὰ του, ἀλλὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ποῦ ὁμιλεῖ¹ μέσα του τὰ λέγει καὶ τὰ γράφει· καὶ ἐκεῖνος ποῦ παραδαίνει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἢ τοὺς παρερμηνεύει μὲ ψευδεῖς συλλογισμούς, αὐτὸς ἁμαρτάνει καὶ διπλασθεῖ εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ καὶ ἐνεργεῖ ἐντός του.

- 1 Νὰ με καὶ πάλιν ἐγὼ ἀπευθύνομαι πρὸς ἐκείνους ποῦ ἰσχυρίζονται ότι ἔχουν ἐντός των ἀσυνειδήτως Πνεῦμα Θεοῦ καὶ οἱ ὁποῖοι νομίζουν ότι ἀπέκτησαν αὐτὸ ἐντός των ἀπὸ τὸ θεῖον βάπτισμα καὶ οἱ ὁποῖοι νομίζουν ότι ἔχουν μὲν τὸν θησαυρόν², αἰσθάνονται δὲ τοὺς ἑαυ-

1. Πρὸβλ. Ματθ. ι 20.

2. Β' Κορ. δ' 7.

τούς των έντελῶς ἄδειους αὐτοῦ· πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὁμολογοῦν μὲν ὅτι δὲν ἠσθάνθησαν ἀπολύτως τίποτε κατὰ τὸ θάπτισμα, νομίζουν δὲ ὅτι χωρὶς νὰ τὸ ἀντληθθοῦν καὶ νὰ τὸ νοιώσουν ἐκατοίκησεν ἀπὸ τότε ἐντὸς αὐτῶν ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς των μέχρι τώρα· καὶ ὄχι μόνον πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅσους λέγουν ὅτι δὲν ἔλα-

10

θαν ποτὲ συνείδησιν αὐτῆς μεθεωρίαν καὶ ἀποκάλυψιν, με μόνην δὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν σκέψιν, καὶ ὅτι δὲν ἐδέχθησαν αὐτὸ διὰ τῆς προσωπικῆς των πείρας καὶ τὸ κρατοῦν ἐντὸς των διὰ τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λόγων.

20

Καὶ διὰ νὰ παραθέσω πρῶτα τὰ ὅσα λέγουν ἐκεῖνοι, πρόσεχε τί ἰσχυρίζονται οἱ δῆθεν αὐτοὶ σοφοὶ καὶ αὐτοχαρακτηριζόμενοι ὡς ἐπιστήμονες³: «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, λέγει ὁ Παῦλος, Χριστὸν ἐνεδύσασθε»⁴. Τί λοιπόν; μήπως δὲν ἡμεθα καὶ ἡμεῖς θαπτισμένοι; Ἐάν, λοιπόν, ἔχωμεν θαπτισθῇ, εἶναι φανερόν ὅτι, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, καὶ τὸν Χριστὸν ἔχομεν ἐνδυθῇ. Αὐτός, λοιπόν, εἶναι ὁ πρῶτος ἰσχυρισμὸς αὐτῶν καὶ τὸ ἐπιχείρημά των πρὸς ἀπόδειξίν του.

Τί θὰ ἡδυνάμεθα, λοιπόν, ὄχι ἡμεῖς, ἀλλὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτούς; Αὐτὸ λοιπόν τὸ ἐνδυμα, ὃ ἀνόητοι, τί ὑποστηρίζετε ὅτι εἶναι, ὁ Χριστός; Ναί, λέγει. Ὁ Χριστός ὅμως εἶναι κάτι —διὰ νὰ ὁμιλήσω ὡς ἀνόητος πρὸς ἀνοήτους— ἡ δὲν εἶναι τίποτε; Εἶναι κάτι, ἀσφαλῶς θὰ ἀπαντήσουν, ἐὰν θεθαίως δὲν ἔχουν κόψει κάθε ἐπαφὴν μετὰ τὰ λογικὰ των. Ἐάν, λοιπόν, παραδέχεστε ὅτι εἶναι κάτι, πέστε ἐπὶ τέλος καὶ τί εἶναι πρῶτ' ἅπ' ὅλα, διὰ νὰ διδάξετε τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἑαυτοὺς σας νὰ μὴ ὁμιλοῦν ὡς ἄπιστοι, ἀλλ' ὡς πιστοί. Τί ἄλλο εἶναι, λοιπόν, ὁ Χριστός, παρὰ ἀληθὲς Θεὸς ὁ ὁποῖος ἔγινε πραγματικὰ καὶ τέλειος ἄνθρωπος;

30

Ἀφοῦ λοιπόν παραδέχεστε αὐτό, πέστε εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ Θεός. Ἀσφαλῶς, καθὼς διδάσκουν αἱ θεῖαι Γραφαὶ καὶ αὐτὰ πού ἔχουν γίνει καὶ ὅσα κάθε ἡμέραν γίνονται —ἔστω καὶ ἂν ἐ-

3. Δευτ. α' 13.

4. Γαλ. γ' 27.

σεῖς τὰ ἀγνοῆτε ἐπειδὴ θέλετε νὰ εἰσθε κωφοί—, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον Θεόν⁵. Διὰ ποίου πράγματος ἐπιτυγχάνει αὐτό; Διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἢ διὰ τῆς θείας φύσεώς του; Διὰ τῆς θεότητός του προφανῶς. Διότι λέγει: «Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν»⁶. Διότι ἐὰν διὰ τῆς θεότητός του ἐθέωσε πρῶτα τὴν σάρκα τὴν ὁποῖαν ἐπῆρε, καὶ εἰς ἡμᾶς δλους χαρίζει τὴν ζωὴν μετὰ τὴν νέκρωσιν μας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ὅχι διὰ τῆς φθαρτῆς σαρκός, ἀλλὰ διὰ τῆς θεωθείσης, διὰ νὰ μὴ ἐκλαμβάνωμεν πλέον αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς ἕνα Θεὸν τέλειον εἰς δύο φύσεις (τὴν θεϊαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην) —διότι ἕνας εἶναι ὁ Θεός—, ἐπειδὴ τὸ φθαρτὸν ἐξηφανίσθη⁷ ἀπὸ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ σῶμα δὲν ἀπερροφήθη μὲν τελείως ἀπὸ τὸ ἀσώματον⁸, ὁλόκληρον ὅμως μετεβλήθη καὶ ἔμεινεν ἀσύγχυτον, ἀναμειγμένον κατὰ τρόπον ἀνέκφραστον καὶ ἠνωμένον μὲ τὴν τριαδικὴν θεότητα ἀπολύτως μὲν χωρὶς ὅμως νὰ χάνῃ τὴν ἰδιαίτερότητά του (αὐτοτέλειαν, ὥστε νὰ προσκυνητῇ ἕνας Θεὸς ἔχων Τρία Πρόσωπα, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγ. Πνεῦμα, χωρὶς νὰ προστεθῇ κάτι εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν λόγῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως, οὔτε νὰ πάθῃ κάτι ἢ Τριάς ἐκ τῆς προσλήψεως ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Διὰ ποῖον λόγον ὅμως λέγω αὐτά; "Ὡστε, γνωρίζοντας σὺ τὸ ἀληθές νόημα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα παρεδέχθης δταν σὲ ἠρώτησα, μὴ τυχὸν ἀπὸ ἀγνοίαν παρ'εκτραπῆς ἀπὸ τὸν ὀρθὸν δρόμον τῶν νοημάτων μὲ ἀποτέλεσμα καὶ ἐμὲ νὰ ταλαιπωρήσῃς καὶ μεγαλυτέραν ἐνοχὴν (τιμωρίαν) νὰ προκαλέσῃς εἰς τὴν ψυχὴν σου. Εἰμαι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω πάλιν ἐν συντομίᾳ τὰ ὅσα εἶπομεν, διὰ νὰ γίνῃ κατανοητὸν αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ εἰπῶ. Εἶναι, λοιπόν, (κάτι) ὁ Χριστός. Τί εἶναι ὅμως; Εἶναι Θεὸς ἀληθινός, ὁ ὁποῖος ἔ-

5. Πρβλ. Ἰω. α' 12. Γαλ. δ' 5.

6. Ἰω. στ' 63.

7. Πρβλ. Α' Κορ. ιε 54.

8. Θέλει νὰ προφυλάξῃ τὸν ἀναγνώστην ἀπὸ τὴν αἰρετικὴν (μονοφυσιτικὴν) δοξασίαν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἀπερροφήθη τελείως ἀπὸ τὴν θεϊαν ὡς ἰσχυροτέρα μὲ συνέπειαν ὁ Χριστὸς νὰ ἔχῃ μόνον τὴν θεϊαν φύσιν.

γινεν ἀληθέστατα καὶ τέλειος ἄνθρωπος· ἔγινε δὲ ἄνθρωπος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προηγουμένως δὲν ἦτο, διὰ τὴν κάμην τὸν ἄνθρωπον θεόν, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἔχει γίνεσθαι, ἀφοῦ δηλαδή μᾶς ἔκαμε καὶ μᾶς κάμνει θεοὺς διὰ τῆς θεότητός του καὶ ὅχι μὲ μόνην τὴν σάρκα του· αὕτη ἄλλωστε δὲν εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴν θεότητα. Πρόσεχε, λοιπόν, καὶ ἀπάντησέ με σύνεσιν⁹ εἰς ὅτι θὰ σέ ἐρωτῶ. Ἐάν λοιπόν, ὅσοι βαπτίζονται φοροῦν¹⁰ τὸν Χριστόν, τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον φοροῦν; Εἶναι ὁ Θεός. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἐφόρεσε τὸν Θεόν δὲν θὰ γνωρίσῃ μὲ τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον καὶ δὲν θὰ ἴδῃ τί ἐφόρεσε; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἦτο γυμνός κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἐνεδύθη ἀντιλαμβάνεται καὶ τὸ ἐνδύμα τὸ ὁποῖον βλέπει, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἦτο γυμνός κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἐφόρεσε τὸν Θεόν δὲν θὰ τὸ γνωρίσῃ; Διότι ἐάν ἐκεῖνος ποῦ φορᾷ τὸν Θεόν δὲν αἰσθάνεται ἐάν ἐφόρεσε κάτι καὶ τί εἶναι αὐτό, ἄρα κατὰ τὴν ἰδικὴν σου γνώμην ὁ Θεός δὲν εἶναι τίποτε· διότι ἐάν ἦτο, ἐκεῖνοι ποῦ τὸν φοροῦν θὰ τὸ ἐγνώριζον. Διότι ὅταν ἐνδύμεθα κάτι ἀνύπαρκτον, δὲν αἰσθανόμεθα τίποτε, ἐνῶ ὅταν ἐνδύμεθα ἀπὸ κάποιον ἄλλον ἢ ἐνδύμεν ἡμεῖς τὸν ἑαυτὸν μας κάτι τὸ πραγματικόν τὸ ἀντιλαμβανόμεθα πολὺ καλὰ, ἐάν θεθαίως ἔχωμεν ὕγιεις καὶ ἀκεραίας τὰς αἰσθήσεις μας· διότι μόνον οἱ νεκροὶ δὲν αἰσθάνονται τίποτε ὅταν ἐνδύονται καὶ πολὺ φοβοῦμαι μήπως καὶ αὐτοὶ ποῦ λέγουν αὐτὰ εἶναι πράγματι καὶ κατ' οὐσίαν νεκροὶ καὶ γυμνοί. Καὶ μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς διδεται ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα.

Ἐπειτα λέγουν: Ὁ Παῦλος παραγγέλλει· «Τὸ Πνεῦμα μὴ σθέννυτε»¹¹. Καὶ ἰσχυριζόμενοι αὐτὸ καὶ μὴ γνωρίζοντες διατί λέγονται αὐτὰ, ἀποκαλύπτουν τὴν ἰδικὴν των ἀγνοίαν· διότι ἐκεῖνος ποῦ λέγει εἰς κάποιον «Μὴ σθέσης τὴν λαμπάδα», ἀσφαλῶς δὲν ὁμιλεῖ εἰς αὐτὸν περὶ τῆς λαμπάδας ποῦ ἔχει σθησθῆ, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνην ἢ ὁποῖα εἶναι ἀκόμη ἀναμμένη καὶ λάμπει τὸ φῶς της. Ἀλλ' ὅμως ἀπευθυνόμεθα πάλιν πρὸς αὐτοὺς δι' ὧν ἀκολουθοῦν.

9. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. ε' 12.

10. Γαλ. γ' 27.

11. Α' Θεσ. ε' 19.

Τί λοιπόν; Βλέπετε καθόλου ἐντός σας, ὦ ἀνόητοι, τὸ Πνεῦμα νὰ καίεται καὶ νὰ λάμπη καθὼς ἀρμόζει; Καὶ εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ὄχι μόνον δὲν δίδουν καμμίαν ἀπάντησιν, ἀλλὰ ἀμέσως μεταβάλλεται ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου των καὶ γυρίζουν ἄλλοῦ καὶ ὥσάν νὰ ἤκουσαν θλασφημίαν δυσαρεστοῦνται· ἔπειτα, παίρνοντες τὴν θέσιν τοῦ ἐρωτῶντος καὶ παριστάνοντες δῆθεν τὸν πρᾶον, ἀπαντοῦν χωρὶς θεβαιότητος: Καὶ ποῖος ποτὲ θὰ τολμήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι εἶδεν αὐτὸ ἢ ὅτι καθ' οἶον δῆποτε τρόπον τὸ εἶδεν; Ἀπόφευγε μιὰ τέτοια θλασφημία. «Θεόν, λέγει ἡ Γραφή, οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε»¹². «Ὡ, πόσον πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν σκοτάδι ἀγνοίας κρύβουν αὐτά. Πές μας, ποῖος τὸ εἶπεν αὐτό; «Ὁ μονογενής, ἀπαντᾷ, Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο»¹³. Πολὺ ὀρθὰ εἶναι αὐτά καὶ ἡ μαρτυρία σου εἶναι ἀληθινὴ μὲν, ἀλλὰ στρέφονται ἐναντίον τῆς ψυχῆς σου. Διότι ἂν ἐγὼ σοῦ ἀποδείξω ὅτι ὁ ἴδιος αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγει εἰς σέ ὅτι εἶναι αὐτὸ δυνατόν, τί θὰ εἴπῃς; Διότι λέγει: «Ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»¹⁴. Αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε διὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἀνθρωπίνης του φύσεως, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν φανέρωσιν τῆς θεότητος. Διότι ἐὰν αὐτὸ τὸ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐπραγματοποιήθη ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν του φανέρωσιν, τότε εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἔχουν ἴδει τὸν Πατέρα καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἐσταύρωσαν καὶ ἔφτυσαν τὸν Χριστόν· καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ ὑπάρξῃ καμμία διαφορὰ οὔτε καμμία διάκρισις μεταξὺ ἀπίστων καὶ πιστῶν, ἀλλ' ὅλοι ἔλαβον ἐξ Ἰσοῦ τὴν ἐπιθυμητὴν εὐλογίαν (νὰ ἴδουν τὸν Θεόν) καὶ θὰ τὴν λάβουν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ νόημα τοῦ θείου λόγου, ὄχι, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος πάλιν δεικνύει ὅταν συνομιλῇ με τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει: «Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν»¹⁵.

«Ὅτι δὲ εἶναι δυνατόν εἰς ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν τὸν Θεόν,

12. Ἰω. α' 18.

13. Ἰω. α' 18.

14. Ἰω. 15' 9.

15. Ἰω. 15' 7.

90

100

- 110 ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν ἴδῃ, ἄκου-
 σε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος
 λέγει πάλιν: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐ-
 τοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται»¹⁶. Τί λοιπὸν θὰ ἀπαντήσῃς εἰς
 αὐτά; Ἄλλὰ γνωρίζω· ἐκεῖνος ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὰ
 χειροπιαστὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν προθυμοποιεῖται νὰ πάρῃ
 αὐτὰ θὰ μεταβῇ εἰς τὰ μελλοντικὰ καὶ ἀφοῦ ἀπαντήσῃ
 θὰ εἴπῃ: «Ναί, πράγματι ὅσοι ἔχουν καρδίαν καθαρὰν
 θὰ ἴδουν τὸν Θεόν, ἀλλ' αὐτὸ θὰ γίνῃ εἰς τὸν μέλλοντα
 καὶ ὅχι εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα». Διὰ ποῖον λόγον ἢ κα-
 τὰ ποῖον τρόπον θὰ γίνῃ αὐτό, ἀγαπητέ; Διότι ἐάν εἴ-
 πεν ὅτι θὰ ἴδωμεν τὸν Θεὸν διὰ τῆς καθαρᾶς καρδίας,
 ἀσφαλῶς ὅταν ἐπιτευχθῇ ἡ καθαρότης ἀκολουθεῖ αὐ-
 τὴν ἀμέσως καὶ ἡ θεὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐάν κάποτε ἐκαθά-
 ρισες τὴν καρδίαν σου, θὰ ἐγνώρισες ὅτι εἶναι ἀλήθεια
 αὐτὰ ποὺ λέγω· ἐπειδὴ ὅμως οὐδέποτε συνέβη αὐτὸ
 120 εἰς τὴν καρδίαν σου¹⁷, δι' αὐτὸ δὲν ἐπίστευσες ὅτι εἶ-
 ναι ἀληθινόν· δι' αὐτὸ καὶ τὴν κάθαρσιν περιεφρόνησες
 καὶ ἀπίετυχες τελείως νὰ ἴδῃς τὸν Θεόν. Διότι ἐάν ἐπι-
 τευχθῇ ἐδῶ ἡ κάθαρσις, ἐδῶ θὰ γίνῃ καὶ ἡ ὁρασις τοῦ
 Θεοῦ· ἐάν δὲ εἴπῃς ὅτι ἡ ὁρασις συμβαίνει μετὰ θάνα-
 τον, εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ τοποθετήσῃς καὶ τὴν κά-
 θαρσιν μετὰ θάνατον, καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ συμβῇ σέ
 σένα νὰ μὴ ἴδῃς ποτὲ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ δὲν θὰ ὑπάρχῃ
 διὰ σέ ἐργασία μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σου ἀπὸ τὴν πα-
 ροῦσαν ζωὴν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐξασφαλίσῃς τὴν κά-
 θαρσιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος τί λέγει; «Ὁ ἀγαπῶν με
 τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ
 ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν»¹⁸. Πότε ὅμως θὰ πραγματο-
 ποιηθῇ ἡ παρουσία αὐτοῦ; Εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἢ
 130 εἰς τὴν μέλλουσαν; Εἶναι ὀλοφάνερρον ὅτι εἰς τὴν πα-
 ροῦσαν. Διότι ὅπου πραγματοποιεῖται ἡ ἀκριβὴς τή-
 ρησις τῶν ἐντολῶν, ἐκεῖ θὰ εἶναι καὶ ἡ παρουσία τοῦ
 Σωτῆρος· ὕστερα δὲ ἀπὸ τὴν παρουσίαν συντελεῖται ἐν-
 τὸς μας ἡ τελεία ἀγάπη. Διότι ἐάν δὲν ἐπιτευχθῇ αὐτό,

16. Ματθ. ε' 8.

17. Πράξ. ε' 4.

18. Ἰω. ιδ' 21.

οὔτε νὰ πιστεύωμεν, οὔτε νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὸν ὅσον χρειάζεται δύναμεθα· διότι ἔχει γραφῇ: «Ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ὀρᾷ, τὸν Θεὸν ὃν οὐ θέλει πῶς δύναται ἀγαπᾶν;»¹⁹. Καθόλου.

- Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ εἶναι προφανές ὅτι δὲν δύναται καὶ νὰ πιστεύῃ: ἄκουσε καὶ τὸν Παῦλον ποὺ λέγει αὐτά: «Μένει δὲ τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη»²⁰. Ἐάν, λοιπόν, ἡ πίστις ἔχει συνδεθῇ μὲ τὴν ἐλπίδα ἡ
- 140 δὲ ἐλπίς ἀκολουθεῖ τὴν ἀγάπην, ἀρα ὁποῖος δὲν ἔχει ἀγάπην δὲν ἔχει καὶ ἐλπίδα ἐκεῖνος ποὺ θρίσκεται ἐκτὸς τῆς ἐλπίδος εἶναι προφανές ὅτι εὐρίσκεται καὶ ἐκτὸς τῆς πίστεως. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν χωρὶς νὰ ὑπάρχουν αἱ αἰτίαι τῆς ἀγάπης (ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς) νὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖνη; Ὅπως δηλαδὴ χωρὶς θεμέλια δὲν δύναται νὰ σταθῇ τὸ ἐπάνω πάτωμα τῆς κατοικίας, τοιοῦτοτρόπως δὲν εἶναι δυνατόν χωρὶς σταθεράν πίστιν καὶ ἐλπίδα νὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν· ἐκεῖνος δὲ ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἀγάπην δὲν θὰ ὠφεληθῇ τίποτε ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους ἀρετὰς ἢ θὰ ὠφεληθῇ χωρὶς αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος διακηρύσσει μὲ ὅσα γράφει. Διὰ τὸ ὅτι δὲ ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν
- 150 δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὸν Θεὸν ἄκουσε πάλιν αὐτὸν ποὺ λέγει: «Νῦν βλέπω ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον»²¹ καὶ πάλιν: «Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθ' ὅ καὶ ἐπεγνώσθην»²². Ἄλλ' ἐκεῖνος, λέγουν, ἦτο Παῦλος. Ὁ Παῦλος ὅμως δὲν ἦτο ἄνθρωπος καθ' ὅλα, ἔχων τὰς ἰδίας μὲ ἡμᾶς ἀδυναμίας καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὅπως καὶ ἡμεῖς; Καὶ ἀπαντοῦν: Ποῖος εἶναι ἴσος μὲ τὸν Παῦλον, ὃ ὑπερήφανε σὺ καὶ ξεμωραμένε, ποὺ ἐξισώνεις αὐτὸν μὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους; Εἰς αὐτοὺς δὲν ἀπαντῶμεν ἡμεῖς, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος θροντοφωνεῖ λέγων τὸ ἐξῆς: «Χριστὸς ἦλθεν — δώσατε προσοχὴν — ἁμαρτωλοὺς σῶ-

19. Α' Ἰω. 5' 20.

20. Α' Κορ. ιγ' 13.

21. Α' Κορ. ιγ' 12.

22. Α' Κορ. ιγ' 12.

160 σαι ὢν πρῶτός εἰμι ἐγώ»²³. Πρῶτος, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς σωζομένους ἁμαρτωλοὺς εἶναι ἐκεῖνος· γίνε σὺ δευτέρως· γίνε τρίτος, γίνε δέκατος, γίνε, ἂν θέλῃς μιὰ ψυχὴ²⁴ με τὰς χιλιάδας καὶ τὰς μυριάδας καὶ θάλε τὸν ἑαυτὸν σου μαζί με τὸν Παῦλον· καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ τιμῇς τὸν Παῦλον, καθὼς ἐκεῖνος λέγει: «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κάγω Χριστοῦ»²⁵ καὶ πάλιν: «Ἦθελον πάντας εἶναι ὡς ἑμαυτὸν»²⁶.

170 Ἐάν συνεπῶς θέλῃς νὰ ἐπαινέσῃς τὸν Παῦλον ἢ νὰ τιμῇς αὐτόν, μιμήσου τον· καὶ γίνε καὶ σὺ κατὰ τὴν πίστιν ὡσάν ἐκεῖνον, καὶ τότε θὰ τιμῇς πραγματικά αὐτόν καὶ ἐκεῖνος θὰ σέ δεχθῇ πλησίον του καὶ θὰ σέ θεωρήσῃ ὡς ἰδικήν του δόξαν καὶ στεφάνι διὰ τὸ ὁποῖον δικαιούται νὰ καυχᾶται²⁷, διότι, ἐπειδὴ ἐπέισθης εἰς τὰ λόγια του καὶ τὸν ἠκολούθησες, ἔγινες μιμητὴς ἐκεῖνου καὶ ὁμοίός του. Ἐάν δὲ ὑποστηρίξῃς ὅτι ἀποτελεῖ ὑποτίμησιν τοῦ Παύλου τὸ νὰ γίνῃ καὶ ἄλλος ἴσος με αὐτόν καὶ δι' αὐτὸ περιφρονῶν παραμελεῖς τὴν ἰδικήν σου σωτηρίαν, ἔχε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι περισσότερον θὰ καταδικάσῃς σὺ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν σου ἐπειδὴ εἶσαι ἀνόητος καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος θὰ σέ σιχαθῇ. Θέλεις, λοιπόν, νὰ σοῦ ἀποδείξω ὅτι πολὺ περισσότερον θὰ τὸν τιμῇς καὶ θὰ τὸν εὐχαριστήσῃς καὶ θὰ τὸν δοξάσῃς, ἂν κατορθώσῃς νὰ γίνῃς μεγαλύτερος ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ πλησιέστερος²⁸ κατὰ τὴν ἀρετὴν πρὸς τὸν Θεόν; Ἄκουσε αὐτόν νὰ παριστάνῃ αὐτὸ καὶ νὰ λέγῃ: «Εὐχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα»²⁹.

180 Ἐκεῖνος εἶναι πρόθυμος νὰ χωρισθῇ τελείως ἀπὸ τὸν Χριστόν, διὰ νὰ σωθῇς ἐσύ, καὶ ὑποστηρίζεις ὅτι θὰ θεωρήσῃ μείωσιν καὶ ἀσέθειαν, ἂν θελήσῃ καὶ ἀγωνισθῇ νὰ γίνῃ καὶ ἐγώ ὡσάν ἐκεῖνον; Ὅχι ἀδελφέ

23. Α' Τιμ. α' 15.

24. Φιλ. β' 2.

25. Α' Κορ. ια' 1.

26. Α' Κορ. ζ' 7.

27. Α' Θεσ. β' 19.

28. Δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ καί: ἀγαπητότερος εἰς τὸν Θεόν.

29. Ρωμ. θ' 3.

μου· δὲν ὑπάρχει φθόνος εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς ἐπιθυμία καὶ ὄρεξις νὰ ἔχουν τὰ πρωτεῖα³⁰ ἢ μεγαλυτέραν ἀπὸ τοὺς ἄλλους δόξαν. Διότι μία εἶναι εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ὅσους ἀνεδείχθησαν διὰ μέσου τῶν γενεῶν φίλοι καὶ προφῆται τοῦ Θεοῦ πρωτοκαθεδρία καὶ θέσις ποὺ ἐπιδιώκουν καὶ δόξα καὶ εὐχαρίστησις καὶ ἀπόλαυσις, νὰ θλέπουν τὸν Θεόν· ὅσοι δὲ θλέπουν τὸν Θεόν εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε περιέργειαν. Οὔτε θεθαίως δύνανται³¹ νὰ θλέπουν καὶ νὰ προσέχουν εἰς κάτι ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς ἢ πρὸς κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἢ καθ' ὅλον· δὴποτε τρόπον νὰ σκεφθοῦν κάτι ἀπὸ τὰ ἀνεπίτρεπτα, ἀλλ' ἔχουν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν τάσιν τοῦ νοῦ νὰ στρέφεται πρὸς πράγματα ἀνώφελα· διὰ τοῦτο καὶ παραμένουν αἰωνίως ἀμετάβλητοι καὶ δὲν δύνανται πλέον νὰ διαπράξουν τὸ κακόν.

Ἄλλ' ὅμως, θὰ σὲ ἐρωτήσω καὶ σὺ ἀπάντησέ μου μὲ περίσκεψιν³². Αὐτὰ ἀπὸ ποῦ τὰ ἐγνώρισαν ἐκεῖνοι ποῦ τὰ ἔγραψαν, καὶ αὐτὸς ποῦ τώρα τὰ γράφει ἀπὸ ποῦ τὰ γνωρίζει; Ἀπάντησε ἐσὺ διὰ νὰ μὴ φανῶ πάλιν εἰς σὲ ὅτι ὁμιλῶ μὲ διάθεσιν ἐπιδείξεως· τίνος εἶναι αὐτοὶ οἱ λόγοι; Σκέψου μὲ σοβαρότητα καὶ ἀσφαλῶς θὰ πεισθῇς καὶ θὰ μὲ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ περιττὰς συζητήσεις. Ἀσφαλῶς εἶναι λόγος ἀνθρώπου, λέγει. Ἀλλοίμονο, διότι ἡ ὁρασίς σου³³ δὲν βοηθεῖται οὔτε ἀπὸ τὴν ἀκοήν σου, ἀλλὰ παραμένεις ἱκανὸς μόνον νὰ ἀκοῦς χωρὶς νὰ θλέπῃς καθόλου. Ὑποστηρίζεις ὅτι εἶναι ἀνθρώπου αὐτοὶ οἱ λόγοι; Ἐάν εἶναι ἀνθρώπου, ἀσφαλῶς εἶσαι εἰς θέσιν νὰ εἴπῃς καὶ ποίου, ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπος ὄχι μόνον ἀνθρώπου σκέψεις καὶ διαθέσεις, ἀλλ' οὔτε ζώου ὁρμᾶς ἢ θέσεις ἢ ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς δύνανται νὰ γνωρίσῃ ἢ νὰ περιγράψῃ· διότι κανεὶς δὲν «οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώ-

30. Πρὸλ. Μτθ. ιη' 1 - 5 κ 25 - 28. Μαρκ. θ' 34 - 35 κ.ά.

31. Εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν ἢ κατὰστασις τῶν ψυχῶν δὲν μεταβάλλεται. Οὔτε τὸ κακὸν δύναται νὰ πράξουν ἐάν εἰσῆλθαν ἐκεῖ ἐνῆρτοι οὔτε νὰ θελτιωθοῦν ἐάν ὑπῆρξαν ἁμαρτωλοὶ.

32. Σοφ. Σειρ. ε' 12.

33. Ἀθσκ. θ' 2. Ἠθικά, Λόγος Γ' 207, 218.

που τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ»³⁴. Ἐὰν δὲ εἶναι δύσκολον ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ καλῶς τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις καὶ ὁρμὰς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν, δηλαδὴ τὴν προκαλουμένην ἐκ τῆς θέας αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους μεταβολὴν καὶ κατὰστασιν — διὰ νὰ μὴ ὁμιλήσω ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας περὶ ἐνεργείας — ἀπὸ ποῦ ἢ κατὰ ποῖον τρόπον δύναται κανεὶς νὰ γνωρίσῃ; Ἐξ ἄλλου δὲ ἐὰν οἱ λόγοι εἶναι ἀνθρώπου, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ αἱ ἔννοιαι ποῦ κρύπτουν εἶναι ἀνθρώπιναι. Τὰ νοήματα ὅμως ποῦ ὑπάρχουν εἰς αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν νοήματα³⁵, ἀλλὰ θέαν ἐκείνων ποῦ πραγματικὰ ὑπάρχουν³⁶. διότι ἐκ τῆς θέας ἐκείνων ὁμιλοῦμεν· πρέπει μᾶλλον ὅσα λέγομεν δι' ἐκεῖνα ποῦ εἶδαμεν νὰ λέγεται διήγησις αὐτῶν, ἐνῶ νόημα ὀρθὰ εἶναι νὰ λέγεται ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γεννᾶται ὡς σκέψις τοῦ νοῦ περὶ ἀνυπάρκτου πράγματος ἢ ἀποφάσεως, ὅπως εἶναι ἡ ἀπόφασις νὰ πράξῃ κάτι καλὸν ἢ κακόν, τὸ ὁποῖον δὲν διεπράχθη ἀπὸ ἡμᾶς ἀκόμη, τὸ ὁποῖον διὰ μέσου τῆς νοητικῆς του συλλήψεως (σκέψεως) μετουσιώνεται εἰς ἔργον· συνεπῶς τὸ νόημα ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ πράγματος ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ ἀπὸ ἡμᾶς σύμφωνα μετὰ τὸ πατερικόν: «Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν».

Πρόσεχε δὲ ὅτι οἱ λόγοι δὲν ὁμιλοῦν εἰς ἡμᾶς περὶ μερικῶν ἀνυπάρκτων καὶ ἀποκρύφων πραγμάτων, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη γίνῃ καὶ πρόκειται νὰ γίνουιν, ὅλαι δὲ αἱ πληροφορίαι περὶ αὐτῶν θασιζοῦνται μᾶλλον εἰς τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν καὶ προσωπικὴν ἐμπειρίαν αὐτῶν. Διότι εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ δώσῃ ἐξηγή-

34. Α' Κορ. 6' 11.

35. Τὸ νόημα δὲν ἔχει ὕλικήν ὑπόστασιν. Εἶναι ὅτι ὁ νοῦς κατασκευάζει περὶ ἑνὸς πράγματος. Εἶναι καθαρὰ σύλληψις τοῦ νοῦ ἢ ὁποῖα δυνατόν νὰ μὴ ἔχῃ κανένα ἀντίκρουσμα εἰς τὸν κόσμον τοῦ αἰσθητοῦ. Ὑπάρχει ὅρα γὰρ ἐδῶ κάποια μακρινὴ ἀπήχησις τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος.

36. Τὰ ὄντως ὄντα δὲν εἶναι τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐπίγεια, ἀλλὰ τὰ πνευματικὰ καὶ αὐράνια. Διότι μόνον αὐτὰ δὲν ἁλλοιοῦνται.

- 230 σεις δι' ἓνα πρᾶγμα, π.χ. δι' ἓνα σπίτι ἢ μιά πόλι, ἢ διὰ κάποιον παλάτι καὶ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐντὸς αὐτοῦ τάξιν καὶ ἐν γένει κατάστασιν, ἢ διὰ κάποιον πάλιν θέατρον καὶ δι' ὅσα γίνονται μέσα εἰς αὐτό, νὰ ἴδῃ προηγουμένως καὶ νὰ μάθῃ καλὰ ὅσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται μέσα εἰς αὐτά, καὶ ἔπειτα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ὁμιλήσῃ δι' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλει νὰ ὁμιλήσῃ μὲ περὶ σκεψιν καὶ ἀκρίβειαν. Διότι, ἐάν προηγουμένως δὲν ἴδῃ, τί θὰ δυνηθῇ νὰ εἴπῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του; Ποῖαν δὲ ἰδέαν ποῦ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ πρᾶγμα ποῦ οὐδέποτε εἶδεν θὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ ἄλλου διὰ νὰ τὴν διηγηθῇ; Πές μου, ποῖαν νόησιν ἢ εὐφυΐαν ἢ μάθησιν, ποῖαν δὲ ἀντίληψιν, σκέψιν καὶ ἰδέαν καὶ συλλογισμόν θὰ εὔρῃ νὰ εἴπῃ ἐπιτυχῶς διὰ τὸ πρᾶγμα ποῦ δὲν γνωρίζει; Διότι τὸ νὰ εἴπῃ κάτι δι' ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν γνωρίζει
- 240 ἢ δὲν εἶδεν εἶναι ἀσφαλῶς παράλογον καὶ δεικνύει ἔλλειψιν παιδείας. Ἐάν, λοιπόν, περὶ τῶν ὁρατῶν καὶ ἐπιγείων κανεὶς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ κάτι ἢ νὰ διηγηθῇ, ἐάν δὲν ἴδῃ μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια τὸ πρᾶγμα, πῶς θὰ ἠδύνατο κάποιος, ἀδελφοί, νὰ εἴπῃ ἢ νὰ διηγηθῇ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων πραγμάτων ἀκόμη καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἀγίων καὶ δούλων τοῦ Θεοῦ, ποῖαν δηλαδὴ εἶχον ἐκεῖνοι γενικῶς σχέσιν μὲ τὸν Θεόν καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὁρασις τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἐπιτυχάνεται ἐντὸς αὐτῶν κατὰ τρόπον ἀνέκφραστον; Ἡ ὅποια (ὁρασις) προκαλεῖ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν νοερῶς ἐνέργειαν ἀνέκφραστον, καίτοι ὁ ἀνθρώπινος λόγος δὲν τοὺς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ εἴπουν κάτι περισσότερο, ἐάν προηγουμένως δὲν φωτισθῇ μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσεως,
- 250 σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελίαν τῆς ἐντολῆς.
- "Ὅταν δὲ ἀκούσῃς νὰ γίνεται λόγος διὰ τὸ φῶς τῆς γνώσεως, μὴ νομίσης ὅτι πρόκειται δι' ἀπλὴν γνῶσιν τῶν λεγομένων χωρὶς φῶς. Διότι δὲν εἶπε διήγησιν ἢ λόγον γνώσεως, ἀλλὰ φῶς γνώσεως καὶ γνώσεως φῶς³⁷, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δηλ. ὅτι τὸ φῶς προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς τὴν γνῶσιν διότι κατ' ἄλλον τρόπον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ κάποιος τὸν Θεόν, παρὰ μόνον ἐάν

- είναι εις θέσιν νά ἴδῃ τὸ φῶς ποῦ ἐκπέμπεται ἀπὸ αὐ-
 τὸν (τὸν Θεόν). "Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος ποῦ διηγεῖται
 εἰς ἄλλους περὶ ἀνθρώπου ἢ κάποιας πόλεως, ἐκεῖνος
 260 μὲν λέγει πρὸς αὐτοὺς ἐκεῖνα ποῦ εἶδε, ἐκεῖνοι δὲ ποῦ
 ἀκούουν, ἐπειδὴ δὲν εἶδαν τὸν ἄνθρωπον ἢ τὴν πόλιν
 περὶ τῆς ὁποίας καὶ ἀκούουν, δὲν δύνανται ἀπὸ μόνην
 τὴν ἀκοήν, ὅπως ἐκεῖνος ποῦ εἶδε καὶ διηγεῖται περὶ
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πόλιν, νά τὰ γνω-
 ρίσουν, τοιουτοτρόπως κανεῖς δὲν δύναται νά ὁμιλήσῃ
 καὶ περὶ τῆς οὐρανίου Ἱερουσαλὴμ καὶ περὶ τοῦ κα-
 τοικοῦντος εἰς αὐτὴν ἀοράτου Θεοῦ, περὶ τῆς ἀπλησιά-
 στου δόξης τοῦ προσώπου του καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας
 καὶ δυνάμεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, δηλα-
 δὴ τοῦ φωτός, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἴδῃ τὸ ἴδιον τὸ
 φῶς μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ γνωρίσῃ πλήρως ἐν-
 τὸς του τὰς ἰδικὰς του ἐλλάμψεις καὶ ἐνεργείας. Ἄλλ'
 270 ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἀκούει κάτι νά λέγουν διὰ μέσου τῶν
 θείων Γραφῶν ἐκεῖνοι ποῦ εἶδαν τὸν Θεόν, αὐτὸ καὶ
 μόνον αὐτὸ διδάσκεται διὰ τοῦ Πνεύματος δι' αὐτὸ
 καὶ δὲν δύναται νά λέγῃ ὅτι ἐγνώρισα τὸν Θεόν διὰ
 μόνης αὐτῆς τῆς ἀκοῆς. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νά
 γνωρίσῃ ἐκεῖνον ποῦ δὲν εἶδε; Διότι ἐὰν μόνῃ ἢ ὁρα-
 σις ἀπὸ ἡμᾶς τῶν ἀνθρώπων δὲν προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς
 τελείαν γνῶσιν τοῦ θλεπομένου, πῶς εἶναι δυνατόν μό-
 νῃ ἢ ἀκοῇ νά προκαλέσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ;
 Ὁ Θεὸς εἶναι φῶς³⁸ καὶ διὰ τοῦ ἐκπεμπομένου ὑπ' αὐ-
 τοῦ φωτός εἶναι δυνατὴ ἡ θέα αὐτοῦ· μὲ τὸ νά ἴδωμεν,
 λοιπόν, τὸ φῶς ἔχομεν τὴν πρώτην γνῶσιν τοῦ Θεοῦ,
 ὅπως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀκοή ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς
 γνωριμίας του, ἔπειτα ἔρχεται ἡ ὁρασις καὶ ὅταν τὸν
 ἴδωμεν γνωρίζομεν πλέον ὅτι αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ἤκου-
 280 ομεν εἶναι ἄνθρωπος. Ἄλλ' οὔτε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν
 τρόπον θεμελιώνεται ἡ πλήρης ἔννοια τοῦ λεγομένου
 διότι ὅσα καὶ ἂν ἀκούσῃς νά σοῦ λέγῃ κάποιος περὶ κά-
 ποίου ἀνθρώπου, ὅταν ἴδῃς τὸν ἴδιον, δὲν δύνασαι μό-
 νον ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἤκουσες περὶ αὐτοῦ νά γνωρίσῃς
 μετὰ θεβαιότητος καὶ νά πληροφορηθῇς ὅτι εἶναι αὐ-

τὸς ὁ ἴδιος διὰ τὸν ὁποῖον ἤκουες, ἀλλ' ἡ ψυχὴ σου δι-
χάζεται ἀπὸ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ ἡ ἐρωτᾶς αὐτὸν τὸν
ἴδιον ἢ κάποιον ἄλλον ποῦ τὸν γνωρίζει, καὶ τότε μα-
θαίνεις μὲ θεθαίωτα ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Τὸ ἴδιο, λοιπόν, ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὴν
γνώσιν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃ κανεὶς
αὐτὸν νὰ τοῦ ἀποκαλύπτεται, βλέπει ἕνα φῶς· καὶ θαυ-
μάζει μὲν μὲ αὐτὸ ποῦ βλέπει, ποῖος ὁμῶς εἶναι αὐτὸς
290 ποῦ ἐφανερώθη δὲν τὸ γνωρίζει ἀμέσως, ἀλλ' οὔτε τολ-
μᾷ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἴδιον — πῶς εἶναι δυνατόν ἄλλω-
στε, νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν, τὸν ὁποῖον δὲν δύναται νὰ κοι-
τάξῃ μὲ τὰ μάτια του καὶ νὰ ἴδῃ τί λογῆς εἶναι; —, κοι-
τάζει δὲ μόνον μὲ πολὺν φόβον καὶ τρόμον κατὰ κά-
ποιον τρόπον εἰς τὰ πόδια του, γνωρίζοντας κατ' αὐτὸν
τὸν ἀτελεῖ τρόπον ποῖος εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ αὐτὸς ὁ ὁ-
ποῖος ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του. Καὶ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ
κάποιος ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἐξήγησεν εἰς αὐτὸν
αὐτὰ ποῦ βλέπει, ἐπειδὴ ἐγνώρισε προηγουμένως τὸν
Θεόν, πηγαίνει καὶ λέγει εἰς αὐτὸν «Εἶδα». Καὶ ἐκεῖνος
τὸν ἐρωτᾷ: «Τί εἶδες, παιδί μου;» — «Εἶδα φῶς, πάτερ
μου, γλυκύ, πολὺ γλυκύ· τί λογῆς ὁμῶς ἦτο, πάτερ μου,
δὲν εἶναι εἰς θέσιν ἡ διάνοιά μου νὰ σοῦ τὸ εἶπῃ». Καὶ
καθώς, λοιπόν, λέγει αὐτό, ἀναπηδάει καὶ πάλλῃ ἡ
300 καρδίᾳ του καὶ ἀμέσως φλέγεται ἀπὸ τὸν πόθον αὐ-
τοῦ ποῦ εἶδε. Ἐπειτα πάλιν ἀρχίζει νὰ λέγῃ μὲ δά-
κρυα θερμὰ καὶ πολλὰ ὅτι «Ἐφανερώθη εἰς ἐμέ, πά-
τερ μου, ἐκεῖνο τὸ φῶς· γιὰ μιὰ στιγμή, λὲς ἐξηφανί-
σθη τὸ κελλί μου καὶ ὁ κόσμος ἐχάθη, ἔφυγε καθὼς νο-
μίζω λόγῳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ³⁹. ἔμεινα δὲ μόνος ἐγὼ
καὶ ἤμουν μαζὶ μὲ μόνον τὸ φῶς. Δὲν γνωρίζω δέ, πά-
τερ μου, ἐὰν ἦτο τότε ἐκεῖ καὶ αὐτὸ ἐδῶ τὸ σῶμα· διό-
τι δὲν γνωρίζω ἐὰν ἀποχωρίσθηκα ἀπὸ αὐτό, μέχρι
τώρα δὲν γνωρίζω ὅτι φορῶ καὶ περιβάλλομαι ἀπὸ σῶ-
μα. Προεκλήθῃ δὲ εἰς ἐμέ καὶ παραμένει ἀκόμῃ ἐντός
μου χαρὰ ἀπερίγραπτος, ἀγάπη καὶ πόθος τόσον πο-
λὺς, ὥστε νὰ ρεῦσουν ὡρὰν ποτάμια τὰ ὕδατα τῶν δα-
κρύων μου, ὅπως θεθαίως βλέπεις νὰ γίνεται καὶ αὐ-

310 τὴν τὴν στιγμήν». Ἀπαντᾷ, λοιπόν, ὁ πνευματικὸς πα-
 τὴρ καὶ λέγει εἰς αὐτόν: «Ἐκεῖνος εἶναι, παιδί μου». Καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀπάντησιν θλέπει πάλιν αὐτόν σιγὰ -
 σιγὰ νὰ καθαρίζεται τελείως, ὅταν δὲ καθαρίζεται
 παίρνει θάρρος καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἴδιον τὸν Θεόν
 καὶ τὸν ἐρωτᾷ καὶ λέγει: «Σὺ εἶσαι, Θεέ μου»; Καὶ ἀπαν-
 τᾷ καὶ λέγει: «Ναί, ἐγὼ εἰμαι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δι' ἴδι-
 κὴν σου χάριν ἐγίνα ἄνθρωπος· καὶ νὰ ἐγώ, καθὼς θλέ-
 πεις, σὲ ἔχω κάμει καὶ θὰ σὲ κάμω θεόν»⁴⁰.

Ὅταν, λοιπόν, ἐπὶ πολὺν χρόνον πενθῇ καὶ κλαίῃ
 καὶ γονατίζῃ μὲ συντριβὴν καὶ ταπεινώνεται, ἀρχίζει
 σιγὰ - σιγὰ νὰ γνωρίζῃ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν·
 320 καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, τότε μαθαίνει «τὸ
 θέλημα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον»⁴¹.
 Διότι ἐὰν δὲν ἴδῃ —διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ πάλιν τὰ ἴδια—,
 αὐτόν, δὲν δύναται καὶ νὰ τὸν γνωρίσῃ· καὶ ἐὰν δὲν
 γνωρίσῃ αὐτόν, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ γνωρίσῃ τὸ ἅγιον
 αὐτοῦ θέλημα; Ἐὰν δὲ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον νὰ συμ-
 θῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, πολὺ περισσότερον μὲ τὸν Θεόν.
 Διὰ τοῦτο ὅσον προοδεύει εἰς τὴν ἀγιότητα καὶ ὅσον
 περισσότερον συνδέεται μὲ τὸν Θεόν, γνωρίζει ἐκεῖνα,
 τὰ ὁποῖα γίνονται εἰς αὐτόν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἐκεῖνα,
 ποὺ ἔκαμε (ὁ Θεὸς) μὲ ὄλους τοὺς προγενεστέρους ἁ-
 γίους καὶ ὅσα πρόκειται νὰ κάμῃ (ὁ Θεὸς) μὲ τοὺς με-
 ταγενεστέρους ἁγίους. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὰ στεφά-
 νια καὶ τὰς ἀμοιβάς, αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ δοθοῦν
 330 κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν διδάσκεται ἀπὸ τὸν ἴδιον
 τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τοῦ δεικνύει, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀσύλ-
 ληπτα ἀπὸ τὸν νοῦν καὶ ἀνέκφραστα ἀπὸ τὸν λόγον·
 ὅχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλὰ καὶ ἀντιλαμβάνεται καθαρὰ
 τί εἶδους θὰ εἶναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τόσον αὐτὸς ὅ-
 σον καὶ ὅσοι θὰ εἶναι μαζὶ του, καὶ ὅτι ἐκεῖνα δὲν τὰ
 ἀπολαμβάνει εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, καίτοι μερικοὶ ἐ-
 νόμισαν ἐσφαλμένως, ὅτι ἡμεῖς λέγομεν τὸ ἀντίθετον.
 Διότι ἐὰν δεχώμεθα ὅτι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἀπολαμ-
 βάνομεν τὰ πάντα, τότε κατὰ τὴν γνώμην τοὺς ἀπαρ-

40. Βλ. Ματθ. 11:27.

41. Ρωμ. 12:2.

νοούμεθα καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν, καθὼς καὶ τὴν μέλ-
 λουσιν κρίσιν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ ἀποβάλλομεν
 μετὰ τὴν θέλησιν μας τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγα-
 θῶν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὄχι μόνον ἡμεῖς δὲν πιστεύομεν
 καὶ διδάσκομεν τοιοῦτο τρόπον, ἀλλὰ καὶ ὅσους ὑπο-
 στηρίζουν αὐτὸ τοὺς ἐπικρίνομεν δριμύτατα καὶ τοὺς
 παραδίδομεν εἰς τὸ ἀνάθεμα. Βεβαίως ὁμολογοῦμεν καὶ
 340 παραδεχόμεθα, ὅτι ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἀκόμη ζωὴν ἀρ-
 χίζομεν νὰ ἀπολαμβάνωμεν ἐν μέρει μὲν τὰς ἐγγυή-
 σεις⁴² ὅλων τῶν ἀγαθῶν, τὸ σύνολον δὲ αὐτῶν ἐλπίζο-
 μεν ὅτι θὰ τὸ πάρωμεν μετὰ θάνατον, καθὼς ἔχει γρα-
 φῇ: «Νῦν μὲν γινώσκω, λέγει, ἐκ μέρους· ὅταν δὲ ἔλθῃ
 τὸ πᾶν, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται»⁴³. Καὶ εἰς
 ἄλλο μέρος: «Καὶ νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καὶ οὐπω ἐ-
 φανερώθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δὲ ὅτι, ἐὰν φανερωθῇ,
 ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα»⁴⁴.

Καὶ διὰ νὰ μεταβάλλωμεν τὸν λόγον εἰς ἐρώτησιν
 καὶ ἀπάντησιν θὰ ἐρωτήσωμεν τρόπον τινὰ ἐκεῖνον
 ποὺ εἶπεν αὐτό: «Ἀπὸ ποῦ τὸ γνωρίζεις, ὦ ἀγαπη-
 μένε καὶ φίλε τοῦ Χριστοῦ, ὅτι θὰ γίνῃς ὅμοιος μετὰ αὐ-
 350 τόν; Πῶς εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ ποῦ;». Καὶ ἀπαντᾷ: «Ἀπὸ τὸ
 Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς⁴⁵, ἀπὸ αὐτοῦ γνωρί-
 ζομεν ὅτι ἡμεῖς τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς
 εἶναι ἐντὸς ἡμῶν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μοῦ εἶπεν αὐτὰ με-
 μυστικὴν φωνήν». Ἀλλὰ θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀνά-
 πtyξιν αὐτοῦ τοῦ θέματος.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω εἶπομεν πρῶτον, ὅτι διὰ νοήματα
 ἡμῶν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὁμιλῶμεν, ὅταν εἰς τὸν νοῦν μας
 σχηματισθῇ λόγος (σκέψις, κρίσις, ἀπόφασις) διὰ κά-
 ποιο πρᾶγμα ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὅπως π.χ., διὰ ν' ἀποκτή-
 σω κάτι ἢ νὰ κάμω κακὸ ἢ καλὸ εἰς κάποιον, ἐνῶ διή-
 γησις καὶ ὄχι νόημα εἶναι τὸ νὰ ὁμιλῶμεν διὰ πρᾶγμα-
 360 τα ποὺ ἔχουν γίνῃ ἤδη ἢ τὰ ἔχομεν ἰδεῖ. Εἶπομεν πάλιν
 ἔπειτα ὅτι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλῇ κανεὶς διὰ πρᾶ-

42. Πρὸς Β' Κορ. α' 22. Ἐφ. α' 14.

43. Α' Κορ. ιγ' 12, 10. Τὸ χωρίον εἶναι ὀλίγον παρηλλαγμένον.

44. Α' Ἰω. γ' 2.

45. Α' Ἰω. γ' 24.

γμματα ἢ πόλεις ἢ θέατρα ἢ ἀνθρώπους ποῦ δὲν ἔχει ἴδει, ἢ νὰ περιγράψῃ τὰς ὁψεις ἢ τὰ σχήματα ἢ τὰς θέσεις αὐτῶν; Ἐάν δὲ καὶ ἐπιχειρήσῃ νὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτά, θὰ χαρακτηρισθῇ πολὺ ὀρθῶς ἀπὸ ὅσους τὸν ἀκούουν, ὡς μυθοπλάστης. Οἱ προφηταί, λοιπόν, καὶ οἱ ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι ὠμίλησαν διὰ τὴν «ἡμέραν τοῦ Κυρίου»⁴⁶ καὶ διὰ τὴν δευτέραν καὶ ἔνδοξον καὶ φοθεράν αὐτοῦ παρουσίαν, ὅτι θὰ ἔλθῃ τόσον ἀπρόσμενα ὅπως ὁ κλέπτης μέσα εἰς τὴν νύκτα⁴⁷ καὶ ὅπως ὁ πόνος τοκετοῦ τῆς ἐγγύου⁴⁸ καὶ ὅτι θὰ ἀποκαλυφθῇ (ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς κρίσεως) συντροφευμένη μετὰ τὴν δραστηκὴν σὰν τὴ φωτιὰ ἐνέργειαν τῆς θείας δικαιοσύνης⁴⁹, ἀπὸ ποῦ τὰ ἔμαθαν αὐτὰ καὶ τὰ ἔχουν εἶπει; Διότι ἀσφαλῶς, ἢ ἀπὸ κάποιον τὰ ἤκουσαν, ἢ εἶδον μετὰ τὰ ἴδια των τὰ μάτια ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Διότι πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ ὁμιλήσουν δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οὔτε οἱ ἴδιοι εἶδον οὔτε ἀπὸ ἄλλον ἤκουσαν νὰ λέγῃ; Ἐάν, λοιπόν, ἤκουσαν, ἀπὸ ποῖον, λέγε· διότι δὲν λέγω πλέον ὅπως μέχρι τώρα ὅτι οἱ ἴδιοι εἶδαν καὶ εἶπαν περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι ἤκουσαν· λέγε λοιπόν, ἔάν γνωρίζῃς, ἀπὸ ποῦ ἔμαθαν αὐτά; Ἐάν δὲ δὲν γνωρίζῃς τί νὰ ἀπαντήσῃς, τότε ἄκουσε καὶ μάθε ὅτι αὐτὰ τὰ ἔχουν μάθει ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθὼς ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ Κύριος: «Ὁταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος»⁵⁰, «τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δπέμπει ὁ Πατήρ, ἐκεῖνος ἡμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα & εἰπον ὑμῖν»⁵¹. Ὅτι δὲ καὶ ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός, καὶ αὐτὰ ὅταν ἦλθεν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐδίδαξε καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἀποστόλους, μᾶς τὸ λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἅρτι' ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἐαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμε-

46. Μαθ. ε' 18. Ἰωήλ γ' 4 κ.ά. Πρβλ. Ἰω. η' 56.

47. Β' Πτρ. γ' 10. Α' Θεσ. ε' 2.

48. Α' Θεσ. ε' 3.

49. Α' Κορ. γ' 13.

50. Ἰω. 16' 26.

51. Ἰω. 16' 26.

να αναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν»⁵². Ἐμαθες πλέον ἀπὸ ποῦ ἐδιδάχθησαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔγραψαν τὰ σχετικά μὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην (τῆς δευτέρας παρουσίας) καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου ὡς κριτοῦ καὶ δι' ὅσα περιμένουν καὶ πρόκειται νὰ λάβουν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ δίκαιοι. Τοιουτοτρόπως αὐτοί, φωτισθέντες διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰδαν καὶ συγχρόνως ἔγραψαν χάριν ἡμῶν καὶ δι' ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ὅποια δὲν θλέπονται.

Ἄλλ' ἀπάντησέ μου εἰς ὅτι θὰ σὲ ἐρωτήσω. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τί εἶναι; Εἶναι Θεός, προερχόμενον ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, πράγματι Θεὸς ἀληθινός. Σὺ λοιπόν, καθὼς θλέπεις, ὀνομάζεις αὐτὸ Θεόν, συμμορφούμενος καὶ ἀκολουθῶν τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας μας. Συνεπὶς λέγοντας αὐτὸ καὶ πιστεύοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸς Θεός, προερχόμενον ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, παραδέχεσαι ὅτι ὅσοι ἔχουν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔχουν πράγματι αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Θεόν νὰ μένη διαρκῶς μαζί των, καθὼς εἶπεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστός: «Ἐάν ἀγαπάτε με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσετε» καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα»⁵³. Νά, λοιπόν, ποῦ ἐδιδάχθης ἀπὸ τὸ χωρίον αὐτὸ ὅτι καὶ παραμένει καὶ κατοικεῖ εἰς τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας· διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα» σημαίνει ὅτι θὰ εἶναι αἰωνίως καὶ ἀτελειώτως μαζί με αὐτοὺς καὶ ὅτι θὰ εἶναι ἀχώριστον ἀπὸ αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ὅτι δὲ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι καὶ ὅσοι ἡξιώθησαν νὰ πάρουν αὐτὸ ἔβλεπαν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἄκουσε τί λέγει ἐν συνεχείᾳ: «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὔτε γινώσκει αὐτό, ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει»⁵⁴. Διὰ νὰ γνωρίσης δὲ ὅτι καὶ τὸν Χριστὸν θλέπουν ἐκεῖνοι ποῦ ἀγαποῦν αὐτὸν καὶ τηροῦν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἄκουσε

52. Ἰω. ια' 12 - 14.

53. Ἰω. ιδ' 15 - 16.

54. Ἰω. ιδ' 17.

τὸν Κύριον ποὺ λέγει: «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν»⁵⁵.

420 "Ας εἶναι λοιπὸν γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς χριστιανούς, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν λέγει ψέματα καὶ ὅτι εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὅτι πράγματι ἐμφανίζεται εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δεικνύουν τὴν ἀγάπην των πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν του, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπεν· καὶ διὰ τῆς ἐμφανίσεώς του ὁ Χριστὸς δωρίζει εἰς αὐτοὺς αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πάλιν αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ μένουν μαζί με αὐτοὺς ἀχωρίστως. Αὐτοὶ δὲ δὲν λέγουν τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των· ἐκεῖνος δὲ ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτοὶ λέγουν κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των, αὐτὸς δέχεται ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅτι ἐπίσης οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ γνωρίσουν ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν· ἐὰν δὲ δὲν δέχεται αὐτό, ἀσφαλῶς ἀποκαλεῖ ψεύστας καὶ παραμυθᾶδες αὐτοὺς ποὺ ὁμιλοῦν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι 430 δὲν διδάσκονται ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους ὅσα οἱ ἴδιοι σκέπτονται διὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶδαν. Ἄλλ'· εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν ὅτι, ἐὰν καὶ αὐτοὶ ὁμιλοῦν σύμφωνα με τοὺς θεοφόρους Πατέρας ποὺ προηγήθησαν αὐτῶν, ἐὰν δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ ὁμιλοῦν μετὰ τὸ ἴδιον Πνεῦμα καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπιστοῦν εἰς αὐτοὺς ἢ καὶ τοὺς συκοφαντοῦν, ἁμαρτάνουν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ δι' αὐτῶν.

440 Ἐδιδάχθης λοιπὸν, ἀγαπητέ, ὅτι, ἐὰν τὸ θέλῃς, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι μέσα σοῦ⁵⁶ καὶ ὅλα τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ εἶναι εἰς τὰ χέρια σου. Τρέξε, λοιπὸν, νὰ ἴδῃς καὶ νὰ πάρῃς καὶ νὰ ἀποκτήσῃς ἐντός σου τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ καὶ μὴ στερηθῇς ὅλων αὐτῶν ἐπειδὴ νομίζεις ὅτι ἔχεις αὐτά· κλαῦσε, γονάτισε ἐνώπιόν Του, ὅπως κάποτε ὁ τυφλός⁵⁷, τοιοῦτοτρόπως καὶ σὺ τώρα καὶ λέγε: «Ἐλέησέ με, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνοιξε τὰ

55. Ἰω. ιδ' 21.

56. Λκ. ιζ' 21.

57. Λκ. ιη' 35 κ.ε.

μάτια τῆς ψυχῆς μου, διὰ νὰ ἴδω τὸ φῶς τοῦ κόσμου⁵⁸, δηλαδή σὲ τὸν Θεὸν καὶ θὰ γίνω καὶ ἐγὼ παιδὶ θείας ἡμέρας⁵⁹ καὶ μὴ μὲ ἀφήσης, ἀγαθέ, ὡς ἀνάξιον, χωρὶς μερίδιον τῆς θεότητός σου. Ἐμφάνισε, Κύριε, εἰς ἐμὲ τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ νὰ γνωρίσω, ὅτι μὲ ἠγάπησες, ἐπειδὴ, Δέσποτα, ἐτήρησα τὰς θείας ἐντολάς σου. Στεῖλε τὸν παράκλητον, φιλόνηθρον, καὶ εἰς ἐμέ, διὰ νὰ μὲ διδάξῃ αὐτὸς δι' ἐσέ καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὰ δικά σου εἰς ἐμέ, ὦ Θεὲ τοῦ παντός. Λάμπε εἰς ἐμέ τὸ ἀληθινὸν φῶς⁶⁰, εὐσπλαγχνε, διὰ νὰ ἴδω τὴν ἰδικήν σου δόξαν, τὴν ὁποίαν εἶχες πλησίον τοῦ Πατρὸς σου πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου⁶¹. Μεῖνε, καθὼς εἶπες, καὶ εἰς ἐμέ, διὰ νὰ γίνω ἄξιος καὶ ἐγὼ νὰ μείνω εἰς σέ καὶ τότε νὰ εἰσέλθω ἐν ἐπιγνώσει εἰς σέ καὶ ἐν ἐπιγνώσει νὰ σέ ἀποκτήσω μέσα μου. Θέλησε, ἀόρατε, νὰ σηματούξης μέσα μου τὴν μορφήν σου⁶², ὥστε βλέποντας τὴν ἀπερίγραπτον ὡραιότητά σου, νὰ φορέσω⁶³, ἐπουράνιε, τὴν ἰδικήν σου εἰκόνα καὶ νὰ λησμονήσω ὅλα τὰ ὁρατά. Δόσε μου, εὐσπλαγχνε, τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς σέ ὁ Πατήρ⁶⁴, διὰ νὰ γίνω ὅμοιος μὲ σέ ὅπως ὅλοι οἱ δοῦλοι σου, θεὸς κατὰ παραχώρησιν, καὶ νὰ εἶμαι αἰωνίως μαζί μὲ σένα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας, ἀμήν».

Ναί, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, πίστευσε καὶ δέξου ἀνεπιφύλακτα ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενον καὶ αὐτῆς τῆς πίστεώς μας. Αὐτό, λοιπόν, εἶναι, πίστευσέ με, ἀδελφέ, τὸ νόημα τοῦ παραγγέλματος νὰ ἀναγεννηθούμε⁶⁵ καὶ νὰ γίνουμε πάλιν καινούργιοι καὶ νὰ ζήσωμεν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ⁶⁶. Ἡ δὲ ἀκοὴ τὸν Μέγαν Βασιλεῖον, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν προτρεπτικόν του

58. Ἰω. θ' 5.

59. Α' Θεσ. ε' 5.

60. Ἰω. α' 9.

61. Ἰω. ιζ' 5.

62. Γαλ. δ' 9.

63. Α' Κορ. ιε' 49.

64. Ἰω. ιζ' 22.

65. Ἰω. γ' 4.

66. Β' Κορ. δ' 16. Β' Τιμ. α' 1 κ.λπ.

λόγον τῶν Φώτων λέγει: «Οὐκ ἐπιθυμεῖς σεαυτὸν ἰδεῖν, ἄνθρωπε, ἀπὸ γέροντος νέον γινόμενον;»⁶⁷ καὶ τὸν Παῦλον: «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, Ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά;»⁶⁸. Ἄλ-
 470 λά διὰ ποῖα «πάντα» ὁμιλεῖ; Λέγε σύ, λέγε. Μήπως μετεβλήθη ὁ οὐρανός; Μήπως ἡ γῆ; Μήπως πάλιν ὁ ἥλιος, ἡ τὰ ἀστέρια, ἡ ἡ θάλασσα, ἡ καὶ ἀπὸ ὧσα βλέπομε ἐγίνε καινούργιον ἢ προσφάτως; Ἄλλὰ δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς αὐτό· ἄρα αὐτὸ τὸ εἶπεν ὡς πρὸς ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς. Διότι καίτοι εἴμεθα ἠθικῶς νεκροὶ ἀναστάνομεθα· εἴμεθα φθαρτοὶ καὶ γινόμεθα ἄφθαρτοι· εἴμεθα θνητοὶ καὶ μεταβαλλόμεθα εἰς ἀθανάτους· εἴμεθα προσκολλημένοι εἰς τὴν γῆν καὶ γινόμεθα ἐπουράνιοι· εἴμεθα κατασκευασμένοι ἀπὸ σὰρκα καὶ γινόμεθα πνευματικοί, ἀναγεννώμενοι καὶ ξαναδημιουργούμενοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτά, λοιπόν, ἀδελφοί, εἶναι ἡ κατὰ Χριστὸν και-
 480 νούργια δημιουργία⁶⁹· αὐτὰ ἐπιτελοῦνται καὶ γίνονται κάθε ἡμέραν εἰς τοὺς ἀληθινούς πιστοὺς καὶ ἐκλεκτούς, καί, καθὼς πολλὰς φορές εἶπομεν, αὐτὰ ὅλα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς τῶν τὰ ἀποκτοῦν ἐν μέρει κατὰ τρόπον ἐνσυνείδητον· καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλὰ καὶ ἐλπίζουν ὅτι μετὰ θάνατον θὰ τὰ κληρονομήσουν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἀσφαλῶς, ὅτι δηλαδὴ θὰ εὐρεθοῦν ὁλόκληροι ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν εἰς μικρὰν ποσότητα ἐδοκίμασαν. Διότι ἐὰν συνεχῶς διδασκώμεθα ὅτι τρώγομεν καὶ πίνομεν τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι φοροῦμεν αὐτὸν καὶ τὸν βλέπομεν καὶ ἐπίσης βλέπομεθα ἀπὸ αὐτόν, ἀλλ' ἐπὶ πλεον γινώριζομεν ὅτι ἔχομεν αὐτόν ἐντός μας καὶ ὅτι μένομεν ἡμεῖς ἐπίσης εἰς αὐτόν, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι ἰδι-
 490 κός μας κάτοικος, ἡμεῖς δὲ ἰδικοὶ τοῦ κάτοικοι, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς εἶναι δι' ἡμᾶς οἰκία καὶ ἡμεῖς πάλιν οἰκία ἰδική του· ἔπειτα καὶ ὅτι ἡμεῖς μὲν γινόμεθα παιδιὰ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ πατέρας μας· καὶ ὅτι ἐκεῖνος εἶναι φῶς

67. Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα (Φῶτα): P.G. 31, 432D

68. Β' Κορ. ε' 17.

69. Ἐν. ἀν.

πού λάμπει εἰς τὸ σκοτάδι⁷⁰, ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι βλέπομεν αὐτὸν σύμφωνα μετὰ τὸ «ὁ λαὸς ὁ κατήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα»⁷¹. Ἐάν, λοιπόν, ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ὅπως ἔχει λεχθῇ, ὅσα δηλαδὴ αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουν ὅτι συντελοῦνται ἐντὸς μας κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν αὐτῆς ἐδῶ τῆς ζωῆς, λέγομεν ὅτι δὲν συμβαίνουν καθόλου εἰς ἡμᾶς, ἢ ὅτι γίνονται μὲν, ἀλλὰ κρυφὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβανώμεθα, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ἡμεῖς, τότε τί διαφέρομεν ἀπὸ τῶν νεκρῶν;

500 Μὴ λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παραδίδετε τοὺς ἑαυτοὺς σας εἰς τὴν ἀπιστίαν μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ὀδηγεῖσθε εἰς τὴν καταστροφὴν· ἀλλὰ καὶ ἐάν ἐκὼς ἐκὼς μέχρι τώρα δὲν ἐλπίζατε ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιληφθῇτε αὐτὰ καὶ διὰ τοῦτο τίποτε δὲν ἐζητήσατε, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν στιγμήν αὐτὴν τὸ ἐμάθατε, τὸ πρῶτον ποῦ ἔχετε νὰ κάμετε εἶναι νὰ πιστεύετε ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ καὶ σύμφωνα μετὰ τὰς θείας Γραφάς, ἀφοῦ δηλαδὴ μελετήσατε ὅλας αὐτάς προσεκτικὰ θὰ διαπιστώσετε, ὅτι ἀπὸ τὴν παρούσαν ἤδη ζωὴν δίδεται εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς κατὰ τρόπον ἀντιληπτὸν ἢ σφραγίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁷². Καὶ ἀφοῦ πιστεύετε μόνον ἔτσι ἀγωνισθῇτε καὶ ἐπιδιώξατε νὰ κατακτῆσετε τὴν τελειότητα⁷³ καὶ τὴν γνῶσιν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀγωνισθῇτε ὅχι σὰν νὰ γρονθοκοπᾶτε τὸν ἀέρα⁷⁴, χωρὶς δηλαδὴ κατένα σκοπὸν καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ «αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν»⁷⁵ κρούετε καὶ ἀνοιγῆσεται ὑμῖν, εἴτε εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν εἴτε εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Μέχρι τότε δὲ ὀφείλετε διδάσκεσθε νὰ μετανοήτε, νὰ ὑπακούετε, νὰ νηστεύετε, νὰ κλαῖτε, νὰ προσεύχεσθε· καὶ οὕτω με αὐτὰ καὶ με ὅλα τὰ συναφῇ ἀγωνίζεσθε, πυγμαχεῖτε, ἐπιδιώκετε, ζητεῖτε, κτυπᾶτε τὴν πόρτα, παρακαλεῖτε, χωρὶς νὰ στρέφετε τὴν προσοχὴν σας πρὸς τίποτε ἄλ-

70. Ἰω. α' 5.

71. Ἦσ. θ' 1. Ματθ. 5' 18.

72. Πρβλ. Ἐφ. α' 13.

73. Φιλ. γ' 12.

74. Α' Κορ. θ' 26.

75. Μτθ. 7' 7.

λο ἕως οὗ κατακτήσετε αὐτὸ ποῦ ἐπιδιώκετε, ἕως οὗ ἀρπάξετε, ἕως οὗ πάρετε αὐτὸ ποῦ ζητεῖτε, ἕως οὗ ἀνοιχθῇ σέ οἶς ἡ πόρτα καὶ μπεῖτε μέσα, ἕως οὗ δεῖτε τὸν νυμφίον μέσα εἰς τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα, ἕως οὗ ἀκούσετε «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἡς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω»⁷⁶, ἕως οὗ γίνετε παιδιὰ τοῦ φωτός καὶ παιδιὰ τῆς ἡμέρας⁷⁷. Ἀλλ' ὅμως προσέξατε μὴ τυχὸν πρὶν δεῖτε αὐτὰ καὶ τὰ πάρετε καὶ ὑποστεῖτε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν μεταβολὴν νομίζετε ὅτι εἴσθε κάτι ἐνῶ δὲν εἴσθε τίποτε⁷⁸, ἐξαπατοῦντες τοὺς ἑαυτοὺς σας, καὶ νομίζετε, ὥσάν νὰ ἔχετε χάσει τὴν συνειδήσιν σας, ὅτι εἴσθε πνευματικοὶ προτοῦ δεχθῆτε ἐντὸς σας τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ψευδοῦς αὐτῆς ἐντυπώσεως σπεύδετε ἀνοήτως νὰ υἱοθετήσετε σκέψεις καὶ ἐπιθυμίας ἀσυμβιβάστους μὲ τὴν κατάστασιν σας καὶ τολμᾶτε νὰ γίνεσθε ἡγούμενοι καὶ νὰ καταλαμβάνετε ἄλλα ἀξιώματα καὶ χωρὶς κανένα φόβον καὶ συναίσθησιν τῆς ἀναξιότητός σας τολμᾶτε νὰ δεχθῆτε τὴν ἱερωσύνην καὶ μὲ χιλίους δυὸ τρόπους ἐπιδιώκετε χωρὶς ἐντροπὴν νὰ ἀναρριχηθῆτε εἰς τὸ Μητροπολιτικόν καὶ τὸ ἐπισκοπικόν ἀξίωμα γιὰ νὰ ποιμαίνετε τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, τοὺς ἑαυτοὺς σας⁷⁹, ὦστε ἐνῶ θὰ σκέπτεσθε τὰ οὐράνια, θὰ ἐπιζητῆτε καὶ θὰ ἐπιδιώκετε τὰ οὐράνια⁸⁰ καὶ θὰ ἐπιθυμῆτε ζωηρῶς τὰ ἐπουράνια νὰ μὴ ἐνδιαφέρεσθε διὰ τίποτε ἀπὸ τὰ ἐπίγεια προτοῦ ἀποκτήσετε ἐκεῖνα.

Ναί, ἀπαιτῶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην σας νὰ περιφρονήσωμεν ὅλα ὅσα θλέπονται· νὰ πετάξωμεν ἀπὸ ἐπάνω μας ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, ὅλα τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη καὶ τὰ θλαθερά νὰ τὰ σιχαθῶμεν, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν τὸσον τὰ παρόντα ὅσον καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ὅλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ λατρεῖα μαζί μὲ τὸν ἀναρ-

76. Μτθ. κε' 21.

77. Α' Θεσ. ε' 5.

78. Πρβλ. Γαλ. στ' 3.

79. Πρβλ. Δευτ. δ' 9 κ.ά.

80. Κολ. γ' 1.

χον Πατέρα και τὸ πανάγιον και ἀγαθὸν και ζωοποιὸν Πνεῦμα, εἰς τὸ ἓνα τρισάγιον φῶς, τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'

Περὶ ἀπαθείας και ἐναρέτου ζωῆς. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ κόπτοιμεν τὸ ἰδικόν μας θέλημα και νὰ ἀναβαίνωμεν εἰς ὕψη ἠθικῆς τελειότητος. Καὶ περὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ Θεοῦ μετὴν ψυχὴν και τῆς ψυχῆς μετὸ σῶμα και τῆς ἀνερμηνεύτου ἐνώσεως μεταξὺ τῶν αὐτῶν τῶν τριῶν. Καὶ ἐπὶ πλέον περὶ τῆς πνευματικῆς ἱατρικῆς και κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ θεραπεύωμεν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενεῖς.

- 1 Ἐπειδὴ πολλὰς φορὰς συνανεστράφην και συνωμίλῃσα με πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ποὺ ζοῦν εἰς τὸν κόσμον και ἀπὸ ὠρισμένας συζητήσεις ποὺ εἶχον μαζί των, ἐννοῶ περὶ ἐμπαθείας και ἀπαθείας¹, ἤκουσα σχεδὸν ἀπὸ ὅλους νὰ λέγουν, ὅχι μόνον ἐκείνους ποὺ ὑστεροῦν εἰς ἀρετὴν και εὐσέβειαν, ἀλλὰ και ἐκείνους ποὺ φαίνονται νὰ εἶναι τέλειοι κατὰ τὴν ἀρετὴν και διαθέτουν ἐνδοξα ὀνόματα και μεγάλην φήμην κατὰ κόσμον, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ φθάσῃ εἰς τόσον μέγεθος νεκρώσεως τῶν σαρκικῶν τοῦ ὁρμῶν και ἐπιθυμιῶν, ὥστε νὰ συναναστραφῇ και φάγῃ μαζί με γυναῖκας και νὰ μὴ ὑποστῇ καμμίαν ἠθικὴν θλάθην, οὔτε νὰ αἰσθανθῇ εἰς τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον κάποιον ἁμαρτωλὸν σκίρτημα ἢ νὰ μολυνθῇ. "Ὅταν ἐγὼ ἤκουσα αὐτὰ μετὰ τὰ ἴδια μου αὐτιά κατελήφθην ἀπὸ μεγάλην στενοχωρίαν και αἰσθάνομαι ἔντονον τὴν ἐσωτερικὴν πίεσιν νὰ θρηνῶ και νὰ κλαίω ἀπὸ πολλὴν συμπάθειαν δι' αὐτοὺς ποὺ λέγουν αὐτὰ, ἐπειδὴ γνωρίζω πολὺ καλῶς ὅτι αὐτοὶ δὲν λέγουν αὐτὰ ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν παρὰ ἀπὸ πολλὴν ἀγνοίαν τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν δὲν ἦσαν πλήρως ἐστερημένοι τῆς πραγματικῆς ἀπαθείας και δὲν ἦσαν σκεπασμένοι ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῶν
- 10

1. Περισσότερα περὶ ἀπαθείας μπορεῖ νὰ εὔρῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν Δ' Λόγον, τ. 4.

παθῶν καὶ δὲν ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ εἰς τὰ θελήματα τῆς σαρκός, δὲν θὰ ἀγνοοῦσαν τὴν νέκρωσιν² τοῦ Ἰησοῦ ποῦ γίνεται πρόξενος ζωῆς, τὴν ὁποῖαν νέκρωσιν δίδει εἰς τὰ μέλη τῶν ἀγίων του, καὶ δὲν θὰ ἀπιστοῦσαν περὶ αὐτῆς.

- 20 Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πιστεύσουν ποτὲ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι μερικοὶ γίνονται νεκροὶ ὥς πρὸς τὸν κόσμον καὶ ὅτι ζοῦν μόνον τὴν σύμφωνον μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ζωὴν, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι εἰς ὁλόκληρον τὴν ζωὴν των ἐπιδιώκουν νὰ πράξουν τὸ κάθε τι μὲ ὑποκρισίαν, διὰ νὰ ἀρέσουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους³ καὶ νὰ ἀποκαλοῦνται ἀπὸ αὐτοὺς φίλοι τοῦ Θεοῦ; Διότι ὅπως νομίζουν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπάθεια ἐν μέσῳ παθῶν, ἐνῷ δηλαδὴ εἶναι καὶ μεταβάλλονται ὁλόκληροι εἰς ἁμαρτίαν, ὅπως κατορθώνουν νὰ πείσουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὅτι μόνοι οἱ ἐπαινοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀρκοῦν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγιότητα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τὴν ἀπάθειαν ἀπορρίπτοντες, θέλουν νὰ εἶναι καὶ νὰ λέγονται ἅγιοι χωρὶς αὐτήν,
- 30 πειδὴ ἀπέκτησαν τὴν ἀγιότητα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπινους ἐπαίνους (εἶναι δηλαδὴ κατ' ὄνομα ἅγιοι). Διότι ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπαινεῖται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δι' ἀσήμεντα ἢ ἀνύπαρκτα πράγματα τὸν θεωροῦν ἀνάξιον νὰ τοῦ ἀφιερῶσουν ἔστω καὶ ἓνα λόγον, ἀγνοοῦντες, προφανῶς, ὅτι ἓνας ποῦ γνωρίζει τὸν Θεόν καὶ γνωρίζεται ἀπὸ Αὐτόν⁴ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ δεκάδας χιλιάδας ἀπίστων, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν τὸν Θεόν⁵, ἔστω καὶ ἂν αὐτοὶ ἐπαινοῦνται ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ θεωροῦνται εὐτυχισμένοι, ὅπως εἶναι ἀνώτερος καὶ ἓνας ποῦ ἔχει τὴν ὄρασίν του ἀπὸ ἀναρίθμητα πλήθη τυφλῶν. Ὅτι δὲ εἶναι δυνατόν κάποιος ἀπὸ ὅσους πράγματι ἀγωνίζονται νὰ φθάσῃ εἰς τέτοιον σημεῖον ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πραγματικῶς ἐδέχθη τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ἀ-

2. Β' Κορ. δ' 10. Ὑπόθεσις τοῦ Λόγου ΙΑ'.

3. Γαλ. α' 10.

4. Πρβλ. Γαλ. δ' 9.

5. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. ιστ' 3.

40 πάθειαν, ὥστε νά παραμένῃ ἀνενόχλητος καὶ ἀδιάφορος, ὄχι μόνον ὅταν τρώγῃ μαζὶ μὲ γυναῖκας καὶ συνομιλῇ μὲ αὐτάς, ἀλλὰ καὶ ὅταν περιφέρεται εἰς τὸ μέσον τῶν πόλεων, καὶ ἀκούῃ αὐτοὺς ποὺ τραγουδοῦν καὶ παίζουν κιθάραν καὶ θλέπη αὐτοὺς ποὺ γελοῦν καὶ χορεύουν καὶ παίζουν, καθόλου δὲν ζημιοῦται πνευματικῶς, εἰς κάθε μὲν σημεῖον τῆς ἀγίας Γραφῆς ἀναφέρεται, ἀλλὰ καὶ κάθε ἱστορία καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἁγίων μᾶς παρέχει πλῆθος ἀναλόγων παραδειγμάτων, καὶ εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς ἄλλωστε ἀποθλέπει κάθε ἀγωνιστικὴ προσπάθεια καὶ κάθε ταλαιπωρία ἐκ μέρους τῶν εὐσεβῶν.

Διότι ὁ σκοπὸς ἐκείνων ποὺ ἀγωνίζονται σύμφωνα
50 μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν πρώτοις νά ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον. Κόσμον δὲ ὀνομάζω τὴν παρούσαν ζωὴν, δηλαδὴ αὐτὴν ἐδῶ τὴν προσωρινὴν περίοδον τῆς ζωῆς μας· πράγματα δὲ τοῦ κόσμου (ὀνομάζω) ὅλα ὅσα μᾶς περιβάλλουν, τὰ ὁποῖα ὁ Λόγος μᾶς παραγγέλλει νά τὰ ἐγκαταλείψωμεν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ πρέπει νά ἀπομακρυνώμεθα τελείως, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τὰ κτήματα καὶ τὴν περιουσίαν καὶ ὁλόκληρον τὸν πλοῦτον, ὄχι ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ἀπηγορευμένα ἢ καὶ θλαθερά, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον θὰ εὐρισκώμεθα μεταξύ, νά ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν ἀγῶνα δι' αὐτά· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη συν-
60 δεθῇ (ἀναμιχθῇ) μὲ τὰς ἀπολαύσεις, ἐάν δὲν ἀποφύγῃ τὰς αἰτίας αὐτῶν καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτάς, δὲν θὰ δυνηθῇ νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν. Ἀφοῦ δὲ ἀπαλλαγῇ τελείως ἀπὸ ὅλα ὅσα εὐρίσκονται πλησίον του, τότε ὀφείλει νά ἀπαρνηθῇ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του, ἐάν ἐπιδιώκῃ τὴν τελειότητα· αὐτὸ δὲ ἐπιτυχάνεται διὰ τῆς τελείας ἐξαφανίσεως τοῦ ἰδικοῦ του θελήματος· καὶ δὲν ἐννοῶ μόνον τὸ ἐξωτερικὸν θέλημα, ὅπως εἶναι νά μὴ φάγῃ, νά μὴ πῖνῃ, νά μὴ πράττῃ κάτι

70 ἀπερίσκεπτα καὶ θιαστικά, νὰ μὴ κοιμηθῇ, νὰ μὴ κά-
 μη χωρὶς ἐντολὴν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται καλὰ, ἀλλ'
 ἐννοῶ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν θέλημα, δηλαδὴ κάθε σκίρ-
 τημα τῆς καρδίας, ὅπως εἶναι νὰ μὴ κοιτάξῃ κάτι μὲ
 πάθος, ἐπίσης νὰ μὴ φιλήσῃ μὲ πάθος, νὰ μὴ κατηγο-
 ρήσῃ κάποιον μέσα του, νὰ μὴ κατακρίνῃ κάποιον, νὰ
 μὴ χαρῇ διὰ τὴν πτῶσιν κάποιου, νὰ μὴ ὀργισθῇ μὲ τὸν
 νοῦν του, νὰ μὴ φθονήσῃ κάποιον διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ
 ἄλλου ἢ διὰ νὰ τοῦ προκαλέσῃ κακόν, νὰ μὴ ζηλέψῃ
 μὲ πονηρίαν.

80 *Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμήσω ὅλα τὰ
 γνωρίσματα τῆς εὐσεβείας, διὰ νὰ δεῖξω εἰς σέ μὲ ἀ-
 κρίθειαν τί ἀκριβῶς εἶναι οἱ Χριστιανοί; Ἀλλὰ μάθε
 ἀκόμη ποία εἶναι ἡ ἔννοια τῆς νεκρώσεως, ποὺ δίδει
 ζωὴν, ποὺ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴ κρύψῃς ποτὲ οὔτε
 τὸν παραμικρὸν λογισμόν, νὰ μὴ ἀφήσῃς, ὅσον εἶναι
 δυνατόν, νὰ περάσῃ οὔτε μία ἡμέρα χωρὶς δάκρυα, νὰ
 μὴ τρίψῃς, ὅπως συνηθίζεται, τὸ πρόσωπόν σου μὲ νε-
 ρό, νὰ μὴ στολισῇς τὸ κεφάλι μὲ τὰς τρίχας ἢ καὶ τὸ
 90 γένειον, νὰ μὴ λύσῃς τὴν ζώνην ὅταν πᾶς δι' ὕπνον, διὰ
 νὰ μὴ γίνῃς μαλαθκὸς καὶ κοιμηθῇς περισσότερο ἀ-
 πὸ ὅσον χρειάζεται, νὰ μὴ θάλλῃς τὰ χέρια μέσα ἀπὸ τὰ
 ροῦχα σου καὶ ξύσης μέλος τοῦ σώματός σου, ἀλλὰ καὶ
 νὰ φυλαχθῇς ἀπὸ ἄλλη ἐπαφή, νὰ μὴ κοιτάξῃς χωρὶς
 λόγο καὶ χωρὶς ἐσωτερικὴ ἐτοιμότητα οὔτε εἰς τὸ πρό-
 σωπον γέροντος — διότι ἐκεῖνος ποὺ μεσολαθεῖ διὰ τὴν
 διάπραξιν τῶν κακῶν (ὁ διάβολος) εὐρίσκεται παντοῦ
 καὶ ἐκμεταλλεύεται τὸ κάθε τι. —, νὰ μὴ κάμῃς νόη-
 μα εἰς κάποιον ἐναντίον κάποιου ἄλλου, νὰ μὴ λαλή-
 σῃς τίποτε ποὺ νὰ εἶναι ἀσύμφορον εἰς τὴν ψυχὴν σου
 καὶ νὰ μὴ σιωπήσῃς τίποτε, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄξιον νὰ
 λεχθῇ, νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃς ποτὲ μέχρι νὰ πεθάνῃς τὸν
 καθερωμένον ἀπὸ τὸν πνευματικόν σου ὁδηγὸν κανό-
 να, νὰ μὴ ἀποκτήσῃς μὲ κάποιον ἰδιαιτέραν φιλίαν, ἔ-
 στω καὶ ἂν φαίνεται νὰ ἔγῃ φήμην ἁγίου, νὰ μὴ φρον-
 τίσῃς κάπως ἢ καθόλου διὰ τὴν περιποίησίν σου καὶ τὸν
 90 στολισμὸν τοῦ ἐνδύματος ἢ τοῦ ὑποδήματός σου, παρὰ
 μόνον ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ εἶναι σεμνὴ καὶ εὐπρε-
 πῆς ἢ ἐμφάνισίς σου, νὰ μὴ δοκιμάσῃς τίποτε διὰ νὰ ἰ-
 κανοποιήσῃς ἡδονιστικὴν τάσιν οὔτε νὰ φᾶς ἐκεῖνο, τὸ

100

110

ὁποῖον εἶδες καὶ ἤρεσεν εἰς τὴν ψυχὴν σου. Εἰς ὅλα, λοιπόν, αὐτὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα συγκρατεῖ καὶ ἐλέγχει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐκείνου ποῦ ἀγωνίζεται διὰ τὴν τελειότητα καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἀντιθέτως, ἐὰν ζῇ μὲ μαλθακότητα καὶ πνευματικὴν ὀκνηρίαν, πραγματοποιεῖ κάθε ὥραν τὸ ἰδικόν του θέλημα, ἔστω καὶ ἂν θεωρῇται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι τὸ ἔχει ἀποβάλλει καὶ ἀπαρνηθῇ. Διότι ὅταν κάποιος ἐγκρατεύεται ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικά καὶ ἐκεῖνα ποῦ ὅλοι βλέπουν χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δὲν γνωρίζουν νὰ βλέπουν σωστά, ὡς ἐργάτης τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ ἀπὸ τὸν Θεὸν μισεῖται καὶ περιφρονεῖται, ὡς ἀκάθαρτος, ἐπεὶ δὴ ἱκανοποιεῖ τὰς κρυπτάς θελήσεις καὶ ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του· αὐτὸς καὶ ἂν ἀκόμη συνεχίσῃ ἐπὶ χίλια ἔτη νὰ ἀγωνίζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δὲν θὰ ἀποκομίσῃ καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τοῦ μόνον διὰ τὰ ἐξωτερικά στοιχεῖα τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως.

Ἐκεῖνος ἀντιθέτως, ὁ ὁποῖος ἐγκρατεύεται ὡς πρὸς ὅλα καὶ ἐξασκεῖ τὴν ψυχὴν του νὰ μὴ γυρίζῃ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ χωρὶς σκοπὸ καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπίτρεπτον οὔτε νὰ κάνῃ τίποτε ἐξ ἐκείνων ποῦ δὲν ἀρέσουν εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἰδικόν της θέλημα, ἀλλὰ τὴν ὑποχρεώνει ὁλόκληρον, ὥσάν νὰ περιπατῇ ἐπάνω εἰς κάποιο τεντωμένο σχοινί, νὰ ἀκολουθῇ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα θὰ εὔρῃ τὸν Θεὸν κρυμμένον εἰς τὰς θείας του ἐντολάς. Τὸν ὁποῖον ἀφοῦ συναντήσῃ, καὶ ἀφοῦ λησμονήσῃ κάθε ἄλλην ἀπασχόλησιν, θὰ μείνῃ ἐκθαμβος καὶ ἀφοῦ γονατίσῃ ἐνώπιόν του, θὰ προτιμήσῃ νὰ βλέπῃ αὐτὸν καὶ μόνον. Καὶ ἐὰν συμβῇ αὐτὸς (ὁ Θεὸς) νὰ χαθῇ ἀπὸ τὰ μάτια του, αὐτὸς (ὁ πιστὸς) ἀφοῦ κυριευθῇ ἀπὸ ἀμυχανίαν καὶ ἀρχίσῃ πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν πορεῖαν τῆς ἀναζητήσεως τοῦ Θεοῦ, τρέχει πλέον πρὸς ὁρμητικά, μὲ μεγαλυτέραν δύναμιν, μὲ πρὸς πολλὴ ἀσφάλεια· κοιτάζει πρὸς τὰ κάτω, θαδίζει μὲ περισκεψιν, ἐνθυμεῖται τί ἔχασε καὶ φλέγεται, καίγεται ἀπὸ τὸν πόθον, φλογίζεται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ ἴδῃ πάλιν Ἐκεῖνον⁷· καὶ, ἐὰν ἀπὸ τὸ πολὺ τρέξιμο γίνῃ κατάκο-

7. Ἡ ζωηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν κατάστασιν ὁ ἅγιος πατὴρ δὲν δύναται ἄλλοιῶς νὰ ἐρμηνευθῇ εἰμὴ ὁ-

πος καὶ δὲν δυνηθῇ νὰ τὸν φθάσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν πέσῃ τελείως κάτω καὶ δὲν μπορῇ πλέον νὰ τρέξῃ ἄλλο, (καὶ) τότε βλέπει ἐκεῖνον ποὺ καταδιώκει καὶ τὸν τρέχοντα τὸν προφθάνει καὶ πιάνει ἐκεῖνον ποὺ τόσο δυνατὰ ποθεῖ καὶ θγαίνει ὁλόκληρος ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ὁλόκληρον αὐτὸν τὸν κόσμον τὸν λησμονεῖ, ἐνώνεται μὲ
 120 τοὺς ἀγγέλους, ἀναμιγνύεται μὲ τὸ θεῖον φῶς, ἀπολαμβάνει τὴν ἀληθινὴν ζωὴν⁸, ἀγκαλιάζεται μὲ τὴν ἁθανασίαν, χαίρεται τὴν θεῖαν ἀπόλαυσιν, ἀναβαίνει εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν⁹, μεταφέρεται εἰς τὸν παράδεισον, ἀκούει «ἄρρητα ῥήματα»¹⁰, μπαίνει εἰς τὸ νυφικὸν δωμάτιον¹¹, πλησιάζει τὸ νυφικὸν κρεββάτι, βλέπει τὸν νυμφίον, λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πνευματικὸν γάμον¹², πίνει μέχρι χορτασμοῦ ἀπὸ τὸ μυστικὸν κρασί, ἀπὸ τὸ ἐκλεκτὸ μοσχάρι¹³, ἀπὸ τὸν ζωοδότην ἄρτον, ἀπὸ τὸ ποτὸ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸν καθαρῶτατον ἁμνόν¹⁴, ἀπὸ τὸ πνευματικὸν μάννα, ἀπολαμβάνει ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὰ ὁποῖα δὲν τολμοῦν νὰ ἀτενίσουν¹⁵ χωρὶς φόβον οὔτε αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις.

130 Ἄφοῦ περιέλθῃ εἰς αὐτὴν τὴν θεῖαν κατάστασιν καταφλέγεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ μεταβάλλεται ὁλόκληρος κατὰ τὴν ψυχὴν εἰς φωτιάν, μεταδίδοντας καὶ εἰς τὸ σῶμα τὴν ἰδικὴν του ψυχικὴν λαμπρότητα, ὅπως ἡ ὁρατὴ φωτιὰ μεταδίδει εἰς τὸ σίδηρον τὴν ἰδικὴν τῆς φύσιν (τὸ κάμνει νὰ ὁμοιάζῃ μὲ φωτιὰ), καὶ γίνεται ἡ ψυχὴ διὰ τὸ σῶμα αὐτὸ ποὺ ἔχει γίνεαι δι' αὐτὴν ὁ Θεός¹⁶, καθὼς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· διότι οὔτε

τι τὴν ἐξοῦσεν ὁ ἴδιος εἰς ὕψιστον βαθμόν· Ἐὰν θελήσωμεν νὰ κάμωμε μίαν σύγκρισιν αὐτοῦ ποὺ εἴμεθα μὲ ἐκεῖνα τὸ ὁποῖο καλοῦμεθα νὰ γίνωμεν, θὰ καταληφθῶμεν ἀσφαλῶς ὅπῃ ὑπογοήτευσιν!

8. Δυνατὸν νὰ ἐννοῇ καὶ τὸν Κύριον (ἰω. ιδ' 6).

9. Β' Κορ. ιδ' 2, 4.

10. Β' Κορ. ιδ' 4.

11. Μτθ. θ' 15.

12. Ἠθικά, Λόγος Α'.

13. Ακ. ιε' 23.

14. Α' Πτρ. α' 19.

15. Α' Πτρ. α' 12.

16. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ Λόγος 2, 17 · P.G. 35, 428A.

ἡ ψυχὴ δύναται νὰ ζήσῃ, ἐὰν δὲν φωτίζεται ἀπὸ τὸν δημιουργόν της· οὔτε τὸ σῶμα, ἐὰν δὲν ἐνδυναμώνεται καὶ ζωογονῆται ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Πρόσεχε διὰ νὰ ἀντιληφθῇς καλὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν ποὺ σοῦ λέγω. Τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Θεός, αὐτὰ τὰ τρία εὐρίσκονται εἰς μίαν ἀνερμήνευτον σχέσιν καὶ ἀλληλεξάρτησιν. Ὁ ἀναρχος, αἰώνιος, ἀπλησίαστος, ἀνεξερεύνητος, ἀόρατος, ἀνέκφραστος, ἀνέπαφος, ἀψηλάφητος, ἀπαθὴς καὶ ἀπερίγραπτος Θεὸς ἐφανερώθη κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς¹⁷ εἰς ἡμᾶς μὲ ἀνθρωπίνην σάρκα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐγνωρίσθη διὰ τοῦ παναγίου τοῦ Πνεύματος, καθὼς πιστεύομεν, καὶ ἐγένεν ὁμοιος καθ' ὅλα μὲ ἡμᾶς χωρὶς ὅμως ἁμαρτίαν¹⁸, ἐνοῦται εἰς πνευματικὴν ψυχὴν χάριν τῆς ἰδικῆς μου ψυχῆς¹⁹, καθὼς λέγει κάποιος κάπου, ὥστε καὶ τὴν πνευματικὴν μου ὑπόστασιν νὰ δώσῃ καὶ τὴν σάρκα νὰ κάμῃ ἀθάνατον. Ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπόσχεται λέγων: «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω»²⁰ καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ ἔλθωμεν καὶ θὰ ἐγκατασταθῶμεν εἰς αὐτούς²¹· δηλαδὴ εἰς ἐκείνους ποὺ πιστεύουν καὶ ἀποδεικνύουν τὴν πίστιν των ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ προηγουμένως ἐξεθέσαμεν. Πρόσεχε ὅμως. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς σύμφωνα μὲ τὰς ὀληθεστάτας ὑποσχέσεις αὐτοῦ, κα-
 150 τοικεῖ ἐντὸς ἡμῶν τῶν γνησίων δούλων του καὶ διὰ τῶν διαφόρων ἐνεργειῶν καὶ ἐλλάμψεων τοῦ παναγίου Πνεύματος περιπατεῖ εἰς τὰς ψυχὰς μας, γίνεται φανερόν ὅτι πιστεύομεν ὅτι αἱ ἄξιαι ψυχαὶ αὐτῶν εἶναι ἀχώριστοι ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν αἱ ψυχαὶ διατρέχουν ὁλόκληρον τὸ σῶμα καὶ δὲν ἀφήνουν οὔτε τὸ παρὰ μικρὸν σημεῖον τοῦ ἀψυχον, εἴμεθα ἀσφαλῶς ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν καὶ αὐτὴν τὴν σάρκα, ἐπειδὴ εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὴν ψυχὴν, μᾶλλον δὲ οὔτε κἂν νὰ ζήσῃ δύναται χωρὶς τὴν ψυχὴν, ὁλόκληρη κατευθύνεται ἀπὸ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς· καὶ ὅπως δὲν ὑπάρχει σῶμα ποὺ νὰ ζῇ χωρὶς ψυχὴν, τοιοῦτοτρόπως δὲν ὑπάρ-

17. Ἑθρ. σ' 2.

18. Ἑθρ. δ' 15.

19. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 45, 9: P.G. 36, 683C.

20. Β' Κορ. στ' 16.

21. Ἰω. ιδ' 23.

- 160 χει δυνατότης τὸ σῶμα νὰ ἔχη θέλημα (ἐπιθυμίαν) παρὰ μόνον ἡ ψυχὴ.

Ἐχει ἀποδειχθῇ, λοιπόν, ὅτι, ὅπως εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἓνας Θεὸς λατρεύεται χωρὶς νὰ ἐπέρχεται σύγχυσις καὶ διαχωρισμὸς τῶν τριῶν Προσώπων, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πάλιν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀδιαίρετον ἐνότητα τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γίνεται κατὰ χάριν Θεός, χωρὶς οὔτε τὸ σῶμα νὰ μεταβάλλεται εἰς ψυχὴν, οὔτε ἡ ψυχὴ νὰ μετασχηματίζεται εἰς θεότητα, οὔτε ὁ Θεὸς νὰ συγχέεται μὲ τὴν ψυχὴν, οὔτε ἡ ψυχὴ νὰ στερεοποιῇται εἰς σάρκα, ἀλλὰ ὁ Θεὸς μένει ἀμετάβλητος ὡς Θεὸς ποὺ εἶναι, καὶ ἡ ψυχὴ δὲν ἀλλάζει φύσιν, καὶ τὸ σῶμα μένει ὅπως ἐπλάσθη, πηλός. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἤνωσεν αὐτὰ κατὰ τρόπον ἀνερμήνευτον καὶ ἀνέμιξε τὸ πνευματικὸν καὶ αἶον (τὴν ψυχὴν) μὲ τὸν πηλὸν (τὸ σῶμα), αὐτὸς καὶ μὲ τὰ δύο αὐτὰ ἐνώνεται χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν αὐτοτέλειάν του μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνωμαι καὶ ἐγὼ «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν»²². Ἐκείνου, καθὼς ἀπέδειξεν ὁ Λόγος. Ἀλλὰ πάλιν, ἐάν νομίζῃς, ὡς ἐπαναλάβωμεν συνοπτικῶς ὅσα ἀνωτέρω ἐλέχθησαν ἐπεὶ ἐπλημύρισεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ θείαν ἀπόλαυσιν καὶ χαρὰν οὐρανίαν, θέλω νὰ ἐπιμείνω ἀκόμη εἰς ὅσα εἶπα, ὥστε νὰ καταστήσω καὶ τὸ θαυότερον νόημα αὐτῶν περισσότερον ἀντιληπτόν. Ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ ἓνας Θεός, τὸν ὁποῖον λατρεύομεν. Ὁ Θεός, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐκτίσθη κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ διὰ τοῦ Χριστοῦ Θεός²³.

22. Γεν. α' 26.

23. Τὸ ὑπέρχον αὐτὸ τμήμα τοῦ λόγου δὲν ἐπιδέχεται ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς δεσμίους τῶν παθῶν σχολιασμοὺς. Εἰς ὅσους ἐπιτρέπει ἡ συνειδησις καλὸν εἶναι νὰ τὸ μελετοῦν συχνά. Ἦθελα μόνον νὰ ἐπισημάνω τοῦτο: Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὁμιλοῦμε περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μας, ἀλλὰ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς συνόλου καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος δὲν ἠνώθη μόνον μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ σῶμα μας, ἐγίνε θεάνθρωπος κατ' ἀμφότερα. Καὶ τοῦτο διότι ἡ πτώσις τοῦ ἀνθρώπου ἦτο καθολικὴ. Ἄξιζεν νὰ προσέωμεν μὲ πόσῃ θείᾳ πράγματι σοφίαν ὁ

Διὰ ποῖον ὁμως λόγον ἡσυχολήθην μὲ αὐτὰ καὶ δια-
 180 τί ἐλέχθησαν τόσον ἀναλυτικῶς καὶ διατί ἔδωσα τόσον
 μῆκος εἰς τὸν λόγο μου, παρὰ διὰ τὰ ἐντραποῦν, μάλ-
 λον δὲ διὰ τὰ γνωρίσουν τὸν ἑαυτὸν των ὅσοι δὲν ἔχουν
 τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ» καὶ ὅσοι ἔχουν χωρισθῇ ἀπὸ τὸν
 Θεὸν τὰ θρηνησοῦν ἀπαρηγόρητοι τοὺς ἑαυτοὺς των
 καὶ τὰ γνωρίσουν ποίων θείων καὶ ἀνεκτημῆτων πρα-
 γμάτων ἔχουν στερηθῇ καὶ διὰ τῆς ἀκροάσεως τοῦ λό-
 γου τὰ ἀντιληφθοῦν ἀπὸ ποῖα πάθη καὶ ἀδυναμίας κα-
 τέχονται καὶ τὰ ἀντιληφθοῦν ποῖον ἀδιαπέραστον σκο-
 τὰδι τοὺς σκεπάζει καὶ τὰ μὴ τολμοῦν τὰ διδάσκουν
 περὶ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δέ, —διὰ τὰ ὁμιλήσω ἐπεικίε-
 στερα— διὰ τὰ τρομάξουν, τὰ ἀντιλέγουν εἰς ἐκείνους,
 οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐντὸς των τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ
 ὅποιοι ἀπὸ αὐτὴν διδάσκονται τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα
 κατορθώνουν μὲ τὴν ἰδική της δύναμιν καὶ τὰ παύσουν
 190 τὰ λέγουν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς οἱ
 ὅποιοι ζοῦν ὅπως θέλει ὁ Θεὸς καὶ ὁ ὅποιος ζῇ μέσα
 εἰς τὸν κόσμον καὶ τρώγει μαζὶ μὲ γυναῖκας ἢ συνομι-
 λεῖ μὲ αὐτάς, τὰ παραμένῃ καθαρὸς καὶ κατὰ τὰς σκέ-
 ψεις καὶ ἐπιθυμίας καὶ κατὰ τὰς αἰσθήσεις, τὸ σῶμα;
 Ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαθής, χωρὶς κανένα πάθος ὡς πρὸς τὰ
 ὁρατά. Καὶ γνωρίζω ἐπίσης, ὅτι ἐκείνοι ποὺ δὲν ἔχουν
 τὴν ἱκανότητα τὰ βλέπουν μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς οὔτε
 τὰ αἰσθάνονται μὲ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ δὲν
 ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ
 ποὺ εἶπα, θὰ ἀπαντήσουν ὡς ἐξῆς εἰς αὐτὰ ποὺ εἶπα:
 «Ὅτι μὲν ὁ Θεός, λέγουν, εἶναι ἀπαθής τὸ γνωρίζο-
 μεν· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἀμφιβάλλομεν περὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ
 θεθαίως περὶ τοῦ ἀνθρώπου».

200 Ἄλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπρό-
 λαβε καὶ ἔκλεισαν τὰ στόματα αὐτῶν, μὲ τὸ τὰ εἶπη
 ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος γίνεται θεὸς κατὰ χάριν, δηλαδὴ
 διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ παναγίου Πνεύματος. Διότι ὅπως
 ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν τὰ θρωμισθοῦν ποτὲ οἱ ἀ-
 κτίνες τοῦ ἡλίου, ποὺ φωτίζει τὰς ἀκαθαρσίας, κατὰ

μὲλεῖ ὁ ἅγιος διὰ τὴν συνύπαρξιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυ-
 χῆς καὶ τοῦ σώματος.

τὸν ἴδιον τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν νά μολυνθῇ ἡ ψυχὴ
 ἢ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος φορᾷ τὸν
 Θεόν καὶ ἔχει μέσα του τὴν θείαν χάριν, ἔστω καὶ ἂν
 ὑποτεθῇ ὅτι κυλισθῇ μέσα εἰς βόρβορον ἀνθρωπίνων
 σωμάτων τὸ καθαρῶτατον σῶμα του, τὸ ὁποῖον εἶναι
 ἀνάρμοστον εἰς τοὺς εὐσεβεῖς· ὄχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλ'
 οὔτε, ἔστω καὶ ἂν κλεισθῇ εἰς φυλακὴν μαζὶ μὲ δεκά-
 210 δες χιλιάδες ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μολυσμένων μὲ
 τὴν ἁμαρτίαν καὶ μὲ τὸ σῶμα του γυμνὸν ἐνωθῇ μὲ αὐ-
 τοὺς ποὺ θὰ εἶναι ἐπίσης γυμνοί, θὰ θλασθῇ ὡς πρὸς
 τὴν πίστιν ἢ θὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν Κύριόν του καὶ θὰ
 λησμονήσῃ τὴν ὠραιότητα. Διότι πολλὰ τέτοια συνέ-
 θησαν μὲ μάρτυρας καὶ ἁγίους, ὅπως εἰς τὴν περίπτω-
 σιν τοῦ μάρτυρος Χρυσάνθου καὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους
 ἁγίους, καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖνοι δὲν ἐθλάθησαν καθό-
 λου ἀπὸ τὸ τέχνασμα αὐτὸ τοῦ διαβόλου, ἐπειδὴ εἶχον
 τὸν Θεὸν νά κατοικῇ καὶ νά μένῃ ἐντός των.

Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ
 καθ' ὁμοίωσιν» εἴτε ἐπειδὴ διεφύλαξεν αὐτὸ ἐντός του
 ἐξ ἀρχῆς, εἴτε ἐπειδὴ ἐφρόντισε νά τὸ ἀποκτήσῃ πάλιν,
 220 ἔχει ὁμοίως καὶ τὴν ἱκανότητα νά θλέπῃ κατὰ τὴν φύ-
 σιν. Συνεπῶς αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ἐπειδὴ περιπατεῖ «ὡς
 ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως»²⁴, βλέπει ὅλα τὰ πράγματα ὅ-
 πως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα· δὲν ἐντυπωσιάζεται
 ἀπὸ τὰ χρώματα καὶ τὰς ἐξωτερικὰς γυαλάδας, ἀλλὰ
 βλέποντας καθαρὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὕφιν καὶ φύσιν αὐ-
 τῶν, παραμένει ἀμετακίνητος, προσέχοντας μόνον εἰς
 ἐκεῖνα ποὺ παραμένουν ἀμετάβλητα. Βλέπει τὸν χρυ-
 σὸν καὶ δὲν προσέχει τὴν φωτεινότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀν-
 τιλαμβάνεται τὴν ὕλικήν του σύστασιν, ὅτι προέρχε-
 ται ἀπὸ τὴν γῆν καὶ εἶναι χῶμα ἢ πέτρα, χωρὶς νά δύ-
 ναται νά ἀλλάξῃ καὶ νά γίνῃ κάτι ἄλλο. Βλέπει τὸν
 ἄργυρον, τὸ μαργαριτάρι, ὅλους τοὺς πολυτίμους λί-
 θους καὶ δὲν παραπλανᾶται ἀπὸ τὰ ὠραῖα χρώματα,
 230 ἀλλὰ τοὺς βλέπει ὅλους σάν ἓνα ἀπὸ τοὺς συνηθισμέ-
 νους λίθους καὶ θεωρεῖ συγχρόνως αὐτοὺς λάσπην.
 Βλέπει πολυτελεῖ ἑνδύματα καὶ δὲν ἐκπλήσσεται ἀπὸ

24. Ρωμ. ιγ' 13.

τὴν ποικιλίαν των, ἀλλὰ σκέπτεται ὅτι εἶναι κοπριά
σκουληκιῶν, καὶ λυπᾶται ἐκείνους ποῦ εὐχαριστοῦνται
μὲ αὐτά καὶ τὰ περιποιοῦνται σάν νὰ εἶναι πολύτιμα.
Βλέπει κάποιον νὰ δοξάζεται, νὰ κάθεται εἰς βασιλικόν
θρόνον, νὰ συνοδεύεται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀπὸ ἀναρίθμη-
τον πλῆθος ἀνθρώπων καὶ νὰ φουσκῶνῃ ἀπὸ ὑπερηφά-
νειαν, ἀντιμετωπίζει τὸ πρᾶγμα σάν νὰ θλέπῃ ὄνειρον,
γελῶντας καὶ ἀπορῶντας διὰ τὴν χονδροειδῆ ἀγνοίαν
τῶν ἀνθρώπων. Βλέπει τὸν κόσμον καὶ εὐρίσκεται καὶ
κυκλοφορεῖ εἰς τὸ μέσον μεγάλης πόλεως — ἐπικαλοῦ-
μαι ὡς μάρτυρα τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ
αὐτά ἐντός μας —, ὡσάν νὰ ὑπάρχῃ μόνος αὐτὸς εἰς
ὀλόκληρον τὸν κόσμον· καὶ ὡσάν νὰ ζῇ εἰς ἔρημον ἄ-
240 θατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὡσάν νὰ μὴ ἔχῃ καμμί-
αν σχέσιν μὲ κανένα ἢ νὰ μὴ γνωρίζῃ κανένα ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους τῆς γῆς, τοιοῦτοτρόπως συμπεριφέρεται.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, καὶ ὅταν
θλέπῃ γυναῖκα ποῦ νὰ ἔχῃ σωματικὴν ὥραιότητα, δὲν
προσέχει τὴν θάλλουσαν ὁμορφίαν τοῦ προσώπου, ἀλ-
λά ὡς σαπίλαν ἢ ἀκαθαροίαν καὶ ὡσάν νὰ ἔχῃ ἤδη ἀ-
ποθάνει καὶ νὰ ἔχῃ γίνῃ ἐκεῖνο ποῦ πράγματι ἡμέρα
μὲ τὴν ἡμέρα γίνεται (δηλαδὴ φθείρεται), τοιοῦτοτρό-
πως θλέπει αὐτήν· αὐτῆς δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ ὁ νοῦς
νὰ περιεργασθῇ ἡδονικὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἀνθηρότητα,
ἀλλὰ θὰ προχωρήσῃ καὶ θὰ ἴδῃ τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὸ
ἐσωτερικόν τῆς ὕλικὴν φθαρτότητα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶ-
ναι κατασκευασμένον ὀλόκληρον τὸ σῶμα. Διότι καὶ
τί ἄλλο εἶναι τὸ σῶμα παρά χυλὸς τροφῆς ποῦ μασηθή-
κε καλὰ; Ἐάν δὲ θὰ ἠθελε νὰ σπουδάσῃ καὶ τὴν ἐξω-
250 τερικὴν ὥραιότητα, γνωρίζει ἀπὸ τὰ δημιουργήματα
νὰ θαυμάζῃ ὅπως ἀρμόζει τὸν δημιουργόν²⁵, καὶ ὅχι νὰ
λατρεύῃ τὰ δημιουργήματα παρά τὸν δημιουργόν²⁶
τοιοῦτοτρόπως δηλαδὴ ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὥραιό-
τητα τῶν δημιουργημάτων γνωρίζει τὸν δημιουργόν
καὶ ὁ νοῦς του ἀναβαίνει εἰς τὴν θεώρησιν Ἐκείνου καὶ
κεντρίζει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ δημιουργοῦ,

25. Σ. Σολ. ιγ' 5.

26. Ρωμ. α' 25.

μέ την βοήθειαν τῆς ὁποίας προχωρεῖ εἰς τὸν θεῖον πό-
θον καὶ συγχρόνως εἰς τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ
μεταφέρεται τελείως ἔξω ἀπὸ τὰ ὁρατά καὶ ἀπὸ τὰ δη-
μιουργήματα ἀποχωρίζεται.

260 "Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή τὸ φῶς τῶν σωματικῶν
μας ματιῶν στέλλεται ἀπὸ ἡμᾶς εἰς κάθε μέρος καί,
ἀφοῦ περάσῃ ἀπὸ ὅλα ὅσα εὐρίσκονται ἐνώπιόν μας
270 μὲ τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεως, καθόλου δὲν ἀκαθαρτί-
ζεται ἀπὸ αὐτά, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἰδιαιτέρως ἀκάθαρ-
τα καὶ ἄσχημα ὅσα θέλει, ἀλλὰ στρέφομεν αὐτὸ πρὸς
ἄλλα πράγματα καθαρὸν καὶ πάλιν, τοιουτοτρόπως
καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀγίων, καὶ ἂν ἀκόμη σκύβῃ καὶ ἀτενίσῃ
θρωμερὰ καὶ αἰσχροῦ πάθῃ, δὲν θρωμίζεται. Διότι ὁ
νοῦς αὐτῶν εἶναι γυμνὸς καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε
ἐπιθυμίαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ ἀμαρτωλὰ πάθῃ. Ἐάν
ὅμως θελήσῃ κάποτε νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς αὐτῶν τὴν
παρατήρησιν, δὲν τὸ κάμνει διὰ κανένα ἄλλον λόγον,
παρὰ διὰ νὰ ἐξετάσῃ καὶ μάθῃ καλὰ τὰς διαφόρους ἀ-
μαρτωλὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας τῶν παθῶν καὶ ἀπὸ
270 ποῦ αὐτὰ ἐρεθίζονται καὶ δραστηριοποιοῦνται καὶ μὲ
ποῖα φάρμακα καταπολεμοῦνται καὶ ἐξαφανίζονται
πάλιν, ὅπως ἀκριβῶς ἀκούομεν νὰ κάμνουν οἱ ἱατροὶ
καὶ ἔχομεν ἀκούσει ὅτι ἔκαμνον καὶ οἱ παλαιοὶ συνά-
δελφοί των. Διότι τί ἔκαμνον; "Ἀνοίγαν τοὺς νεκροὺς,
διὰ νὰ μελετήσουν τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ
νὰ ἐντοπίσουν τὴν θέσιν τῶν διαφόρων ὀργάνων του,
ὥστε ἀπὸ ἐκείνους νὰ γνωρίζουν τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὸ
ἐσωτερικὸν τῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ προσπα-
θοῦν νὰ θεραπεύουν εἰς τοὺς ἄλλους τὰς ἀσθενείας ποῦ
δὲν φαίνονται. Κάτι ἀνάλογον ἀσφαλῶς πράττει καὶ
ὁ πνευματικὸς ἱατρός, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ θεραπεύῃ τὰ
πάθῃ τῆς ψυχῆς μὲ πλήρη γνῶσιν ποῦ θασίζειται εἰς
τὴν προσωπικὴν του πείραν καὶ διὰ νὰ κάμῃ εἰς σέ
πλέον παραστατικὴν διὰ τοῦ λόγου τὴν ἐφαρμοζομέ-
νην ἀπὸ αὐτὸν ἀποτελεσματικὴν καὶ μεθοδικὴν θερα-
280 πείαν, θὰ χρησιμοποιήσῃ ἕνα παράδειγμα διὰ νὰ γί-
νῃ ἡ διήγησις περισσότερον συγκεκριμένη.

Πηγαίνει πρὸς τὸν πνευματικὸν ἱατρὸν κάποιος ἄρ-
ρωστος, τελείως ναρκωμένος ἐξ αἰτίας τοῦ πάθους, ὀλο-
κληρος ταραγμένος κατὰ τὸν νοῦν, ἀντὶ νὰ ζητῇ θερα-

290

πείαν ζητεῖ ἐκεῖνα πού θλάπτουν, ἐκεῖνα δηλαδή πού μεγαλώνουν τὸ πάθος καὶ ἐπιφέρουν ἀκαριαίως τὸν θάνατον. Βλέπει, λοιπόν, αὐτὸν ὁ φιλόανθρωπος καὶ συμπονητικὸς ἱατρός, ἀντιλαμβάνεται τὴν πάθησιν τοῦ ἀδελφοῦ, τὸ ἐρέθισμα τοῦ πάθους, τὸν ὄγκον τῆς ψυχῆς του, βλέπει τὸν ἄρρωστον νὰ ἔχη φθάσει ὀλόκληρος εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου. Ὑπάρχει ἄραγε περίπτωσις κάποιος νὰ ἐρωτευθῇ αὐτόν, διὰ νὰ θυμηθῶ καὶ πάλιν τοὺς ἀσυναισθήτους λόγους ἐκείνων; Νομίζω ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς περισσότερον σεξουαλικῶς ἀσυγκρατήτους ἄνδρας θὰ αἰσθανθῇ κάτι τέτοιο πρὸς τὴν ἀσθενοῦσαν ἢ τὸν ἀσθενοῦντα, πού ὁδηγεῖται πρὸς τὸν θάνατον, πολὺ δὲ περισσότερον οἱ εὐσεβεῖς καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἱατροί. Ἄλλ' ἀφοῦ ἀποχαιρετίσωμεν τοὺς λόγους δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶναι πράγματι ἐκτὸς ἑαυτῶν ἐξ αἰτίας τοῦ πάθους, ἅς ἐπανέλθωμεν διὰ νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἀφήγησιν τοῦ παραδείγματος. Ὅταν, λοιπόν, ἴδῃ ὁ πνευματικὸς καὶ τέλειος γνώστης τῶν ψυχῶν ἱατρός τὸν ἀδελφὸν νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν πού εἴπομεν, δὲν ἀναφωνεῖ ἀμέσως ἀπὸ ὀργὴν, οὔτε τὸν ἀποφεύγει, οὔτε λέγει: «Αὐτὰ πού ζητεῖς εἶναι φοθερά καὶ προκαλοῦν τὸν ψυχικὸν θάνατον καὶ δὲν σοῦ δίδω αὐτὰ πού σὺ θεωρεῖς ὡφέλιμα»· καὶ δὲν φέρεται ἔτσι διὰ νὰ μὴ τυχὸν φύγῃ καὶ πάῃ εἰς ἄλλον, ὁ ὅποιος εἶναι ἀνίδεος ἀπὸ τὰ πάθη αὐτὰ καὶ πεθάνῃ τὴν ἴδιαν ὥραν· ἀλλὰ τί κάμνει; τὸν δέχεται μὲ καλῶσύνην, τὸν κρατεῖ πλησίον του, τὸν παρηγορεῖ, δεικνύει πρὸς αὐτόν κάθε ἀγάπην μαζὶ καὶ ἀπλότητα, διὰ νὰ πληροφωρήσῃ αὐτόν, ὅτι καὶ μὲ τὰ φάρμακα πού ὁ ἴδιος ἐζήτησε, μὲ αὐτὰ καὶ θὰ τὸν θεραπεύσῃ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του θὰ ἱκανοποιήσῃ.

300

Ὑπάρχουν πράγματι μερικοί, οἱ ὅποιοι εἶναι θαρρεῖα ἄρρωστοι κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ θαρρεῖα νοσήματα καὶ οἱ ὅποιοι ἐπιζητοῦν ἐκεῖνα πού ἐπιδεινώνουν τὴν πάθησίν των· καὶ ἐνῶ πιθανὸν ἢ πάθησις καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἔχῃ ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀπὸ εἰδικὴν δίαιταν καὶ ἀποφυγὴν ὧσων προκαλοῦν εὐχαρίστησιν, αὐτοὶ ἀντιθέτως ζητοῦν νὰ τρώγουν τροφάς πού προκαλοῦν τὴν φθορὰν καὶ νὰ χορτασθοῦν ἀπὸ αὐτάς. Δι' αὐτό, λοιπόν, ἀκριβῶς, καθὼς ἐπρόλαθα καὶ

310 εἶπα, ὁ πεπειραμένος πνευματικὸς ἱατρὸς δὲν σπεύδει ἀμέσως νὰ ἀποκρούσῃ — ἀρνηθῇ τὰ ζητούμενα ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ — ἀλλ' ὑπόσχεται νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὅλα ὅσα ζητεῖ· ὁ ἄρρωστος, ὥσάν νὰ πρόκειται διὰ πράγματα ὠφέλιμα, τρέχει διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του, ὁ ἱατρὸς δὲν τοῦ φανερῶναι αὐτὰ ποὺ σκέπτεται νὰ τοῦ δώσῃ· καὶ ὁ μὲν ἄρρωστος περιμένει μὲ πολλὴν χαρὰν νὰ πάρῃ αὐτὰ ποὺ ἐπιθυμεῖ, ὁ πνευματικὸς ἱατρὸς δὲν, ἐπειδὴ εἶναι σοφός, κατὰ μὲν τὰ φαινόμενα τοῦ δεικνύει φάρμακα ὅμοια μὲ ἐκεῖνα ποὺ ζητεῖ, ὡς πρὸς ἐκεῖνα ποὺ κρύπτει δὲν διαφορετικὰ μὲν κατὰ τὴν γεῦσιν, παράξενα δὲ ὡς πρὸς τὴν θεραπευτικὴν ἰδιότητα. Διότι ὁ ἀσθενὴς ἀγγίζει μόνον τὰ φάρμακα, καὶ μὲ μόνην τὴν ἐπαφὴν χωρὶς κἂν νὰ τὸ περιμένη δέχεται τὴν θεραπείαν· καὶ σταματᾷ μὲν ἀμέσως ὁ ὄγκος τοῦ πάθους, τὸ δὲ τραῦμα ἐξαφανίζεται τελείως, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἐπιθυμοῦσε διακαῶς, αὐτὰ πλέον δὲν θέλει οὔτε κἂν νὰ τὰ θυμᾶται. Καὶ ἐνδέχεται νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γίνεταί θάυμα μεγαλύτερον ἀπὸ κάθε περιγραφὴν χωρὶς δηλαδὴ καμμίαν ἄλλην βοήθειαν, μὲ μόνον τὸ ἀγγίγμα καὶ τὸ κοίταγμα τῶν ἱατρικῶν φαρμάκων κάμνει (ὁ πνευματικὸς) νὰ θεραπεύωνται οἱ ἀσθενεῖς, νὰ ὑποχωροῦν τὰ τραύματα καὶ ὁ ὄγκος αὐτῶν καὶ νὰ σταματᾷ ἡ δίψα τῆς ἁμαρτίας ποὺ τοὺς φλογίζει, καὶ αὐτοὶ ποὺ μέχρι τότε πεινοῦσαν, διὰ τὰ φθοροποιὰ καὶ θλαθερά φαγητὰ ἔκτοτε νὰ ἐπιθυμοῦν περισσότερα τὰ ὠφέλιμα, καὶ αὐτοὶ (οἱ θεραπευθέντες) νὰ διηγοῦνται εἰς πολλοὺς τὰ θαυμαστά ποὺ ἐπετέλεσεν ὁ ἱατρὸς καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον ποὺ μετεχειρίσθη οὗτος²⁷.

330 "Ὡς ἀκούσουν αὐτὰ ὅσοι εἶναι πνευματικῶς ὑγιεῖς καὶ ὡς ἀντιληφθοῦν τὸ νόημα αὐτῶν ποὺ μᾶς ἐλέγχθησαν κατὰ τρόπον ἀνιγματικόν, ἐὰν θεθαίῳς ἐδέχθησάν ἐν-

27. Ὅσοι ἐπωμίσθησαν τὸ θεῖον μὲ θαυρὸν ἔργον τοῦ πνευματικοῦ ὁδηγοῦ ὀφείλου, ἐὰν θέλουν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολὴν των, νὰ μελετήσουν προσεκτικῶς τὸν παρόντα λόγον. Ἡ ὠφέλεια θὰ εἶναι διπλή: Ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ διαπιστώσουν ὅτι εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὸ φέρουν εἰς πέρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ μάθουν πῶς πρέπει νὰ τὸ ὁικήσουν.

τός των καὶ τὴν χάριν τῆς θείας γνώσεως. Διότι αὐ-
 τὰ οἱ ἀσθενεῖς δὲν τὰ ἐγνώρισαν, καλύτερον δὲ νὰ
 εἴπω ὅτι δὲν γνωρίζουν καν ὅτι εἶναι ἄρρωστοι. Αὐ-
 τοὺς δὲ οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστα-
 σιν ποῖος ἄραγε θὰ τοὺς πείσῃ διὰ τοῦ λόγου ποτὲ ὅ-
 τι ὑποφέρουν ἀπὸ ἀσθένειαν; Διότι θεωροῦν ὑγείαν τὸ
 νὰ κάμνουν τὰ θελήματα τοῦ σώματος²⁸ καὶ νὰ κά-
 μνουν ὅλα ὅσα ἱκανοποιοῦν τὰς σωματικὰς τῶν ἐπιθυ-
 μίας καὶ προτιμήσεις· καὶ ὅπως ἀκριβῶς κανεῖς δὲν θὰ
 δυνηθῇ τοὺς παράφρονas καὶ μανιακοὺς νὰ τοὺς κάμῃ
 ποτὲ νὰ σκεφθοῦν ὅτι εἶναι τρελλοί, τοιουτοτρόπως καὶ
 ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κυλλοῦνται μέσα εἰς τὰ πάθη καὶ
 κρατοῦνται ἀπὸ αὐτὰ δέσμιοι χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται
 340 ται ὅτι εἶναι ὑποδουλωμένοι ποτὲ κανεῖς δὲν θὰ τοὺς
 πείσῃ ὅτι εὐρίσκονται κυριευμένοι ἀπὸ τὰ κακὰ οὔτε
 θὰ τοὺς κάμῃ νὰ μεταβληθοῦν πρὸς τὸ καλύτερον. Ἐ-
 πειδὴ δηλαδὴ εἶναι τυφλοὶ καὶ ἐπειδὴ δὲν πιστεύουν
 ὅτι κάποιος ἄλλος βλέπει, δι' αὐτὸν τὸν λόγον ζοῦν
 ἐστερημένοι καὶ τῆς ὁράσεως, μὲ ἀποτελεσμα νὰ μὴ
 πείθωνται ὅτι εἶναι δυνατόν καὶ νὰ ἴδουν· διότι ἐάν
 ἐπείθοντο, ἀσφαλῶς θὰ ἐζητοῦσαν καὶ νὰ ἴδουν, καὶ ἀ-
 φοῦ θὰ ἀποκτοῦσαν πάλιν τὴν ὁρασίαν τῶν θὰ ἔβλεπον
 καθαρὰ καὶ θὰ ἐγνώριζαν ἐκείνους ποὺ εἶναι σταυρω-
 μένοι διὰ τὸν κόσμον. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ἀπαλ-
 λαγοῦν ἀπὸ τὰ πάθη βουλώνουν θεληματικῶς τὰ
 αὐτιά των καὶ δὲν θέλουν νὰ προσέχουν καὶ εἰς τὸν Ἀ-
 πόστολον, ὁ ὁποῖος λέγει τὸ ἐξῆς: «Ἐμοὶ κόσμος ἐ-
 σταύρωται ἀγὰρ τῷ κόσμῳ»²⁹. «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ
 350 δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»³⁰, καὶ ἀλλοῦ: «Νεκρώσατε οὖν
 τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν,
 πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν»³¹. Ἐ-
 κεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὡς πρὸς τὸν κόσμον
 —διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς σταυρώσεως— καὶ δὲν
 ζῇ πλέον αὐτός, ἀλλὰ ζῇ ἐντὸς αὐτοῦ ὁ Χριστός, ποὺ
 ἐνεκρώθη κατὰ τὰ γήινα μέλη του, δηλαδὴ ὡς πρὸς

28. Ἐφ. 6' 3.

29. Γαλ. σ' 14.

30. Γαλ. 8' 20.

31. Κολ. γ' 5.

τάς γεμάτας ἁμαρτωλὰ πάθη σωματικὰς αἰσθήσεις, ὥστε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κάθε πάθος καὶ κάθε κακὴν ἐπιθυμίαν, πῶς εἶναι δυνατόν, πές μου, νὰ αἰσθανθῇ τὸ κέντρισμα ἀκόμη καὶ τοῦ παραμικροῦ πάθους, ἢ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην κάποιας ἀπολαύσεως, ἢ νὰ ἀναστατωθῇ ὁλόκληρος ἡ καρδιά του;

360 Ἐάν δὲ ἐξακολουθῇς νὰ μὴ πιστεύης καὶ νὰ διστάζης, πρόσεχε ἐναντίον τίνος στρέφεις τὰς κατηγορίας καὶ ποῖον θεωρεῖς ὅτι μετέχει εἰς τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας. "ὦ, ποία θρασύτητα! Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸν Χριστὸν ζωντανόν νὰ κατοικῇ ἐντός των, σὺ λέγεις ὅτι στρέφουν τὴν καρδίαν των πρὸς τὴν ἡδονήν; Ἄρα σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν σου γνώμην ὁ Χριστὸς ἔχει γίνεαι συμμέτοχος εἰς τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας, αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν διέπραξεν ἁμαρτίαν, οὔτε εὑρέθη κακὸ τῆς καὶ πονηρίας εἰς τὸ στόμα του³², αὐτὸς ὁ ὅποιος σηκώνει τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου³³ καὶ καθαρίζει ἀπὸ κάθε ἁμαρτωλὸν πάθος τὰς ψυχάς, ποὺ ἠνώθησαν μαζὶ του; Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ἀκόμη, ὅτι αὐτὰ ποὺ ὑποστηρίζεις ἀποτελοῦν θλασφημία ποὺ στρέφεται ἐναντίον αὐτῶν ποὺ ἐγὼ λέγω; Δὲν σὲ πιάνει φρίκη καὶ ἀφοῦ κλείσης τὸ στόμα σου μὲ τὸ χέρι³⁴ δὲν ἀναγκάζεις τὴν γλῶσσαν σου νὰ μὴ ὁμιλῇ δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἐδοκίμασες ἀκόμη, οὔτε μὲ τὸν νοῦν ἀπέκτησες τὴν γνώσιν αὐτῶν, καὶ αὐτὰ μὲ τὰ μάτια δὲν τὰ εἶδες, οὔτε ἐχώρησεν ἡ ἀκοή σου τὸ μέγεθος αὐτῶν; Δὲν γνωρίζεις ὅτι σὲ περιγελοῦν ὡς ἀναίσθητον, ὅταν προσπαθῇς νὰ ὁμιλῇς δι' αὐτά, ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀπέκτησαν πείραν αὐτῶν ἐμπράκτως καὶ διὰ τοῦ λόγου, ἐπειδὴ ὡσὰν ἀδασῆς ποὺ εἶσαι λέγεις ἄλλα ἀντὶ ἄλλων;

380 Ἐάν μὲν, λοιπόν, ἀπέκτησες τὴν θείαν χάριν, ἔχεις ὅλο τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇς ἐλευθέρως καὶ δι' ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν χάριν καὶ νὰ θεολογῇς ἀνεμποδίστως περὶ τοῦ πραγματικοῦ Θεοῦ· ὅχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλὰ δύνασαι νὰ ὁμιλῇς καὶ διὰ τὰ κατὰ χάριν παιδιὰ τοῦ

32. Α' Πτρ. 8 22. Ἡσ. νγ' 8.

33. Ἰω. α' 29.

34. Πρβλ. Παρ. λ' 32.

Θεοῦ καί, ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς ἄνθρωπον, μίλησε ἐ-
 λευθέρως εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὅμοιοι
 μέ αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος, ὅπως εἶναι οἱ ἅγιοι δοῦλοι
 τῆς δόξης του. Ἐάν ὁμως παραδέχεσαι —καὶ καλὰ κά-
 νεις— ὅτι δὲν ἀπέκτησες τὴν θείαν χάριν, οὔτε ἡσθάν-
 θης τὸν ἑαυτὸν σου ὅτι ἔγινε νεκρὸς ὡς πρὸς τὸν κό-
 σμον, οὔτε ἀντελήφθης τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἀναβῇ εἰς
 τὸν οὐρανὸν ὥστε νὰ κρυθῇ μόνον ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ φαί-
 νεται, οὔτε μετεφέρθης ἔξω ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, κα-
 θὼς λέγει ὁ Παῦλος, εἴτε μέ τὸ σῶμα εἴτε χωρὶς τὸ σῶ-
 μα³⁵, οὔτε διεπίστωσης ὅτι ὁ ἑαυτός σου μετεβλήθη ὁ-
 λόκληρος καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἔγινε πνεῦμα διὰ
 390 τῆς τελείας ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν σάρκα³⁶, ὥστε νὰ συγ-
 κρίνη καὶ νὰ ἀξιολογῇ τὰ πνευματικὰ μέ τὰ πνευματι-
 κά³⁷, τότε διατί δὲν προτιμᾷς ἀντὶ τῆς ὁμιλίας τὴν κα-
 λὴν σιωπὴν καὶ δὲν ἐπιδιώκεις μέ μετάνοιαν καὶ δά-
 κρυα νὰ μάθης καὶ νὰ ἀποκτήσης αὐτά, ἀλλὰ θέλεις
 κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ λέγῃς ἀνοησίας διὰ πράγμα-
 τα περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἀπέκτησες τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν
 καὶ ἀγαπᾷς καὶ ὀνομάζεσαι ἅγιος χωρὶς νὰ διαθέτῃς
 αὐτά καὶ νὰ ἐμφανίζεσαι (συμπεριφέρεσαι) ὥσάν νὰ ἔ-
 χῃς κιόλας σωθῇ, καὶ νὰ ἔχῃς τὸ θράσος νὰ παίρνῃς ἐ-
 πάνω σου (ὡς πνευματικὸς) ξένας σκέψεις καὶ νὰ διδά-
 σκῃς ἄλλους; Δὲν κυριεύεσαι ἀπὸ φρίκην νὰ ὀδηγῇς ἄλ-
 λους πρὸς τὸ φῶς, καθ' ἣν στιγμὴν σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι στε-
 ρημένος τοῦ θεοῦ φωτός³⁸; Δὲν φοβᾷσαι νὰ ποιμαί-
 νῃς ἀδελφούς, σὺ ὁ ὅποιος εὗρίσκεσαι ἀκόμη εἰς τὸ
 σκοτάδι³⁹ καὶ δὲν ἀπέκτησες οὔτε τὸ μάτι ἐκεῖνο τὸ ὁ-
 400 ποῖον βλέπει τὸ ἀληθινὸν φῶς⁴⁰; Δὲν αἰσθάνεσαι ἐν-
 τροπὴν νὰ θεραπεύῃς ἄλλους, ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶσαι ἀσθε-
 νής καὶ δὲν δύνασαι νὰ ἀντιληφθῇς τὴν ὑπαρξιν οὔτε
 τῶν ἰδικῶν σου πληγῶν; Πές μου λοιπόν, σὲ παρακα-
 λῶ, ἐάν δὲν διεπίστωσης ὅτι ὁ ἑαυτός σου ἀπέκτησε τὴν

35. Β' Κορ. ιδ' 2.

36. Πρβλ. Καλ. θ' 11. Α' Πτρ. γ' 21.

37. Α' Κορ. θ' 13.

38. Πρβλ. Μτθ. στ' 23.

39. Μτθ. δ' 16. Ἡο. θ' 2.

40. Ἰω. α' 9.

ἀπάθειαν καὶ δὲν ἡσθάνθης τὸν χωρὶς πάθη Θεὸν νὰ κατοικῇ μέσα σου, ἀπὸ ποῦ ἄλλοι ἐπῆρες τὸ θάρρος, ὥστε νὰ τολμήσης νὰ ὑπεισέλθης εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀπαθῶν καὶ νὰ ὑπηρετῇς εἰς τὰ ὑπουργήματα τῶν ἁγίων δούλων τοῦ Θεοῦ;

410 Πρόσεχε μὴ τυχόν καὶ ἐπιτρέψης εἰς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἀνέλθης εἰς ξένα ἀξιώματα καὶ ἄσχετα μὲ τὴν κατάστασίν σου ἱερὰ λειτουργήματα μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ριφθῇς εἰς τὸ ἀπαίσιον σκοτάδι τῆς κολάσεως⁴¹ ὡς περιφρονητὴς τοῦ θείου θελήματος καὶ αὐθάδης καὶ ἄχρηστος ὑπρέτης. Πρόσεχε μὴ τυχόν εὐρεθῇς γυμνὸς ἀπὸ τὸ ἐνδυμα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκλητικοῦ, τὸ ὁποῖον νὰ λάθῃς ὑπ' ὄψιν σου ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀφοῦ δεθῇς, εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ποῦ εὐρίσκεσαι, εἰς τὰ χέρια συγχρόνως καὶ τὰ πόδια, θὰ ριφθῇς μέσα εἰς τὴν φωτιάν τῆς κολάσεως ποῦ θὰ καίῃ αἰωνίως⁴². Πρόσεχε μὴ τυχόν ἐπιχειρήσης νὰ ποιμάνῃς τοὺς πιστοὺς, προτοῦ δυνηθῇς νὰ ἀποκτήσης πραγματικὸν φίλον τὸν καλὸν Ποιμένα⁴³, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τίποτε ἄλλο δὲν θὰ κερδήσῃς, ἔχε το ὅπ' ὄψιν, παρὰ νὰ δώσης λόγον εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν σου ἀναξιότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ λογικὰ πρόβτατα, τὰ ὁποῖα ἔχασες ἀπὸ ἑλλειψιν πείρας καὶ ἐξ αἰτίας τῶν παθῶν σου. Πρόσεχε, παρακαλῶ, νὰ μὴ ἀναλάβῃς στοὺς ὤμους σου καθόλου ξένα χρέη τὴν στιγμὴν ποῦ ἐσὺ εἶσαι εἰς κάτι ὀφειλέτης· μὴ τολμήσῃς ὡς πνευματικὸς νὰ συγχωρήσῃς ἁμαρτίαν, οὐδ' ὁποῖος δὲν ἀπέκτησες εἰς τὴν καρδίαν σου ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σηκώνει εἰς τοὺς ὤμους τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου⁴⁴. Πρόσεχε, ἀδελφέ, νὰ μὴ κρίνῃς τὸν συνάνθρωπόν σου, προτοῦ ὁ ἴδιος γίνῃς σχολαστικὸς κριτὴς τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἐρευνητὴς τῶν ἰδικῶν σου σφαλμάτων καὶ πάρης δικαίαν ἀπόφασιν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἀπαλλάξῃς αὐτὸν τῆς ἁμαρτίας μὲ δάκρυα καὶ πένθος με-

41. Mtθ. κε' 30.

42. Mtθ. κθ' 13.

43. 'Ιω. ι' 14.

44. Πρβλ. Ρωμ. η' 2.

τανοίας· καὶ τότε, ἀφοῦ γεμίση ὁλόκληρον τὸ ἐσωτε-
ρὸν σου ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεῦμα καὶ τοιουτοτρόπως ἀπαλ-

λαγείς ἀπὸ τὸν νόμον (= τὰ δεσμά) τῆς σάρκας καὶ
ἀπὸ τὸν θάνατον ποῦ προκαλεῖ ἡ ἁμαρτία, θά τοποθε-
τηθῇς ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ κρίνης τοὺς ἄλλους
ὡς δίκαιος κριτῆς, διότι θά ἐκλεγῇς καὶ θά ἐγκαταστα-
θῇς εἰς αὐτὸ τὸ ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Πνεύ-
ματος.

430 Παρατήρησε, λοιπόν, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄρχον-
τας τοῦ κόσμου δὲν τολμᾷ νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς τὸ ἀξι-
ωμα ποῦ κατέχει, ἐὰν προηγουμένως δὲν συμπεριλη-
φθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀξιωματού-
χων. Καὶ ἐὰν εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἀξιώματα ἐπικρατῇ
τέτοια τάξις καὶ τόσον μέγας φόβος, μὴ τυχὸν καὶ
συγκρουσθῇ μὲ τὸν ἐπίγειον βασιλέα, πόσον ἄρα σε-
βασμὸν ὀφείλομεν νὰ ἀποδίδωμεν ἡμεῖς εἰς τὰ ἀξιώ-
ματα τοῦ Θεοῦ, ὥστε αὐθαιρέτως καὶ μὲ ἰδικήν μας
πρωτοβουλίαν καὶ προτοῦ προσκληθούμε ἀπὸ τὸν Θε-
ὸν νὰ ἀναμειγνυώμεθα μὲ τὰ θεῖα μὲ ἀποτέλεσμα νὰ
παραδιδώμεθα εἰς τὰ τιμωρὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θε-
οῦ⁴⁵. Φοβήσου, ἄνθρωπε, καὶ δεῖξαι σεβασμὸν εἰς τὴν
μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἀποδειχθῆς νὰ ἔχῃς μι-
κρότερον φόβον πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἐπουράνιον βα-
440 σιλέα, ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ αἰσθάνονται οἱ κοσμικοὶ ἄρ-
χοντες πρὸς τὸν ἐπίγειον βασιλέα· οὔτε πάλιν νὰ πα-
ρασύρεσαι ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν φιλαρχίαν καὶ
γίνεις περιφρονητῆς τοῦ πλοῦτου τῆς ἀγαθότητος καὶ
τῆς μακροθυμίας⁴⁶ του, διότι αὐτὸς ἐξουσιάζει τὰ πάν-
τα καὶ εἶναι φοβερός κριτῆς ὅλων, ὁ ὁποῖος ἀνταποδί-
δει εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ ὅσα πράττει καὶ σκέπτε-
ται⁴⁷. ἄλλ' ὅπως αὐτοὶ φοβοῦνται τὸν ἐπίγειον βασι-
λέα, κατὰ τὸν ἴδιον τουλάχιστον τρόπον καὶ εἰς τὸν ἴ-
διον βαθμὸν νὰ ἀποδίδῃς τὴν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν
πρὸς τὸν οὐράνιον βασιλέα καὶ Θεόν, ὥστε, μὲ τὸ νὰ

45. Ἑβρ. ι' 31.

46. Ρωμ. 6' 4.

47. Ρωμ. 6' 8.

τιμᾶς καὶ νὰ φοβάσαι αὐτόν, νὰ δυνηθῇς νὰ τηρῇς τὰς
 ἰδικὰς τοῦ ἐντολὰς καί, ἀφοῦ προετοιμάσης τὸν ἑαυ-
 τόν σου διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, νὰ ἀξιωθῇς νὰ
 450 γίνῃς κατοικία τῆς τρισυποστάτου δόξης τοῦ σύμφωνα
 μὲ τὰς ἀληθεστάτας ὑποσχέσεις του. Διότι λέγει: «Ὁ
 ἀγαπῶν με τὰς ἐντολὰς μου τηρήσει, καὶ γὰρ ἀγαπήσω
 αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν»⁴⁸ καὶ πάλιν: «Κά-
 γὰρ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ
 ποιήσομεν»⁴⁹.

Ὅταν δὲ γίνῃς τέτοιος δὲν θὰ ζῇς πλέον διὰ τὸν
 ἑαυτὸν σου, ἀλλὰ θὰ διαπιστώσης ὅτι ὁ ἑαυτός σου ἔ-
 χει γίνῃ νεκρὸς διὰ τὸν κόσμον, ἐπειδὴ θὰ φέρῃς μαζί
 σου ἐδῶ καὶ ἐκεῖ νεκράν τὴν σάρκα καὶ τελείως ἀδρα-
 νῇ διὰ νὰ διαπράξῃ τὴν ἁμαρτίαν, θὰ ζῇς δὲ μόνον διὰ
 τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸν θὰ δραστηριοποιῇσαι καὶ
 θὰ κινήσαι καὶ ἀφοῦ διαπιστώσης ὅτι ὁ ἑαυτός σου ἔ-
 φθασεν εἰς τόσον μεγάλην δόξαν, τότε θὰ φωνάξῃς μὲ
 460 δυνατὴν φωνὴν μαζί με τὸν θεῖον Παῦλον καὶ θὰ εἴπῃς
 μὲ καρδίαν πλήρη χαρᾶς: «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅ-
 τι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἡλευθέρωσέ με ἀπὸ
 τοῦ νόμου καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας»⁵⁰. Ἀπὸ τό-
 τε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ θλέπῃς καμμίαν διαφορὰν με-
 ταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, οὔτε θὰ ὑποστῇς καμμίαν
 ψυχικὴν θλάβην ἀπὸ ἐκεῖ, ἐπειδὴ θὰ ἔχῃς ἀποκτήσει
 τὴν φυσικὴν ἰδιότητα τῆς ἀπαθείας καὶ δὲν θὰ θλέπῃς
 πλέον τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ (καὶ ἰδίως τὰ πρόσωπα
 τοῦ ἑτέρου φύλου) ὥς μέσα ἱκανοποιήσεως σαρκικῶν
 ἐπιθυμιῶν· ἀλλὰ, ἐνῶ θὰ συναναστρέφεσαι καὶ θὰ συ-
 νομιλῇς μὲ ἀνδρας καὶ μὲ γυναῖκας καὶ θὰ τοὺς φιλῇς,
 θὰ παραμείνῃς ἄθικτος καὶ ἀμετακίνητος ἀπὸ τὴν φυ-
 σικὴν θέσιν καὶ στάσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ θὰ παρατηρή-
 470 σῃς εἰς τόσον μεγάλο ὕψος ἀρετῆς καὶ ἰδῇς εἰς τὰ μέ-

48. Ἰω. ιδ' 21.

49. Ἰω. ιδ' 23.

50. Ρωμ. η' 2.

51. Ἐφ. ε' 30.

52. Β' Κορ. στ' 16.

λη σου⁵³ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ ποῦ χαρίζει τὴν πραγματικὴν ζωὴν, καλὰ θὰ κάμῃς, ἐὰν θὰ ἀποφεύγῃς νὰ κοιτάζῃς εἰς πρόσωπα ποῦ μπορεῖ νὰ σοῦ προκάλεσαν κακόν· ὅχι ἐπειδὴ ὑπάρχει εἰς αὐτὰ κάτι κακόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς, ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτητικῆς ροπῆς, τὴν ὁποῖαν ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ τοὺς προπάτοράς μας⁵⁴ καὶ ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐντὸς μας, παρασυρόμεθα καὶ ἐξαπατῶμεθα εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας.

Ἐάν, λοιπόν, τοιοῦτοτρόπως ἐνεργῇς, θὰ ζῇς μέσα εἰς ἀπόλυτον ἀσφάλειαν καὶ δὲν θὰ σκοντάψῃ τὸ πόδι σου εἰς λιθάρι ἁμαρτίας⁵⁵, ἐπειδὴ τὸν Θεόν ἢ τὸν ἀπέκτησες ἢ ἀγωνίζεσαι νὰ τὸν ἀποκτήσῃς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀρμόζει κάθε δοξολογία, τιμὴ καὶ προσκύνσεις μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ Ο Γ Ο Σ Ζ'

Δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν τὸν Θεόν, καὶ ποῖοι εἶναι αὐτοί, καὶ πῶς πρέπει νὰ εἶναι καὶ ποίας λογῆς. Ἐπίσης ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ πράγματι μετανοεῖ καὶ ποῖον ἔργον πρέπει νὰ ἐπιτελῇ, καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἀκολουθεῖ τὸν ἀσκητικὸν δῖον καὶ τί πρέπει νὰ κάμῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεώς του, καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ὑπηρετεῖ τὸν Θεόν καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀποστολή του. Καὶ τέλος ὅτι, ἐὰν δὲν ἀποκτήσωμεν τὰς ἀρετάς, δὲν θὰ μᾶς ὑφελήσῃ τίποτε, μόνον ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ διάφορα πάθη.

- 1 Ἐπειδὴ λοιπόν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ δεχόμεθα τὸ θεῖον βάπτισμα θεωροῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας χρι-

53. Β' Κορ. 5' 10.

54. Πρβλ. Ρωμ. Ζ' 17.

55. Ψαλμ. η' 12.

στιανούς και πιστούς χωρίς να διαθέτουμεν τὰ ἀπαραίτητα ἔργα ἀρετῆς¹, ἐπειδὴ πιστεύομεν εἰς τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα καὶ ἰδιαίτέρως εἰς τὸ ἔν Πρόσωπον Αὐτῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεόν, καὶ τοιοῦτοτρόπως χαρακτηρίζομεν καὶ ὀνομάζομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀσυναισθήτως καὶ ἀπὸ ἀπλὴν συνήθειαν δούλους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁσάκις γράφομεν πρὸς ἄλλους ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὀνομάζομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας δούλους τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἀσφαλῶς δὲν γνωρίζομεν τὸ θαθύτερον νόημα αὐτοῦ, τί ἀκριβῶς δηλαδὴ εἶναι ἡ δουλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖος εἶναι ἄξιος νὰ ὀνομάζεται καὶ νὰ εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὸ πα-
 10 ρακινουῦμαι ἀπὸ τὸν Λόγον νὰ ἐξασκήσω τὸν λόγον καὶ σπεύδω (βιάζομαι) νὰ εἶπω δι' ἐκείνους πού εἰναι δοσμένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ, ποῖοι δηλαδὴ εἶναι αὐτοὶ καὶ πῶς πρέπει νὰ εἶναι καὶ ποίας λογῆς εἶναι, καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα πού γίνονται ἀπὸ αὐτοὺς χάριν τοῦ Κυρίου, οὕτως ὥστε καθέννας νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὰς ἰδικὰς του πράξεις καὶ θὰ γνωρίσῃ ποῖον ὑπηρετεῖ διὰ τῶν ὧν πράττει καὶ εἰς ποῖον εἶναι δοῦλος, ἢ ποῖον κάποτε ὑπηρέτησε καὶ εἰς ποῖον ἔγινε δοῦλος, ὥστε νὰ μὴ δικαιολογῇ κανεὶς τὸν ἑαυτό του νομίζοντας ὅτι ὑπηρετεῖ τὸν Κύριον καὶ ὅχι τὸν ἑαυτὸν του. Ἀλλὰ δι' ἐκείνους μὲν οἱ ὅποιοι ζοῦν μέσα εἰς τὸν κόσμον καὶ εὗρισκονται κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν μεριμνῶν τοῦ θείου δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ κανεὶς λόγος ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Παῦλος ἀναφωνεῖ καθαρά:
 20 «Ὁ ἀγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικὶ»² καὶ εἰς τὸν κόσμον φυσικά, ἀντιθέτως ὁλόκληρος ἡ ὁμιλία μου θὰ ἀφιερωθῇ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀπηνήθησαν τὸν κόσμον καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον.

Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τώρα μόλις εἰσέρχονται οἰκειο-
 θελῶς καὶ ἀθιάστως εἰς τὸ στάδιον τῆς μετανοίας καὶ
 ὅσον τοὺς εἶναι δυνατόν υποβάλλουν τὸν ἑαυτὸν των

1. Πρβλ. Ρωμ. θ' 12 κ.ά.

2. Α' Κορ. ζ' 32 - 33.

εἰς τὴν σωματικὴν ἀσκησιν³, θέλω νὰ εἶπω ὅτι τὸσον αὐ-
 τοὶ ποῦ τώρα ἀρχίζουν τὴν ἀσκησιν ὅσον καὶ ἐκεῖνοι
 ποῦ ἔχουν διανύσει πολὺν χρόνον εἰς αὐτὴν, νομίζουν ὅ-
 τι δουλεύουν εἰς τὸν Κύριον καὶ περιμένουν νὰ δικαιω-
 θοῦν ἀπὸ τὰ ἔργα τους⁴. Αὐτοὶ, λοιπόν, ἐπειδὴ δὲν
 προσέχουν εἰς τὸ φῶς ποῦ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὰς θείας
 30 Γραφάς, ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ζοῦν συνεχῶς ἔξω
 ἀπὸ αὐτὸ καὶ εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ τὸ σκοτάδι, δὲν
 γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχει μεγάλο χάσμα μεταξὺ ἐκεί-
 νων, οἱ ὅποιοι μετανοοῦν καὶ ἀγωνίζονται διὰ τὴν ἀπό-
 κτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὑπηρετοῦν ὡς
 δοῦλοι τὸν δεσπότην Θεόν⁵. Διότι ἐκεῖνοι μὲν ποῦ με-
 τανοοῦν, ἀφοῦ μετανοήσουν δι' ὅσα κακὰ ἔπραξαν, ζη-
 τοῦν νὰ λάβουν συγχώρησιν δι' ὅσα σφάλματα διέπρα-
 ξαν, ὅπως ἦτο ὁ τελώνης⁶, ἡ πόρνη⁷, ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος,
 ὅταν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη καὶ ἠρνήθη τὸν Κύριον τρεῖς φο-
 40 ράς, ἔκλαυσε πικρά⁸, καὶ ἐὰν κάποιος ὁμοιάζει μὲ ἐ-
 κείνον τὸν ἄσωτον υἱὸν τῆς παραβολῆς, ὁ ὁποῖος κατα-
 σπατάλησε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν⁹ διασκεδάζον-
 τας μὲ πόρνas καὶ μὲ ἀνθρώπους τοῦ ὑποκόσμου· αὐ-
 τοί, λοιπόν, καὶ ὅσοι ὁμοιάζουν μὲ αὐτοὺς δὲν θεωροῦν-
 ται ὅτι ὑπηρετοῦν τὸν Κύριον ἀλλ' ὅτι, ἐνῶ εἶναι ἐ-
 χθροὶ καὶ ἀντιστρατεύονται εἰς αὐτόν, μὲ τὴν μετάνοι-
 αν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν συμφιλιώνονται μαζὶ Του. Ἐ-
 κεῖνοι ὅμως, οἱ ὅποιοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀσκησιν καὶ
 τώρα ἀσκοῦνται μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις διὰ τὴν
 ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς προσπαθοῦν μετὰ τὴν μετάνοι-
 αν νὰ νικήσουν τὰ διάφορα πάθη των, αὐτοὶ μὲ πο-
 λὺν ζῆλον καὶ θέρμην δηλαδὴ ἔχουν μετανοήσει διὰ
 τ' ἁμαρτήματα ποῦ ἔχουν διαπράξει· καὶ δὲν ἀρκοῦνται
 φυσικὰ μόνον εἰς αὐτό, ἀλλ' ἀγωνίζονται παραλλήλως
 ν' ἀποκτήσουν κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ ἀντὶ τῶν παθῶν
 τὰς ἀρετάς.

3. Πρβλ. Α' Τιμ. δ' 8.

4. Πρβλ. Γαλ. δ' 16 κ.λ.π. καὶ εἰς Ρ.Γ. 65, 929.

5. Πρβλ. Ρωμ. ιδ' 18. Κολ. γ' 24 κ.λ.π.

6. Λκ. ιη' 10 & Ε.

7. Λκ. Ζ' 37.

8. Μτθ. κστ' 75.

9. Λκ. ιε' 30.

- Καὶ ἐκεῖνος μὲν ποῦ μόλις τώρα μετανοεῖ λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ, ξαπλώνει εἰς τὴν γῆν, ὑπηρετεῖ τοὺς ἄλλους καὶ ὑποφέρει ὅλας τὰς θλίψεις, σκεπτόμενος διαρκῶς τὰ ἰδικὰ του ἁμαρτήματα καὶ θεωρῶντας τὸν ἑαυτοῦ ἄξιον μεγαλυτέρων τιμωριῶν, ὑπομένει ἥρεμα καὶ ψυχραῖμα ὅλας τὰς δοκιμασίας, ὥστε διὰ τῆς ὑπομονῆς του αὐτῆς νὰ συγχωρηθοῦν εἰς αὐτὸν τὰ ἐγκλήματα. Ἀντιθέτως ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἀσκητῆς, ποῦ ἀγωνίζεται τώρα ὄχι διὰ ν' ἀπαλείψῃ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ διεξάγει πόλεμον ἐναντίον τῶν παθῶν, πραγματοποιεῖ ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀποδέχεται εὐχαρίστως κάθε θλίψιν ποῦ τὸν εὐρίσκει· ἐὰν πάλιν δὲν ἔρχεται ἀπὸ μόνῃ τῆς ἡ θλίψις, τότε ὑποβάλλει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του εἰς ταύτην· καὶ κάθε πρᾶξιν, τὴν ὁποῖαν θὰ ἀκούσῃ ὅτι διέπραξαν οἱ παλαιότεροι ἅγιοι, ἢ θὰ ἴδῃ νὰ πράττεται ἀπὸ τοὺς συνασκητάς του, προσπαθεῖ, ὅσον τοῦ εἶναι δυνατόν, νὰ τὴν πράξῃ καὶ αὐτός, ὥστε μὲ τὰς παντοειδεῖς ἀσκητικὰς ἀρετὰς καὶ πράξεις νὰ ἐξαλείψῃ τὰ πολλὰ καὶ παντὸς εἶδους πάθη, μὲ τὰ ὁποῖα κατορθώνουν οἱ δαίμονες νὰ μᾶς νικοῦν, καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τελείως αὐτὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ἀποκτῶν ἐντὸς του μὲ ὅλας του τὰς ψυχικὰς δυνάμεις τὰς ἀρετὰς ἀντὶ τῶν παθῶν. Διότι ἐὰν τὰ πράγματα δὲν συμβῶν τοιοιυτοτρόπως, ὥστε οἱ πνευματικοὶ ἄγῳνες νὰ ἔχουν εἰς τὴν περίπτωσίν του αὐτὴν τὴν ἀμφίπλευρον πορείαν (ἀποβολὴν παθῶν, ἀπόκτησιν ἀρετῶν), δὲν θὰ προκύψῃ κανένα ὄφελος εἰς αὐτὸν ἐκ μόνῃς τῆς ἀπαλλαγῆς του ἀπὸ τὰ πάθη· διότι ἀπὸ τὸν Κύριον δὲν μακαρίζεται ἐκεῖνος ποῦ δὲν εἶναι πλεονέκτης, ἀλλ' ἐκεῖνος ποῦ κάμνει ἐλεημοσύνας¹⁰, οὔτε ἐσώθη ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διεφύλαξεν ἄθικτον τὸ νόμισμα (πνευματικὸν χάρισμα) ποῦ τοῦ ἐδόθη, ἀλλ' ἐκεῖνος ποῦ τὸ ἐδιπλασίασεν¹¹, οὔτε θεωρεῖται εὐτυχὴς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέφυγε τὸ κακόν, ἀλλ' ἐκεῖνος ποῦ διέπραξε τὸ καλόν¹², οὔτε προβάλλεται πρὸς

10. Μτθ. ε' 7.

11. Μτθ. κε' 15 - 28.

12. Ψαλμ. λσθ' 27.

μίμησιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν συμπράττει μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καὶ ἐξοπλίζεται καὶ πολεμᾷ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν χάριν τοῦ βασιλέως ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του.

Καὶ ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ δεσπότης Χριστὸς λέγοντας καθαρὰ τὸ ἐξῆς: «Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει»¹³. Λέγοντας δὲ αὐτὸ ὁ Κύριος, δεικνύει ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν τηρεῖ μὲ κάθε τρόπον καὶ μὲ κάθε δραστηριότητα τὰς ἐντολάς καὶ δὲν ἀποκτᾷ διαρκῶς τὰς ἀρετάς διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν καὶ δὲν ἀναβαίνει διαρκῶς πρὸς τὴν τελειότητα δι' αὐτῶν, ἀλλὰ ἀποφεύγει μὲν ἀπλῶς καὶ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον τὰ κακὰ, τὰ δὲ καλὰ δὲν καταβάλλει πολὺν κόπον διὰ νὰ τὰ ἀποκτήσῃ, ἀλλ' ἔπαυσε κατὰ κάποιον τρόπον διὰ τῆς παραμελήσεως τῶν ἐντολῶν νὰ συγκεντρώνῃ τὰς ἀρετάς, αὐτὸς δὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ οὔτε καὶ ἐκεῖνα ποὺ νομίζει ὅτι κατέχει¹⁴· διότι διὰ τῆς ἀδρανείας καὶ ἀπραξίας του αὐτῆς ἔχασε καὶ αὐτά· αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν φανερῶνει ἡ φράσις «ὁ μὴ συνάγων σκορπίζει». Καὶ αὐτὸ μὲν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα· διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐκεῖνος ποὺ δὲν συγκεντρώνει, ἀλλὰ κάθεταί ἀπραγος, δὲν σημαίνει ἀπαραιτήτως ὅτι εἶναι ὥσάν ἐκεῖνον ποὺ σκορπίζει. Εἰς τὰ πνευματικὰ ὅμως ζητήματα δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν πράττει τὸ ἀγαθόν, ἡ θεία Γραφὴ τὸν ἐξομοιώνει μὲ ἐκεῖνον ποὺ διαπράττει τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν παρουσιάζει ὅτι θὰ κατακριθῇ· «Τῷ γὰρ εἰδότε καλόν, λέγει, ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν»¹⁵· καὶ πάλιν: «Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς»¹⁶. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς πρῶτον θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἰδικὴν μου καταδίκην, ποὺ εἰμαι πνευματικῶς νωθρὸς καὶ ἀδιάφορος. Ἐὰν δὲ εἶναι

13. Λκ. ια' 23.

14. Μτθ. κε' 29.

15. Ἰακ. δ' 17.

16. Ἰερ. μη' 10.

- κατηραμένος ἐκεῖνος ποῦ ἐφαρμόζει μὲ χλιαρότητα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, πόσον μᾶλλον ἐκεῖνος ποῦ κάμνει μερικά ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ δύναται νὰ κάμῃ, ἢ δὲν κάνει τίποτε, περισσότερο θὰ καταδικασθῇ. Αὐτὸ ἄλλωστε θὰ τὸ εὖρης νὰ γίνεται καὶ μὲ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας καὶ μὲ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς· διότι ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, 100 ὁ ὁποῖος βλέπει τὸ σπίτι τοῦ κυρίου του νὰ διαρρηγνύεται καὶ τὴν περιουσίαν του νὰ ἀρπάζεται ἀπὸ μερικοὺς καὶ οὔτε ἐβοήθησε τοὺς κλέπτας, οὔτε περημπόδισεν αὐτοὺς ἢ ἐφώναξε, ἀλλ' ἄφησε αὐτοὺς νὰ τὰ πάρουν ὅλα καὶ νὰ φύγουν κρυφά, ὁ κύριος ἀσφαλῶς θεωρεῖ τὸν δοῦλον ἐκεῖνον τὸ ἴδιον μὲ ἐκείνους ἔνοχον ἀπέναντί του καὶ κλέπτην¹⁷. Τί λοιπόν; Μήπως καὶ ὅλοι σεῖς δὲν ἀποφασίσατε τὰ ἴδια ἐναντίον τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δούλου;
- Ἀκριβῶς τὸ ἴδιον θὰ συμθῇ ἀσφαλῶς πρῶτα ἀπ' ὅλους καὶ μὲ ἐμὲ τὸν ἑλεεινὸν καὶ ταπεινὸν —διότι δι- 110 σταζῶ νὰ εἶπα καὶ μὲ ὅλους ἐσᾶς— ἐὰν ἀποφύγωμεν μὲν τὰ πονηρὰ ἔργα καὶ τὰς κακὰς πράξεις, δὲν ἀποκτήσωμεν δὲ ἀντ' αὐτῶν τὰς ἀρετὰς μὲ ὅλην μας τὴν δύναμιν καὶ μάλιστα εἰς τόσον μεγάλον βαθμὸν, ὥς ὅτου γίνωμεν ὁλοκληρωμένοι ἄνδρες καὶ φθάσωμεν εἰς τὴν ἠθικὴν τελειότητα τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ¹⁸, ὅπως παραγγέλλει ὁ Παῦλος νὰ γίνωμεν ὅλοι ἡμεῖς. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν αὐτό· διότι ἐὰν δὲν δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν τέτοιοι, πῶς θὰ καταφέρωμεν νὰ ὑπηρετήσωμεν καθὼς πρέπει τὸν Κύριον; Πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ ἀφοσιωμένοι; Κατὰ ποῖον τρόπον δὲ θὰ ὀπλισθῶμεν πνευματικῶς καὶ θὰ κατα- 120 ταγῶμεν εἰς τὴν στρατιάν τοῦ ζῶντος Θεοῦ¹⁹ καὶ θὰ προκαλέσωμεν φόβον εἰς τοὺς ἐχθρούς; Εἶναι τελείως ἀδύνατον. Ἄς μὴ νομίζῃ κανεὶς, λοιπόν, ὅτι μὲ τὸ νὰ νηστεύῃ ἢ νὰ ἀγρυπνῇ ἢ νὰ πεινᾷ ἢ νὰ διψᾷ ἢ νὰ ζῇ πε- σμένος εἰς τὴν γῆν ἢ νὰ πενθῇ ἢ νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἐναντί- ον του ὕβρεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς ποῦ συναντᾷ δου- λεύει εἰς τὸν Θεὸν ἢ ὅτι χαρίζει δι' αὐτῶν κάτι τι εἰς κάποιον ἄλλον. Ἄλλ' ὠφελεῖ μόνον τὸν ἑαυτὸν του, ὁ-

17. Σχετικῇ διάταξις ἀπαντᾶται εἰς τὸν Ἀρμενόπουλον.

18. Ἐφ. δ' 13.

19. Α' Βασ. ιζ' 26.

- πὸ τὴν προϋπόθεσιν φυσικά, ὅτι μὲ ταπεινῶσιν καὶ πνευματικὴν γνῶσιν ὑπομένει καὶ χρησιμοποιεῖ ὅλα αὐτὰ ἄλλοιῶς, οὔτε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὠφελεῖ. Διότι ἐκεῖνο ποῦ δὲν γίνεται μὲ ταπεινῶσιν καὶ πνευματικὴν γνῶσιν, ὅτι-δήποτε καὶ ἂν εἶναι αὐτό, τίποτε δὲν ὠφελεῖ ἐκεῖνον ποῦ τὸ κάνει. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ συμβῇ αὐτό, ἐκεῖνος ποῦ θέλει θὰ τὸ μάθῃ ἀπὸ ὅλας τὰς θείας Γραφάς. Διότι ἡμεῖς διαζόμεθα νὰ ἀποδείξωμεν τοῦτο μόνον, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ὅσοι ἐπέρασαν πολὺν χρόνον εἰς κατὰ-στασιν μετανόας, οὔτε ὅσοι ἠσκήτευσαν ἐπὶ πολὺ δου-
 130 λούουν καὶ μόνον εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των προσφέρουν κά-τι· καὶ ἐὰν νομίζῃς, θὰ παραθέσωμεν ὠρισμένα παρα-δείγματα διὰ νὰ καταστήσωμεν τὸν λόγον περισσό-
 Ποίους λέγομεν συνήθως ὅτι ὑπηρετοῦν τὸν ἐπίγει-ον βασιλέα; Ἐκείνους ποῦ περνοῦν τὸν καιρὸν των εἰς τὰ σπίτια των, ἢ ἐκείνους ποῦ πηγαίνουν μαζί του παν-τοῦ; Ἐκείνους ποῦ ζοῦν εἰς τὰ κτήματά των, ἢ ἐκεί-
 νους ποῦ συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰ στρατεύματα; Ἐκείνους οἱ ὅποιοι κάθονται «φαρδεῖς - πλατεῖς καὶ
 140 καλοπερνοῦν καὶ περνοῦν τὸν καιρὸν των εἰς τὰ σπίτια των, ἢ ἐκείνους ποῦ ἐπιτελοῦν ἡρωικά κα-τορθώματα εἰς τοὺς πολέμους καὶ κτυποῦνται, ἄλ-
 λοτε δὲ καὶ κτυποῦν καὶ φονεύουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπελευθερώνουν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας συναδέλφους των καὶ κατεντροπιάζουν τοὺς ἐχθροὺς; Ποίους ὀνομάζομεν δούλους τοῦ βασιλέως, τοὺς χρυσο-
 χόους καὶ τοὺς κατεργαζομένους τὸν χαλκὸν καὶ τοὺς ξάντας τοῦ λιναριοῦ²⁰, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται συνεχῶς καὶ οἱ ὅποιοι μόλις καὶ μετὰ θίας καταφέρνουν νὰ ἱ-
 κανοποιήσουν τὰς ἰδικὰς των ἀνάγκας καὶ ὧσιν ζοῦν
 μαζί των, ἢ τοὺς στρατηγούς, τοὺς χιλιάρχους καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἄρχοντας καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς λαοὺς ποῦ αὐτοὶ ἐξουσιάζουν; Δὲν εἶναι τάχα ὀλοφάνερρον ὅτι αὐ-
 τοὶ οἱ δεῦτεροι μᾶλλον ὑπηρετοῦν τὸν ἐπίγειον βασι-
 λέα, παρὰ οἱ πρῶτοι; Διότι ὁ σιδηρουργὸς καὶ ὁ χρυ-

20. Λινοῦδες: Δὲν ἀπαντᾷται παρὰ τοῖς Ἀπτικοῖς. Πιθανῶς καὶ ἀπαΕ ἀπαντῶμενον.

150 σοχός και ό μαραγκός, εάν έπιτελέσουν κάποιο έργον χάριν του βασιλέως, εισπράττουν από τους ύπηκόους τόν μισθόν που συνεφωνήθη και ώσαν να είναι κάποιιο ξένιο και άλλοεθνεϊς έπιστρέφουν εις τά σπίτια των, χωρίς ούτε τόν βασιλέα να ίδουν, ούτε να συνάψουν οίανδήποτε σχέσιν φιλίας και γνωριμίας με αυτόν· αντίθέτως, οί στρατηγοί και οί άρχοντες όλοι είναι γνωστοί και ύπηρέται, μερικοί μάλιστα και φίλοι του βασιλέως και διά μέσου αυτών και ό λαός που έξουσιάζεται από καθένα έξ αυτών. Κάτι ανάλογον, λοιπόν, φαντάσцу ότι συμβαίνει και με τόν έπουράνιον βασιλέα και με εκείνους που τόν ύπηρετούν. Διότι όλοι ειμεθα δοϋλοι του, πιστοί και άπιστοι, δοϋλοι και έλεύθεροι, πλούσιοι και πτωχοί, ιερείς, άρχιερείς, βασιλείς μαζί και άρχοντες, έπειδή από αυτόν έδημιουργήθημεν και ήλθομεν εις τήν ζωήν· άλλ' εκείνοι μέν οί όποιοι με ευγνωμοσύνην και με όλόκληρον τήν δύναμίν των τηρούν τάς έντολάς του και με αυτά άποδεικνύουν ότι έχουν σταθεράν πίστιν εις αυτόν, καλούνται αγαθοί και οναμάζονται πιστοί²¹, εκείνοι δέ οί όποιοι φέρονται μέν με άδιαφορίαν και νωχέλειαν, επιθυμούν έν τούτοις να ύπηρετούν αυτόν, καλούνται πονηροί και τεμπέληδες²². εκείνοι τέλος, οί όποιοι λέγουν ή πράττουν αντίθετα προς τά παραγγέλματα εκείνου, είναι έχθροί και πολέμιοί του, έστω και αν είναι αδύναμοι και δεν είναι εις θέσιν να του κάμουν άπολύτως τίποτε.

170 Ήμεϊς όμως, έπειδή ήκούσαμεν τόν Κύριον να λέγη: «Όστις θέλει όπίσω μου έλθειν, άπαρνησάσθω έαυτόν και άράτω τόν σταυρόν αυτού και ακολουθείτω μοι»²³ και τόν Άπόστολόν του να διδάσκη: «Τεκνία, μη αγαπάτε τόν κόσμον μηδέ τά έν τώ κόσμω»²⁴. «ή γάρ άγάπη του κόσμου έχθρα εις Θεόν έστι»²⁵ και ότι «Ό αγαπών τόν κόσμον έχθρός του Θεού κατέστηκεν»²⁶, αφού

21. Μτθ. κε' 21, 23.

22. Μτθ. κε' 26.

23. Μτθ. ιστ' 24.

24. Α' Ιω. θ' 15.

25. Ρωμ. η' 7.

26. Ιακ. θ' 4.

ἐγκατελείψαμεν ὅλα ὅσα μᾶς φαίνονται καλὰ, ἠκολούθησαμεν τὸν Σωτῆρα μας καὶ Θεόν· καλύτερον ὅμως νὰ εἶπω ὅτι ἀφοῦ ἐγκατελείψαμεν τὸν κόσμον ἐπειδὴ μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀρετὴν, ἐστράφημεν πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, ἀφοῦ ἐγκατελείψαμεν κατὰ κάποιον τρόπον τὴν ἐχθρικήν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζούσαμεν αἰχμάλωτοι, διεφύγομεν μὲ τὴν θέλησίν μας καὶ μετέβημεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Κυρίου μας καὶ βασιλέως Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐφορέσαμεν μόνον τὸ σχῆμα τοῦ λαοῦ ποῦ εὐρίσκεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς του· ὄχι θεθαίως πῶς διὰ τοῦ μοναχικοῦ ἐνδύματος κατετάγημεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ὑπηρετοῦμεν, ὅπως δὲν εἶναι στρατιῶται τοῦ βασιλέως ἐκεῖνοι ποῦ φοροῦν στολὴν ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ λέγομεν ὅτι εὐρισκόμενοι μέχρι τώρα ὑπὸ τὴν ἰδικήν του βασιλείαν, ἐφορέσαμεν τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα· δὲν ἰσχυριζόμεθα ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ ἐφορέσαμεν τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, ἐγίναμεν καὶ στρατιῶται του, διότι τὰ ἰδικὰ μας ὅπλα δὲν εἶναι σωματικά, ἀλλὰ πνευματικά²⁷. «Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»²⁸. «Ὅταν λοιπὸν ἐνδυθοῦμε τὰ ὅπλα τοῦ φωτός²⁹, τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ὁποῖα ὁ ἁγ. Παῦλος ἀναφέρει ὀνομαστικῶς, καὶ πάρωμεν εἰς τὰ χέρια μας τροχισμένον τὸ μαχαίρι τοῦ Πνεύματος³⁰, τότε ἔχομεν δικαίωμα νὰ λέγωμεν ὅτι ἐστρατεύθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐτοιμάζομεν τοὺς ἑαυτούς μας νὰ πολεμήσουν.

Καιρὸς εἶναι ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν, ἐὰν νομίζετε, ποῖον εἶναι τὸ ἔργον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι περιεβλήθημεν τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὸν στίθον τῆς μετανοίας καὶ τῆς πνευματικῆς ἀσκήσεως. Κλαίωμεν; Καὶ διὰ ποῖον λόγον; Ἀσφαλῶς διὰ νὰ λάβωμεν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ὄχι ὅμως δι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καθαρισθῶμεν καὶ ἀπὸ τοὺς μολυσμοὺς

27. Πρβλ. Β' Κορ. ι' 4.

28. Ἐφ. στ' 12.

29. Ρωμ. ιγ' 12.

30. Ἐφ. στ' 14 - 18.

- 200 αὐτῶν. Νηστεύομεν; Ἀσφαλῶς τὸ κάνομεν διὰ νὰ περιορίσωμεν τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ νὰ κάμωμεν τὴν καρδίαν περισσότερον μαλακὴν. Ἀγρυπνοῦμεν καὶ ψάλλομεν; Τὸ κάνομεν διὰ νὰ μὴ σκεπτώμεθα πονηρίας καὶ ἀφήνωμεν τὴν φαντασία μας νὰ ἀεροθατῇ. Προσευχόμεθα μὲ τὸ σῶμα; Τὸ κάνομεν διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτιζώμεθα κατὰ τὴν σκέψιν καὶ ἐπὶ πλέον διὰ νὰ ἀντιλαμβανώμεθα ποῖα εἶναι τὰ ἀγαθὰ καὶ διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ προσευχώμεθα νοερῶς διαρκῶς καὶ ἀδιακόπτως. Πενθοῦμεν; Ἀσφαλῶς τὸ κάνομεν διὰ ν' ἀπολαίσωμεν τὴν χαρὰν ποὺ φέρει τὸ πένθος τῆς μετανόιας. Φοροῦμεν ρούχα πτωχικά καὶ κουρελιασμένα, κοιμούμεθα καταγῆς καὶ οἱ περισσότεροι δένομεν τὸ σῶμα μας εἰς τὰ σίδηρα; Διὰ ποῖον λόγον; Ἀσφαλῶς διὰ νὰ τιθασσεύσωμεν καὶ φορτώσωμεν τὸ ζωηρὸν αὐτὸ σῶμα καὶ μὴ τὸ ἀφήσωμεν, ὥσάν νὰ εἶναι κάποιο ἄγριο πουλάρι, χωρὶς τὸ χαλινάρι ποὺ τὸ συγκρατεῖ, καὶ ἀφοῦ ὀρμήσει εἰς τὸν κρημνόν, νὰ κατακρημνίσῃ εἰς λάκκον καταστροφῆς καὶ αἰωνίου φωτιᾶς τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν ἐπιθάτην νοῦν. Μὲ τὸ νὰ κάμνωμεν αὐτά, ἄρα γε τί προσφέρομεν εἰς ἐκείνους ποὺ τὰ θέλουν; Ἀσφαλῶς τίποτε. Καὶ ἐὰν δὲν προσφέρωμεν τίποτε εἰς ἐκείνους ποὺ κοιτάζουν, πολὺ περισσότερον (δὲν προσφέρομεν) εἰς Ἐκεῖνον ποὺ (μᾶς) ἐ χάρισε καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν διὰ νὰ διασώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας.

- 220 Ὑπομένομεν ἐξ ἄλλου τοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ τὰς θλίψεις ποὺ μᾶς εὐρίσκουν, ἀναπέμποντες εὐχαριστίαν καὶ χωρὶς νὰ κρατοῦμεν κακίαν; Καὶ μὲ αὐτὸ πάλιν τοὺς ἑαυτοὺς μας εὐεργετοῦμε καὶ ὄχι ἄλλον. Καὶ ἄκουσε νὰ μᾶς τὸ λέγῃ αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Ἐὰν μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν»³¹. Νὰ λοιπόν, καὶ ἂν ὑφίστάμεθα κοροιδίας, καὶ κτυπήματα, καὶ χαστουκίσματα, καὶ χλευασμοὺς, καὶ φτυσίματα καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο, ἐὰν μὲν δεχώμεθα αὐτὰ εὐχαρίστως καὶ συγχωροῦ-

31. Mtθ. στ' 15 (πρβλ. καὶ ιη' 35).

230 μεν ἀπὸ τὰ θάθη τῆς ψυχῆς μας ἐκείνους ποὺ μᾶς προ-
 καλοῦν αὐτά, τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοὺς μας εὐεργετοῦ-
 μεν, ἀφοῦ παίρνομεν τὴν ἀφεσιν δι' ὅσα ἐπταίσαμεν εἰς
 τὸν Θεόν· ἐὰν ἀντιθέτως κρατοῦμεν μέσα μας κακίαν
 καὶ προσπαθοῦμεν μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους
 νὰ ἀνταποδῶσώμεν εἰς αὐτοὺς ὅσα μᾶς ἔκαμαν, τοὺς
 240 ἑαυτοὺς μας ζημιώνομεν, ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
 συντελοῦμεν εἰς τὸ νὰ μείνουν ἀσυγχώρητα τὰ ἰδικὰ μας
 ἁμαρτήματα. Καθήμεθα εἰς τὸ κελλί, ἀναχωροῦμεν εἰς
 τὰ ὄρη, κατοικοῦμεν μέσα εἰς τὰ σπήλαια καὶ ἀναβαί-
 νομεν εἰς στύλους³²; Διὰ τί ὅλα αὐτά; Ἀσφαλῶς ἐπει-
 δὴ θιαζόμεθα νὰ ἀποφύγωμεν ἐκείνον ποὺ περιπατεῖ ὡ-
 σάν λεοντάρη καὶ θρυγᾶται τρομακτικὰ ἐναντίον μας
 καὶ ζητεῖ ποῖον νὰ καταπίῃ³³. Ἐὰν λοιπὸν δώσῃ ὁ Θε-
 ὸς —διότι χωρὶς τὴν ἰδικήν του βοήθειαν δὲν θὰ δυνη-
 θοῦμε νὰ ἀποφύγωμε³⁴ τὰ δόντια ἐκείνου καὶ τὰ κάθε
 εἶδους δεσμὰ μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς περιβάλλει, ὅπουδῆπο-
 τε καὶ ἂν μεταβῶμεν— καὶ σωθῶμεν, χωρὶς νὰ μετα-
 θληθῶμεν εἰς τροφήν τοῦ ἀπαισίου αὐτοῦ θηρίου, εἶ-
 ναι δυνατόν νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι δι' αὐτῶν τῶν πρά-
 240 ξεων νὰ εἴπωμεν ὅτι δουλεύομεν εἰς τὸν Κύριον; Εἰς
 ἐμὲ τουλάχιστον δὲν φαίνεται αὐτὸ αὐτονόητον· νομί-
 ζω δὲ πῶς οὔτε καὶ σὲ σᾶς.

Διότι κατὰ ποῖαν ἔννοιαν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατα-
 διώκεται ἀπὸ κάποιον καὶ τρέχει μὲ ὄλας του τὰς δυ-
 νάμεις, θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι θὰ ὑπηρετήσῃ ἐ-
 κείνον ὁ ὁποῖος τὸν ἐδέχθη εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ὁ ὁ-
 ποῖος ἐστάθη ἐμπρὸς εἰς τὰς θύρας του καὶ τὸν διέσω-
 σεν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν ποὺ τὸν καταδιώκει; Δὲν ἔχει κα-
 νένα δικαίωμα νὰ εἴπῃ κάτι τέτοιο, ἀλλ' ἐπειδὴ μᾶλ-
 λον ἀπὸ αὐτὸν εὐηργετήθη καὶ ἐσώθη ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν
 του, ἔχει χρέος νὰ ἀποδίδῃ αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην εἰς
 τὸν εὐεργέτην του. Πῶς εἶναι δυνατόν, λέγετέ μου πα-
 250 ρακαλῶ, οἱ ζητιάνοι πτωχοί, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν νὰ
 ἐργάζωνται, εἴτε ἐξ αἰτίας σωματικῆς ἀναπηρίας, εἴτε

32. Πράκειται διὰ τοὺς περιφήμους στυλῆτας.

33. Α' Πτρ. ε' 8.

34. Ἰω. ιε' 5.

ἀπὸ ἑλλειψιν ἐργασίας καὶ τεμπελιάν, νὰ θεωροῦνται
 ὅτι ὑπηρετοῦν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τοὺς δίδουν ἐλεη-
 μοσύνην καὶ βοήθειαν, καὶ δὲν θὰ θεωρηθοῦν μᾶλλον
 οἱ πτωχοὶ ὅτι ὑπηρετοῦνται, δουλεύονται δωρεάν ἀπὸ
 τοὺς ἐλεήμονας; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὅλοι
 ἡμεῖς, ἐπειδὴ εἴμεθα πτωχοὶ καὶ ἐστερημένοι ἐξ αἰτί-
 ας ἁμαρτιῶν ποῦ διεπράξαμεν προηγουμένως, ἐφ' ὅ-
 σον εὐρισκόμεθα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, οὐδέποτε
 θὰ τολμήσωμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι δουλεύωμεν εἰς τὸν ἐ-
 λεοῦντα ἡμᾶς Θεόν, ἐπειδὴ, καθὼς ἔχει λεχθῇ, ἄλλοι
 μὲν ἐξ αἰτίας ἁμαρτιῶν ποῦ διέπραξαν προηγουμένως,
 ἄλλοι δὲ ἀπὸ κακὴν συνήθειαν, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τεμπε-
 λιάν καὶ ἀπραξίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἄλλοι ἀπὸ
 260 πονηρὰν διάθεσιν, ἄλλοι ἀπὸ προηγουμένην γεῦσιν τῶν
 ἡδονῶν, ἄλλοι ἀπὸ ἀγνοίαν τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἀπι-
 στίαν, ἄλλοι ἀπὸ ὑπεροψίαν καὶ ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι
 δὲν χρειάζονται τίποτε περισσότερον διὰ τὴν σωτηρί-
 αν τῆς ψυχῆς των, μὲ ἀποτέλεσμα ὅλοι νὰ εἴμεθα πτω-
 χοὶ καὶ γυμνοί. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλ' εἴμεθα καὶ
 τραυματίαι, θασανιζόμενοι ἀπὸ κάθε εἶδους ἀσθενεί-
 ας. Καὶ εἴμεθα εἰς αὐτὰ τὰ κελλιά καὶ τὰ μοναστήρια
 μας, ὡσάν εἰς διαφόρους ξενῶνας καὶ γηροκομεμῖα,
 ξαπλωμένοι ἢ περιπατοῦντες κατὰ κάποιον τρόπο, φω-
 νάζομεν καὶ θρηνοῦμεν καὶ κλαίομεν καὶ παρακαλοῦ-
 μεν αὐτὸν τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων —
 270 ὅσοι θεθαίως ἠσθάνθημεν τὸν πόνον τῶν τραυμάτων ἢ
 τῶν παθῶν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἀναίσθητοι, οἱ
 ὅποιοι δὲν γνωρίζουν οὔτε κἂν ὅτι εἶναι ἄρρωστοι ἢ ὅτι
 εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ κάποιο πάθος—, διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ
 νὰ θεραπεύσῃ τὰς τραυματισμένους μας καρδίας καὶ δώ-
 σῃ τὴν ὑγείαν εἰς τὰς ψυχὰς μας, αἱ ὅποιαι εὐρίσκονται
 κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου,
 ἐπειδὴ ὅλοι μας ἡμαρτήσαμεν, ὅπως λέγει ὁ θεὸς Ἀπό-
 στολος, καὶ ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ ἔλεος καὶ τὴν χά-
 ριν τοῦ³⁵.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρισκόμενοι, καθὼς ἔ-
 χομεν εἶπει, θὰ τολμήσωμεν ποτὲ νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι

δουλεύομεν εἰς Ἐκεῖνον πού μᾶς ἔλεεῖ καὶ σπλαγχνίζε-
 280 ται δι' ἡμᾶς καὶ θεραπεύει τὰς ψυχὰς μας καὶ μᾶς διδά-
 σκει ἐκεῖνα πού ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ
 μᾶς δίδει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν υγείαν τῶν τραυμά-
 των καὶ τῶν ἀσθενειῶν μας; "Οχι θεθαίως· ὅπως οὐ-
 τε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐτραυματίσθη εἰς τὸ σῶμα ἀπὸ
 τοὺς ληστὰς καὶ εὐρίσκεται ξαπλωμένος σχεδὸν νε-
 κρὸς δὲν λέγεται ποτὲ ὅτι θὰ δουλεύσῃ εἰς ἐκεῖνον, ὁ
 ὁποῖος τὸν ἔβαλε ἐπάνω εἰς τὸ ζῶον τοῦ καὶ τὸν μετέ-
 μερεν εἰς τὸ πανδοχεῖον καὶ ἔβαλεν εἰς τὰς πληγὰς τοῦ
 κρασί καὶ λάδι³⁵, ἀλλὰ μᾶλλον (λέγεται) ὅτι θὰ ἐλεη-
 θῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ θὰ θεραπευθῇ καὶ μὲ τὴν ἰδικήν του
 βοήθειαν θὰ ἐπανεύρῃ τὴν προηγουμένην του υγείαν.
 Συνεπῶς, ἀφοῦ καὶ ἡμεῖς εἴμεθα παράλυτοι καὶ ἀκρω-
 τηριασμένοι (ἢ λεπροὶ) καὶ τραυματῖαι καὶ παραλεί-
 290 πομεν νὰ κάμωμεν ὅτι ἐπιβάλλεται διὰ τὴν θεραπείαν
 μας καί, καθὼς εἶπα, δὲν φροντίζομεν μὲ κάθε τρόπον
 νὰ εὐρισκώμεθα εἰς κατάστασιν δραστηριότητος, πῶς
 θὰ τολμήσωμεν νὰ εἰπώμεν ἢ νὰ σκεφθώμεν ὅτι δου-
 λεύομεν εἰς τὸν Κύριον; Εἶναι ἀδιανόητον· ἀλλὰ τί
 κάνομεν; Παρακαλοῦμεν, καθὼς ἤδη ἔχω εἶπει, ἐάν φυ-
 σικὰ αἰσθανώμεθα εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρισκόμεθα,
 καὶ ἱκετεύομεν νὰ θεραπευθῶμεν ἀπὸ τὰς ψυχικὰς μας
 ἀσθενείας. "Όταν δὲ αὐτὸ πραγματοποιηθῇ καὶ τὴν ἀ-
 σθένειαν ὥσάν νὰ εἶναι ἔνδυμα παλαιὸν καὶ ξεσχισμέ-
 νον καὶ ἀκάθαρτον τὴν πετάξωμεν ἀπὸ ἐπάνω μας,
 καὶ φορέσωμεν εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα μας τὴν πνευ-
 ματικὴν υγείαν ὥσάν μὲ διπλὸ ἔνδυμα ὁλόφωτον, δη-
 λαδὴ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς ἕως τὸ ἀκρώτατον
 σημεῖον τῶν ποδιῶν· τότε καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἀφοῦ θὰ ὑ-
 πηρετοῦμεν τοὺς ἄλλους καὶ θὰ τοὺς θεραπεύωμεν μὲ
 300 κρασί καὶ λάδι καὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα εἶδη τῶν ἐμπλά-
 στρων καὶ φαρμάκων, θὰ θεωρηθῶμεν ὅτι δουλεύομεν
 εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶπε τὸ ἐξῆς: «Ἐφ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχί-
 στων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»^{36α}. Ἐάν ὁμως δὲν φθάσωμεν προ-
 ηγουμένως εἰς τὴν τὴν κατάστασιν, ἀλλ' ἐπιχειρήσω-

35. Λκ. ι' 30 - 35.

36α. Mtθ κε' 40.

μεν νά πράξωμεν αὐτὸ καθ' ἣν στιγμὴν ἀκόμῃ εἴμεθα ἀσθενεῖς, θά μᾶς ἀπαντήσῃ ὁ Κύριος καὶ θά μᾶς εἴπῃ: «Ἰατρέ, ἰάτρευσον σεαυτὸν»³⁷.

Ἐπειδὴ δέ με ἤκουσες νά ὀνομάσω τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς διπλοῦν φωτεινὸν ἔνδυμα, μὴ σπεύσῃς ἀπὸ ἀγνοίας νά περιγελάσῃς αὐτὸ ποῦ εἶπον οὔτε νά νομίσῃς ὅτι ὠμίλησα διὰ τὴν σωματικὴν ὑγείαν, ἀλλὰ διὰ κάποιαν ὑγείαν ἀσώματον καὶ θείαν καὶ πνευματικὴν, ἡ ὁποία δὲν ἀποκτᾶται μὲ τὰ φάρμακα καὶ τὰ διάφορα θεραπευτικὰ φυτά, «οὐδὲ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μὴ τις καυχῇσται»³⁸. Διότι ὅπως ὅταν κάποιος προσπαθήσῃ νά συνενώσῃ ἓνα νεκρὸν κόκκαλον μὲ ἄλλο κόκκαλον καὶ ἀρμόνῃ ἓνα νεκρὸν κόκκαλον μὲ ἄλλον ἀρμόν³⁹, τὰ ὁποῖα πρέπει νά ἐκλάβῃς μὲ τὴν ἔννοιαν τῶν καλῶν ἔργων καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς, ἀδίκως κοπιᾷζει, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τὸ κρέας καὶ τὰ νεῦρα διὰ νά συγκροτηθῇ καὶ συγκρατηθῇ ὁ σκελετός· ἀλλ' ἔστω ὅτι γίνεῖ αὐτό, καὶ τοὺς μὲν ἀρμούς τοὺς συνδέσει μὲ τὰ νεῦρα, τὰ νεκρά δὲ ἐκεῖνα κόκκαλα τὰ σκεπάσει μὲ κρέας καὶ δέρμα καὶ τὰ μεταβάλλει εἰς σῶμα, οὐδεμία πάλιν ὠφέλεια θά προκύψῃ, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ σῶμα θά στερηθῇ τοῦ πνεύματος ποῦ τὸ κινεῖ καὶ τοῦ χαρίζει ζωὴν, ἐπειδὴ δηλαδὴ στερεῖται τῆς ψυχῆς· τοιοῦτοτρόπως φαντάσου ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν νεκρὰ ἀπὸ τὴν ἁμαρτιαν ψυχὴν καὶ μετάφερε τὸν νοῦν σου εἰς τὰ ἐσωτερικά αὐτῆς μέλη καὶ ἔλεπε συγκεντρωμένας ἐκεῖ ὅλας τὰς καλὰς τῆς πράξεις, ἐννοῶ τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν κατάκλισιν πάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ τὸ σκληρὸν κρεβάτι, τὴν ἔλλειψιν περιουσίας καὶ τὴν ἀπλυσίαν καὶ ὅλα ὅσα ἔρχονται ὡς συνέπειαι αὐτῶν, ὡσάν ἄλλα νεκρά κόκκαλα, αἱ ὁποῖαι νά εἶναι συνδεδεμέναι μεταξύ των καὶ ἡ μία νά πηγαίνῃ ὀπισθεν τῆς ἄλλης καὶ νά εἶναι ὅλαι συνηνωμένας εἰς τρόπον ὥστε νά ἀπαρτίζουν ὠλοκληρωμένον τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Ποῖα, λοιπόν, ἡ ὠφέλεια ἐάν τὸ σῶμα αὐτὸ εἶναι ἄψυ-

37. Λκ. 8' 23.

38. Ἐφ. 6' 9.

39. Πρβλ. Ἰεζ. λζ' 7 - 8.

330 χον καὶ δὲν ἀναπνέει, ἐπειδὴ δὲν θὰ εὐρίσκεται ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Διότι μόνον ἐκεῖνο ἐφ' ὅσον ἔλ-
θη καὶ κατοικήσει ἐντὸς ἡμῶν, ὡσάν ἄλλα ἄψυχα μέ-
λη ποῦ εἶναι ἀποχωρισμένα μεταξύ των, τοιουτοτρό-
πως καὶ τὰς καθ' ἑαυτὰς νεκράς ἐναρέτους πράξεις
τὰς συνδέει μεταξύ των μὲ τὰ νεῦρα τῆς πνευματικῆς
δυνάμεως καὶ τὰς συνενώνει μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ ἀπὸ τότε μᾶς μεταβάλλει ἀπὸ παλαιούς εἰς
καινούργιους καὶ ἀπὸ νεκροὺς εἰς ζῶντας· διαφορετι-
κά δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ ἡ ψυχὴ.

Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ὕλικόν μας σῶμα, εἴτε ἀσθε-
νεῖ εἴτε ὄχι, εἶναι τελείως ἀδύνατον χωρὶς τὴν ψυχὴν
νὰ κινηθῇ αὐτὸ — ἢ καὶ νὰ ζῇ καθ' οἷονδῆποτε τρό-
πον —, τοιουτοτρόπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ψυχὴν, εἴ-
τε ἁμαρτήσῃ εἴτε ὄχι, χωρὶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι
νεκρά καὶ δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν αἰῶ-
νάαν ζῶν· διότι ἐάν τὸ κεντρὶ ποῦ ἐπιφέρει τὸν θά-
νατον εἶναι ἡ ἁμαρτία⁴⁰, ἄρα ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἡμάρ-
τησεν ἐκτυπήθη ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀπέθανεν· ἐάν δὲ δὲν
340 ὑπάρχει κανεὶς ἀναμάρτητος — διότι ὅλοι, λέγει ὁ
Ἀπόστολος, ἡμάρτησαν καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ
Θεοῦ⁴¹ — εἶναι προφανές ὅτι ὅλοι ἀποθάναμεν καὶ
εἴμεθα νεκροί, ἀφοῦ ὅλοι ἡμαρτήσαμεν. Φαντάσου λοι-
πὸν μαζί μὲ μένα τὸν ἑαυτὸν σου πνευματικὰ νεκρόν.
Λέγε λοιπὸν, κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἡδύνασο νὰ ζήσης
πραγματικά, ἐάν δὲν ἐνωθῇς μὲ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, δη-
λαδὴ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποῖου κάθε πιστὸς
γεννᾶται ἐκ νεοῦ καὶ λαμβάνει πάλιν τὴν ζωὴν ἐν Χρι-
στῷ. «Ὑγὼ γάρ, λέγει, εἰμὶ ἡ ἀλήθεια»⁴² καὶ «ἡ ἀνά-
στασις καὶ ἡ ζωὴ»⁴³. Κατὰ συνέπειαν οἱ δοῦλοι καὶ οἱ
μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι φῶς⁴⁴ καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ·
350 διότι λέγει «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται» καὶ ὁ ἐμὲ
δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστελλαντά με»⁴⁵. Ἐάν λοι-

40. Α' Κορ. ιε' 56.

41. Ρωμ. γ' 23.

42. Ἰω. ιδ' 6.

43. Ἰω. ια' 25.

44. Πρβλ. Μτθ. ε' 14. Ἐφ. ε' 8.

45. Μτθ. ι' 40.

πὸν ἡμεῖς εἴμεθα νεκροί, ἐκεῖνος δὲ μόνος εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή, ἄρα προτοῦ ἐνωθοῦμε μαζί του καὶ ζήσωμεν, ἅς μὴ λέγωμεν ὅτι δουλεύομεν εἰς τὸν Κύριον. Διότι οἱ νεκροὶ πῶς εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ὑπηρετήσουν κάποιον; Ἐὰν δὲν περιβληθῶμεν ἐνσυνειδήτως Ἐκεῖνον ὡσάν διπλοῖδα (= διπλοῦν ἐνδυμα), ἅς μὴ αὐταπατώμεθα ὅτι ἀπηλλάγημεν ἐντελῶς ἀπὸ τὰς ἀσθενείας μας καὶ ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ μᾶς ἐνοχλοῦν.

360 Ὅπως δηλαδὴ τὸ σκότος δὲν φεύγει ἐὰν προηγουμένως δὲν ἔλθῃ τὸ φῶς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οὔτε ἡ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς ἀποδιώκεται, ἐὰν δὲν ἔλθῃ προηγουμένως Ἐκεῖνος ποὺ σηκώνει τὰς ἀμαρτίας μας⁴⁶ καὶ ἐνωθῇ μαζί μας. Ὅταν δὲ ἔλθῃ αὐτός, ἐπειδὴ ἀπομακρύνει κάθε νόσον καὶ κάθε ψυχικὴν ἀσθένειαν, ὀνομάζεται ὑγεία, ἀφοῦ χαρίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ δὲ μᾶς φωτίζει, ὀνομάζεται φῶς, ἀφοῦ εἶναι ὑπεράνω ἀπὸ ὅλο τὸ φῶς· καὶ ἐπειδὴ μᾶς χαρίζει τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, ὀνομάζεται ζωή, ἀφοῦ εἶναι περισσότερον (ὑπεράνω) ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς· ἐπειδὴ δὲ μᾶς φωταγωγεῖ ὀλοκλήρους (περιλάμπων) καὶ μᾶς περιβάλλει καὶ μᾶς σκεπάζει μὲ τὴν δόξαν τῆς θεότητός του, καλεῖται ἐξωτερικὸν ἐνδυμα, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐννοίαν λέγομεν ὅτι ἐνδυόμεθα αὐτὸν ποὺ εἶναι τελείως ἀψηλάφητος καὶ ἀπιαστος· ἐπειδὴ δὲ ἐνώνεται χωρὶς νὰ συγχέεται μὲ τὴν ψυχὴν μας καὶ κάμνει ὀλοκλήρον αὐτὴν νὰ εἶναι ὡσάν φῶς, λέγεται ὅτι κατοικεῖ ἐντὸς ἡμῶν καὶ περικλείεται χωρὶς νὰ περιορίζεται.

370 Ποῖον μεγάλο θαῦμα! Τοιοῦτοτρόπως γίνεται δι' ἡμᾶς τὰ πάντα⁴⁷ Ἐκεῖνος ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ ὅλα, ψωμί, σκέπασμα καὶ νερό, τὸ ὁποῖον ὅποιος πίνει δὲν θά διψᾷ ποτέ⁴⁸, ὅπως εἶπεν εἰς τὴν Σαμαρείτιδα ὅταν ἀκόμη εὐρίσκετο ἐπὶ γῆς. Ἐὰν συνεπῶς διψᾷς ἀκόμη, σημαίνει ὅτι δὲν ἔπινες ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ νερό· διότι Ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν αὐτὸ δὲν λέγει ψέματα. Ἐγὼ δὴ μωρὸς ἤκουσα κάποιον νὰ λέγῃ, ὅτι ἀφοῦ ἀπὸ αὐτὸ τὸ νερὸ ὃ

46. Πρὸλ. Μτθ. η' 17. Ἰω. α' 29. Ἡο. γγ' 4.

47. Ἐφ. α' 23.

48. Ἰω. δ' 14.

φιλόανθρωπος Δεσπότης μου ἔδωσε τὴν δυνατότητα νὰ
 πιῶ μέχρι χορτασμοῦ, ἐὰν ὅμως συνέβῃ νὰ λησμονήσω
 καὶ ὥσάν νὰ μὴ ἔπιον ζητῶ πάλιν ἀπὸ ἐκεῖνον νὰ μοῦ
 δώσῃ νὰ πιῶ, δηλαδὴ ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ νερό, τὸ ὁποῖ-
 ον ἔπιον, καὶ ἀμέσως ἔβλεπον αὐτὸ νὰ ἀναθλύζῃ ἀπὸ
 μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μου καὶ νὰ πηδᾷ ὥσάν φωτει-
 νὸν καὶ πηγαῖον νερόν. Ἐκεῖνο δὲ τὸ νερὸ ὠμιλοῦσε
 ἐντὸς μου διὰ τῶν κυματισμῶν του καὶ ἔλεγε: «Δὲν
 380 μὲ βλέπεις ὅτι εἶμαι ἐδῶ μαζί σου; Καὶ ἀπὸ ποῦ θέ-
 λεις νὰ δοθῶ ἐγὼ εἰς σέ ἢ ἀπὸ ποῦ ἄλλοῦ ζητεῖς νὰ
 ἔλθω; Δὲν γνωρίζεις ὅτι πάντοτε εἶμαι μαζί με ἐκεί-
 νους, εἰς τοὺς ὁποίους μίαν καὶ μόνον φορὰν θὰ δώσω
 τὸν ἑαυτὸν μου νὰ με πιοῦν καὶ ὅτι γίνομαι ἐντὸς αὐ-
 τῶν πηγῇ ἀθάνατος;».

Ἐάν λοιπόν, ὦ ἀδελφέ, ἀντελήφθῃς ὅτι ἔγινεν αὐ-
 τὸ καὶ εἰς σέ, εἶσαι μακάριος. Ἐάν δὲ τὸν μὲν Χριστὸν
 ἔχῃς ἴδει, ἀλλὰ δὲ σοῦ ἔδωσε ἀκόμη νὰ πιῇς αὐτὸ τὸ
 ποτό, τότε πέσε κάτω, κλαῦσε, ἰκέτευσε, θρήνησε, κτύ-
 πα τὰ μάγουλά σου, ὅπως κάποτε ὁ Ἀδάμ, τράθηξε
 τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς σου· νὰ μὴ ξαπλώσῃς εἰς κλί-
 νην νὰ κοιμηθῇς, ἀλλ' ὥς γίνῃ κρεβάτι δι' ἐσέ ὁλό-
 390 κληρον τὸ ἔδαφος· νὰ μὴ δώσῃς εἰς τὰ μάτια σου
 ὕπνον μέχρι χορτασμοῦ, μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τὰ βλέ-
 φάρὰ σου νὰ νυστάξουν⁴⁹· νὰ μὴ γυρίσῃς τὸ μάτι
 σου νὰ κοιτάξῃς κάτι ἐξ ὧν ὑπάρχουν ἐπάνω εἰς
 τὴν γῆν ἢ εἰς τὸν οὐρανόν — διότι διὰ ποῖον λόγον νὰ
 κοιτάξῃς κάτι ἄλλο, ἀφοῦ ἔχῃς ἐνώπιόν σου καὶ βλέ-
 πεις τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων; — νὰ μὴ γεμίσῃς τὸ
 στομάχι σου ποτὲ μὲ φαγητά· νὰ μὴ γλυκάνῃς τὸν λά-
 ρυγγά σου μὲ ἀπολαυστικὴν τροφήν ἢ ποτὸν μέχρι ση-
 μείου νὰ χορτάσῃ· νὰ μὴ παρατηρῇς μὲ περιέργειαν ὅσα
 πράγματα γίνονται γύρω σου, οὔτε νὰ στρέψῃς τὴν
 προσοχήν σου πρὸς ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ζοῦν μὲ ἀδιαφο-
 ρίαν διὰ τὴν σωτηρίαν των καὶ περιφρόνησιν πρὸς ὅσα
 παραγγέλλει ὁ Κύριος, διὰ νὰ μὴ περιπέσῃς εἰς τὸ ἀ-
 μάρτημα τοῦ ἐγωῖσμοῦ ἢ καὶ τῆς κατακρίσεως αὐτῶν·
 ἀλλὰ θεθαίως οὔτε καὶ θὰ καθῇς ποτὲ μαζί με αὐ-

400 τούς· νά μὴ γυρίζῃς ἀναζητῶντας τοὺς περιφήμους διὰ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν σοφίαν τῶν μοναχούς, οὔτε νά ἐξετάζῃς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν, ἀλλ' ἔάν μὲν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εὐρέθῃς ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν πνευματικοῦ πατρὸς, εἰς αὐτὸν μόνον νά λέγῃς κάθε τι ποῦ σέ ἀπασχολεῖ· ἔάν δὲ ὄχι, ἀλλὰ κοιτάζοντας τὸν Χριστόν, εἰς αὐτὸν στρέφε πάντοτε τὴν προσοχήν σου καὶ ἔχε μόνον ἐκεῖνον εἰς ὁλόκληρον τὴν ζωὴν σου ἐπόπτην καὶ γνώστην τῆς σκυθρωπότητός σου καὶ τῆς θλίψεώς σου.

Δεῖχνε εἰς αὐτόν, καλύτερα νά εἶπω Ἐκεῖνος ὅς θλέπη τὴν ἀπλυσίαν σου, τὴν παντελεῖ ἑλλειψιν περιουσίας, τὴν περιφρόνησίν σου πρὸς τὰ χρήματα. Οὔτε, ἔάν ὑποτεθῇ ὅτι κυλάει ἐνώπιόν σου ὁλόκληρος ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἢ ἔχει ριφθῇ ἐμπρὸς εἰς τὰ πόδια σου πλῆθος χρυσοῦ — διότι καὶ αὐτὸ μπορεῖ νά κάμῃ ἡ ἐφευρετικότης τοῦ Διαβόλου καὶ τῶν ἰδικῶν του συνεργατῶν καὶ ὁπαδῶν — (οὔτε) νά θελήσῃς καὶ νά στρέψῃς τὸ μάτι σου καὶ νά κοιτάξῃς πρὸς αὐτά, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι νομίζεις πῶς δὲν διαπράττεις ἁμαρτίαν ἐπειδὴ δῆθεν τὰ παίρνεις διὰ νά τὰ δώσῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἐκεῖνος ὅς σέ βλέπει νά σέ κτυποῦν χωρὶς ν' ἀνταποδίδῃς τὰ κτυπήματα, νά ὑβρίζῃσαι χωρὶς νά ἀνταποδίδῃς τὰς ὑβρεῖς, νά περιγελάσῃς καὶ νά εὐλογῇς ὅσους σέ περιγελοῦν⁵⁰, νά μὴ ἐπιδιώκῃς δόξαν, οὔτε τιμάς, οὔτε ἀνάπαιυσιν, καὶ γενικῶς ὅλα νά τὰ κάνῃς καὶ ὅλα νά τὰ πραγματοποιήσῃς καὶ νά μὴ ὑποχωρήσῃς οὔτε κατὰ κεραίαν στρεφόμενος πρὸς τὰ πίσω⁵¹, ἕως ὅτου ὁ Κύριος σέ λυπηθεῖ καὶ δώσῃ εἰς σέ νά πῇς τὸ φοβερόν ἐκεῖνο καὶ ἀνείπωτον καὶ μὴ δυναμένον νά ὀνομασθῇ ποτόν. Καὶ ὅταν ἀξιωθῇς νά πάρῃς τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρο, τότε θά γνωρίσῃς νά πάρῃς τὸ λέγομεν καὶ ὅσα θά σοῦ διηγούμεθα. «Λαλοῦμεν γὰρ σοφίαν, λέγει, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν καταργουμένην, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην»⁵².

50. Πρὸλ. Α' Πτρ. γ' 9 κ.λ.η.

51. Πρὸλ. Λκ. θ' 82 ιζ' 31.

52. Α' Κορ. θ' 7.

430

440

Ἐάν δὲ δὲν ἔχῃς ἀξιωθῇ νὰ ἴδῃς ἐντελῶς αὐτὸν τὸν Χριστόν, τότε πῶς ἔχεις τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ζῇς; Πῶς δύνασαι νὰ νομίζῃς ὅτι δουλεύεις αὐτόν, τὸν ὁποῖον οὐδέποτε ἔχεις ἴδει; Ἀφοῦ δὲ δὲν τὸν εἶδες οὔτε ἡξιώθῃς νὰ ἀκούσῃς οὔτε κἀν τὴν φωνὴν τοῦ⁵³, τότε ἀπὸ ποῦ θὰ διδαχθῇς τὸ ἅγιον αὐτοῦ καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον θέλημα⁵⁴; Ἐάν δὲ εἶπῃς ὅτι θὰ μάθῃς τοῦτο ἀπὸ τὰς ἀγίας Γραφάς, σὲ ἐρωτῶ: Πῶς θὰ γίνῃ αὐτό, ἀφοῦ ὁλόκληρος εἶσαι νεκρὸς καὶ θρίσκεσαι μέσα εἰς τὸ σκοτάδι; Θὰ δυνηθῇς νὰ ἀκούσῃς ἢ νὰ πραγματοποιήσῃς αὐτά, ὥστε νὰ ἀξιωθῇς νὰ ζήσῃς καὶ νὰ ἴδῃς τὸν Θεόν; Εἶναι ἀδύνατον. Τί λοιπόν; Ἐάν εἰμεθα νεκροί⁵⁵, λέγει, καὶ ζοῦμε μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, πῶς θὰ μπορέσωμεν νὰ ζήσωμεν ἢ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἴδωμεν τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ εἶναι τὸ ἀληθινὸν φῶς⁵⁶; Ἀκουσε ὅσα ἀκολουθοῦν με σύνεσιν καὶ προσοχὴν καὶ μὴ θέλῃς νὰ ἐμφανίσῃς τὸν ἑαυτὸν σου ὡς δίκαιον· ἀλλὰ ταπεινώσου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὡς ἁμαρτωλὸς ποῦ εἶσαι καὶ λέγε τὰ ἑξῆς: «Κύριε, σὺ ὁ ὁποῖος δὲν θέλεις τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτόν καὶ ζῆν»⁵⁷, σὺ ὁ ὁποῖος διὰ τοῦτο ἀκριβῶς κατέθηκες εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ἀναστήσῃς ἐκείνους ποῦ εἶναι πεσμένοι κάτω καὶ εἶναι νεκροὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ διὰ νὰ δώσῃς εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα νὰ σὲ ἴδουν καὶ γνωρίσουν, σὲ ποῦ εἶσαι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ σὲ ἴδῃ, στείλει μου σὲ παρακαλῶ κάποιον ἄνθρωπον ποῦ σὲ γνωρίζει, ὥστε, ἀφοῦ δουλεύσω αὐτόν ὡσάν νὰ εἶσαι ἐσὺ καὶ ὑποταχθῶ εἰς αὐτόν με ὅλας μου τὰς δυνάμεις καὶ ἀφοῦ κάμω τὸ ἰδικόν σου θέλημα κάνοντας τὸ θέλημα ἐκείνου, νὰ γίνω ἄρεστός εἰς σὲ τὸν μόνον Θεόν καὶ ἀξιωθῶ καὶ ἔγωγ ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ κληρονομήσω τὴν βασιλείαν σου». Ἐάν λοιπόν κατ' αὐτόν τὸν τρόπον ἐπιμείνῃς με

53. Πρβλ. Ἰω. ε' 37.

54. Πρβλ. Ρωμ. ιβ' 2.

55. Ἐφ. θ' 1.

56. Ἰω. α' 9.

57. Ἰεζ. λγ' 11.

450 ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν δυνάμιν σου νὰ κτυπᾷς
 τὴν θύραν τοῦ ἀπείρου Τοῦ ἐλέους, παρακαλώντας
 καὶ ἱκετεύοντας αὐτόν, δὲν θὰ σέ ἀφήσῃ, ἀλλ' εἴτε ὁ ἴ-
 διος προσωπικῶς εἴτε μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς
 καὶ φωτισμένους τοῦ δούλου, θὰ σέ διδάξῃ ἐκεῖνα πού
 460 πρέπει σὺ νὰ κάμῃς καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν του χάριν καὶ
 τὴν προσευχὴν τοῦ δούλου του θὰ σοῦ δώσῃ τὴν ἀπαι-
 τουμένην δυνάμιν διὰ νὰ πραγματοποιήσῃς αὐτά· διό-
 τι χωρὶς τὴν βοήθειαν ἐκείνου δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ κά-
 μῃς τίποτε⁵⁸· ἀλλ' ἐκεῖνος, καθὼς ἤδη ἔχω εἶπει, δὲν
 θὰ παραλείψῃ οὔτε στιγμήν νὰ γίνῃ δι' ἐσέ τὰ πάντα·
 καὶ ἐὰν τυχόν δὲν γίνῃ τὰ πάντα, τουλάχιστον θὰ εὐ-
 ρεθῇς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου σου νὰ ἀναζητῇς τὸν
 Χριστόν, τουλάχιστον θὰ εὐρεθῇς νὰ εἶσαι ὑποταγμέ-
 νος εἰς τοὺς φίλους καὶ ἄρχοντας ἐκείνου, τοὺς ὁποί-
 ους ὅταν δουλεύῃς δι' αὐτῶν δουλεύεις Ἐκεῖνον, τουλά-
 χιστον κατ' αὐτόν τὸν τρόπον πραγματώνεις τὸ θέλη-
 μα τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι τὸ ἰδικόν σου — διότι
 εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα τῶν δούλων ἐκεῖ-
 νου—, τουλάχιστον θὰ εἶσαι διαρκῶς ἀπασχολημένος
 καὶ δὲν θὰ κάθῃσαι, τουλάχιστον θὰ ζῇς μὲ ταπεινώ-
 σιν καὶ ὄχι μὲ ὑπερηφάνειαν. Ἐνθυμίσου ἐκεῖνα τὰ ὁ-
 460 ποῖα εἶπα, ὅτι ὅλοι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες ἄλ-
 λαι μὲν εἶναι δοῦλοι, ἄλλοι δὲ ἴσως καὶ φίλοι τοῦ βασι-
 λέως καὶ διὰ μέσου αὐτῶν καθίσταται φίλος ἢ δοῦ-
 λος τοῦ βασιλέως καὶ ὁ λαὸς πού εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν
 ἐξουσίαν ἑνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν· αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι,
 καίτοι δὲν βλέπουν ἀπ' εὐθείας οὔτε συναναστρέφον-
 ται τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπηρετοῦν προθύμως τὸν
 στρατηγόν των ἢ τὸν ἄρχοντα ὡσάν νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ
 ἴδιος ὁ βασιλεὺς, ἐλπίζουν νὰ πάρουν διὰ μέσου αὐτῶν
 (τῶν ἀρχόντων) ἀπὸ τὸν βασιλέα δωρεὰς καὶ ἀξιώμα-
 τας· ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι τὰ παίρνουν προβάλλουν ὡς
 μεσάζοντας τοὺς ἄρχοντας των. Ὑπάρχουν θεθαίως
 καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι γίνονται ἀκουστοὶ καὶ μὲ τὴν
 ἰδικὴν των ἀνδρείαν καὶ ἀρετὴν καὶ τοιοῦτοτρόπως
 προσλαμβάνονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν βα-
 σιλέα καὶ τιμῶνται καὶ ἀναδεικνύονται ἄρχοντες καὶ

470 μεσάζοντες άλλων, καὶ τότε ἀξιῶνονται νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίας προσωπικῶς πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα καὶ νὰ συναναστρέφονται μὲ αὐτὸν καὶ νὰ ἀκούουν τὴν φωνὴν του.

Ἐὰν δὲ σὺ μὲν, καθὼς προηγουμένως ἐλέχθη, δὲν καταδέχεσαι νὰ ζητήσης τὸ θεῖον ἔλεος καὶ νὰ κρούσης⁵⁹ τὴν πόρταν τῆς θείας εὐσπλαγχνίας, ἀλλὰ προτιμᾷς νὰ εὐρεθῇς μεταξὺ ἀνωνύμων καὶ ἀσήμων στρατιωτῶν, ἀρέσκεσαι δηλαδὴ νὰ εἶσαι ἓνας ἀσήμαντος ὑπηρέτης καὶ νὰ καταταγῇς μαζὶ μὲ τοὺς τιποτένιους, καὶ δὲν θέλεις νὰ ὑπηρετήσης πνευματικούς ἄρχοντας, τότε διατί κατηγορεῖς ἐμὲ ἐπειδὴ σὲ ὀνομάζω νεκρὸν ἢ τυφλὸν ἢ ἄρρωστον καὶ παραλυτικὸν καὶ ἀποκομμένον ἀπὸ τὴν δούλευσιν τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἀλλά, θὰ εἴπης ἐνδεχομένως, 480 ὅτι κάθεσαι εἰς τὸ κελλί σου, προσέχοντας τὸν ἑαυτὸν σου καὶ δὲν ἀδικεῖς κανένα κατὰ κανένα τρόπον. Ἄλλ' ἄρα γε θὰ καταδεχθῇς ἐσὺ νὰ κάμῃ ἀκριβῶς τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἰδικός σου δούλος ἢ ὁ ὑπηρέτης σου, νὰ περιφρονήσῃ δηλαδὴ τὴν πρὸς σὲ ὑπηρεσίαν του, νὰ μεταθῇ καὶ αὐτὸς σὲ κάποιον ἄλλο κελλί καὶ νὰ καθίσῃ, χωρὶς νὰ ζημιῶνῃ κανένα εἰς τίποτε οὔτε σὲ τὸν ἴδιον; Ἀλλὰ ποῖός ἄλλος ἄνθρωπος θὰ ἀνεχθῇ ἀκόμη καὶ ν' ἀκούσῃ τοῦτο; Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ λέγῃς σὺ, καθ' ἣν στιγμὴν κάθῃσαι στὸ κελλί σου καὶ ὑπηρετεῖσαι ἀπὸ άλλους, 490 ὅτι δουλεύεις τὸν Θεόν; Καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα πού κάμνεις; Λέγε. Διότι ἐὰν ὑπηρετοῦσες δι' ὅλων αὐτῶν τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου ἐξοικονομοῦσες ἐκεῖνα πού χρειάζονται δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματός σου, οὔτε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δικαιοῦσαι νὰ λέγῃς ὅτι δουλεύεις τὸν Θεόν. Διότι ὁ δούλος δὲν ἐπαινεῖται ἐπειδὴ φροντίζει διὰ τὴν διατροφήν καὶ ἐνδυμασίαν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἐὰν δὲν δίδῃ πρὸς τὸν κύριόν του καθ' ἡμέραν ἀπὸ τὸ ἔργο του ἀκόμη καὶ αὐτὸ πού εἶναι γνωστὸν ὡς πάκτον⁶⁰, καταδικάζεται καὶ τιμωρεῖται ὡς ἄχρηστος. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ζοῦμεν ὡ-

59. Πρὸλ. Μιθ. Ζ' 7, 8.

60. Τὸ πάκτον πρέπει νὰ εἶναι ἓνα εἶδος ἀσφαλίστρου, ἐγγύησις ἢ καὶ ἐνοίκιον.

σάν νά εἴμεθα τελείως ἀδέσμευτοι καί παραδίδομεν
 τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν καλοπέρασιν καὶ τὴν ἀδια-
 φορίαν καὶ τὴν τεμπελιάν καὶ ὄχι μόνον δὲν πράττο-
 μεν τίποτε οὔτε ὑπηρετοῦμεν ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἀγα-
 νακτοῦμεν καὶ θλασφημοῦμεν καὶ κάθε ὥραν γκρινιά-
 ζομεν, ἐάν ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν ὑπηρετοῦμεθα, νὰ λέ-
 γωμεν ὅτι δουλεύομεν τὸν Θεὸν καὶ δὲν ἀδικοῦμεν
 κανένα; Διότι ὅσους δύναται κάποιος νὰ ὑπηρετῇ καὶ
 δὲν θέλει νὰ τὸ κάμῃ, τόσους ἀκριβῶς καὶ ἀδικεῖ καὶ
 κάμνει τὸν ἑαυτόν του ὑπεύθυνον τῆς καταδίκης καὶ ἁ-
 ξιον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κυρίου ποὺ λέγει ὡς ἑξῆς:
 «Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώ-
 νιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
 αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ» καὶ ἀφοῦ ἀνέφερε λεπτομερῶς
 ὅσα ἀκολουθοῦν εἶπεν καὶ τὸ «ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην καὶ
 οὐ διηκονήσατέ μοι»⁶¹. Πῶς λοιπὸν ἢ μὲ ποῖον πρόσω-
 πον θὰ ἀτενίσωμεν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔρχεται νὰ ἐξε-
 τάσῃ καὶ ἐλέγξῃ τὸ ἔργον τοῦ καθενός;

Ἄς μὴ γελιέστε⁶² ὁ Θεὸς εἶναι φωτιά⁶³ καὶ ἦλθε
 καὶ ἀναψε φωτιά ἐπάνω εἰς τὴν γῆν⁶⁴ αὐτὴ ἡ φωτιά
 (ὁ Χριστὸς) περιφέρεται καὶ ζητεῖ ξύλα διὰ νὰ τ' ἀρπά-
 ξῃ, δηλαδὴ θέλῃσιν καὶ διάθεσιν ἀγαθὴν, καὶ νὰ πέσῃ
 εἰς αὐτὴν ὡς ἄλλος σπινθὴρ καὶ νὰ ἀνάψῃ. Εἰς ἐκείνους
 δὲ ποὺ θὰ ἀναφθῇ σηκώνεται ψηλὰ καὶ γίνεται μεγά-
 λη φλόγα καὶ φθάνει μέχρι τοὺς οὐρανοὺς καὶ δὲν ἀφή-
 νει ἐκεῖνον ποὺ ἐπυρακτώθῃ ὑπ' αὐτῆς νὰ κάθεται ἐντε-
 λῶς ἀπραγὸς ἢ νὰ ἐφρουράζῃ. Οὔτε πάλιν, καθὼς νο-
 μίζουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πνευματικῶς νεκροὺς, κατα-
 καίει κατὰ τρόπον ἄγνωστον εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἢ ὁ-
 ποῖα ἐπῆρε φωτιάν — διότι δὲν εἶναι καὶ νεκρά ὅλη—,
 ἀλλ' ἀρχικῶς αὐτὸ γίνεται μὲ πλήρη συναίσθησιν καὶ
 γνῶσιν καὶ πόνον ἀβάστακτον· διότι ἡ ψυχὴ αἰσθάνε-
 ται καὶ εἶναι λογικὴ· ἐν συνεχείᾳ ὁμῶς, ἀφοῦ μᾶς κα-
 θαρίσῃ τελείως ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν παθῶν, γίνε-
 ται δι' ἡμᾶς τροφὴ καὶ ποτό, συνεχῆς χαρὰ καὶ φωτι-

61. Μτθ. κε' 41 - 46.

62. Γαλ. στ' 7.

63. Πρβλ. Ἑβρ. ιθ' 29.

64. Ακ. ιθ' 49.

σμός ἐντὸς ἡμῶν, καὶ μετοβάλλει ἡμᾶς τοὺς ἰδίους διὰ τῆς ἐνώσεώς μας μαζί του εἰς φῶς. "Ὅπως δηλαδή ὁ ἀναμμένος φούρνος εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν μᾶλλον μαυρίζει ἀπὸ τὸν καπνὸν ποὺ παράγουν τὰ καιόμενα ξύλα, ὅταν δὲ καὶ πάρα πολύ, τότε γίνεται ὁλόκληρος καθαρός καὶ ὅμοιος μὲ τὴν φωτιὰν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀποκτᾷ καμμίαν πλέον μαυρίλα ἐκ τῆς ἐνώσεώς του μὲ τὸν καπνόν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ καίεται ἀπὸ τὸν θεῖον πόθον, εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν βλέπει μέσα εἰς τὴν φωτιὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ σύννεφον τῶν παθῶν ὡσὰν καπνὸς ἐντὸς τῆς νὰ θγαίνῃ καὶ παρατηρεῖ τὴν προκαλουμένην εἰς αὐτὴν ἀπὸ αὐτὸ μαυρίλαν καὶ κλαίει καὶ αἰσθάνεται νὰ ἔχουν καὶ καὶ νὰ ἔχουν γίνει τελείως στάχτη αἱ ὁμοιάζουσαι μὲ ἀγκάθια ἀμαρτωλαὶ σκέψεις καὶ αἱ ὁμοιάζουσαι μὲ φρύγανα προλήψεις· ὅταν δὲ ὅλα αὐτὰ καοῦν τελείως καὶ ἀπομείνῃ μόνη ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς χωρὶς κανένα πάθος, τότε καὶ αὐτὴ ἐνώνεται κατ' οὐσίαν μὲ τὸ θεῖον καὶ αὐτὸν πῦρ· καὶ ἀμέσως παίρνει φωτιά καὶ φωταγωγεῖ καὶ παίρνει μέσα τῆς (ἐνοῦται), ὅπως ὁ φούρνος, τὸ αἰσθητὸν αὐτὸ πῦρ· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ σῶμα, καὶ αὐτό, ἐνούμενον μὲ τὸ θεῖον καὶ ἄρρητον φῶς, γίνεται, ἐξ αἰτίας τῆς ἐνώσεώς του αὐτῆς, φωτιά.

Αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ γίνῃ ἐντὸς ἡμῶν, ἐὰν δὲν σιχαθῶμεν τὸν κόσμον καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐὰν δὲν χάσωμεν, ὅπως λέγει ὁ Κύριος, καὶ τὰς ἰδίας τὰς ψυχὰς μας⁶⁵. Διότι ἡ θεία ἐκείνη φωτιά δὲν ἀνάθει ἐντὸς ἡμῶν κατ' ἄλλον τρόπον· αὐτὸ ὅσοι τὸ ἐπῆραν δὲν ἀπηλλάγησαν μόνον ἐντελῶς ἀπὸ τὰς ψυχικὰς ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους, ἀφοῦ τοὺς ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰ δίκτυα τοῦ διαβόλου, οἱ ὅποιοι ἦσαν ψυχικῶς ἄρρωστοι καὶ ἀσθενεῖς, τοὺς ἐθεράπευσαν καὶ τοὺς προσέφερον εἰς τὸν δεσπότην Χριστὸν ὡς δῶρα⁶⁶. Διότι ἀπὸ τὴν θείαν ἐκείνην φωτιὰν ἀφοῦ ἐδιδάχθησαν αὐτοὶ κατὰ τρόπον σοφὸν κάθε ἐπιστήμην καὶ τέχνην, δι' ὅλων τῶν μέσων καὶ δυ-

65. Mt. 1' 32.

66. Mt. 8' 11.

νάμεων των εἰς ὁλόκληρον τὸν θίον καὶ εἰς ὁλόκληρον
 τὴν ζωὴν των ἔγιναν ἀρεστοὶ εἰς τὸν Θεόν ὅπως εἶναι
 π.χ. ὁ θεῖος ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἐπῆρε ἀπὸ τὸν
 550 Κύριον τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας⁶⁷, ὅπως εἶναι ὁ Παῦ-
 λος, ὁ ὁποῖος μετεφέρθη εἰς τρίτον οὐρανὸν⁶⁸ καὶ ὅλοι
 οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι· τέτοιοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ ἅγιοι καὶ
 θεοφόροι πατέρες μας καὶ διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι διὰ
 τῆς θείας αὐτῆς φωτιᾶς ἐξηφάνισαν τὰς αἰρέσεις ὡσάν
 νὰ ἦσαν ἀγκάθια, οἱ ὁποῖοι διατάζουν τοὺς δαίμονας
 ὡσάν νὰ πρόκειται διὰ δούλους ἀχρήστους καὶ ἀδυ-
 νάτους (καὶ ἐκεῖνοι, μὲ φόβον ὑπακούοντες εἰς αὐτούς,
 ἔχουν γίνεαι καὶ διαρκῶς γίνονται δούλοι), οἱ ὁποῖοι τό-
 σον πολὺ ἠγάπησαν τὸν Θεόν, ὥστε νὰ μὴ λυπηθοῦν
 οὔτε αὐτὴν τὴν ψυχὴν των. Αὐτοὶ λοιπὸν καὶ ὅσοι ἠ-
 κολουθήσαν τὸ ἱδικόν των παράδειγμα θεωροῦνται ὅ-
 560 τι ἐδούλευσαν καὶ διαρκῶς δουλεύουν τὸν Θεόν, ἐνῶ
 ἐκεῖνοι ποὺ θαρύνονται μὲ ἁμαρτίας δὲν εἶναι δούλοι
 ἀληθινοί, ἀλλ' ὁμοιάζουν μὲ δούλους πονηροὺς καὶ ἐ-
 ναντιωμένους εἰς τὸν ἱδικόν των Κύριον· οἱ μὲν πρῶ-
 τοι καὶ ἂν ἀκόμη ἐνοχλοῦνται ἀπὸ πάθη, ὁμοιάζουν
 μὲ ὄσους μάχονται συνεχῶς καὶ μὲ τοὺς ἀντεπιτιθε-
 μένους ἢ καὶ μὲ τοὺς παλαιστάς· ἐνῶ οἱ δεῦτεροι ἐ-
 πειδῆ ἀκόμη δὲν ἀπέκτησαν τὰς ἀρετάς, ἀλλ' ἀγω-
 νίζονται νὰ τὰς ἀποκτήσουν, παρομοιάζονται μὲ ἀν-
 θρώπους ποὺ τοὺς ἔχουν κόψει τὰ ἄκρα ἢ καὶ μὲ τοὺς
 πτωχοὺς ποὺ δὲν ἔχουν τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν
 των, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται περισσότερον νὰ ἀπο-
 κτήσουν τὰ μέλη καὶ τὰ μέσα συντηρήσεως ποὺ δὲν ἔ-
 χουν, καὶ ὅχι νὰ δώσουν εἰς τοὺς ἄλλους ὅσα τοὺς
 χρειάζονται ἢ νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των χω-
 ρὶς μισθόν.

Εἶναι δὲ ἀνάγκη, ὅπως παραγγέλλει ὁ Ἀπόστο-
 570 λος, ἀφοῦ ἀποκτήσωμεν ὅλας τὰς ἀρετάς, νὰ συγκρο-
 τήσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς ἓνα ὁλοκληρωμένον σύμ-
 φωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων⁶⁹, ποὺ δὲν θά

67. Μτθ. ιατ' 19.

68. Β' Κορ. ιθ' 2.

69. Β' Τιμ. γ' 17.

τοῦ λείπη δηλαδή τίποτε καὶ δὲν θὰ ὑστερῇ καθόλου, ὁ ὁποῖος θὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν ἐπουράνιον βασιλέα Χριστὸν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅπως οἱ στρατιῶται παίρνουν ἀπὸ τὸν ἐπίγειον βασιλέα τὴν τροφήν των· καὶ τότε, ἀφοῦ θὰ ἔχωμεν γίνεῖ πλέον ὥριμοι ἄνδρες καὶ θὰ ἔχωμεν ἀποκτήσει τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν ποῦ ἀπαιτεῖ ὁ Χριστὸς καὶ θὰ ἔχωμεν ἀναθῇ ὅλας τὰς θαυμίδας αὐτῆς⁷⁰ καὶ ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως καταταγῶμεν εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ δούλους του, θὰ ἐκστρατεύσωμεν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ποῦ μᾶς πολεμοῦν, ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος, κανένας δὲν «στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ»⁷¹. Ποῖο ὀνομάζω ὀψώνιον; Τὴν τροφήν ποῦ μοιράζει ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς στρατιώτας του. Ἐάν λοιπὸν δὲν πάρωμεν καὶ

580 ἡμεῖς τὸ ψωμί, τὸ ὁποῖον καταβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ χαρίζει εἰς τὸν κόσμον ζωὴν⁷², δηλαδή τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος — διότι αὕτη εἶναι ἡ πνευματικὴ τροφή, μὲ τὴν ὁποῖαν τρέφονται ὅσοι μὲ τὴν θέλησίν των κατετάγησαν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ὁποῖαν φοροῦν (ἄρματώνονται) πνευματικῶς ἀντὶ ἄλλων ὀπλῶν —, λέγε μου, πῶς θὰ θγοῦμε νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς θὰ ἐνταχθῶμεν εἰς τοὺς δούλους του;

Ἄλλ' ἐλᾶτε καὶ χωρὶς χρονοτριβῆν ἅς σηκωθοῦμεν, ὅσοι θέλετε νὰ φύγετε ἀπὸ τὴν σκληρὰν δουλείαν τῶν παθῶν καὶ νὰ πᾶτε πλησίον τοῦ Χριστοῦ ποῦ εἶναι ὁ ἀληθινὸς δεσπότης, ὥστε νὰ γίνετε καὶ δούλοι του· καὶ ἅς φροντίσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ γίνωμεν τέτοιοι, ὅπως ἡ ὁμιλία περιέγραψε προηγουμένως τὸν ἀληθινὸν δούλον τοῦ Θεοῦ. Ἄς μὴ ἀδιαφορήσωμεν λοιπὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἅς μὴ κοροϊδεύωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ προβάλλωμεν ἀστηρίκτους καὶ ἁμαρτωλὰς δικαιολογίας⁷³ μὲ τὸ νὰ λέγωμεν: εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ γίνῃ αὐτὸ ποτὲ ἔτοι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἄς μὴ λοιπὸν διατυπώνωμεν τοιαύτας θεωρίας ἐναν-

70. Πρβλ. Ἐφ. 5' 13.

71. Α' Κορ. 9' 7.

72. Ἰω. 4' 41.

73. Ψαλμ. 140' 4.

600

610

τίον τῆς σωτηρίας μας οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ ρητορεύω-
 μεν ἐναντίον τῶν ψυχῶν μας· διότι, ἐάν θέλωμεν, εἶναι
 πραγματοποιήσιμον αὐτὸ καὶ ἀρκεῖ μόνον ἡ θέλησίς
 μας νὰ μᾶς ἀνεβάσῃ εἰς τόσον μεγάλο ὕψος τελειότη-
 τος⁷⁴· διότι, ὅπως λέγει κάποιος ἱερός πατήρ, ὅπου ὁ-
 πάρχει διάθεσις ἔτοιμη ν' ἀγωνισθῇ, τίποτε δὲν ἡμπο-
 ρεῖ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ⁷⁵. Ὁ Θεὸς θέλει ἀπὸ ἀνθρώπους
 ποὺ εἴμεθα νὰ μᾶς κάμῃ θεούς, ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησίν
 μας καὶ ὄχι χωρὶς αὐτὴν· καὶ ἡμεῖς ἀποφεύγομεν τοῦ-
 το, πετώντας μακρυὰ τὴν εὐεργεσίαν; Καὶ δὲν ἀποτε-
 λεῖ αὐτὸ δεῖγμα ἀφελείας ἢ σχιζοφρενίας καὶ ἀνυπο-
 λογίστου ἀνοησίας; Τόσον πολὺ δὲ θέλει τοῦτο ὁ Θεός,
 ὥστε ὁ Χριστὸς ἀφοῦ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ
 εὐλογημένου Πατρὸς του χωρὶς ν' ἀποσπασθῇ ἐξ αὐ-
 τοῦ κατέβη καὶ ἦλθε δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐ-
 δῶ εἰς τὴν γῆν. Ἐάν λοιπὸν θελήσωμεν καὶ ἡμεῖς, τί-
 ποτε ἀπολύτως δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ
 τὸ κατορθώσωμεν· μόνον ὅς τρέξωμεν μὲ θερμὴν με-
 τάνοιαν πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὸς ἀφοῦ μᾶς πλησιάσῃ
 καὶ ἀγγίξῃ μὲ μόνον τὸν ὄγκραντον δάκτυλόν του τὰς
 καρδίας μας, θὰ ἀνάβῃ τὰς λαμπάδας τῶν ψυχῶν μας
 καὶ δὲν θὰ τὰς ἀφήσῃ νὰ σβεσθοῦν μέχρι τότε ποῦ θὰ
 τελειώσῃ ἡ παρούσα ζωὴ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα
 καὶ ἀκόμη⁷⁶, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει κάθε δόξα, τιμὴ
 καὶ λατρεία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰτελειώ-
 τους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

74. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ ἱερός πατήρ ὡς μόνην προϋπό-
 θεσιν διὰ τὴν ἠθικὴν τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρει τὴν θέλησιν
 αὐτοῦ. Διατὶ τὰχα; Μήπως ἀγνοεῖ τὸ «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν
 οὐδέν»; Μήπως ὑπερτιμᾷ τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα καὶ περιφρονεῖ
 τὸν θεῖον; Ὁχι. Γνωρίζει πολὺ καλῶς ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὑ-
 περάνθρωπον καὶ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν πραγμάτωσίν του ἡ συνεργασία
 τῆς θείας Χάριτος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Ἀναφέρει δὲ μόνον
 τὴν τελευταίαν ὡς προσοαιτούμενον, διότι θεωρεῖ ὡς δεδομένον
 ὅτι ὁ «Θεὸς θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι». Ἄρα ὁ ἕνας παρὰ-
 γων ὑπάρχει στοθερῶς, ὁ ἄλλος κυμαίνεται.

75. Μεγάλου Βασιλείου «Εἰς τὸ θεῖον Βάπτισμα», εἰς P.G. 31, 437B.

76. Πρβλ. Δαν. ιθ' 3 - 4.

Λ Ο Γ Ο Σ Η'

Περὶ τοῦ ποῖα εἶναι ἡ πραγματικὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη καὶ πίστις καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ ἐντός του τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταυγάσεως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ φῶς καὶ θείας αὐτοῦ καὶ τῆς μυστικῆς συναγωγῆς μετὰ τὸ Πνεῦμα.

- 1 Ἐὰν νομίζης ἅς ἀκούσωμεν, λοιπόν, τὸν σωτῆρα μας Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀναφωνεῖ μετὰ σαφήνειαν καὶ λέγει πρὸς ἡμᾶς: «Οὐκ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' ἐμοῦ»¹. Καὶ θέλοντας νὰ μᾶς δείξῃ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας λέγει: «Ἐπεμψεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον»². Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος πιστεύει αὐτὰ ἀπὸ τὰ θάθη τῆς καρδίας του καὶ ὁ ὁποῖος μαθαίνει ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε διὰ νὰ τὸν κρίνῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν σώσῃ καὶ ὅτι δὲν σώζεται ἀπὸ τὰ κατὰ τοῦ ἔργου ἢ ἀπὸ τοῦς κόπους καὶ τοῦς ἰδρωτάς του πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ μετὰ μόνην τὴν πίστιν πρὸς αὐτόν, πῶς εἶναι δυνατόν, λέγε μου, νὰ μὴ ἀγαπήσῃ αὐτὸν μετὰ ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν του καὶ μετὰ ὁλόκληρον τὸν πνευματικόν του κόσμον³; Καὶ ἰδιαίτερος ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε — ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ Του νὰ σώσῃ αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους —, δηλαδὴ τὴν κάθοδόν του ἀπὸ τοῦς οὐρανοὺς εἰς τὴν γῆν, τὴν εἰσοδόν του εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου καὶ τὴν ὑπερφυσικὴν σύλληψίν του ὑπ' αὐτῆς καὶ τὸ ὅτι ἔχει γίνῃ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται παραπάνω ἀ-
- 10

1. Ἰω. γ' 17' 18' 47.

2. Ἰω. γ' 16.

3. Μρκ. 18' 30.

20 πὸ ὅλους τοὺς οὐρανοὺς⁴ χωρὶς νὰ μεταβληθῇ οὐδό-
λως, αὐτὸς ὁ ὁποῖος δικαιουῖται τῆς ἰδίας τιμῆς μὲ τὸν
Πατέρα καὶ εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ αὐτὸν καὶ θα-
στάζει μὲ τὸ παντοδύναμον χέρι τοῦ⁵ ὁλόκληρον τὴν
κτίσιν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ὡς Θεὸς εὐρίσκεται εἰς τοὺς
οὐρανοὺς μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν κα-
τεδέχθη νὰ γίνῃ νήπιον σύμφωνα μὲ ὅσα ἰσχύουν διὰ
τὴν ἰδικήν μας φύσιν.

Καὶ μαζὶ μὲ αὐτά, διὰν ἀναλογισθῇ τὰ ὑπόλοιπα
μυστήρια ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἕνσαρκον ἐπὶ γῆς
παρουσίαν Του, καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα
θάσανα ὑπέφερεν χάριν αὐτοῦ (τοῦ πιστοῦ) αὐτὸς ὁ
ὁποῖος κατὰ τὴν θείαν Του φύσιν δὲν ὑπόκειται εἰς θα-
σανισμούς, ὅπως εἶναι δηλαδὴ ἡ ἀνερμήνευτος καὶ μυ-
στικὴ γέννησίς Του, ἡ σπαργάνωσίς του ὡς κοινοῦ νη-
πίου, ἡ ἰδία ἡ σπηλιάς ὅπου ἐγεννήθη, τὸ παννὶ τῶν ἀ-
λόγων ζῶων μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐξηπλώθη ὡσὰν πάμ-
πτωχος ὁ βασιλεὺς τοῦ σύμπαντος, τὴν καταφυγὴν
του ὡς πρόσφυγος εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἐπιστροφὴν του
ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τὴν ὑποδοχήν του εἰς τὸν ναὸν ὑπὸ
τοῦ δικαίου Συμεῶν, καὶ τὸ ὅτι ἠυλογῆθη ἀπὸ αὐτὸν
καὶ εἰσῆχθη εἰς τὸν ναὸν ὡσὰν νὰ ἦτο ἕνας συνήθης
ἄνθρωπος, τὴν ὑποταγὴν του εἰς τοὺς γονεῖς του, τὴν
30 θάπτισίν του ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὰς
δοκιμασίας ποῦ ὑπέστη ἐκ μέρους τοῦ σατανᾶ εἰς τὴν
ἐρημον, τὰ καταπληκτικὰ του θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐν
τούτοις δὲν προκαλοῦσαν τὸν πρὸς αὐτὸν θαυμασμόν
τῶν πεπωρωμένων Ἰουδαίων, ἀλλ' ἀντιθέτως μᾶλλον
ἐφθονεῖτο καὶ περιεπαίζετο καὶ διεσύρετο ἀπὸ ὅλους
(καὶ ἀπὸ ποίους παρακαλῶ; ἀπὸ τοὺς πονηροὺς καὶ
ἄθεους ἄνδρας, τῶν ὁποίων ἠδύνατο καὶ φανερά καὶ
κρυφά νὰ τοὺς κλείσῃ τὰ χωρὶς φραγμὸν στόματα καὶ
νὰ τοὺς ξηράνῃ τὰς γλώσσας καὶ νὰ τοὺς σθῇσῃ τὴν
ὑπάρχουσαν εἰς αὐτοὺς φωνήν), τὴν προδοσίαν του ἐκ
μέρους τοῦ Ἰούδα, τὸ δέσιμον τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ἐκ μέ-
ρους τῶν φονέων του, καὶ τὸ ὅτι ὠδηγεῖτο ἀπὸ αὐ-

4. Ἐφ. 5· 10.

5. Πρβλ. Ἐβρ. σ' 3.

- 40 τούς ὡσάν κακοῦργος, καὶ παρεδόθη εἰς τὸν Πιλά-
τον ὡσάν νὰ ᾔτο ἄξιος καταδίκης, καὶ τὸ ὅτι ἐδέχθη
κτύπημα ἀπὸ δοῦλον, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἠρνήθη νὰ ἀπαν-
τήσῃ καὶ νὰ ἀπολογηθῇ δι' ὅσα τὸν κατηγοροῦσαν ἐ-
πῆρε τὴν καταδικαστικὴν εἰς θάνατον ἀπόφασιν (διό-
τι λέγει ὁ Πιλάτος: «Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύ-
σαι σε;»⁶), ἔπειτα τὸ μαρτύριον τοῦ φραγγελώματος,
τὰς κοροϊδίας, τοὺς ἐξευτελισμούς, τὴν κοκκίνην χλα-
μύδα (ὡσάν εἰς βασιλέα τάχα), τὸ καλάμι (ἀντὶ θα-
σιλικοῦ σκήπτρου), μὲ τὸ ὁποῖον ἐδέχετο εἰς τὸ ἀμό-
λυντον κεφάλι του τὰ κτυπήματα ἐκ μέρους τῶν θεο-
κτόνων, τὸ στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια, τὸν σταυρόν, τὸν
ὁποῖον καὶ ἐσήκωνεν εἰς τοὺς ὤμους του αὐτὸς πού
μὲ τὸν λόγον του συγκρατεῖ τὰ σύμπαντα⁷· καὶ διὰ
νὰ ὁμιλήσω συντόμως, ὅταν (ὁ πιστὸς) σκεφθῇ ὅτι ὁ
Χριστὸς ὠδηγεῖτο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὴν τοποθε-
σίαν Κρανίον καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται καὶ οἱ δολοφό-
50 νοι του τὸν περιτριγύριζαν μαζὶ μὲ ἀναρίθμητον πλη-
θος, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦσαν διὰ νὰ ἴδουν τὸ θέαμα
τῆς σταυρώσεως, καὶ ἐπὶ πλέον, (ἐὰν σκεφθῇ) ὅτι οἱ
ἄγγελοι μὲν εἰς τοὺς οὐρανοὺς κυριεύονται ἀπὸ φό-
βου, ὁ Θεὸς δὲ καὶ Πατέρας βλέπει τὸν ὁμοούσιον καὶ
σύνθρονον καὶ ὁμότιμον Υἱόν του νὰ ὑποφέρῃ αὐτὰ
ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς Ἰουδαίους, καὶ νὰ κρεμιέται γυ-
μνὸς ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν καὶ νὰ καρφώνεται μὲ
καρφιά εἰς τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, καὶ νὰ τρυπιέται
μὲ λόγχην εἰς τὴν πλευράν, καὶ νὰ ποτίζεται μὲ χο-
λὴν ἀνακατωμένην μὲ ξύδι, καὶ ὅλα αὐτὰ ὅχι μόνον νὰ
τὰ ὑπομένῃ μακροθύμως καὶ ἀγογγύστως, ἀλλὰ καὶ
νὰ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του, πῶς εἶναι
δυνατὸν νὰ μὴ ἀγαπᾷ Αὐτόν μὲ ὁλόκληρον τὴν ψυ-
χὴν του⁸;

6. Ἰω. ιθ' 10.

7. Πρβλ. Ἑβρ. α' 3.

8. Τὸ «ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου», εἶναι ἀπόλυτον. Ὁ Θεὸς δὲν ζη-
τεῖ ὁπλῶς νὰ τὸν ἀγαποῦμε πολὺ ἢ περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.
Εἶναι «ζηλωτὴς» — ζηλιάρης καὶ θέλει ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν
ἀγάπην μας. Δὲν ἀνέχεται νὰ μοιράζεται τὴν ἀγάπην μας μὲ ὁτιδήποτε
ποτε ἄλλο. Γιὰ μὴ τέτοια ἀγάπη ὁμιλεῖ ὁ ἅγιος ἐδῶ.

Διότι ἔάν σκεφθῇ ὅτι, καίτοι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς
 60 χωρὶς ἀρχὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἀναρχὸν Πατέρα, ἔ-
 χοντας κοινὴν προέλευσιν καὶ εἶναι τῆς ἰδίας οὐσίας
 μὲ τὸ πανάγιον καὶ λατρευτὸν Πνεῦμα, ἀόρατος καὶ
 ἀνεξερευνήτος, ἀφοῦ κατέβη εἰς τὴν γῆν ἐπῆρε σάρ-
 κα καὶ ἔχει γίνεαι ἄνθρωπος καὶ ὑπέστη χάριν τοῦ ἀν-
 θρώπου ὅλα ὅσα ἔχομεν εἶπει καὶ ἄλλα πολλά, διὰ
 ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν
 καὶ τὸν μεταβάλλῃ εἰς υἱὸν Θεοῦ (κατὰ χάριν) καὶ
 θεὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, ἄρα γε, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι
 σκληρότερος ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ ψυχρότερος ἀπὸ τὸν
 πάγον, δὲν θά μαλακώσῃ ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν καὶ δὲν
 θά θερμανθῇ ἡ καρδιά του ὥστε νὰ ἀγαπήσῃ τὸν
 Θεόν; Ἐγὼ πάντως αὐτὸ ὑποστηρίζω καὶ ἡ ἀλήθεια
 70 κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν εἶναι ὅτι, ἔάν κάποιος πιστεύ-
 σῃ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὰ θεάθη τῆς ψυχῆς του, ἀμέσως καὶ
 κατὰ τρόπον φυσικὸν θά ἀποκτήσῃ εἰς τὴν καρδίαν του
 καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν.

Ὅπως δηλαδὴ λέγουν ὅτι συλλαμβάνεται μέσα εἰς
 τὸ κογχύλι ὁ μαργαρίτης καθ' ἣν στιγμὴν ἐκεῖνο εἶναι
 ἀνοιγμένο, σχηματίζεται ἀπὸ τὴν δροσιὰν ποὺ πέφτει
 ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν, τοιοῦτοτρόπως
 φαντάσου ὅτι σπείρεται ἐντός μας καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς
 τὸν Θεόν. Ἡ ψυχὴ δηλαδὴ ἡ ὁποία προηγουμένως ἦτο
 ἀσφαλισμένη ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, ἀκούουσα τὰ ὅσα διη-
 γήθημεν ἀνωτέρω περὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ,
 καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον πιστεύουσα, ἀνάλογα μὲ τὸν
 80 θαθμόν τῆς πίστεώς της ἀνοίγεται σὰν τὸ κογχύλι· ὅ-
 ταν δὲ ἀνοιγθῇ τελείως, τότε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁ-
 ποία εἶναι ἐνωμένη μὲ ἀνέκφραστον φῶς, ὡς ἂν ἄλλη
 οὐρανία δροσιὰ, ἀφοῦ εἰσέλθῃ εἰς τὰς καρδίας μας ἀ-
 φανῶς ὡς ἄλλη ἀστραπή, σχηματίζεται ὡς φωτεινὸς
 μαργαρίτης, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Κύριος λέγει ὅτι, ἀ-
 φοῦ τὸν εὐρῆκεν ὁ ἔμπορος, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπίτι
 του, ἐπώλησεν ὅλον κληρον τὴν περιουσίαν του καὶ ἀ-
 γόρασε τὸν μοναδικὸν ἐκεῖνον μαργαρίτην. Συνεπῶς
 καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἡξιώθη νὰ πιστεύσῃ κατ' αὐτὸν τὸν

τρόπον, καθὼς ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ ἐντὸς τοῦ τὸν πνευματικὸν μαργαρίτην τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, δὲν ἀνέχεται νὰ μὴ περιφρονήσῃ τὰ πάντα καὶ νὰ μὴ διασκορπίσῃ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν τοῦ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ ὅσους θέλουν νὰ τὴν ἀρπάξουν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ τὸ κάμουν, ὥστε νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν ἀκεραίαν καὶ τελείως ἄθικτον. Αὕτῃ λοιπόν, μεγαλῶνοντας καθ' ἡμέραν εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θυσιάζει τὰ πάντα πρὸς χάριν τῆς, συντελεῖται ἐντὸς τοῦ ἑνα θαῦμα θαυμάτων, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἀπερίγραπτον καὶ ἐντελῶς ἀδιήγητον, πού δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος οὔτε μὲ τὸν νοῦν τοῦ νὰ τὸ καταλάβῃ οὔτε μὲ τὸν λόγον νὰ τὸ παραστήσῃ· καὶ κυριευμένος ἀπὸ κατὰ πληξιν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπεριγράπτου καὶ ἀκατανοήτου τοῦ πράγματος καὶ ἔχοντας διαρκῶς ἀφοσιωμένον τὸν νοῦν τοῦ πρὸς ἐκεῖνο, μεταφέρεται τελείως ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον, ὅχι θεθαίως πρὸς τὸ σῶμα ἀλλ' ὡς πρὸς ὅλας τὰς αἰσθήσεις τοῦ· διότι καὶ αὐτὰ πηγαίνουν μαζὶ μὲ τὸν νοῦν πρὸς ἐκεῖνο πού θέλει ἐντὸς τοῦ (τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν).

100 Αὐτός, λοιπόν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔχει σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τῆς δράσεώς τοῦ καὶ βλέπει καὶ αὐτὸ πού θέλει εἶναι φῶς· καὶ ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι αὐτὸ τὸ φῶς ἔχει δι' αὐτὸν τὴν προέλευσίν τοῦ ἐξ οὐρανοῦ. Ἀναζητώντας, λοιπόν, εὐρίσκει ὅτι αὐτὸ δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν κάποιου τέλους οὔτε διαθέτει μέσον· καθὼς δὲ κυριεύεται ἀπὸ ἀπορίαν δι' αὐτὰ τὰ ὁποῖα διαπιστώνει, καὶ νὰ θέλῃ ὅτι ὑπάρχουν τρία πράγματα μέσα τοῦ, τὸ «δι' οὗ» καὶ τὸ «ἐν ᾧ» καὶ τὸ «εἰς ὃν». Καὶ ὅταν εἶδεν αὐτά, ἐρώτᾳ νὰ μάθῃ τί σημαίνουν καὶ ἀκούει νὰ τοῦ δίδεται ἡ ἐξῆς ἀπάντησις: «Ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ ὁποῖου γνωρίζεται καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ὁ Υἱός» καὶ «Ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι ὁ Υἱὸς εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ὁ Πατήρ». Καὶ ἐνῶ αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε ὅλο καὶ περισσότερον ν' ἀπορῇ, λέγει πάλιν ὁ Πατήρ: «Ἰδοὺ βλέπεις». Καὶ ὁ Υἱὸς λέγει: «Καὶ ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὸν Πατέρα». Καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγεν: «Πράγματι ἐγὼ εἶμαι· διότι ὁποῖος θέλει διὰ μέσου ἐμοῦ θέλει τὸν

- 110 Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ βλέποντας τοιοῦτοτρόπως τὴν θεότητα, μεταφέρεται ἔξω ἀπὸ τὰ ὁρατὰ πράγματα». Ποῦ βλέπει τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν νὰ εἶναι; «Εἰς ἐκεῖνο τὸ Πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν γνωρίζει, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ ἐμὲ τὴν μίαν θεότητα καὶ τὴν οὐσίαν ποῦ εἶναι ἄσχετη μὲ κάθε οὐσίαν καὶ φύσιν». Καὶ ἐρωτᾷ πάλιν ὁ πιστός: Ἐντὸς ἐμοῦ ὅμως κατὰ ποῖον τρόπον εὐρίσκεσαι; «Ἐντελῶς ὁλόκληρος· διότι εἰμαι τελείως ἀδιαίρετος καὶ ἀτεμάχιστος, εἰμαι τὸ μοναδικὸν ἔν καίτοι ἔχω τρεῖς ὑποστάσεις. Ἐάν λοιπὸν εὐρεθῇς κάπου ἢ κατὰ κάποιον τρόπον ἐντὸς ἐμοῦ, νὰ μὴ λέγῃς ὅτι γνωρίζεις κάποιον. Ἐπειδὴ μὲν εἶσαι ἄνθρωπος ποῦ δύναται νὰ περιγραφῇ, περιέρχομαι καὶ ἐγὼ εἰς μίαν κατάστασιν μὲ δυνατότητας περιγραφῆς καὶ περιορίζομαι φαινομενικῶς εἰς κάποιον τόπον, διότι καὶ ὁ ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς (τὸ Ἐν Πρόσωπον τῆς Τριάδος, ὁ Υἱὸς) διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του ἔχει γίνεи περιγραφτός· ἐν τούτοις ἐγὼ ἢ Θεότης ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν μου φύσιν καὶ οὐσίαν εἰμαι ἐντελῶς ἀόρατος, ἀπεριόριστος, χωρὶς
- 120 καμμίαν μορφήν (σχῆμα), ἀνέγγιχτος, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, αἰωνίως κινούμενος, γεμίζω τὰ πάντα καὶ πούθενά δὲν εἰμαι ὁλόκληρος, οὔτε εἰς σέ, οὔτε εἰς κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἢ τοὺς προφήτας, οἱ ὁποῖοι παλαιότερον ἢ τώρα μὲ ἐγγίζουν, εἰς τοὺς ὁποίους οὔτε ἐφανερώθην ἐντελῶς, οὔτε μὲ βλέπουν ποτέ».

- Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὁποῖος βλέπει αὐτὰ κατὰ τρόπον ἐσωτερικὸν καὶ ἀφανέρωτον καὶ διδάσκεται ὅσα οὔτε οἱ ἀγγελοι δὲν γνωρίζουν, ὅσα ἀδυνατεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιληφθῇ, ἄρα γε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὰς αἰσθήσεις του ἢ τὰς σκέψεις; Διότι ἐάν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατηξιώθῃ κάποτε νὰ σταθῇ πλησίον τοῦ βασιλέως καὶ νὰ τὸν ἀκούῃ νὰ ὁμιλῇ μὲ ἕνα κοινὸν θνητὸν λησμονεῖ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ κρέμεται ὁλόκληρος ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ βασιλέως, πόσον θεθαίως περισσότερον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατηξιώθῃ νὰ βλέπῃ — ὅσον εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον δυνατόν νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν — τὸν ἴδιον ἐκεῖνον τὸν δημιουργὸν καὶ δεσπότην καὶ Κύριον τοῦ σύμπαν-
- 130

τος «ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται»¹⁰, καὶ νὰ συνομιλήσῃ μαζί του καὶ νὰ ἀκούῃ τῆς φωνῆς ἐκείνου, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ κρίνῃ τοὺς ζωντανοὺς καὶ τοὺς νεκροὺς¹¹, δὲν θὰ θῇ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του καὶ θὰ εὗρεθῇ πράγματι ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς σάρκας του καὶ θὰ ἐπιθυμήσῃ μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν νὰ εὗρεθῇ μαζί μὲ Ἐκεῖνον, ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον καὶ τόσον μεγάλον βασιλέα, ὁ ὁποῖος εὕρσκεται ὑπεράνω ἀπὸ κάθε τι τέτοιο καὶ τόσον μεγάλο, θὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς¹² καὶ θὰ φροντίσῃ ἔστω καὶ ὀλίγον διὰ πράγματα ποῦ φθίρουνται ἢ περνοῦν καὶ ἐξαφανίζονται; Νομίζω ὅτι κάνέννας ἀπὸ ὧσους ἔχουν ἔστω καὶ στοιχειώδη σύνεσιν θὰ καταδεχθῇ νὰ φθάσῃ ποτὲ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀφροσύνης.

140

Διότι τὰ θεωρούμενα καλὰ τῆς παρούσης ζωῆς κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἀκολουθοῦνται ἀναποφεύκτως καὶ εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένα μὲ τὴν λύπην καὶ τὴν στενοχωρίαν καὶ τὸν πόνον¹³, ἢ δὲ συναναστροφή καὶ συνομιλία μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἡ θεὰ τῶν ἀποκρύφων αὐτοῦ ἀγαθῶν ξεπερνάει κάθε εὐτυχίαν καὶ εὕρσκεται ὑπεράνω κάθε δόξης καὶ εὐδαιμονίας καὶ χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως, ἐπειδὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ κάθε τιμὴ καὶ ἀπόλαυσιν καὶ εὐχαρίστησιν ποῦ τυχὸν χαρίζεται κάθε τι ποῦ θεωρεῖται ἀγαθὸν εἰς τὴν παρούσαν

150

ζωήν. Διότι ὅσον ἀνώτερον εἶναι τὸ νὰ κοιμᾶται κανεὶς εἰς στῤῥωμα πολυτελές καὶ μαλακὸν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ξαπλωμένος εἰς ἐσχάραν φλογισμένην, τόσον πολὺ ὑπερέχει ἢ προκαλουμένη εἰς τὴν ψυχὴν χαρὰ καὶ

10. Α' Τιμ. στ' 16.

11. Β' Τιμ. δ' 1.

12. Πρβλ. Ακ. κα' 34.

13. Βλ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ «Περὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως» 25 (εἰς Ρ. Γ. 94, 917C). Τὸ λεγόμενον ἐνθυμίζει πολὺ τὸν λόγον τοῦ Σαϊκράτους εἰς τὸν Φαῖδωνα: «Ὡς ἄπονον, ἔφη, ὦ ὄνδρες, εἰσὶν τι, εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδὺ· ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρόν, τῷ ἅμα μὲν αὐτῷ μὴ ἐθέλειν παραγίγνεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ· ἐάν τις διώκῃ τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνῃ, σχεδὸν τι ἀναγκάζεσθαι λομβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μῖδος κορυφῆς σπυρμένην δι' ὄντες».

160 εὐχαρίστησις τῆς συναναστροφῆς καὶ συνομιλίας μετὰ τὸν Θεὸν ἀπὸ κάθε ἄλλης χαρὰς καὶ ἀπόλαυσις ποῦ προκαλοῦν τὰ πράγματα τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πολλὰς φορὰς ἀπὸ ἀγνοίας καὶ πνευματικὴν νωθρότητα ἐγκαταλείπει τὰ ὑψίστα ἀγαθὰ καὶ καταγίνεται μετὰ τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου, μόλις ἀντιληφθῇ τὴν πικρίαν ποῦ ὑπάρχει εἰς αὐτὰ καὶ τὴν ἀνυπόφορον ζημίαν ποῦ προκαλοῦν, ἐπιστρέφει πάλιν ὅσον γίνεται γρηγορώτερα εἰς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔφυγε, καταλογίζοντας πολλὰς εὐθύνas εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ παρεσύρθη τελείως καὶ μετέβη ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀγκάθια τῆς ζωῆς καὶ τῆς φωτιᾶς ἣ ὁποία κατακαίει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, δι' αὐτὸ καὶ φεύγει καὶ πηγαίνει πάλιν πλησίον τοῦ Δεσπότη του καὶ ἂν συνέβαινε νὰ μὴ εἶναι φιλόανθρωπος, νὰ δέχεται δηλαδὴ ἡμᾶς ὅταν ἐπιστρέφωμεν μετανοοῦντες χωρὶς νὰ μᾶς κρατᾷ κακίαν ἢ νὰ θυμῶνῃ μετὰ τὴν διαγωγὴν μας, καὶ νὰ δέχεται μὲ ἰδιαιτέραν συμπάθειαν τὴν ἐπιστροφὴν μας πρὸς αὐτόν, «οὐκ ἐσώθη πᾶσα ψυχὴ»¹⁴ ἁγίου, ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκεται εἰς μίαν μέσσην κατάστασιν ἢ καὶ ἀκόμη καλυτέραν¹⁵. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὅλοι ὅσοι ἔχουν γίνῃ τελεῖοι κατὰ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν ἐσώθησαν δωρεάν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ ὅχι ἀπὸ τὰς ἰδικὰς τῶν πράξεις ἀρετῆς¹⁶ καὶ ὅχι μό-

14. Μρκ. ιγ' 20. Τὸ χωρίον ἔχει «οἶρε» καὶ ὅχι «ψυχή».

15. Τὸ νόημα πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἑξῆς: Εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῇ ἔστω καὶ ἂν ἀγωνίζεται νὰ ζῇ κατὰ Θεὸν χωρὶς ν' ἀπαρνηθῇ τελείως τὸν κόσμον καὶ χωρὶς τὴν φιλόανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

16. Πάνω στὸ κρίσιμον τοῦτο θέμα διευτυπώθησαν κατὰ καιροὺς δύο φέρει ἀπόψεις. Ἀξιοσημειώτες εἶναι οἱ δύο ἀκροαῖς: α) «Ὅτι σωζόμεστε μετὰ τὴν σχολαστικὴν τήρησιν τοῦ νόμου, μετὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, μετὰ ὅ,τι πράττομεν ἡμεῖς. β) «Ὅτι σωζόμεστε μόνο ἀπὸ τὴν θείαν χάριν. Καὶ οἱ δύο ἐκδοχαὶ ἐπικαλοῦνται χωρὶς τῆς Κ.Δ. καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Πούλου καὶ τοῦ Ἰακώβου. Ἡ πρώτη εἶναι τελείως ἐσφαλμένη. Ἡ δευτέρα εἶναι καὶ ὀρθὴ καὶ ἐσφαλμένη. Ἐσφαλμένη εἶναι ἐὰν τὴν ἐκλάβωμεν ἀπολύτως, ἐὰν δηλαδὴ δεχθῶμε ὅτι ἡ σωτηρία μας εἶναι ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς θείας χάριτος, χωρὶς καμίαν συμμετοχὴν τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος. Ἀλλὰ τὸ «χωρὶς ἔστω σεσωμένοι» δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ἀπολύτως, ἀλλὰ συγκριτικῶς. Σωζόμεθα δωρεάν ὅχι ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν χρειάζεται νὰ συνεισφέρωμεν τίποτε, ἀλλ'

νον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ὅλοι ὅσοι μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς γίνονται τέλειοι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θά σωθοῦν.

- 170 Ἐπειδὴ δὲ «οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μὴ τις καυχῆσεται»¹⁷, ὅπως λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἐπιτυγχάνεται ἡ σωτηρία ἡμῶν τῶν πιστῶν, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰ ἔργα (ἐννοῶ εἰς τὰς νηστείας καὶ ἀγρυπνίας ἢ τὰς κατακλίσεις ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν) νὰ στηρίζωμεν ἀκόμη καὶ τὴν παραιμικράν ἐλπίδα διὰ τὴν σωτηρίαν μας, οὔτε νὰ δένωμεν τὸ σῶμα μας μὲ σίδηρα, οὔτε νὰ τὸ θασσανίζωμεν μὲ παμπάλαια ἐνδύματα. Διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀπολύτως ἀξίαν, ἀφοῦ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς κακούργους καὶ τοὺς πτωχοὺς καίτοι ὑπέφερον αὐτὰ παρέμεινον οἱ ἴδιοι, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθοῦν καθόλου ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν οὔτε νὰ γίνουν καλύτεροι ὡς πρὸς τὴν πονηρίαν τῶν. Βοηθοῦν θεοβαίως καὶ αὐτὰ μερικοὺς, καὶ τὸ σῶμα τὸ ὁδηγοῦν πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἢ καλύτερα πρὸς τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ μόνον αὐτό· ἐκεῖνο ποῦ ἰδαιτέρως θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχωμεν εἶναι φρόνημα γεμᾶτο συντριβὴν καὶ «καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην»¹⁸ καὶ νὰ λέγῃ διαρκῶς πρὸς αὐτὸν ἡ καρδιά μας μὲ φρόνημα κουρελιασμένον ἀπὸ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν συναίσθησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας τούτους τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς: «Ποῖος εἰμαι ἐγώ, Κύριέ μου δέσποτα καὶ Θεέ, ὥστε διὰ χατήρι μου νὰ ἔλθῃς εἰς τὴν γῆν, νὰ φορέσῃς σῶμα καὶ νὰ πεθάνῃς, διὰ νὰ μὲ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν καὶ νὰ μὲ κάμῃς κοινωνὸν καὶ συμμετοχὸν ταυτο-

ἐπειδὴ ἡ ἰδική μας ἀντιπαροχή ἢ καλύτερα συμμετοχή εἰς τὸ τερᾶστιον κεφάλαιον ποῦ ἀπαιτεῖται εἶναι μηδενική, τόσο ἀσήμαντη, ποῦ συγκρινομένη μὲ ἐκείνην τοῦ Θεοῦ ὁμοιάζει ἀνύπαρκτη. Μηδενική, ἀλλὰ καὶ τόσο σημαντική, ὥστε χωρὶς αὐτὴν ἡ σωτηρία μας νὰ εἶναι ἀδύνατος. Μὲ ἓνα παράδειγμα τὸ πρᾶγμα θά γίνῃ πιὸ κατανοητό. Δύο ἀποφασίζουν νὰ συμῆξουν ἐταιρίαν. Ὁ ἓνας συνεισφέρει ἓνα ἑκατομῦριο καὶ ὁ ἄλλος μία δρχ. Μπορεῖ ὁ δεύτερος νὰ λογισθῇ μὲ θάσιν τὸ κεφάλαιόν του ἐταῖρος; Ὁχι. Κι ὅμως ἐταιρία δὲν δύναται νὰ γίνῃ χωρὶς τὴν ἰδικὴν του δροχμήν.

17. Ἐφ. 6' 9.

18. Ψαλ. ν' 19.

190 χρόνως καὶ τῆς ἰδικῆς σου δόξης καὶ τῆς θεότητος;». Ὅταν λοιπὸν νοιώσης νὰ πλημμυρίζουν τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας σου τοιαῦται σκέψεις καὶ συναισθήματα, ἀμέσως θὰ εὕρης αὐτὸν νὰ σέ ἀγκαλιάζῃ κατὰ τρόπον ἄγνωστον καὶ νὰ σέ φιλῇ μὲ πόθον οὐράνιον καὶ θεῖον καὶ νὰ χαρίζῃ εἰς τὰ θάθη τοῦ εἶναι σου φρόνημα ἀπηλλαγμένον ἀπὸ ἰδιοτελεῖς ὑπολογισμούς, πονηρίας καὶ δολιότητος¹⁹, φρόνημα ἐλεύθερον καὶ ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά σου· καὶ ὅχι μόνον αὐτά, ἀλλ' ἐπὶ πλέον θὰ τὸν εὕρης νὰ σέ στεφανώνῃ μὲ τὰ χαρίσματά του καὶ νὰ σέ ἀναδεικνύῃ ἐνδοξον μὲ τὴν σοφίαν καὶ τὴν γνῶσιν.

200 Διότι ποῖον ἄλλο πρᾶγμα ἀγαπᾷ τόσον πολὺ ὁ Θεὸς καὶ τὸ δέχεται τόσον εὐχαρίστως, ὅσον τὴν γεμάτην συντριβὴν καὶ ταπεινῶσιν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα τὸ ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ κατεχόμενον ἀπὸ τὴν ταπεινῶσιν²⁰; Ὅταν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ἐπικρατῇ μία τοιαύτη κατάστασις ἀφ' ἑνὸς μὲν κατοικεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἀνακουφίζεται, ἀφ' ἑτέρου δὲ κάθε ἐπινόησις καὶ πονηρία τοῦ διαβόλου νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν μολύνῃ παραμένει τελείως ἀτελέσφορος καὶ ὅλα τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας ποὺ φθείρουν τὴν ψυχὴν ἐξαφανίζονται τελείως καὶ παραμένει μόνος εἰς αὐτὴν καὶ τὴν γεμίζει ὁ καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθότης, ἡ καλωσύνη, ἡ πίστις ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ συνοδευομένη ἀπὸ μίαν σειράν ἀρετῶν ἐγκρατεῖα²¹· ὥσάν ἐπακόλουθον αὐτῶν καὶ ὥσάν δευτέρᾳ θαυμῆς τελειότητος, ἔρχεται κατὰ τρόπον θαυμάσιον ἡ θεία γνῶσις, ἡ σοφία τοῦ Λόγου καὶ τὸ ἀθέατον θάθος τῶν κρυφῶν νοημάτων καὶ μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατορθώσει νὰ ἐπιτύχῃ αὐτά καὶ νὰ γίνῃ τοιοῦτος, μεταβάλλεται τελείως πρὸς τὸ καλύτερον καὶ γίνεται ἀπὸ ἄνθρωπος ἄγγελος, ἐδῶ μὲν εἰς τὴν γῆν συναναστρεφόμενος σω-

19. Ψαλ. ν' 12.

20. Δαν. γ' 39.

21. Πρὸς Γαλ. ε 22.

210

ματικῶς με τοὺς ἀνθρώπους, με τὸ πνεῦμα του δὲ περιφερόμενος εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ζῶντας μαζὶ με τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀπὸ τὴν ἀπερίγραφτον χαρὰν εὐρυνόμενος εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν· εἰς τὴν ὁποίαν ἀγάπην κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ ἡμπορέσῃ ποτὲ νὰ πλησιάσῃ, ἔάν προηγουμένως με πολλὰ δάκρυα καὶ μετάνοιαν δὲν καθάρισῃ τὴν καρδίαν του καὶ φθάσῃ εἰς μεγάλο θάθος ταπεινοφροσύνης καὶ κυοφορήσῃ μέσα του τὸ πανάγιον Πνεῦμα, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοanthρώπιαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μαζὶ με τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὧλους τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

Λ Ο Γ Ο Σ Θ'

Περὶ τοῦ ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινὴ γνώσις καὶ τοῦ ὅτι ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποκτᾶται με μαθήματα, ἀλλ' ἐπιτυγχάνεται ἀπὸ τὸν διαρκῶς ἀσκούμενον με τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας καὶ με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ πλέον ὅτι ἡ κατάκρισις ἀποτελεῖ βαρὺ ἁμάρτημα· ἀκόμη περιέχεται εἰς τὸν λόγον καὶ ἐπίπληξις ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι δύνανται νὰ γνωρίσουν τὰ μυστήρια («τὰ βάθη») τοῦ Πνεύματος χωρὶς τὴν βοήθειαν (ἢ χωρὶς νὰ ἔχουν ἐντὸς των) τὸ Πνεῦμα· εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ Πατρὸς· καὶ τοῦ πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι ἡ πίστις καὶ ποῖαι αἱ ὠφέλειαι ἐξ αὐτῆς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον μεγαλύνει· καὶ περὶ τοῦ ὅτι ὅσοι ἔχουν ἀποκτήσῃ μέσα των τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν καὶ εἰς ποίους ἄλλους ὑπάρχει· καὶ περὶ τοῦ ποῖα εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἁγίων καὶ κατὰ ποῖον τρόπον καὶ εἰς ποίους γνωρίζονται· καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει γεννηθῇ πνευματικῶς ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἐγέννησεν οὔτε δύναται νὰ γνωρίσῃ ἐκεῖνον πού ἐπέτευχεν αὐτὸ με τὴν δοξίθειαν τοῦ Πνεύματος.

1. Πρβλ. Α' Κορ. θ' 10.

- 1 Τώρα είναι πολύ κατάλληλος ἡ στιγμή νά εἶπω μαζί με τόν Δαβίδ καί τοιαυτοτρόπως νά ὁμιλήσω κατὰ τόν πλέον ἔντονον τρόπον: «Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων του ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν» καί ἀκόμη: «Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἡχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός»². Καί διὰ νά συμπληρώσω αὐτὰ ποῦ λέγει ὁ ψαλμωδὸς προσθέτω καί ἐκεῖνα ποῦ λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Ποῦ γάρ σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανε·ν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου»³, ὥστε νά μὴ δύναται κάποιος μετὰ τὴν ἰδικὴν τῆς βοήθειαν νά γνωρίσῃ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν πράγματι καί ἀπολύτως ὑπάρχοντα Θεόν; Διότι ἐὰν ἐπρόκειτο, ἀδελφοί, μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν γραμμάτων καί τῶν μαθημάτων νά δοθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ πλήρης γνώσις τῆς πραγματικῆς σοφίας καί τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ποία ἀνάγκη θὰ ὑπῆρχε συνεπῶς τῆς πίστεως ἢ τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ καὶ ἡ μετάληψις ἀκόμη τῶν ἰδίων τῶν μυστηρίων; Ἀσφαλῶς καμμία. «Ἐπεὶ δὲ διὰ τῆς σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς —λέγει ὁ Ἀπόστολος— διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας»⁴. Καί αὐτὰ μὲν τὰ λέγει ὁ κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου καί διδάξας κατ' ἀποκάλυψιν Θεοῦ περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας.
- 20 Ἐγὼ δὲ πολὺ δικαιολογημένως θὰ θρηνήσω καί θὰ κλάψω διὰ τὸ θλιβερὸν γεγονὸς τῆς συντριβῆς τῶν ἰδικῶν μου μελῶν, τῶν συνανθρώπων μου, τῶν σαρκικῶν καί πνευματικῶν μου ἀδελφῶν; διότι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐφορέσαμεν ὡς ἄλλο ἔνδυμα τὸν Χριστόν⁵, ἐπειδὴ θεωροῦμεν ἕνα τίποτα τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, νομίζομεν ὅτι εἶναι δυνατόν νά ἀποκτήσωμεν τὴν πλήρη γνώσιν τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ⁶ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου καί νομίζομεν ὅτι ἂ-

2. Ψαλμ. ιν' 2 - 3.

3. Α' Κορ. σ' 20.

4. Α' Κορ. σ 21.

5. Γαλ. γ' 27.

6. Πρβλ. θ' Τιμ. γ' 7 κ.λπ.

πλῶς μὲ τὸ νὰ διαθάζωμεν τὰς θεοπνεύστους συγγραφὰς τῶν ἁγίων αὐτὸ καὶ μόνον ἀποτελεῖ κατανόησιν καὶ γνῶσιν τοῦ θάθους τῆς ὀρθοδοξίας καὶ θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς ἀκριβῆ καὶ ἀσφαλῆ πληροφόρησιν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· ὄχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται περισσότερον σεβαστοὶ ἀπὸ ἡμᾶς φαντάζονται ἀνοήτως ὅτι ἡ θεία θεωρία τὴν ὁποίαν ἀποκτοῦν οἱ ἄξιοι μόνον μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἡ ἀνάπλασις τῶν διαφόρων ἐννοιῶν εἰς τὴν διάνοιάν των. "Ὡ πόσο μεγάλη ἀφέλεια! "Ὡ πόσο μεγάλη πώρωσις, Θεέ μου! Αὐτοὶ δὲ ἐπειδὴ θέλουν χωρὶς ἀληθῆ γνῶσιν καὶ συνείδησιν νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὰ ἀπύθμενα θάθη τῆς θεότητος καὶ ἐπείγονται νὰ θεολογήσουν, ὅταν ἀκούσουν περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὅπως ὅταν ἔχωμεν τρεῖς ἡλίους παίρνομεν ἓνα μείγμα φωτός, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Τριάδα ὑπάρχει ἡ λάμψις μιᾶς θεότητος, ἀμέσως αὐτοὶ σχηματίζουν μέσα εἰς τὸν νοῦν των τρεῖς ἡλίους, οἱ ὁποῖοι ὡς πρὸς μὲν τὸ φῶς —δηλαδή κατὰ τὴν οὐσίαν— εἶναι ἡνωμένοι, ὡς πρὸς δὲ τὰ πρόσωπα διαχωρισμένοι, καὶ νομίζουν ἐν τῇ ἀνοησίᾳ των ὅτι βλέπουν τὴν ἰδίαν των θεότητα καὶ ἀκόμη ὅτι τοιουτοτρόπως ἡ ἁγία καὶ ὁμοούσιος καὶ ἀδιαίρετος Τριάς εἶναι ὅπως ἀκριβῶς τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν ἡλίων. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι τὰ πράγματα, ὄχι. Διότι κανεὶς δὲν δύναται μὲ μόνην τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν νὰ κατανοήσῃ πλήρως καὶ νὰ παραστήσῃ μὲ λόγους ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· αὐτὸς δὲ ἐπειδὴ παραδέχεται διὰ τῆς πίστεως ἀνεπιφύλακτως ὅσα λέγει σχετικῶς ἡ Γραφή, παραμένει μὲν ἀμετακίνητος εἰς ὅσα γράφονται καὶ δὲν ἔχει τὴν περιέργειαν νὰ μάθῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ αὐτά, εἰς ἐκείνους ὅμως οἱ ὁποῖοι εἶναι περίεργοι καὶ τολμοῦν μὲ θρασύτητα νὰ ἀσχολοῦνται περισσότερον τοῦ θέοντος μὲ τὰ θεία καὶ προσπαθοῦν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ μυστήριον τῆς θεότητος, εἰς αὐτοὺς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τίποτε ἔξω ἀπὸ ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς τὴν Γραφὴν καὶ ἐκεῖνα ποῦ ἐδιδάχθη.

"Ὅτι δὲ αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ (ὅτι δηλαδή ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζεται μὲ τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς καὶ τὰς διδασκαλίαις), ἀκουσε τί λέγει σχετικῶς ὁ Χριστός: «Οὐ-

- 50 δεις ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἂν θούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι»⁷. Μὲ τοὺς λόγους λοιπὸν αὐτοὺς καὶ μὲ ἄλλους παρομοίους θουλῶναι τὰ ἀδιάντροπα καὶ ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε φραγμὸν στόματα ἐκείνων πού λέγουν καὶ νομίζουν ὅτι μὲ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου καὶ μὲ τὴν μάθησιν τῶν γραμμάτων θὰ γνωρίσουν καλὰ τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν, πού εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ ὅτι θὰ ἀποκτήσουν τὴν γνῶσιν τῶν κρυμμένων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος. Διότι ἐάν κανεῖς δὲν γνωρίζῃ πλήρως τὸν Υἱὸν παρὰ μόνον ὁ Πατήρ, οὔτε τὸν Πατέρα δύναται κάποιος νὰ γνωρίσῃ παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Υἱὸς θὰ θελήσῃ νὰ φανερώσῃ τὰ ἀνεξερεύνητα θάθη⁸ αὐτοῦ καὶ τὰ μυστήρια — διότι ὅπως λέγει κάπου «τὸ μυστήριόν μου ἔμοι καὶ τοῖς ἔμοις»⁹—, ποῖος ἄρα ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού ζοῦν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, 60 τοὺς σοφοὺς ἢ τοὺς ρήτορας ἢ τοὺς μαθηματικούς, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶναι κεκαθαρμένοι κατὰ τὸν νοῦν διὰ τῆς ἀσχολήσεώς των μὲ τὴν ἀπόλυτον φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἀσκήσιν καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξασκήσει πραγματικῶς τὰ αἰσθητήρια ὄργανα τῆς ψυχῆς των¹⁰, ὥστε νὰ συλλαμβάνουν τὰ θεῖα μηνύματα, χωρὶς νὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, θὰ δυνηθῇ μὲ μόνην τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν νὰ γνωρίσῃ τὰ κρυμμένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μυστήρια τοῦ Θεοῦ τὰ ὁποῖα διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὁράσεως, ἢ ὁποῖα πραγματοποιεῖται ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος, φανερώνονται εἰς ὅσους ἐδόθη¹¹ καὶ διαρκῶς δίδεται ἡ δυνατότης νὰ γνωρίσουν αὐτὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος. Εἰς ἐκείνους λοιπὸν εἶναι δυνατὴ ἡ γνῶσις αὐτῶν, εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων ὁ νοὺς κάθε ἡμέραν

7. Mtθ. ια' 27.

8. Πρβλ. Ἰωθ ιδ' 22.

9. Τὸ ἴδιο χωρίο ἐπικαλεῖται ὁ ἅγιος καὶ ἄλλοῦ (Θεολογικός Α' 325, τ. 4), ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν τὴν πατρότητά του. Ἀγιογραφικὸν πάντως δὲν εἶναι.

10. Πρβλ. Ἐδρ. ε' 14.

11. Ακ. η' 10.

- 70 φωτίζεται από τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τῶν εἶναι καθαρὰ, τῶν ὁποίων ἠνοιχθῆσαν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς διάπλατα ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τῶν ὁποίων ἡ λογικὴ τῆς γνώσεως καὶ ἡ λογικὴ τῆς σοφίας¹² λειτουργεῖ καὶ διέπεται ὑπὸ νόμου τοῦ Πνεύματος, τῶν ὁποίων ἡ σύνεσις καὶ ὁ φόθος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης ἔχει διαφυλαχθῆ σταθερῶς μὲ πίστιν¹³ εἰς τὴν καλωσύνην καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητα τῶν τρόπων. Εἰς αὐτοὺς εἶναι δυνατὴ ἡ γνῶσις τῶν θείων ἀληθειῶν καὶ πραγμάτων, εἰς αὐτοὺς λέγεται ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἐπειδὴ τοὺς μιμοῦνται: «Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς»¹⁴.
- 80 Αὐτοί, λοιπόν, γνωρίζουν, κατευθυνόμενοι καὶ φωτιζόμενοι ἀπὸ τὸ θεῖον Πνεῦμα, ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀπολύτως ἴσοι καὶ ἀχωρίστως ἡνωμένοι. Διότι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς βλέπουν, καθὼς ἔχει γραφῇ, διὰ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Πνεύματος τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα: «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»¹⁵, ἀφοῦ ἐξυπακούεται ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα¹⁶ διότι ἐφ' ὅσον αὐτὸ πηγάζει ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ Πατρὸς¹⁵, ὁ Πατὴρ δὲ εὐρίσκεται ὁλόκληρος εἰς ὁλόκληρον τὸν Υἱόν, ἄρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εὐρίσκεται ὁλόκληρον εἰς αὐτούς. Ὁ Πατὴρ δὲ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἕνας Θεός, αὐτὸς ποὺ λατρεύεται ἀπὸ κάθε τι ποὺ ἀναπνέει¹⁶. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἡμπορέσης νὰ ὀνομάσης τοὺς τρεῖς ἡλίους ἕνα; Διότι ἐάν τοὺς ἐνώσης, θὰ ἐνωθοῦν καὶ οἱ τρεῖς θὰ γίνουν ἕνα· εἰδεμή, σφάλλεις πολὺ ἐάν νομίζης ὅτι ὑπάρχει ἐνότης αὐτῶν. Ἀντιθέτως, δὲν θὰ εὔρης πούθεν τὸν Πατέρα χωρὶς τὸν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' οὔτε τὸν Υἱόν χωρὶς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, οὔτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἐξέ-

12. Α' Κορ. ιθ' 8.

13. Πρβλ. Γαλ. ε' 22.

14. Ἰω. ιθ' 11.

15. Ἰω. ιε' 26.

16. Ψαλμ. ρν' 8.

νον ὡς πρὸς τὴν ἔνωσιν μὲ ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον πηγάζει. Πίστευε λοιπὸν ὅτι εἰς μὲν τὸ Πνεῦμα ὑπάρχει κατ' οὐσίαν ἡνωμένος ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, εἰς δὲ τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ μαζί καὶ μὲ τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς δὲ τὸν Πατέρα ὑπάρχει καὶ παραμένει προαιωνίως καὶ ἀκαταπαύστως ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ λάμπη μαζί του. Αὐτὰ εἶναι ἕνας Θεός καὶ ὄχι τρεῖς· αὐτὸς ὁ ἕνας Θεός, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει καὶ πάντοτε ὑπῆρχε καὶ παραμένει ἀμετάβλητος εἰς τρία πρόσωπα, ἀνυμνεῖται ἀπὸ τὰς ἀναριθμήτους ἀγγελικὰς δυνάμεις κατὰ τὴν μίαν καὶ ἀχώριστον συνύπαρξιν καὶ βασιλείαν καὶ θεότητα. Καίτοι δὲ εἰς κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ Πρόσωπα ὑπάρχουν ὅλαι αἱ θεῖαι ιδιότητες ποὺ εἶναι ἀναποσπάστως ἡνωμένοι μὲ τὴν θεότητα, ἐν τούτοις τὰ τρία ἀποτελοῦν τὸ ἀπόλυτον "Εν καὶ καθένα εἶναι ταυτοχρόνως καὶ τὰ Τρία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνη μὲ τοὺς ἡλίους.

Καίτοι δὲ θὰ ἤθελα νὰ χρησιμοποιήσω καὶ κάποιαν εἰκόνα, ἡ ὁποία νὰ παριστάνη κατὰ κάποιον τρόπον τὴν σημασίαν αὐτῶν ποὺ λέγομεν δι' ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὸ θράσος νὰ ἐπιδιώκουν μὲ μόνην τὴν ψευδῇ γνῶσιν¹⁷ καὶ χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ ἐρευνητικοῦ Πνεύματος νὰ γνωρίσουν τὰ ἀπόκρυφα θάθη¹⁸ καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις δὲν τὸ κάμνω ἐπειδὴ σέβομαι τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος εἶπε νὰ μὴ δίδωμεν τὰ ἅγια τῆς πίστεώς μας εἰς τοὺς ἀδιάντροπους καὶ θρασεῖς, οὔτε νὰ ρίπτωμεν τὰ πολύτιμα¹⁹ ἐμπρὸς εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὰ θεῖα ὡσάν συνήθη ἀνθρώπινα πράγματα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὰ ἀτιμάζουν καὶ τὰ καταπατοῦν μὲ τὰς γῆϊνας σκέψεις καὶ τὰς ἀνικανοποιήτους ψυχὰς τῶν αὐτῶν ὁ Θεός ἔχει τυφλώσει τὸν νοῦν, καθὼς λέγει ὁ προφῆτης καὶ κατέστησε τὴν καρδίαν τῶν ἀναίσθητων²⁰, ὥστε ἐνῶ βλέπουν τὰ ὅσα συμβαίνουν νὰ μὴ βλέπουν ποῖα εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἐνῶ ἀκούουν τὴν θεῖαν διδασκαλίαν νὰ

17. Α' Τιμ. στ' 20.

18. Α' Κορ. θ' 10.

19. Μτθ. Ζ' 6.

20. Πρβλ. Ἦσ. στ' 10. Ἰω. ιθ' 40.

- μὴ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὴν ἀντιληφθοῦν²¹. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν αὐτό· ἐπειδὴ διὰ τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπασχολήσεών των κατέστησαν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀναξίους, διὰ τοῦτο ἀφέθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ περπατοῦν εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἰδικῆς των κακίας, καθὼς λέγει ὁ Δαβίδ: «Ἐξ-
 120 πέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν»²². Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ὅποιοι καίτοι ἔχουν τόσα πολλὰ καὶ τόσον φωτεινὰ παραδείγματα τηρήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια οἱ πατέρες μας μὲ τὰ ἔργα των ἀφοῦ συνεκρότησαν παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς διὰ νὰ τοὺς μιμούμεθα εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐν τούτοις δὲν ἠθέλησαν νὰ συνετισθοῦν²³ οὔτε ἐκείνους ἠθέλησαν νὰ μιμηθοῦν, ἀλλ' ἀντιθέτως καὶ διακωμωδοῦν αὐτοὺς καὶ συκοφαντοῦν τὴν ζωὴν ἐκείνων ποὺ ἠγωνίσθησαν νὰ ζήσουν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὅτι δῆθεν αὐτὴ δὲν εἶναι ἐναρμονισμένη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν, ἐπειδὴ εἶναι παιδιὰ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς αἰώνιου καταστροφῆς²⁴, ἀλλὰ καὶ ἄξιοι κάθε τιμωρίας καὶ κατα-
 130 δίκης, διότι ὥσάν νὰ λησμονοῦν νὰ ἐξετάσουν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐὰν πράγματι εὐρίσκονται εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ ἐὰν ζοῦν ἐν πίστει, ἀσχολοῦνται μὲ τὸ νὰ κρίνουν τὰ τῶν ἄλλων καὶ κατὰ τρόπον ἀνόητον ἐρευνοῦν καὶ ἐξετάζουν ὅσα εὐρίσκονται πάνω ἀπὸ τὰς ἱδικὰς των δυνάμεις, χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται καὶ νὰ φοβοῦνται καθόλου τὸν Θεὸν ποὺ λέγει τὰ ἐξῆς: «Μὴ κρίνητε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε»²⁵ καὶ «Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε»²⁶, οὔτε καὶ τὸν μαθητὴν ἐκείνου ὁ ὁποῖος λέγει: Συνεπῶς, ὦ ἄνθρωπε, «οὐ τίς εἰ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην· τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει»²⁷ καὶ «Μὴ

21. Μτθ. ιγ' 13.

22. Ψαλ. η' 13.

23. Πρβλ. Ψαλμ. λς' 3.

24. Ἰω. ιζ' 12.

25. Μτθ. Ζ' 1.

26. Μτθ. Ζ' 2.

27. Ρωμ. ιδ' 4.

κρίνετε ἀλλήλους καὶ μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων»²⁸.

- 140 "Όσοι λοιπὸν εἶναι τέτοιοι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι εἶναι πιστοὶ καὶ χριστιανοί, ἀφοῦ παρερμηνεύουν καὶ περιφρονοῦν τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων του καὶ δὲν ἐφαρμόζουν αὐτοὺς καθὼς ὥρισεν ἐκεῖνος καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ οὔτε ἀκολουθοῦν οὔτε θαδίζουσιν εἰς τὰ ἴχνη ποὺ ἐχάραξεν ὁ διδάσκαλος; Πῶς θὰ δυνηθοῦν νὰ ἴδουν ἐξ ὀλοκλήρου τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι παραβαίνουν εὐθέως καὶ ἐν ψυχρῷ τὰς θείας ἐντολάς; Εἶναι τελείως ἀδύνατον. «Μηδεὶς ὑμᾶς, λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, ὦ ἀδελφοί»²⁹. Ἀδελφούς δὲ ὀνομάζει ἡμᾶς ὁ Παῦλος, σχέσις ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν συγγένειαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸ θεῖον θάπτισμα, ἐπειδὴ, καθὼς βλέπω, ὡς πρὸς τὰς πράξεις καὶ τὴν ζωὴν ἔχομεν γίνεи τελείως ξένοι μὲ τὴν ἀδελφότητα τῶν ἁγίων. Καὶ θὰ
- 150 προσπαθῆσω ν' ἀποδείξω τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὀρθότερον ὅμως εἶναι νὰ εἶπω ὅτι κατήγοροί μας θὰ γίνουν τὰ ἴδια μας τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα δι' αὐτὸ καὶ θὰ ἀρκεσθῶ νὰ παραθέσω ἓνα μόνον ἐπιχείρημα (ἓνα μόνον παράδειγμα) πρὸς ἐπιβεβαίωσιν αὐτοῦ καὶ νὰ εἶπω τὰ ἑξῆς:

- Ἀπηνήθης τὸν κόσμον καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον, ὦ ἀδελφέ; Ἐχεις ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κάθε περιουσιακὸν στοιχείον καὶ ἔβαλες τὸν ἑαυτὸν σου ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν γέροντος καὶ ἀπαρνήθηκες τὸ ἱδικόν σου θέλημα; Ἀπέκτησες τὴν πραότητα καὶ ἔγινες ταπεινός; Ἐτήρησες ἀπόλυτον νηστείαν καὶ ἐπραγματοποίησες τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν καὶ ἀγρυπνίαν; Ἀπέκτησες τὴν πλήρη ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν καὶ θεωρεῖς τὸν πλησίον σου ὡς τὸν ἑαυτὸν σου; Παρακαλεῖς μὲ δάκρυα δι' ἐκείνους ποὺ σὲ μισοῦν καὶ
- 160 σὲ ἀδικοῦν καὶ αἰσθάνονται ἔχθραν ἐναντίον σου καὶ ἀπαιτεῖς ἀπὸ τὰ θάθη τῆς ψυχῆς σου νὰ τοὺς συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς ἀφοῦ πρῶτος ἐσὺ τοὺς συνεχώρησες, ἦ

28. Ἰακ. 5' 11.

29. Ἐφ. ε' 6.

- μήπως δὲν ἔφθασες ἀκόμη εἰς τὸ ὕψος αὐτὸ τῶν ἀρετῶν; Ἀπάντησε. Ἐάν ὅμως ἐντρέπεσαι νὰ ἀπαντήσης τὸ ὄχι, ἢ πάλιν δὲν θέλεις ἀπὸ ταπεινοφροσύνης νὰ εἴπης τὸ ναί, ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τὴν κατάλληλον ἀπάντησιν, ὦ ἀδελφέ, καὶ θὰ καταδείξω δι' αὐτῆς μὲ ποῖα ἔργα καὶ μὲ ποῖας ἐπιτυχίας φθάνει εἰς τὸ ἀπρόσιτον αὐτὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς καθένας πού ἀγωνίζεται πραγματικὰ μὲ πολλὴν σύνεσιν καὶ ἀγιότητα. Ἐάν μὲν λοιπόν, καθὼς ἔχει λεχθῇ, ἔχεις ἀποκτήσει ὅλα ὅσα προηγουμένως ἀνεφέρθησαν καὶ ἀγάπησες τοὺς ἐχθρούς σου καὶ ἐάν οὐ πολλὰς φορὰς ἔκλαυσες μὲ δάκρυα ἀπὸ τὰ θάθη τῆς καρδίας σου, ζητώντας ἀσφαλῶς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ἐπιότροφὴν ἐκείνων εἰς τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, εἶναι ὀλοφάνερρον ὅτι ὅλα τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἔχεις ἤδη ἐπιτύχει· δηλαδὴ διὰ τῶν συνελκῶν πνευματικῶν ἀγώνων σου ἔγινες ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη, ἀπέκτησες καρδίαν καθαρὰν ἀπὸ πάθη καὶ μέσα εἰς αὐτὴν ὥς εἰς καθρέπτην καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτὴν εἶδες τὸν ἀπαθῆ Θεόν. Διότι κατ' ἄλλον τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσευχηθῶμεν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν μας ἀπὸ ἀγάπην πού πηγάζει ἀπὸ καρδίαν γεμάτην συμπόνειαν, ἐάν προηγουμένως δὲν καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καθαροὺς ἀπὸ κάθε τι πού θρωμίζει τὴν σάρκα καὶ τὸ πνεῦμα μας³⁰, καθαρότης ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προσεγγίσεως καὶ ἐνώσεώς μας μὲ τὸν Θεὸν καὶ τῆς θέας αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος.
- Ἐάν, λοιπόν, ἀδελφέ, ἔφθασες εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τελειότητος μὲ πολλὴν ἀγαθότητά καὶ ταπεινοφροσύνην διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πού σὲ ἔσωσε, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐμπιστεύεσαι εἰς τοὺς συνασκητάς σου καὶ εἰς ἐκείνους πού ἔφθασαν μαζί σου εἰς αὐτὰ καὶ τοὺς φθονεῖς καὶ συκοφαντεῖς αὐτοὺς μὲ κοροϊδίας, προσπαθώντας νὰ μειώσης τὴν ἀγαθὴν γνώμην πού ὑπάρχει δι' αὐτούς; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀπεδέχθησαν ἀπὸ τὴν πρώτην κιόλας στιγμὴν τὴν πρόσκλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄρχισαν ἀμέσως τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα

190

ἐπειδὴ ἐφθόνησαν ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐφθασαν πολὺ κα-
 θυστερημένα καὶ ἐπῆραν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἰδίαν ἀμοι-
 θήν³¹, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ μόνον ἐρρίφθησαν εἰς τὸ φο-
 βερὸν πῦρ τῆς κολάσεως³²; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν σύ,
 ὁ ὅποιος κάμνεις καὶ λέγεις τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ἀπὸ
 αὐτὰ ἐναντίον τῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ, ἡ ἀρετὴ
 καὶ ἡ φρόνησις λάμπει ὅπως ὁ ἥλιος, νὰ νομίζης ὅτι δὲν
 θὰ ὑποβληθῇς εἰς τὴν ἰδίαν ἢ καὶ μεγαλυτέραν τιμωρί-
 αν; Ἡ δὲν γνωρίζεις ὅτι εἶναι ἀδιανόητος ὁ φθόνος
 τῶν ἁγίων ἐναντίον ἁγίων, καθὼς ἔχει γραφῇ· «Ἐνθα
 ὁ φθόνος, ἐκεῖ καὶ ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ διάβολος κατοι-
 κεῖ καὶ οὐχ ὁ τῆς ἀγάπης Θεός;»³³. Ἐοὺ λοιπὸν ποῦ
 ὡς ἄλλη γυναῖκα κυοφορεῖς μέσα σου καὶ γεννᾷς τὸν
 φθόνον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ νομίζης ὅτι εἶσαι ἔστω
 καὶ κατ' ἐλάχιστον ἅγιος, ἀφοῦ δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαπι-
 στῶθῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην σου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλη-
 σίον ἂν εἶσαι κἂν πιστὸς ἢ χριστιανός; Περὶ τοῦ ὅτι δὲ
 αὕτη εἶναι ἡ φυσικὴ ἀκολουθία αὐτῶν τῶν πραγμάτων
 καὶ ὅτι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει ἐντὸς του καὶ γεννᾷ τὸν φθό-
 νον ἔχει μὲν ἐντὸς αὐτοῦ τὸν διάβολον, δὲν δύναται δὲ
 νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀγάπην πρὸς
 τὸν πλησίον, ἀπὸ παντοῦ εἶναι φανερόν δι' ἐκεῖνον ποῦ
 εἶναι εἰδικὸς γύρω ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς.

200

Ἐὰν ὁμως δὲν ἀξιώθηκες ἀκόμη ν' ἀποκτήσης αὐτὰ
 τὰ χαρίσματα, οὔτε ἐφθασες εἰς τόσον μεγάλο ὕψος
 τῶν ἀρετῶν ποῦ κάνουν τὸν ἄνθρωπον Θεόν, μὲ ποι-
 ον δικαίωμα τότε τολμᾷς ν' ἀνοίξης ἔστω καὶ ὀλίγον
 τὸ στόμα σου καὶ νὰ ὁμιλῇς; Μὲ ποῖον δικαίωμα ἐνῶ
 εἶσαι κατηχούμενος θέλεις νὰ διδάσκης ἄλλους καὶ
 ἐπιχειρεῖς ν' ἀσχολῇσαι περισσότερο τοῦ δέοντος μὲ
 πράγματα ποῦ δὲν γνωρίζεις οὔτε ἀκουσες καί, ὡσάν
 νὰ γνωρίζῃς τὰ θεῖα πράγματα, ἔχεις τὴν θρασύτη-
 τα νὰ συζητῇς περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων; Δὲν γνω-
 ρίζεις ὅτι εὕρισκεσαι ἀκόμη ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλη-
 σίαν³⁴, εἰς τὴν αὐλήν της, ἐπειδὴ εἶσαι κατηχούμενος,

31. Μτθ. κ' 9 - 16.

32. Πρβλ. Μτθ. κε' 41.

33. Βασίζεται στὰ χωρία Ἰω. η' 44 καὶ Ἀποκ. β' 13.

34. Πρβλ. Γρηγ. Νεοκαισαρείας Κανὼν 11 (P.G. 138' 545).

ἔστω καὶ ἂν ἐσὺ ἀπὸ ὑπερφύαλον ἐγωῖσμόν κατατάσ-
σης τὸν ἑαυτὸν σου μεταξὺ ὄλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι
προσεύχονται μὲ πίστιν καὶ καθαρότητα καρδίας, πα-
210 ραβαίνοντας τοιουτοτρόπως τοὺς ἀποστολικοὺς κανό-
νας; Διότι κατηχούμενος τῶρα δὲν λέγεται μόνον ὁ ἄπι-
στος³⁵, ἀλλὰ καθέννας πού δὲν δέχεται καὶ δὲν ἀντανα-
κλᾷ ὥς ἄλλος πνευματικὸς καθρέπτῃς τὴν δόξαν τοῦ
Κυρίου μὲ ξέσκεπον τὸ πρόσωπον τοῦ νοῦ του³⁶. Ἐγὼ
δὲ κλαίω ἀπαρηγόρητα καὶ διὰ τὴν ἀνοησίαν πού σέ
διακρίνει, διότι ἀρνεῖσαι καὶ ἀπορρίπτεις κατηγορημα-
τικά ὅτι ὑπάρχει καὶ σήμερα κάποιος τόσο μεγάλος
ἅγιος ὅπως τὰ παλαιὰ χρόνια, ταυτοχρόνως δὲ κατα-
τάσσεις τὸν ἑαυτὸν σου μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους,
δηλαδή τοὺς συνήθεις ἀνθρώπους ὥσάν καὶ σὺ νὰ εἴ-
σαι ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ ὁμιλεῖς ὥσάν νὰ ὁμιλῇς ἐξ
ὀνόματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥσάν νὰ εἶσαι κάποιος
ἅγιος καὶ θεοφόρος ἄνδρας· καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια οὐδέ-
ποτε ἐγνώρισες, κεντριζόμενος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μου λό-
γον, ἤναγκάσθης νὰ τὰ παραδεχθῇς, καὶ ὠμίλησες δι'
ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν εἶσαι εἰς θέσιν οὔτε νὰ ἴδῃς, οὔτε
νὰ ἀκούσῃς, οὔτε νὰ τὰ ἀποκτήσῃς μέσα εἰς τὴν καρ-
220 διάν σου, αὐτὰ δὲν αἰσθάνεσαι οὔτε ἴχνος ἐντροπῆς,
οὔτε κοκκινίζεις δια τὰ γέλοια πού προκαλεῖς εἰς τοὺς
ἀνθρώπους μὲ τὸ νὰ προσπαθῇς νὰ τὰ ἐξηγήσῃς καὶ
νὰ τὰ κάμῃς κατανοητὰ εἰς τοὺς ἄλλους ὥσάν νὰ τὰ
γνωρίζῃς καλῶς. Διότι ἐάν, καθὼς εἶπομεν, δὲν ἔχεις
γίνει ἀπαθής, οὔτε ἀξιώθηκες νὰ ἔχῃς τὸ ἅγιον Πνεῦ-
μα, οὔτε εἶσαι ἅγιος, πῶς ἰσχυρίζεσαι ὅτι εἶσαι εἰς θέ-
σιν νὰ γνωρίσῃς ὥσάν νὰ εἶσαι ἅγιος τὰ μυστήρια τοῦ
Πνεύματος, «ἅ — καθὼς ἔχει γραφῇ— ὀφθαλμὸς οὐκ
εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
χοϊκοῦ οὐκ ἀνέβη, τὰ ἀγαθὰ ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν»;³⁷.

35. Εἶναι ἄξισημείωτος αὕτη ἡ διεύρυνσις τῆς ἐννοίας τοῦ Κατηχουμένου. Ἀρχικῶς κατηχούμενοι ἦσαν ὅσοι ἐξεδήλωναν πρόθεσιν νὰ προσέλθουν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, οἱ ἀβάπτιστοι πού προητοιμάζοντο διὰ τὸ Βάπτισμα. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου, ὅπως καὶ σήμερον, ὑπάρχουν οἱ κατ' ὄνομα χριστιανοί. Αὐτοὶ συχνά μειονεκτοῦν καὶ ἐναντὶ τῶν Κατηχουμένων.

36. Β' Κορ. γ' 18.

37. Α' Κορ. θ' 9.

Εἰς ἐμένα δέ, διὰ νὰ εἶπω κάτι ποῦ κανέναν λογικὸς ἄνθρωπος θὰ ἔλεγεν³⁸, καὶ τὸ κάνω ἐπειδὴ σὺ μὲ ἐξαναγκάζεις, καίτοι εἶμαι ὁ τελευταῖος μεταξὺ τῶν δούλων του καὶ ὧν ἡλεήθησαν, διὰ τοῦ Πνεύματός του ὁ Θεὸς καὶ μὲ τὰς παρακλήσεις τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου πνευματικοῦ μου πατρὸς Συμεῶν³⁹, ἀπεκάλυψεν ἀπὸ ἀνέκφραστον καλωσύνην αὐτοῦ πρὸς ἐμὲ «ἵνα εἰδῶμεν», καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, «τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν»⁴⁰. «τὸ γὰρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ θάθη τοῦ Θεοῦ»⁴¹. «Ἡμεῖς δέ, λέγει, οὐκ ἐλάβομεν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ»⁴². Δι' αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ Πνεύματος ἐφανερώθη καὶ αὐτοεγνωρίσθη εἰς ἐμέ, χωρὶς νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τὴν ἀμαρτωλότητα καὶ τὴν κατ' ἀρετὴν ἀσημότητά μου, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ⁴³ καὶ σωτήρς μας, τοῦ μεγάλου Θεοῦ⁴⁴, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον — ὡς Θεὸν — κανεῖς ἀπὸ ταύς ἀνθρώπους δὲν εἶδε καὶ οὐτε δύναται νὰ τὸν ἴδῃ⁴⁵. «Ὁ γὰρ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμπει, αὐτὸς ἐστὶν ὃς καὶ ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»⁴⁶, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα τιποτένιοι καὶ ἄχρηστοι, ὁ ὁποῖος δηλαδὴ ὡς ἄλλος ἀτίμητος θησαυρὸς περικλείεται μέσα εἰς τὰ σώματά μας ποῦ ὁμοιάζουν μὲ σκεύη κατασκευασμένα ἀπὸ ὄστρακα⁴⁷ καὶ συμπιέζεται ἐντός μας αὐτὸς ποῦ εἶναι τελείως ἀχώρητος καὶ ἀπεριόριστος, καὶ παίρνει ἐντός ἡμῶν τὸ σχῆμα τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει κανένα σχῆμα καὶ καμμίαν μορφήν, ἀλλὰ γεμίζει τὰ σύμπαντα χωρὶς νὰ

38. Β' Κορ. ια' 23.

39. Περιφημία μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου. Ὑπῆρξεν καθὼς φαίνεται «γέρων» τοῦ παρόντος Συμεῶν καὶ εἰσηγητὴς του εἰς τὸ μοναχικὸν ἰδεῶδες. (βλ. καὶ εἰς τ. 3, σελ. 127, ὑποσ. 72).

40. Α' Κορ. θ' 12.

41. Α' Κορ. θ' 10.

42. Α' Κορ. θ' 12.

43. Β' Κορ. α' 3.

44. Πρβλ. Τιτ. θ' 13.

45. Α' Τιμ. στ' 16.

46. Β' Κορ. δ' 8.

47. Β' Κορ. δ' 7.

περικλείεται μέσα εἰς τὰ περιωρισμένα ἰδικὰ των ὀ-
ρια, ἀφοῦ ὡς Θεὸς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ κάθε μέ-
γεθος καὶ ἀπολύτως πλήρης.

Ἐκεῖνο δὲ ποῦ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δηλαδὴ ὁ
πράγματι ὑπάρχων Θεὸς σχηματίζεται⁴⁸ ἐντὸς ἡμῶν, τί
ἄλλο σημαίνει εἰ μὴ ὅτι θεβαίως ἐκεῖνος ἡμᾶς τοὺς ἰ-
δίους μεταβάλλει καὶ ἀναδημιουργεῖ καὶ μᾶς μεταμορ-
φώνει ἠθικῶς ὥστε νὰ πάρωμεν καὶ πάλιν τὴν εἰκόνα
τῆς θεότητός του, τὴν ὁποῖαν ἐχάσαμεν συνεπείᾳ τῆς
ἁμαρτίας; Τοιοῦτος γνωρίζομεν ὅτι ἔχει γίνεῖ ὁ ἅγιος
250 Συμεὼν, ὁ ὁποῖος ἀπεκλήθη Εὐλαβής, καὶ ὁ ὁποῖος ἡ-
σκήτευσεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, διὰ τὴν ἀρετὴν
καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ ὁποῖου εἶμαι ἀπολύτως θέβαιος,
ἀφοῦ ἐγνώρισα τὸν ἄνδρα προσωπικῶς. Διότι διὰ τῆς
ἀποκαλύψεως τοῦ Πνεύματος ποῦ κατοικεῖ ἐντὸς αὐ-
τοῦ ἀφοῦ ἐπεκύρωσα τὴν πίστιν μου πρὸς τὸν Θεόν⁴⁹,
διαφυλάττω αὐτὴν ἐντὸς μου ἀκαταμάχητον καὶ ἀναμ-
φισβήτητον· καλύτερον ὅμως εἶναι νὰ εἶπω ὅτι, ἀφοῦ
ἀναψα ἀπὸ τὸ ἴδιον θεῖον φῶς ὡσάν ἀπὸ κάποια λαμ-
πάδα κατὰ τρόπον μεταδοτικόν (διὰ μέσου τοῦ γέρον-
τος Συμεὼν) τὸ λυχνάρι τῆς ψυχῆς μου, τὸ διαφυλάττω
ἁσθεστον, προστατευόμενος καὶ ἐνδυναμούμενος μὲ
τάς προσευχάς καὶ τὰς παρακλήσεις ἐκεῖνου, ἀπὸ τὰς
ὁποίας ποτιζομένη ἡ πίστις μου πρὸς τὸν Θεὸν με-
γαλώνει καὶ θὰ μεγαλώσῃ ἀκόμη —λέγω αὐτὸ ἐπει-
δὴ ἐλπίζω εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ—, ἡ ὁποία ὄ-
ταν ζωογονηταὶ ἀπὸ τὸ θεῖον φῶς ποῦ ὑπάρχει μέ-
σα εἰς τὴν ἁγίαν ψυχὴν παράγει ἑκατὸν φορὰς πε-
ρισσότερον καρπὸν. Διότι καρπὸς τῆς πίστεως εἶναι
260 τὸ ἅγιον καὶ ἁσθεστον (ἄδυτον) φῶς, ὅπου δὲ ὑπάρ-
χει τὸ ἅγιον φῶς προστίθεται καὶ μεγαλώνει ἡ πί-
στις· ὅσον δηλαδὴ περισσότερο ἅγιον φῶς πλημμυ-
ρίζει τὴν καρδίαν, τόσον αὐξάνει ἡ πίστις καὶ ἀνα-

48. Γαλ. 5' 19.

49. Τὸ κείμενον, ἐὰν ὁ στίχος ἀπομονωθῇ ἐπιτρέπει νὰ θεωρη-
σῶμεν ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἅγιον Συμεὼν
τὸν εὐλαβῆ. Ὅσα ὁμως ὁκολουθοῦν δὲν ἀφίνουν καμιά ἀμφισβασία ὅ-
τι ὁμιλεῖ διὰ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν.

θαίνει εις δυσθεώρητον ὕψος. Ἀνάλογος δὲ μὲ τὴν ποιότητα καὶ τὸ μέγεθος τῆς πίστεως⁵⁰ εἶναι καὶ ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ποὺ γεμίζει κατὰ τρόπον εὐδιάκριτον τὴν ψυχὴν· «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης ἐγκράτεια»⁵¹, τὰ ὁποῖα ὁ ποῖος τὰ ἔχει τὰ γνωρίζει πολὺ καλῶς ἕνα πρὸς ἕνα. Καθὼς δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει μαργαρίτας καὶ λαμπεροὺς πολυτίμους λίθους ὅπως εἶναι ὁ σάπφειρος, ὁ ἀμέθυσος⁵² καὶ μερικοὶ ἄλλοι, γνωρίζει, ἐὰν φυσικὰ δὲν εἶναι τελειῶς ἀπειρος καὶ ἀδαής, τὴν μορφήν καὶ τὸ μέγεθος καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ (καὶ ἄρα δύναται νὰ τὰ ξεχωρίσῃ), τοιοιτοτρόπως καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκαλλιέργησε μέσα του τὰς ἀρετὰς μὲ πόνον καὶ πολλὰ δάκρυα καὶ ὁ ὁποῖος παρήγαγε ὡς ἄλλη «ἀγαθὴ γῆ» τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, γνωρίζει πολὺ καλῶς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς καρποὺς καὶ ἀπολαμβάνει τὴν γλυκύτητα ὄλων αὐτῶν καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον καὶ πιὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο· εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ αὐτὸ τὸν καρπὸν καὶ ὅταν ὑπάρχῃ μέσα εἰς τοὺς ἄλλους.

Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ διάφορα ἔθνη ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ρούχα ποὺ φοροῦν, ἰδιαιτέρως δὲ ἀπὸ τὴν φωνὴν καὶ τοὺς λόγους των, τοιοιτοτρόπως λοιπὸν καὶ οἱ ἅγιοι ἀναγνωρίζονται μὲν ἀπὸ τὴν εὐπρεπὴ συμπεριφορὰν των, καὶ τὸ προσεκτικὸν θάδισμα καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις, τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα ὅμως, τὸ ὁποῖον προσδιορίζει αὐτοὺς μετὰ πάσης ἀκριβείας εἶναι ὁ λόγος ποὺ παράγεται ἀπὸ αὐτοὺς. Διότι ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν καρδίαν, τὸ στόμα δὲν δύναται νὰ τὸ προφέρῃ· ἐὰν ὅμως παρὰ ταῦτα κάποιος θελήσῃ νὰ εἴπῃ, αὐτὸς ἐλέγχεται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ὅτι δὲν ὁμιλεῖ ὀρθά· «Ὁ γὰρ ἀγαθός, λέγει, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θη-

50. Ρωμ. ιθ' β.

51. Γαλ. ε' 22.

52. Ἡ ἀμέθυστος πολυτίμος λίθος (βλ. καὶ Ἀποκ. κα' 20).

σαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ποφέρει τὰ πονηρά»⁵³. Καὶ πρόσεχε μαζί μου διὰ νὰ διαπιστώσωμεν πόσον ἀμέτρητα εἶναι τὰ θάθη τοῦ Πνεύματος· διότι ὁ Κύριος δὲν εἶπεν ἀπλῶς ὅτι «ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ», ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸ «ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας», διὰ νὰ μάθῃς καὶ σὺ καὶ ὅλοι
 290 μας ὅτι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ καρδίαν ἀδελανῆν καὶ κούφια, ἀλλ' ἔνα ἀπὸ τὰ δύο θὰ συμβαί-
 νη, εἴτε μὲ τὴν ἐκτέλεσιν καλῶν ἔργων σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀληθινὴν πίστιν καθέννας θὰ ἔχῃ ἐντὸς τοῦ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, εἴτε μὲ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν παραμέλησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρα-
 γματοποιήσιν τῶν κακῶν ἔργων θὰ περιφέρῃ μέσα τοῦ τὸν πονηρὸν διάβολον. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐννοεῖ ἐκείνους οἱ ὁ-
 ποῖοι τηροῦν μὲν μερικὰς ἀπὸ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ μερικὰς ἄλλας τὰς περιφρονοῦν, ἀλλ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τηροῦν ὅλας αὐτάς μετὰ πάσης σχολαστικότη-
 300 τος, μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ὁ ἴδιος λέγοντας: «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυ-
 τόν· καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»⁵⁴.

Βλέπεις ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ πολλοὺς κόπους ἀπέκτησεν ἀπονήρευτον καρδίαν καὶ μὲ τὴν παράλλη-
 λον ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν ἔχει ἐντὸς τοῦ κατοικοῦ-
 σαν ὁλόκληρον τὴν θεότητα, ἡ ὁποία εἶναι ὁ μόνος καὶ ἀναμφισβήτητος ἀγαθὸς θησαυρός; Τὸ ὅτι δὲ αὐτὸς ὁ
 θησαυρὸς δὲν παραμένει μέσα εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πα-
 ραθαίνει μίαν, ἀκόμη καὶ τὴν παραμικρὰν ἐντολήν, ἡ
 ἀδιαφορεῖ καὶ δὲν τὴν ἐφαρμόζει, ἀκουσε τὸν ἴδιον τὸν
 Κύριον πάλιν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐν-
 310 τολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξας οὕτως τοὺς
 ἀνθρώπους ποιεῖν ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασι-

53. Mt6. 18' 35 (Μὲ ἀρκετὰς παραλλαγὰς).

54. 'Ιω. 15' 21 - 23.

λεία τῶν οὐρανῶν»⁵⁵. Ὠνόμασε δὲ αὐτάς ἀσημάντους ὅχι ἐπειδὴ πράγματι τοιαῦτα εἶναι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς θεωροῦμεν αὐτάς ὡς τοιαύτας· διότι τὸ νὰ λέγωμεν ἀνόητα καὶ ἀνώφελα πράγματα ἢ νὰ ἐπιθυμῶμεν κάτι ποὺ ἀνήκει εἰς τὸν πλησίον ἢ τὸ νὰ παρατηρῶμεν κάτι μὲ πάθος ἢ τὸ νὰ περιφρονῶμεν καὶ νὰ ὕβριζωμεν κάποιον, ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ θεωροῦμεν τιποτένια, δὲν τοὺς δίδομεν σημασίαν, καὶ τοιουτοτρόπως λησμονοῦμεν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν οἱ παραβάται αὐτῶν. Διότι τί ἀκριβῶς λέγει; «Πάντα λόγον ἄργον ὃν ἂν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»⁵⁶, καὶ ἄλλη ἐντολή: «Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου»⁵⁷ καὶ πάλιν: «Ὁ ἐμδλέψας πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»⁵⁸. «Ὅστις δὲ εἶπη τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ρακκᾶ, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὁ δὲ μωρὸν προσειπὼν ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός»⁵⁹. Θέλοντας δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ θίξῃ ὅτι εἰς ἐκείνους ποὺ πράττουν αὐτὰ δράστης εἶναι ὁ ἴδιος ὁ διάβολος, εἶπε: «Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἢ ἁμαρτία»⁶⁰. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ παράβασις κάποιας ἐντολῆς, ἐντολή δὲ δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμήσῃς ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸν πλησίον σου καὶ τὸ νὰ μὴ λέγῃς ψέματα καὶ νὰ μὴ κλέπτῃς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ λέγῃς τίποτε περιττὸν καὶ ἀνώφελον καὶ νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν συνάνθρωπόν σου· ὁποιοσδήποτε δὲ πράττει αὐτὰ ἔχει τρυπηθῆ ἀπὸ τὸ κεντρί τοῦ θανάτου, δηλαδὴ τὴν ἁμαρτίαν, μέσα δὲ εἰς αὐτὴν τὴν πληγὴν καὶ τὸ δάγκωμα ποὺ προῦκάλεσεν ἡ ἁμαρτία εἰσέρχεται ἀμέσως ὡς ἄλλο σκουλήκι καὶ στοργυλοκάθετα ὁ διάβολος.

Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπέκτησαν πάλιν τὰς καρδίας των ἀπολύτως καθαρὰς

55. Mtθ. ε' 19.

56. Mtθ. ιθ' 38 (παρηλλαγμένον).

57. ἙΕ. κ' 17.

58. Mtθ. ε 28 (παρηλλαγμένον).

59. Mtθ. ε' 22 (παρηλλαγμένον).

60. Α' Κορ. ιε' 56.

ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν διὰ μέσου τῶν δακρύων καὶ τῆς μετανοίας ἔχουν κάτοικον μέσα των τὸν διάθολον, ὁ ὅποιος εἶναι ὁ πονηρὸς θησαυρὸς; "Ἐτσι συμβαίνει ὥστε ὁ μὲν ἀγαθὸς ἄνθρωπος νὰ θγάξῃ τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ θησαυρὸ τῆς καρδίας του, ὁ δὲ πονηρὸς ὁμοίως τὰ πονηρά. Ἡ πραγματικὴ ὁμῶς μετάνοια, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῶν δακρύων, δρῶσα ὅπως ἓνα ἔμπλαστρο ἢ φάρμακο, σφουγγίζει καλῶς καὶ καθαρίζει τελείως τὸ τραῦμα τῆς καρδίας καὶ τὴν πληγὴν, τὴν ὁποίαν ἀνοίξε μέσα εἰς αὐτὴν τὸ κεντρὶ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, ἐν συνεχείᾳ θγάζει ἔξω καὶ σκοτώνει τὸ σκουλήκι ποὺ εἶναι κρυμμένο μέσα εἰς αὐτὴν καὶ ἐπιφέρει τὴν πλήρη ἐπούλωσιν καὶ θεραπείαν τοῦ τραύματος. Πρέπει ὁμῶς νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αὐτὸ γίνεται ἀντιληπτὸν ὅτι πραγματοποιεῖται ἀπὸ μόνους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν καρδίαν, ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ τὴν ὑγείαν τῆς με πραγματικὸν πόνον καὶ με δάκρυα μετανοίας. Διότι οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὅχι μόνον αὐτὸ δὲν κάνουν, ἀλλὰ καὶ νοιώθουν εὐχαρίστησιν με αὐτὰ τὰ τραύματα καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον φροντίζουν νὰ τὰ ξύνουν καὶ νὰ προκαλοῦν καὶ ἄλλα τραύματα πλησίον αὐτῶν, νομίζοντες ὅτι ὑγεία εἶναι ἡ ἱκανοποίησις τοῦ πάθους· δι' αὐτὸ καὶ καμαρώνουν ὅταν διαπράξουν κάτι κακὸν ποὺ εἶναι ἁμαρτωλὴ παράθασις καὶ θεωροῦν τὴν ἐντροπὴν αὐτῆς τῆς πράξεώς των ὡς δόξαν⁶¹. Διατί ὁμῶς παθαίνουν αὐτό; Ἀπλούστατα ἐπειδὴ ἀγνοοῦν πόσῃ γλυκύτητα καὶ εὐχαρίστησιν προκαλεῖ ἡ τελεία κάθαρσις τῆς καρδίας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καλύτερον ὁμῶς εἶναι νὰ εἴπω ἐπειδὴ ἀπιστοῦν καὶ πείθουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ καθαρισθῇ ὁ ἄνθρωπος τελείως ἀπὸ τὰ διάφορα πάθη καὶ νὰ δεχθῇ ἐντὸς του ὁλόκληρον καὶ πραγματικὸν τὸν Παράκλητον.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ διαρκῶς ὁμιλοῦν καὶ ἐνεργοῦν κατὰ τρόπον ποὺ ματαιώνει τὴν σωτηρίαν των, κλείοντες οἱ ἴδιοι τὰς πύλας εἰσόδου των εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἐμποδίζοντες ὅλους τοὺς ἄλ-

61. Πρὸβλ. Φιλ. γ' 19.

360 λους πού θέλουν νά εἰσέλθουν εἰς αὐτήν⁶². Ἐάν δέ πο-
 τέ συμβῇ νά ἀκούσουν διὰ κάποιον ἄλλον, ὁ ὁποῖος ἡ-
 γωνίσθη νά ἐφαρμόσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου κατὰ
 τρόπον νόμιμον καί ὁ ὁποῖος ἔγινε ταπεινός ὡς πρὸς
 τὴν καρδίαν καί τὰ φρονήματα, παραλλήλως δὲ ἐκα-
 θαρίσθη καί παραμένει καθαρὸς ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη καί
 ὁ ὁποῖος κηρύττει εἰς ὅλους τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ —
 ὅλα δηλαδὴ ὅσα θαυμαστά ἐπραγματοποίησε πρὸς χά-
 ριν τοῦ Θεοῦ⁶³ σύμφωνα μὲ τὰς ἀληθεστάτας ὑποσχέ-
 σεις καί ὁ ὁποῖος διακηρύσσει, καί τὸ κάμνει διὰ νά
 ὠφεληθοῦν ὅσοι τὸν ἀκούουν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι κατη-
 ξιώθη νά ἴδῃ φῶς Θεοῦ καί τὸν Θεὸν μέσα εἰς φῶς δό-
 ξης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι κατὰ τρόπον ἐνσυνειδητον ἀν-
 τελήφθη ἐντὸς τοῦ τὴν ἐπέλευσιν καί ἐνέργειαν τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος καί ὅτι ἔχει γίνεαι ἅγιος μὲ τὴν χά-
 ριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος—, (μόλις λοιπὸν ἀκούσουν
 κάτι τέτοιο) ἀμέσως ἀρχίζουν νά γαυγίζουν ἐναντίον
 370 τοῦ ὡσάν λυσσασμένα σκυλιά, καί τρέχουν, ἐάν εἶναι
 δυνατόν, νά κατασπαράξουν αὐτὸν πού λέγει αὐτά, λέ-
 γοντάς του: «Κλείσε τὸ στόμα σου, ὦ σὺ ὑπερήφανε
 καί πλανεμένε. Ποῖος ἄρα γε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν
 ἡμερῶν μας ἔχει γίνεαι κατὰ τὴν ἀγιότητα τέτοιος ὅπως
 ἔγιναν οἱ ἅγιοι Πατέρες μας; Ποῖος δὲ εἶδεν ἢ δύνα-
 ται ἔστω καί κατ' ἐλάχιστον νά ἴδῃ τὸν Θεόν; Ποῖος
 ἐδέχθη ἐντὸς τοῦ τόσον πολὺ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὥστε
 διὰ μέσου καί μὲ τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ νά ἀξιωθοῦν
 νά ἴδουν τὸν Πατέρα καί τὸν Υἱόν; Βούλωσέ το διὰ
 νά μὴ σέ ὑποβάλωμεν εἰς τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνα-
 τον».

Εἰς αὐτοὺς δὲν νομίζω ὅτι ἀρμόζει νά μὴ ἀπαν-
 τήσω κατὰ τρόπον ἀνάλογον μὲ τὸν βαθμὸν τῆς ἀνη-
 σίας των· διότι ὁ σοφώτατος Σολομὼν λέγει: «Μὴ ἀ-
 ποκρίνου ἄφρονι, κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μὴ
 380 ὁμοῖος γένῃ αὐτῷ, ἀλλὰ ἀποκρίνου ἄφρονι, πρὸς τὴν
 ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνεται σοφὸς παρ' ἑαυ-
 τῷ»⁶⁴. Ἀπὸ οἷς μὲν, ὦ σεῖς πού σκέπτεσθε καί ἐνερ-

62. Μτθ. κγ' 13. Λκ. ια' 52.

63. Λκ. α' 49.

64. Παρ. κατ' 4 · 5.

γεῖτε τὸσαν ἀνοήτως, καθὼς οἱ ἴδιοι ἰσχυρίζεσθε, δὲν
 ὑπάρχει κανεὶς ποῦ νὰ ξόθασε εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀ-
 γιότητος· ἀπὸ ἐκείνους ὅμως οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν δια-
 καῶς νὰ εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ σηκώσουν τὸν σταυ-
 ρόν⁶⁵ καὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν «στενὴν ὁδόν»⁶⁶ καὶ
 νὰ θυσιάσουν τὴν παροῦσαν ζωὴν⁶⁷ διὰ νὰ κερδήσουν
 τὴν αἰώνιον, πολλοὶ μὲν εἶδον τὸν Θεὸν καὶ κατὰ τὸ
 παρελθόν, ἀκόμη περισσότεροι ὅμως, νομίζω, τὸν βλέ-
 πουν καὶ τώρα, καὶ καθέννας ἀπὸ κείνους ποῦ τὸ θέ-
 λουν νὰ τὸν ἴδῃ ἔστω καὶ ἂν σεῖς δὲν ἤμπορέσετε νὰ
 τοὺς ἴδετε ἐξ αἰτίας τῆς ἐσφαλμένης ἀντιλήψεώς σας
 καὶ τῆς φθονερᾶς κακότητός σας⁶⁸. Καὶ πρόσχε τι
 λέγει σχετικῶς ὁ εὐαγγελιστής: «Ὅσοι ἔλαβον αὐ-
 τόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ
 390 οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ
 θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν»⁶⁹. Ἐ-
 ἂν, λοιπόν, σὺ δὲν ἐγεννήθης πνευματικῶς ἀπὸ τὸν Θε-
 ὸν, εἶναι προφανές πῶς οὔτε παιδί του εἶσαι, οὔτε
 προηγουμένως τὸν ἐδέχθης, οὔτε τὸν ἐπῆρες ἐντός
 σου, καὶ κατὰ συνέπειαν οὔτε σοῦ ἔδωκε τὴν δυνατό-
 τητα οὔτε καὶ ὁ ἴδιος δύνασαι νὰ γίνῃς παιδί τοῦ Θεοῦ·
 ἀφοῦ δὲ δὲν γίνῃς παιδί τοῦ Θεοῦ, πῶς συνεπῶς ἔχεις
 τὴν ἀξίωσιν νὰ ἴδῃς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σου ποῦ εὐ-
 ρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς; Κανεὶς ἄνθρωπος ποτὲ
 δὲν ἔχει ἴδει τὸν πατέρα του προτο γεννηθῇ, καὶ κα-
 νεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ ἴδῃ τὸν Θεόν, ἐὰν
 προηγουμένως δὲν γεννηθῇ ἀπὸ αὐτόν. Διὰ τὸν λόγον
 αὐτόν καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν: «Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄ-
 400 νωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
 ρανῶν»⁷⁰, καὶ πάλιν: «Τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός,
 λέγει, σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύμα-
 τος πνεῦμά ἐστι»⁷¹, τὸ ὅποιον θεθαίως εἶναι ἅγιον ἄ-

65. Πρβλ. Μτθ. ιατ' 24.

66. Πρβλ. Μτθ. Ζ' 14.

67. Μτθ. ι' 39.

68. Σοφ. Σολ. δ' 12.

69. Ἰω. σ' 12 - 13.

70. Ἰω. γ' 3.

71. Ἰω. γ' 6.

φοῦ γεννᾶται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· «τὸ δὲ πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Σὺ δέ, ἐάν ἔχῃς γεννηθῇ μόνον ἀπὸ σάρκα καὶ δὲν ἐγνώρισες ἀκόμη τὴν γέννησιν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, οὔτε ἄρα σὺ ὁ ἴδιος ἔχεις γίνεαι Πνεῦμα μὲ τὸ νὰ γεννηθῇς ἐξ αὐτοῦ, κατὰ ποῖον τρόπον συνεπῶς δύνῃσαι νὰ ἐρευνᾷς τὰ ἀπόκρυφα βάθη τοῦ Θεοῦ, ἢ καλύτερα πῶς δύνῃσαι νὰ βλέπῃς τὸν Θεόν; Θὰ τὸ ὁμολογήσῃς καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὦ ἀδελφέ, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ θέλῃς, πῶς εἶναι ἀσφαλῶς τελείως ἀδύνατον.

Πολὺ καλὰ. Τί λοιπὸν θὰ ἀποκριθῇ αὐτὸς εἰς τὰ ἀνωτέρω; Ἰδοὺ τί λέγει: «Καλὰ ὅλα αὐτά, ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι τέτοιος; Καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ διαπιστώσωμεν ἡμεῖς ὅτι εἶσαι τέτοιος;». Ἐγὼ μὲν χωρὶς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ εἶπω κάτι τέτοιο, ἀλλ' οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος, νομίζω, καὶ ὁ Ἰωάννης θὰ τὸ ἔλεγον. Παρ' ὅλα αὐτά ὅμως ἀναστενάζω μὲ πόνον ψυχῆς διὰ τὴν πώρωσιν τῶν καρδιῶν ἐκείνων ποῦ μοῦ ἀπευθύνουν τοιαύτας ἐρωτήσεις καὶ ζητοῦν νὰ τοὺς εἶπω κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἀναγνωρίσουν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐγένετο πνευματικῶς ὁλοκληρωμένος ἄνδρας καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει φθάσει εἰς τὴν ἠθικὴν τελειότητα τοῦ Ἰησοῦ⁷². Ἐάν ὅμως θέλῃς νὰ τὸ μάθῃς θὰ σοῦ τὸ εἶπω: Μὲ τὸν τρόπον ποῦ οἱ τυφλοὶ γνωρίζουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· μὲ τὸν τρόπον ποῦ ὁ τυφλὸς Ἰσαάκ ἀνεγνώρισεν τὸν Ἰακώβ, καίτοι φοροῦσε τὴν στολὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαῦ. Διότι ὅλοι γνωρίζετε τί ἔλεγε γεμᾶτος ἀπορίαν: «Αἱ μὲν χεῖρες, χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δὲ φωνή, φωνὴ Ἰακώβ»⁷³. Ἀπὸ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ὅτι τὴν ἀπάτην μὲν τῆς στολῆς δὲν ἀντελήφθη —διότι ἦτο τυφλός—, διέκρινεν ὅμως τὴν γνωστὴν καὶ χαρακτηριστικὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ· εἰς περίπτωσιν ὅμως ποῦ θὰ ἦτο καὶ κωφός, τότε ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν οὔτε ἀπὸ τὴν φωνὴν του νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ. Αὐτὸ ἀκριβῶς λοιπὸν συμβαίνει καὶ μὲ σᾶς, οἱ ὁποῖοι εἰσθε ἐκεῖνοι ποῦ διατυπώνετε τοιαύτας ἐρωτήσεις· ἀφοῦ

72. Ἐφ. δ' 13.

73. Γεν. κζ' 22.

εἴσθε ὄχι μόνον τυφλοί, ἀλλὰ καὶ κωφοί, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνώρισετε καὶ νὰ διακρίνετε τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον; Εἶναι ἀδύνατον ἀσφαλῶς. Περὶ τοῦ ὅτι δὲ αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἀκόμη ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι πνευματικῶς τυφλοὶ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ πνευματικῶς κωφοί, ἤκουσε τὸν Κύριον ὁ ὁποῖος λέγει τὰ ἐξῆς πρὸς τοὺς ἀπίστους ἐκ τῶν Ἰουδαίων: «Διατί τὴν λαλίαν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν»⁷⁴ καὶ ὀλίγον κατωτέρω: «Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ρήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει» διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ Θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαθόλου ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν»⁷⁵. Ἐὰν λοιπὸν καὶ σεῖς ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας καὶ πονηρίας σας καὶ τῆς παραμελήσεως καὶ παραβάσεως τῶν ἐντολῶν εἴσθε σάρκες, θέλω νὰ εἶπω παχεῖς καὶ ἀνάλγητοι ὡς πρὸς τὰς καρδίας⁷⁶, καὶ ἔχετε τὰ ἄφτια αὐτῆς θουλωμένα, τὰ δὲ μάτια τῆς ψυχῆς σκεπασμένα ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη, πῶς θὰ ἠμπορέσετε συνεπῶς νὰ ἀναγνώρισετε τὸν πνευματικὸν καὶ ἅγιον ἄνδρα;

440 Ἀλλὰ πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, προσέξατε αὐτὴν ἐδῶ τὴν προτροπὴν μου: Ἄς προσπαθῇσωμεν μετὰ κάθε τρόπον καθένας ἀπὸ ἡμᾶς νὰ γνωρίσῃ καλὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὥστε ἀπὸ τὴν γνώσιν ὧσων ἀναφέρονται εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους νὰ ἠμπορέσωμεν κάποτε νὰ ἀναχθῶμεν εἰς τὴν γνώσιν ὧσων εἶναι πάνω ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι εἶναι ἀδύνατον ἐκεῖνος ποὺ προηγουμένως δὲν ἐγνώρισε τὸν ἑαυτὸν του, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ λέγῃ μαζί με τὸν Δαθίδ: «Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος»⁷⁷, ἢ νὰ λέγῃ ὅπως ὁ Ἀθραάμ: «Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός»⁷⁸, νὰ γνωρίσῃ πολὺ καλῶς κάτι ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ θεῖα λόγια κατὰ τρόπον πνευματικὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ οὐρανοῦ καὶ σοφοῦ Πνεύματος. Κανεῖς ἂς μὴ σᾶς ἐξαπατᾷ μετὰ λόγια

74. Ἰω. η' 43 (παρηλλαγμένον).

75. Ἰω. η' 47, 44.

76. Πρὸλ. Ἠσ. στ' 10.

77. Ψαλ. κα' 7.

78. Γεν. ιη 27.

χωρίς κανένα περιεχόμενο τυλιγμένα όμως με φαινο-
 450 μενικήν ανθρωπίνην σοφίαν⁷⁹, λέγοντάς σας ὅτι δύνα-
 ται κάποιος νά ἀντιληφθῇ ἀκόμη καί κατ' ἐλάχιστον
 τὰ θεῖα μυστήρια τῆς πίστεώς μας χωρίς τὴν βοήθειαν
 τοῦ Πνεύματος ποῦ φωτίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν εἰ-
 σάγει εἰς αὐτά· ἅς ἔχωμεν δὲ ὅπ' ὄψιν ὅτι οὔτε χωρὶς
 πραότητα καὶ ταπεινοφροσύνην δύναται νά γίνη δέ-
 κτης τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι ἀ-
 νάγκη, λοιπόν, πρῶτ' ἅπ' ὅλα ὅλοι ἡμεῖς νά καταθέ-
 σωμεν χωρὶς καμμίαν ἀντίρρησην καὶ κατὰ τρόπον ὁρ-
 θὸν καὶ ἀσφαλῆ μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας τὸν
 θεμέλιον τῆς πίστεως, ἔπειτα ἐπάνω εἰς τὸν ἀσάλευ-
 τον αὐτὸν θεμέλιον νά ὑψώσωμεν ὡς κάστρον ἄπαρ-
 τον τὴν ἐσωτερικὴν εὐσέθειαν διὰ τῶν πολυαριθμῶν
 εἰδῶν τῆς ἀρετῆς· καὶ τοιουτοτρόπως ἀφοῦ ὀχυρωθῇ
 ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς ἡ ψυχὴ καὶ ἀφοῦ κατὰ κάποι-
 460 ον τρόπον μπηχθῇ εἰς αὐτὴν ὡσάν ἐπάνω εἰς γερὸ θε-
 μέλιον ἡ ἀρετὴ, τότε πρέπει νά τοποθετήσωμεν καὶ
 τὴν στέγην αὐτῆς τῆς οἰκοδομῆς, ἡ ὁποία στέγη εἶναι
 ἡ θεία γνῶσις τοῦ Θεοῦ, καὶ τοιουτοτρόπως νά κατα-
 σκευάσωμεν ὁλόκληρον τὸ κατοικητήριον τοῦ Πνεύ-
 ματος.

“Ὅταν λοιπὸν σύμφωνα μὲ τὸν βαθμὸν τῆς μετα-
 νοίας καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐντολῶν καθα-
 ρισθῇ διὰ δακρύων ἡ ψυχὴ, πρῶτον μὲν ὁ ἄνθρωπος
 ἀξιῶνεται ὑπὸ τῆς θείας χάριτος νά γνωρίσῃ καλῶς
 ὅσα τὸν ἀφοροῦν καὶ ὁλόκληρον τὸν ἑαυτὸν του, ἐν
 470 συνεχείᾳ δὲ καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὴν καὶ συνεχῇ κά-
 θαρσιν καὶ θαθεῖαν ταπείνωσιν ἀρχίζει σιγὰ - σιγὰ
 νά κατανοῇ κάπως ἀσαφῶς καὶ ὅσα ἀναφέρονται εἰς
 τὸν Θεὸν καὶ γενικῶς τὰ θεῖα καί, ὅσον προχωρεῖ,
 εἰς τὴν κατανόησιν, κυριεύεται ἀπὸ ἐκπληξιν καὶ ἀ-
 ποκτᾷ μεγαλυτέραν ταπεινοφροσύνην, θεωρώντας τὸν
 ἑαυτὸν τοῦ ἐντελῶς ἀνάξιον τῆς γνώσεως καὶ φανερώ-
 σεως αὐτῶν τῶν μυστηρίων. Δι' αὐτὸ ἀπὸ αὐτὴν τὴν
 ταπείνωσιν ὡσάν νά προστατεύεται ἀπὸ τεῖχος ὀχυ-
 ρόν, παραμένει ἐσωτερικῶς ἀνέγγιχτος ἀπὸ σκέψεις ὑ-

79. Ἐφ. ε' 6. Α' Ἰω. γ' 7.

περηφανείας, προσδεύοντας καθ' ἡμέραν κατὰ τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὴν πρόοδον αὐτὴν τὴν βλέπει νὰ συμπληρώνεται εἰς μέγαλον θαυμὸν μετὰ τὴν θεῖαν γνῶσιν καὶ τὴν ἀνάβασιν εἰς ὑψηλὰς πνευματικὰς θαυμίδας. "Ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τοιοῦτον ὕψος ἠθικῆς τελειότητος ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ τοιαύτην γνῶσιν ὅσῃν καὶ ὁ Χριστὸς⁸⁰ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν καὶ «νοῦν Χριστοῦ»⁸¹, τότε συμπεριφέρεται ὡσάν νὰ μὴ γνωρίζῃ ἢ ἔχῃ ἀπολύτως τίποτε καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς ἓνα ἀχρηστον καὶ τιποτένιον δοῦλον⁸². ἐκεῖνο δὲ ποῦ εἶναι περισσότερον ἀξιοθαύμαστον καὶ κάτι τὸ ἀφύσικον, ποῦ ἐν τούτοις εἶναι τὸ πλέον ταιριαστὸ εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχει εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον ἄνθρωπος πρὸ μικρὸς ἢ πρὸ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ.

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου ποῦ γίνεται αὐτὸ δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ εἶπω, παρὰ μόνον τοῦτο ποῦ κατῴρθωσα νὰ ἀντιληφθῶ γύρω ἀπὸ τὸ ἐπαινετὸν αὐτὸ πάθος· αὐτὸ δὲ ποῦ ἀντελήφθην εἶναι κάτι τι σὰν αὐτὸ ἐδῶ: Ἀφοῦ ἡ ψυχὴ ἀπέκτησε μίαν τοιαύτην ποιότητα καὶ ἀφοῦ ἡ διάνοιά της ἐβυθίσθη ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ ἀφοῦ ἀδιαφόρησε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δι' ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ δι' ὅλους ὅσοι ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον, βλέπουσα δὲ μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς διαρκῶς καὶ μόνον ὅσα εἶναι ἰδικὰ της, καὶ ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐξετάζῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ νὰ
 490 βλέπῃ τὴν κατόστασίν της μέχρι σημείου νὰ κάμνῃ τοῦτο κατὰ συνήθειαν, βλέπει (ἡ ψυχὴ) μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ εἶναι ἀληθινὰ κουρελιασμένη καὶ ἐξευτελισμένη, τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀποκτᾷ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θαυμάτην πεποίθησιν ὅτι δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἄλλος τόσον ἁμαρτωλὸς μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὅσον περισσό-

80. Πρὸβλ. Ἐφ. 5' 13.

81. Α' Κορ. 6' Ρ. Γ.

82. Λκ. 12' 10.

τερον θεωρεῖ κανεῖς τὸν ἑαυτὸν τοῦ μέσα ἀπὸ τὰ θάθη τῆς ψυχῆς τοῦ κατώτερον καὶ ἀναξιώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τόσοις ἀνώτερος καὶ ἐνδοξότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους θὰ ἀναδειχθῇ, καθὼς λέγει ὁ Κύριός μας καὶ Θεός: «Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρωτος ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος»⁸³.

500 Ἄς προσπαθήσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, μὲ πολὺν ζῆλον νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος τῆς ἀγιότητος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν κατάστασιν, ὥστε νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀναγνωρίσωμεν πολὺ ἐνδοκὸν καὶ τοὺς ἁγίους ποὺ ἔφθασαν εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν βαθμίδα καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τόσοις τὰ παρόντα ὅσον καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀπειρον ἀγάπην καὶ ἐπικουρίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ Ο Γ Ο Σ Ι'

Περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου ποὺ προκαλεῖ φόβον καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ εἰδικώτερον περὶ τοῦ ὅτι ἔφ' ὅσον ἡ κρίσις συντελεῖται πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον ἐντὸς ἡμῶν διὰ τῆς καθάρσεώς μας διὰ δακρύων μετανοίας καὶ γενικῶς δι' ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἤθελε πραγματοποιηθῇ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν δὲν ὑπάρχει κρίσις. Καὶ ποῖα εἶναι ἡ «ἡμέρα Κυρίου» καὶ διὰ ποίους ἔρχεται τόσοις ἀπρόσμενα ὥστε νὰ τοὺς αἰφνιδιάξῃ. Καὶ περὶ τοῦ ὅτι μόνῃ ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν δὲν δύναται νὰ μᾶς σώσῃ, ἐὰν παραλλήλως δὲν δεχθῶμεν ἐντὸς μας κατὰ τρόπον ἐγσυνειδήτην καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ περὶ τοῦ ὅτι ὅλοι ὅσοι βαπτίζονται μὲ μόνον τὸ βάπτισμα δὲν δέχονται τὸν Χριστὸν κατ' ἀνάγκην. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον δύναται κάποιος νὰ ἀντιληφθῇ ἂν ἔχῃ μέσα τοῦ τὸν Χριστὸν καὶ ἂν ἡνώθῃ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ ἐρμηνεύει ἐπ' εὐχαυρίᾳ εἰς τὸ χωρίον «Ὡς ἀρχὴ

83. Μрк. θ' 35.

ἦν ὁ λόγος. Καὶ τέλος μακαρισμὸς εἰς ἐκείνους ποὺ μὲ τοὺς πνευματικούς των ἀγῶνας προσεῖλκυσαν ἐντὸς των τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

- 1 Εἶναι μεγάλος δι' ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὁ λόγος περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ πολὺ δύσκολα ἀναλύεται¹; διότι δὲν πρόκειται διὰ πράγματα ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ δυνάμεθα νὰ τὰ ἴδωμεν, ἀλλὰ διὰ μέλλοντα καὶ ἀόρατα διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγκη προσευχῶν, μεγάλης προσοχῆς καὶ πνευματικῆς ἐντάσεως, μεγάλης καθαρότητος τοῦ νοῦ, τόσον ἀπὸ πλευρᾶς ἐκείνου ποὺ ὁμιλεῖ ὅσον καὶ ἐκείνων ποὺ τὸν ἀκούουν, ὥστε οἱ μὲν νὰ γνωρίσουν πρῶτον καλῶς τὰ θεῖα καὶ τότε νὰ ὁμιλήσουν, οἱ δὲ ἀκροαταὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀκούσουν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν ὀρθῶς τὰ λεγόμενα. Ποῖος ὅμως εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου. Σκοπὸς λοιπὸν αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ λόγου εἶναι ἡ μεγάλη καὶ ἔνδοξος² καὶ φοβερὰ ἡμέρα τοῦ Κυρίου³, καὶ διὰ νὰ γνωρίσωμεν διὰ ποῖον λόγον καλεῖται καὶ ὀνομάζεται ἡμέρα Κυρίου⁴.
- 10 Λέγεται λοιπὸν ἡμέρα τοῦ Κυρίου ὅχι ἐπειδὴ εἶναι τελευταία ἀπὸ τὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς, οὔτε ἐπειδὴ πρόκειται κατ' αὐτὴν νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὅπως δηλαδὴ ὁμιλοῦμεν καὶ διὰ τὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς ὅποτε ὁμιλοῦμεν δι' ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ δι' ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ διὰ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ τῶν ἀνακτόρων ὁ βασιλεὺς καὶ νὰ πράξῃ αὐτὰ καὶ αὐτά· ἀλλ' οὔτε ὀνομάζεται ἡμέρα κρίσεως⁵ ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ κρίσις (διότι δὲν θὰ εἶναι ἄλλο μὲν πρᾶγμα ἢ ἡμέρα ἐκείνη καὶ ἄλλος δὲ ὁ Κύριος ποὺ πρόκειται νὰ ἔλθῃ κατ' αὐτὴν), ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ δεσπότης τῶν ὅλων θὰ λάμπῃ τότε μὲ τὴν δόξαν τῆς θεότητός του. Τότε ὁ μὲν ὀρατὸς ἥλιος θὰ καλυφθῇ ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τοῦ Δεσπότου⁶ καὶ θὰ

1. Ἐβρ. ε' 11.

2. Πράξ. θ' 20.

3. Ἰωήλ θ' 11. Ἀβακ. α' 7.

4. Μτθ. ι 15 κ.ά.

5. Μτθ. ι 15 κ.ά.

6. Μτθ. κδ' 29.

- σκοτασθῇ τόσον πολὺ ὥστε νὰ μὴ φαίνεται, ὅπως συμβαίνει τῶρα μὲ τὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα σκεπάζονται ἀπὸ τὸ δυνατό φῶς τοῦ ἡλίου καὶ δὲν φαίνονται, αὐτὰ δὲ τὰ ἄστρα θὰ σθεσθοῦν καὶ ὅλα τὰ ὁρατὰ θὰ συστραφοῦν ὥσάν νὰ εἶναι βιβλίον⁷, δηλαδὴ θὰ παραμερίσουν, διὰ νὰ παραχωρίσουν τὴν θέσιν των εἰς τὸν δημιουργόν· καὶ θὰ παραμείνῃ τότε μόνος ἐκεῖνος καὶ ἡμέρα καὶ Θεὸς μαζί, καὶ ἔτσι αὐτὸς ποὺ τῶρα εἶναι δι' ὅλα τὰ ὁρατὰ δημιουργήματα ἀόρατος, καὶ ὁ ὁποῖος κατοικεῖ μέσα εἰς ἀπλησίαστον καὶ ἐκτυφλωτικὸν φῶς⁸ τότε θὰ φανερωθῇ εἰς ὅλους τί λογῆς εἶναι καὶ θὰ γεμίσῃ τὰ πάντα μὲ τὸ ἰδικόν του φῶς καὶ θὰ φωτίσῃ αἰώνως, καὶ θὰ εἶναι ἀτελεύτητος, καὶ θὰ
- 30 εἶναι εἰς τοὺς ἀγίους τοῦ μία ἡμέρα ποὺ θὰ τοὺς πλημμυρίσῃ μὲ αἰώνιαν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, ἀντιθέτως δὲ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου πνευματικῶς ὀκνηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ θὰ παραμείνῃ αἰώνως ἀπλησίαστος καὶ ἀόρατος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης ζωῆς δὲν κατέδαλον τὴν ἀπαιτούμενην προσπάθειαν ὥστε διὰ τῆς πλήρους ψυχικῆς καθάρσεως νὰ γίνουν ἱκανοὶ νὰ ἴδουν ἐδῶ τὸ φῶς τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταστήσουν ὁλόκληρον τὸν Θεὸν κάτοικον τῆς ψυχῆς των, εἶναι προφανὲς ὅτι δι' αὐτοὺς ὁ Θεὸς θὰ παραμείνῃ καὶ
- εἰς τὸ αἰώνιον μέλλον ἀόρατος καὶ ἀπλησίαστος.
- Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ προσωπικὸν ἰδικόν μας ἀπόκτημα καὶ ὄχι μόνον ἰδικόν του δῶρόν, καθὼς λέγει ἡ Γραφή⁹, ἐχάρισεν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους καὶ προπάτοράς μας τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως καὶ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ εἰς ἡμᾶς, ὥστε, ὄχι ἀπὸ οἴκτον ἢ φόβον καὶ ἐξανγκασμόν¹⁰, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπην καὶ εὐνοίαν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐλευθέρας συγκαταθέσεως τῆς θελήσεώς των
- 40

7. Ἡσ. λδ' 4.

8. Α' Τιμ. στ' 16.

9. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ εἰς P.G. 35, 424C καὶ Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ εἰς P.G. 94, 920B.

10. Β' Κορ. θ' 7.

(οἱ ἄνθρωποι), ἀφοῦ ἐργασθοῦν μὲ χαρὰν τὰς ἐντο-
 λὰς αὐτοῦ καὶ τηρήσουν αὐτάς, νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀπέ-
 κτησαν τὰς ἀρετὰς μὲ ἰδικούς των κόπους καὶ νὰ προσ-
 φέρουν αὐτάς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως εἰς τὸν Δε-
 σπότην ὡς ἰδικὰ των δῶρα, καὶ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ
 γίνουν προοδευτικῶς καὶ πάλιν πιστὸν ἀποτύπωμα καὶ
 ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ¹¹, καὶ νὰ πλησιάσουν εἰς τὸν ἀπλη-
 σίαστον χωρὶς νὰ κατακαοῦν καὶ χωρὶς νὰ ὑποστοῦν
 τὸν σωματικὸν θάνατον, πλησιάζοντες ὅλοι αὐτὸν ὃ
 καθένας χωριστὰ ἀπὸ γενεάν εἰς γενεάν. Ἐπειδὴ δὲ
 οἱ μὲν πρωτόπλαστοι, μὲ τὸ νὰ ὑπακούσουν πρῶτοι μὲ
 50 τὴν θέλησιν των εἰς ὅσα τοὺς συνεβούλευσεν ὁ ἐχθρὸς,
 ἔγιναν παραβάται τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τοιου-
 τοτρόπως δὲν ἔχασαν μόνον τὴν δυνατότητα νὰ πρα-
 γματοποιήσουν τὴν πρὸ μεγάλη προσδοκία, νὰ εἰσέλ-
 θουν δηλ. εἰς αὐτὸ τὸ ἄδυτον θεῖον φῶς, ἀλλ' ὠδηγή-
 θησαν εἰς τὴν φθοράν καὶ τὸν θάνατον καὶ περιέπεσαν
 εἰς σκοτάδι χωρὶς ἵχνος φωτός, καὶ ἀφοῦ κατέστησαν
 ὑπόδουλοι εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους καὶ αἰχμαλω-
 τίσθησαν ἀπὸ αὐτόν, μετέβησαν διὰ τῆς ἁμαρτίας ὡς
 διὰ γεφύρας ἢ ὀχλήματος εἰς τὸ σκοτάδι τοῦ θανάτου·
 μετὰ δὲ ἀπὸ τοὺς πρωτοπλάστους ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἐγεν-
 νήθημεν ἀπὸ ἐκείνους, ἀφοῦ ὑποκύψαμεν εἰς τὸν ἴδιον
 αὐτὸν τύραννον ὑπεδουλώθημεν μὲ τὴν θέλησιν μας καὶ
 60 ὄχι διὰ τῆς βίας (διότι ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ
 κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ καὶ οἱ ὅποιοι τὸ θέλημά των
 Θεὸν τὸσον πρὶν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ὅσον καὶ
 κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ καὶ οἱ ὅποιοι τὸ θέλημά των
 τὸ ἀνέθεσαν εἰς τὸν δεσπότην Θεὸν καὶ ὄχι εἰς τὸν
 διάβολον)· ἐπειδὴ ἠθέλησεν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος νὰ
 ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ αἰώνιον σκοτάδι ἐκείνους ποὺ ἔγιναν
 ἀρεστοὶ εἰς αὐτόν τὸσον πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον ὅσον καὶ
 μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ καὶ νὰ χαρίσῃ τὴν ἐλευθε-
 ρίαν εἰς ἐκείνους ποὺ ἔζησαν μετὰ τὸν νόμον κατὰ τὴν
 περίοδον τῆς χάριτος (τὴν χριστιανικὴν) καὶ ὅλους,
 διὰ νὰ ὁμιλήσω συντόμως, μαζὶ ὅσους ἔγιναν ἀρεστοὶ
 εἰς αὐτόν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν

11. Γεν. α 26.

70 τοῦ νόμου καὶ μετὰ τὴν περίοδον τῆς κυριαρχίας τοῦ νόμου νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου, ἀνέλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ παντοδύναμος καὶ ἀνεξίκακος προσφέροντας τὸν ἑαυτοῦ. Διότι αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἔχει δημιουργήσῃ μὲ τὰ ἴδια του καὶ ἀόρατα χέρια σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα μὲ προορισμὸν νὰ τοῦ ὁμοιάσῃ ἡθικῶς¹², δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀναστήσῃ πάλιν ἀπὸ τὴν φθεράν του πτώσιν διὰ μέσου κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ πρὸσωπικῶς ὁ ἴδιος, ὥστε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ τιμήσῃ καὶ δοξάσῃ περισσότερον τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀπολύτως ὁμοιος μὲ ἡμᾶς καὶ νὰ γίνῃ ἴσος μὲ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην του φύσιν. Πόσον ἀλήθεια ὑπερβολικὰ μεγάλην φιланθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα ἔδειξεν ὁ Κύριος, διότι ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἐτιμώρησε πού παρέβημεν τὴν ἐντολὴν του καὶ ἡμαρτήσαμεν, ἀλλὰ καὶ κατεδέχθη νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς τέτοιος ὅπως ἔχομεν γίνεῖ ἡμεῖς ἐξ αἰτίας τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ νὰ γεννηθῇ ἄνθρωπος φθαρτὸς ἀπὸ φθαρτὸν ἄνθρωπον (τὴν Παναγίαν), θνητὸς (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον) ἀπὸ θνητόν· ἔχει γίνεῖ ὁλόκληρος ἁμαρτία¹³ ἀπὸ τὸν ἁμαρτήσαντα ἄνθρωπον, αὐτὸς πού εἶναι ἀφθαρτος, ἀθάνατος καὶ ἀναμάρτητος, παρουσιασθεῖς εἰς τὸν κόσμον μόνον μὲ σὰρκα πού ἔχει θεωθῇ, καὶ ὄχι μὲ ἀτόφια τὴν θεῖαν του φύσιν. Διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμε αὐτό; Διότι δὲν ἤλθε νὰ κρίνῃ καὶ τιμωρήσῃ τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον¹⁴, καθὼς ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὰ Εὐαγγέλιά του.

80 Διότι ἡ φανέρωσις τῆς θεότητός του ἰσοδυναμεῖ μὲ κρίσιν ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους θὰ φανερωθῇ· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ὅποιαδήποτε ἀνθρωπίνῃ ὑπαρξίς νὰ θαστάσῃ τὴν δόξαν τῆς θεότητος αὐτοῦ, ἐὰν τυχὸν ἐφανερούτο ἀμιγῶς εἰς τὴν θεῖαν της φύσιν καὶ ἡνοῦτο εἰς ἓν θεανθρώπινον πρόσωπον κατὰ τρόπον ἀκατανόητον καὶ ἀνέκφραστον, ἀλλ' ἂν συνέβαιnen αὐτὸ τότε

12. Γεν. α 26.

13. Β' Κόρ. ε' 21.

14. Ἰω. γ' 17.

90 ψυχικῶς μαζί καὶ σωματικῶς ὁλόκληρος ἡ κτίσις θὰ κα-
τεστρέφετο, ἐπεὶδὴ τότε ὅλοι θὰ ἐκυριεύοντο ἀπὸ ἀπι-
στίαν. Διότι ἡ θεότης, δηλαδὴ ἡ χάρις τοῦ παναγίου
Πνεύματος, ποτὲ καὶ εἰς κανένα δὲν ἔχει φανερωθῇ
χωρὶς τὴν πίστιν· ἐὰν δὲ τυχὸν κάποτε ἐφανερώθῃ, ἡ
ἀνὴρ πάλιν συμβῇ τὸ παράδοξον νὰ φανερωθῇ εἰς κά-
ποιον ἀπιστον ἄνθρωπον, εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν
προκαλεῖ φόβον καὶ φρίκην, δὲν φωτίζει, ἀλλὰ κατα-
καίει, δὲν χαρίζει ζωὴν, ἀλλὰ τιμωρεῖ σκληρά. Καὶ αὐ-
τὸ γίνεται φανερόν ἀπ' ὅσα ἔπαθε ὁ μακάριος Παῦλος,
τὸ ἐκλεκτὸ αὐτὸ δοχεῖον τοῦ Θεοῦ¹⁵· διότι ἀπὸ τὴν ἀ-
στραποβόλον ἀνταύγειαν τοῦ ἀπλησιάστου Θεοῦ φω-
τὸς ἀφοῦ ἐκτυπήθη εἰς τὰ μάτια, ὅχι μόνον δὲν ἐφωτί-
σθη, ἀλλὰ μᾶλλον ἐσκοτίσθη, ὅχι μόνον δὲν εἶδε καλύ-
τερον, ἀλλ' ἔχασε καὶ τὴν φυσικὴν του ὄρασιν¹⁶· καὶ
ποῖος ἔπαθε αὐτά; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἐπρό-
κειτο νὰ γίνῃ ὁ ἀνυπέρβλητος διδάσκαλος καὶ θεμελιω-
τὴς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ τόσον
100 μεγάλος ποῦ ἀργότερον εἶπεν: «Ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ
σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡ-
μῶν» καὶ ἀμέσως κατωτέρω: «Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν
τοῦτον»¹⁷ τῆς θείας φανερώσεως, δηλαδὴ «ἐν ταῖς καρ-
δίαις ἡμῶν», τότε δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ οὔτε
μῖαν μικρὰν ἀκτίνα τοῦ Θεοῦ φωτός.

Συνεπῶς ἀπὸ αὐτὸ διδασκόμεθα μὲ κάθε ἀκρίθει-
αν ὅτι δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς
τὴν ἀπιστίαν¹⁸ καὶ κρατοῦνται αἰχμάλωτοι εἰς τὰ ἁ-
μαρτωλὰ πάθη ἡ χάρις εἶναι τελείως ἀπλησίαστος
καὶ ἀόρατος, ἐνῶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διὰ πίστε-
ως ἐφαρμόζουν τὰς ἐντολάς μὲ φόβον καὶ τρόμον
καὶ ἐπιδεικνύουν μετάνοιαν ἀνάλογον τῶν ἁμαρτιῶν

15. Πρὸς. θ' 15.

16. Πρ. θ' 3 - 9.

17. Β' Κορ. 5' 6 - 7.

18. Σημειώσεις περιθωρίου: Ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἀπιστίαν εἰς τὸν Θεόν, αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ εἰδωλολά-
τραι, ἀλλὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀμφιβολίαν τῆς ψυχῆς, ἐξ αἰτίας τῆς ὁ-
ποίας δὲν ἐμπιστευόμεθα ὅλα τὰ ζητήματά μας εἰς τὸν Θεόν, ὥστε
νὰ μὴ ἀγωνιώμεν διὰ τίποτε.

- των ἀποκαλύπτεται καὶ ἐκεῖνοι τὴν βλέπουν· καὶ αὐτὴ (ἡ χάρις) ἀπὸ μόνῃ τῆς πραγματοποιοῦν ἐντὸς αὐτῶν εὐρισκομένων ἀκόμῃ εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τρόπον ἀναντίρρητον τὴν κρίσιν ἢ ὁποῖα πρόκειται νὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον· καλύτερον ὅμως εἶναι νὰ εἰπῶ ὅτι μέσα των γίνεται ἡμέρα θείας κρίσεως, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ καθαρὸς διαρκῶς φωτιζόμενος πράγματι γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ποῖος εἶναι καὶ τὰς πράξεις του, τὸσον ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἔγιναν μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματός του ὅσον καὶ ἐκεῖνας ποὺ διενηργήθησαν μὲ τὰς ψυχικὰς του λειτουργίας, τὰς γνωρίζει τί εἶδους εἶναι, ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπει μὲ κάθε λεπτομέρειαν. "Οχι μόνον αὐτὸ δέ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θεῖον πῦρ κρίνεται καὶ ἐξετάζεται καὶ τότε ἀφοῦ παχυνθῇ μὲ νερὸ ἀπὸ δάκρυα γίνεται μοῦσκεμα ὁλόκληρον τὸ σῶμα του καὶ θαπτίζεται σιγὰ - σιγὰ ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν θείαν φωτιάν καὶ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα¹⁹ καὶ γίνεται ὁλόκληρος καθαρός, ὁλόκληρος χωρὶς μόλυνσιν, παιδί τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας²⁰ καὶ ὅχι πλέον παιδί θνητοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτόν, λοιπόν, ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν κρίνεται κατὰ τὴν μέλ-
 120 λουσάν κρίσιν καὶ δίκην, διότι ἔχει κριθῇ ἤδη ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν²¹· οὔτε ἀπὸ τὸ διεισδυτικὸν καὶ ἀποκαλυπτικὸν ἐκεῖνο φῶς ἐξετάζεται²², διότι ἤδη ἀπὸ ἐδῶ ἐδέχθη τὴν ἀναμόχλευσιν αὐτοῦ τοῦ φωτός· οὔτε εἰσέρχεται εἰς αὐτὴ τὴν φωτιάν τῆς θείας δικαιοσύνης διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἢ νὰ καῇ, διότι ὑπέστη ἤδη αὐτὴν τὴν δοκιμασίαν· οὔτε θεωρεῖ ὅτι τότε ἐφανερώθη ἡ «ἡμέρα Κυρίου», ἀφοῦ ὁλόκληρος διὰ τῆς συναναστροφῆς καὶ ἐνώσεώς του μὲ τὸν Θεὸν μετεβλήθη εἰς ἡμέραν φωτεινὴν καὶ λαμπράν· οὔτε εὐρίσκεται τότε μέσα εἰς τὸν

19. Πρβλ. Μτθ. γ' 11.

20. Α' Θεσ. ε' 5.

21. Μήπως αὐτὸ δὲν ἀποδεικνύει ἡ ὁμολογία τοῦ Παύλου: «Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος» (Β' Τιμ. δ' 8); Ὁ Παῦλος καὶ οἱ ὅμοιοι του δὲν ἀναμένουν τὴν κρίσιν, ἀλλὰ τὸν στέφανον. Ὁ δὲ ἐμφανισθὼν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὅχι ὡσάν εἰς δικαστήριον, ἀλλ' ὡσάν εἰς τελετὴν ἀπονάμης τῶν βραβείων.

22. Πρβλ. Ἰω. γ' 20. Ἐφ. ε' 13.

κόσμον ἢ μαζὶ μὲ τὸν κόσμον, ἀλλ' εὐρίσκεται ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ αὐτοῦ. Διότι λέγει ὁ Κύριος: «Ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου»²³, καὶ ὁ Ἀπόστολος: «Εἰ γὰρ ἐ-
 130 αὐτοὺς ἐκρίνομεν οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑ-
 πό Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατα-
 κριθῶμεν»²⁴, καὶ πάλιν λέγει: «Ὡς τέκνα φωτὸς πε-
 ριπατεῖτε»²⁵.

«Ὅσοι λοιπὸν θὰ γίνουιν τέκνα ἐκείνου τοῦ φωτὸς
 καὶ παιδιὰ τῆς μελλοντικῆς ἐκείνης ἡμέρας καὶ ὅ-
 σοι δύνανται νὰ περιπατοῦν μὲ εὐπρέπειαν χωρὶς νὰ
 προσκόπτουν ὥσάν νὰ εὐρίσκωνται μέσα εἰς τὸ ἄπλε-
 τον φῶς τῆς ἡμέρας²⁶, δι' αὐτοὺς δὲν θὰ ἔλθῃ ποτὲ ἡ
 «ἡμέρα Κυρίου»· διότι εὐρίσκονται μέσα εἰς αὐτὴν διαρ-
 κῶς καὶ διὰ πάντοτε. Διότι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὄχι εἰς ἐ-
 κείνους οἱ ὁποῖοι καταυγάζονται διαρκῶς ἀπὸ τὸ θεῖ-
 ον φῶς, ἀλλ' εἰς ἐκείνους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ σκο-
 τάδι τῶν παθῶν καὶ ζοῦν μέσα εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐπι-
 θυμοῦν τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, εἰς αὐτοὺς πρόκει-
 140 ται νὰ φανερωθῇ αἰφνιδίως καὶ θὰ τοὺς προκαλέσῃ
 φόβον καὶ θὰ ἰσοδυναμῇ μὲ φωτιά ἀθάστακτη. Θὰ
 φανερωθῇ δὲ αὐτὸ τὸ πῦρ ποὺ εἶναι ὁ Θεὸς ὄχι ἐξ
 ὁλοκλήρου εἰς πνευματικὴν κατάστασιν, ἀλλὰ, θὰ ἡ-
 δύνατο νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἐμφανίζεται χωρὶς σῶμα
 εἰς σῶμα, ὅπως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Χριστὸς ἐνεφανί-
 ζετο εἰς τοὺς Μαθητάς μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅπως λέγει,
 ὁ εὐαγγελιστὴς· διότι ἐνῶ αὐτὸς ἀναβαίνει εἰς τοὺς οὐ-
 ρανοὺς θασταζόμενος ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, αὐτοὶ λέγουν
 αὐτὰ ἐδῶ πρὸς τοὺς μαθητάς: «Ὁν τρόπον ἐθεάσασθε
 αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως πάλιν ἐλεύ-
 150 σεται»²⁷. Διότι ἐὰν δὲν συμβῇ αὐτό, κατὰ ποῖον τρόπον
 θὰ ἴδουν αὐτὸν οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἵρετικοί
 καὶ οἱ πνευματομάχοι, ἀφοῦ εἶναι τυφλοὶ κατὰ τὴν ψυ-
 χὴν καὶ ἔχουν τὰ μάτια αὐτῆς σκεπασμένα μὲ τὴν ἀκα-
 θαρσίαν τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἁμαρτίας, καθὼς ἔγρα-

23. Ἰω. ιε' 19.

24. Α' Κορ. ια' 31 - 32.

25. Ἐφ. ε' 8.

26. Ρωμ. ιγ' 13.

27. Πράξ. α' 11.

ψε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἀφοῦ, λοιπόν, ὠμίλησε διὰ τοὺς νεκροὺς καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν δόξαν ποῦ ἀναμένει τοὺς δικαίους καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἐκλεκτοὶ θὰ μεταφερθοῦν εἰς τοὺς οὐρανοὺς με εἰδικῶς ἀπεσταλμένα ἀπὸ τὸν Θεὸ συννεφα, εἶπε καὶ τὸ ἐξῆς: «Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρεῖαν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἶδατε ἢ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται· ὅταν γὰρ εἰπωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὀλεθρος, ὥσπερ ἢ ὡδὶν τῇ τικτοῦσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγῳσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἢ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ· πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Οὐκ ἐσμέν νυκτός οὐδὲ σκότους· ἅρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν»²⁸. Καὶ ὀλίγον κατωτέρω: «ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν»²⁹.

160 «Ὅταν λοιπόν, ἀγαπητέ, ἀκοῦς νὰ γίνεται λόγος διὰ παιδιὰ τοῦ φωτός καὶ διὰ παιδιὰ τῆς ἡμέρας νὰ μὴ περάσῃ ποτὲ ἀπ' αὐτὸν νοῦν σου³⁰ ὅτι, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ πιστεύομεν εἰς ἐκεῖνον καὶ λατρεύομεν αὐτὸν ὡς Θεόν, καὶ ἔχομεν ἐνδυθῇ αὐτόν³¹ αὐτοδικαίως καὶ εἴμεθα ἅρα χωρὶς νὰ τὸ ἔχωμεν ἀντιληφθῇ παιδιὰ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὅχι τῆς νυκτός οὔτε τοῦ σκότους. Νὰ μὴ τὸ ἰσχυρισθῇς αὐτὸ ἢ νὰ τὸ ὑποθέσῃς καὶ τοιουτοτρόπως ἐπαναπαυόμενος εἰς μίαν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περᾶσεις τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας τῆς ζωῆς σου εἰς κατάστασιν ἀμελείας καὶ ἀδιαφορίας πνευματικῆς, ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ νομίζεις ὅτι εἶσαι κάτι, ἐνῶ εἰς τὴν οὐσίαν δὲν εἶσαι τίποτε³²· ἀλλ' ἐρεύνησε προσεκτικῶς τὰ θάθη σου καὶ φρόντισε νὰ ἀντιληφθῇς μὲ κάθε ἀκριβειαν ποῖα εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ σου πνευματικὴ κατάστα-

28. Α' Θεσ. ε' 1 - 8.

29. Α' Θεσ. ε' 9 - 10.

30. Πρὸβλ. Ρωμ. ι' 8 κ.δ.

31. Γαλ. γ' 27.

32. Γαλ. στ' 3.

180 σις καὶ λέγε τὸ ἐξῆς: «Ἐάν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον καὶ οἱ ὅποιοι θλέπουν μὲ τὰ καίματικὰ τῶν μάτια αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἥλιον εἶναι εἰς τὸ σκοτάδι, ἀσφαλῶς καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ δὲν θλέπω τίποτε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἶμαι μαζί μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ σκοτάδι. Διότι ὅπως κάθε μέρα μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου γίνεται νύκτα καὶ δὲν θλέπω πλέον τίποτε, τοιοῦτοτρόπως, ὅταν θὰ ἀποθά-
νω, δὲν θὰ ἴδω πούθενά φῶς, ἀλλὰ θὰ εὐρίσκωμαι αἰ-
ωνίως εἰς σκοτάδι χωρὶς φῶς καὶ ἥλιον καὶ ποτὲ πλέ-
ον δὲν θὰ ἴδω μὲ τὰ μάτια μου τὸ ὄρατόν τοῦτο φῶς·
διότι ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ σῶ-
μα, ταυτοχρόνως ἀποχωρίζονται καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ αἰ-
σθητά. Ἐάν λοιπὸν τώρα εὐρίσκωμαι εἰς τὸ σκοτάδι,
καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου θὰ εἶμαι εἰς τὸ σκοτάδι· ὅπ'
αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ καὶ δι' ἐμὲ
ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου τόσο αἰφνιδίως ὅπως ὁ κλέπτης
μέσα εἰς τὴν νύκτα καὶ ὅπως ὁ πόνος τοῦ τοκετοῦ εἰς
τὴν ἐγγυον καὶ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ τὴν ἀποφύγω».

190 «Ἄρα λοιπὸν ἡ σωτηρία μας δὲν ἐπιτυγχάνεται μό-
νον μὲ τὸ θάπτισμά μας εἰς τὸ νερό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ
θάπτισμά μας μέσα εἰς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, οὔ-
τε μόνον μὲ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον τῆς θεας Κοινω-
νίας δίδεται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἡ ἔνωσις μὲ
τὴν ζωὴν, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται συγχρόνως καὶ ἡ θεότης,
ἡ ὁποία εἶναι ἀναποσπάστως ἡνωμένη καὶ ἀνακατω-
μένη μὲ αὐτὰ κατὰ τρόπον ἀδιόρατον (μυστικόν) καὶ
χωρὶς νὰ συγχέεται μαζί τῶν. Λέγομεν δὲ ὅτι συνυπάρ-
χει εἰς αὐτὰ μυστικῶς ἐπειδὴ δὲν φανερώνεται εἰς ὅ-
λους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀξίους νὰ κληρονομήσουν τὴν αἰώ-
νιον ζωὴν καὶ ἐπειδὴ μεταβάλλει ἐκείνους πού τὴν θλέ-
πουν εἰς παιδιὰ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας· διότι ἐκεῖ-
νοι πού δὲν θλέπουν τὸ φῶς, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ φωτίζῃ
τὰ πάντα, ὅμως αὐτοὶ εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸ σκοτά-
δι. Ἄς μὴ σᾶς κοροϊδεύει κανεὶς, ἀδελφοί, μὲ λόγια
πού μπορεῖ μὲν νὰ προκαλοῦν ἐντύπωσιν εἶναι ὅμως
χωρὶς περιεχόμενον³³, οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαναπαυώ-

200 μεθα ὅτι μόνη ἡ πίστις μας εἰς τὸν Χριστὸν ἀρκεῖ διὰ νὰ σωθῶμεν. Διότι λέγει ὁ Παῦλος: «Χριστὸς ἐάν περιτέμνησθε, οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσεται»³⁴, καὶ ὁ Ἰάκωβος: «Ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν»³⁵. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σῶμα χωρὶς τὴν ψυχὴν εἶναι νεκρόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρά. Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὁμολογοῦν μὲν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, δὲν τηροῦν ὅμως τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, δὲν θὰ θεωρηθοῦν ἀπλῶς ὅτι τὸν ἀρνοῦνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸν περιφρονοῦν καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ περιτέμνουν τὰ σώματά των, θὰ τιμωρηθοῦν πολὺ δικαίως ὥς περικόπτοντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ καὶ ὑβρίζει τὸν Πατέρα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ παιδί του; Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ φῶς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ μέσα εἰς αὐτὸ ὥσάν εἰς ἡμέραν; Εἶναι τελείως ἀδύνατον, ἀδελφοί.

210 Ἐάν δὲ κάποιος θὰ ἔλεγεν ὅτι κανεὶς δὲν δύναται νὰ τηρήσῃ ὅλας τὰς ἐντολὰς, ἅς γνωρίζῃ ὅτι συκοφαντεῖ τὸν Θεόν καὶ τὸν κατακρίνει ὅτι δηθεν μᾶς ἐπέβαλε νὰ τηρῶμεν πράγματα ἀδύνατα· αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀναπόφευκτον τῆς θείας δίκης, ἀλλὰ θὰ καταδικασθῇ καὶ αὐτὸς ὥσάν ἐκεῖνον ποὺ εἶπεν: «Ἐγὼν σε ὅτι σκληρὸς εἶ, θερίζων δπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας»³⁶ καὶ θὰ ὁμοιάσῃ μὲ τὸ φίδι ποὺ εἶπεν εἰς τὸν Ἀδάμ: «Γινώσκων ὁ Θεὸς ὅτι ἦ ὥρα φάγεσθε ἀπὸ τοῦ ξύλου ὅμοιοι αὐτῷ ἔσεσθε, τούτου χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν μὴ φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ»³⁷. Διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος 220 ὀνομάζει τὸν Θεὸν ψεύτην καὶ ἀποπλανητὴν καὶ γεμᾶτον φθόνον· ψεύτην μὲν διότι αὐτὸς εἶπεν: «Ὁ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίόν μου ἐλαφρόν ἐστιν»³⁸ καὶ αὐτὸς ἀπαντᾷ ὅτι ὄχι μόνον ἐλαφρόν δὲν εἶναι, ἀλλ'

34. Γαλ. ε' 2.

35. Ἰακ. δ' 17.

36. Μτθ. κε' 24.

37. Γεν. γ' 4 - 5.

38. Μτθ. ια' 30.

ἀντιθέτως ἀθάστακτον· ἀποπλανητὴν δὲ τὸν ὀνομά-
 ζει ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν ὑποσχόμενος πάρα πολ-
 λά καὶ δὲν θέλει νὰ μᾶς δώσῃ τίποτε, μάλιστα δὲ κι-
 νούμενος ἀπὸ φθόνον διὰ τὴν σωτηρίαν μας παρήγ-
 γειλε εἰς ἡμᾶς νὰ πράττωμεν καὶ νὰ φυλάξωμεν πρά-
 γματα ἀδύνατα, οὕτως ὥστε ἐπειδὴ δὲν θὰ δυνηθῶ-
 μεν νὰ τηρήσωμεν αὐτά, διὰ νὰ εὕρῃ θάσιμον τάχα
 δικαιολογίαν νὰ μᾶς στερήσῃ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ. Ἄλ-
 λοῖμονον ὅμως εἰς ἐκείνους ποὺ ἰσχυρίζονται αὐτά,
 ἐὰν τελικῶς δὲν μετανοήσουν· διότι τίποτε τὸ βαρὺ,
 230 τίποτε τὸ δυσθάστακτον δὲν παρήγγειλεν ὁ Θεὸς καὶ
 Δεσπότης μας· ἀντιθέτως μάλιστα ὅλα εἶναι συγχρό-
 νως καὶ κατορθωτὰ καὶ εὐκόλα, καθὼς —πιστεύσατέ
 με— καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος διεπίστωσα ὅτι εἶναι πολὺ εὐκο-
 λος ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ πραγμάτωσίς της καὶ ἡ
 κληρονομία τῆς βασιλείας του. Ἄλλ' αὐτὸ θὰ σᾶς τὸ
 κάμω περισσότερον κατανοητὸν μὲ ἓνα παράδειγμα.

Κάποιος ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εὕρισκόμενος εἰς τὴν
 ὕπηρεσίαν κάποιου ἀποστάτου καὶ ἀντιπάλου καὶ ἐ-
 χθροῦ τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἀφοῦ ἐπέτυ-
 χε πολλὰς νίκας καὶ πολλὰ κατορθώματα ἐναντίον
 τῶν ὀπηρετῶν τοῦ βασιλέως καὶ ἐνῶ ἀπελάμβανε
 μεγάλης τιμῆς πλησίον τοῦ σκληροῦ ἐκείνου ἐξωμότου
 καὶ μεταξύ τῶν στρατευμάτων ποὺ εἶχεν ὑπὸ τὰς δια-
 240 ταγὰς του, εἰδοποιήθη κρυφὰ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Χρι-
 στιανῶν νὰ ἔλθῃ πλησίον τοῦ καὶ νὰ μείνῃ μαζί του καὶ
 θὰ ἔχῃ ὡς ἀντάλλαγμα πολὺτιμα δῶρα καὶ θὰ μοι-
 ρασθῇ μαζί του τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Αὐτὸς ὅμως δι'
 ἄρκετὰ χρόνια δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὴν πρόσκλησιν·
 προσφοράν, ἀντιθέτως μάλιστα ἀπὸ τότε ἀνέλαβε πο-
 λὺ σκληρότερον πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Κά-
 ποτε λοιπὸν ἀφοῦ ἡσθάνθη ἐντὸς του δυνατὰς τύψεις
 καὶ ἄλλαξε γνώμην, ἀπεφάσισε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ
 ὑπάγῃ μόνος πρὸς τὸν βασιλέα, σκεφθεὶς τὸ ἐξῆς καθ'
 ἑαυτὸν: Καίτοι μέχρι τώρα δὲν ὑπήκουσά εἰς τὰς συ-
 νεχεῖς προσκλήσεις τοῦ βασιλέως, ἐν τούτοις εἶμαι
 ἀπολύτως βέβαιος ὅτι δὲν θὰ λάθῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ, τώ-
 ρα πλέον ποὺ γυρίζω, τὴν ἀναβολὴν καὶ καθυστέ-
 ρησιν ποὺ ἐπέδειξα ἐπὶ τόσα χρόνια, ἐπειδὴ αὐτὸς εἴ-
 ναι, καθὼς πληροφοροῦμαι, συμπονετικὸς καὶ πολὺ ἀ-

- 250 γαθός, θά μὲ λυπηθῇ καὶ ὅλα ὅσα μοῦ ὑποσχόταν θὰ τὰ πραγματοποιήσῃ. Συγχρόνως λοιπὸν ποὺ ἐσκέπτετο αὐτὰ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδίαν του τὰ μετέθελε καὶ εἰς πράξιν· ἀφοῦ ἦλθεν ἐνώπιον τοῦ θασιλέως καὶ ἐγονάτισε καὶ ἐπίασε τὰ πόδια του, ἐζήτησε μὲ κλάματα συγχώρησιν. Αὐτὸν ἀμέσως ἀφοῦ τὸν ἐδέχθη, κυριευθεὶς ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος θασιλεὺς ἀπὸ τὴν ἀπρόσμενη αὐτὴν χαράν, ἐθεώρησεν ὡς θαῦμα τὴν ἀλλαγὴν καὶ τὴν ταπείνωσιν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ὅχι ἀπλῶς νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν του ὡς ζητιάνος τοῦ ἐλέους του, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ παρρησίαν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ ἀποδοθοῦν εἰς αὐτὸν τιμαὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην ποὺ ἔδειξε πρὸς αὐτόν, ἀφοῦ ἅψ' ἐνὸς μὲν ἐγκατέλειψε τὸν ἐπαναστάτην, ἅψ' ἐτέρου δὲ ἦλθεν καὶ ἐδήλωσεν ὑπακοὴν εἰς τὸ θασιλικόν του ἀξίωμα, τώρα εὐρίσκεται γονατιστὸς ἐνώπιόν του καὶ κλαίει τόσον διὰ τὴν καθυστέρησίν του νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν θασιλέα ὅσον καὶ δι' ὅλα τὰ κακὰ ποὺ διέπραξε προηγουμένως, ἀφοῦ τὸν ἐσήκωσε ὄρθιον «ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν»³⁹ ὁλόκληρον καὶ ἰδιαίτερώς τὰ δακρυσμένα του μάτια ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἐπειτα ἀφοῦ διέταξε νὰ τοῦ φέρουν στεφάνι καὶ στολὴν καὶ ὑποδήματα ὁμοία μὲ ἐκεῖνα ποὺ ὁ ἴδιος φοροῦσε, αὐτὸς ὁ ἴδιος μὲ τὰ δικά του χέρια ἐνέδυσεν αὐτόν ποὺ προηγουμένως ἦταν ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλός του, χωρὶς νὰ τὸν πειράξῃ οὔτε κατ' ἐλάχιστον· καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλ' ἀφοῦ χαίρει μαζί του ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ διασκεδάζει καὶ εὐχαριστεῖται, ἀγκαλιάζοντας αὐτόν καὶ φιλώντας τον στόμα μὲ στόμα, τόσον πολὺ τὸν ἠγάπησεν, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀποχωρίζεται οὔτε εἰς τὸν ὕπνον, κοιμώμενος μαζί του ἀγκαλιάζοντάς τον ἐπάνω εἰς τὸ κρεβάτι, σκεπάζοντάς τον ἀπὸ παντοῦ μὲ τὸ ἐπανωφόριόν του καὶ θάζοντας τὸ ἰδικόν του πρόσωπον ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ μέλη του.
- 260 Ἀκριβῶς τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ γνωρίζω ὅτι ἔτσι, μὲ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς

280

290

τρόπον δέχεται καὶ ἀγαπᾷ ὁ πανάγαθος Θεὸς ὅσους μετανοοῦν, οἱ ὅποιοι ἀρκεῖ νὰ ἐγκαταλείψουν μὲν τὸν ἐκμαυλιστὴν αὐτὸν κόσμον καὶ ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἐξουσιάζει⁴⁰ (διάβολον), ἔλθουν δὲ πλησίον αὐτοῦ ἀπηλλαγμένοι τελείως ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ θείου ὡσάν εἰς βασιλέα καὶ Θεὸν ποῦ εἶναι, ἐφ' ὅσον θεοβαίως εἰς μερικοὺς δὲν φαίνεται πολὺ δύσκολον νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν μητέρα των καὶ νὰ ἀπαρνηθοῦν τοὺς ἰδικούς των φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ ν' ἀποχωρισθοῦν τὸν πρόσκαιρον πλοῦτον, ἐπειδὴ ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν εὐρῆκα τίποτε ποῦ νὰ εἶναι ἀσήκωτον ἢ λυπηρὸν ἢ κουραστικόν, ὅταν ἀπεφάσισα νὰ πάω πλησίον τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος μου. Ἄλλ' ἐάν πρέπει νὰ σᾶς εἶπω τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ φανερώσω εἰς ὅλους ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν ἤθελον, καίτοι κινδυνεύω μὲ αὐτὰ νὰ χάσω τὴν ἀγάπην σας, θὰ τὸ πράξω διὰ νὰ προσφέρω κάτι καλὸν εἰς μερικοὺς ἀπὸ σᾶς. Ὅχι μόνον, λοιπόν, δὲν συνήντησα δυσκολίας, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπὸ κάθε στενοχωρίαν καὶ θλίψιν καὶ ἀπὸ αὐτὸ ποῦ οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν ταλαιπωρίαν ἐγὼ ἔβλεπον νὰ πλημμυρίζῃ ἐντός μου ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐφροσύνη τῆς ὁποίας γενεσιουργὸς αἰτία εἶναι ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἡ φανέρωσις τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἐκπληρωθῇ πολὺ καθαρά εἰς ἐμέ τὸ ρητὸν τοῦ Παύλου ποῦ λέγει τὸ ἐξῆς: «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως θάρρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν»⁴¹ καὶ ἐκεῖνο ποῦ λέγει ὁ Δαβίδ: «Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με»⁴², ὥστε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ θεωρῶ ὡς ἓνα τίποτε τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς ποῦ ἤρχοντο ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ὅχι κάποτε εἰς τὸ μέλλον, ἀλλ' ἀμέσως ἀποκαλυπτομένην εἰς ἐμέ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δόξαν⁴³ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν θέαν τῆς ὁποίας δὲν ὑπελόγιζα καθόλου καὶ αὐτὰς ἄκόμη τὰς ἀσθενείας ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὸν θάνατον καὶ ὁποιανδήποτε ἄλλην ἀβάστακτον συμφορὰν, ἡ ὁποία προκαλεῖται εἰς

40. Ἐφ. στ' 12.

41. Β' Κορ. δ' 17.

42. Ψαλ. δ' 2.

300 τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς πόνους, λησμονώντας κάθε σωματικόν πόνον καὶ λύπην· τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀντιμετώπισιν μου ἐφαίνετο ἐλαφρόν τὸ φορτίον τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ θείου θελήματος ἀγαθός⁴⁴. ἐπειδὴ δὲ δὲν εὗρισκον κάποιαν αἰτίαν διὰ τὴν ἀποθάνω γρήγορα χάριν Αὐτοῦ, ἡσθάνομην πιστέψατέ με, ἀνυπόφορον θλίψιν.

Συνεπῶς, ἀδελφοί μου ἀγαπημένοι, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὰ πάντα, ὡς τρέξωμεν τελείως γυμνοί, καὶ ἀφοῦ ἔλθωμεν εἰς τὸν δεσπότην Χριστὸν ὡς γονατίσωμεν εὐλαβῶς καὶ ὡς κλαύσωμεν ἐνώπιον⁴⁵ τῆς ἀπείρου ἀγαθότητός του, εἰς τρόπον ὥστε καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἴδῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν ταπείνωσίν μας, νὰ μᾶς δεχθῇ καὶ τιμῇ κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον, μᾶλλον δὲ μὲ μεγαλυτέραν ἀγάπην (ἀπὸ τὸν ἐπίγειον ἐκείνον βασιλέα) καὶ μᾶς στολίσῃ μὲ τὴν ἰδικὴν του στολὴν καὶ τὸ βασιλικόν του στέμμα καὶ μᾶς ἀναδείξῃ ἀνταξίους ἐνοίκους τοῦ οὐρανίου ἀνακτόρου του. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον σημαντικόν τὸ νὰ μεταβῇ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἐνα θνητὸν βασιλέα εἰς ἄλλον καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀποκτησιν ἐπιγείου βασιλείου μὲ τὸ νὰ ἀναβῇ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ ἀξιωθῇ νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν αἰώνιον καὶ βασιλείαν ἀφθαρτον καὶ νὰ γίνῃ συγκληρονόμος καὶ συγκάτοικος τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ γίνῃ ἀπλῶς βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ θεὸς ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ νὰ γεύεται μαζί μὲ τὸν Θεὸν τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην. Ἄς μὴ προτιμήσωμεν, λοιπόν, ἀδελφοί, κάτι ἀπὸ τὰ ἐπίγεια καὶ φθαρτά, διὰ νὰ μὴ τυχόν ἐκπέσωμεν ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἔνωσίν μας μὲ τὸν Χριστόν, 31v ἀλλ' ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ζωὴν, ἀφοῦ καθαρίσωμεν τελείως τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, ὡς προσπαθήσωμεν μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις νὰ ἀποκτήσωμεν ὅ,τι ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν σωτηρίαν μας⁴⁶, ἢ καλύτερον αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶναι 320 περισσότερον ἀπὸ ὅλους καὶ πρὸς ὅλους ἀγαθὸς καὶ

43. Πρβλ. Ρωμ. η' 18.

44. Μτθ. ια' 30.

45. Πρβλ. ψαλμ. 138' 6.

46. Ἐφ. α' 14.

εἶναι ἢ συγκεφαλαίωσις ὅλων τῶν ἀγαθῶν.

- 330 "Ἄς μὴ εἴπῃ δὲ κάποιος: «Ἐγὼ ἐπῆρα τὸν Χριστὸν μὲ τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ τὸν ἔχω», ἀλλ' ἄς γνωρίξῃ αὐτὸς ὅτι ὅλοι ὅσοι βαπτίζονται δὲν παίρνουν ἀπαραιτήτως διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸν Χριστὸν, παρὰ μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπόλυτον πίστιν καὶ οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ περιεποιήθησαν καὶ ἐστόλισαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν μὲ τὴν θείαν γνῶσιν ἢ τὴν προηγουμένην κάθαρσιν τῆς ψυχῆς τῶν καὶ μετὰ προσήλθον εἰς τὸ βάπτισμα. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ γνωρίσῃ ἐκεῖνος ποῦ ἔρευνᾷ τὰς Γραφάς⁴⁷ ἀπὸ ὅσα ἐδίδαξαν καὶ ἔπραξαν οἱ ἀποστόλοι· διότι ἔχει γραφῇ: «Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα ἅγιον· οὐπὼ γὰρ ἦν ἐπ' αὐτῶν ὅπως ἐπιτιωκός, μόνον δὲ θεοβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον»⁴⁸. Εἶδες πῶς συμβαίνει ὥστε ὅλοι ὅσοι βαπτίζονται νὰ μὴ παίρνουν ἀμέσως τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Ἐδιδάχθης τώρα ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἀποστόλους ὅτι, καὶ ἐπίστευσαν μερικοὶ καὶ ἐβαπτίσθησαν, ἐν τούτοις
- 340 διὰ τοῦ βαπτίσματος δὲν ἐφόρεσαν τὸν Χριστὸν⁴⁹; Διότι ἐὰν αὐτὸ συνέβαινε, δὲν θὰ εἶχον ἀνάγκην μετὰ τὸ βάπτισμα νὰ τοὺς διαβασθῇ εἰδικὴ εὐχή καὶ νὰ θέσουν ἐπάνω τῶν τὰ χεῖρια τῶν οἱ ἀπόστολοι· διότι ὅταν ἐδέχοντο τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐδέχοντο τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Διότι δὲν εἶναι ἄλλο πράγμα ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλο τὸ Πνεῦμα· καὶ ποῖος τὸ λέγει αὐτό; Ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὅταν ὠμίλησε πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα καὶ τῆς εἶπε: «Πνεῦμα ὁ Θεός»⁵⁰. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ἄρα εἶναι ὅ,τι καὶ ἡ φύσις τῆς θεότητος, δηλαδὴ πνεῦμα, καὶ συνεπῶς ἐκεῖνος ποῦ ἔχει αὐτὸν ἔχει τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ἐκεῖνος δὲ ποῦ ἔχει τὸ Πνεῦμα,

47. Πρβλ. Ἰω. ε' 39.

48. Πράξ. η' 14 - 17.

49. Γαλ. γ' 27. Πρβλ. καὶ Ἠθικά, Λόγος 5, 61.

50. Ἰω. δ' 24.

ἔχει πάλιν τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, καθὼς λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Τὸ δὲ πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστι»⁵¹.

350 Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, ἀδελφοί, νὰ προσέχωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ γνωρίζωμεν μὲ πᾶσαν ἀκρίθειαν τὰς ψυχὰς μας, ἐὰν ἐδέχθημεν τὸν Κύριον Ἰησοῦν ὁ ὁποῖος ἐκηρύχθη εἰς ἡμᾶς⁵² καὶ ἐὰν τὸν ἔχωμεν ἐγκατεστημένον μέσα μας, ὥστε, καθὼς λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν ἀπεκτήσαμεν ἀπὸ αὐτὸν τὴν δυνατότητα νὰ γίνωμεν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ⁵³. Καθένας λοιπὸν ἂς προσέχη εἰς ἐκεῖνα ποὺ λέγονται ἀπὸ τὰς ἀγίας Γραφὰς καὶ ἂς γνωρίση τὸν ἑαυτὸν του, καθὼς εἶπομεν, ὥστε νὰ μὴ κοροϊδεύῃ ἀδίκως τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἐνῶ νομίζει ὅτι εἶναι πιστός, νὰ ἀποδειχθῇ ἄπιστος, καὶ ἐνῶ νομίζει ὅτι ἔχει τὸν Κύριον μέσα του, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σῶμα του
360 τελείως ἄδειος καὶ νὰ καταδικασθῇ ὡς ἀπολύτως ἐστερημένος ἀρετῆς, ἀφοῦ τοῦ ἀφαιρεθῇ καὶ ἐκεῖνο ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει⁵⁴ καὶ θὰ ριφθῇ μέσα εἰς τὴν φωτιάν⁵⁵. Ἀπὸ ποῦ ὅμως θὰ γνωρίσωμεν ἐὰν πράγματι ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα μας καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἐρευνήσωμεν μὲ ἀκρίθειαν τοὺς ἑαυτοὺς μας; Ἐὰν ἐπαναλαμβάνωμεν τὰ λόγια τῶν θείων Γραφῶν καὶ νὰ θάζωμεν αὐτὰ ὡς ἄλλους καθρέπτας⁵⁶ ἀπέναντι εἰς τὰς ψυχὰς μας, τότε μέσα εἰς αὐτὰ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν θὰ γνωρίσωμεν πολὺ καλὰ ὁλόκληρον τὸν ἑαυτὸν μας. Ἄλλ' ἂς ἀνεβάσωμεν τὸν λόγον εἰς ὀψηλοτέρας πνευματικὰς σφαίρας, καὶ εἴθε ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ λόγον ὥστε νὰ ἀνοίξῃ τὸ ἀκάθαρτον στόμα μου⁵⁷ καὶ νὰ ἐκθέσω πρὸς σᾶς τοὺς ἀδελφούς μου τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἀντιληφθῇτε ἐὰν εἶναι ἐντός σας ὁ Χριστός. Ἀπὸ σᾶς ἀπαιτῶ νὰ συγκεντρώσετε ὁλόκληρον τὴν προσοχήν σας· διότι, θὰ γίνῃ λόγος διὰ φοβερά πράγματα.

51. Β' Κορ. γ' 17.

52. Πρβλ. Πράξ. ε' 42 κ.ά.

53. Ἰω. α' 12.

54. Ακ. η' 18.

55. Πρβλ. Μτθ. κε' 41 κ.ά.

56. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ' 12 ἢ Ἰακ. α' 23.

57. Ἐφ. στ' 18.

- 370 «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαθε»⁵⁷. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν ποῦ εἶπεν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐφάνέρωσε ὁ λόκληρον τὴν ἀδιαίρετον Τριάδα, Θεὸν ὀνομάσας τὸν Πατέρα, Λόγον τὸν Υἱόν, ζῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὰ ὁποῖα αὐτὰ τρία Πρόσωπα ἀποτελοῦν ἓνα φῶς, τὸ ὁποῖον φωτίζει μέσα εἰς τὸ σκοτάδι. Εἰς ὁποῖον ὅμως σκοτάδι; Ἀσφαλῶς ὁμιλεῖ διὰ τὸ σκοτάδι ποῦ ἐπικρατεῖ μέσα εἰς τὴν ὁρατὴν κτίσιν· διότι ὁ Θεὸς εἶναι παρὼν εἰς τὸ κάθε τι καὶ παντοῦ, εἶναι φῶς καὶ φωτίζει· «καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ κατέλαθε» ἀντὶ νὰ εἴπῃ: δὲν ἄγγιζεν αὐτὸν οὔτε ἡ παραμικρὰ ἀκαθαρσία τῆς ἁμαρτίας, οὔτε ἡμπόδισεν αὐτὸν ἡ ὕλική δημιουργία νὰ φωτίζῃ, οὔτε τὸν ἐγνώρισεν, οὔτε τὸν εὗρηκε, οὔτε ἠνώθη μαζί του, οὔτε τὸν εἶδε. Δι' αὐτὸ ἐπανέρχεται κατωτέρω διὰ δευτέραν φοράν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ νόημα τοῦ χωρίου περισσότερον κατανοητό, λέγοντας: «Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω»⁵⁸. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, λέγει, ὁ Θεὸς ἦτο παντοῦ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δίδει ζωὴν εἰς κάθε ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐρχεται εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἦτο εἰς τὸν κόσμον πρὶν ἀκόμη δημιουργήσῃ τὸν κόσμον. Κατὰ ποῖον τρόπον καὶ πῶς ἐξηγεῖται αὐτό; Διότι ὅλα τὰ δημιουργήματα πρὶν γίνουν αὐτὸ ποῦ εἶναι σήμερα προὔπηρξαν πλησίον αὐτοῦ καὶ μέσα εἰς αὐτόν· διότι αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔχουν ἀκόμη γεννηθῇ δὲν εἶναι ὥσάν νὰ μὴ ὑπάρχουν, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν εἶναι ὥσάν νὰ ἔχουν κιόλας γίνεи. Ὅταν ἀργότερα ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, λέγει, δὲν ἀπεμακρύνθη τοπικῶς ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἦτο μέσα εἰς αὐτόν καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν ἐγνώρισε.
- 380 Κατὰ ποῖον τρόπον ὅμως πρὶν δημιουργήσῃ τὸν
- 390

58. Ἱω. α' 9 - 10.

400

410

κόσμον ἦτο παντοῦ καί, ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἦτο μέσα εἰς τὸν κόσμον φωτίζων καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν ἀντελήφθη (κατενόησε); Συγκεντρώστε ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν σας διὰ νὰ τὸ καταλάβετε. Δὲν ἀπεμακρύνθη τοπικῶς «ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν»⁵⁹, λέγει, «ὅταν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ὑλικὸν αὐτὸν κόσμον, ἀλλ' ἀπεμακρύνθη ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν δόξαν τῆς θεότητός του, ἐπειδὴ εἶναι προφανὲς ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τὸν ἐπλησίασε ἢ καθ' οἷονδήποτε τρόπον τὸν ἀντελήφθη καὶ ἀφοῦ, λοιπὸν, εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ ὅλα, ἄρα γίνεται ὁλοφάνερὸν ὅτι καὶ μέσα εἰς ὅλα ὑπάρχει. «Καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐπιγινώσκει, λέγει, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὁ ἔάν θούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι»⁶⁰. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται μέσα εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος ἀγνοεῖ, ἦλθε κατὰ τὴν ἐνανθρώπησίν του εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ποῦ εἶναι ἰδικός του καὶ οἱ ὑποτιθέμενοι ἰδικοὶ του δὲν τὸν ἐδέχθησαν⁶¹. Ἰδικά του δὲ ὠνόμασεν ὁ εὐαγγελιστὴς τὸν κόσμον γενικῶς καὶ ὅλους ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον καὶ διότι αὐτὸς εἶναι δημιουργὸς των καὶ κύριος καὶ διότι ὡς ἄνθρωπος ἔχει μὲ αὐτοὺς σαρκικὴν συγγένειαν. Μὴ λοιπὸν προσπεράσῃς χωρὶς νὰ προσέξῃς ὅσον πρέπει τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ φρόντισε νὰ γνωρίσῃς ὅτι ὁ Λόγος ὁ ὁποῖος προαιωνίως ἦτο πλησίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι Θεὸς καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει ἐντὸς του τὴν ζωὴν καὶ ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὰ πάντα καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι φῶς, τὸ ὁποῖον φωτίζει κάθε ἄνθρωπον αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο μέσα εἰς τὸν κόσμον προτοῦ δημιουργηθῇ ὁ κόσμος καὶ ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ εὐρίσκεται μέσα εἰς αὐτὸν καὶ ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖται ἅ-

59. Ἀπὸ τὴν προσευχὴν «Βασιλεῦ οὐράνιε,...».

60. Λκ. ι' 22.

61. Ἰω. α' 11. Τὸ χωρίον ἔχει διπλὴν ἐννοίαν, γενικὴν καὶ εἰδικήν. Ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν ὡς ἰδικά του δημιουργήματα. Ἀπὸ πλευρᾶς ὁμως σχέσεων ἰδικοὶ του ἐλογίζοντο ἰδιαίτέρως οἱ Ἑβραῖοι («ὁ λαός μου» λαός περιούσιος) καὶ ἡ χώρα των, διότι ἐκεῖ ἐγένεν ὁ νέκαθεν πρὸ αἰσθητῇ ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁμως αὐτοὶ οἱ ἰδικοὶ του...

πὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ αὐτὸν δὲν γίνεται κατανοη-
 τός, αὐτὸς ἔλαβε ἀνθρώπινον σῶμα καὶ ἦλθεν εἰς τὸν
 κόσμον, μὲ σκοπὸν εἰς ἐκείνους μὲν οἱ ὅποιοι δέχον-
 ται αὐτὸν ἀπὸ πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τηροῦν τὰ
 παραγγέλματά του καὶ σηκώνουν εἰς τοὺς ὤμους των
 τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως
 νὰ φανερωθῇ ὡς Θεὸς καὶ νὰ γνωρισθῇ ποῖος ἀκρι-
 βῶς εἶναι, εἰς τὴν παροῦσαν μὲν ζωὴν εἰς περιωρισμέ-
 νον θαθμόν καὶ ἀναλόγως μὲ τὰς δυνατότητας καθε-
 νός, ὅταν δὲ συντελεσθῇ ἡ τελικὴ ἀνάστασις αὐτῇ ἡ
 420 γνῶσις θὰ εἶναι τελειότερα. Διότι λέγει: «Ὅσοι δὲ
 ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γε-
 νέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἱ οὐκ
 ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θε-
 λήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ Λό-
 γος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασά-
 μεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πα-
 τρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»⁶².

Νὰ λοιπὸν ποῖος εἶναι ὁ καθρέπτης διὰ τὸν ὅποιον
 σὰς ὠμίλησα ἀνωτέρω· εἶναι αὐτοὶ οἱ λόγοι. Καὶ πρό-
 σεξέ με διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ποῖον εἶναι τὸ ἀκριβὲς νό-
 ημα (ἢ πόσον σαφὲς εἶναι) τῶν λόγων τοῦ Εὐαγγε-
 λίου, πόσον καθαρά μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον ποῖα
 εἶναι τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ
 430 γνωρίζῃ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ
 τοὺς πλησίον του. Ὅσοι δὲ ἐδέχθησαν αὐτόν, λέγει,
 ὅσοι δηλαδὴ ἐπίστευσαν καὶ ὡμολόγησαν ὅτι αὐτὸς
 εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι μόνον ἄνθρωπος, ἔδωκεν εἰς αὐ-
 τοὺς τὴν δυνατότητα νὰ γίνουν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, ἀ-
 φοῦ τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ διαβό-
 λου, ὥστε νὰ μὴ εἶναι μόνον πιστοί, ἐὰν θεθαίως θὰ
 ἤθελαν νὰ ζοῦν μὲ γνώμονα τὰς ἐντολάς του, καὶ νὰ
 ἀποκτήσουν τὴν ἀγιότητα πού συνεπάγεται ἡ τήρησις
 τῶν ἐντολῶν, καθὼς λέγει εἰς ἄλλο σημεῖον: «Γίνεσθε
 ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι»⁶³, καὶ πάλιν: «Γίνεσθε οἰ-
 κτίρμονες, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ὁμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρ-

62. Ἰω. α' 12 - 14.

63. Α' Πτρ. α' 16.

μων ἐστίν»⁶⁴. Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἐκθέτει καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ υἱοθεσία, λέγοντας: «Οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Γέννησιν ἐδῶ ὀνομάζει τὴν πνευματικὴν μεταβολήν, ἡ ὁποία συντελεῖται καὶ γίνεται ὁρατὴ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ ἀληθέστατος Κύριος λέγει: «Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ»⁶⁵. Μέσα εἰς αὐτὸ λοιπὸν (τὸ Πνεῦμα) ὅσοι βαπτίζονται μεταβάλλονται εἰς φῶς ἀφοῦ εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸ φῶς καὶ γνωρίζουν ἐκεῖνον ποῦ τοὺς ἔχει γεννήσει (πνευματικῶς)· καὶ ὅχι μόνον τὸν γνωρίζουν, ἀλλὰ καὶ τὸν βλέπουν.

440 Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς ἡμᾶς μόνον τὸ βάπτισμα διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλ' εἶναι πλέον ἀναγκαῖα εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ μετάληψις τοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ, συνάγεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς: «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Καὶ περὶ τοῦ ὅτι οἱ λόγοι αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἀνωτέρω σημασίαν, ἄκουσε τὸν Κύριον ποῦ λέγει τὸ ἐξῆς: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ»⁶⁶. Ὅταν δηλαδὴ συμβῇ αὐτὸ (μεταλαμβάνωμεν δηλαδὴ τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα) καὶ ὅταν βαπτισθῶμεν ἡμεῖς πνευματικῶς διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ γίνωμεν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκατασταθῇ μέσα μας ὡσάν θεῖον καὶ αὔλον φῶς ὁ Λόγος ποῦ ἐφόρεσε σάρκα, διὰ τῆς μεταλήψεως ἀπὸ ἡμᾶς τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ, τότε εἶδαμεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὅχι δόξαν συνηθισμένην, ἀλλὰ τὴν δόξαν ποῦ ἀντλεῖ ὁ μονογενὴς Υἱὸς ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα του. 460 Ὅταν, λέγει, γεννηθῶμεν πνευματικῶς ἀπὸ αὐτὸν καὶ αὐτὸς κατοικήσῃ μετὰ τὸ σῶμα τοῦ μέσα μας καὶ ἡμεῖς κατοικήσωμεν ἐν γνωσεί μας μέσα εἰς αὐτόν, τότε τὴν ἰδίαν ἄκριθως σι-

64. Λκ. στ' 38.

65. Πράξ. ο' 5.

66. Ἰω. στ' 56.

γμήν, τὴν ἰδίαν ὥραν, πού αὐτὰ ἔγιναν, εἶδαμεν τὴν δόξαν τῆς θεότητός του, «δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός»⁶⁷, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δηλαδὴ κανεὶς ἄλλος, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἄνθρωπος, ἔχει. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι ἕνας, ἕνας δὲ εἶναι καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς του, ἄρα μία καὶ ἀδιαίρετος καὶ ἰσοδύναμος εἶναι καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἡ δόξα, ἡ ὁποία γνωστοποιεῖται καὶ φανερῶνεται εἰς ὅλους ἐκείνους πού θέλει ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ ὅποιον ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Λοιπὸν καθένας ἀπὸ σᾶς, ἀδελφοί, ἀφοῦ μὲ τὸν ἱδικόν του νοῦν σκύψῃ καὶ μελετήσῃ καὶ κατανοήσῃ τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν τῶν λόγων, ὡς ἴδῃ καὶ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐὰν ἐδέχθῃ καὶ ἔκανε κτῆμα τοῦ Θεοῦ Λόγον πού ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, ἐὰν ἔγινε παῖδι τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἔχῃ γεννηθῇ ὄχι μόνον ἀπὸ σὰρκά καὶ αἵμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐὰν ἐγνώρισε τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ πού ἔγινε ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ κατοικήσει ἐντός του καὶ ἐὰν εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν πού ἀντλεῖ ἕνας μοναχογιὸς ἀπὸ τὸν πανένδοξον πατέρα του, αὐτὸς ἔγινε πλέον Χριστιανὸς καὶ εἶδε τὸν ἑαυτὸν του πνευματικῶς ἀναγεννημένον καὶ ἐγνώρισε τὸν πατέρα πού τὸν ἐγέννησεν εἰς μίαν νέαν ζωὴν, ὄχι μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ μὲ τὸ ἔργον τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας. Ἄς παραμείνωμεν σταθερά, ἀδελφοί, εἰς αὐτὸν τὸν ἀλάνθαστον καθρέπτην καὶ ὡς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν θλαθεράν καὶ αἰρετικὴν διδασκαλίαν καὶ ἀντίληψιν ἐκενῶν πού ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν φανερῶνεται εἰς τὰς ἡμέρας μας εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς ἡ δόξα τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ μὲ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διότι ἡ δωρεὰ δίδεται μέσα (ἢ κατὰ) εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἡ ἀποκάλυψις πραγματοποιεῖται διὰ τῆς δωρεᾶς. Οὔτε συνεπῶς παίρνει κάποιος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀποκαλύπτεται καὶ νὰ βλέπεται ἀπὸ αὐτὸν πνευματικῶς οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ ἀποκάλυψιν, ἐὰν προηγουμένως δὲν φωτισθῇ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οὔτε δύ-

490 νатаι νά ὀνομάζεται ἀπόλυτα πιστός, ἐάν δέν δεχθῇ ἐντός του τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἔλεγεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Σαμαρείτιδα: «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»⁶⁸. Λέγει εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ εὐαγγελιστής: «Τοῦτο δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν»⁶⁹. Βλέπετε τώρα ὅτι πράγματι ἐκεῖνοι ποὺ δέν ἔχουν τὸ Πνεῦμα νά ὁμιλῇ καὶ νά ἐνεργῇ μέσα των εἶναι ἄπιστοι; Διότι ὁ Χριστὸς ποὺ τὸ λέγει αὐτὸ δέν λέγει ψέματα, ἐπεὶ δὲ δὲν διέπραξε ποτὲ ἁμαρτίαν καὶ πονηρίαν δέν εὗρέθη ποτὲ εἰς τὸ στόμα του⁷⁰. Ἐάν λοιπὸν ἐκεῖνος λέγῃ ὅτι θὰ δώσῃ τὸ Πνεῦμα εἰς ἐκείνους ποὺ πιστεύουν εἰς αὐτόν, ἀσφαλῶς ἐκεῖνοι ποὺ δέν ἔχουν τὸ Πνεῦμα δέν εἶναι ἀπὸ τὰ θάθη τῆς καρδίας των πιστοί.

500 Ἐάν δὲ κάποιος ἰσχυρίζεται ὅτι καθέννας ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς ἐπῆρε καὶ ἔχει τὸ Πνεῦμα κατὰ τρόπον ποὺ δέν γνωρίζει οὔτε τὸ αἰσθάνεται, αὐτὸς θλασφемеῖ, διότι θγάζει ψεύτην τὸν Χριστόν ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι «Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον» καὶ πάλιν: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ρεύσωσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος»⁷¹. Ἐάν λοιπὸν ἡ πηγὴ ἀναβλύξῃ νερό, ἀσφαλῶς τότε καὶ τὸ ποτάμι ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ αὐτὴν, καὶ ρεεῖ πρὸς τὰ κάτω θλέπεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θλέπουν· ἐάν δὲ αὐτά, σύμφωνα μὲ ἐκείνους ποὺ σκέπτονται ἔτσι, γίνονται μέσα μας χωρὶς ἡμεῖς νά τὸ γνωρίζωμεν, χωρὶς ἡμεῖς νά ἀντιλαμβανώμεθα τίποτε ἀπὸ αὐτά, τότε εἶναι φανερόν ὅτι οὔτε τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἀποτέλεσμα αὐτῶν καὶ παραμένει ἐντός μας, θὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν καθόλου, οὔτε θὰ ἴδωμεν τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ θὰ παραμεινώμεν πνευματικῶς νεκροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ ἀναίσθητοι, ὅπως εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ εἰς τὴν ἄλλην· καὶ ἔτσι, σύμφωνα μὲ αὐτά

68. Ἰω. 5' 14.

69. Ἰω. 7' 39.

70. Α' Πέτρ. 8' 22.

71. Ἰω. 7' 38.

ποῦ λέγουν αὐτοί, πάει χαμένη ἡ ἐλπίς μας⁷² καὶ ἡ προσπάθειά μας νὰ ζήσωμεν χριστιανικῶς θὰ ἀποδειχθῇ ἀνωφελής⁷³, ἀφοῦ ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμε νὰ παραμένωμεν εἰς τὸν θάνατον καὶ δὲν αἰσθανώμεθα ὅτι ζοῦμε μέσα εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτά, διὸ ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον πολλὰς φορὰς εἶπα καὶ θὰ τὸ ξαναπῶ καὶ δὲν θὰ παύσω ποτὲ νὰ τὸ λέγω. Ὁ Πατὴρ εἶναι φῶς, ὁ Υἱὸς φῶς, τὸ ἅγιον Πνεῦμα φῶς, καὶ τὰ τρία Πρόσωπα ἓνα φῶς ἄχρονο, ποῦ δὲν διαιρεῖται οὔτε ἀναμιγνύεται ὥστε νὰ γίνῃ μία ἀδιάκριτος μᾶζα, αἰώνιον, ἀδημιούργητον, χωρὶς νὰ ἔχῃ ποσότητα, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκας καὶ εἶναι ἀόρατον, ἐπειδὴ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ ὅλα καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ὑπάρχει καὶ εἶναι νοητόν, τὸ ὁποῖον ὅμως κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸ ἴδῃ προτοῦ καθαρισθῇ ψυχικῶς, οὔτε τὸ ἀπέκτησε προτοῦ νὰ τὸ ἴδῃ. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ὅσοι τὸ εἶδαν τὸ ἀπέκτησαν κίολας. Διότι πολλοὶ εἶδον μὲν τὸ Φῶς - Θεόν, δὲν τὸ ἀπέκτησαν ὅμως, ὅπως συμβαίνει μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἠξιώθησαν νὰ ἴδουν μέσα εἰς τὰ βασιλικά ταμεῖα ἀφθονα χρήματα καὶ ἔφυγαν χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ πάρουν τίποτε. Διότι πολλὰς φορὰς συμβαίνει μὲ ἐκεῖνοι ποῦ μετανοοῦν εἰλικρινὰ νὰ δέχωνται κατ' ἀρχὴν θεῖαν ἑλλαμψίν καὶ φωτισμόν, ἀμέσως ὅμως αὐτὴ ἡ θεὰ τοῦ φωτὸς χάνεται ἀπὸ τὴν ψυχὴν των' καὶ ἐὰν μὲν παραδώσουν ὀλοκλήρους τοὺς ἑαυτοὺς των μέχρις καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου καὶ τὸν ἐπιδιώξουν μὲ κάθε προσπάθειαν, παρουσιάζοντες ἀπὸ κάθε ἄποψιν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀξίους καὶ ἀκατηγόρητους εἰς τὸν Κύριον, τότε ἐπιστρέφει πάλιν εἰς αὐτοὺς ἡ θεὰ ἑλλαμψὶς καὶ τὴν ἀποκτοῦν πλέον ὀλοκληρωμένην καὶ ὀριστικὴν' ἐὰν ὅμως τεμπελιάσουν ὀλίγον καὶ ἀποφύγουν νὰ ὑποβάλλουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς μεγαλυτέρους κόπους πνευματικῶν ἀγώνων, ἐνδιαφερόμενοι περισσότερο διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν των, γίνονται ἀνάξιοι νὰ δεχθοῦν αὐτὸ τὸ δῶρον, καὶ δὲν μπαίνουν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν κατὰ

72. Α' Κορ. ιε' 17.

73. Πρδλ. Γαλ. β' 2. Φιλ. β' 18.

τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς των· ἐάν δὲ δὲν μποῦν τώρα, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν θὰ μποῦν οὔτε μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα (τὸν θάνατον). Διότι ἐάν ἐκεῖνος ὁ δοῦλος ποῦ ἐπῆρε τὸ ἓνα τάλαντον καὶ τὸ ἔκρυψε κατεδικάσθη⁷⁴, ἐπειδὴ δὲν τὸ ἐπολλάπλασιάσας, πόσον μεγαλυτέρα τιμωρία περιμένει ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος οὔτε καὶ ἐφύλαξε αὐτὸ ποῦ ἐπῆρε, ἀλλ’

540

ἔ; αἰτίας τῆς τεμπελιάς καὶ ἀδιαφορίας του τὸ ἔχασε. Εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν λοιπόν, καθὼς λέγει ὁλόκληρος ἡ θεόπνευστος Γραφή⁷⁵, εἶναι ἡ ἐορταστικὴ συνάθροισις τῶν ἐκλεκτῶν, ἐδῶ εἶναι ὁ στίθος τῶν ἀγωνισμάτων (πνευματικῶν), καὶ ἐδῶ εἰς μὲν τοὺς νικητάς δίδονται τὰ στεφάνια τῶν θραυείων ποῦ ἀποτελοῦν ἐγγύησιν τῆς μελλούσης δόξης, εἰς ἐκείνους δὲ ποῦ ἔχουν νικηθῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν γίνεται ἀπολύτως φανερά ἡ ἐντροπὴ καὶ ἡ τιμωρία ποῦ τοὺς ἀναμένει. Καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ τοῦ λόγου θὰ σοῦ τὴν ἐπιβεβαιώσουν οἱ ἅγιοι τεσσαράκοντα Μάρτυρες⁷⁶ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ποῦ ἐμαρτύρησαν χάριν τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἀπὸ αὐτοὺς οἱ μὲν τριανταεπνέα ἐνῶ ἀκόμη εὕρισκοντο μέσα εἰς τὴν παγωμένην λίμνην ἔλαθαν ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ τὰ στεφάνια τῆς δόξης, ἐνῶ ὁ τεσσαρακοστός ποῦ ἐλιποψύχῃσεν καὶ ἐδελεάσθη ἀπὸ τὰ θερμὰ λουτρά καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν λίμνην διὰ νὰ ζεστα-

74. Mtθ κε' 24 - 28.

75. Β' Τιμ. γ' 16.

76. Μαρτύρησαν τὸ 320 στή Σεβάστεια τῆς Ἀρμενίας ὅταν αὐτοκράτορας ἦταν ὁ Λικίνιος καὶ ἄρχοντας ὁ Ἀγρικόλας. Κατάγονταν ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ ὑπηρετοῦσαν στὸ ἴδιον «τάγμα». Ἐπειδὴ δὲν ὑπάκουσαν σὲ διαταγὴ τοῦ αὐτοκράτορα ν' ἀρνηθοῦν τὸ Χριστὸ ἐρρίφθησαν στὴν παγωμένη λίμνη, ἐξω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν λειτουργοῦσαν θερμὰ λουτρά γιὰ νὰ γίνῃ τὸ μαρτύριό τους πιὸ ἀνυπόφορο. Ἕνας λύγιος, ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ εἰς τὰ λουτρά ἀπέθανε. Τὴν ἴδιαν στιγμὴν ἓνας ἀπὸ τοὺς δημίους ἐπίστευσε εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐπῆρε τὴν θέσιν τοῦ ἀποστόλου. Τὴν ἐπομένην τὸ πρωὶ τὰ σώματά τους ἐρρίφθησαν στὴ φωτιά καὶ στὴ συνέχεια τὰ λείψανά τους στὸ ποτάμι. Οἱ Χριστιανοὶ ὅμως τὰ περιμάζεψαν. Τεμάχια εἶχε καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος ἐφιέρωσεν εἰς τοὺς Μάρτυρας καὶ ἓνα ὑπέροχον ἐγκωμιαστικὸν λόγον (P.G. τ. 31, 508 - 525). Ὡς τεσσαράκοντα Μάρτυρες ἀπαντῶνται καὶ ἄλλοι εἰς τὸ μαρτυρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας μας. ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

- 550 θῆ, ἀμέσως ἐξηφανίσθη καὶ ὠδηγήθη εἰς τὴν φωτιά
 πού θά τὸν κατακαίῃ αἰωνίως. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστρά-
 τιος⁷⁷ πού ἐγένεν κοσμοξάκουστος διὰ τὴν ἀρετὴν του,
 τὴν ὥραν πού ὑπέφερε χάριν τοῦ Χριστοῦ ἔλεγε: «Νῦν
 ἔγνων ὅτι ναὸς Θεοῦ εἰμι καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ οἰκεῖ ἐν
 ἐμοί. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνο-
 μίας»⁷⁸. Πρὸς τὸν εἰδωλολάτρην δὲ τύραννον πού τὸν
 ἐδίκαζεν ἀπαντοῦσε μὲ θάρρος: «Εἰ σοι τὰ αἰσθητή-
 ρια τῶν φρενῶν μὴ ἡλλοίωτο καὶ τῷ τῶν παθῶν φυ-
 ράματι μὴ μετεσκεύαστο πρὸς τὸ γαιῶδες ἢ ψυχὴ
 σου, ἔδειξα ἂν σοι τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον σωτῆρα
 καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην τυγχάνοντα»⁷⁹. Ἀντελή-
 φθης τώρα πῶς συμβαίνει ὥστε ἡ πίστις χωρὶς τὰ
 ἔργα εἶναι νεκρά⁸⁰; Διότι πρὶν ὁ ἅγιος μὴ εἰς τοὺς
 560 ἀγῶνας τοῦ μαρτυρίου, ἐπειδὴ εἶχε μόνον τὴν θεω-
 ρητικὴν πίστιν, δὲν εἶχε μέσα του τὸ ἅγιον Πνεῦμα·
 ὅταν ὁμως ἀπέδειξεν ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα τὸ μέ-
 γεθος καὶ τὴν ποιότητα τῆς πίστεώς του, τότε ἀντε-
 λήφθη ὅτι ὁ ἑαυτός του ἦτο ναὸς Θεοῦ καὶ εἶδε μὲ τὰ
 πνευματικὰ του μάτια τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἅγιον
 νὰ κατοικῇ μέσα του κατὰ τρόπον πού καὶ ὁ ἴδιος
 νὰ τὸ γνωρίζῃ. Τί θά ἤμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ σαφέ-
 στερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν;
 Ἐὰν δὲ μερικοὶ τυχὸν ἰσχυρισθοῦν ὅτι ἐκεῖνοι ἦ-
 σαν μάρτυρες, ἐκεῖνοι ἐθασανίζοντο χάριν τοῦ Χρι-
 στοῦ, καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ἡμεῖς νὰ γίνωμεν ἴσοι μὲ

77. Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τοῦ ὁσίου Εὐστρατίου πού ἐζησε κατὰ τὴν περίοδον τῆς Εἰκονομαχίας. Γεννήθηκεν εἰς τὴν Βιτζυνιστὴν τῆς Ταρσίας. Σὲ ἡλικίᾳ 20 χρονῶν κατέφυγε εἰς τὴν μονὴ τῶν Αὐγάρων στὸν Ὀλυμπον τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ ἀνῆλθεν ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειότητος. Παρ' ὅλας δὲ τὰς ἀντιρρήσεις του ἐξελέγη ἡγούμενος τῆς μονῆς. Δι' ἓνα διάστημα, κατόπιν συμβουλῆς φίλων του ὑψηλὰ ἱσταμένων, ἐγκατέλειψε τὴν μονὴν διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν μονίαν τῶν εἰκονοκλαστῶν. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἐπέστρεψε καὶ συνέχισε τὴν ἀσκησίν του μέχρις ἡλικίας 95 χρονῶν κοιμηθεὶς ἡσυχῶς. Ἑορτάζεται εἰς τὰς 9 Μαρτίου.

78. Οἱ λόγοι εἶναι μᾶλλον τοῦ προηγουμένου ἁγίου (P.G. 117. 845 B - C).

79. Ἐδῶ πιθανῶς νὰ πρόκειται διὰ τὸν ἕτερον ἅγιον Εὐστράτιον, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (P.G. 116' 476 D).

80. Βλ. Ἰοκ. 6' 20.

570 εκείνους, πρὸς αὐτοὺς θὰ ἀπαντήσωμεν τὸ ἐξῆς: Καί
 σεῖς οἱ ἴδιοι, ἐὰν θεθαίως θέλετε, ἐφ' ὅσον ὑποφέρε-
 τε καὶ τιμωρεῖσθε χάριν τοῦ Χριστοῦ ὅπως ἀκριβῶς ἐ-
 κκρίνοι θὰ μαρτυρήσετε κάθε ἡμέραν, ὅχι μόνον κατὰ
 τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν νύκτα
 καὶ καθ' ὅλας τὰς ὥρας. Καὶ μὲ ποῖον τρόπον θὰ γί-
 νῃ αὐτό; Ἐὰν καὶ σεῖς ἀποφασίσετε νὰ ἀρχίσετε τὸν
 ἀγῶνα ἐναντίον τῶν καταστρεπτικῶν δαιμόνων, ἐὰν
 διαρκῶς εὐρίσκεσθε ἀντιμέτωποι μὲ τὴν ἁμαρτίαν καὶ
 τὸ ἰδικό σας θέλημα. Διότι ἐκεῖνοι οἱ μάρτυρες εἶχαν
 νὰ ἀντιμετωπίσουν σκληροὺς ἀρχοντας (ἀνθρώπους), ἡ-
 μεῖς ὅμως καλούμεθα νὰ πολεμήσωμεν τοὺς δαίμονας
 καὶ τὰ καταστρεπτικά πάθη τοῦ σώματος, τὰ ὅποια
 580 κάθε μέρα καὶ κάθε νύκτα καὶ κάθε ὥρα ἐπιτίθενται
 μὲ βιαιότητα ἐναντίον τῶν ψυχῶν μας καὶ μᾶς ἐξα-
 ναγκάζουν νὰ πράξωμεν ὅσα δὲν ἀρμόζουν εἰς τὴν
 εὐσέβειαν καὶ ὅσα ἐξοργίζουν τὸν Θεόν. Ἐὰν λοιπὸν
 ἀντισταθῶμεν εἰς αὐτὰ καὶ δὲν πέσωμεν νὰ προσκυνή-
 σωμεν τὸ εἶδωλον τῆς Βάαλ⁸¹ (δὲν ὑποκύψωμεν δηλα-
 δὴ εἰς τὰ ἁμαρτωλά μας πάθη), οὔτε ὑπακούσωμεν
 εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν πονηρῶν δαιμόνων, οὔτε θὰ γί-
 νωμεν ὑπηρεταὶ τῆς σαρκός, φροντίζοντες νὰ ἱκανο-
 ποιήσωμεν τὰς ἐπιθυμίας τῆς⁸², τότε ἀσφαλῶς θὰ γί-
 νωμεν καὶ ἡμεῖς μάρτυρες, μὲ τὸ νὰ ἀγωνιζώμεθα ἐ-
 ναντίον τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμούμεθα δηλαδὴ
 τοὺς μάρτυρας καὶ τὰ ἀθάστακτα θασανιστήρια ποὺ
 ὑπέστησαν καὶ δι' αὐτὸ ἀντιστεκόμεθα εἰς τὰς ἐπιθέ-
 σεις καὶ τὰς εἰσγήσεις τοῦ διαβόλου· ἀφοῦ δὲ θὰ
 στρέφωμεν τὴν προσοχὴν μας πρὸς τὰ θάσσανα ἐκεῖ-

81. Εἰδωλικὴ θεότητα τῶν Χαναανίων, Φοινίκων κ.ἄ. λαῶν τῆς
 Ἀνατολῆς. Ἄλλοι λεγόταν καὶ Βήλ ἢ Βήλας. Πιθανὸν νὰ ἦταν προ-
 σωποποίησις τοῦ ἡλίου. Εἰς τὴν ἐβραϊκὴν σημαίνει κύριος, αὐθέντης.

Ὁ ἴδιος ἦταν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ ἄρρενος, ἐνῶ ἡ γυ-
 ναῖκα τοῦ Ἀστάρτη τοῦ θήλεος. Ἡ λατρεία του συνδεῖτο ἀπὸ αἰ-
 σθησιακὰς τελετὰς. Συχνὰ οἱ Ἰσραηλίται ἐγκατέλειπον τὸν ὀληθινὸν
 Θεὸν καὶ ἐλάτρευον τὸν Βάαλ. Ἔτσι προήλθε τὸ «κλίνειν γόνυ τῇ
 Βάαλ». Αὐτὸ προκαλοῦσε τὴν ὀργὴν καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ. Εἰς
 τὰ ἱστορικὰ καὶ προφητικὰ βιβλία τῆς Π.Δ. πολλάκις ἀναφέρεται ἡ
 αἰσχρὰ αὐτῇ θεότης (Βλ. καὶ Ρωμ. ια' 4).

82. Ρωμ. ιγ' 14.

590 νων καὶ θὰ σκεπτόμεθα ἀπὸ τὰ θάθη μας πόσον ἡ-
 μείς ὑστεροῦμεν τῆς ἰδικῆς των ἀθλήσεως καὶ θὰ στε-
 νάζωμεν μὲ πόνον, θὰ δεχθῶμεν τὰ ἴδια μ' ἐκείνους
 στεφάνια, ἂν καὶ ὄχι κατὰ τὴν ποσότητα, ἀλλὰ κατὰ
 τὴν ποιότητα τοῦ μαρτυρίου ἐγίναμεν ἴσοι μὲ ἐκείνους
 συμφωνῶν μὲ τὴν ἀγαθότητα τοῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς ἐξ οὐ-
 ρανοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἂν καὶ δὲν θὰ ἤμεθα ἴσοι μὲ ἐκεί-
 νους ὡς πρὸς τὸ θάρρος καὶ τὴν παρρησίαν, ἀλλὰ θε-
 θαίως θὰ ἤμεθα ἴσοι ὡς πρὸς τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν
 πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν διὰ τὴν σκληρότητα τῶν
 πνευματικῶν μας ἀγώνων.

600 Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἐσώθησαν ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τὰ
 θάσανα τοῦ μαρτυρίου, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τὰ
 θάσανα τῆς ἀσκήσεως ἐλπίζομεν νὰ σωθῶμεν καὶ ἐ-
 κείνοι καὶ ἡμεῖς δὲ θὰ σωθοῦμε προπάντων ἀπὸ τὴν φι-
 λανθρωπίαν τῆς δωρεᾶς τοῦ Δεσπότη· ἐκεῖνοι ἀπὸ
 τοὺς μαρτυρικοὺς ἰδρώτας καὶ ἀγῶνας, ἡμεῖς ἀπὸ δά-
 κρυα καὶ ἀγῶνας ἀσκητικούς· ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν προσφο-
 ρὰν τοῦ αἱματός των, ἡμεῖς ἀπὸ τὴν περικοπὴν καὶ ἁ-
 600 πάρνησιν τοῦ θελήματός μας καὶ μὲ τὸ νὰ μένωμεν συ-
 νεχῶς ἀμετακίνητοι εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἔχωμεν μέσα
 μας τὴν συναίσθησιν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι πλησίον⁸³ καὶ
 κάθε ὥραν νὰ ἀναμένωμεν καὶ νὰ καλοδεχώμεθα τὸν
 θάνατον καὶ νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι καὶ νὰ ἀπλῶνωμεν τὸν
 αὐχένα διὰ νὰ ἀποθάνωμεν χάριν ὅποιασδήποτε ἐν-
 τολῆς τοῦ δεσπότη μας Θεοῦ παρὰ νὰ δεχθῶμεν νὰ
 παραθῶμεν αὐτὴν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον. Δι' αὐτὸ λοιπὸν
 καὶ ἡμεῖς ὅλοι, ἀδελφοί, ὀφείλομεν ἐξ Ἰσοῦ μὲ ἐκείνους
 νὰ περιφρονήσωμεν τὰ πράγματα αὐτῆς τῆς ζωῆς.
 Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι δυνατόν ὅλοι ἡ-
 μείς νὰ πάρωμεν τὰ ἄφθαρτα ἐὰν προηγουμένως
 δὲν σιχαθῶμεν ὥσάν νὰ εἶναι σκουπίδια⁸⁴ ὅλα ὅσα
 φθειρόνται, οὔτε νὰ κερδίσουν τὰ αἰώνια ὅσοι κρα-
 610 τοῦν σφιγκτὰ τὰ πρόσκαιρα, οὔτε νὰ ἀποκτήσῃ ὡς
 κάτοικον ἐντὸς τοῦ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς ἐγκαταστά-
 σεως ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖνος ὁ ὁ-

83. Β' Κορ. α' 9.

84. Φιλ. γ' 8.

ποιός ἔχει ὑποδουλωμένην τὴν καρδίαν τοῦ καὶ εἰς τὸ παραμικρὸν πάθος.

Διότι ὁ Θεός, ἀδελφοί, διὰ νὰ ἐπαναλάβω τὰ ἱδια, εἶναι φῶς, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει: «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Ἐάν λοιπὸν ὑποστηρίξης ὅτι φῶς εἶναι κατὰ τὴν σάρκα (ὡς ἄνθρωπος), ἄρα, ἀφοῦ ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκρῦθη, ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦς μαθητὰς καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ συνεπῶς κατὰ τὴν ἰδικὴν σου ἀποψιν ἔκτοτε ὅλος ὁ κόσμος παρέμεινε σκοτεινός. Ἐάν δὲ παραδέχεσαι καὶ ὁμολογῇς ὅτι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν εἶναι φῶς, τότε ἵπως συμβαίνει νὰ λέγῃς ὅτι εὐρίσκεται μὲν μέσα σου, ἀλλὰ δὲν τὸν βλέπεις; Ἐάν ὁ Χριστὸς εἶναι φῶς τοῦ κόσμου, τότε ἐκεῖνοι ποῦ δὲν τὸν βλέπουν εἶναι ἀσφαλῶς ὅλοι τυφλοί; Ἐάν δὲ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι φῶς, ὅπως πράγματι εἶναι φῶς, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέγῃς ὅτι δὲν τὸ βλέπεις καὶ νὰ νομίζῃς ὅτι τὸ ἔχεις μέσα σου χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃς; Ἐάν δὲ ὑποστηρίξης ὅτι τὸ Πνεῦμα σκεπάζεται μέσα σου ἀπὸ τὰ πάθη, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃς, θάζεις εἰς τὴν θεότητα περιορισμούς καὶ τὴν θέτεις ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς κακίας; διότι ἡ πονηρὰ σκέψις εἶναι σκοτάδι καὶ χωρὶς νὰ ἔξη διαπραχθῇ σωματικὴ ἁμαρτία. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι ἔχει μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον σκεπάζεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῶν παθῶν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον δὲν βλέπεται, αὐτὸς εἶναι σὴν νὰ λέγῃ ὅτι τὸ φῶς εἶναι αἰχμάλωτον τοῦ σκότους, ὅτι ἐνικήθη ἀπ' αὐτό; καὶ φυσικὰ δέχεται ὅτι λέγει ψέματα τὸ ἅγιον Πνεῦμα ποῦ λέγει τὸ ἑξῆς: «Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαθεν»⁸⁵. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγει ὅτι τὸ φῶς δὲν ἐξουδετερώνεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι, καὶ ὑποστηρίζεις ὅτι σκεπάζεται ἀπὸ τὴν μαυρίαν τῶν παθῶν ποῦ ὑπάρχουν μέσα σου; Φρόντισε λοιπὸν πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ γνωρίσῃς τὸν ἑαυτὸν σου —ὁποῖος καὶ ἂν εἴσαι σὺ ποῦ λέγεις αὐτό—, ὁ ὁποῖος ἁμαρτάνει ἐνσυνειδήτως; διότι ἔάν παρδεύεσαι καὶ ὁμολογῇς ὅτι τὸ σκοτάδι τῶν

παθῶν σκεπάζει τὸ φῶς πού ὑπάρχει μέσα σου, με αὐ-
 τὸ καὶ μόνον τὸν πρῶτον πού κατηγορεῖς εἶναι ὁ ἑαυ-
 τός σου, διότι γνωρίζεις ὅτι κάθесαι εἰς τὸ σκοτάδι⁸⁶
 καὶ εἶσαι ὑποδουλωμένος εἰς τὰ πάθη⁸⁷, καὶ ἐνῶ σοῦ
 παρεσχέθη ἡ δυνατότης νὰ γίνῃς τέκνον τοῦ Θεοῦ⁸⁸,
 640 δηλαδή τοῦ φωτός, καὶ νὰ ἀναδειχθῇς παιδί τῆς ἡμέ-
 ρας⁸⁹, ἐπειδὴ σὺ εἶσαι ἀδιάφορος καὶ θραδουκίνητος, ἐ-
 ξακολουθεῖς νὰ ζῇς μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, χωρὶς νὰ θέ-
 λῃς ν' ἀφήσῃς τὸ κρεββάτι τῆς πνευματικῆς ἀδιαφο-
 ρίας καὶ νὰ ἐπιδοθῇς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν
 τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου τὸ
 σύννεφον τῶν παθῶν, ἀλλὰ δὲν ἐλέπεις ἐκεῖνον ὁ ὁ-
 ποῖος κατέθηκεν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς διὰ τὴν ἰδικὴν σου
 σωτηρίαν νὰ εὐρίσκεται ὡσάν μέσα εἰς ἀκαθαρσίας,
 δηλαδή τὴν ἰδικὴν σου καρδίαν.

Δι' αὐτὸ λοιπὸν τὰ ἐξῆς λέγει τὸ φῶς: «Ἀπὸ ὅσα
 λέγεις θὰ σέ καταδικάσω, δοῦλε πονηρέ⁹⁰, διότι ἐνῶ
 ἦλθα, καθὼς σὺ λέγεις, καὶ ἐκατοίκησα μέσα σου ἐγὼ
 650 πού εἰμαι ἀπληρσίαστος καὶ διὰ τὰς οὐρανίας δυνάμεις,
 καὶ ἐνῶ τὸ ἐγνώριζες αὐτό, με ἄφησες νὰ μένω χωμέ-
 νος κάτω ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῶν ἰδικῶν σου ἁμαρτιῶν
 ἀφοῦ καὶ σὺ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖς τοῦτο· καὶ ἀνέμενον
 με ὑπομονὴν ἐπὶ τόσα χρόνια τὴν μετάνοιάν σου καὶ
 ἐπερίμενα νὰ ἐφαρμόσεις τὰς ἐντολάς μου, ἀλλ' ἐσὺ
 δὲν ἠθέλησες μέγρι τέλους οὔτε κατ' ἐλάχιστον νὰ
 με ἀναζητήσῃς, οὔτε με ἐλυπήθῃς πού καταπιεζόμεν
 καὶ ἀσφυκτιοῦσα ἐντός σου, οὔτε με ἄφησες νὰ εὐ-
 ρω τὴν δραχμὴν πού ἔχασα⁹¹, δηλαδή ἐσέ, ἐπειδὴ δὲν
 με ἄφησες νὰ ἀνάψω μέσα σου καὶ νὰ γίνω φλόγα
 καὶ ἔτσι νὰ σέ ἴδω, ἀλλὰ καὶ σὺ νὰ με ἴδῃς, ἀλλὰ
 με κατεδίκασες νὰ εἰμαι σκεπασμένος διαρκῶς ἀπὸ
 τὰ πάθη πού ὑπάρχουν μέσα σου. Φύγε μακριὰ λοιπὸν
 ἀπὸ ἐμέ, ἐργάτα τῆς ἁμαρτίας⁹², καὶ πέσε εἰς τὴν φω-

86. Πρβλ. Μτθ. δ' 16.

87. Πρβλ. Τίτ. γ' 3.

88. Ἰω. α' 12.

89. Α' Θεσ. ε' 5.

90. Λκ. ιθ' 22.

91. Λκ. ιθ' 8 - 9.

92. Λκ. ιγ' 27.

- 660 τιάν πού δὲν σβήνει ποτὲ καὶ ἔχει ἐτοιμασθῇ διὰ νὰ τιμωροῦνται εἰς αὐτὴν ὁ διάβολος καὶ τὰ ὄργανά του⁹³, ἐπειδὴ ἐπείνασα διὰ τὴν ἰδικὴν σου μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν καὶ σὺ ἡρνήθης νὰ μοῦ δώσης νὰ φάγω· ἡσθάνθην ὡσάν δίψαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σωθῆς, καὶ δὲν μοῦ ἔδωσες νὰ πιῶ· μέ συνήντησες γυμνὸν ἀπὸ τὰς ἰδικάς σου ἐναρέτους πράξεις, καὶ δὲν ἤλθες νὰ μοῦ τὰς φορέσης· εὗρισκόμην εἰς τὴν στενοτάτην καὶ θρωμεράν καὶ σκοτεινὴν φυλακὴν τῆς ἰδικῆς σου καρδίας, καὶ δὲν ἠθέλησες νὰ μέ ἐπισκεφθῆς ἢ νὰ μέ θγάλης εἰς τὸ φῶς· ἐνῶ ἐγνώριζες ὅτι ὑπέφερον κλινήρης ἀπὸ τὴν ἐπώδυνον ἀσθένειαν τῆς ἰδικῆς σου πνευματικῆς τεμπελιάς καὶ ἀπραξίας, καὶ δὲν μέ ἐπεριποιήθης μέ τὰ καλὰ σου ἔργα. Συνεπῶς φύγε μακριὰ ἀπὸ ἐμέ».
- 670 Αὐτὰ λοιπὸν θὰ εἴπῃ —τὰ λέγει ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν— πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι λέγουν μὲν ὅτι ἔχουν μέσα των τὸ ἅγ. Πνεῦμα, παραλλήλως ὁμῶς ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὸ κρύπτεται καὶ σκεπάζεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῶν παθῶν των καὶ οὔτε κἀν θλέπεται μέ τὰ πνευματικὰ μάτια τῆς ψυχῆς των. Πρὸς ἐκείνους λοιπὸν οἱ ὁποῖοι λέγουν μὲν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, διακηρύσσουν ὁμῶς ὅτι δὲν θλέπουν τὸ φῶς τῆς θεότητος αὐτοῦ, λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἐάν μέ εἶχατε πράγματα γνωρίσει⁹⁴, θὰ μέ εἶχατε γνωρίσει ὡσάν φῶς· διότι ἐγὼ εἶμαι πράγματι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁹⁵. Ἀλλοίμονον ὁμῶς εἰς ἐκείνους πού λέγουν: Πότε θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου⁹⁶; καὶ δὲν φροντίζουν νὰ μάθουν ποῖα καὶ τί εἶναι αὕτη ἡ ἡμέρα. Διότι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς πιστοὺς ἔχει γίνεαι καὶ διαρκῶς γίνεται καὶ δι' ὅσους τὴν ἐπιθυμοῦν εἶναι παροῦσα. Διότι ἐάν ἐκεῖνος εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἀποστόλους του ὅτι θὰ εἶναι μαζί μας μέχρι νὰ τελειώσῃ ἡ παροῦσα ζωὴ τοῦ κόσμου⁹⁷, τότε κατὰ ποῖον τρόπον, ἐνῶ εἶναι μαζί μας, θὰ ἔλθῃ; Αὐ-
- 680

93. Μτθ. κε' 41.

94. Ἰω. ιδ' 7.

95. Ἰω. η' 12.

96. Πρβλ. Ἀμώς ε 18.

97. Μτθ. κη' 20.

τὸ εἶναι ἀδιανόητον. Διότι δὲν εἴμεθα παιδιὰ τοῦ σκό-
τους καὶ παιδιὰ τῆς νύκτας διὰ τὰ ἐλθῇ τὸ φῶς καὶ
μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτά⁹⁸, ἀλλ' εἴμεθα παιδιὰ τοῦ
φωτός καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου· δι' αὐτὸ καὶ ζοῦ-
με μέσα εἰς τὴν ἀπεραντοσύνην τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου
καὶ πεθαίνομεν ἠνωμένοι μὲ αὐτὸν καὶ θὰ ζήσωμεν αἰ-
ωνίως μαζὶ μὲ αὐτόν⁹⁹, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος. Σχετι-
κῶς μὲ αὐτὸ δὲ λέγει τὸ ἐξῆς καὶ ὁ θεολόγος Γρηγό-
ριος: «Ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοη-
τοῖς Θεός»¹⁰⁰. Αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι καὶ ἡ μέλλουσα
ζωὴ καὶ ἡ ἀνυκτὴ ἡμέρα καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,
νυφικὸς θάλαμος καὶ βασιλικὸ δωμάτιο καὶ χώρα τῶν
πράων¹⁰¹ καὶ θεῖος παράδεισος καὶ βασιλεὺς καὶ ὑ-
πηρέτης, καθὼς ὁ ἴδιος ἔχει εἶπει: «Μακάριοι οἱ δοῦ-
λοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὕρήσει γρηγο-
ροῦντας· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτοὺς
καὶ περιζώσάμενος διακονήσει αὐτοῖς»¹⁰².

Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐ-
τά, τὰ ὅποια δὲν εἶναι δυνατόν κάποιος νὰ τὰ ἀπαριθ-
σῇ, θὰ γίνῃ ὁ Χριστὸς εἰς ἐκεῖνους ποὺ πιστεύουν εἰς αὐ-
τόν¹⁰³ ὅχι μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ πρωτί-
στως εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ζωὴν, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὴν ζωὴν
τὴν μέλλουσαν. Παρ' ὅλον ὅτι θεθαίως ἐδῶ θὰ εἶναι
καὶ ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς ἀτελέστερα καὶ ἐκεῖ τε-
λειότερα, ἐν τούτοις ὅμως ὅλα ὅσα ὑπάρχουν ἐκεῖ ἀπὸ
ἐδῶ ἀρχίζουν οἱ πιστοὶ νὰ τὰ βλέπουν καθαρὰ καὶ νὰ
τά γεύωνται μέχρις ἐνὸς βαθμοῦ· διότι οὔτε δέχονται
τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν ὑποσχέσεων εἰς τὴν παροῦ-
σαν ζωὴν, οὔτε, μὲ τὸ νὰ περιμένουν νὰ ἀπολαύσουν
τὴν πληρότητα τῶν ὑποσχέσεων, παραμένουν, ὅσον θὰ
εὕρισκονται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, χωρὶς νὰ δοκι-
μάσουν καὶ νὰ δεχθοῦν μερικῶς τὰ μέλλοντα ἀγα-
θά. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐφρόντισε καὶ ἐσχέδιασε νὰ

98. Α' Θεσ. ε' 5.

99. Πρβλ. Ἰω. ιβ' 35.

100. Γρηγ. Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 14, 8, P.G. 36' 89A.

101. Μτθ. ε' 5.

102. Λκ. ιβ' 37.

103. Βλ. Λόγος Ε' 3, 310.

710 χάριση εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως
 τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν
 αἰώνιον ζωὴν, μετὰ τὴν ψυχὴν μὲν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἡ-
 720 δι ζωὴν γινόμεθα ὅπως δὴ ποτε κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι
 τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ γινόμεθα ἀφθαρτοὶ
 καὶ ἀθάνατοι καὶ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ παιδιὰ τῆς ἡ-
 μέρας καὶ παιδιὰ τοῦ φωτός καὶ κληρονόμοι τῆς οὐ-
 ρανίου βασιλείας, ἀφοῦ ὡς γνωστὸν κουβαλοῦμεν αὐ-
 τὴν τὴν ἰδίαν τὴν βασιλείαν μέσα μας¹⁰⁴ — ὅλα δηλαδὴ
 αὐτὰ τὰ παίρνομεν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν μετὰ πλήρη
 συναίσθησιν καὶ γνῶσιν, ἐὰν φυσικὰ δὲν ὑπάρξωμεν
 σκάρτοι ὡς πρὸς τὴν πίστιν¹⁰⁵ ἢ δὲν ὑστερήσωμεν κατὰ
 τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν θείων ἐντολῶν—, ὅχι ὅμως καὶ με-
 τὰ τὸ σῶμα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ κουβαλᾶμε φθαρτὸν, ὅπως τὸ
 κουβαλοῦσε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ὁ Χριστός καὶ
 Θεός, καὶ ἐπειδὴ δεσμεύεται καὶ περιορίζεται ἀπὸ αὐ-
 730 τὸ ἡ ψυχὴ μας, δὲν ἐυνάμεθα τώρα νὰ δεχθῶμεν ἐν-
 τὸς μας ὁλόκληρον τὴν θείαν δόξαν ποὺ ἀποκαλύπτε-
 πτεται εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐνῶ βλέπομεν ὡσάν κάτοπτρον¹⁰⁵
 τὸ ἀπερίγραπτον (ἀνέκφραστον) πέλαγος τῆς θείας δό-
 ξης, νομίζομεν ὅτι βλέπομεν μίαν σταγόναν ἐκείνου τοῦ
 πελάγους καὶ δι' αὐτὸ λέγομεν ὅτι τώρα βλέπομεν τὰ
 μέλλοντα μέσα εἰς καθρέπτην καὶ κατὰ τρόπον παραβο-
 λικόν¹⁰⁶, παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως βλέπομεν τοὺς ἑαυτοὺς
 μας πνευματικῶς ὁμοίους μετὰ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος βλέπε-
 ται εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐνῶ βλέπομεν ὡσάν εἰς κάτοπτρον¹⁰⁵
 κείαν τῆς παραύσης ζωῆς· ὅταν δὲ γίνῃ ἡ ὁριστικὴ ἀ-
 νάστασις, τότε καὶ τὸ ὕλικόν καὶ φθαρτὸν τοῦτο σῶ-
 μα θὰ γίνῃ πνευματικόν· ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἀνέ-
 στησεν αὐτὸ μετὰ θείαν δύναμιν ἀπὸ τὸν τάφον ἀφοῦ
 προηγουμένως τὸ μετέβαλε ἀπὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθαρ-
 730 τόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅλοι ἡμεῖς θὰ πάρωμεν αὐτὸ
 πνευματικόν καὶ ὅσοι εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὁμοιά-
 σαμεν μετὰ αὐτὸν κατὰ τὴν ψυχὴν θὰ ὁμοιάσωμεν μετὰ
 αὐτὸν καὶ τότε καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶ-

104. Λκ. ιζ' 21.

105. Β' Τιμ. γ' 8.

106. Πρβλ. Β' Κορ. γ' 18.

μα, δηλαδή «ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα»¹⁰⁷, κατὰ τὴν φύσιν μὲν θὰ παραμείνωμεν ἄνθρωποι, θὰ γίνωμεν δὲ θεοὶ κατὰ χάριν, ὅπως ἐξεθαίως καὶ ἐκεῖνος ἦτο καὶ παρέμεινε κατὰ τὴν φύσιν Θεός, ἀπὸ ἀγαθότητα ὅμως ἐγένεν ἄνθρωπος. Ἐκεῖνοι, λοιπόν, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν εἰς ὅλην τοὺν ἔκτασιν αὐτὸ τὸ μυστήριον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἐπιθυμοῦν μὲ πολλὴν ἔντασιν τὸν θάνατον, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Οἱ δὲ ἐν τῷ σκήνῳ τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τὴν ἀποκάλυψιν ἐκδεχόμενοι τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ»¹⁰⁸.

Διότι ἐὰν τυχὸν δὲν συμβαίνει αὐτὸ καὶ οὔτε ἀπὸ ἐδῶ καθ' ὃν χρόνον φέρομεν ἀκόμη τὸ σῶμα δὲν συμμετέχομεν καὶ δὲν ἀπολαμβάνομεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, οὔτε παίρνομεν τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἡμεῖς οἱ ἐκλεγέντες ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ κληρονομήσωμεν τὴν αἰωνιότητα, ἄρα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶναι προφήτης καὶ ὄχι Θεός· ἀλλὰ καὶ ὅλα ὅσα λέγει τὸ Εὐαγγέλιό του, εἶναι προφητεῖς διὰ πράγματα ποὺ θὰ συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον καὶ ὄχι δωρεὰ τῆς χάριτος· ἐπίσης καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐδέχθησαν προφητείαν, ὄχι ὅμως καὶ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν προφητευθέντων, καὶ ἔτσι οὔτε ἐκεῖνοι ἐπῆραν κάτι ἀπὸ αὐτὰ οὔτε εἰς ἄλλους μετέδωσαν τὰς οὐρανίας δωρεάς ποὺ ἔφερεν ὁ Χριστός. Πόσο μεγάλη ἀγνοία ὅμως καὶ ποῖο ἀδιαπέραστο σκοτάδι σκεπάζει αὐτοὺς ποὺ σκέπτονται ἔτσι καὶ ὑποστηρίζουν αὐτά! Κατὰ τὴν ἀποψὶ λοιπὸν αὐτῶν ἡ πίστις μας εἶναι λόγια χωρὶς περιεχόμενον, ἄδεια ἀπὸ ἔργα. Διότι ἐὰν ἐφανερώθη εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἡ σώζουσα αὐτοὺς χάρις τοῦ Θεοῦ¹⁰⁹ μόνον μὲ λόγια καὶ ὄχι εἰς τὴν πραγματικότητα, καὶ νομίζομεν ὅτι τοιοῦτοτρόπως συνεκροτήθη τὸ μυστήριον τῆς πίστεώς μας, τότε ποῖος εἶναι περισσότερον ἀξιολύπητος ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς¹¹⁰; Ἐὰν τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ Θεός, πιστεύομεν δὲ ὅτι αὐτὸς δὲν βλέπεται συνεχῶς ἀπὸ κανένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄρα γε ποῖός εἶναι ἀπιστότερος ἀπὸ ἡμᾶς;

107. Α' Κορ. ιγ' 12.

108. Α' 1ω. γ' 2.

109. Τιτ. β' 11.

110. Α' Κορ. ιε' 19.

Ἐάν λοιπόν αὐτός εἶναι φῶς, ἡμεῖς δὲ ὑποστηρίζομεν ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐνδύονται δὲν τὸν αἰσθάνονται, τότε τί διαφέρομεν ἀπὸ τὸν νεκρόν; Ἐάν αὐτὸς μὲν εἶναι ἡ κληματαριά, ἡμεῖς δὲ οἱ κληματόβεργες¹¹¹, ἐάν δὲν ἔχωμεν καμμίαν αἴσθησιν τῆς ἐνώσεώς μας μὲ αὐτόν, τότε εἴμεθα ἄψυχοι καὶ ἄκαρποι καὶ ξηρὰ ξύλα, δηλαδή εὐφλεκτος ὕλη ποὺ τροφοδοτεῖ τὴν φωτιὰν τῆς αἰωνίου τιμωρίας μας. Ἐάν δὲ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τρώγουν τὴν σάρκα του καὶ πίνουν τὸ αἷμα του ἀποκτοῦν τὴν αἰώνιον ζωὴν¹¹², σύμφωνα μὲ τὰ ἰδικὰ του θεῖα λόγια, ἡμεῖς δὲ ὅταν τρώγωμεν αὐτὰ καὶ δὲν αἰσθανόμεθα νὰ γίνεταί μέσα μας τίποτε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι μὲ τὴν ὕλικήν τροφήν, οὔτε παίρνομεν ἐνσυνειδήτως μέσα μας ἄλλην (θεῖαν) ζωὴν, ἀρα ἐφάγαμεν μόνον κοινὸ ψωμί, ὅχι δὲ καὶ Θεόν. Διότι ἐάν ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ συνεπῶς τὸ ἅγιον σῶμα του δὲν εἶναι μόνον σάρκα, ἀλλὰ σάρκα καὶ Θεός, ἡνωμένα εἰς ἓνα ὁχωρίστως, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὸ ἓνα νὰ ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὸ ἄλλο ὥστε νὰ χάνῃ τὴν ἰδιαιτερότητά του, ὁ ὁποῖος κατὰ μὲν τὴν σάρκα —δηλαδή τὸν ἄρτον— εἶναι ὁρατὸς μὲ τὰ σωματικὰ μάτια, ἀόρατος δὲ κατὰ τὴν θεότητα μὲ αὐτά, ὁπωσδήποτε ὅμως βλέπεται μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο μέρος λέγει: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ»¹¹³. Καὶ δὲν εἶπε ὅτι μένει μέσα εἰς αὐτὰ καὶ αὐτὰ μέσα εἰς αὐτόν, ἀλλὰ μέσα εἰς ἐμέ, δηλαδή εἰς τὴν ἰδικήν μου δόξαν, εἰς τὸ ἰδικό μου φῶς, εἰς τὴν ἰδικήν μου θεότητα. Λέγει ἀκόμη: «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί»¹¹⁴. Ἐάν ὅλα αὐτὰ νομίζομεν ὅτι συμβαίνουν μέσα μας χωρὶς ἡμεῖς νὰ τὸ γνωρίζωμεν καὶ αἰσθανώμεθα, ἀρα ποῖος θὰ θρηνήσῃ κατὰ τρόπον ἀντάξιον τὴν ἰδικήν μας πνευματικὴν ἀναισθησίαν; Πράγματι κα-
νεις.

111. Ἰω. ιε' 5.

112. Ἰω. στ' 54.

113. Ἰω. στ' 56.

114. Ἰω. ιδ' 20.

Εἶναι πανευτυχεῖς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν μέ-
σα εἰς τὸ πνικτικὸν σκοτάδι¹¹⁵ τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος
ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὡς φῶς, διότι αὐτοὶ ἔγιναν παι-
διὰ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας.

780

Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι εἰς τὴν παροῦσαν ζω-
ὴν ἐφόρεσαν τὸ φῶς αὐτοῦ, διότι ἐνεδύθησαν ἀπὸ τώρα
τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου¹¹⁶· αὐτοὶ δὲν θὰ δεθοῦν εἰς τὰ χέ-
ρια καὶ τὰ πόδια, οὔτε θὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν αἰώνιον
φωτιάν τῆς κολάσεως.

Εἶναι εὐλογημένοι ὅσοι εἶδαν τὸν ἴδιον τὸν Χρι-
στὸν μὲ τὰ σωματικά των μάτια, τρισευλογημένοι δὲ
ὅσοι εἶδον καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν μὲ τὰ ψυχικά καὶ
πνευματικά των μάτια, διότι δὲν πρόκειται ποτέ νά γεύ-
θωῦν τὸν θάνατον¹¹⁷. Καὶ δὲν πρέπει νά θεωρῆς ἀπί-
στευτο καὶ ἀπραγματοποιήτο αὐτό, ἀφοῦ θλέπης νά
γίνεται καὶ εἰς τὰ ἐπίγεια πράγματα· διότι ὅσοι ἀπὸ
τούς καταδικασμένους εἰς θάνατον κατορθώσουν νά ἴ-
δουν τὸν βασιλέα, ἀμέσως ἀκυρώνεται ἡ ἀπόφασις θά-
σει τῆς ὁποίας θὰ ἐθανατώνονταν.

790

Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι τρώγουν καθ' ἡμέραν
τὸν Χριστὸν μὲ τέτοιαν συναίσθησιν καὶ ἀντίληψιν, ὁ-
μοίαν πρὸς ἐκείνην ποὺ εἶχεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὅταν
ἔβαζεν εἰς τὰ χεῖλη του τὸ κάρθουνο¹¹⁸, διότι αὐτοὶ θὰ
καθαρισθοῦν ἀπὸ κάθε ψυχικῇ καὶ σωματικῇ ἀκαθαρ-
σία¹¹⁹.

Εἶναι πανευτυχεῖς ὅσοι κάθε ὥραν γεύονται μὲ τὸ
στόμα τοῦ νοῦ των τὸ ἀνέκφραστον φῶς, διότι αὐτοὶ
θὰ περιπατοῦν χωρὶς νά σκοντάπτουν ἢ νά παρεκτρέ-
πωνται ὡς εἰς τὸ ἄπλετον φῶς τῆς ἡμέρας¹²⁰ καὶ ὁ-
λόκληρον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς των θὰ τὸν περάσουν
μέσα εἰς κατάστασιν εὐφροσύνης.

Εἶναι πανευτυχεῖς ὅσοι ἐγνώρισαν ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ
τὴν ζωὴν τὸ φῶς τοῦ Κυρίου ὡς εἰς νά εἶναι αὐτὸ ὁ ἴδιος

115. Ἰω. α' 5.

116. Μτθ. κβ' 10 - 11.

117. Μτθ. ιστ' 28. Ἰω. κ' 29.

118. Ἡσ. στ' 6.

119. Πρβλ. Β' Κορ. Ζ' 1.

120. Ρωμ. ιγ' 13.

800 ὁ Κύριος, διότι αὐτοὶ θὰ ἐμφανισθοῦν ἐνώπιόν του εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται ἐντροπὴν.

Εἶναι πανευτυχεῖς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ζοῦν πάντοτε, διότι αὐτοὶ καὶ τώρα καὶ αἰωνίως εἶναι καὶ πάντοτε θὰ εἶναι ἀδελφοὶ του καὶ συγκληρονόμοι.

Εἶναι πανευτυχεῖς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἀναψαν τὸ φῶς εἰς τὴν καρδίαν των καὶ διέτηρησαν αὐτὸ ἀσβεστον, διότι αὐτοὶ ὅταν φύγουν ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν θὰ συναντήσουν τὸν νυμφίον Χριστὸν¹²¹ γεμάτοι χαρὰ καὶ θὰ εἰσέλθουν μαζί του εἰς τὸ παλάτι τοῦ νυμφίου¹²² κρατοῦντες ἀναμμένες τὰς λαμπάδας των.

810 Εἶναι τρισευλογημένοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν ἐσκέφθησαν ποτὲ μέσα των ὅτι δὲν παίρνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ αὐτὴν κιόλας τὴν ζωὴν τὴν πληροφορίαν περὶ τῆς σωτηρίας των, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ἢ καὶ μετὰ τὸν θάνατον, διότι αὐτοὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ τὴν πάρουν τώρα.

Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι δὲν ἀμφιβάλλουν διὰ τίποτε ἐξ ὧων λέγονται ἢ ἐπέρασε ποτὲ ἀπὸ τὸ μυαλό των ὅτι αὐτὸ εἶναι ψέμα, διότι αὐτοί, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχουν τίποτε ἀπὸ οὗτά — πρᾶγμα ποῦ δὲν τὸ εὐχομαι —, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν θὰ προσπαθήσουν ἀσφαλῶς νὰ τὸ ἀποκτήσουν.

820 Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι ἐπιδιώκουν καὶ ἐπιθυμοῦν ἀπὸ τὰ θάθη τῆς ψυχῆς των νὰ ἔλθουν πρὸς τὸ φῶς¹²³, ἀφοῦ περιεφρόνησαν ὅλα τὰ ἄλλα, διότι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν καταφέρουν ἐφ' ὅσον θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ φῶς, ἀλλ' ἀσφαλῶς θὰ ἀποθάνουν μετ' ἀγαθὰς ἐλπίδας καὶ θὰ ἐπιτύχουν μὲν αὐτὸ εἰς μικρὰν ποσότητα, ἀλλ' ὅμως θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ φῶς.

Εἶναι τρισευλογημένοι ἐκεῖνοι ποὺ κλαῖνε διαρκῶς πικρά¹²⁴ διὰ τὰς ἁμαρτίας των, διότι αὐτοὺς θὰ

121. 'Ιω. γ' 21.

122. Λκ. κθ' 82.

123. 'Ιω. γ' 21.

124. Λκ. κθ' 82.

τούς τυλίξη τὸ θεῖον φῶς καὶ θά μεταβάλλῃ τὰ πικρὰ δάκρυα τῆς μετανοίας των εἰς γλυκὰ.

Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι φωτίζονται μετὸ θεῖον φῶς καὶ οἱ ὅποιοι βλέπουν τὴν πνευματικὴν των ἀτέλειαν καὶ ἀδυναμίαν καὶ ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀσχήμιαν τῆς ψυχικῆς των στολῆς, διότι αὐτοὶ θὰ κλαῖνε ἀδιακόπως καὶ μετὸ κεφαλونέρι τῶν δακρύων των θὰ καθαρισθοῦν.

830 Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι ἐπληροίωσαν εἰς τὸ θεῖον φῶς καὶ μῆκαν μέσα εἰς αὐτὸ καὶ μετεβλήθησαν ὁλόκληροι εἰς φῶς καὶ ἀνemieχθησαν τελείως μετ' αὐτό, διότι αὐτοὶ ἔβγαλαν ἀπὸ ἐπάνω των ἐντελῶς τὴν ἀκάθαρτον στολὴν καὶ ποτὲ πλέον δὲν θὰ χύσουν πικρὰ δάκρυα.

Εἶναι τρισευλογημένοι ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν τὸ ἔνδυμα τῆς ψυχῆς των ὡσὰν τὸν Χριστὸν ποὺ ἀστράφτει, διότι αὐτοὶ εἰς κάθε στιγμὴν θὰ πλημμυρίσουν ἀπὸ ἀπερίγραπτον χαρὰν καὶ γεμᾶτοι ἐκπληξιν θὰ δακρύσουν μετ' γλυκύτητα, ἀφοῦ διαπιστώνουν οἱ ἴδιοι ὅτι ἔχουν ἤδη γίνει παιδιὰ καὶ μέτοχοι τῆς ἀναστάσεως.

840 Εἶναι τρισευλογημένοι ὅσοι ἔχουν διαρκῶς ἀνοικτὸ τὸ πνευματικόν των μάτι καὶ κάθε φορὰ ποὺ προσεύχονται βλέπουν τὸ θεῖον φῶς καὶ συνομιλοῦν μαζί του στόμα μετ' στόμα¹²⁵, διότι αὐτοὶ εἶναι ἴσοι μετ' οὓς ἀγγέλους καὶ ἂν καὶ εἶναι τολμηρὸν νὰ τὸ εἶπῃ κανεὶς, ἔγιναν καὶ θὰ γίνουν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους· διότι ἐκεῖνοι μὲν δοξολογοῦν τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲ συνομιλοῦν μαζί του. Ἐὰν δὲ ἔγιναν καὶ γίνονται τέλειοι συνεχώσ, καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκονται εἰς τὴν ζωὴν καὶ στηρίζονται ἐπάνω εἰς τὴν φθορὰν τῆς σαρκός, ἄρ' αὖ γὰρ πόσον πῶς ἔνδοξοι θὰ γίνουν μετὰ τὴν τελικὴν ἀνάστασιν καὶ ἀφοῦ πάρουν τὸ πνευματικόν καὶ ἀφθαρτον σῶμα¹²⁶; Ἀσφαλῶς δὲν θὰ γίνουν μόνον ἴσοι μετ' οὓς ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ ὅμοιοι μετ' τὸν κύριον τῶν ἀγγέλων καθὼς ἔχει γραφῇ: «Οἶδ' αὖτε δέ, λέγει, ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα»¹²⁷.

125. Β' Ἰω. 12.

126. Βλ. Λόγος Α' 718 εε.

127. Α' Ἰω. γ' 2.

850 Εἶναι τριοευλογημένος ἐκεῖνος ὁ μοναχός, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς εὐρίσκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ βλέπει αὐτὸν καὶ βλέπεται ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἔχει τὴν αἴσθησιν ὅτι μετεφέρθη ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον, ὑπάρχει δὲ μόνον μέσα εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίσῃ ἐὰν εὐρίσκεται ἡνωμένος μὲ τὸ σῶμα του ἢ τὸ ἔχη ἀποβάλλει, διότι αὐτὸς θὰ ἀκούσῃ λόγια ποὺ δὲν λέγονται, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὰ προφέρῃ¹²⁸, καὶ θὰ ἴδῃ πράγματα ποὺ μάτι ἀνθρώπου δὲν εἶδε ποτέ, καὶ ἀφτὶ δὲν ἄκουσε, ὅτε σαρκικὴ ἀνθρωπίνη καρδιά ἐπεθύμησε¹²⁹.

860 Εἶναι πανευτυχὴς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶδε νὰ σχηματίζεται μέσα του τὸ φῶς τοῦ κόσμου (Χριστός), διότι αὐτὸς ἔχοντας μέσα του τὸν Χριστὸν ὡς ἔμβρυον, θὰ θεωρηθῇ μητέρα αὐτοῦ, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποὺ δὲν λέγει ποτέ ψέματα ὑπεσχέθη, λέγοντας: «Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι οὗτοί εἰσι». Ποιοί; «Οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ποιοῦντες αὐτὸν»¹³⁰. Συνεπῶς ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τηροῦν τὰς ἐντολάς, ἀποστεροῦν οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτοὺς τῶν θεληματικῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς δωρεᾶς, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι πραγματοποιήσιμον καὶ ἔγινε κατὰ τὸ παρελθόν καὶ γίνεται τώρα καὶ θὰ πραγματοποιηθῇ εἰς ὅλους ὅσοι πραγματοποιοῦν τὰς παραγγελίας του.

870 Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀφήσωμεν αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμὸν ἀγιογραφικῶς ἀστήρικτον, καὶ σχηματισθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι λέγομεν κάτι ἀπὸ μόνον μας καὶ παρουσιάζομεν τὰ ἀπραγματοποίητα ὡς πραγματοποιήσιμα, θὰ προσκαλέσωμεν καὶ πάλιν ἀνάμεσά σας αὐτὸν τὸν εὐλογημένον τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ στόμα τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιώνει ἀναντιρρήτως αὐτὸ ὅταν λέγῃ: «Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδῶν ἄχρις

128. Β' Κορ. ιβ' 2 - 4.

129. Α' Κορ. β' 9.

130. Ακ. η' 21.

880

οὐ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν¹³¹. Ἄρά γε ποῦ νὰ ἐννοῇ ὁ Παῦλος ὅτι θὰ σχηματισθῇ ὁ Χριστός; Εἰς ποῖον σημεῖον καὶ μέρος τοῦ σώματός μας φαντάζεσθε ὅτι θὰ γίνῃ αὐτό, εἰς τὸ μέτωπον, ἢ μήπως εἰς τὸ πρόσωπον ἢ τὸ στήθος; Ὅχι ἀσφαλῶς, ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας. Μήπως ὁμως ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν σας ὅτι αὐτὸς σχηματίζεται μέσα μας σωματικῶς; Ἀπόφευγε νὰ σκεφθῇς κάτι τέτοιο. Διότι σχηματίζεται μὲν μέσα μας, ἀλλὰ πνευματικῶς καὶ ὅπως ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὸ ὁμως δὲν σημαίνει ὅτι παραμένει ἀνεπαίσθητος, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἡ γυναῖκα ὅταν εἶναι ἐγγυος γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι σκιρτᾷ τὸ θρέφος μέσα εἰς τὴν κοιλίαν¹³² τῆς καὶ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ τῆς διαφύγῃ ὅτι ἔχει αὐτὸ μέσα τῆς, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ ἐκεῖνον ποῦ ἔχει τὸν Χριστὸν μέσα του σχηματισμένον, αὐτὸς καὶ τὰς κινήσεις, δηλαδὴ τὰς ἐλλάμψεις¹³³ αὐτοῦ γνωρίζει καὶ τὰ σκιρτήματα, δηλαδὴ τὰς πνευματικὰς ἀστραπάς αὐτοῦ δὲν ἀγνοεῖ καθόλου καὶ τὴν μορφήν αὐτοῦ ποῦ εἶναι μέσα του τὴν βλέπει· ὅπως ἀκριβῶς παρουσιάζεται τὸ φῶς τῆς λαμπάδας μέσα εἰς τὸν καθρέπτην, ὅχι φυσικὰ σὰν μία εἰκόνα (εἰδῶλο) χωρὶς πραγματικὴν ὑπαρξιν ὅπως ἐκεῖνο, ἀλλὰ παρουσιαζόμενον μέσα εἰς φῶς μὲ πραγματικὴν ὄντοτητα, τὸ ὁποῖον βλέπεται χωρὶς νὰ φαίνεται μὲ σχῆμα ἀσχημάτιστον καὶ μὲ ὄψιν χωρὶς ὄψιν καὶ τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς κατὰ τρόπον ἄγνωστον.

890

Τοιοιτοτρόπως λοιπόν, ἀδελφοί, γίνονται κατανο-

131. Γαλ. δ' 19.

132. Λκ. α' 44.

133. Πρέπει νὰ ἐπενθυμίσωμεν τὴν εἰδικὴν σημασίαν ποῦ ἔχει εἰς τοὺς μυστικοὺς θεολόγους ὁ ὅρος αὐτός. Ἡ ἐλλάμψις εἶναι μία ἐσωτερικὴ θέα τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει ὁ ἄνθρωπος μετὰ ἀπὸ μακρὰν ἀσκήσιν καὶ ἀπόλυτον ἐσωτερικὴν ἀναγέννησιν. Ἡ ἐλλάμψις εἶναι ἡ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰσοδος τῆς θεότητος ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ φωτός καὶ ἡ διάλυσις κάθε σκότους. Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ φωτός, ὁ ἐλλαμπόμενος βλέπει τὸν Θεόν καὶ βλέπεται ἀπὸ αὐτόν. Μεταβάλλεται ὁλόκληρος καὶ μετατίθεται τροπικῶς ἀπὸ τὰ τοῦ κόσμου καὶ γεύεται τὰ αἰώνια. Ἔτσι ἀποκτᾷ μὲν ἰδιόζουσαν αἴσθησιν, θὰ τὴν ἐλέγομεν θεοπτερίαν.

ητά τὰ ἀκατανόητα μυστήρια τῆς πίστεώς μας. Κατὰ
 τὸν ἴδιον τρόπον ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους θὰ πᾶ-
 νει καὶ θὰ ἐγκατασταθοῦν πραγματικῶς¹³⁴ ὁ Πατήρ
 καὶ ὁ Υἱὸς μέσα εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλέπονται καὶ κα-
 τανοοῦνται χωρὶς ἀμφιβολία καὶ γνωρίζονται ὅπως ἀ-
 κριβῶς εἶναι μέσα εἰς τὸ ἕνα φῶς, καθὼς εἴπαμε¹³⁵.
 Πρέπει ὅμως νὰ ἔχωμεν ὑπόψιν μας ὅτι ὅπως ἀκριβῶς
 συμβαίνει μ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κυνηγᾷ κάποιον ποὺ τρέ-
 χει, καίτοι νομίζει ὅτι εἶναι πλησίον του εἰς ἀπόστασιν
 900 ἑνὸς θήματος καὶ ἔχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸν ἔχει κιό-
 λας ἀγγίζει καὶ τὸν ἔπιασε μὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων
 του, δηλαδὴ παρὰ τρίχα, ὅπως συνήθως λέγομεν, ἐν
 τούτοις δὲν μπορεῖ νὰ τὸν πιάσῃ, τοιοῦτοτρόπως οὔτε
 ἐὰν κάποια μικρὰ σκέψις ἢ συνένωσις περισσοτέρων τῆς
 μιᾶς, ἐννοῶ ἀπιστίας ἢ ἀμφιβολίας ἢ φόβου, ἢ ὁποιοδῆ-
 ποτε πάθος ἐγκατασταθεῖ εἰς τὴν ψυχὴν μας χωρὶς νὰ
 τὸ ἀποδιώξωμεν, ἢ ἂν πάρωμεν καὶ κάμωμεν ἰδικόν μας
 ἀκόμη καὶ τὸ παραμικρόν ξένον πρᾶγμα, δὲν πρόκει-
 ται νὰ ἐνωθούμε μὲ τὴν θεότητα, οὔτε καὶ θὰ φθάσω-
 μεν ποτὲ εἰς τὸ ὕψος αὐτῆς τῆς δόξης. Διότι ὅπως ἐκεῖ
 τὸ «παρὰ τρίχα» δὲν ἐπέτρεψε νὰ πιασθῇ ὁ καταδιωκό-
 μενος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ εἰς τὰ πνευματικά τὸ ἐ-
 λάχιστον πάθος ἢ ἀμαρτημα μᾶς ἐμποδίζει νὰ φθάσω-
 μεν εἰς τὴν θέωσιν. Καὶ ἐὰν δὲν περιφρονήσωμεν ἀπο-
 λύτως ὥσάν νὰ ἐκλήθημεν νὰ μαρτυρήσωμεν, καὶ τὸ
 σῶμα καὶ τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν μας καὶ δὲν παραδώσω-
 μεν εἰς κάθε τιμωρίαν καὶ εἰς κάθε εἶδους θάνατον ὁ-
 λοκλήρους τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὰς ψυχὰς μας, χωρὶς
 νὰ ἐνθυμούμεθα τίποτε ἀπὸ ὅσα συντελοῦν εἰς τὴν δια-
 910 τήρησιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ φθαρτοῦ αὐ-
 τοῦ σώματος, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἐνδιαφερώμεθα διὰ τί-
 ποτε, τότε δὲν πρόκειται νὰ γίνωμεν φίλοι καὶ ἀδελφοὶ
 τοῦ Χριστοῦ, δὲν πρόκειται νὰ γίνωμεν συνεταῖροι καὶ
 συγκληρονόμοι τῆς βασιλείας του, οὔτε θὰ ἴδωμεν καὶ

134. Ἰω. ιδ' 23.

135. Βλ. Λόγος Α' 518 εε.

θά γνωρίσωμεν καὶ θά δοκιμάσωμεν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ ὁποῖα ὠμιλήσαμεν.

920 Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν κατῴρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τῆς τελειότητος καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπόκτησιν τῶν οὐρανίων καὶ ἀνεκτιμήτων αὐτῶν ἀγαθῶν ὡς ἐπιρρίπτῃ τὰς εὐθύνας μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἅς μὴ λέγῃ, ἐπιστρατεύοντας ἀθασίμους καὶ ἐνόχους δικαιολογίας¹³⁶, ὅτι εἶναι ἀδύνατον αὐτὸ νὰ γίνῃ, ἢ ὅτι ἐπιτυγχάνεται μὲν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' ὡς γνωρίζῃ ἀπὸ ὅσα λέγουν αἱ θεῖαι Γραφαί, ὅτι αὐτὸ μὲν ποὺ ἐλέγχθη ἄνωτέρῳ εἶναι καὶ ἀληθινὸν καὶ πραγματοποιήσιμον, καὶ γίνεται πραγματικότης καὶ τὸ γνωρίζει ὁποῖος τὸ ἐπιτυγχάνει, ἀλλ' ὅμως ἐξ αἰτίας τῆς ἀπραξίας καὶ τῆς μὴ πλήρους ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν καθέννας μόνος του στερεῖ τὸν ἑαυτὸν του, περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον, αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν· εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτά, ἀπὸ αὐτῆν μὲν τὴν ζωὴν ἐγεύθημεν καὶ ἐγνωρίσαμεν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός¹³⁷, εἰς τὴν ἄλλην δὲ νὰ ἴδωμεν ὁλόκληρον Αὐτὸν καὶ νὰ χαίρωμεθα μαζὶ μὲ αὐτὸν εἰς τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνεδιόκει· ἡ ζωὴ¹, ὁ ὁποῖος ζωογόνος αὐτὸς θάνατος συντελεῖται καθ' ἡμέραν κατὰ τρόπον αἰσθητὸν εἰς τοὺς τελείους κατὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀρετῶν ἐπιτυγχάνεται μὲ αἶμα (μαρτυρίου ἢ ἀσκήσεως)· καὶ ποῖα εἶναι τὰ καταφύγια τῶν ἀρετῶν καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἀναβαί-

136. Ψαλμ. ρμ' 4.

137. Ψαλ. λγ' 8.

1. Β' Κορ. 5' 10.

νει ἀπὸ τὸ πρῶτο σκαλοπάτι καὶ βαθμιαίως (ἀναβαίνοντας σκαλίσκαλὶ τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν) εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Περὶ τοῦ ὅτι εἰς τοὺς ἡθικῶς τελείους ὑπάρχει χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις καὶ οὐκ ἀκρυα, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἀναβλύζουν τὰ οὐράνια νερὰ τῆς θεολογίας. Καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου λέγεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναρριχώμεθα εἰς τὰ ἀξιώματα (ἐκκλησιαστικά), ἐὰν ἡ καρδιά μας δὲν εἴναι πλημμυρισμένη ἀπὸ τὴν χάριν, ἡ ὁποία καλεῖ καὶ ἀναθέτει εἰς τοὺς ἀξίους τὴν διαπομπήν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀκόμη ποιο εἶναι τὸ ἔργον τῶν πνευματικῶν προϊσταμένων, εἰς τί συνίσταται ἡ φροντίδα τῶν ποιμένων διὰ τὰ λογικά των πρόβαρα (πιστοὺς), καὶ πῶς πρέπει αὐτὰ νὰ ποιμνῶνται ἀπὸ τοὺς ποιμένας.

- 1 Τὰ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ νέκρωσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν τελικῶς προέρχεται ζωὴ καὶ εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ λογικῶς ἀνεξήγητον ἐνέργειαν αὐτῆς, ἡ ὁποία συντελεῖται συνεχῶς εἰς τοὺς τελείους κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν θεϊαν γνῶσιν δὲν τὰ καταλαβαίνει καθένας ποὺ τὰ ἀκούει, ἔστω καὶ ἂν κάποιος ἔτσι νομίζῃ, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν πλήρως καὶ ἀντελήφθησαν καθαρὰ τὸ ἱερῶτατον λόγιον τοῦ Ἀποστόλου ποὺ λέγει τὸ ἐξῆς: «Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὧσι καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες καὶ οἱ χρώμενοι
- 10 τῷ κόσμῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι»², τοιουτοτρόπως καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἐγκόσμια θὰ πρέπει νὰ αἰσθάνωνται ἀδιάφοροι δι' αὐτὰ καὶ ὅσοι ἐργάζονται θὰ περιέλθουν εἰς μίαν κατάστασιν ποὺ δὲν θὰ ἔχουν συνείδησιν ὅτι ἐργάζονται. Ἐπίσης καὶ τὸ ἄλλο χωρίον: «Ὡς νεκροί, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες»³. Μὴ λοιπὸν τυχὸν διαβάσῃς αὐτὰ ἐπιπολαίως καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νομίσης ὅτι ἀντι-

2. Α' Κορ. Ζ' 29 - 31.

3. Β' Κορ. στ' 9 - 10.

λαμβάνεσαι τὴν κρυπτομένην μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους δύναμιν καὶ τὰ θαθιά νοήματα, ἀλλὰ φανέρωσέ μου, ἀγαπητέ, μὲ κάθε λεπτομέρεια τὴν διάθεσιν καὶ τὴν κατάστασιν πού ἐπικρατεῖ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν σου, καὶ ἀπὸ τὰ πράγματα πού φαίνονται (τὰ ὁρατά) θά προσπαθῇσω νὰ σοῦ παρουσιάσω τὴν θαυτέραν σημασίαν αὐτῶν τῶν λόγων· συγκέντρωσε λοιπὸν τὴν προσοχὴν σου ὥστε νὰ ἀντιληφθῇς σωστά καὶ πλήρως τὸ νόημα τῶν λεγόμενων.

- 20 Ἐκεῖνος πού ἔχει πλέον πεθάνει (σωματικῶς), δὲν ἔχει ἀντίληψιν κανενὸς ἀπὸ τὰ ὁρατά πράγματα· καὶ ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει τίποτε, εἶναι ἐστερημένος ἀπὸ ὅλα, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ὅλα, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ πάντα· ἐκεῖνος δὲ πού κατέχει τὰ πάντα διὰ ποῖο ἄλλο πρᾶγμα τῆς ζωῆς θά ἤμποροῦσε νὰ στρέψῃ τὴν ἐπιθυμίαν του —ἀφοῦ δηλαδὴ ἀπέκτησε τὰ πάντα καὶ δὲν παρέλειψε τίποτε—, τὸ ὁποῖο καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιθυμήσῃ διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ; Ἄλλ' εἶναι πανευτυχὴς ἐκεῖνος πού ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα ἐπεδίωξε νὰ μάθῃ αὐτά, ἐκεῖνος πού μὲ προσωπικὴ του πείρα τὰ ἀπέκτησε καὶ τὰ εἶδε καὶ τὰ ἔμαθε. Διότι οἱ ἰδικοὶ μου λόγοι δὲν εἶναι χωρὶς περιεχόμενο, ἀλλ' εἶναι ὅπως τὰ σπίτια καὶ αἱ πόλεις καὶ τ' ἀνάκτορα εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τὰς χώρας εἰς κάθε τόπον, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ εἰς αὐ-
- 30 τὸν τὸν δρόμον πού ὀδηγεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχουν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ ἀρεταὶ ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατὰ τόπους. Ἡμεῖς λοιπὸν δι' ἐκεῖνα ὁμιλοῦμε, καὶ προσπαθοῦμε ὅσον ἐναι δυνατόν εἰς τὸν ἀνθρώπινον λόγον νὰ περιγράψωμεν καθαρώτερα τὰ μεγέθη καὶ τὰς ὡραιότητας τῶν ὁρατῶν ἐκείνων κτισμάτων. Ἐκεῖνος ὅμως πού διαβάζει αὐτὰ πού λέγομεν χωρὶς νὰ ἔχῃ ἴδει τὰ κτίσματα, πῶς ἤμπορέσῃ ἀπὸ μόνους τοὺς λόγους νὰ ἴδῃ ἐκεῖνα τὰ πράγματα; Μὲ κανένα τρόπον, θά εἴπῃς ἀσφαλῶς. Ἐάν δὲ δὲν δύναται νὰ τὰ ἴδῃ, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῃ ἓνα ἀπὸ αὐτά; Ἄλλ' ὑπάρχει θεθαίως δυνατότης νὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτὰ ἢ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ μέχρι ἓνα θαυμό, χωρὶς ὅμως νὰ τὰ ἀπο-

κτήση. Διότι τὸ νὰ τὰ ἴδῃ μὲν κανεῖς ἢ καὶ νὰ τὰ ἀκού-
 40 σῃ καὶ νὰ εἴπῃ πάλιν ὅσα ἤκουσε καὶ εἰς ἄλλους, εἶναι
 δυνατὸν καὶ εὐκόλον εἰς ὅλους, ἐνῶ ἡ ἀπόκτησις κά-
 ποιου ἀπὸ αὐτὰ ἐπιτυγχάνεται μὲ σοθαρὸν ἀντάλλαγμα.
 Αὐτὸ δὲ ποῦ δίδει κανεῖς διὰ ν' ἀγοράσῃ αὐτὰ δὲν εἴ-
 ναι χρυσὸς οὔτε ἀργύριον, ἀλλ' αἷμα⁴· μὲ αἷμα δηλαδὴ
 καθέννας ἀπὸ ἡμᾶς ποῦ τὸ ἐπιθυμοῦμε ἀποκτᾶ ἓνα, ἓνα
 ἀπὸ αὐτά. Διότι πράγματι, ἔάν κάποιος δὲν σφαγῇ ὡς
 πρόσβατον πρὸς χάριν μιᾶς ὁποιασδήποτε ἀρετῆς καὶ δὲν
 χύσῃ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα χάριν αὐτῆς, δὲν θὰ τὴν ἀποκτή-
 σῃ ποτέ· διότι ὁ Θεὸς ἐρρύθμισε ἔτσι τὰ πράγματα ὥ-
 στε νὰ κατακτοῦμε τὴν αἰώνιον ζωὴν μὲ τὴν προθυμίαν
 μας νὰ ἀποθάνωμεν (ἢ ἄλλοιως· μὲ τὴν ἐσωτερικὴν
 μας νέκρωσιν). Πέθανε καὶ θὰ ζήσῃς. Δὲν θέλεις; τό-
 τε εἶσαι νεκρὸς, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃς τὴν ψευδαίσθησιν δι-
 τι ζεῖς.

50 'Ἄλλ' ὅς ἐξετάσωμεν νὰ ἴδωμεν ποῖαι καὶ τί εἶδους
 εἶναι αἱ μοναὶ καὶ αἱ οἰκίαι τῶν ἀρετῶν, χάριν τῶν δι-
 ποίων ὀφείλει κανεῖς νὰ γύσῃ ἀκόμη καὶ τὸ αἷμα του
 διὰ νὰ τὰς ἀποκτήσῃ. Πρώτη λοιπὸν καὶ σπουδαιότερα
 οἰκία εἶναι ἡ εὐλογημένη ταπεινώσις, διότι λέγει· «Μα-
 κάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασι-
 λεία τῶν οὐρανῶν»⁵. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ ὁποῖος θέλει νὰ
 εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀ-
 ποκτήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἔάν προηγουμέ-
 νως δὲν παραδώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μπροστὰ εἰς τὰς
 πύλας αὐτῆς⁶ ὡσὰν ἄλλο κριάρι⁷, μὲ δεμένα τὰ χέρια
 καὶ τὰ πόδια, εἰς ὅλους ὅσοι θέλουν νὰ τὸν σφάξουν
 60 νὰ εἰσέλθῃ μέσα εἰς αὐτήν, ὅλλ' οὔτε νὰ τὴν κατακτῇ-

4. Βλ. 'Απόφθεγμα: Δὸς αἷμα καὶ λαβὲ Πνεῦμα ('Ἠθικά, Λόγος Β' 7, 203).

5. Mtθ. ε' 3.

6. Πρβλ. 'Εβρ. ιγ' 12.

7. Λευιτ. ιστ' 17.

- ση ἐάν δὲ δὲν ἀποκτήσῃ αὐτὴν τὴν οἰκίαν - ἀρετὴν, δὲν πρόκειται ν' ἀποκτήσῃ καὶ καμμίαν ἀπὸ τὰς ἄλλας· διότι δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προσπερνᾷ αὐτὴν νὰ φθάσῃ ποτὲ εἰς κάποιαν ἄλλην· διότι ὁ Θεὸς ἔβαλεν αὐτὰς μὲ τάξιν καὶ διαδοχικὴν σειρὰν, ὥστε μόνον ἡ ἀπόκτησις τῆς πρώτης νὰ ὀδηγῇ καὶ ἐπιτρέπῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς δευτέρας κ.ο.κ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ μερικὰ νησιὰ εἰς τὸ θαλάσσιον πέλαγος, τοιοῦτοτρόπως νὰ φαντασθῇς μὲ φρόνησιν ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν ζωὴν εἰς ἀπόστασιν ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ συνδέονται μεταξύ των κατὰ κάποιον τρόπον μὲ ὠρισμένας γεφύρας, εὐρισκόμεναι εἰς ἀλληλεξάρτησιν καὶ ἡ μία συγκρατεῖ γερά τὴν ἄλλην. "Ὅλων αὐτῶν λοιπὸν ἀρχὴ καὶ θεμέλιος εἶναι ἡ εὐλογημένη ταπεινώσις, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τὴν δυτικὴν πύλιν^{7α} καὶ ἀφοῦ παραμείνῃ ἄρκετόν χρόνον εἰς αὐτὴν θὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πόρταν⁸ καί, περιπατῶντας ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν, φθάνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν διαμονὴν καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ πένθους· καὶ ἐκεῖ ἀφοῦ παραμείνῃ ἐπ' ἄρκετόν, καὶ ἀφοῦ λουσθῇ καὶ καθαρισθῇ ἀπὸ κάθε λεκὲ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀφοῦ ἐμβαθύνῃ καὶ γευθῇ καὶ χορτάσῃ τὴν ὠραιότητα τοῦ πένθους, περνᾷ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ καταφύγιον τῆς πραότητος· καὶ ἀπὸ ἐκεῖ περνάει χωρὶς καμμίαν καθυστέρησιν εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην ὅπου ὁ ἄνθρωπος διψᾷ καὶ πεινᾷ τὴν ἀπόλυτον δικαιοσύνην⁹, ἔπειτα εἶναι πλέον εἰς θέσιν νὰ κυριεύσῃ τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἐλέους καὶ τῆς συμπονίας (συγγνώμης)· καὶ ἀφοῦ προσπεράσῃ αὐτό, ἢ καλύτερα ἀφοῦ εὐρεθῇ μέσα εἰς αὐτό, ἐκεῖ πλέον θὰ εὕρῃ τὸ βασιλικὸν δωμάτιον τῆς καθαρότητος· καὶ ὅταν εἰσέρχεται μέσα εἰς αὐτὸ βλέπει τὸν βασιλέα τῆς δόξης¹⁰ νᾶ κάθε-
- 70
- 80

7α. Πρὸβλ. 'Ιεζ. μδ' 4.

8. 'Ιεζ. μδ' 1 ἢ καὶ Γεν. γ' 24.

9. Μτθ. ε' 6.

10. Πρὸβλ. Ψαλ. κγ' 7 κ.ά.

ται εἰς τὸ ἐσωτερικόν του, ἐκείνον τὸν βασιλέα ποῦ εἰς ὁλόκληρον τὴν κτίσιν εἶναι ἀόρατος.

Καὶ διὰ νὰ γίνουν αὐτὰ ἀντιληπτὰ φαντάσου ὡς ἀνάκτορον μὲν τὸ σῶμα, ὡς βασιλικὸν δὲ δωμάτιον τὴν ψυχὴν καθενὸς ἀπὸ ἡμῶς τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴν ὁποίαν ἀφοῦ συνδεθῇ (ἐνωθῇ) ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐντολῶν του ἀπὸ ἡμῶς, τὴν μεταβάλλει ὁλόκληρον εἰς θεῖον φῶς καὶ θεὸν διὰ τῆς ἐνώσεως μαζί του καὶ τῆς χάριτος. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν θεοπρεπῆ κατάστασιν φθάνει καθένας, ὁ ὁποῖος περνᾷ ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν ἀρετῶν διὰ τὸν ὁποῖον ὠμιλήσαμεν· νὰ περάσῃ δὲ ἀπὸ ἀλλοῦ καὶ νὰ προσπεράσῃ ἢ νὰ ὑπερπηδήσῃ ἢ νὰ παρακάμῃ αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν οἰκίαν (= ἀρετὴν) καὶ νὰ φθάσῃ μὲ κάποιο «κόλπο» ἀπ' εὐθείας εἰς μίαν ἄλλην εἶναι ἐντελῶς ἀκατόρθωτον. Διότι ὁ Κύριός μας Χριστὸς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὥρισε νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ εἰσοδὸς μας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλοιως. Διότι ἐὰν ἡ θάλασσα δὲν δύναται νὰ ὑπερπηδήσῃ τὰ ὄρια ποῦ τῆς ἔχει θάλλει ὁ Θεός¹¹ καὶ νὰ σκεπᾷ τὴν γῆν, πολὺ περισσότερο αὐτὰ τὰ πνευματικὰ σύνορα θὰ διαφυλαχθοῦν ἀπαραβίαστα καὶ ἀμετάθετα. Μὲ ἄλλους λόγους δηλαδὴ τὸ ἀνέθασμα πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐκείνων ποῦ ἐπείγονται ὁμοιάζει μὲ ἀνέθασμα σκάλας καὶ σκαλοπατιῶν. Τὸ ἐὰν θεβαίως κάποιος φθάσῃ εἰς ὑψηλότερα ὕψη τελειότητος ἀπὸ κάποιον ἄλλον καὶ τὸ ἐὰν θὰ ἀναβῇ γρηγορώτερα εἰς αὐτὴν καὶ προλάβῃ τὸν πλησίον του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας θέλησιν ἐνῶ τὸ νὰ μὴ ἀρχίσῃ κανεὶς τὸ ἀνέθασμα ἀπὸ τὸ πρῶτο σκαλοπατί καὶ νὰ μὴ ἀναβῇ τὴν σκάλα μὲ τὴν καθωρισμένην διαδικασίαν, ἀλλὰ νὰ δρασκελίσῃ τὸ πρῶτο σκαλοπατί καὶ νὰ πατήσῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ δεύτερον, εἶναι τελείως ἀδύνατον καὶ ἀπραγματοποίητον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θαδίζουν ἔξω ἀπὸ τὸν ἴσιο αὐτὸν δρόμον καὶ τὴν κανονικὴν τάξιν εὐρίσκον-

11. Βλ. Ἰωβ λη' 8 - 11. Ψαλ. γγ' 9.

ται εἰς μεγάλην πλάνην. Διότι ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν χωρὶς σκάλα νὰ ἀναβῇ κανεὶς εἰς ὕψηλὸν σπίτι ἢ νὰ εὐρεθῇ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκείνου τοῦ βασιλικοῦ δωματίου, ὅπου παραμένει ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς, ἐὰν προηγουμένως δὲν περάσῃ ἀπὸ τὸ προαύλιον τῶν ἀνακτόρων, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶναι ἀδύνατον ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πνευματικὴν πορείαν ποὺ εἶπαμε ἀνωτέρω νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν διότι αὐτοὶ ὅλοι, ἅς μὴ τοὺς κοροϊδεύῃ κανεὶς, θαδίζουσιν, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὴν πλάνην των, ἔξω ἀπὸ τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν βασιλείαν.

- 110 Ἄλλ' ὦ Κύριε, σὺ ὁ ὁποῖος εἶσαι ὁ δρόμος αὐτῶν ποὺ χάνονται μέσα εἰς τοὺς λαθυρίνθους τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπιστίας¹², σὺ ποὺ εἶσαι ὁ ἀλάνθαστος καὶ ἀσφαλὴς δρόμος¹³ ἐκείνων ποὺ ἔρχονται κοντὰ σου, ἐπίστρεψε ὅλους ἡμᾶς ποὺ ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ σέ¹⁴ καὶ θάλε μας μπροστὰ εἰς αὐτὴν τὴν σωτήριον σκάλα σου, καὶ καθοδήγησε τὰ χέρια μας¹⁵ μὲ τὸ χέρι σου διὰ νὰ πιάσωμεν αὐτὴν καὶ βοήθησέ μας νὰ ξεκολλήσουμε ἀπὸ τὰ γῆινα καὶ νὰ ἀναβοῦμε εἰς τὸ πρῶτον σκαλοπάτι, ὥστε νὰ γνωρίσωμεν ὅτι κάποτε ἐπὶ τέλους ἐπράξαμεν κάτι καὶ ἐσηκωθήκαμε ὀλίγον παραπάνω ἀπὸ τὴν γῆν. Διότι ἐπιβάλλεται πρῶτα ἡμεῖς νὰ ἀνεβοῦμε ὀλίγον πρὸς σέ, ὥστε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σὺ ὁ καλὸς Δεσπότης νὰ καταβῇς πολὺ χαμηλὰ καὶ νὰ ἐνωθῇς μαζί μας. Δεῖξε μας, Κύριε, τὴν πόρτα ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν αὐλὴν τῆς βασιλείας σου, ὥστε νὰ περιμένωμεν ἔξω ἀπὸ αὐτὴν κρούοντες ὑπομονητικὰ, ἕως ὅτου διὰ τῆς προθύμου ἐσωτερικῆς μας νεκρώσεως ἀνοιγῇ εἰς ἡμᾶς ἡ πόρτα, καὶ ἀφοῦ εἰσέλθωμεν μέσα καὶ κτυπῶντες τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς πύλας καὶ ἀνοίγοντες διαδοχικῶς αὐτάς, καὶ ὅταν σὺ ὁ ἴδιος ἀκούσῃς τοὺς στεναγμούς μας καὶ τὰ κτυπήματα τοῦ στήθους μας, θὰ τρέξῃς καὶ θὰ
- 120

12. Πρβλ. Μθ. ιη' 12.

13. Πρβλ. Ἰω. ιδ' 6.

14. Πρβλ. Ψαλ. σθ' 8 κ.ά.

15. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. λη' 10.

καταβῆς ἀπὸ τὰ οὐράνια δωμάτιά σου, σὺ ὁ πολυεύ-
 πλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεός!¹⁶, καὶ θὰ ἀκούσωμεν τοὺς
 κρότους τῶν καθαρωτάτων ποδιῶν σου καὶ θὰ κα-
 ταλάβωμεν ὅτι ἀνοίγεις τὰς ἐσωτερικὰς πύλας, αἱ ὁ-
 ποῖαι εἶναι κλεισμέναι εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀμρατωλοὺς, καὶ
 130 ἀφοῦ ἔλθῃς πλησίον μας θὰ μᾶς εἴπῃς: «Ποῖος εἶναι
 πού κτυπάει;» καὶ ἀφοῦ ἀπαντήσωμεν μὲ ἀναφωνη-
 τὰ ἐνθουσιασμοῦ θὰ εἴπωμεν μὲ αἰσθήματα φόβου μα-
 ζὶ καὶ χαρᾶς: «Ἡμεῖς εἴμεθα, Κύριε, ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι,
 οἱ πτωχοὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν, οἱ παραπεταμένοι καὶ πο-
 νηροὶ δοῦλοι σου, ἡμεῖς πού μέχρι τώρα περιεφερό-
 μεθα ὡς χαμένοι καὶ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὰ
 θουνά καὶ τοὺς γκρεμοὺς καὶ τὰς χαράδρας· ἡμεῖς εἴ-
 μεθα οἱ ὁποῖοι ἀκαθαρτίσαμεν τὸ ἅγιον θάπτισμά σου
 κατὰ τρόπον ἀνόητον, οἱ ὁποῖοι ἀπαρνηθήκαμε καὶ
 ἀθετήσαμε τὰς ὑποσχέσεις πού σοῦ ἐδώσαμε καὶ τὴν
 συμφωνίαν πού ἐκάμουμε κατὰ τὸ θάπτισμα· ἡμεῖς εἴ-
 μεθα πού ἐφύγαμε ἀπὸ πλησίον σου καὶ ἐπήγαμε ὡς
 λιποτάκται εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἰδικοῦ σου ἐχθροῦ
 καὶ καταστροφέως τῶν ψυχῶν μας. Τώρα, λοιπόν, ἀ-
 φοῦ ἐνεθυμήθημεν ἐσὲ καὶ τὴν ἰδικὴν σου φιλανθρω-
 πίαν καὶ ἀγαθότητα, ἀφοῦ ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ ἐ-
 κεῖ καὶ ἐταλαιπωρήθημεν, ἔχομεν ἔλθει πάλιν μὲ πο-
 λὺν φόβον καὶ τρόμον.

140 Συγχώρησέ μας, Κύριε, καὶ μὴ θυμώσης μαζί μας,
 ἀλλ' ἀφοῦ λυπηθῇς καὶ ἐλεήσης ἡμᾶς τοὺς θασανι-
 σμένους ἀνοιξέ μας, Κύριε, καὶ μὴ λάθῃς ὑπ' ὄψιν σου
 τὰς ἀμαρτίας πού διεπράξαμεν· καὶ μὴ μᾶς κρατήσης
 κακίαν διὰ τὴν ἀχαριστίαν πού ἐδείξαμεν πρὸς σέ —
 διότι στεκόμεθα ἐδῶ πολλὴν ὥραν καὶ κτυποῦμε— οὔ-
 τε νὰ κλείσῃς τ' ἄφτιά σου εἰς τὰς ἰκεσίας ἡμῶν τῶν
 δούλων σου, διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀπογοητευθῶ-
 μεν καὶ νὰ γυρίσωμεν πίσω εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀμαρτί-
 ας. Κουρασθήκαμε κλαίοντες εἰς τὰς θύρας τῶν αὐλῶν
 τῆς βασιλείας σου· ἀνοιξε εἰς ἡμᾶς, σὺ πού εἶσαι κατὰ

- 150 τὴν οὐσίαν σου φιλόανθρωπος, ἀφοῦ λυπηθῇς διὰ τὴν κα-
τάστασίν μας. Διότι ἐὰν ἀνοίγοντας σιγὰ - σιγὰ ἀνοί-
ξεις εἰς ἡμᾶς τὴν πόρταν τοῦ ἐλέους σου, ποῖος εἶναι
ἐκεῖνος ποῦ θὰ σέ ἴδῃ καὶ δὲν θὰ κυριευθῇ ἀπὸ φρί-
κην; Ποῖος δὲν θὰ γονατίσῃ ἐνώπιόν σου μὲ φόβον καὶ
τρόμον διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ ἔλεός σου; Ποῖος εἶναι ἐκεῖ-
νος ποῦ θὰ σέ ἴδῃ σέ, ὁ ὁποῖος ἔχεις εἰς τὴν διάθεσίν
σου ἀναρίθμητον πληθὺς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων
καὶ θρόνων καὶ ἐξουσιῶν, νὰ ἐγκαταλείπῃς τοὺς οὐ-
ρανούς καὶ νὰ καταβαίνης εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ θγαίνῃς
ἀπὸ τὰ θεῖα σου ἀνάκτορα διὰ νὰ μᾶς ὑποδεχθῇς καὶ
νὰ μᾶς ἀνοίξῃς, καὶ ἀφοῦ μᾶς δεχθῇς ἐπιστρέφοντας
ἀπὸ τὴν χώραν τῆς ἀσωτίας μας μὲ ὅλην τὴν πατρι-
κὴν σου συμπάθειαν καὶ καλωσύνην καὶ ἀφοῦ μᾶς ἀγ-
καλιάσῃς καὶ γείρῃς ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους μας μᾶς
γεμίσης μὲ φιλιὰ¹⁷ δὲν θὰ μείνῃ ἀμέσως κατὰπλη-
κτος καὶ δὲν θὰ πέσῃ κάτω ὥσάν νὰ εἶναι νεκρός;
Καὶ τὰ κόκκαλά του θὰ χυθοῦν εἰς τὴν γῆν ὥσάν νὰ
εἶναι νερό¹⁸ καὶ θὰ κλαύσῃ ὅλημερίς καὶ ὅλονυκτὶς¹⁹,
σκεπτόμενος τὸ ἀπέραντον πέλαγος τῆς ἰδικῆς σου εὐ-
σπλαγχνίας καὶ καλωσύνης καὶ βλέποντας ὡς εἰς κα-
160 θρέπτῃν τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ προσώπου
σου. Δόξα εἰς σέ, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐρρύ-
θμισες τὰ πράγματα. Δόξα ἀνήκει εἰς σέ, ὁ ὁποῖος ἠθέ-
λησες καὶ κατεδέχθης νὰ ἐμφανισθῇς εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ ἐ-
νωθῇς μαζί μας. Δόξα ἀνήκει εἰς σέ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἀμέ-
τρητον εὐσπλαγχνίαν φανερώνεσαι καὶ βλέπεσαι ἀπὸ
ἡμᾶς, εἰς σέ ὁ ὁποῖος εἶσαι κατὰ τὴν οὐσίαν σου δό-
ρατος καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς αὐλοὺς ἀγγελικὰς ὑ-
πάρξεις. Δόξα ἀνήκει εἰς σέ, ὁ ὁποῖος δεικνύεις εἰς
ἡμᾶς ἀνέκφραστον καλωσύνην καὶ συγχωρητικότητα
καὶ ὁ ὁποῖος καταδέχεσαι ὅταν μετανοοῦμεν εἰλικρινῶς
νὰ ἐγκαθίστασαι μέσα μας καὶ νὰ περιπατῇς μαζί
μας»²⁰.

17. Βλ. Λκ. ιε' 20.

18. Ψαλ. κα' 15.

19. 'Ιερ. θ' 1.

20. Πρβλ. Β' Κορ. στ' 18.

170 "Ω, πόσο υπερβολικά μεγάλη είναι ἡ ἀνείπωτη δόξα σου, ὦ, πόσο ἀνυπολόγιστα μεγάλη είναι ἡ ἀγάπη σου, Κύριε. Αὐτός ὁ ὁποῖος συγκρατεῖ τὰ πάντα, κατοικεῖ μέσα εἰς τὸν φθαρτὸν καὶ θνητὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῦ (ἄνθρώπου) ὅλα ὅσα ἔχει κρατοῦνται καὶ ἐξουσιάζονται ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὁ ὁποῖος μένει μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον (καὶ θὰ ἔπρεπε κανονικὰ νὰ ἐξουσιάζεται), καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος ὡσάν τὴν ἔγκυον γυναῖκα. Αὐτὰ τὰ ἀκατανόητα ἔργα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ συνιστοῦν θαῦμα ἐκπληκτικὸν καὶ ἀκατανόητον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος κρατεῖ μέσα του κατὰ τρόπον ποῦ τὸ γνωρίζει τὸν Θεὸν ἐν εἶδει φωτός, αὐτὸν ὁ ὁποῖος ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, καὶ αὐτὸν φυσικὰ (τὸν ἄνθρωπον) ὁ ὁποῖος δῆθεν τὸν κρατεῖ, ἐδημιούργησε καὶ ἔκτισε· κρατεῖ αὐτὸν μέσα του ὡσάν ἕνα θησαυρὸν ποῦ δὲν ἡμπορεῖ νὰ περιγραφῇ, ποῦ δὲν παριστάνεται μὲ λόγους, ποῦ δὲν ἔχει ποιότητα, οὔτε ποσότητα, οὔτε κάποιαν συγκεκριμένην μορφήν, οὔτε ὕλην, οὔτε ὠρισμένον σχῆμα, ποῦ ἔχει περιβληθῇ τὴν ὠραιότητα ποῦ κανεὶς ποτὲ δὲν εἶδεν ἢ ἐφαντάσθη, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁλόκληρος ἀπλοῦς ὅπως τὸ φῶς καὶ ὁ ὁποῖος συγχρόνως εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε φῶς· αὐτός ὁ ἄνθρωπος —κατοικία τοῦ Θεοῦ— σφίγγοντας τὰ χέρια του γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα του κυκλοφορεῖ ἀνάμεσα μας, χωρὶς κανέναν ἀπὸ ὄσους τὸν συναντοῦν ἢ τὸν συναναστρέφονται νὰ γνωρίζῃ τί εἶναι ἢ τί κρύβει μέσα του. Ποῖος, λοιπόν, θὰ ἡμπορέσῃ ποτὲ νὰ περιγράψῃ ὅπως πρέπει τὴν χαρὰν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου; Αὐτός ὁ ἄνθρωπος τί ἄλλο θὰ ἡμπορούσε ποτὲ νὰ ἐπιθυμήσῃ εἰς τὴν ζωὴν του; Ἀπὸ ποῖον ἐπίγειον βασιλέα δὲν θὰ εἶναι εὐτυχέστερος καὶ ἐνδοξότερος; Ἀπὸ ποῖον τύραννον δὲν θὰ εἶναι ἀσυγκρίτως δυνατότερος; Τίνος ἢ πόσων ὁρατῶν κόσμων δὲν θὰ γίνῃ πλουσιώτερος; Ἀπὸ ποῖον πρᾶγμα συνεπῶς αὐτός εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ στερηθῇ; Πράγματι δὲν θὰ τοῦ λείψῃ κανένα ἀπὸ τ' ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ οὔτε ἐδῶ οὔτε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

180 Πρόσεχε ὅμως, σὺ ὁ ὁποῖος ἡξιώθης νὰ γίνῃς τέτοιος —διὰ ν' ἀπευθύνω εἰδικῶς εἰς σὲ τὸν λόγον—, σὺ

190 ὁ ὁποῖος ἀπέκτησες ὁλόκληρον τὸν Θεὸν κάτοικον μέσα σου, μὴ τυχὸν κάποτε πράξης ἢ προφέρῃς μὲ τὰ χεῖλη σου κάτι ποῦ θὰ εἶναι ἀταίριαστον ἢ ἀντίθετον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσῃς ἀμέσως τὸν κρυμμένον μέσα σου θησαυρὸν τοῦ Θεοῦ· διότι θὰ σηκωθῇ καὶ θὰ φύγῃ ἀπὸ σέ. Ἀπόδος εἰς αὐτὸν τὴν μεγαλύτεραν δυνατὴν τιμὴν καὶ νὰ μὴ θάλῃς μέσα εἰς τὴν οἰκίαν του (ψυχὴν σου) τίποτε ἀπὸ ὅσα δὲν ἀρέσουν εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴν φύσιν των δὲν ἔχουν καμμίαν θέσιν πλησίον του, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ὀργισθῇ ἐναντίον σου, θὰ σέ ἀφήσῃ καὶ θὰ φύγῃ. Νὰ μὴ λέγῃς πολλὰ πρὸς αὐτόν, οὔτε νὰ γονατίζῃς, σκεπτόμενος καὶ λέγοντας μέσα σου χωρὶς ἐντροπῆν: «Θὰ δείξω πρὸς αὐτὸν ζῆλον πολὺν καὶ ὑπερβολικὰ φλογερὰν ἀγάπην, διὰ νὰ δεχθῇ τὴν καλὴν μου διάθεσιν καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ ὅτι τὸν ἀγαπῶ καὶ τὸν λατρεύω».

200 "Ἐχε λοιπὸν ὑπ' ὄψιν σου ὅτι, πρὶν ἀκόμῃ σὺ σκεφθῇς αὐτά, ἐκεῖνος γνωρίζει διὰ ὅσα σκέπτεσαι καὶ ὅσα πρόκειται νὰ σκεφθῇς καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔχει διαφύγει. Οὐτε θεβαίως νὰ προσπαθήσῃς ποτὲ νὰ τὸν πιάσῃς μὲ τὰ πνευματικὰ σου χέρια· διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπιαστος καὶ ἐφ' ὅσον τολμήσῃς νὰ τὸν ἀγγίξῃς ἢ νομίσεις ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ τὸν κρατήσῃς, θὰ μείνῃς τελείως ἄδειος ἐσωτερικῶς, διότι θὰ ἐξαφανισθῇ ἀμέσως ὁλόκληρος ἀπὸ ἐσέ καὶ τότε θὰ μετανοήσῃς πικρὰ καὶ θὰ κλαύσῃς, καὶ θὰ ἀρχίσῃς νὰ κτυπᾷς τὸ στήθος σου καὶ νὰ αὐτομαστιγώνεσαι, καὶ δὲν θὰ ὠφεληθῇς πράγματι τίποτε. Διότι ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι χαρά, δὲν καταδέχεται νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸ σπίτι (ψυχὴν) ἐκείνων ποῦ θλίβονται καὶ λυποῦνται, ὅπως ἀκριβῶς δὲν μπαίνει εἰς κυψέλην ποῦ ἔχει καπνὸν ἢ ἐργατικὴ μέλισσα· ὅταν δὲ σὺ στολίσῃς τὴν ψυχὴν σου μὲ πλήρη ἀταραξίαν καὶ ἀγαλλίασιν, θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν σου καὶ τότε ἄφησε τὸν Δεσπότην νὰ ἀναπαυθῇ τελείως ἀνενόχλητος ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν σου ὡσὰν ἐπάνω εἰς κρεβάτι.

210

Καὶ νὰ μὴ ἀρχίσῃς πάλιν νὰ λέγῃς μέσα σου ὅτι, ἐὰν τυχὸν δὲν κλαύσω ἐνώπιόν του, θὰ μὲ ἀποφύγῃ χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ σημασίαν ὡσὰν νὰ μὲ θεωρήσῃ ὅτι

τὸν περιφρονῶ. Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν
 ἠθικὴν τελειότητα ἐνῶ ἐσὺ κλαίεις ἀκόμη εἰς κατὰ-
 στασιν μετανοίας, στεκόμενος μᾶλλον κάπου μακρὰ
 νὰ σὲ κοιτάζῃ ἢ κρυπτόμενος διὰ νὰ μὴ τὸν θλέπῃς
 ἢ ἀκόμη στέλλοντάς καὶ καταυγάζοντας τὸ ἐσωτε-
 ρικόν σου μὲ τὸ θεῖον τοῦ φῶς, αὐτὸ θὰ τὸ ἔκανε μόνον
 καὶ μόνον διὰ νὰ σοῦ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν δυ-
 νατότητα νὰ καθαρίσῃς καὶ νὰ κοσμήσῃς μὲ τὸ καλὸν
 τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς σου· μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν περίο-
 δον τῆς μετανοίας καὶ ἀφοῦ θὰ ἐκαθαρίζεσο μὲ τὰ δά-
 κρυα θὰ ἤρχετο νὰ σὲ ἀνακουφίσῃ ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ
 πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ νὰ σοῦ
 220 χάρισῃ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἀντὶ διὰ τὴν μέχρι τώ-
 ρα λύπην σου. Στάσου λοιπὸν ὀρθίος —δὲν ἐννοῶ νὰ
 σταθῇς ὀρθίος μόνον κατὰ τὸ σῶμα²¹—, ἀλλὰ καὶ ὡς
 πρὸς τὰ διάφορα ἐρεθίσματα τῆς ψυχῆς καὶ τὰς ὁρ-
 μάς καὶ ἐπιθυμίας αὐτῆς. Φρόντισε νὰ ἐπικρατῇ μέσα
 σου ἀπόλυτος ἡσυχία καὶ ἀταραξία καὶ γαλήνη, διό-
 τι ἦλθε νὰ κατοικήσῃ μέσα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς
 σου ὁ βασιλεὺς ὅλων τῶν βασιλέων²² καὶ πρέπει αἱ
 συνθῆκαι νὰ εἶναι ἀνάλογοι. Δῶσε αὐστηράν ἐντολήν
 εἰς ὅλους τοὺς θυρωροὺς ποὺ ἔχεις εἰς τὴν οἰκίαν σου
 —ἐννοῶ δηλαδὴ εἰς τὰς διαφόρους αἰσθήσεις σου— καὶ
 λέγε εἰς αὐτούς: «Αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς! σταθῆτε εἰς
 τὰς θύρας μὲ ἀπόλυτον τάξιν καὶ προσοχὴν· σταθῆτε
 μὲ ἀπόλυτον ἡσυχίαν καὶ πολὺν φόβον²³. Κανεῖς νὰ μὴ
 πλησιάσῃ τὴν πόρταν καὶ τὴν κτυπήσῃ, μὴ τυχόν κά-
 ποιος φωνάξῃ ἀπὸ κάπου πλησίον ἢ ἀπὸ μακρὰ καὶ
 ἀκουσθῇ μέσα καὶ ταραξῇ τὴν ἡσυχίαν τοῦ Ὑψηλοῦ
 230 μας ἐπισκέπτου, μὴ σὰς διαφύγῃ κάποιος τῆς προσο-
 χῆς καὶ πηδήσῃ κρυφὰ μέσα· διότι ἐὰν συμβῇ κάτι ἀ-
 πό αὐτὰ ὁ βασιλεὺς θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ πάλιν καὶ
 θὰ φύγῃ μακρὰ». Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ θὰ εἴπῃς, μέινε

21. Ἀπὸ τὴν Θ. Λειτουργίαν: «Σοφία ὀρθοί».

22. Α' Τιμ. στ' 15.

23. Ἀπὸ τὴν Θ. Λειτουργίαν: «Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φό-
 βου».

σιωπηλὸς μὲ τὴν ψυχὴν σου ἀγαλλομένην καὶ λάμπουσαν ἀπὸ χαρὰν, βλέποντας τὸν ἀπερίγραπτον Δεσπότην σου νὰ περικλείεται κατὰ τρόπον ἀπερίγραπτον εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰδικῆς σου ὑπάρξεως καὶ σπουδάζοντας τὴν ἀσύλληπτον ὡραιότητά του, προσπαθώντας ταυτοχρόνως νὰ γνωρίσης καὶ ἀντιληφθῇς κατὰ τρόπον ἄγνωστον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ πανάγιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον παραμένει ἀπλησίαστον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ ὅλας τὰς οὐρανίας δυνάμεις. Στάσου γεμᾶτος ἔκπληξιν· νιώσε μέσα σου χαρὰν καὶ χοροπηδώντας μὲ τὸ πνεῦμα σου²⁴, νοιώσε εὐχαρίστησιν καὶ ἀγαλλίασιν, ἔχοντας τὴν προσοχήν σου προσηλωμένην εἰς ἐκεῖνον μὲ ὅλην τὴν εὐλάβειαν ποὺ ἀπαιτεῖται διὰ νὰ ἀντιληφθῇς τί θὰ σοῦ παραγγεῖλῃ νὰ εἴπῃς ἢ νὰ κάμῃς.

- 240 Πρόσεχε λοιπὸν εἰς ἐκεῖνα ποὺ σοῦ λέγει. Διότι δὲν θὰ σοῦ ζητήσῃ κάτι πρὸς ἰδικήν του ἐξυπηρέτησιν ἢ κάλυψιν κάποιας ἀνάγκης του, ὥσάν καὶ αὐτὸς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην τῶν ὑπηκόων του ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ἐπιγεῖους βασιλεῖς· διότι ὁ Χριστὸς εἶναι αὐτάρκης καὶ ἀπηλλαγμένος κάθε ἀνάγκης καὶ ἐὰν προηγουμένως δὲν καταστήσῃ τοὺς δούλους του πλουσίους, δὲν τηγαίνει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ σπίτι των. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκεῖνος, καθὼς ἔχει λεχθῇ, δὲν ἔχει καμμίαν ἀνάγκην, εἰς σὲ δὲ ἐχάρισε πλοῦτον πνευματικὸν ἀμύθητον καὶ μὲ τὴν ἐπὶ γῆς (ἢ τὴν ἐντὸς τῆς ψυχῆς σου) παρουσίαν του σὲ ἔχει ἀπαλλάξει ἀπὸ ὅλας τὰς ἀνάγκας, πρόσεχε τί θὰ εἴπῃ μέσα σου²⁵ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ ἀπροσμέτρητον ὕψος τῆς θεότητός του ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ εὐλογημένα σπλάγχνα τοῦ Πατρὸς²⁶ χωρὶς οὔτε στιγμὴν ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ αὐτὸν κατῆλθεν ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τὰ μεγαλεῖα τῶν οὐρανῶν μέχρι τὴν ἰδικήν σου ἀσημότητά²⁷. Διότι δὲν πρόκειται νὰ διαπιστώσῃς ὅτι ὁ Χρι-

24. Πρβλ. Λόγος Ι' 880.

25. Ψαλ. ηδ' 9.

26. Ἰω. α' 18.

27. «Καὶ κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν...».

250 στος ἔπραξεν αὐτὸ (κατέβη δηλαδή εἰς τὴν γῆν) εἰς μάτην, ἀλλὰ συνηθίζει νὰ κάμνῃ διαρκῶς αὐτὸ ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Κύριός μας διὰ νὰ χάριση τὴν σωτηρίαν καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Ἐάν λοιπόν, καθὼς εἴπομεν, ἀπονεύμῃς εἰς αὐτὸν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ τὸν δεχθῇς ἐντός σου καὶ διαθέσῃς πρὸς χάριν τοῦ ὁλόκληρον τὸν χώρον τῆς καρδίας σου καὶ ἐξασφαλίσης εἰς αὐτὸν τὴν ἡσυχίαν ποὺ πρέπει, νὰ εἶσαι θέθαιος ὅτι θὰ ἀκούσῃς τὰ μυστικὰ καὶ ἀνέκφραστα τῶν θησαυρῶν τοῦ Πνεύματος, ὅχι μὲ τὸ νὰ πῆσῃς (γείρῃς) ἐπάνω εἰς τὸ στήθος τοῦ Κυρίου²⁸, ὅπως τότε ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ' ἐπειδὴ θὰ ἔχῃς μέσα εἰς τὸ στήθος σου ὁλόκληρον τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ· θὰ διατυπώσῃς τότε νέας καὶ παλαιὰς διδασκαλίας γύρω ἀπὸ τὸν Τριαδικὸν Θεὸν καὶ θὰ κατανοήσῃς πλήρως ὅλας τὰς περὶ Θεοῦ προφορικὰς καὶ γραπτὰς διδασκαλίας μέχρι τώρα, καὶ θὰ μεταβληθῇς εἰς ἓνα ὄργανον ποὺ θὰ παράγῃ γλυκεῖς καὶ μελωδικοὺς ἤχους, τὸ ὅποιον θὰ κρούεται καὶ θὰ ἐκπέμπῃ φθόγγους θεσπεσιωτέρους ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην μουσικὴν.

260 Ἐάν δὲ ἀφήσῃς τὴν λύπην, ἐρχομένην ἀπὸ ὅπουδήποτε νὰ εἰσέλθῃ μέσα εἰς τὴν οἰκίαν (ψυχὴν), ἀμέσως ἢ χαρὰ ἀπομακρύνεται· ἐάν δὲ ἀναπτυχθῇ μέσα σου ὀργὴ ἢ θυμὸς, ἀμέσως παραχωρεῖ τὴν θέσιν τοῦ αὐτοῦ ποὺ εἶναι ὁ πρᾶος²⁹ καὶ γαλήνιος· ἐάν δὲ αἰσθανθῇς μῖσος καὶ ἀηδίαν ἐναντίον κάποιου, ἀμέσως φεύγει αὐτός ποὺ ὠνομάσθη ἀγάπη³⁰ καὶ ὁ ὅποιος πράγματι εἶναι ἀγάπη αὐθόπαρκτη καὶ μὲ ἰδίαν ὑπόστασιν· ἐάν ἀφήσῃς νὰ πλησιάσῃ τὴν ψυχὴν σου φθόνος ἢ διάθεσις φιλόνηκος, αὐτός ποὺ εἶναι ἀνεξίκακος καὶ ἀγαθὸς ἐπειδὴ θὰ σιχαθῇ αὐτὰ θὰ ἐξαφανισθῇ ὁλόκληρος ἀπὸ μέσα σου. Ἐάν δὲ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἀντιληψίν του ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν σου περιφέρονται πονηρία ἢ πανούρ-

28. Ἰω. ιγ' 25.

29. Μτθ. ια' 29.

30. Α' Ἰω. δ' 8.

γία μαζί με περιέργειαν καὶ δὲν διώξεις ἀμέσως αὐ-
 τὰς με ἀγανάκτησιν, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ σὲ ἴδῃ νὰ φέρε-
 270 σαι μᾶλλον με ἀνοχὴν καὶ καλωσύνην πρὸς ἐκείνας
 ποὺ αὐτὸς ἐχθρεύεται καὶ νὰ καταδέχεσαι ν' ἀφήνης
 αὐτάς νὰ τὸν πλησιάζουν, τότε ὁ ἀπονήρευτος καὶ εὐ-
 θὺς καὶ ἄκακος καὶ ἀπερίεργος Κύριος δὲν θὰ σοῦ ἐ-
 πιτρέψῃ νὰ ἀντιληφθῇς οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν φυγὴν του,
 ἀλλὰ θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ εἰς κατάστασιν πνευματικῆς
 ἀναισθησίας καὶ θὰ φύγῃ. Ἐὰν δὲ σύ, ὁ ὁποῖος εἶχες
 τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσης καὶ νὰ συναντήσης ἓνα τέ-
 τοιον Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶδες με τὰ μάτια σου μίαν τό-
 σον μεγάλην δόξαν, ἓνα τέτοιον ἀνεκτίμητον πλοῦτον,
 ἐννοῶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Ἰ-
 διος ὁ Θεός, (ἐὰν) τὸν ἀποκτήσης, ἔχεις χρέος νὰ προσ-
 τατεύσης τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς σου ὥστε νὰ μὴ εἰσέλ-
 θῃ εἰς αὐτὴν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀναφέραμε καὶ ἐπὶ πλέον
 θὰ ἐξασφαλίσῃς εἰς τὸν φιλοξενούμενόν σου βασιλέα ἀ-
 πόλυτον ἡσυχίαν ἀπὸ αὐτά, ταυτοχρόνως ὅμως ἀφοῦ
 280 γυρίσης πρὸς ἄλλο σημεῖον τὸ πρόσωπόν σου — δηλα-
 δὴ τὸν νοῦν σου— νὰ συνομιλῇς περιφρονητικῶς με ἄλ-
 λον, νὰ στρέψῃς δηλαδὴ τὴν πλάτην σου πρὸς τὸν ἀ-
 πλησίαστον καὶ ἀθεώρητον Θεόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ὅλαι
 αἱ οὐράναι στρατιαὶ κοιτάζουν μετὰ φόβου καὶ τρό-
 μου³¹ χωρὶς νὰ κλείνουν τὰ μάτια των, ἐὰν κάτι τέ-
 τοιο πράξῃς τότε ὁ Θεὸς δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ
 ἀμέσως, ἀπολύτως δικαιολογημένα, ἐπειδὴ θὰ ἀ-
 ποδειχθῇς περιφρονητὴς του καὶ ἀνάξιος νὰ τὸν φι-
 λοξενῇς; Ἀλλὰ νομίζεις ὅτι ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι φι-
 λάνθρωπος δὲν θὰ φερθῇ ἔτσι; Εἶμαι καὶ ἐγὼ σύμ-
 φωνος μαζί σου, ἀλλ' αὐτὸ ἰσχύει δι' ἐκείνους οἱ ὁ-
 ποῖοι ἔχουν πλήρη συνείδησιν τῆς φιλανθρωπίας αὐ-
 τοῦ καὶ τὸν τιμοῦν ὅπως τοῦ ἀξίζει καὶ πράττουν ὅ,τι
 τὸν εὐχαριστεῖ. Ἐὰν δέ, ἐπειδὴ δὲν θὰ δώσης καμμί-
 αν σημασίαν εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γλυκύτητα, στρα-
 φῇς πρὸς τὴν ἀγάπην κάποιου ἄλλου καὶ αἰχμαλωτί-
 σῃς ἐξ ὀλοκλήρου εἰς αὐτὸν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς

31. Πρὸλ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ εἰς P.G. 94' 445C.

290 σου καὶ αἰσθανθῆς εὐχαρίστησιν προκαλουμένην ἀπὸ
 ὅπουδῆποτε ἄλλου, π.χ. ἀπὸ κάποιου φαγητοῦ ἢ πιωτοῦ ἢ
 ἔνδυμα ἢ ἀπὸ τὴν θέαν κάποιου ὠραίου πράγματος ἢ
 προσώπου ἢ ἀπὸ χρυσὸν ἢ ἄργυρον, ἢ ὅποιοδῆποτε
 ἄλλο πρᾶγμα προκαλέσει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν σου ἐ-
 πιθυμίαν, ἄραγε αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν του
 ἀπολύτως καθαρὸς καὶ ἄγνός καὶ ἀμόλυντος, αὐτὸς
 ὁ ὁποῖος ἔκαμε καὶ σένα τέτοιον μὲ τὸ Πνεῦμα, θὰ κα-
 ταδεχθῇ νὰ παραμεῖνῃ ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον μαζὶ μὲ
 σένα ὁ ὁποῖος τοιοιτοτρόπως ἐστράφης ἄλλου καὶ δὲν
 θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως; Αὐτὸ εἶναι εἰς τὸν καθέ-
 να ὁλοφάνερων.

300 Ἐάν ἀντιθέτως δὲν πράξης τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ,
 ἀλλὰ ἀπομακρύνεις ἀπὸ μέσα σου κάθε ἁμαρτωλὸν πά-
 θος καὶ πετάξεις μακριὰ κάθε κακίαν, κάθε ἐπιθυμί-
 αν κρατήσεις ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου, ἐγκαταλείψεις
 καὶ ἀπαρνηθεῖς κάθε ἐνδιαφέρον καὶ φυσικὴν ἀγάπην
 300 πρὸς κάθε ἄνθρωπον ἀκόμη καὶ πρὸς συγγενεῖς καὶ
 φθᾶσεις εἰς τελείαν ἀναμαρτησίαν καὶ ψυχικὴν καθα-
 ρότητα, καθὼς εἶπομεν προηγουμένως, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ
 αὐτὰ καὶ ταυτοχρόνως μὲ αὐτὰ —διὰ νὰ καταλάβουν
 ὅλοι πολὺ καλὰ αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ εἴπω— ἀποκτή-
 σεις μέσα σου ὁλόκληρον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται
 ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς οὐρανοὺς³², χωρὶς ἀπὸ κα-
 νένα καὶ ἀπὸ τίποτε νὰ ἐνοχλῆσαι ἢ στρέφῃς πρὸς κά-
 ποιον ἄλλον τὴν προσοχὴν σου, ἀλλὰ νὰ ζῇς μαζὶ μὲ
 τὸν Θεόν, ἔχοντας τὸν νοῦν σου ἐστραμμένον διαρκῶς
 πρὸς τὴν βασιλείαν ποὺ εἶναι ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς οὐ-
 ρανούς, (ἐάν λοιπὸν) περιέλθῃς εἰς μίαν τοιαύτην κα-
 τάστασιν καὶ αἰφνιδίως κάποιος σὲ καλέσῃ καὶ σοῦ
 δεῖξῃ εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν γῆν μίαν πόλιν καὶ μέσα εἰς
 αὐτὴν λαὸν πολύν, σπίτια καὶ παλάτια κάθε εἶδους καὶ
 310 πλουσιόχωρα, ναοὺς τεραστίων διαστάσεων καὶ ἀπερι-
 γράπτου ὠραιότητος, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, τὸν βασιλέα μα-
 ζὶ μὲ τὸ ἱερὸν συμβούλιον καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς

32. Ἐφ. 5' 10.

ἀκολουθούς αὐτοῦ, ἔπειτα, διὰ νὰ παραλείψω κάθε τι ἄλλο ποῦ δυνατόν νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν σου καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη σου, ἐάν λοιπὸν ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, ἐννοῶ δηλαδὴ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὁλόκληρον τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, προσκληθῆς καὶ παρακληθῆς μὲ δάκρυα νὰ ἀναλάβῃς τὴν φροντίδα αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς κυβερνήσῃς καὶ τοὺς ὠφελήσῃς, χωρὶς ὅμως προηγουμένως νὰ ἔχῃς πάρῃ τὴν ἔγκρισιν καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σὲ προώρισε νὰ βασιλεύῃς μαζί του³³, (ἐάν λοιπὸν) εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν περιφρονήσῃς καὶ ἐγκαταλείψῃς τὰ οὐράνια καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ποῦ σοῦ ἐδόθησαν ἀπὸ Ἐκείνου καί, ἀφοῦ κατέβῃς πρὸς ὅσα εὐρίσκονται εἰς διαρκὴ ἀναταραχὴν, συναναστρέφεσαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μὲ

320 ὅσα φθείρονται καὶ φαίνονται μαζί μὲ ἐκείνους ποῦ σὲ προσεκάλεσαν, εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν δὲν θὰ σὲ στερήσῃ μὲ τὸ δίκαιόν τοῦ ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα καὶ θὰ σὲ ἀφήσῃ νὰ ἔχῃς μερίδιον καὶ θέσιν μόνον μεταξὺ αὐτῶν, καὶ νὰ ζῇς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα;

Θὰ ἔπρεπε σὺ λοιπὸν, καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς θὰ σοῦ ἔλεγε καὶ θὰ σὲ διέτασσε νὰ καταβῇς εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ ποιμάνῃς ψυχάς, νὰ γονατίζῃς ἐνώπιόν του καὶ νὰ κλαίῃς καὶ νὰ λέγῃς μὲ θλίψιν καὶ πολὺν φόβον πρὸς αὐτόν: «Κύριε, πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀφήσω ἐσένα καὶ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἀθλιότητα ποῦ ἐπικρατεῖ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ ζήσω τὴν πολυδασανισμένην αὐτὴν ζωὴν; Μοῦ εἶναι τελείως ἀδύνατον, Κύριε. Μὴ θυμώσης, σὲ παρακαλῶ, ἐναντίον ἐμοῦ τοῦ δούλου σου

330 καὶ μὲ πετάξῃς ἀπὸ αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἀμέτρητον ὕψος εἰς ἐκεῖνο τὸ χάος. Μὴ, Δέσποτα, μὴ μὲ στερήσῃς ἀπὸ τὸ φῶς αὐτὸ τῆς ἀνεκφράστου δόξης σου καὶ μὲ κατεθάσῃς εἰς τόσον ἀφόρητο σκοτάδι, ἐμὲ τὸν ἑλεεινὸν καὶ ταλαίπωρον. Μήπως, Κύριε, διέπραξα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω κάποιαν ἁμαρτίαν καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἀποστέλλεις πάλιν ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἀπὸ μεγάλῃν ἀγάπην μὲ ἀνέσυ-

ρες, σὺ ὁ εὐσπλαγχνος; Μήπως πρόκειται τόσον πολὺ νὰ με σιχαθῇς καὶ νὰ φύγῃς ἀπὸ πλησίον μου, ἐσὺ ὁ ὁποῖος ἐσήκωσες εἰς τοὺς ὠμούς σου ἀναριθμήτους τὰς ἁμαρτίας μου καὶ παραβάσεις τοῦ νόμου σου; Ἄλλ' ἐὰν συνέβη κάτι καὶ διέπραξα ἁμαρτίαν, ἐσὺ τιμώρησέ με ἐδῶ, ἐσὺ, ἐὰν τὸ προστάζῃς, κόψε με καὶ εἰς μικρά-μικρά τεμάχια, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ με ἀποστείλῃς ἐκεῖ».

- 340 Ἐὰν ὁμως ἐκεῖνος ἤθελε ἐπιμεῖνῃ καὶ σοῦ εἶπῃ· «Πήγαινε νὰ ποιμάνῃς τὰ ἰδικά μου πρόβατα³⁴. Πήγαινε καὶ κάλεσε τοὺς ἀδελφούς μου νὰ ἐπιστρέφουν πάλιν πλησίον μου»³⁵ θὰ ἔπρεπε καὶ πάλιν νὰ εἶπῃς πρὸς αὐτόν: «Ἀλλοῖμονον, Κύριε· καὶ θὰ χωρισθῶ, λοιπόν, ἀπὸ σέ ἐγὼ ὁ ἀνάξιος;». Ἐὰν δὲ παρ' ὅλα ταῦτα θὰ ἔλεγε πάλιν πρὸς σέ: «Ὁχι δὲν θὰ χωρισθῇς, ἀλλ' ἐγὼ θὰ εἶμαι καὶ ἐκεῖ μαζί σου»³⁶ καὶ πάλιν ἐσὺ θὰ ἔπρεπε νὰ γονατίσῃς ἐνώπιόν του, θὰ ἔπρεπε νὰ κλαύσῃς καὶ νὰ μουσκένῃς μὲ τὰ δάκρυά σου νοερῶς τὰ πανάγια πόδια του³⁷ καὶ ν' ἀπαντήσῃς ὡς ἑξῆς: «Πῶς θὰ εἶσαι μαζί μου, Κύριε, ἐὰν μὲ τὸ νὰ καταβῶ κεῖ κάτω γίνω σκοτεινός; Πῶς θὰ εὕρισκεσαι μαζί μου, ἐὰν ἡ καρδιά μου στραφῇ καὶ ἐπιθυμήσῃ τὰς κολακείας καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ εἶναι εὐμετάβλητη καὶ ἀσταθής; Πῶς θὰ καταδεχθῇς νὰ παραμείνῃς μαζί μου, ἐὰν παρὰ τὴν ἐντολήν σου ἀφήσω νὰ γεννηθῇ μέσα μου ἡ ὑπερηφάνεια; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ φύγῃς, ἐὰν δὲν καυτηριάσω μὲ θάρρος βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἀδικία καὶ ἡ παρανομία; Κατὰ ποῖον τρόπον δὲ θὰ πράξω αὐτά καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅπως θὰ εἶναι ἀρεστά εἰς σέ, ὥστε, καὶ σὺ νὰ μείνῃς μαζί μου καὶ νὰ μὲ ἐνδυναμώνῃς καὶ νὰ μὴ μὲ ἐγκαταλείψῃς ἐπειδὴ θὰ διαπράξω σφάλμα-
- 350

34. Ἰω. κα' 17.

35. Λκ. κθ' 32.

36. Ἐξ. γ' 12.

37. Λκ. ζ' 38.

360 τα καὶ χωρισθῆς ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἀνάξιον, ἀφήνοντάς με νὰ μένω μόνος ἐκεῖ κάτω; Φοβοῦμαι μήπως μὲ ὑπερνηκίση ἡ τσιγγουνιά καὶ ἡ φιλαργυρία· φοβοῦμαι μήπως μὲ ὑποτάξῃ ἡ ἀνταρσία τῆς σαρκός μου, μήπως ἡ σαρκικὴ ἀπόλαυσις μὲ ἐξαπατήσῃ, μήπως ἡ φροντίς διὰ τὰ ἐγκόσμια μοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς μου, μήπως αἱ τιμαὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν βασιλέων μὲ ἀνεβάσουν ὑπὸ κακὴν ἔννοιαν, μήπως τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας κατὰ τῶν συνανθρώπων μου μοῦ φουσκώσῃ τὰ μυαλὰ καὶ μοῦ δημιουργήσῃ ἔπαρσιν, μήπως παρασυρθῶ ἀπὸ τὴν λαίμαργίαν καὶ τὴν εὐθυμίαν καὶ ἐκτραπῶ ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς εὐπρεπείας, μήπως ἀπὸ τὸ φαγοπότι παχύνουν πάλιν καὶ ἀναισθητοποιηθοῦν αἱ λεπυνθεῖσαι ἀπὸ τὴν μόνωσιν καὶ ἄσκησιν σάρκες τῆς ψυχῆς μου, μήπως μοῦ προκαλέσουν φόβον ἀνθρώποι ἀπειλαὶ καὶ μὲ ὀδηγήσουν εἰς τὴν παράθασιν τῶν ἐντολῶν σου, μήπως αἱ προτροπαὶ τῶν συναδέλφων μου ἐπισκόπων καὶ τῶν φίλων μὲ καταστήσουν συνεργὸν εἰς πράξεις ἀδικίας, ἢ ἐνῶ αὐτοὶ θὰ διαπράττουν ἀδικίας ἐγὼ θὰ σιωπῶ, ἢ ἐνῶ θὰ πράττουν τὸ κακὸν θὰ γίνωμαι καὶ ἐγὼ συνεργάτης τῶν καὶ δὲν θὰ τοὺς ἐλέγχω μὲ θάρρος καὶ παρρησίαν καὶ δὲν θὰ προβάλλω τὴν ἀντίρρῃσιν καὶ ἀντίθεσιν τῶν ἐντολῶν σου εἰς ὅσα πράττουν. Ἄλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν, Κύριε, νὰ ἀπαριθμήσω ὅλα ὅσα ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μοῦ συμβοῦν; Διότι ἰδοὺ εἶναι πλησίον μου ἀναρίθμητα αὐτὰ ποὺ μὲ ἀπειλοῦν, τὰ ὁποῖα γνωρίζεις πολὺ καλύτερα σὺ παρὰ ἐγώ, Κύριε.

370 Διὰ τοῦτο, λοιπόν, σὲ παρακαλῶ, φιλόανθρωπε, νὰ μὴ μὲ ἐκθέσῃς εἰς τὸν κίνδυνον νὰ διαπράξω τόσα κακά. Διότι γνωρίζεις πόσον ἄσχημη εἶναι ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων, τὰ πειράγματα ποὺ ἐκτοξεύουν, τὰς εἰρωνείας, τὰς συκοφαντίας καὶ ἰδιαιτέρως ἐκείνων ποὺ ἔχουν περισσοτέρας γνώσεις καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι παραφουσκωμένοι ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμόν ποὺ γεννᾷ ἐντός των ἡ σοφία τοῦ κόσμου³⁸, ἢ ὁποῖα καταργεῖται ἀπὸ τὴν χάριν

38. Πρβλ. Α' Κορ. α' 20' γ 19.

σου. Λυπήσου με, λοιπόν, φιλόανθρωπε, καὶ μὴ μὲ ἀποστείλῃς ἐκεῖ κάτω νὰ ζῶ καὶ νὰ κινουῖμαι ἀνάμεσα εἰς τέτοιου εἴδους καὶ τόσον μεγάλα κακὰ».

Αὐτὰ λοιπόν καὶ πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἔπρεπε σὺ, κοιτάζοντας πρὸς τὰ κάτω, νὰ παρακαλῇς νὰ μὴ σὲ στείλῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν πρὸς ὅσα συμβαίνουν ἐδῶ καὶ πρὸς τὴν γῆν. Ἐάν ὅμως τυχὸν ἀπευθύνετο καὶ πάλιν πρὸς σὲ καὶ σοῦ ἔλεγεν, διαπιστώνοντας καὶ ἀποδεχόμενος τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ ταπεινώσιν, ὁ φιλόανθρωπος καὶ πανάγαθος θασιλεύς: «Μὴ φοβᾶσαι³⁹. Διότι ἀφοῦ ἐγὼ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ εἶμαι μαζί σου⁴⁰, δὲν πρόκειται νὰ ὑποταχθῇς σὲ κανένα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀντίθετα εἰς τὸ θέλημά μου· διότι θὰ μὲ ἔχῃς εἰς κάθε περίπτωσιν βοηθὸν καὶ κάτι παραπάνω καὶ ἐκεῖ κάτω: θὰ σὲ δοξάσω καὶ θὰ ἐπιστρέψῃς πάλιν ἐδῶ καὶ μάλιστα μὲ μεγαλυτέραν καὶ περισσότερον ὁρατὴν δόξαν καὶ θὰ θασιλεύσῃς μαζί μου εἰς τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας», ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν δὲν ἐπιτρέπεται οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ νομίσῃς ὅτι εἶσαι ἐξησφαλισμένος ἢ νὰ τὸ «ρίξῃς ἔξω», ἀλλὰ νὰ κατέχεσαι ἀπὸ συνεχῇ φόβον καὶ τρόμον, ὅπως θὰ συνέβαινε ἂν σὲ κατέβαζαν ἀπὸ τὸ ὕψος εἰς τὸν πυθμένα θαυυτάτου πηγαδιοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ κάθε εἶδος ἐρπετῶν καὶ θηρίων, μὲ τέτοια συναισθήματα ὀφείλεις νὰ ἀναλάβῃς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου ἢ τοῦ Πατριάρχου ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο, ἐνδεχομένως ἐπισκοπῆς ἢ κάποια φροντίδα χάριν τοῦ λαοῦ.

Ἐάν ὅμως παραδέχεσαι ὅτι ὁ ἑαυτός σου δὲν εἶναι τέτοιος ὅπως ἀνωτέρω τὸν περιέγραψεν ὁ λόγος, ἀλλὰ νομίζεις ὅτι μὲ τὸ νὰ καταλάβῃς ἓνα ἐγκόσμιον ἀξίωμα (ἀκόμη καὶ ἐκκλησιαστικὸ) ὅτι ἐξυψώσεαι μᾶλλον παρὰ κατεβαίνεις, αὐτὸ πόσῃν αὐθάδειαν δεικνύει καὶ αὐτοπεποιθήσιν, πόσον ψυχικῶς ἐσκοτισμένος πρέπει νὰ εἶσαι, πόσο μέγεθος ἀγνοίας τῆς ἀληθείας μαρτυ-

39. Πρὸβλ. Λκ. α' 13 κ.δ.

40. Βλ. Λόγος Α' 343.

400 ρεῖ! Διότι αὐταὶ αἱ σκέψεις καὶ αὐταὶ αἱ πεποιθήσεις
 δὲν προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπους λογικούς, ἀλλ' ἀπὸ
 ἀνοήτους καὶ εἰδωλολάτρους, ἢ καλύτερον νὰ εἶπω ἀπὸ
 νεκρούς, οἱ ὅποιοι δὲν βλέπουν, δὲν αἰσθάνονται, δὲν
 ζοῦν, δὲν γνωρίζουν καθόλου τὸν Θεὸν καὶ τί εἶναι τὸ
 δικαστήριον τοῦ Θεοῦ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πρόκειται
 νὰ ἐμφανισθῶμεν. Περὶ τοῦ ὅτι θεθαίως τὸ νὰ εἴμεθα
 ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ποιμνίου τῶν πιστῶν καὶ νὰ ἐνδιαφε-
 ρώμεθα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν συνανθρώπων μας εἶ-
 ναι ὠφέλιμον, ἐπειδὴ αὐτὸ συμβάλλει εἰς τὴν ὀλοκλή-
 ρωσιν τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν συγκεφαλαί-
 ωσιν⁴¹ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, κανεῖς
 δὲν ἔχει ἀντίρρησην· διότι καὶ εἰς τὸν Πέτρον ὁ Χρι-
 στός, ὅταν ἀπηύθυνε πρὸς ἐκεῖνον διὰ τρίτην φοράν
 τὸ ἐρώτημα — «Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με;» — καὶ ἐκεῖ-
 νος ἀπήντησε «Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε», τότε
 ἀνταπήντησε πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν ἐντολήν:
 Ἐάν με ἀγαπᾷς πραγματικὰ «ποίμαινε τὰ πρόβατά
 μου»⁴². Περὶ τοῦ ὅτι πάλιν δὲν ἐπιτρέπεται χωρὶς λό-
 γον οὔτε εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα νὰ ἀναρριχᾶται εἰς
 αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ νὰ γίνεται αὐτὸ κατόπιν ἀπὸ
 πολλὴν καὶ λεπτομερῆ ἐξέτασιν ὅλων τῶν δεδομένων
 καὶ τῶν συνεπειῶν καὶ μὲ πολὺν φόβον, εἶναι ὀλοφά-
 νερον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν χάσει τελείως
 410 τὸ φῶς τῶν ματιῶν τῆς ψυχῆς των. Διότι πολλοί, ἐπει-
 διὴ δὲν γνωρίζουν οὔτε κἂν ποῖον εἶναι τὸ νόημα αὐτοῦ
 τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου, οὔτε γνωρίζουν ποῖος εἶναι ὁ
 τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος παρήγγειλεν εἰς τὸν
 Πέτρον νὰ θύσῃ τὰ πρόβατά του, ἀλλοίμονον!, σπεύ-
 δουν μὲ αὐθάδεια νὰ καταλάβουν τὸ ἐκκλησιαστικὸν
 ἀξίωμα, καὶ δὲν ἐντρέπονται νὰ παριστάνουν μὲ ἀναί-
 δεϊαν τὸν ὁδηγὸν τοῦ λογικοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ.
 Ἄλλ' ἅς ἴδωμεν, ἐάν νομίζετε, καὶ ἅς ἐξετάσωμεν
 τί εἶναι αὐτός ὁ λόγος τοῦ Κυρίου καὶ ποῖον εἶναι τὸ

41. Μτθ. κβ' 40.

42. Ἰω. κα' 15 - 17.

420 θαυότερον νόημα αὐτοῦ. Ὅταν ὁ Κύριος λέγῃ πρὸς τὸν Πέτρον «ποίμαινε τὰ πρόβατά μου», ἄρα γε ἐννοεῖ τὴν σχετιζομένην μὲ τὴν φυσικὴν ζωὴν προστασίαν, μήπως τοῦ ἀναθέτει νὰ φροντίζῃ διὰ πράγματα ἢ χρήματα ποὺ χρειάζονται διὰ τὴν ζωὴν τῶν λογικῶν προβάτων του ὥστε νὰ διαφυλαχθοῦν μὲ τὴν φροντίδα ἐκείνου ἄθικτα ἢ καὶ νὰ καρποφορήσουν ἀκόμη; Ἀλλὰ μήπως εἰς ἄλλο σημεῖον δὲν λέγει νὰ μὴ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ τί θὰ φᾶνε καὶ δὲν ὑπόσχεται ὅτι θὰ τοὺς δώσῃ τὰ ἐνδύματα ποὺ χρειάζονται⁴³; Μήπως παραγγέλλει ἐπειδὴ εἶναι ξένοι νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του στέγην ἢ ἐπειδὴ εἶναι ἀσθενεῖς νὰ τοὺς ὑπηρετῇ ἢ ἐπειδὴ ὅλοι οἱ πιστοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὸ ἴδιον μέρος διατάσσει τὸν ἀπόστολον νὰ ἐνδιαφερθῇ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ ἐνδύματα; Ὅχι θεθαίως· διότι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν διέταξεν ὁ Θεός. Ἀπὸ ποῦ γίνεται αὐτὸ φανερόν; Ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου· διότι παραγγέλλει πρὸς τοὺς ἀποστόλους του:

430 «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μὴ ράβδον, μὴ πήραν, μήτε δύο χιτῶνας»⁴⁴. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὁποῖος παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἀποκτοῦν ἀπολύτως τίποτε, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς διατάξῃ νὰ δίδουν εἰς ἄλλους ἢ νὰ φροντίζουν καθ' ὅσονδήποτε τρόπον διὰ παρόμοια πράγματα; Καὶ ἄλλοῦ λέγει: «Βλέπετε μήποτε θαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς»⁴⁵, καὶ πάλιν: «Ἔργαζεσθε μὴ τὴν θρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν θρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον»⁴⁶. Αὐτὰ δὲν τὰ παραγγέλλει καὶ νομοθετεῖ μόνον πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ μέσου ἐκείνων καὶ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὅχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτά. Διότι εἶπεν ὁ

43. Πρὸβλ. Μτθ. στ' 25, 28.

44. Μτθ. ι' 10.

45. Λκ. κα' 34.

46. Ἰω. στ' 27.

- 440 κόμη: «Μὴ μεριμνήσετε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίνητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε. Καταμάθετε δὲ τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει»⁴⁷ καὶ ὀλίγον κατωτέρω λέγει: «Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζητε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μὴ οὖν μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον»⁴⁸. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀφοῦ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅστερα κατέ-
- 450 ληξε καὶ εἶπεν: «Ἄ δὲ λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω»⁴⁹.

Αὐτὸς λοιπὸν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν κοινὸν πιστὸν νὰ φροντίζῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ἀλλὰ παραγγέλλει νὰ ζητῇ ὅπως ἐπικρατήσῃ μέσα τοῦ καὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, πῶς ἄρα θὰ ἦτο δυνατόν ποτὲ κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὰ δικά του παραγγέλματα νὰ διατάξῃ τὸν ἀπόστολον νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν εἰδῶν διατροφῆς καὶ ἐνδύσεως τῶν προβάτων του, ἢ διὰ τὴν προστασίαν καὶ δικαστικὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων των; Αὐτὸ εἶναι ἀδιανόητον· καὶ αὐτὸ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ ἐξῆς πού ἔχει εἶπει· λέγει λοιπὸν: «Ἴδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων»⁵⁰ καὶ πάλιν: «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σὲ ραπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιᾶγόναν στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον»⁵¹. καὶ τῷ αἶροντι τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ»⁵². Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε τοὺς μαθητάς του ὡσάν πρόβατα (ἀδυνά-

460

47. Μτθ. στ' 25, 28.

48. Μτθ. στ' 31 - 34.

49. Μρκ. ιγ' 37.

50. Μτθ. ι' 16.

51. Μτθ. ε' 39 - 40.

52. Λκ. στ' 30.

τους, άόπλους και άνυπερασπίστους) νά ζήσουν και νά δράσουν ανάμεσα εις αίμοθόρους λύκους (τούς έθνικούς και 'Ιουδαίους) και ό όποιος παρήγγειλεν εις αυτούς και διά μέσου αὐτῶν εις ήμᾶς εις εκείνον πού μᾶς κτυπᾷ εις τήν δεξιάν παρειάν νά γυρίζωμεν εις αὐτόν και τήν ἄλλην, και εις εκείνον ό όποιος θέλει νά μᾶς οδηγήσῃ εις τό δικαστήριον διά νά μᾶς πάρῃ τό ύποκάμισον νά δίδωμεν εις αὐτόν και τό έπανωφόριόν μας και νά μη ζητῶμεν νά πάρωμεν πάλιν τὰ πράγματα πού μᾶς έπῆρε κάποιος, πῶς ἦτο δυνατόν νά διατάξῃ εκείνον εις τόν όποιον άνέθεσε νά ποιμαίνη τὰ πρόβατά του νά επιδιώξῃ καθ' οίονδήποτε τρόπον νά διασφαλίσῃ κάποιο γήϊνον πρᾶγμα αὐτῶν, ἢ νά ασχοληθῇ ἔστω και όλίγον με φροντίδας πού ἔχουν σχέσιν με τήν παροῦσαν ζωήν, ἢ νά παρακινή τὰ πρόβατα (πιστούς) εις τοιούτου είδους φροντίδας και επιδιώξεις, από τὰς όποιᾶς αὐτός πρῶτος ό ποιμήν διατάχῃ νά παραμένῃ μακρυά; Εἶναι άδιανόητον κάτι τέτοιο. Αὐτό τό έπεθεβαίωσαν με τὰ ἔργα των οἱ άπόστολοι μετά τήν άνάληψιν τοῦ Κυρίου εις τούς οὐρανούς. Διότι όχι μόνον δέν έφρόντισαν διά τίποτε άπολύτως πού νά αναφέρεται εις τήν ίκανοποίησιν ὀλικῶν άναγκῶν αὐτῶν και εκείνων οἱ όποιοι έδιδάχθησαν από αυτούς τόν Χριστιανισμόν, ἄλλ' ούτε αὐτά τὰ χρήματα, τὰ όποῖα προσέφεραν εις αυτούς εκείνοι πού έπίστευον εις τόν Κύριον ήμῶν 'Ιησοῦν Χριστόν⁵³ κατεδέχθησαν οἱ ίδιοι νά τὰ διαχειρίζωνται και νά ἀνυλάθουν τήν φροντίδα διά τὰς τροφάς και τὰ ένδύματα τῶν ἀδελφῶν. Διότι είπαν, λέγει ἡ Γραφή, πρὸς τόν λαόν: «Οὐ δίκαιόν έστιν ήμᾶς καταλειψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. Καταστήσωμεν δέ έπὶ τούτῳ ἄνδρας ίκανούς, ήμεῖς δέ τῇ εὐχῇ και τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν»⁵⁴.

Ἄφου λοιπόν ἔχει άποδειχθῇ ότι ἔχει διαταχθῇ ἁ-

53. Πρόξ. δ' 32 - 37.

54. Πρόξ. στ' 2 - 4.

490 πὸ τὸν Κύριον νὰ μὴ φροντίζωμεν καθόλου διὰ γῆϊνα πράγματα οὔτε ἀκόμη καὶ δι' αὐτὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαιὰ διὰ τὴν ζωὴν μας, οὔτε νὰ καταφεύγωμεν εἰς δικαστικούς ἀγῶνας ὅταν εἴτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἴτε οἱ ἀδελφοί μας ἀδικοῦνται καὶ γίνονται ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως ἐκ μέρους μερικῶν, ἔλα λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν ποῖον εἶναι τὸ νόημα αὐτοῦ ποῦ ἐλέχθη ἀπὸ τὸν Κύριον πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων: «Εἰ φιλεῖς με, λέγει, πλείον τούτων, ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου»⁵⁵. Γνωρίζω θεβαίως ὅτι ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα ἐλέχθησαν διευκρινίσθη ἀρκετὰ τὸ νόημα αὐτοῦ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συνετοὺς ἀσφαλῶς ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν τοῦ ρητοῦ, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται καὶ ἡμεῖς νὰ εἰπώμεν πρὸς τὴν ἀγάπην σας ἐλάχιστα πρὸς χάριν ἐκείνων ποῦ ἐξακολουθοῦν νὰ τὸ ἀγνοοῦν.

500 Τίποτε ἄλλο λοιπὸν δὲν εἶναι τὸ ποιμαίνειν παρὰ ἢ φροντῖς τῶν ποιμαινομένων διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας· ὅτι δὲ αὕτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ ποιμαίνειν τὸ ἔδειξεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὅταν εἶπε τὸ ἐξῆς πρὸς τὸν Πέτρον: «Ποσάκις ἡτήσατο ὁ Σατανᾶς σινιάσαι σε ὡς τὸν σῖτον; καὶ γὰρ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου». Ἐν συνεχείᾳ προσέθεσε καὶ εἶπε καὶ τὸ ἐξῆς πρὸς αὐτόν: «Καὶ σὺ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου»⁵⁶. Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου»; Χρησιμοποίησε, λέγει, τὸ προσωπικόν σου παράδειγμα διὰ νὰ τοὺς διδάξῃς νὰ μὴ κυριεύονται ποτέ ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσιν ποῦ καταστρέφει, ἔστω καὶ ἂν συμβῇ κάποτε εἰς αὐτοὺς νὰ ἁμαρτήσουν. Διότι, λέγει, ποῖαν φοβερωτέραν ἁμαρτίαν μπορεῖ νὰ διαπράξῃ ἓνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀπάρνησιν ἐμοῦ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων; Ἄλλ' ἐπειδὴ μετενόησες καὶ ἐκλαυσες πικρά⁵⁷ ἀμέσως σοῦ ἐχάρισα τὴν συγχώρησιν καὶ παρ' ὅλον ὅτι δὲν

55. Ἰω. κε' 17.

56. Λκ. κθ' 32.

57. Λκ. κθ' 62.

510 έτολμοῦσες ἀπὸ ἐντροπὴν νὰ σηκώσης τὰ μάτια νὰ
 μὲ κοιτάξης καὶ νὰ μοῦ μιλήσης σὲ εἰδοποίησα νὰ
 520 ἔλθης μαζί μὲ τοὺς ἄλλους μαθητάς νὰ μὲ συναντή-
 σης ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος⁵⁸ καὶ οὔτε κἂν μὲ τὸν λόγον
 δὲν σὲ ἐμάλωσα δι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμες. Τώρα δὲν ἀπο-
 μένει λοιπὸν παρὰ καὶ νὰ ἐπιστρέψης καὶ νὰ στηρίξης
 εἰς τὴν πίστιν καὶ ν' ἀπαλλάξης ἀπὸ τὴν ἀπογοήτε-
 σιν διὰ τὰς ἁμαρτίας των τοὺς ἀδελφούς σου χριστια-
 νούς· φρόντισε τὰ πρόβατά μου. Θὰ τὰ ποιμάνης δὲ
 ὄχι μὲ τὸ νὰ τὰ θάζης καὶ νὰ τὰ θγάξης ἀπὸ λιθάδεια
 εἰς ἄλλα λιθάδεια καὶ νὰ τὰ καλοταίξης, καὶ νὰ τὰ δια-
 τηρῇς παχειὰ κατὰ τὸ σῶμα, οὔτε μὲ τὸ νὰ τὰ περι-
 θάλῃς μὲ φράκτας καὶ τοίχους, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τὰ δι-
 δάσκῃς νὰ τηροῦν ὅλα ὅσα σὰς παρήγγειλα, ὄχι ἄλ-
 λα μὲν νὰ τηροῦν, ἄλλα δὲ νὰ περιφρονοῦν, ἀλλὰ νὰ
 φυλάττουν ὅλα ὅσα σὰς παρήγγειλα. Διότι λέγει: «Πο-
 530 ρευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες
 αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα
 ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»⁵⁹. Καὶ καταλήγει ὡς ἑξῆς: «Ὁ
 πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας
 κατακριθήσεται»⁶⁰.

«Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Ὁ θεσκὸς τῶν ἀλόγων
 προβάτων δὲν ἐνδιαφέρεται οὔτε διὰ τὴν γεωργίαν, οὔ-
 τε διὰ τὸ ἐμπόριον, οὔτε διὰ τὸ σπίτι, οὔτε διὰ νὰ ἐτοι-
 μάσῃ πολυτελῆ δεῖπνα ἢ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τέτοια, οὔ-
 τε διὰ τὴν ἀπόκτησιν δόξης, οὔτε διὰ τιμητικὰς διακρί-
 σεις· δὲν φροντίζει διὰ κανένα ἄλλο βιωτικὸν πράγμα,
 οὔτε ἀνέχεται νὰ προσκολληθῇ καθόλου εἰς αὐτά, ἀλλ'
 530 ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ καὶ σπίτι καὶ γυναῖκα καὶ παιδιὰ,
 στρέφει ὁλόκληρον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν φροντίδα του
 εἰς τὸ κοπάδι του, παραμένοντας ἄγρυπνος χάριν αὐ-
 τοῦ καὶ ταξιδεύοντας εἰς μακρυνὰ μέρη διὰ νὰ τοὺς ἐ-
 ξασφαλίσῃ τροφὴν καὶ εὐνοϊκὰς συνθήκας ζωῆς, χωρὶς

58. Μτθ. κη' 16.

59. Μτθ. κη' 19.

60. Μτθ. ιστ' 16.

νὰ ἔχη κρεθθάτι, χωρὶς νὰ φέρῃ μαζί του στῶμα, ἀλλὰ θασανίζεται ἀκάλυπτος ἀπὸ τὴν ἀφόρητον ζέστην τῆς ἡμέρας καὶ διανυκτερεύει ὑπομένοντας τὴν παγωνιάν τῆς νύκτας, ἀγωνίζεται ἀκαταπαύστως ἐναντίον τῶν ἀνέμων μέσα εἰς τοὺς κρύμνους καὶ τὸν ἀέρα, καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παύει νὰ τὰ φυλάττῃ καὶ νὰ τὰ περιποιῇται. Σὲ σένα ὁμως εἶναι δυνατόν εὐρισκόμενος καὶ εἰς τὸ σπῖτι καὶ εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐπάνω εἰς κρεθθάτι καὶ στῶμα καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ τραπέζι νὰ ποιμαίνῃς τὰ πρόβατά μου· πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό; Μὲ τὸ νὰ τὰ διδάσκῃς νὰ ἔχουν τὴν πίστιν πρὸς ἐμὲ καθαρὰν καὶ εὐλικρινῇ καὶ ἀνεπιφύλακτον, νὰ μὲ ἀγαποῦν μὲ ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν των, μὲ ὅλας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, ὅπως καὶ ἐγὼ ἠγάπησα αὐτοὺς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διότι διὰ τὴν ἰδικὴν των σωτηρίαν παρέδωσα τὴν ζωὴν μου⁶¹ εἰς τὰ θασανιστήρια καὶ τὸν θάνατον. Βάλε ἐνώπιον αὐτῶν ἀντὶ αὐτῶν ποὺ τρώγουν τὰ ζῶα τὴν τροφὴν τῶν ἰδικῶν μου ἐντολῶν ποὺ χαρίζει ζωὴν αἰώνιον· δίδαξε αὐτοὺς, ὅτι ὅταν ἐργάζονται αὐτάς καὶ τὰς ἐφαρμύζουσιν εἰς τὴν ζωὴν των τότε τρέφονται ἀπὸ αὐτάς· συμβούλεψέ τους καὶ παρακάλεσέ τους νὰ γεμίζουν κάθε στιγμὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ὑπαρξίν των, ὥστε διὰ μέσου αὐτῶν νὰ εἶναι διαρκῶς χορτάτοι καὶ ὑπὲρ πλήρεις ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μου ἀγαθὰ. Ποῖα δὲ εἶναι τὰ ἰδικὰ μου ἀγαθὰ καὶ μὲ ποίας πράξεις ἀποκτῶνται, αὐτὰ θὰ τὰ διδάξῃς εἰς αὐτοὺς λέγοντας τὰ ἑξῆς: «Πωλήσατε ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν σας καὶ δώσατε ἐλεημοσύνην· κατασκευᾶστε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας χρηματοφυλάκια ποὺ δὲν παλαιῶνουν, ἀποκτήσατε εἰς τοὺς οὐρανοὺς θησαυρὸν ποὺ δὲν θὰ χαθῇ ποτέ⁶². Νὰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας· νὰ παρακαλῇτε τὸν Θεὸν δι' ἐκείνους ποὺ σᾶς θάζουν εἰς δοκιμασίαν⁶³. Νὰ εὐεργετῇτε ἐκείνους ποὺ σᾶς μισοῦν⁶⁴.

61. Ἰω. ι' 15.

62. Λκ. ιβ' 33.

63. Μτθ. ε' 44.

64. Λκ. σι' 27.

Κανείς ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ ἀνταποδώσῃ ποτὲ σὲ κανένα κακὸ ποῦ τυχὸν τοῦ ἔκαμε⁶⁵. Συγχωρήσατε ἐκείνους ποῦ σφάλλανε ἀπέναντί σας καὶ νὰ εἰσθε θέβαιοι ὅτι τὸ ἴδιο θὰ κάμῃ καὶ ὁ Θεὸς διὰ σᾶς⁶⁶. Διότι ἐὰν δὲν συγχωρήσετε εἰς τοὺς συνανθρώπους σας τὰ σφάλματα ποῦ κάνουν, οὔτε ὁ οὐράνιος Πατήρ σας θὰ συγχωρήσῃ σᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ποῦ διαπράττετε πρὸς αὐτόν⁶⁷. Νὰ γίνετε πτωχοὶ κατὰ τὰ χρήματα, διὰ ν' ἀποκτήσετε πνευματικὸν πλοῦτον⁶⁸· νὰ περιφρονήσετε τὴν ἐπίγειον δόξαν, διὰ ν' ἀποκτήσετε καὶ χαρῆτε τὴν οὐράνιον».

- 560 Ἐπειδὴ, λοιπόν, δύο πράγματα εὐρίσκονται ἐνώπιον ἡμῶν, ἡ ζωὴ λέγω καὶ ὁ θάνατος, καὶ δύο κόσμοι, ὁ ὁρατός, ποῦ φθείρεται καὶ διαλύεται καὶ ὁ ἀόρατος, ποῦ εἶναι αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος, ὁ παρὼν καὶ ὁ μέλλων, καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ποῦ δροῦν ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ τὰ διαμορφώνουν εἶναι δύο, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς ἀντίθετα στρατόπεδα καὶ ἀντιμάχονται μετὰ ξύ των, ἐννοῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀντίπαλον (πολέμιον) αὐτοῦ διάβολον, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν προσπαθεῖ νὰ μᾶς σώσῃ καὶ μᾶς προσκαλεῖ νὰ ἐπιδιώξωμεν νὰ κληρονομήσωμεν ζωὴν καὶ αἰώνιον βασιλείαν, ὁ δὲ (διάβολος) ἐπιθυμεῖ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν αἰώνιον θάνατόν μας καὶ καθ' ἡμέραν θρυχᾶται ὡς νηστικὸν λεοντάρι καὶ ψάχνει νὰ εὕρῃ ποῖον θὰ καταπιῇ⁶⁹ μὲ τὸ νὰ τὸν ἐκτρέψῃ καὶ παραπλανήσῃ μὲ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν προσωρινῶν τούτων ἀγαθῶν καὶ τὸν καταστήσῃ τοιοῦτοτρόπως κατάλληλον διὰ τὴν αἰώνιον κόλασιν, δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους πρέπει ἡμεῖς νὰ ἀποφεύγωμεν τὸν παμπόνηρον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ νὰ καταφεύγωμεν πρὸς τὸν Δεσπότην ποῦ σώζει καὶ νὰ ζητοῦμεν τὴν ἰδικήν του βοήθειαν, διὰ νὰ μὴ πε-

65. Α' Πτρ. γ' 9.

66. Ακ. στ' 37.

67. Μιθ. στ' 15.

68. Μτθ. ε' 3.

69. Α' Πτρ. ε' 8.

ριέλθωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους⁷⁰ καὶ εὐρεθοῦμεν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμεν κάτω ἀπὸ τὰς παγίδας του, δοῦλοι ἰδικοί του καὶ τῆς ἀμαρτίας. Καὶ περὶ τοῦ ὅτι μὲν ὁ διάβολος εἶναι ἄρχων τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰωνίου σκότους, ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποὺ τὸ λέγει: «Ἴδου ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἔρχεται καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν»⁷¹. Ἄρχων δὲ λέγεται ὅχι ἐπειδὴ εἶναι ἐξουσιαστὴς ἢ κύριος τοῦ κόσμου — φυλάξου ἀπὸ μιᾶ τέτοια θλασφημία, διότι πῶς μπορεῖ νὰ συμβαίνει αὐτὸ δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἐξουσίαν οὔτε τοὺς χοίρους νὰ πειράζῃ⁷²—, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑποδουλῶνει καὶ κἀνει ὅ,τι θέλει ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀφοσιωμένοι εἰς αὐτὸν μὲ τὸ νὰ ἐπιθυμοῦν τὰ πράγματα καὶ τὰ χρήματα ποὺ εἶναι ἰδικά του. Λέγεται δὲ ἄρχων τοῦ σκότους, ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς μὲν αὐτὸς ἀφοῦ ἀπεσπάσθη καὶ ἀπογυμνωθῇ τελείως ἀπὸ τὸ θεῖκόν ἔνδυμα καὶ νὰ γίνη θὰ γίνη αἰώνιος κληρονόμος τοῦ σκότους. Ἀντιθέτως ὁ Θεὸς καὶ κύριός μας, ἐπειδὴ εἶναι κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, κατὰ τρόπον φυσικὸν καὶ ἀπόλυτον ἐξουσιάζει ὅλα τὰ ἐπουράνια καὶ ἐπίγεια καὶ ὅσα εἶναι εἰς τὰ τρισθάθα τῆς γῆς, ἀφοῦ εἶναι φῶς ποὺ δὲν δύει ποτέ καὶ ἀπλησίαστον⁷³, Κύριος ὄλων καὶ αὐτῶν ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ τῶν μελλόντων. Ἐκεῖνοι λοιπὸν οἱ ὁποῖοι ὑπακούουν εἰς αὐτὸν καὶ τηροῦν τὰς ἐντολάς του χωρὶς νὰ τὰς διαχωρίζουν εἰς σημαντικὰς καὶ ἀσημάντους καὶ χρησιμοποιοῦν τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ μέσα εἰς τὰ ὅρια ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν των καὶ εὐχαρίστως τρώγουν αὐτὰ μὲ αὐτοσυγκράτησιν καὶ μέτρον, αὐτοὶ διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν ὁρατῶν πραγμάτων φθάνουν ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν εἰς τὰ ἀφθαρτα καὶ αἰ-

70. Πρβλ. Λκ. κβ' 53. Ἐφ. στ' 12.

71. Ἰω. ιδ' 30.

72' Πρβλ. Μτθ η' 30 ἐξ.

73. Πρβλ. Α' Τιμ. στ' 16.

ώνια⁷⁴, ἐπειδὴ ὑπετάχθησαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ Θεὸν τῶν ὅλων καὶ ἔχουν τηρήσει τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ. Ὅσοι δὲ θὰ διαπράξουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ὀρίζουν αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, αὐτοὶ πᾶνε μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνονται φανατικοὶ πολέμιοι τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Σωτὴρ: «Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει»⁷⁵.

600

Κανεῖς, λοιπόν, ἀγαπητοί, ἄς μὴ πάη μὲ τὸ μέρος τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους καὶ τοῦ κοσμοκράτορος⁷⁶· κανεῖς ἄς μὴ γίνῃ ἰδικός του ὁπαδός· κανεῖς ἄς μὴ συμμαχήσῃ μὲ τὸν διάβολον καὶ τὰ ὄργανά του καὶ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος μας καὶ Θεοῦ· κανεῖς ἄς μὴ στραφῇ ἐναντίον τῆς ψυχῆς του, οὔτε νὰ ἀγωνισθῇ διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὸ αἰώνιον πῦρ· σᾶς παρακαλῶ, παιδιὰ μου καὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί, ποτὲ νὰ μὴ συμβῇ κάτι τέτοιο. Καὶ μόνον νὰ ἀκούγεται ὅτι μπορεῖ νὰ γίνωμεν πολέμιοι τοῦ Θεοῦ προκαλεῖ φρίκην. Κατὰ ποῖον τρόπον δὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἐκστρατεύσῃ κάποιος ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ καὶ ν' ἀγωνισθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἰώνιον ἀπώλειάν του θὰ τὸ εἶπω ἐν συνεχείᾳ. Ἐὰν κάποιος δικαιολογημένως ἢ ἀδικαιολογητῶς σὲ ὕβριση ἢ σὲ κοροϊδέψῃ ἢ σὲ συκοφαντήσῃ, καὶ δὲν ὑπομείνης μὲ πραότητα τὴν προσβολήν, ἢ ἐπειδὴ θὰ λυπηθῇς καὶ νοιώσῃς ὅτι δαγκώνεται ἡ καρδιά σου δὲν καταφέρεις νὰ δείξης ὑπομονὴν καὶ νὰ συγκρατήσῃς καὶ ὑποτάξῃς τὴν ἐξέγερσιν τῆς ψυχῆς σου, ἀλλ' ὕβρισης καὶ οὐδ' ἐκεῖνον ποὺ σὲ ὕβρισε ἢ τὸν κοροϊδέψῃς ἢ πράξῃς εἰς αὐτὸν κάτι ἄλλο εἰς ἀνταπόδοσιν, ἢ ἀκόμη ἔστω καὶ ἂν δὲν κάμῃς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ εἰς αὐτόν, ἀλλὰ φύγῃς ἔχοντας μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου θυμὸν ἐναντίον του καὶ δὲν συγχωρήσῃς αὐτόν μὲ ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν σου⁷⁷ καὶ δὲν προσευχηθῇς χάριν αὐτοῦ ἀπὸ τὰ θάθη τῆς καρδίας σου, ἰδοὺ ὅτι ἐξεστράτευσε μὲν ἐ-

610

74. Πρβλ. Σοφ. Σολ. ιγ' 5.

75. Λκ. ιο' 23.

76. Ἐφ. στ' 12.

77. Πρβλ. Μτθ. στ' 14.

620

630

640

ναντίον τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ πράττης ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα ὀρίζουν αἱ ἐντολαί του καὶ ἔγινες πολέμιός του, ἔχασες δὲ διὰ παντὸς καὶ τὴν ψυχὴν σου, ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπεθεβαίωσες καὶ διεσφάλισες καὶ τὰς ἀμαρτίας ποῦ διέπραξες προηγουμένως καὶ κατέστησες πλέον αὐτὰς ἀσυγχώρητους. Ἐάν πάλιν κάποιος σὲ κτυπήσῃ εἰς τὸ δεξιὸ μάγουλον καὶ σὺ δὲν γυρίσεις εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἄλλο⁷⁸, ἀλλ' ἀντιθέτως τοῦ ἀνταποδώσεις τὸ κτύπημα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔγινες ὁπαδὸς καὶ ὑπρέτης τοῦ Σατανᾶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἐκτύπησες μόνον τὸν ἀδελφόν σου, ἀλλὰ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκείνον ὃ ὁποῖος εἶπε νὰ μὴ κτυπάμε κανένα, ἀλλὰ νὰ προτιμοῦμε νὰ δεχώμεθα κτυπήματα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μάγουλο. Ἐάν δὲ κάποιος ἀφαιρέσῃ ἀπὸ σὲ κρυφὰ ἢ φανερά χρυσὸν ἢ κάποιον ἄλλο πρᾶγμα, ἂν ἐνδεχομένως τὸ δανεισθῇ ἢ τὸ ἀρπάξῃ αὐθαιρέτως, ἐν συνεχείᾳ ὁμως δὲν θέλει νὰ σοῦ τὸ ἐπιστρέψῃ, εἴτε ἐπειδὴ εἶναι παλιάνθρωπος εἴτε ἐπειδὴ εἶναι πτωχὸς καὶ δὲν ἔχει, σὺ δὲ δὲν ὑπομείνης αὐτὴν τὴν ἀδικίαν εὐχαρίστως καὶ χωρὶς νὰ τοῦ κρατῇς κακίαν, ἀλλ' ὁδηγεῖς ἐκείνον ποῦ σοῦ τὰ ἐπῆρεν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἀναθέτεις εἰς δικηγόρους τὴν διεκδίκησιν αὐτῶν, ζητώντας τὴν βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ πηγαίνεις ἐνώπιον τοῦ κοσμικοῦ δικαστηρίου, δυσαρεστημένος καὶ περίλυπος, ὁδηγώντας καὶ σύροντας τὸν ἀδελφόν σου, χρησιμοποιώντας ὅρκους καὶ ψευδορκίας καὶ ἀναγκάζοντας αὐτὸν νὰ ὀρκίζεται καὶ νὰ κατ'ἁπατῇ τοὺς ὅρκους του καὶ νὰ λέγῃ ψέματα, ποῦ εἶναι τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ ἐπὶ πλέον κλείνεις αὐτὸν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ μετέρχεσαι τὰ πάντα, ἐπιδιώκοντας νὰ πάρῃς ὅπωςδὴποτε ὅσα σοῦ ὀφείλει, μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ὀλοφάνερν ὅτι γίνεσαι ἐχθρὸς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου;

Σὺ, λοιπόν, ὃ ὁποῖος παραγγέλλεις καὶ συμβουλεύεις τοὺς ἄλλους νὰ ἐπισκέπτονται τοὺς φυλακισμένους καὶ νὰ ὑπηρετοῦν αὐτοὺς ὅσον ἡμποροῦν⁷⁹, νὰ μὴ ζη-

78. Mtθ. ε' 38.
79. Mtθ. κε' 43.

τοῦν νά τοὺς ἐπιστραφοῦν ἐκεῖνα πού τοὺς ἐπῆρε κάποι-
 ος⁸⁰ καί εἰς ἐκεῖνον πού ἐπιδιώκει νά τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς
 τὸ δικαστήριον διὰ νά τοὺς πάρῃ τὸ ὑποκάμισον νά δι-
 δουν καί τὸ ἐπανωφόρι των⁸¹, καί ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ
 καί νά θυσιάζουν τὴν ἰδίαν των τὴν ζωὴν⁸² προκειμένου
 νά μὴ παραβοῦν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀνοίγῃς
 δικαστικούς ἀγῶνας διὰ χρήματα πού ἔχασες — πα-
 ραβαίνοντας τοιοῦτοτρόπως τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ— καί
 κυριεύεσαι ἀπὸ λύπην καί μελαγχολίαν καί γίνεσαι αἰ-
 τία νά κλείνεται εἰς τὰς φυλακὰς ὁ συνάνθρωπός σου,
 δὲν εἶναι φανερόν ὅτι εἶσαι ἔξω φρενῶν, ὅτι ἐξεργίζεις
 τὸν Θεόν καί πολεμεῖς αὐτὸν καί καταδικάζεις τὸν ἑαυ-
 τόν σου νά μείνῃ αἰωνίως μακρὰν τῆς αἰωνίου ζωῆς; Αὐ-
 τὸς λοιπὸν ὁ ὁποῖος θέλει νά ποιμαίνῃ τὸ κοπάδι τοῦ Χρι-
 στοῦ καί νά θόσκη τὰ πρόβατα αὐτοῦ μὲ τὴν διδασκα-
 λία ὅλων ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω, ὥστε νά καταστήσῃ
 αὐτὰ παχιά κατὰ τὴν δικαιοσύνην (ἀρετὴν) καί πολύ-
 γεννα, πῶς εἶναι συνεπῶς δυνατόν ταυτοχρόνως νά με-
 ριμνᾷ διὰ τὰ χωράφια καί νά φροντίζῃ διὰ τὴν ὕλικήν
 περιουσίαν, νά ὑπερασπίζεται δικαστικῶς αὐτὰ καί νά
 ἐμποδίζῃ ἐκεῖνους πού θέλουν νά τὸν ἀδικήσουν καί νά
 θλάπτουν αὐτά, καί ἄλλοτε μὲν νά καταφεύγῃ εἰς τοὺς
 δικαστάς, καί ἄλλοτε δὲ νά ἀμύνεται μὲ λογομαχίας
 καί τὸ ψεῦδος, μερικὰς φορές δὲ νά γίνεται πρόξενος
 ὀρκῶν καί αἷτιος νά καταπατοῦνται οἱ ὀρκοί; Διότι εἶ-
 ναι ἀναπόφευκτον, καί ὅταν ἀκόμη αὐτὸς δὲν λέγῃ ψέμα-
 τα, οἱ ἀντίδικοι νά λέγουν ψέματά καί νά παίρνουν ὀρ-
 κούς καί νά τοὺς καταπατοῦν ἐν ψυχρῷ προκειμένου νά
 κερδήσουν τὴν δίκην. Ἐὰν δὲ αὐτὰ συμβαίνουν κατ' αὐ-
 τὸν τὸν τρόπον, πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνουν ἀνεκτὰ
 660 ἀπὸ τὴν ψυχὴν πού ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ἢ πῶς εἶναι ду-
 νατὸν αὐτὰ νά εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν πού εἶπεν
 «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν
 τὸ ναί, ναί, καί τὸ οὐ, οὐ· τὸ γὰρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ

80. Λκ. στ' 30.

81. Λκ. στ' 29.

82. Πρβλ. Ἰω. ι' 11. Α' Ἰω. γ' 16.

πονηροῦ ἐστὶ»⁸³ καὶ πάλιν «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ρῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»;⁸⁴.

Μὴ λοιπὸν —ἐὰν θεθαίως ἔχετε πράγματι διαθέ-
σιν νὰ πεισθῇτε καὶ νὰ πειθαρχήσετε εἰς τὸν Χριστὸν⁸⁵
καὶ σὺν ἄνθρωποι πού εἰσθε σὰς πείθωμεν μὲ τοὺς λό-
γους αὐτοὺς— σπεύδετε ἀπερίσκεπτα νὰ καταλάβετε
ἀξιώματα καὶ νὰ καταπιασθῇτε μὲ φροντίδας χάριν
τῶν ἄλλων μόνον καὶ μόνον διὰ ν' ἀποκτήσετε ἀνθρω-
πίνην δόξαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσετε σωματικὰς ἀνέσεις
670 καὶ καλοπέρασιν, φοβούμενοι τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ
τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν ἀνήγγειλεν
ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἰωὴλ ἐναντίον ἐκείνων οἱ
ὁποῖοι ποιμαίνουν τὰ πρόβατά του χωρὶς νὰ εἶναι ἄ-
ξιοι, λέγοντας: «Τάδε λέγει Ἀδωναὶ Κύριος: Ὡ ποι-
μένες Ἰσραὴλ, μὴ θόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτοὺς;
Οὐχὶ τὰ πρόβατα θόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἰδοὺ τὸ
γάλα κατ' ἐσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὸ
παχὺ ἐσφάζετε καὶ τὰ πρόβατά μου οὐκ ἐθόσκετε. Τὸ ἡ-
σθενικὸς οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ ἄρρωστον οὐκ ἴασα-
σθε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ κα-
κῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καὶ τὸ πλανώμενον
680 οὐκ ἐπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐπεζήτησατε
καὶ τὸ ἰσχυρὸν κατειργάσασθε μόχθῳ καὶ ἐν κράτει
ἐπαιδεύσατε αὐτὰ καὶ ἐν παιγνίῳ καὶ διεσπάρη τὰ
πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας»⁸⁶. Καὶ ὀλίγον
κατωτέρω: «Τάδε λέγει Ἀδωναὶ Κύριος: Ἰδοὺ ἐγὼ ἐ-
πὶ τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν
χειρῶν αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ μὴ ποιμαί-
νειν τὰ πρόβατά μου»⁸⁷. Καὶ πάλιν: «Καὶ ὁ σκοπὸς ἐὰν
ἴδῃ τὴν ρομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σαλπίσῃ τῇ σάλ-
πιγγι καὶ ἐπελθοῦσα ἡ ρομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν,

83. Mtθ. ε' 34 - 37.

84. Mtθ. ιθ' 36.

85. Ἰω. ιθ' 6.

86. Τὸ ὁρθὸν Ἰεζ. λδ' 2 - 5 καὶ ὅχι Ἰωὴλ.

87. Ἰεζ. λδ' 10.

690 αὕτη μὲν διὰ τὴν αὐτῆς ἀμαρτίαν ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω»⁸⁸. Αἱ ἀπειλαὶ αὐταὶ τοῦ Θεοῦ, ἀδελφοί μου, προκαλοῦν φόβον καὶ φρίκην.

Δι' αὐτό, λοιπόν, ὡς προσπαθήσωμεν μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις νὰ ποιμάνωμεν καλύτερα προηγουμένως μὲ κάθε ἐπιμέλειαν τοὺς ἑαυτοὺς μας ὡς κοπάδι τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἱερατεῖον μὲ βασιλικὴν καταγωγὴν, (ἱερεῖς μαζὶ καὶ βασιλεῖς)⁸⁹, καὶ νὰ θέσωμεν τὴν σάρκα κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν καὶ καθοδήγησιν τοῦ πνεύματος, ὥστε αὐτὸ νὰ εἶναι μέσα μας ἀνώτερον καὶ πολυτιμότερον (ἢ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα) νὰ μὴ ἄγεται καὶ φέρεται ἀπὸ τὸ κατώτερον καὶ εὐτελέστερον (τὸ σῶμα). Καὶ ὅταν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ φθάσωμεν εἰς τὸ ἀμέτρητον θάθος τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ μὲ τὰ νερά τῶν δακρύων αὐτῆς καθαρισθῶμεν τελείως ἀπὸ τὰς κηλίδας τῆ ἀμαρτίας, ἀποκτήσωμεν δὲ ἡρεμον καὶ γαλήνιον πνεῦμα ποῦ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸ ταπεινὸν φρόνημα, καὶ αἰσθανόμενοι πολλὴν δίψαν διὰ τὴν δι-
700 καιοσύνην τοῦ Θεοῦ⁹⁰ θὰ χορτάσωμεν μὲ τὰ ἀπόκρυφα ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν ποῦ χαρίζει τὸ Πνεῦμα· ἔπειτα, ἀφοῦ ἀπὸ αὐτὰ πάρωμεν ἐπάνω μας διάθεσιν εὐσπλαγχνίας⁹¹ καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας, θὰ ἀποκτήσωμεν καρδίαν καθαρὰν εἰς κατάστασιν πλήρους ἀπαθείας καὶ θὰ ἴδωμεν τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ ἴδιον τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ πραγματοποιηῇ⁹² καὶ νὰ λαλῇ⁹³ μέσα μας τὰ κρυμμένα ἀπὸ τοὺς μὴ ἀναγεννημένους μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ⁹⁴, ἔπειδὴ διὰ τῆς ἀπολύτου ἀταραξίας συνηνώσαμεν εἰς ἓνα φρόνημα αὐτὰ

88. Ἰεζ. λγ' 6.

89. Α' Πτρ. 8' 9.

90. Μτθ. ε' 8.

91. Κολ. γ' 12.

92. Κολ. γ' 12.

92. Α' Κορ. ιθ' 6 κ.ά.

93. Μτθ. ι' 19.

94. Πρβλ. Κολ. σ' 26. Μτθ. ιγ' 11.

710

720

πού μέχρι τώρα μέσα μας ηϋρίσκοντο εἰς διαρκῇ ἀντί-
 θεσιν (τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ), καὶ ἀφοῦ πρῶτον εἰρηνεύ-
 σωμεν καὶ συμφιλιώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ με-
 ταβάλωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς ἀρμονικὸν ὄργανον
 πού θά ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ
 θά εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεὸν μέσα εἰς τὸ ἓνα
 Πνεῦμα, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὑπομείνω-
 μεν ἀγογγύστως τὸν Χριστὸν μέσα εἰς τὰς πολλὰς δο-
 κимасίας μας, τὰς πολλὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφορὰς
 καὶ ὅταν διωκόμενοι ἀνεχώμεθα καὶ θλασφημούμενοι
 προσευχώμεθα καὶ ἐνῶ μᾶς καταρῶνται ἡμεῖς εὐλογοῦ-
 μεν⁹⁵, χωρὶς νὰ λογαριάζωμεν εἰς καμμίαν περίπτωσιν
 τὸ κακὸ πού μᾶς προξενοῦν οἱ συνάνθρωποι μας, ἀλλ'
 ὅλα τὰ ἀνεχόμεθα, ὅλα τὰ ὑπομένομεν⁹⁶, ἐμπιστευόμε-
 νοι ἀπολύτως τὴν μέλλουσαν δικαίωσίν μας ἐπάνω εἰς
 τὸ ἀσάλευτον θεμέλιον τῶν ἀρετῶν, καὶ τοιοῦτοτρόπως,
 μὲ ὅλα ὅσα εἶπομεν, ὅταν μεγαλώσωμεν ὑπὸ τὴν ἔν-
 νοισιν πού θέλει τοῦτο ὁ Χριστὸς καὶ φθάσωμεν νὰ γί-
 νωμεν πνευματικῶς ὠλοκληρωμένοι ἄνδρες, ὥστε νὰ
 εἴμεθα ἴσοι κατὰ τοῦτο μὲ τὸν Χριστόν⁹⁷, ὥστε νὰ ἔχω-
 μεν τελείαν γινώσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κατὰ Θεὸν σοφίαν
 ὥστε νὰ ἀντιλαμβανώμεθα καὶ νὰ διδάσκωμεν τοὺς λό-
 γους καὶ τὰ μυστήρια πού μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ πανά-
 γιον Πνεῦμα, τότε ἂς παραδώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας
 ὡσάν νὰ εἴμεθα οἱ τελευταῖοι δοῦλοι διὰ νὰ ἐργασθῶ-
 μεν πρὸς ὠφέλειαν καὶ τῶν ἄλλων, ἐάν θεοβαίως κλη-
 θοῦμεν εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν Θεόν, σύμφωνα μὲ τὸ παράγ-
 γελμα τοῦ Κυρίου: «Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔ-
 στω πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος»⁹⁸.

Ἔως οὗτως ὁμῶς φθάσωμε μὲ πολλοὺς ἀγῶνας εἰς
 τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς τελειότητος, ἂς παραμείνωμεν, πα-
 ρακαλῶ, μακρὰν ἀπὸ διοικητικὰς καὶ ποιμαντικὰς

95. Α' Κορ. 5' 12 - 13.

96. Α' Κορ. ιγ' 7.

97. Ἐφ. 5' 13.

98. Μρκ. 9' 35.

730 φροντίδας, ὑποταγμένοι εἰς τοὺς πνευματικούς μας πατέρας καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν ποὺ συγκρατεῖ τὰ πάντα, μετανοοῦντες καθημερινῶς καὶ καθαριζόμενοι ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν μὲ τὰ δάκρυα τῆς συντριβῆς ποὺ θὰ χύνωμεν, ἕως ὅτου γνωρίσωμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι εἶναι ἀπολύτως φιλαλήθης⁹⁹ καὶ θὰ δώσῃ ὅλα ὅσα ὑπεσχέθη εἰς ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν¹⁰⁰ καὶ συμμορφοῦνται πρὸς τὰς θείας ἐντολάς του· αὐτὸς θὰ ἀνταμείψῃ καθένα μὲ μισθὸν ἀνάλογον μὲ τὰς πράξεις του¹⁰¹, ὅταν θὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν, ἀφοῦ τὰ πάντα πλέον θὰ ἔχουν ὑποταγῇ εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα¹⁰², εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει κάθε δοξολογία, τιμὴ καὶ λατρεία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ Ο Γ Ο Σ ΙΒ΄

Ὁ παρὼν Λόγος ἀναφέρεται εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου ποὺ λέγει: «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι»¹. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἀξιοποιεῖ κάποιος καταλλήλως τὸν χρόνον τῆς ἐπιγείου ζωῆς του.

- 1 Τίποτε ἄλλο ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἶναι τόσον ὠφέλιμον εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ ὁποῖα προτιμᾷ νὰ μελετᾷ νύκτα καὶ ἡμέραν ὅσον ἢ ἔρευνα τῶν θείων Γραφῶν. Ἐπειδὴ εἰς αὐτὰς εἶναι κρυμμένη ἡ δύναμις καὶ τὸ νόημα τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, συντελεῖ ὥστε νὰ γεμίξῃ ἀπὸ ἀπόλαυσιν τὰ πνευματικὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, καὶ ἀφοῦ τὴν σηκώσῃ ὁλόκληρον ἐπάνω ἀπὸ τὴν

99. Τίτ. α' 2.

100. Πρβλ. Α' Κορ. θ' 9.

101. Πρβλ. Μτθ. ιστ' 27.

102. Πρβλ. Μτθ. κ' 23.

1. Πρβλ. Ἰω. ε' 39.

- μικρότητα τῶν γηϊνῶν καὶ τῶν ὁρατῶν, τὴν κάνει νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τοὺς ἀγγέλους. Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν λοιπὸν τί λέγει εἰς ἡμᾶς καθ' ἡμέραν ὁ θεὸς Ἀπόστολος καὶ ὡς ἐξετάσωμεν (ἀναλύσωμεν) μερικοὺς ἀπὸ τοὺς θεοπνεύστους λόγους τοῦ κατὰ τρόπον προσεκτικόν, ὥστε καὶ νὰ ἀντλήσωμεν τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν ποὺ ὑπάρχει μέσα εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ἀποσπᾶσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος διὰ νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν ψυχὴν μας διαρκὴ εὐφροσύνην καὶ ἀπόλαυσιν. Ποῖον ὅμως εἶναι ἐκεῖνο ποὺ πρόκειται ἡμεῖς νὰ ἐρευνήσωμεν; Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς προτρέπει ὁ Παῦλος λέγοντας: «ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν»². Διὰ νὰ κατανοήσωμεν ὀρθῶς καὶ πλήρως τὸ νόημα τοῦ στίχου θὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς. Ὅπως δηλαδὴ κάθε ἔμπορος καὶ χειροτέχνης καὶ γεωργός, ἄλλ' ἐπίσης καὶ ὅποιοςδήποτε ἄλλος ποὺ ἀσχολεῖται μὲ ὅποιονδήποτε ἐπάγγελμα, ἐπιβάλλεται νὰ δεικνύῃ μεγάλο ἐνδιαφέρον, δραστηριότητα καὶ προσοχὴν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐπειδὴ, ἐὰν ἀδιαφορήσῃ δι' ὀλίγον χρόνον ἢ ἐλαχίστην ὥραν, κινδυνεύει νὰ πάθῃ μεγάλην ζημίαν, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις.
- Ἄλλὰ πρῶτον θὰ πάρωμεν ὡς παράδειγμα ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐμπορευομένους καὶ θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ λεπτομερέστερον πρὸς τὴν ἀγάπην σας. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οἱ ἔμποροι μεταβαίνουν ἐσπευσμένως πρὸς τὸ πανηγύρι καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀνταλλάξουν καὶ πωλήσουν τὰ ἐμπορεύματά τους καὶ νὰ κερδήσουν ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματά των, ἕνας ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλους βλέπει νὰ πηγαίνουν μπροστὰ ἀπὸ αὐτόν, ἄλλους δὲ νὰ ἔρχονται πίσω του μὲ μεγάλην θιασύνην καὶ νὰ τὸν φθάνουν, ἢ κάθεται εἰς τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ του καὶ νὰ βλέπῃ αὐτοὺς νὰ περνοῦν καὶ νὰ πηγαίνουν γρήγορα πρὸς τὸ πανηγύρι, ἐνῶ ὁ

2. Ἐφ. ε' 16.

ἴδιος ἐπειδὴ εἶναι παραδομένος καὶ δέσμιος εἰς τὴν
 ταμπελιάν καὶ τὴν ἀπραξίαν, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλ'
 ἐπιδίδεται διαρκῶς εἰς τὴν μέθην καὶ τὴν διασκέδασιν
 καὶ σύρεται ὡσάν ἄδλιο σκουλήκι πίσω ἀπὸ τὰ θέλ-
 γητρα πόρνῃς γυναικός, δὲν δεικνύει καμμίαν διάθε-
 σιν νὰ τρέξῃ εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἀφήνοντας νὰ περνοῦν
 ἀνεκμετάλλευτοι ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ ἡμέραι του.
 εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ μὲν ἄλλοι ἔμποροι δὲν εἴ-
 ναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐξεμεταλλεύθησαν καὶ ἀξιοποίησαν καὶ
 ἐχρησιμοποίησαν ἐπωφελῶς τὸν χρόνον τῆς ζωῆς των,
 ἀφοῦ ἐπώλησαν τὰ ἐμπορεύματά των καὶ ἐπέστρεψαν
 40 ἔχοντες μεγάλο κέρδος, αὐτὸς δὲ ἔχασε αὐτόν, ἀφοῦ
 τὸν ἐσπατάλησε διὰ πράγματα ἀνωφελῆ καὶ ἄχρηστα,
 δηλαδὴ ἐπώλησεν αὐτὸν χωρὶς ἀντάλλαγμα; Ἀλλὰ καὶ
 ἂν ἀκόμη πάῃ μαζί των εἰς τὸ πανηγύρι καὶ ὅλοι μὲν ἐ-
 κείνοι ἐπειδὴ ἔχουν μαζί των χρήματα, ἀρχίσουν ἀμέ-
 σως τὰς συναλλαγὰς καὶ τὴν ἀγοραπωλησίαν καὶ ὁ κα-
 θένας μὲν πωλήσῃ τὸ ἰδικόν του ἐμπόρευμα ἀπὸ τὸ ὁ-
 ποῖον περιμένει ν' ἀποκομίσῃ κέρδος, ἐκεῖνος ὁμῶς ἐπει-
 δὴ δὲν ἔχει μαζί του οὔτε ἐμπόρευμα οὔτε χρήματα τρέ-
 χει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ νὰ εὕρῃ κάποιον νὰ δανεισθῇ, διὰ
 νὰ δυνηθῇ καὶ αὐτὸς νὰ προβῇ εἰς ἐμπορικὰς πράξεις
 καὶ προτοῦ νὰ εὕρῃ καὶ νὰ δανεισθῇ, ἢ ἔστω μετὰ τὴν ἀ-
 νεύρεσιν τῶν χρημάτων, ἐάν λήξῃ τὸ πανηγύρι (ἐμπορο-
 πανηγυρίς) καὶ αὐτὸς δὲν προλάβῃ νὰ ἐμπορευθῇ, μή-
 πως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν δὲν ἔχασε ἀσκοπα
 τὸν καιρόν του, μὲ τὸ νὰ πάῃ εἰς τὴν ἐμποροπανηγυρίν
 χωρὶς νὰ ἔχῃ μαζί του χρήματα; Ἔστω πάλιν ὅτι ἔχει
 50 μαζί του χρήματα καὶ προλάβῃ τὴν ἐμποροπανηγυρίν
 ἀνοικτήν, ἐάν παραλείψῃ νὰ ἀσχοληθῇ δραστηρίως μὲ
 τὸ ἐμπόριον καὶ ἀρχίσῃ νὰ περιέρχεται τὰς ταβέρνας
 καὶ τὰ μαγειρεῖα καὶ ὅπου ἄλλοῦ πωλοῦν φαγητὰ καὶ
 ἄλλα φαγώσιμα καὶ ἄλλοτε μὲν ἀπὸ αὐτά, ἄλλοτε δὲ
 ἀπὸ ἐκεῖνα γεύεται τρώγοντας καὶ πίνοντας, καὶ ὄχι
 μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἐάν δαπανήσῃ ὅλα τὰ χρήματά
 του εἰς μέθας καὶ αἰσχροὺς πράξεις, μήπως καὶ αὐτὸς
 δὲν ἔχασε ἀσκόπως τὸν καιρόν του καὶ δὲν ἐξόδεψεν
 ἀπερισκέπτως καὶ ἀνωφελῶς τὰ ὑπάρχοντά του;

Ἐκεῖνος δὲ ποῦ ἔρχεται εἰς τὴν ἐμποροπανήγυριν
 ἔχοντας μαζί του χρήματα καὶ δὲν κάμνει τίποτε ἀν-
 τίθετον καὶ ἀπρεπὲς ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἀνεφέρομεν, ἀλλ'
 60 εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν μαζί μὲ τοὺς ὑπολοίπους συναδέλ-
 φους του, ἔάν περιορισθῇ μόνον εἰς τὸ νὰ περιέρχεται
 τὴν ἐμποροπανήγυριν, παρατηρώντας ἀπλῶς καὶ πε-
 ριεργαζόμενος ἄλλοτε μὲν τοὺς γνωστούς του, ἄλλο-
 τε δὲ καὶ τοὺς ἀγνώστους εἰς αὐτόν, συγγενεῖς καὶ ξέ-
 νους, κατὰ ποῖον τρόπον καθέννας ἀπὸ αὐτοὺς ἐμπο-
 ρεύεται, ὁ ἴδιος ὅμως δὲν θὰ ἐπιδοθῇ καθόλου εἰς ἐμ-
 πορικὰς πράξεις καὶ τοιουτοτρόπως ἐνῶ αὐτὸς θὰ πε-
 ριφέρεται ἀσκόπως ἢ ἐμποροπανήγυρις διαλυθῇ πάλιν,
 ὅλοι ἐν συνεχείᾳ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ εἰς
 τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐκεῖνοι μὲν οἱ ὁποῖοι προέβησαν
 εἰς ἐμπορικὰς πράξεις δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ ἀγόρασαν
 (ἐξεμεταλλεύθησαν) τὸν καιρὸν των μὲ δραστηριότητα,
 ἀφοῦ ἔπραξαν ὅλα ὅσα ἀρμόζει νὰ πράττῃ κανεὶς κα-
 τὰ τὸν χρόνον ποῦ ἔχει διαθέσιμον καὶ ἀπεκόμισαν κέρ-
 δος διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται
 νὰ παρατηρῇ τί κάνουν οἱ ἄλλοι καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἐπρα-
 γματοποίησεν ἐμπορικὰς πράξεις, ἔστω καὶ ἔάν ἦτο μα-
 70 ζὶ μὲ αὐτούς, δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησεν
 ἐπιζημίως τὸν καιρὸν του, ἀφοῦ ἡ παρουσία του εἰς τὴν
 ἐμποροπανήγυριν δὲν τοῦ ἐπέφερε κανένα ὄφελος; Ἄλ-
 λη περίπτωσις: Οἱ ἄλλοι μὲν ἐρεθιζόμενοι ἀπὸ τὴν λα-
 χτάραν τοῦ κέρδους περιφρονοῦν καὶ τὸν φόβον νὰ πέ-
 σουν εἰς ληστὰς καὶ τὸν κόπον ἀπὸ τὴν πεζοπορίαν καὶ
 τὴν μακρὰν πορείαν, αὐτὸς δέ, ἐπειδὴ κατέχεται ἀπὸ τὸν
 φόβον αὐτῶν, ἔστω καὶ ἂν ὅλοι τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς
 ἀκολουθήσῃ, ἔστω καὶ ἂν ἀκούῃ αὐτοὺς νὰ τοῦ ὑπόσχων-
 ται ὅτι θὰ τὸν προστατεύσουν ἀπὸ τὰ κακὰ ποῦ φοβεῖ-
 ται ὅτι θὰ τοῦ συμβοῦν, ἐν τούτοις δὲν δεικνύει διάθε-
 σιν νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ ὑπάγῃ μαζί των εἰς
 τὸ πανηγύρι διὰ νὰ ἐμπορευθῇ, ἐκεῖνοι μὲν δὲν ἐξεμε-
 ταλλεύθησαν τὸν καιρὸν, ἀφοῦ ἐμπορεύθησαν μὲ ἐπιμέ-
 λειαν καὶ ἐκέρδησαν, ὁ δὲ ἀπερισκέπτως τὸν ἀφήκε νὰ
 80 περάσῃ ἀνώφελα, ἐπειδὴ ἐφοβήθη ἀπὸ κινδύνους ποῦ

εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ὑπῆρχον³;

Τὸ ἴδιο λοιπὸν συμβαίνει καὶ μὲ κάθε πνευματικὴν πρᾶξιν καὶ ἐργασίαν. "Ὅταν δηλαδή οἱ ἄλλοι ζοῦν σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ πραγματοποιοῦν ὅλας τὰς ἀρετὰς μὲ ἐντατικότητα καὶ ζῆλον, ἐνῶ ἡμεῖς ζοῦμε μὲ ἀδιαφορίαν καὶ ἀπραξίαν, ἐκεῖνοι μὲν ἐξεμεταλλεύθησαν καταλλήλως τὸν καιρὸν τῶν καὶ ἀπεκόμισαν ἀνυπολόγιστον ὠφέλειαν, ἐνῶ ἡμεῖς ἐχάσαμεν καὶ τὸν καιρὸν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι»; Κατὰ ποῖον λοιπὸν τρόπον ἐξαγοράζεται κάποιος τὸν καιρὸν καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ καιρὸς καὶ ποῖα εἶναι αἱ πονηραὶ ἡμέραι κατὰ τὰς ὁποίας ὀφείλομεν νὰ ἐκμεταλλευώμεθα τὸν καιρὸν; Χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον κάθε ἄνθρωπος πραγματοποιεῖ ὅλας τὰς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητάς του εἶναι αὐτὸς τῆς παρούσης ζωῆς· αὐτῆς δὲ τῆς ζωῆς αἱ ἡμέραι εἶναι ὀλοφάνερα πονηραὶ δι' ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι δὲν χρησιμοποιοῦν ἐπωφελῶς αὐτάς. Καθένας, λοιπὸν, ὁ ὁποῖος ζῇ καὶ συμπεριφέρεται εἰς τὴν ζωὴν μὲ σύνεσιν καὶ δικαιοσύνην μὲ φρόνημα ὑγιὲς καὶ ὑπομένει μὲ γενναιότητα καὶ μὲ ὑπομονὴν ψυχῆς ὅλα τὰ δυσάρεστα καὶ θλιβερά συναισθήματα ποὺ προκαλοῦν εἰς αὐτὸν οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ θλίψεις ποὺ τὸν εὐρίσκουν, εἴτε αὐτοὶ προκαλοῦνται ἀπὸ ὁρατοὺς εἴτε ἀπὸ ἀοράτους ἐχθρούς, αὐτὸς ἀξιοποιεῖ ἐπωφελῶς καὶ ὅπως ἡ φρονιμότης ἐπιβάλλει τὸν καιρὸν καὶ ταυτοχρόνως ἐξουδετερώνει τὰς πονηρὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ περισσότερο κατανοητόν, θὰ χρησιμοποιήσω ἐν συνεχείᾳ παραδείγματα ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ἀξιοποιῇ καθὼς πρέπει τὸν χρόνον τῆς παρούσης ζωῆς, ὅταν πέσουν ἐπάνω του θλίψεις καὶ ἐξευτελισμοὶ καὶ ἀτιμώσεις καὶ περιφρονητικὰ πειράγματα, ἐπειδὴ γνωρίζει τὰ χρήματα καὶ γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων μὲ πολλὴν σαφή-

3. Ψαλ. ιγ' 5.

- νειαν τὸ κέρδος πού προέρχεται ἀπὸ αὐτά, παίρνει αὐ-
 τὰ καὶ τὰ θάζει εἰς τοὺς ὤμους του καὶ πορεύεται γε-
 μᾶτος χαράν, αὐτὸς καταθάλλοντας ἀντὶ χρημάτων μό-
 νον τὴν ὑπομονὴν καὶ τοιουτοτρόπως μὲ μίαν μόνον κί-
 νησιν ἀξιοποιεῖ καὶ κερδίζει τὸν καιρὸν, τὸν ὁποῖον ἄλ-
 λοι καίτοι νηστεύουν ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν καὶ ἄ-
 γρυπνοῦν καὶ κοιμοῦνται πάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ κοπιᾷ-
 ζουν πολὺ εἰς τὴν γῆν, δὲν δύνανται νὰ τὸν εὑρουν ἢ νὰ
 110 τὸν πάρουν ἢ νὰ τὸν κερδήσουν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν
 γνωρίζει νὰ ἐμπορεύεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχασε
 τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας του. Ἐὰν δὲ νομίζης, εἶναι δυ-
 νατὸν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον μὲ παράδειγμα νὰ ἀναλύ-
 σωμεν τὸν λόγον. Δύο ἄνθρωποι καλοῦνται ἀπὸ κάποι-
 ον μὲ ἀπειλὰς νὰ παραθοῦν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· ἕαν
 ὁ μὲν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπὸ δειλίαν καὶ φόβον διὰ τὰς
 τιμωρίας καὶ τὰ θάσσανα πού πρόκειται νὰ ὑποστῇ τὸ
 βάλλῃ στὰ πόδια καὶ ἀφοῦ ἀπομακρυνθῇ κρυφθῇ, ἐνῶ ὁ
 ἄλλος ἀντιθέτως ἀρνηθῇ μὲ θάρρος νὰ ὑπακούσῃ καὶ
 παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν του μὲ ἀποτελεσμα νὰ ὑποφέ-
 ρῃ πολλὰ θασσανιστήρια διὰ νὰ μὴ παραθῇ τὴν ἐντολὴν
 τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ ὑποστῇ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ποῖος
 120 ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς ἐξηγόρασε τὸν καιρὸν; Ἐκεῖνος
 πού ἐκρύβῃ καὶ ἀπέφυγε τὰς θλίψεις, ἢ ἐκεῖνος πού ἔ-
 παθε καὶ ὑπέφερε πολλὰ ἢ καὶ ἀπέθανεν ἐνδεχομένως;
 Εἶναι φανερόν ὅτι ἀσφαλῶς ἐκεῖνος πού ὑπέμεινε τὰς
 θλίψεις καὶ δὲν ἀπέφυγε τὸν θάνατον, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖ-
 νος πού ἐκέρδησε τὸν καιρὸν, ἐνῶ ὁ ἄλλος μαζί μὲ
 τὸν καιρὸν ἔχασε καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του.

- Συνεπῶς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι σκέπτονται καὶ ἐνερ-
 γον σωστὰ μὲ τὰς θλίψεις καὶ τὰς δοκιμασίας τῆς πα-
 ρούσης ζωῆς ἀγοράζουν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν εὐ-
 φροσύνην πού δὲν τελειώνει ποτὲ καὶ μὲ τὸν σωματικὸν
 θάνατον ἐξασφαλίζουν τὴν αἰώνια καὶ ἀθάνατον παρα-
 μονὴν καὶ κατοίκησιν μαζί μὲ τὸν αἰώνιον καὶ ἀθάνατον
 130 Θεόν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἕνας ἔμπορος, ὅταν εὕρῃ
 πολλὰ καὶ πολύτιμα πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ πωλοῦν-
 ται εἰς χαμηλοτάτην τιμὴν, ὥς ποῦμε ἀντὶ ἐνὸς ὀβο-

ρις καμμίαν καθυστέρησιν δίδει αὐτό τὸ ἀντίτιμον, ἐ-
 λοῦ⁴ ἢ ἐνὸς νομίσματος⁵, πολὺ εὐχαρίστως καὶ χω-
 πειδῇ ἐπιθυμεῖ νὰ πάρῃ τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα πράγμα-
 τα, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀ-
 γωνίζεται διὰ νὰ μὴ παραβῇ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ μὲ
 πολλὴν χαρὰν καὶ θιασύνην σπεύδει πρὸς τὸν θάνατον,
 ὥσάν νὰ πρόκειται μὲ ἓνα ὀβολόν, ἐννοῶ τὸν θάνατον,
 νὰ ἀποκτήσῃ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Οἱ φιλόκοσμοι, ὅμως,
 ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἀνθρω-
 πίνην δόξαν, ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν τὴν σάρκα, ἐκεῖνοι
 ποὺ ἀγαποῦν τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις καὶ ὅσοι ἀγα-
 ποῦν τὸν πλοῦτον οὔτε σκέπτονται οὔτε ἐνεργοῦν ἔ-
 τσι· ἀλλ' ὅταν διαταχθοῦν ἀπὸ κάποιον ἀπὸ αὐτοῦς
 140 ποὺ συμβαίνει νὰ κατέχουν κοσμικὸν ἀξίωμα νὰ πα-
 ραβοῦν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ
 ὑποφέρουν τὴν ἐκ μέρους τοῦ ὄγῃν καὶ ἀνυποληψίαν
 ἢ περιφρόνησιν καὶ χρηματικὴν ζημίαν, θυσιάζουν (δί-
 δουν) τὰ αἰώνια καὶ ἀνεκτίμητα καὶ ἀγοράζουν κατὰ
 τρόπον ἀνόητον τὰ προσωρινὰ καὶ φθαρτὰ καὶ μὴ ἔχον-
 τα καμμίαν ἀξίαν, καὶ χάνουν τὴν σωτηρίαν των, τὴν
 ἰδίαν δηλαδὴ τὴν αἰώνιον ζωὴν· αὐτοὶ προτιμοῦν νὰ ἀν-
 ταλλάξουν καὶ τὴν διαρκῇ ἄνεσιν μὲ τὴν καλοπέρασιν
 ὀλίγων ἡμερῶν καὶ χρησιμοποιοῦν τὸν χρόνον τῆς πα-
 ρούσης ζωῆς των διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τιμωρίαν ποὺ δὲν
 θὰ ἔχῃ ποτὲ τέλος. Ἐὰν θέλωμεν νὰ μὴ πάθωμεν καὶ ἡ-
 μεῖς τὸ ἴδιον, ἅς ἀξιοποιήσωμεν, παρακαλῶ, καταλλή-
 λως τὸν χρόνον τῆς παρούσης ζωῆς, ἐφ' ὅσον ἡ πανήγυ-
 ρις τῆς ζωῆς ἡμῶν εἶναι ἀκόμη ἀνοικτὴ, ἐπειδὴ αἱ ἡμέ-
 ραι αὐτῆς τῆς ζωῆς εἶναι ὑπερβολικὰ ἐπικίνδυναι, ἀφοῦ
 150 καθ' ἡμέραν σηκώνουν ἐναντίον πελώρια καὶ ἀναρίθμη-

4. Νόμισμα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Ἡ ἀξία του ἦτο ἴση μὲ τὸ
 1) θ τῆς δραχμῆς δηλ. λίγο περισσότερον ἀπὸ 15 λεπτά, δηλ. ἐντελῶς
 ἀσήμαντη.

5. Ὑπὸ γενικὴν ἐννοίαν, ὁποιοδήποτε νομισματικὴ μονάδα. Ὡς
 γνωστὸν πάντοτε καὶ τώρα αἱ νομισματικαὶ μονάδες εἶναι μικρᾶς ἀγο-
 ραστικῆς ἀξίας. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς θέλει νὰ τονίσῃ ἐδῶ ὁ ἅγιος.

τα κύματα τῆς τρικυμισμένης πικρᾶς ἁμαρτίας, ἄλλοτε μὲν γεμίζουν τὰς ψυχὰς μας μὲ ζάλην καὶ τρικυμίαν διὰ τῆς εὐκόλου ροπῆς τοῦ σώματος πρὸς τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη καὶ τῶν ἀνεπιτρέπτων αὐτοῦ ἐπιθυμιῶν, ἄλλοτε δὲ διὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἐναντίον μας ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν παρακινοῦν καὶ ξεσηκώνουν τὰς καρδίας μας εἰς πνευματικὴν νάρκην καὶ ἁμαρτωλὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἄγριον θυμὸν καὶ μὲ αὐτὰ ὁδηγοῦν (αἱ ἡμέραι) ὅλους ἡμᾶς μακρὰν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

160 "Ὡς ἀγοράσωμεν λοιπὸν τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς μας, δίδοντες εἰς ἀντάλλαγμα τὰς ἐσωτερικὰς μας διαθέσεις καὶ ἀφιερώνοντες ὁλόκληρον τὸν ἑαυτὸν μας εἰς μὴν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μὴν τὴν ἀποκτησιν καὶ τὸ κέρδος τῆς ἀρετῆς, ὥστε, ἔχοντες ὡς φορτίον καὶ ἀποσκευὰς τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, νὰ φθάσωμεν καὶ προσορμισθῶμεν εἰς τὰ λιμάνια τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποφύγωμεν τὰς πονηρὰς ἐκείνας ἡμέρας καὶ νὰ μὴ ἀκούσωμεν τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀποστέλλει τοὺς ἁμαρτωλοὺς νὰ βασανίζωνται εἰς τὰ τάρταρα τοῦ ἄδου, ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθῇ καὶ προορίζονται διὰ τὸν διάβολον καὶ τὰ ὄργανά του⁶ καὶ ὄχι διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

170 "Ὡς ἐξαγοράσωμεν τὴν φρόνησιν τῆς ψυχῆς μας μὲ τὸ νὰ περιφρονοῦμεν ὅλα τὰ ὁρατὰ καὶ νὰ ἀσχολούμεθα καὶ μελετοῦμεν καὶ ἐκτελοῦμεν τὰ ἄριστα καὶ ἀνώτερα, καὶ ὥς ἀποφύγωμεν νὰ σκεπτόμεθα ὅ,τι ἀρέσει εἰς τὴν σάρκα⁷, (ὥς ἀποφύγωμεν) ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀποσπάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν προσκαιρῶν καὶ νὰ στρέψῃ τὴν διάνοιάν μας πρὸς ὅσα παραμένουν ἀμετάβλητα καὶ αἰώνια· ὥς ἀποφύγωμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἔχει νὰ ζήσῃ ὅπως θέλει ὁ Θεός, ἀλλ' ἀντιθέτως οὖρει διαρκῶς τὴν ψυχὴν πίσω ἀπὸ τὰς ζωώδεις τάσεις καὶ ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ

6. Mtθ. κε' 30, 41.

7. Ρωμ. η' 7.

μεταβάλλει όλόκληρον τὸν ἄνθρωπον εἰς κτήνος.

180 "Ὡς ἀποκτήσωμεν τὴν δικαίωσιν καὶ ἀγιότητά μας, μετὰ τὴν ὁποίαν γινόμεθα συγγενεῖς τοῦ Θεοῦ⁸, μετὰ τὸ νὰ ἐχωμεν τὴν ἱκανότητα διὰ τῆς εὐσεβείας νὰ ξεχωρίζωμεν τὸ δίκαιον ἀπὸ τὸ ἀδίκον καὶ νὰ προτιμοῦμεν τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν κακίαν, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸν πονηρὸν νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς μας ἢ νὰ μὴ τοῦ δίδωμεν τὸ θάρρος νὰ συντελῇ εἰς τὴν αἰώνιον ἀπώλειάν μας, ὅλλὰ νὰ ἀποδίδωμεν εἰς καθένα ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα τῆς ὑπάρξεώς μας (τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν) τὴν σημασίαν καὶ τὴν προσοχὴν ποὺ τοῦ ταιριάζει, καὶ εἰς μὲν τὸ σῶμα μας δίδοντες τὰς τροφάς καὶ τὰ σκεπάσματα ποὺ τοῦ χρειάζονται⁹, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν νὰ ἀφιερῶσωμεν τὸ σύνολον τῶν δυνάμεών μας εἰς τὴν θεῖαν μελέτην τῶν νοημάτων, τροφοδοτοῦντες καὶ καθαρίζοντες αὐτὴν μετὰ προσευχάς, μετὰ δάκρυα μετανοίας καὶ ἀναγνώσεις τῶν ἱερῶν κειμένων διὰ νὰ δεχθῇ ἐντὸς τῆς τὸ θεῖον φῶς, δηλαδὴ τὸν ἴδιον τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης¹⁰ Θεόν, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ μᾶς ἀναδείξῃ δικαίους διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματός του καὶ διὰ τῆς ἐνώσεώς του μαζί μας θὰ μᾶς παρουσιάσῃ δικαίους, καθιστώντας ἡμᾶς κληρονόμους τῶν ἀγνώστων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας του.

190 "Ὡς ἐξασφαλίσωμεν τὴν γενναιότητα τῶν ψυχῶν μας, ἐπιδεικνύοντες πολλὴν ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν εἰς τὰς δοκιμασίας σύμφωνα μετὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Κυρίου: «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, λέγει, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν»¹¹, μετὰ τὸ νὰ ἀντιστεκώμεθα δηλαδὴ εἰς τὰς μανιώδεις ἐπιθέσεις τῆς ἁμαρτίας μετὰ γενναῖον φρόνημα καὶ νὰ κτυπῶμεν τὸν πολεμοῦντα ἡμᾶς διάβολον μετὰ τὰ ὅπλα¹² τοῦ Πνεύματος, ταλαιπωρούμενοι ὥς πι-

8. Πρβλ. Ἐφ. 6' 19.

9. Α' Τιμ. στ' 8.

10. Ματ. γ' 20.

11. Ακ. κα' 19.

12. Πρβλ. Ρωμ. ιγ' 12.

στοι καὶ ἄξιοι στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ¹³ με τὰς νηστείας, τὰς ἀγρυπνίας^{13α}, τὰς ἀνακλίσεις πάνω εἰς τὸ χῶμα, τὰς προσευχὰς τὸ πνευματικὸν πένθος, τὴν περιβολὴν μας με σάκκον, τὴν συντριβὴν καὶ τὴν ἐπίδοσιν μας εἰς συνεχεῖς ἱκεσίας, ὥστε δι' ὅλων αὐτῶν καὶ ἀφοῦ ἀναδειχθῶμεν νικηταὶ καὶ στεφανωθῶμε νὰ θασιλεύσωμεν αἰωνίως μαζί με τὸν Χριστόν.

200 "Ὡς ἀποκτήσωμεν τὸν πλήρη ἔλεγχον ἐπὶ τῶν σωματικῶν μας ὁρμῶν, ὑποβάλλοντες αὐτὸ (τὸ σῶμα) εἰς ταλαιπωρίαν καὶ μὴ ἱκανοποιούντες τὰς κάθε εἰδους ἐπιθυμίας του, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται καὶ ἀθλείται εἰς τὸ στάδιον τῆς εὐσεβείας σύμφωνά με τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ θεοῦ νόμου «πάντα ἐγκρατεύεται»¹⁴, ὅπως λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Διότι ἐὰν ἀποκτήσωμεν αὐτὴν τὴν ἐγκράτειαν, θὰ ἀποφύγωμεν τὰς καταστροφικὰς ἡμέρας τῆς ζωῶδους ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἰδίας τῆς σάρκας, ἡ ὁποία πράγματι ἀντιμάχεται τὸ Πνεῦμα¹⁵. Ὡς ἀποφύγωμεν τὴν μόλυνσιν ἡ ὁποία προκαλεῖται ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν ψυχὴν, τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν καταδίκην μας ἀπὸ τὴν συνείδησιν, τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς καρδίας, τὴν καταδίκην ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, τὴν περιφρόνησιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ εἶναι μεγάλα τὰ κέρδη μας ἀπὸ τὴν 210 πνευματικὴν αὐτὴν ἀπασχόλησιν, ἐπειδὴ ἐχρησιμοποίησαμεν ἐπωφελῶς τὸν χρόνον τῆς παρούσης ζωῆς καὶ ἐζήσαμεν ὁλόκληρον τὴν ζωὴν μας με ἀρετὴν καὶ ἐγκράτειαν, ἐβαστάσαμεν δηλαδὴ γενναίως τὸ φορτίον τῆς ἡμέρας (τῆς ζωῆς τῶν πειρασμῶν) καὶ ἀντέξαμεν εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ζέστην αὐτῆς¹⁶.

Ἐάν, λοιπόν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκμεταλλευώμεθα καὶ ἀξιοποιῶμεν τὸν χρόνον τῆς παρούσης ζωῆς, ἀφήνοντες εἰς ὅσους τὸ ἐπιθυμοῦν ν' ἀσχολοῦνται καὶ νὰ

13. Β' Τιμ. θ' 3.

13α. Β' Κορ. στ' 5.

14. Α' Κορ. θ' 25.

15. Ρωμ. η' 7.

16. Μτθ. κ' 12.

220

ἀπολαμβάνουν τὰ πρόσκαιρα καὶ καταγινόμενοι ἀντ' αὐτῶν μόνον μὲ τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰώνια, τότε θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸν γαλήνιον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ κατάφορτοι καὶ πάνοπλοι μὲ τὰς ἀποσκευὰς τοῦ Πνεύματος καὶ δὲν πρόκειται νὰ φοβηθοῦμε οὔτε τὴν ἀνεπιθύμητον καὶ ἀπαισίαν ἐκείνην ἀπόφασιν, ἣ ὁποία ἐξαποστέλλει τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς τὸ «πῦρ τὸ ἐξώτερον»¹⁷, οὔτε τὰ ἀθάστακτα ἐκεῖνα θασανιστήρια καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν καὶ καταδίκην τῆς κρίσεως, ἀφοῦ θὰ ἔχωμεν μαζί μας τὸν πολῦτιμον μαργαρίτην¹⁸ τοῦ Πνεύματος, τὸν ὁποῖον εὐρήκαμεν καὶ ἐξαγοράσαμεν, διαθέσαντες πρὸς τοῦτο ὅλας μας τὰς θελήσεις, τὰς σκέψεις, τὰς διαθέσεις καὶ τὰς δυνάμεις κατὰ τὴν ἐμπορίαν τοῦ χρόνου τῆς παρούσης ζωῆς. Αὐτὸ μακάρι ὅλοι ἡμεῖς νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὸ νὰ ἀξιοποιήσωμεν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὸν παρόντα θίον τῆς ἐπιγείου ζωῆς, καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ Ο Γ Ο Σ Ι Γ'

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἀποβάλλομεν τὸν χωματένιον (ἁμαρτωλὸν) ἄνθρωπον καὶ φοροῦμεν τὸν Χριστόν, γενόμενοι συγγενεῖς του καὶ ἀδελφοί.

17. Mtθ. κε' 41.

18. Mtθ. ιγ' 46.

- 1 Ἀφοῦ μᾶς παρέθεσεν ἐκλεκτὸν καὶ ἄφθονον φαγη-
τὸν ὁ εὐλογημένος Παῦλος εἰς τὸ προηγούμενον τρα-
πέζει (Λόγον) τῶν θείων του λόγων καὶ προκάλεσεν εἰς
τάς καρδίας μας ἀπερίγραπτον εὐφροσύνην, ἄλλην πά-
λιν τράπεζαν τῶν θεοπνεύστων λόγων του θάζει ἐνώ-
πιόν μας διὰ νὰ φᾶμε, γεμάτην μὲν ἀπὸ πνευματικὰ
φαγητά, ἀπὸ τὰ ὅποια γνωρίζει νὰ τροφοδοτῇται ὁ ἐ-
σωτερικὸς μας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εὐφραίνεται συγ-
χρόνως καὶ στηρίζεται κατὰ τὴν καρδίαν του μὲ τὸν
ἄρτον τοῦ θείου λόγου ποῦ χαρίζει ζωὴν¹ καὶ μὲ τὸ
κρασί τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ποῦ δημι-
ουργεῖ εὐφροσύνην², γεμάτην δὲ (τὴν τράπεζαν) καὶ ἀ-
10 πὸ τὴν θείαν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ψυ-
χὴ ξεχειλίζει ἀπὸ κάθε εἶδους πνευματικὴν εὐφροσύνην
ξεχειλίζει ἀπὸ κάθε εἶδους πνευματικὴν εὐφροσύνην
καὶ ἀπόλαυσιν καί, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ καὶ ἀπαρνηθῇ
ὅλα ὅσα σχετίζονται μὲ τὸν ἐπίγειον βίον, ἀναβαίνει
πρὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν Θεὸν μὲ ἀνάλαφρον τὸ
πτερόν τῆς σκέψεώς της. Ἄς ἐξετάσωμεν, λοιπόν, ποῖα
εἶναι αὕτῃ ἡ τράπεζα ποῦ μᾶς παραθέτει ὁ Ἀποστο-
λος καὶ ποῖα εἶναι τὰ φαγητά ποῦ εὐρίσκονται ἐπάνω
της. Ἄλλ' ἂς ἀποσύρωμεν τὰς διδασκαλίας μας ἀπὸ τὰ
γῆϊνα καὶ φθαρτά καί, ὅπως ταιριάζει νὰ ἀκούωμεν
τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ἂς στρέψωμεν ὁλόκληρον καὶ ἀ-
περίσπαστον τὴν προσοχήν μας εἰς ὅσα λέγονται, διὰ
νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ φᾶμε ἀξίως μαζί μὲ τὸ Πνεῦμα, τὸ
ὁποῖον διὰ τοῦ Ἀποστόλου ἀποκαλύπτει τὰ κρυμμέ-
να μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν³. Λέγει λοι-
20 πόν: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοῖκός, ὁ δεῦτερος
ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ»⁴. Ἄς μὴ ρίξης, ἀγα-
πητέ, εἰς τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ ἀποστόλου μίαν σύντο-
μον καὶ ἐπιπολαίαν ματιὰν καὶ θεωρήσῃς αὐτὸν ὡς
εὐκολονόητον· διότι κάτω ἀπὸ τὰς λέξεις τοῦ παρόν-

1. Ἰω. στ' 35 κ.ά.

2. Πρβλ. ψαλ. ργ' 15.

3. Πρβλ. Μτθ. ιγ' 11. Κολ. α' 26 κ.α.

4. Α' Κορ. ιε' 47.

τος ρητοῦ εὐρίσκεται δυσεξερεύνητον θάθος νοημάτων, τὸ ὅποιον ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ πολλῇν ἔρευναν καὶ προσοχήν. Ἀλλὰ πρόσφερε τὴν ἀκοήν σου πρόθυμον καὶ ἐτοιμὴν νὰ δεχθῇ τὰ ὅσα θὰ λεχθοῦν σχετικῶς, καὶ θὰ γνωρίσης τὸ θάθος τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ποῦ κρύβεται εἰς αὐτὸν τὸν λόγον.

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτεος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι»⁵. Ὡς πρῶτον καὶ ὡς χοϊκὸν ἄνθρωπον ἐννοεῖ τὸν Ἀδάμ, καθὼς ἔχει γραφῇ: «Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαθὼν ἀπὸ τῆς γῆς»⁶. Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὰ ὕλικά τῆς γῆς χωματένιος καὶ ἀφοῦ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν Θεὸν πνεῦμα ζωῆς, τὸ ὅποιον ὁ Λόγος γνωρίζει νὰ ὀνομάζῃ ψυχὴν αὐλὸν καὶ εἰκόνα Θεοῦ, μετὰ ἐτοποθετήθη εἰς τὸν παράδεισον μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ τὸν καλλιεργῇ καὶ νὰ τὸν φυλάσῃ⁷. Διὰ ποῖον λόγον⁸; Ἰδοὺ διατί: Ἐφ' ὅσον θὰ τηρῇ αὐτὴν τὴν ἐντολήν, θὰ παραμένῃ ἀθάνατος καὶ θὰ συναναστρέφεται αἰωνίως μετὰ τοὺς ἀγγέλους καὶ θὰ δοξολογῇ μαζὶ μετὰ αὐτοὺς ἀκαταπαύστως τὸν Θεὸν καὶ θὰ δέχεται τὰς θείας ἀκτίνας ποῦ ἐκπέμπονται ἀπὸ αὐτὸν καὶ θὰ θλέπῃ τὸν Θεὸν μετὰ τὰ ἐσωτερικά του μάτια καὶ θὰ ἀκούῃ τὰς θείας φωνὰς ἐκείνου, ἐνῷ ἀντιθέτως τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποῦ θὰ ἀθετήσῃ τὴν ἐντολήν ποῦ ἐδόθη εἰς αὐτὸν καὶ φάγῃ ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου, ἀπὸ τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς τὸν διέταξε νὰ μὴ φάγῃ⁹, θὰ παραδοθῇ εἰς τὸν θάνατον καὶ θὰ τυφλωθοῦν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, θὰ πετάξῃ ἀπὸ ἐπάνω του τὴν στολὴν τῆς θείας δόξης, θὰ κλείσουν

5. Α' Κορ. 15' 47 - 48.

6. Γεν. 2' 7.

7. Γεν. 2' 15.

8. Περισσότερα περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου βλέπε στὰ Ἑθικά Λόγοι Α' καὶ Β', τόμ. 4.

9. Γεν. 2' 17.

τὰ ἄφτιά του καὶ θὰ πάψῃ πλέον νὰ συναναστρέφεται με-
 τοὺς ἀγγέλους καὶ θὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸν παράδεισον, πρᾶ-
 γμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐγινεν ὅταν αὐτὸς παρέβη τὴν ἐντο-
 λὴν καὶ ἔτσι ἐστερήθη τῆς αἰωνίου καὶ ἀθανάτου ζωῆς.
 Διότι ἀπὸ τὴν στιγμήν πού ὁ Ἀδὰμ παρέβη τὴν ἐντολὴν
 τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτεινε μὲ προσοχὴν τὸ ἄφτί του διὰ νὰ ἀ-
 κούσῃ τί θὰ τοῦ ψιθυρίσῃ ὁ ἀπατεὼν διάβολος καὶ ἔδω-
 σεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ἔδωσε προσοχὴν εἰς
 τὰ ἀπατηλὰ λόγια αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ὠμιλοῦσε ἐναντίον
 τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ, ἔφαγε ἀπὸ τὸν ἀπηγορευμέ-
 50 νον καρπὸν καί, ἐπειδὴ εἶδε πλέον μὲ τὰ σαρκικὰ του
 μάτια, ἀφοῦ παρετήρησε καὶ εἶδε μὲ ἁμαρτωλὴν διάθε-
 σιν τὴν γυμνότητά¹⁰ τοῦ σώματός του, ἀπὸ τὴν στιγμήν,
 λοιπόν, ἐκείνην δικαίως ἔχασε ὅλα τὰ ἀγαθὰ μὲ τὰ ὁποῖα
 τὸν ἐπροίκισεν ὁ Θεός, ἀφοῦ ἐγινε κωφὸς διὰ νὰ μὴ ἀ-
 κούῃ πλέον τοὺς θεῖους λόγους ὅπως ἀρμόζει εἰς τὸν
 Θεὸν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα ὡσὰν νὰ εἶναι αἰσχροί, οἱ ὁποῖοι
 γίνονται ἀκουστοὶ μόνον ἀπὸ ἐκείνους πού εἶναι ἄξιοι
 νὰ τοὺς ἀκούσουν· ἐπὶ πλέον δὲ δὲν δύναται νὰ βλέπῃ
 οὔτε τὴν ἀνέκφραστον ἐκείνην δόξαν, ἐπειδὴ ἀπεμάκρυ-
 νε μὲ τὴν θέλησίν του ἀπὸ αὐτὴν τὸν νοῦν του, περιερ-
 γάσθη μὲ ἁμαρτωλὸν διάθεσιν καὶ ἐπιθυμίαν τὸν ἀπη-
 γορευμένον καρπὸν τοῦ δένδρου καὶ ἐπειδὴ ἐπίστευσεν
 εἰς τὸ φίδι πού εἶπε: «⁷Ἡ δ' ἂν ὥρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ,
 ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν»¹¹.

60 Αὐτός, λοιπόν, ὁ χωματένιος ἄνθρωπος ἐπειδὴ ἐ-
 ξηπατήθη μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ γίνῃ θεός καὶ ἔφαγε ἀπὸ
 αὐτόν τὸν καρπὸν, ἀπεστερήθη ἐντελῶς ἀπὸ ὅλα τὰ πνευ-
 ματικά καὶ οὐράνια ἀγαθὰ καὶ κατέληξεν εἰς τὸ ση-
 μεῖον νὰ συνδεθῇ κατὰ τρόπον ἁμαρτωλὸν μὲ τὰ ἐπί-
 γεια καὶ ὁρατὰ δημιουργήματα καὶ ἔχει γίνει —διὰ νὰ
 ἐπαναλάβῃ πάλιν τὰ ἴδια— ὡς πρὸς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁ-
 ποῖα ἀπεμακρύνθη κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος
 θνητός πάλιν καὶ φθαρτός καὶ χωρὶς λογικὴν, ὁμοιω-

10. Γεν. ν' 7.

11. Γεν. γ' 5.

70 θείς με τὰ ἀνόητα ζῶα κατὰ τὸν προφήτην ποῦ λέγει: «Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς»¹². Ἐπληροφορήθης τώρα ἀπὸ ποῖαν δόξαν καὶ ἀθάνατον ἀπόλαυσιν καὶ διαβίωσιν, εἰς ποῖον ἐξευτελισμὸν ὡδηγήθη ὁ ἄνθρωπος, εἰς ποῖαν ἐντροπὴν καὶ πνευματικὴν ἄγνοιαν, εἰς ποῖαν πτωχείαν κατέπεσε ἀπὸ τὸν τρισμακάριστον πλοῦτον; Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, ἐδημιουργήθη καὶ ἦτο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, αὐτὸς ὁ χωματένιος, καίτοι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ περιγράψωμεν ὅλα ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου.

80 Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ ἅς διδαχθῶμεν ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς ποῖος εἶναι καὶ ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ποῦ ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Αὐτός, ποῦ εἶναι Θεὸς ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, γέννημα χωρὶς ἀρχὴν ἀπὸ πατέρα ἀναρχον, ἀσώματον ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ ἀσώματον, (γέννημα) ἀκατανόητον τοῦ ἀκαταλήπτου Θεοῦ, (γέννημα) αἰώνιον τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, ἀπλησίαστον τοῦ ἀπλησιάστου Θεοῦ, ἀχώρητον τοῦ ἀχωρήτου, ἀθάνατον ἐκ τοῦ ἀθανάτου, ἀόρατον ἐκ τοῦ ἀοράτου, Λόγος τοῦ Θεοῦ με ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ Θεὸς ἀληθινός, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐδημιουργήθησαν ὅλα ὅσα ὑπάρχουν¹³ ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν¹⁴ καί, διὰ νὰ ὁμιλήσω συνοπτικῶς, ἐνῶ ἦτο τοιαύτης φύσεως καὶ παρέμεινεν ἀμετάβλητος εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς καὶ ἔχοντας τὸν Πατέρα νὰ μένη μέσα του χωρὶς νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ αὐτὸν οὔτε νὰ ἐγκαταλείψῃ ποτὲ αὐτόν, κατέβη ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἐπῆρε σὰρκά ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἀπὸ τὴν παρθένον Μαρίαν· καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, ἴσος με ἡμᾶς καθ' ὅλα ἐκτός ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Θεός, ὥστε, ἀφοῦ περάσῃ ἀπὸ ὅλα τὰ στάδια καὶ τὰς φάσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑποστῇ ὅλα ὅσα καὶ ἡμεῖς, νὰ ἀφο-

12. Ψαλ. μὴ' 13.

13. Ἰω. α' 3.

14. Κολ. α' 16.

- μοιώση καὶ φέρῃ εἰς μίαν νέαν δημιουργίαν τὸν πρῶτον
ἐκεῖνον ἄνθρωπον (χοῖκόν) καὶ διὰ μέσου ἐκείνου ὅλους
ὅσοι προήλθον καὶ προσέρχονται ἀπὸ ἐκείνου, ἀφοῦ εἶ-
ναι ἀπολύτως ὅμοιοι μὲ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς ἐγέννησε, τὸν
- 90 Ἀδάμ. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ Ἀδάμ ποὺ μᾶς ἐγέννησε ἔχει γίνει
φθαρτὸς καὶ θνητὸς —θά προσθέσω δὲ καὶ κωφὸς καὶ
τυφλὸς— ἐξ αἰτίας τῆς παραθάσεως, καὶ κατέληξε νὰ
ἀπογυμνωθῇ τελείως ἀπὸ τὸ θεϊκὸν ἔνδυμα καὶ νὰ γίνῃ
ἀναίσθητος, ἄρα ὅ,τι ἔγινεν αὐτὸς ὁ χωματένιος, τέτοιοι
ἔχουν γίνει καὶ ὅλοι οἱ χωματένιοι ποὺ ἐγεννήθησαν ἀ-
πὸ αὐτόν, δηλαδή φθαρτοί, θνητοί, κωφοί, τυφλοί, γυ-
μνοὶ καὶ ἀναίσθητοι, χωρὶς νὰ διαφέρουν εἰς τίποτε ἀπὸ
τὰ ἄλογα ζῶα, ἢ καλύτερα νὰ εἶπω ὅτι ἔγιναν χειρό-
τεροι καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, ἀφοῦ ἐπῆραν τὰ πάθη καθενὸς
ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ ἐγκατέστησαν αὐτὰ μέσα των.
- 100 Ἐφθασαν δηλαδή εἰς τόσον μεγάλην ἄγνοιαν τοῦ
Θεοῦ καὶ τῶν ἐντολῶν του οἱ χωματένιοι ποὺ ἐγεννή-
θησαν ἀπὸ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον χωματένιον, ὥστε τὴν
τιμὴν καὶ τὴν λατρείαν ποὺ ὤφειλαν νὰ ἀποδώσουν εἰς
τὸν Θεὸν τὴν ἀπέδωσαν εἰς τὴν ὁρατὴν αὐτὴν κτίσιν,
καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς
τὸν ἥλιον, εἰς τὴν σελήνην καὶ εἰς τὰ ἄστρα, καὶ εἰς τὴν
φωτιάν καὶ εἰς τὸ νερὸ καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα δημιουργή-
ματα, ἀλλ' ἐπροχώρησαν πολὺ περισσότερον· διότι ἀ-
φοῦ ἐθεοποίησαν καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀπαίσια πάθη, τὰ
ὁποῖα ὁ Θεὸς ἀπηγόρευεν εἰς αὐτοὺς οὔτε νὰ τὰ σκέ-
πτωνται, πολὺ περισσότερον νὰ τὰ πράττουν, καὶ ἀ-
φοῦ τοὺς ἔκαμαν ἀγάλματα —ὦ πόσον μεγάλος ξεπε-
σμός!— τὰ ἐλάτρευσαν ὡς θεοὺς. Ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ
πάθη; Ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ ὁμοφυλοφιλία, ἡ ἁλ-
ληλοεξόντωσις, καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι ὅμοιο καὶ σχετικὸ
μὲ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ὄχι ὁ Θεὸς —φυλάξου ἀπὸ μίαν τό-
σον μεγάλην θλασφημίαν—, ἀλλ' ὁ διάβολος παραγ-
γέλλει καὶ εἰσηγείται καὶ τὰ δέχεται εὐχαρίστως, διὰ
τῶν ὁποίων αὐτὸς ὑπεδούλωσε καὶ κρατᾷ ὑπόδουλον
εἰς τὰς θελήσεις του ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος
καὶ ἔκαμε καὶ κάμνει αὐτοὺς δεσμίους καὶ δούλους.
Συνεπῶς καὶ ἂν ἀκόμη εὐρέθῃ κάποιος τὴν παλαιάν

- ἐκείνην ἐποχήν ἀπὸ τὰς ἀναριθμήτους ἐκείνων δεκάδας χιλιάδων καὶ χιλιάδας ποὺ δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὰ αἰσχρὰ παραγγέλματα αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ τέτοια θελήματα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς κατὰγεται διὰ μέσου τῆς κληρονομικότητος ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἡμάρτησαν, ἦτο δοῦλος τοῦ κυριάρχου θανάτου καὶ παρεδίδοτο εἰς τὴν φθορὰν αὐτοῦ καὶ ὠδηγεῖτο χωρὶς κανένας οἶκτον εἰς τὸν ἄδην, ἀφοῦ δηλαδὴ δὲν ἦτο κανεὶς ἱκανὸς νὰ τὸν σώσῃ καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀπὸ λύπην ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ μᾶς ἐδημιούργησε κατέβη εἰς τὴν γῆν, ὅπως ἐκεῖνος ἔκρινε καλύτερον, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος ὅχι ἀπὸ σαρκικὴν συνάφειαν καὶ σπέρμα ἀνδρός — διότι αὐτὴ ἡ διαδικασία ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου καθιερώθη μετὰ τὴν παράβασιν —, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἐπὶ τῆς Μαρίας ἡ ὁποία παρῆμεινε καὶ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου παρθένος. Ἀφοῦ δηλ. ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ πεντακάθαρα αἵματα αὐτῆς σὰρκα μὲ ζωὴν, ἔγινεν ἄνθρωπος, μεταβληθεὶς ὁλόκληρος εἰς σὰρκα αὐτός, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ, χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Θεὸς καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν θείαν του φύσιν, καθὼς ἔχει γραφῇ: «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ, ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»¹⁵. Αὐτό, τὸ ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς παρῆμεινε καὶ ἀμετάβλητος κατὰ τὴν θεότητα καὶ συγχρόνως ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, ἀποτελεῖ θαῦμα ποὺ εἶναι δι' ὅλους ἀκατανόητον καὶ ἀνεξήγητον.

Ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐπῆρε χῶμα καὶ ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πνεῦμα ζωῆς, καὶ ἐκεῖνο τὸ χωματένιο κατασκεύασμα ἔγινεν ἄνθρωπος τέλειος, ζωντανὴ ὑπαρξίς, χωρὶς τὴν σωματικὴν συνάφειαν ἀνδρός καὶ γυναικός καὶ χωρὶς σπέρμα ἀνδρός, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐδημιούργησε τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον γίνεται ἄνθρωπος χωρὶς σαρκικὴν συνάφειαν καὶ σπέρμα καὶ ὅπως ἐκεῖ εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἔχει γραφεῖ ὅτι ὁ Θεὸς ἀφήρεσε τὰς αἰσθήσεις ἀ-

15. Ἰω. α' 14.

- πὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸν ὕπνωσε καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε μίαν ἀ-
πὸ τὰς πλευράς αὐτοῦ κατεσκεύασε καὶ ἐδημιούργη-
σε ἀπὸ αὐτὴν τὴν γυναῖκα¹⁶, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς καὶ ἐν
προκειμένῳ ἔπραξε. Κατὰ ποῖον τρόπον καὶ διὰ ποῖον
λόγον; Πρόσεχε διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῇς. Ἡ πλευρά τοῦ
140 Ἀδὰμ εἶναι ἡ γυναῖκα. Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν πλευ-
ρὰν τοῦ Ἀδὰμ, δηλαδὴ ἀπὸ αὐτὴν τὴν γυναῖκα, ἐπῆ-
ρεν ὁ Θεὸς Λόγος ἔμφυχον σάρκα καὶ μετέβαλεν αὐ-
τὴν εἰς τέλειον ἄνδρα, διὰ νὰ γίνῃ πραγματικὸς ἀπό-
γονος τοῦ Ἀδὰμ· ἀφοῦ δὲ μετεβλήθῃ εἰς ἄνθρωπον
καὶ ἔγενεν ὁμοῖος μὲ ἡμᾶς καθ' ὅλα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀ-
μαρτίαν, ἀμέσως ἔγινε συγγενὴς κατὰ τὴν ἀνθρωπί-
νην τοῦ φύσιν μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ θεβαί-
ως τὸ εἶπε καὶ κάποιος ἄλλος πρὶν ἀπὸ ἐμὲ λέγοντας
τὸ ἐξῆς: «Τὴν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καὶ τὴν
ἀδελφότητα»¹⁷. Ἄλλ' αὐτός, ἐπειδὴ εἶναι ταυτοχρό-
νως καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄρα καὶ ἡ σάρκα τοῦ καὶ
ἡ ψυχὴ τοῦ ἦτο καὶ εἶναι ἁγία καὶ περισσότερον ἀπὸ
150 ἁγία· Θεὸς ἅγιος, καθὼς ἦτο, ὁ ἴδιος καὶ εἶναι καὶ θὰ
εἶναι· διότι καὶ ἡ Παρθένος ἦτο ἀμόλυντος, ἀκηλίδω-
τος καὶ καθαρωτάτη· τέτοια ἦτο καὶ ἡ πλευρά, ἡ ὁποία
ἀφηρέθη ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ. Οἱ ὑπόλοιποι ὁμοῦς ἄνθρωποι,
ἂν καὶ ὑπῆρξαν κατὰ σάρκα ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς
τοῦ Ἀδὰμ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν χωματένιοι παρέμειναν
τέτοιοι καὶ δὲν ἔγιναν ἀμέσως ἅγιοι καὶ παιδιὰ τοῦ Θε-
οῦ. Ἀλλὰ δώσατε μεγάλην προσοχὴν εἰς τὸ Πνεῦμα ποῦ
λέγει αὐτά· ἔγενεν ἄνθρωπος ὁ Θεός, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν
τρόπον ἔγινε συγγενὴς καὶ ἀδελφός ὅλων τῶν ἀνθρώ-
πων. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸς μόνος εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ
Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, αὐτὸς μόνος ἦτο καὶ εἶναι ἀπολύ-
τως ἅγιος, ὅπως θὰ εἶναι τοιοῦτος καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας,
160 μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος
φιλόανθρωπος, μόνος ἐλεήμων καὶ συμπονετικὸς, μόνος

16. Γεν. 8' 21 - 22.

17. Δὲν γνωρίζομεν τίνας εἶναι τὸ χωρίον. Ἐννοιολογικῶς ὁ-
μοιάζει μὲ τοῦ Γρηγ. Νύσσης: P.G. 45, 885B.

ἐξουσιαστής τῶν πάντων, μόνος φῶς τοῦ κόσμου¹⁸ καὶ φῶς ποὺ κανεῖς δὲν δύναται νὰ ἀτενίσῃ καὶ πλησιάσῃ¹⁹.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸς ἦτο τέτοιος, ἡμεῖς δὲ ἡμεῖθα καταδικασμένοι νὰ ἀποθάνωμεν καὶ νὰ φθαροῦμεν καὶ ἐπειδὴ δὲν εἴχομεν καμμίαν ἀπολύτως σχέσιν μαζί του, παρὰ μόνον, καθὼς εἴπομεν, τὴν συγγένειαν ὡς πρὸς τὴν σάρκα, παρενεβλήθη μεταξὺ τῶν δύο, ἐννοῶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα ποὺ τοῦς ἐχώριζεν ἡ πίστις πρὸς αὐτόν, ὥστε, ἐπειδὴ ἡμεῖθα πνευματικῶς ἀάμπτωχοι καὶ δὲν ἔχομεν ἀπολύτως τίποτε νὰ συνεισφέρωμεν²⁰ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ ἀποδεχθῇ τὴν πρὸς αὐτόν πίστιν μας ὡς μόνον ἀντάλλαγμα εἰς τὴν θέσιν τῶν τόσων ποὺ ἀπαιτοῦνται, νὰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ μᾶς χαρίσῃ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων μας καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθοράν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ διαβόλου· αὐτὰς τὰς δωρεὰς καὶ μέχρι τώρα τὰς χαρίζει εἰς ἐκείνους ποὺ πιστεύουν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς των εἰς αὐτόν, καὶ ὅχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη εἰς ἡμᾶς καὶ μᾶς τὰ ὑπόσχεται καθ' ἡμέραν διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων. Ποῖαι δὲ εἶναι αὐταὶ αἱ ὑποσχέσεις; Περὶ τοῦ ὅτι μᾶς ἀναγεννᾷ καὶ μᾶς ἀναδημιουργεῖ διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ Πνεύματος²¹ (βαπτίσματος) καὶ μᾶς κατατάσσει εἰς τοὺς δούλους τοῦ τοῦς ἁγίους, περὶ τοῦ ὅτι δίδει εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου τοῦ Πνεύματος καὶ ὅτι θὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν οἱ πρᾶοι κληρονομοῦν²² μετ' ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν καρδίας, περὶ τοῦ ὅτι αὐτὸς θὰ ἐνωθῇ καὶ θὰ συνδεθῇ μαζί μας καὶ οἱ δύο θὰ γίνωμεν ἓνα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ δι' αὐτοῦ συνδεόμεθα μετ' ὁ ἅγιον Πνεῦμα²³.

18. Ἰω. η' 12.

19. Α' Τιμ. στ' 16.

20. Πρθλ. Α' Τιμ. στ' 7.

21. Ἰω. γ' 5. Πράξ. σ' 5.

22. Μτθ. ε' 5.

23. Ἐφ. θ' 18.

Συμμετέχομεν λοιπόν εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ ἀπο-
 λαύομεν, ὅταν τηροῦμεν μετὰ ἀκριθείας ὅλα ὅσα
 ὑπεσχέθημεν εἰς αὐτόν καὶ ἀντιθέτως ὅταν ἀποφεύ-
 γωμεν ὅσα ἀπηρνήθημεν, χωρὶς νὰ ἐπιστρέφωμεν πάλιν
 εἰς τὴν διάπραξιν ἐκείνων ποὺ ἐμέσαμεν ἀπὸ τὴν
 ψυχὴν μας ὡς ἀηδὴ καὶ ἁμαρτωλὰ ὅπως οἱ σκύλοι ποὺ
 ξανατρῶγουν τὸ ἐξέραςμά των²⁴. Συνεπῶς, ἐὰν μὲν τη-
 ρήσωμεν ὅλα ὅσα εἶπε καὶ λέγει εἰς ἡμᾶς ὁ ἴδιος ὁ
 Θεός, τότε εἴμεθα πράγματι πιστοί, ἀποδεικνύοντες τὴν
 190 πίστιν μας ἀπὸ τὰς πράξεις μας, καὶ γινόμεθα ὅπως καὶ
 ἐκεῖνος ἅγιοι καὶ τέλειοι²⁵, ὅλοι ἐξ ὁλοκλήρου ἐπουρά-
 νιοι, παιδιὰ τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ²⁶, ὅμοιοι μὲ αὐτὸν²⁷
 καθ' ὅλα κατὰ παραχώρησιν καὶ λόγῳ τῆς ἐνώσεώς
 μας μὲ αὐτόν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἔγινεν ὅμοιος μὲ ἡμᾶς
 ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν²⁸. ἐὰν δὲ ἀπὸ περιφρόνησιν
 πρὸς τὰς ἀγίας καὶ ζωοποιούς αὐτοῦ ἐντολάς ἀπομα-
 κρυνθῶμεν διὰ τῆς ἀδιαφορίας μας καὶ πράξωμεν κά-
 τι ἀντίθετον μὲ τὰ ἰδικὰ του παραγγέλματα, ἐπειδὴ ἐ-
 πράξαμεν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς παρήγγειλε νὰ μὴ πρά-
 ξωμε, ἀμέσως χάνομεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα
 ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος.
 200 Καὶ ὅπως ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράθασίν του μέσα εἰς τὸν
 παράδεισον στερεῖται τόσο τῆς ἐκεῖ ἀπολαύσεως ὅσον
 καὶ τῆς συναναστροφῆς μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀντι-
 λαμβάνεται ὅτι εἶναι γυμνὸς καὶ κρύβεται διὰ νὰ μὴ
 τὸν ἴδῃ ὁ Θεός τοιοῦτοτρόπως λοιπόν καὶ ἡμεῖς ὅταν
 ἁμαρτάνωμεν χωριζόμεθα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἁ-
 γίων δούλων του καὶ τὸ θεῖον ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον ἐφο-
 ρέσαμεν κατὰ τὸ βάπτισμα —καθὼς πιστεύομεν—, τὸν
 ἴδιον δηλαδὴ τὸν Χριστόν²⁹, αὐτόν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀ-
 ποβάλλομεν καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ στερούμεθα καὶ

24. Β' Πτρ. β' 22.

25. Μτθ. ε' 48.

26. Ἰω. α' 12.

27. Α' Ἰω. γ' 2.

28. Ἐβρ. β' 15.

29. Γαλ. γ' 27.

αὐτῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀβασιλεύτου φωτός των αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς υιοθεσίας. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γινόμεθα πάλιν
 210 χωματένιοι, ὅπως ὁ πρῶτος ἐκεῖνος χωματένιος ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ γίνουμε (ἢ νὰ παραμεινουμε) οὐράνιοι καὶ ὅμοιοι καθ' ὅλα με αὐτὸν τὸν δεῦτερον ἄνθρωπον καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γινόμεθα ἀκόμη ὑπόδικοι εἰς τὸν θάνατον καὶ τὸ σκότος, καὶ ἀποστελλόμεθα δέσμιοι εἰς τὴν φωτιάαν ποῦ δὲν σθῆναι ποτέ³⁰, ὅπου θασσανιζόμεθα μέσα εἰς γοερὰ κλάματα καὶ πόνους δυνατοὺς ποῦ κάνουν τὰ δόντια νὰ τρίζουν³¹. Διότι ἡμεῖς δὲν ἀποδιωκόμεθα ἀπὸ παράδεισον ὕλικόν καὶ ὁρατόν, ὅπως τότε ὁ Ἀδάμ, οὔτε καταδικαζόμεθα εἰς τὸ νὰ δουλεύωμεν τὴν γῆν καθὼς ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ἔχει γραφῇ:
 220 «Ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη»³² ἀπομακρύνομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τοὺς καθιστοῦμεν καταλλήλους διὰ τὴν αἰώνιον τιμωρίαν καὶ ἐὰν δὲν μᾶς παρείχετο ἡ δυνατότης διὰ τῆς μετανοίας νὰ ἐπανορθώσωμεν τὰ πράγματα, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σωθῇ κανεὶς ποτέ.

Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς λοιπόν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι φι-
 λάνθρωπος καὶ συμπονετικός καὶ θέλει τὴν σωτηρίαν
 μας, ἔχει θάλλει κατὰ τρόπον σοφὸν ἀνάμεσα εἰς ἡ-
 μᾶς καὶ ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνον τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν
 μετάνοιαν καὶ ἔχει δώσει τὴν δυνατότητα εἰς ὅποιον
 θέλει νὰ ἀνασύρῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὴν πτώσιν καὶ
 μὲ τὴν βοήθειαν τῆς μετανοίας νὰ ἀποκτήσῃ καὶ πάλιν
 τὴν πρώτην ἐκείνην φιλικὴν σχέσιν (συγγένειαν)
 καὶ τιμὴν καὶ παρρησίαν ποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν καὶ ὅχι
 230 μόνον αὐτό, ἀλλὰ (νὰ ἀποκτήσῃ) καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ
 ἀγαθὰ διὰ τὰ ὁποῖα ἔγινε λόγος, ἐὰν θελήσῃ νὰ ἐπι-
 δείξῃ θερμὴν μετάνοιαν, ἢ νὰ γίνῃ πάλιν αὐτὸς κληρο-

30. Πρβλ. Μρκ. θ' 43.

31. Πρβλ. Μτθ. η' 12.

32. Α' Κορ. θ' 9.

νόμος ἀκόμη μεγαλυτέρων ἀγαθῶν. Διότι κάθε ἀνθρώπος σύμφωνα με τὸ εἶδος τῆς μετανοίας του εὐρίσκει καὶ τὴν ἀντίστοιχον πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν καὶ συγγένειαν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀποκτᾷ κατὰ τρόπον ποῦ τὸ γνωρίζει ἀπολύτως καὶ σχετίζεται μαζί του ὅπως ἕνας φίλος με τὸν φίλον του καὶ ὁμιλεῖ με αὐτὸν ὡς ἂν νὰ εἶναι ὁ ἕνας ἀπέναντι εἰς τὸν ἄλλον³³ καὶ βλέπει αὐτὸν ὀλοκάθαρα με τὰ πνευματικά του μάτια. Ἐκεῖνοι λοιπὸν οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸ θάπτισμα δὲν ἔχουν μέσα των τὴν ἀπόλυτον θεβαιότητα ὅτι ἀπέκτησαν αὐτὴν τὴν στενὴν σχέσιν καὶ παρρησίαν καὶ τὰ ἀγαθὰ περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλήσαμεν, οὔτε γνωρίζουν ὅτι ἔχουν
 240 φορέσει τὸν Χριστόν³⁴, οὔτε βλέπουν μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ Πνεύματος τὸ φῶς τῆς θεότητος αὐτοῦ³⁵ ὥς σκύβουν μέσα εἰς τὴν συνειδησίν των³⁶ καὶ ἀφοῦ ἐξετάσουν αὐτὴν με πολλὴν σχολαστικότητα, θὰ ἀνακαλύψουν τοὺς ἑαυτούς των νὰ ἔχουν ἀθετήσῃ πάντοτε εἴτε μερικὰς εἴτε ὅλας τὰς ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας ἔδωσαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θαπτίσματος, ἐὰν δὲ δὲν συνέβη αὐτό, τότε ἐπειδὴ τὸν θησαυρὸν τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας τὸν ὁποῖον ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς τὸν ἔκρυψαν μέσα εἰς τὴν γῆν³⁷ καὶ δὲν τὸν ἐξεμεταλλεύθησαν ὡς καλοὶ διαχειρισταὶ δι' αὐτὸ ἐστερήθησαν τῆς δυνατότητος νὰ βλέπουν τὸν Κύριον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος οὐδέποτε ψεύδεται³⁸ καὶ δὲν ἀλλάζει γνώμην³⁹ ὥστε νὰ μὴ χορηγῇ τὰ χαρίσματα ποῦ ὑπόσχεται· διότι εἶπεν: «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανῶς αὐτῷ ἐμαυτόν»⁴⁰.
 250 Ἀκούσατε τί λέγει ὁ Κύριος: «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφα-

33. Α' Κορ. ιγ' 12.

34. Πρβλ. Γαλ. γ' 27.

35. Πρβλ. Ψαλ. λε' 10.

36. Βλ. Ἠθικά, Λόγος Α' 12, 189 ἑξ.

37. Πρβλ. Μτθ. κε' 24 ἑξ.

38. Τίτ. σ' 2.

39. Ρωμ. ια 29.

40. Ἰω. ιδ' 21.

νίσω αὐτῷ ἑμαυτόν». Ἐάν λοιπόν ὁ Χριστός εἶναι ἡ ἀ-
 λήθεια, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, λέγον-
 τας: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια»⁴¹, ἡ ἀλήθεια δὲ εἶναι φύσει
 ἀδύνατον νὰ εἴπῃ ψέματα (διότι εἶναι ἀδύνατον, λέγει
 ὁ Ἀπόστολος, ὁ Θεὸς νὰ εἴπῃ ψέματα⁴²), ἄρα κανεῖς
 ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν βλέπουν τὸν Κύριον ἄς μὴ λέγῃ
 ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον· διότι ὅχι μόνον ἀδύνατον δὲν
 εἶναι, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ εὐκόλον. Διότι ἐάν ἐκεῖ-
 νος λέγῃ· «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁴³, τότε ἐ-
 260 κείνοι ποὺ δὲν τὸν βλέπουν εἶναι πέρα γιὰ πέρα τυ-
 φλοί, ἔμειναν δὲ ἀσφαλῶς τυφλοί, ἐπειδὴ δὲν ἀγάπη-
 σαν αὐτὸν καὶ δὲν ἐτήρησαν τὰς ἐντολάς του. Διότι ἐ-
 ἂν εἶχαν ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ εἶχαν τηρήσει τὰς ἐντο-
 λάς του, θὰ ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ἐπιθυμί-
 αν νὰ τὸν ἴδουν καὶ θὰ ἐζητοῦσαν αὐτὸν ἀπὸ ὀλόκλη-
 ρον τὴν ψυχὴν των καὶ αὐτὸς θὰ ἐνεφάνιζε τὸν ἑαυτὸν
 του εἰς αὐτοὺς, αὐτὸς ποὺ δὲν ψεύδεται, αὐτὸς ποὺ εἶ-
 ναι ἀπὸ τὴν φύσιν του ἀληθὴς καὶ ἡ ἰδίᾳ ἡ ἀλήθεια, καὶ
 ὁ ὁποῖος δι' αὐτὸ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὥστε ὅλους ὁ-
 σοι εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον, δηλαδὴ αὐτοὺς ποὺ
 κάθονται εἰς τὸ σκοτάδι, νὰ τοὺς φωτίσῃ⁴⁴ ὅχι μὲ κά-
 ποιο ἄλλο φῶς, ἀλλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς ἰδικῆς του δόξης
 270 καὶ θεότητος. Κανεῖς λοιπόν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ποὺ δὲν
 βλέπουν μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς των τὸν Κύριον, οὔτε
 καταυγάζεται ἐσωτερικῶς μὲ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐντόνως
 καὶ κατὰ τρόπον ποὺ νὰ τὸ γνωρίζῃ, οὔτε παραμένει
 διαρκῶς ἀτενίζοντας τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ μένοντας εἰς
 τοιαύτην κατάστασιν νὰ βλέπῃ μέσα του τὸν Θεόν, ἄς
 μὴ λέγῃ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον· οὔτε θεθαίως νὰ λέ-
 γῃ αὐτὰ κατὰ τέτοιον τρόπον ποὺ νὰ δίδῃ τὴν ἐντύ-
 πωσιν πὼς εἶναι ἄπιστος, ἀλλὰ καθέννας ἀπὸ σᾶς, ἀ-
 δελφοί, ἀφοῦ ἐρευνήσῃ, καθὼς εἶπομεν, ποσεκτικῶς τὴν

41. Ἰω. 15' 6.

42. Ἐθρ. στ' 18.

43. Ἰω. 9' 12.

44. Πρβλ. Ἰω. σ' 9.

συνείδησίν του, θά διαπιστώσῃ ὅτι ὁ ἴδιος πταίει πού
ἔμεινε χωρίς τόν Κύριον καί δέν βλέπει πλέον τήν δό-
ξαν αὐτοῦ.

280 Ἄς μετανοήσῃ λοιπόν καθέννας ἀπό σᾶς καί ἄς
θρηνήσῃ τόν ἑαυτόν του, ἐάν τυχόν διαπιστώσῃ ὅτι εὐ-
ρίσκεται εἰς αὐτήν τήν κατάστασιν, ἐπειδὴ ἐστέρησε
τόν ἑαυτόν του ἀπό τόσον μεγάλα καί τόσα πολλά ἀ-
γαθά, ἀφοῦ ἔχασε πλέον τήν δυνατότητα νά βλέπῃ τήν
δόξαν τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καί ἄς προσπαθήσῃ
διὰ τῆς μετανοίας καί τῆς ἐξομολογήσεως νά ἐπιτύχῃ
τά αἰώνια ἀγαθά, μέ τήν δύναμιν καί τήν χάριν τοῦ Κυ-
ρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τόν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δο-
ξολογία καί ἡ κυριαχία μαζί μέ τόν Πατέρα καί τὸ ἅ-
γιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνες· ἀμήν.

Λ Ο Γ Ο Σ Ι Δ'

Περὶ τῶν ἑορτῶν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νά ἑορτά-
ζωμεν καὶ ποῖα πράγματα συμβολίζουν ὅσα γίνονται εἰς τὰς ἑ-
ορτάς καὶ ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι κατ' αὐτάς καμαρώνουν. Καί
δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κοινωνοῦν ἁξίως ἢ ἀναξίως καὶ ποῖα εἶναι
ἡ μεταξὺ αὐτῶν διαφορά· καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου ἐκτίθεται
κατὰ ποῖον τρόπον ἐνώνεται κανεὶς διὰ τῆς θείας κοινωνίας μέ τόν
Θεόν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον δέν ἐνώνεται.

1 Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατῴρθωσε νά ἀντιληφθῇ καὶ νά
ἴδῃ ὅτι, ἀφοῦ ἐδημιουργήθῃ ἀπὸ τὸ μηδέν, εἰσῆλθε γυ-
μνὸς εἰς τὸν κόσμον, αὐτὸς θά γνωρίσῃ καλὰ τὸν δημι-
ουργόν του καὶ αὐτὸν μόνον θά φοβηθῇ καὶ θά ἀγαπή-
σῃ καὶ εἰς αὐτὸν θά ὑποταχθῇ μέ ὅλην τὴν ψυχὴν
καὶ δέν θά προτιμήσῃ ἀντ' αὐτοῦ κανένα ἀπολύτως ἀ-
πὸ τὰ ὁρατά, ἀλλ' ἀφοῦ γνωρίσῃ μέ κάθε βεβαιότητα
ὅτι ὁ ἑαυτός του εἶναι ἄσχετος μέ ὅλα τὰ ἐπίγεια, θά

10 ἔλεγα δὲ καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸν οὐρανόν, παραδίδει ὁλόκληρον τὴν θέλησιν τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημιουργοῦ του. Διότι ἔάν εἶναι ἄσχετος πρὸς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθη καὶ μέσα
 20 εἰς τὰ ὁποῖα ζῇ, πολὺ περισσότερον εἶναι τοιοῦτος πρὸς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπέχει πολὺ καὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἐγνώρισεν ὅτι ὁ ἑαυτός του εἶναι ξένος ἀπὸ τὰ ἐπίγεια καὶ ἐγνώρισεν ὅτι εἰσῆλθε γυμνός εἰς τὸ ἀπέραντον τοῦτο θέατρον τῆς ἐπιγείου ζωῆς καὶ ὅτι πρόκειται πάλιν γυμνός νὰ φύγῃ ἀπὸ αὐτῇ¹, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πενήθῃ; Πῶς δὲ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ κλαύσῃ ὄχι μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν ἰδίαν καταγωγὴν καὶ ἔχουν τὰς ἰδίας ἀδυναμίας καὶ ἀτελείας; Ἐκεῖνος δὲ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν καὶ φοβεῖται μόνον τὸν Θεόν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ νὰ νοιώσῃ σωματικὴν ἀπόλαυσιν, ἢ νὰ ἐορτάσῃ κατὰ τρόπον ποὺ εὐχαριστεῖ τὸ σῶμα χωρὶς ἐπίγνωσιν καὶ ἀσυλλόγιστα ὅπως συνηθίζουν οἱ ὑλόφρονες ἄνθρωποι, καθ'
 20 ἦν στιγμήν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει συνεχῶς πρὸς αὐτούς: «Ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε» ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»². «Διότι θὰ ἀναστηθῶ μετὰξὺ σας, ἀφοῦ κατεβροχθίσθῃ ὁ χειρότερος κόσμος ἀπὸ τὴν ζωὴν³, ἡ ὁποῖα χορηγεῖται εἰς ὅλους ἀπὸ τὸ ἰδικόν μου Πνεῦμα»· «καὶ ὅταν μὲ ἴδετε, θὰ χαρῇ ἡ καρδιά σας καὶ τὴν χαρὰν σας δὲν θὰ σᾶς τὴν ἀφαιρέσῃ κανεὶς»⁴.

Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν ἐκεῖνος ποὺ βλέπει τὸν οὐράνιον Δεσπότην νὰ ἐπιθυμήσῃ κάποιον ἐπίγειον πρᾶγμα, ἢ νὰ σκεφθῇ κάτι ποὺ δὲν ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν; Πῶς εἶναι πάλιν δυνατόν ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει μετὰ θεβαιότητος ὅτι ὁ ἑαυτός του εἶναι ξένος καὶ γυμνός καὶ πτω-

1. Πρβλ. Ἰωθ σ' 21.

2. Ἰω. ιστ' 20.

3. Πρβλ. Β' Κορ. ε' 4.

4. Ἰω. ιστ' 22.

30 χός, ἔστω καὶ ἂν ἔχη εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ πάντα⁵, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ φράσιν τοῦ ἀποστόλου, νὰ ὑπερηφανευθῇ, ἢ νὰ τὸ πάρη ἐπάνω του δι' ὅσα πράττει, ἢ νὰ φουσκώσουν τὰ μυαλά του ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν κηριῶν καὶ κανδηλιῶν καὶ τῶν ἀρωμάτων καὶ μύρων, ἢ ν' ἀρχίσῃ νὰ καυχᾶται διὰ τὸ πλῆθος τοῦ συγκεντρωμένου λαοῦ ἢ διὰ τὴν πλουσίαν καὶ πολυτελεῖ τράπεζαν καὶ διὰ τὴν ἐπισημότητα τῶν φίλων του καὶ τὴν παρουσίαν ἀνδρῶν κατὰ κόσμον ἐνδόξων; Κατὰ κανένα τρόπον ἀσφαλῶς. Διότι γνωρίζει ὅτι ὅλα αὐτὰ καὶ ὅλοι μαζὶ οἱ ἄνθρωποι σήμερον ὑπάρχουν καὶ αὔριον φεύγουν, σήμερον τὰ παρόντα θλέπονται καὶ μετ' ὀλίγον ἐξαφανίζονται. Οὔτε θεθαίως ὁ τέτοιος ἄνθρωπος καὶ ὅποιος γνωρίζει νὰ ἐορτάζῃ ὅπως ἀρμόζει ἔχει τὸν νοῦν του ἢ τὰς αἰσθήσεις του γενικῶς προσηλωμένας εἰς ὅσα γίνονται —διότι αὐτὸ συμβαίνει μ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἴδουν πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα—, ἀλλὰ θλέπει μὲ τὸν φωτισμένον του νοῦν ὡσάν νὰ ὑπάρχουν μέσα εἰς ὅσα τελοῦνται κατὰ τὰς ἐορτάς τὰ μέλλοντα καὶ δι' αὐτὰ ἀγάλλεται ἡ καρδιά του καὶ ἔχει τὴν αἴσθησιν ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἑαυτός του εὐρίσκεται μέσα εἰς ἐκεῖνα καὶ μαζὶ μὲ ὅσους ἐορτάζουν (εὐρίσκεται) εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δὲν ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ τὴν διάχυτον φωταψίαν, οὔτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἢ ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν φίλων, ἀλλὰ σκέπτεται συνεχῶς τὸ τί θὰ συμβῇ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον, ὅτι δηλαδὴ τὰ μὲν φῶτα θὰ σβησθοῦν, καθέννας δὲ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τὸ πλῆθος θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ σπίτι του καὶ αὐτὸς θὰ ἐγκαταλειφθῇ μόνος μέσα εἰς τὸ σκοτάδι.

50 Μὴ ἀρχίσης, λοιπόν, σὲ παρακαλῶ, νὰ μοῦ ἀπαριθμῇς χρόνους καὶ μῆνας καὶ ἄλλας χρονικὰς περιόδους, οὔτε νὰ μοῦ λέγῃς: «Ἴδου ἐώρτασα τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ὑπαπαντήν, τὰ Θεοφάνεια, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν κάθοδον τοῦ Πνεύμα-

5. Πρβλ. Β' Κορ. θ' 10.

τος». Μὴ μοῦ λέγῃς αὐτά, οὔτε νὰ μοῦ ἀπαριθμῇς ὅ-
 λας τὰς ἑορτάς, ἀλλ' οὔτε νὰ νομίζῃς ὅτι αὐταὶ εἶναι
 ἀρκεταὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς
 σου· οὔτε νὰ νομίζῃς ὅτι τὸ νόημα καὶ ἡ ἀξία τῆς ἑορ-
 τῆς ἔγκειται εἰς τὰ φανταχτερά ἐνδύματα καὶ εἰς τὰ
 ὑπερήφανα καὶ μεγαλοπρεπῆ ἄλογα καὶ εἰς τὰ πολύ-
 τιμα ἀρώματα, εἰς τὰ κηριὰ καὶ τὰ κανδηλία καὶ εἰς
 τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ. Διότι αὐτὰ δὲν λαμπρύνουν τὴν
 ἑορτὴν, οὔτε αὐτὸ εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἑορτῆς, ἀλλ' εἶναι
 ἀπλῶς σύμβολα ἐκείνων πού συγκροτοῦν τὸ περιεχό-
 μενον τῆς ἑορτῆς. Διότι ποία εἶναι ἡ ὠφέλειά μου, ἄ-
 γαπητέ, ἐάν δὲν ζητήσω νὰ ἀναφθοῦν πολλὰ κηριὰ καὶ
 60 κανδηλία εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὴν συγκέντρωσιν, ἀλλ'
 ἐάν ἀντιθέτως κατορθώσω καὶ ἀποκτήσω αὐτὰ ἀ-
 ναμμένα, ὅπως εἶναι ὁ ἥλιος πού λάμπει ἀπὸ τὸν οὐ-
 ρανόν, καὶ ἀντὶ τῶν πολλῶν κανδηλιῶν καταφέρω νὰ
 στερεώσω εἰς τὴν ὀροφὴν τοῦ ναοῦ τοὺς ἀστέρας καὶ
 κάμω αὐτὸν καινούργιον οὐρανὸν καὶ ἕνα πρᾶγμα ἁ-
 σχετον μὲ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλ-
 λόκοσμον, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτά, (ἐάν) μέσα εἰς
 τὴν πλημμυρίδα τοῦ φωτός αὐτῶν αἰσθανθῶ ἀγαλλί-
 ασιν, ἀποσπάσω τὸν θαυμασμόν καὶ τοὺς ἐπαίνους ἀ-
 πὸ ὅσους ἔχουν συγκεντρωθῇ εἰς τὸν ναόν, ἔπειτα με-
 τὰ ἀπὸ ὀλίγον, ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ σῶσθαι, ἐγὼ ὁ ἱ-
 διος παραμείνω μέσα εἰς τὸ σκοτάδι; Ἐάν δὲ
 τυχὸν σήμερον μὲν ἤθελον ἀρωματίσει τὸν ἑαυτὸν
 μου καὶ ὅσους συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ἑορτὴν μὲ
 70 μύρα, αὖριον δὲ γεμίσω τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τὴν
 θρωμιά πού ἀναδύεται ἀπὸ τὴν σάρκα μου καὶ τὴν ἁ-
 καθαροσίαν της, πές μου σὺ ὁ ὁποῖος ἀρέσκεσαι εἰς τὰς
 προσευχὰς πού γίνονται μέσα εἰς τὴν φαντασμαγορί-
 αν τῶν ἑορτῶν, καὶ ἀπάντησέ μου μὲ φρόνησιν ὅπως
 λέγει ὁ Σοφός⁶, ἐάν ὑπάρχη εἰς ἐσέ φρόνησις. Πρά-
 γματι καμμία ὠφέλεια, εἶναι ἡ ἀπάντησις, ἔστω καὶ
 ἂν σὺ σιωπήσῃς, ἐπειδὴ ἐνδεχομένως ὁ θεῖος αὐτός

λόγος σοῦ σφίγγει τὸν λαιμὸν καὶ δὲν δύνασαι νὰ μιλήσης. Διότι ἐάν σήμερον περιθάλλωμαι ἀπὸ τὸ φῶς, αὖριον δὲ ἀπὸ τὸ σκοτάδι, ἢ σήμερον μὲν εὐχαριστηθῶ, αὖριον δὲ θυθισθῶ εἰς τὴν στενοχωρίαν, ἢ κατ' αὐτὴν μὲν τὴν ἡμέραν θὰ χαρῶ τὴν ὑγείαν, κατὰ τὴν ἐπομένην δὲ θὰ ἀρρωστήσω, ποῖον εἶναι δι' ἐμέ τὸ κέρδος; Ἀπάντησέ μου. Ποία δὲ εἶναι ἡ εὐχαρίστησις μου ἐξ ὧν ἐλέχθησαν;

- 80 «Οὐ ταύτας τὰς ἑορτάς ἐξελεξάμην, λέγει ὁ Κύριος. Τίς γάρ, λέγει, ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν⁷; Ὁ Χριστὸς δὲν καθώρισε νὰ ἑορτάζωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Ἀλλὰ τότε μὲ ποῖον τρόπον; Ἄκουσε μὲ προσοχὴν. Εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ ἐκθέσω πρὸς σέ τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις ἐκείνων πού διαφωνοῦν καὶ οἱ ὅποιοι λέγουν τὰ ἐξῆς: «Τί λοιπόν; λέγει κάποιος. Δὲν θὰ ἀνάψωμεν κηριὰ καὶ κανδήλια εἰς τοὺς ναοὺς; Δὲν θὰ προσφέρωμεν ἀρώματα καὶ θυμίαμα; Δὲν θὰ προσκαλέσωμεν λαὸν πού νὰ ψάλλῃ, οὔτε θὰ συγκεντρώσωμεν γνωστοὺς καὶ φίλους καὶ ἄργοντας; Αὐτὰ ὑποστηρίζεις; Αὐτὸ τὸ παράγγελμα μᾶς δίδεις;», λέγει. Δὲν λέγω αὐτό, νὰ μὲ φυλάξῃ ὁ Θεός· ἀντιθέτως μάλιστα, καὶ σὲ συμβουλεύω καὶ συμφωνῶ νὰ κάνῃς αὐτὰ καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι
- 90 θέλω νὰ γνωρίζῃς σὺ τὸν τρόπον πού θὰ τὸ κάνῃς καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν πλέον θὰ βάλω ἐνώπιόν σου καὶ θὰ ἀναλύσω καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς ἑορτῆς τῶν πιστῶν. Ποῖο λοιπόν εἶναι αὐτό; Αὐτὸ τὸ ὅποιον φανερῶνουν εἰς σέ ὅσα γίνονται ἀπὸ σένα μὲ τοὺς διαφόρους τύπους (σύμβολα).

Τὸ πνευματικὸν δηλαδὴ φῶς τὸ συμβολίζουν καὶ τὸ δεικνύουν εἰς ἐσέ οἱ λαμπάδες. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ὁ ναός, αὐτὸς ὁ ἐκπάγλου ὠραιότητος οἶκος, καταυγάζεται ἀπὸ τὰς πολυαριθμοὺς λαμπάδας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ οἶκος τῆς ἰδικῆς σου ψυχῆς, ὁ ὅποιος εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας ἀξίας ἀπὸ αὐ-

7. Ἡσ. σ' 12.

- τὸν ἐδῶ τὸν ναόν, ὀφείλει νὰ φωτίζεται καὶ νὰ κατα-
 γάζεται πνευματικῶς, μὲ τὸ νὰ καίγωνται δηλαδὴ καὶ
 νὰ φωτίζουν μέσα σου μὲ τὴν φωτιὰν τοῦ Θεοῦ ὅλαί αἱ
 πνευματικαὶ ἀρεταί, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ μείνῃ μέσα
 100 εἰς αὐτὸν οὔτε ὁ παραμικρὸς χῶρος χωρὶς φῶς· τὰς
 σκέψεις δὲ ποὺ ὁμοιάζουν μὲ φῶς παριστάνει εἰς σὲ τὸ
 πλῆθος τῶν κανδηλιῶν ποὺ καίγονται μὲ τὸ ὁρατὸν φῶς,
 ὥστε, ὅπως ἀκριβῶς αὐτά, νὰ λάμπῃ κάθε μία ἀπὸ αὐ-
 τὰς καὶ μὴ ἀπομείνῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς σου οὔτε
 μία σκοτεινὴ σκέψις, ἀλλὰ καιόμεναι ὅλαί συνεχῶς μὲ
 τὴν φωτιὰν τοῦ Πνεύματος νὰ λάμπουν παντοτεινά, ὥστε
 νὰ μὴ διασπᾶται ἡ ἀρμαθιά τῶν σκέψεων τῆς διακρίσε-
 ως ποὺ ὁμοιάζει μὲ στεφάνι. Τὸ πνευματικὸν δὲ μύρον
 ποὺ ὑπάρχει ἐντὸς σου παριστάνουν τὰ ἀρώματα ποὺ
 γίνονται οἱ ραντισμοὶ καὶ ἡ ποικιλία τῶν θυμιαμάτων,
 τὰ ὁποῖα καὶ σὲ διδάσκουν καὶ νὰ χρησιμοποιοῖς καὶ ν'
 ἀποκτήσῃς αὐτὸ μέσα σου πλουσιοπαρόχως. Διότι τὸ
 110 μὲν μύρον, τὸ ὁποῖον ραντίζεται ἐξωτερικῶς θὰ εἶναι
 διὰ τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους σύμβολον (ἀπεικό-
 νις) τῆς δροσιᾶς, ἡ ὁποία καταβαίνει ἐπάνω εἰς τοὺς
 λόφους τῆς Σιών καὶ ὥσάν τὸ μύρον, τὸ ὁποῖον κατα-
 βαίνει ἐπάνω εἰς τὸ γένειον τοῦ Ἀαρὼν καὶ ἐπάνω εἰς
 τὸ κράσπεδον τοῦ ἐνδύματός του⁸· τὸ μύρον ὅμως τὸ
 ὁποῖον ἀναβλύζει ἀπὸ μέσα καὶ ὥσάν νερὸ δροσιζεῖ τὸ
 πνεῦμα θὰ μεταβληθῇ εἰς πηγὴν, ἡ ὁποία κελαρύζει νε-
 ρὰ ποὺ χαρίζουν αἰώνιον ζωὴν⁹ εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κι-
 νεῖται καὶ κατευθύνεται ἀπὸ τὸ θεῖον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖ-
 ον καλεῖται καὶ ἐκπέμπει εὐωδιάζοντα καπνόν· αὐτὸ
 καὶ φέγγει πολὺ ζωηρά καὶ συγχρόνως εὐωδιάζει τὰς
 αἰσθήσεις μὲ τὴν πνευματικὴν εὐωδίαν¹⁰, ἀφ' ἑνὸς μὲν
 ἐπειδὴ εἶναι φῶς καὶ βλέπεται ἀπὸ ὄσους εἶναι καθα-
 120 λον ζωῆς καὶ νεκρώνει τὰ σαρκικὰ θελήματα¹¹, καὶ

8. Ψαλ. ρλθ' 3.

9. Ἰω. δ' 14.

10. Πρβλ. Β' Κορ. β' 15.

11. Πρβλ. Γαλ. ε' 24.

τὸ ὅποιον σκορπίζει εἰς ὁλόκληρον τὸ σύμπαν τὴν εὐωδίαν του καὶ μόνους τοὺς πιστοὺς εὐφραίνει πάντοτε μὲ τὴν πνευματικὴν χαράν.

Ἄλλὰ θεθαίως αὐτὰ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω, διότι ἔχουν καὶ μίαν ἄλλην πλευράν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν πνευματικὴν διδασκαλίαν. Διότι ἐάν ὁ Θεὸς τὰ ἄψυχα ὄντα ἐστόλισε καὶ ἐτίμησε τὸσον πολὺ μὲ τὴν ὠραίαν μυρωδιάν, πολὺ περισσότερον θὰ τιμῇ καὶ δοξάσῃ ἐσέ, ἀφοῦ θέλῃ νὰ σέ λαμπροστολίσῃ μὲ τὰς ὀφειas τῶν ἀρετῶν καὶ μὲ τὴν εὐωδίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, σὲ τὸν ὅποιον καὶ ἐδημιούργησε σύμφωνα μὲ τὸ ἰδικόν του πρότυπον καὶ σὲ προώρισε νὰ τοῦ ὁμοιάσῃς ἡθικῶς¹². Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἀρώματα, τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα χέρια καὶ τὰ ὁποῖα μὲ τὴν μυρουδιάν τοῦ μύρου κάνουν τὰς αἰσθήσεις σου νὰ μοσχοβολοῦν, ἀναπαριστάνουν τὴν ἰδικήν σου δημιουργίαν καὶ ὅσον γίνεται σοφώτερον τὴν φανερώνουν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὰ ἀρώματα ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ποικίλα ἀρωματικά ὑλικά τὰ κατασκευάζουν χέρια ἀρωματοποιῶν καὶ τελικῶς ἀπὸ τὴν ὅλην ἐργασίαν προέρχεται ἓνα εἶδος ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐσὲ σὲ ἐδημιούργησαν τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς κατὰ τρόπον σοφὸν συνενώσεως καὶ συναρμολογήσεως τῶν πνευματικῶν μελῶν τοῦ πνευματικοῦ μύρου, ἐν συνεχείᾳ δὲ διὰ τῆς χορηγήσεως εἰς σὲ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος ποὺ δίδει τὴν ζωὴν καὶ ἐπιτελεῖ τὰ πάντα καὶ πρέπει σὺ νὰ ἐκπέμπῃς τὴν εὐωδίαν τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος, ὥστε ὅλοι ὅσοι ἀκούουν τοὺς λόγους τῆς διδασκαλίας σου νὰ ἀρωματίζωνται τὰ αἰσθητήρια ὄργανα τῆς ψυχῆς των καὶ νὰ προκαλῆται ἐντός των ἀνέκφραστος πνευματικὴ εὐφροσύνη.

130

140

Τὰ πλήθη δὲ τῶν ἀνθρώπων ποὺ συνεκεντρώθησαν γύρω σου καὶ ψάλλουν μεγαλοφώνως εἰς τὸν Θεόν, φα-

12. Γρηγορίου Ναζιανζηνού.

νερώνουν εἰς σέ τὰ οὐράνια τάγματα καί τὰς ἀναριθμή-
τους δυνάμεις τῶν ἀγγέλων, αἱ ὁποῖαι δοξολογοῦν τόν
οὐράνιον Δεσπότην διὰ τήν ἰδικήν σου σωτηρίαν. Ὁ
αἶνος δέ καί ὁ ὕμνος, ὁ ὁποῖος ψάλλεται ἀπό τὰ συγ-
κεντρούμενα κατὰ τὰς ἑορτάς πλήθη, συμβολίζει τόν
μυστικόν ἐκείνον ὕμνον, τόν ὁποῖον ἀναπέμπουν χωρὶς
νά σταματοῦν ποτέ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ὥστε νά δυνηθῇς
καί σὺ νά μεταβάλης τόν ἑαυτὸν σου εἰς ἄγγελον καί
ὥσάν νά εἶσαι ἐπίγειος ἄγγελος^{12α} νά δοξολογῇς ἀκα-
ταπαύστως μέ τὸ αὐτὸν στόμα τῆς καρδίας σου μυστι-
κῶς τόν Θεόν πού σέ ἐδημιούργησε. Οἱ φίλοι ἐξ ἄλλου
καί οἱ γνωστοί καί οἱ παρευρισκόμενοι ἄρχοντες σέ δι-
δάσκουν διὰ τῆς παρουσίας των ὅτι πρέπει σὺ νά γίνης
διὰ τῆς πλήρους ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν καί διὰ τοῦ
πλούτου τῶν ἀρετῶν ὁμοτράπεζος καί νά συγκαταλε-
γῇς μεταξὺ τῶν ἀποστόλων, τῶν προφητῶν, τῶν μαρ-
τύρων καί ὄλων τῶν ὁσίων.

Ἐάν νομίζης ὅτι ἑορτάζεις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
καί ἔγεις γίνεαι τέτοιος ὅπως σέ περιέγραψα μέ τὸν λό-
γον, τότε μέ τὰ ὅσα κάνεις κατὰ τὰς ἑορτάς ἑορτάζεις
ἑορτὴν πνευματικὴν καί ἑορτάζεις μαζί μέ τὰς εὕρισκο-
μένας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀγγελικὰς δυνάμεις. Ἐάν ὁμοίως
δὲν ἑορτάζης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὔτε ἕκαμες τέ-
τοιον τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν,
ποία ὠφέλεια προκύπτει δι' ἐσέ ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν
σου εἰς τὰς ἑορτάς; Ὑπάρχει φόβος μήπως καί σὺ ἀ-
κούσεις αὐτὸ πού ἤκουσαν τὴν παλαιὰν ἐποχὴν οἱ Ἰου-
δαῖοι: «Μετατρέψω, λέγει, εἰς πένθος τὰς ἑορτάς σου»¹³
καί «τὴν χαρὰν σου εἰς λύπην μεταβαλῶ»¹⁴.

Τί σημαίνουν λοιπὸν ὅλα αὐτά; Δὲν θὰ ἑορτάσωμεν
μέ τὸ σῶμα καί τὰς αἰσθήσεις μας, ἐάν δὲν δυνηθοῦμε νά
γίνωμεν τέτοιοι ὅπως μέ τὸν λόγον μᾶς συνέστησες νά
γίνωμεν; Κάθε ἄλλο ἐπιβάλλεται μάλιστα. «Ἐόρτα-

12α. Γρηγορίου Ναζιανζηνού.

13. Ἀμώς η' 10.

14. Ἰω. 1στ' 20.

ζε»¹⁵, λέγει, καὶ ἐκπλήρωσε, ὅσο ἐπιτρέπουν αἱ δυνάμεις σου, ὅσα ἀποθλέπουν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, καὶ συγκέντρωσε ὅλους, ἐάν εἶναι δυνατόν, ὅλους τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς μοναχοὺς, τοὺς λαϊκοὺς, ὥστε ἀπὸ ὅλους νὰ δοξασθῇ ὁ Θεὸς διὰ σοῦ· καὶ αὐτῶν ἡ δοξολογία, ὥσάν νὰ ἀναπέμπεται ἀπὸ ἓνα, ἐσέ, πρὸς τὸν Θεόν, νὰ θεωρηθῇ ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἐσέ καὶ θὰ γίνῃ εὐχαρίστως δεκτὴ ἀπὸ αὐτόν. Μὴ νομίζῃς δὲ ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ δοξάζεις πράγματι τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους του ἢ ὅτι προσθέτεις κάτι εἰς τὴν δόξαν αὐτῶν. Διότι πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό; «Οὐ γὰρ δεδοξασται, λέγει, τὸ δεδοξασμένον ἕνεκα τῆς ὑπερβαλοῦσης δόξης αὐτοῦ», οὔτε ἔχουν ἀνάγκην οἱ ἅγιοι ἀπὸ ἐπίγειον καὶ ἀνθρωπίνην δόξαν. Ἀντιθέτως, ἐσὺ ἔχεις ἀνάγκην νὰ λάθῃς ἀπὸ τὸν Θεὸν ἔλεος διὰ τῆς μεσιτείας ἐκείνων, δι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ ἑορτάζῃς. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτῃς ὅτι αὐτὸ ποὺ κάνεις ἀποτελεῖ δι' ἐσέ ἀληθινὸν ἑορτασμόν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ θεωρῇς αὐτὸ εἰκόνα καὶ σκιάν καὶ σύμβολον τῆς ἀληθινῆς ἑορτῆς. Διότι, πές μου σὲ παρακαλῶ, ποίαν σχέσιν καὶ ἐπαφὴν μπορεῖ νὰ ἔχουν ποτὲ τὰ ὁρατὰ καὶ ἀψυχα καὶ τελειῶς ἀναισθητα μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ θεῖα καὶ ἔχοντα ψυχὴν, ἢ καλύτερον νὰ εἶπω μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ ζωντανὰ καὶ παραγωγικὰ αἰωνίου ζωῆς;

Ἄς εἶναι λοιπὸν δι' ἐσέ ἑορτή, ὅταν ἑορτάζῃς μὲ περισκεψιν, θαθεῖαν συναίσθησιν καὶ εὐσέθειαν, ὅνι τὸ φῶς τῶν λαμπάδων ποὺ ἐντὸς ὀλίγου σβήνεται, ἀλλ' ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον αὐτὴ ἡ λαμπάδα τῆς ψυχῆς σου ἢ ὅποια (λαμπάδα) οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἡ γνῶσις τῶν θείων καὶ οὐρανίων πραγμάτων, ἢ ὅποια χορηγεῖται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἀπλοῦς καὶ ἄδολος κατὰ τὴν διάνοιαν ὡς ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης¹⁶. Αὐτὴ ἂς εἶναι εἰς σέ τόσο ἐντονος ὥστε

15. Ναοὺμ σ' 15.

16. Τὸ κείμενον ἔχει: «τῷ Ἰσραηλιτικῷ τὴν διάνοιαν» καὶ ὁφθαλῶς εἶναι ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὸ χωρίον Ἰω. σ' 48.

190 νά φωτίζει δι' ὅλης τῆς ζωῆς σου, φωταγωγοῦσα περισσότερον ἀπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὅλους καὶ ὅλα ποὺ κατοικοῦν εἰς ὁλόκληρον τὸν ὑλικὸν κόσμον, τὸ καθαρὸν καὶ ἀκηλίδωτον φῶς τοῦ λόγου ποὺ εἶναι ἀρτυμένον μὲ τὸ ἀλάτι¹⁷ τοῦ Πνεύματος, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ παραγγέλλει ἡ ἐντολή: «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὥπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»¹⁸.

Ἄντὶ τῶν πολλῶν κανδηλῶν ποὺ ἀνάπτονται εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς ἑορτάς, ἃς ὑπάρχουν εἰς σὲ οἱ λογισμοὶ ποὺ ὁμοιάζουν μὲ φῶς, μὲ τοὺς ὁποίους ὁλόκληρος ὁ διάκοσμος τῶν ἀρετῶν ὑφαίνεται καὶ φανερῶνεται κατὰ τρόπον φαντασμαγορικὸν ἢ πολυχρωμία καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ εἰς ἐκείνους ποὺ θλέπουν σωστὰ καὶ καθαρρά.

200 Ἄντὶ τῶν μύρων καὶ τῶν ἀρωμάτων μὲ τὰ ὁποῖα ραντίζονται εἰς τὰς ἑορτάς, ἐσὺ νά μοσχοβολᾷς ἀπὸ τὴν πνευματικὴ μοσχοβολιά τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ὁποίας ἡ μυρουδιά εἶναι ἀνέκφραστος καὶ ἡ ἐκπεπομένη μοσχοβολιά ὁμοιάζει μὲ φῶς διὰ τὴν ὁσφρησιν.

Ἄντὶ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ, ἃς συγκεντρωθοῦν γύρω ἀπὸ ἐσὲ τὰ τάγματα τῶν ἁγίων ἀγγέλων, τὰ ὁποῖα θά δοξάζουν τὸν Θεὸν δι' ἐσὲ καὶ θά χαίρουν παντοτινὰ διὰ τὴν σωτηρίαν σου καὶ τὴν πνευματικὴν σου πρόοδον καὶ τὴν ἀνοδὸν σου εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ἄντὶ τῶν φίλων καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν βασιλέων, ἃς ἑορτάζουν μαζί σου καὶ ἃς σὲ συναναστρέφονται, ὡσὰν ἄλλοι φίλοι, ὅλοι οἱ ἅγιοι ποὺ λατρεύονται καὶ τιμῶνται ἀπὸ αὐτούς. Αὐτοὶ ἃς εἶναι δι' ἐσὲ ἡγαπημένοι καὶ οἱ ἐκλεκτότεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὥστε ὅταν μὲ τὸ καλὸ φύγῃς ἀπὸ τὴν ζωὴν νά σὲ ὑποδεχθοῦν μὲ πολλὴν χαρὰν εἰς τὰς αἰωνίους κατοικίας¹⁹ των, ὥπως ὁ Ἀβραάμ ἐδέχθη εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸν πτω-

17. Κολ. 5' 6.

18. Μτθ. 5' 16.

19. Λκ. 10τ' 9.

210 χόν Λάζαρον²⁰, καίτοι ἡ παραβολή ἐπιδέχεται καὶ διαφορετικὴν ἐρμηνείαν²¹.

Ἄντι διὰ τὸ τραπέζι ποὺ εἶναι κατάμεστον ἀπὸ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν φαγητῶν, ἃς ὑπάρχει δι' ἐσὲ μόνον ὁ ἄρτος ὁ ζῶν²², ὅχι αὐτὸ ποὺ τὸ πιάνει κανεὶς καὶ τὸ βλέπει μόνον, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸν σωματωθέντα Κύριον καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ ἐπῆρε ὑλικὴν ὑπόστασιν καὶ ἐδόθη εἰς σέ, δηλαδὴ αὐτὸ τὸ ψωμί ποὺ καταβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ δίδει εἰς τὸν κόσμον ζῶν²³, τὸ ὁποῖον ὅσοι τρώγουν δὲν τρέφονται ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ παίρνουν ζῶν καὶ ἐνῶ ζοῦν εἶναι ὡσὰν νὰ ἀνασταίνωνται ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Αὐτὸ ἃς εἶναι δι' ἐσὲ ἀχόρταγος καὶ ἀτελείωτος τροφή καὶ ἀπόλαυσις· τὸ κρασί δὲ ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸ τραπέζι δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ὄρατὸ κρασί, ἀλλ' ἐνῶ εἰς τὰ σαρκικὰ μάτια φαίνεται ὡσὰν κοινὸν κρασί, εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ὅμως εἶναι αἷμα Θεοῦ, φῶς ἀκατανόμαστον, ἀπερίγραπτος γλυκύτης, ἀπόλαυσις παντοτινὴ· αὐτὸ τὸ κρασί ἐάν τὸ πίνης πάντοτε καταλλήλως προετοιμασμένος, δὲν θὰ διψᾷς εἰς τὸν αἰῶνα²⁴, ἀρκεῖ νὰ παίρνης αὐτὸ μέσα σου μὲ πλήρη ψυχικὴν συναίσθησιν, μὲ προσεκτικὴν προπαρασκευὴν ὥστε νὰ βασιλεύῃ ἀπόλυτος γαλήνη εἰς τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς.

220 Καὶ πρόσεξέ με ἐν συνεχείᾳ νὰ κατανοήσης πλήρως τὴν σημασίαν αὐτῶν ποὺ λέγω. Ἐάν ἔχης πλήρη συναίσθησιν καὶ γνῶσιν τοῦ τί εἶναι αὐτὰ καὶ ποῖος εἶσαι ἐσύ, τότε δέχεσαι αὐτὰ ἐντὸς ὅπως ταιριάζει· εἰδ' ἄλλως πρέπει νὰ γνωρίζης ὅτι κοινωνεῖς τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου χωρὶς νὰ εἶσαι ἅγιος. Ἐάν μὲ καθαρὰν σκέψιν μετέλαθες αὐτοῦ ποὺ μετέλαθες, εἶναι φανερόν θεοβαίως ὅτι ἔγινες ἅγιος νὰ φᾷς ἀπὸ αὐτὸ τὸ τραπέζι· διότι ἐάν δὲν γίνης ἅγιος δὲν θὰ προσκολληθῇς.

20. Λκ. ιστ' 23.

21. Ὅτι δηλ. δὲν ὁμιλεῖ διὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν δικαίων εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλ' ὁποτελεῖ προτροπὴν πρὸς ἀγαθοεργίαν.

22. Ἰω. στ' 51.

23. Ἰω. στ' 50 - 51.

24. Ἰω. δ' 14.

- 230 δὲν θὰ ἐνώθῃς καθόλου μὲ τὸν Θεόν. Ἄς μὴ λοιπὸν φαντάζωνται ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι κοινωνοῦν τὰ ἄχραντα μυστήρια χωρὶς νὰ εἶναι ἄξιοι, ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ κοινωνοῦν προσκολλῶνται καὶ ἐνώνονται μὲ τὸν ἀόρατον Θεόν· διότι αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ καθόλου μὲ αὐτούς, οὔτε πρόκειται ποτὲ νὰ συμβῇ. Διότι μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι διὰ τῆς συμμετοχῆς των (ἐνώσεως) μὲ τὸν Κύριον καταξιώνονται νὰ φάγουν μὲ τὸ πνευματικόν των στόμα τὴν θείαν σάρκα αὐτοῦ καὶ καταξιώνονται νὰ ἴδουν μὲ τὸ πνευματικόν των μάτι διὰ τῆς ἐσωτερικῆς των ἀφῆς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀοράτου θεότητος αὐτοῦ, γνωρίζουν ὅτι «χρηστός ὁ Κύριος»²⁵ διότι αὐτοὶ δὲν τρώγουν ἀπλῶς ὑλικὸν ψωμὶ μὲ τὰ σωματικά των ὄργανα, ἀλλ' ἐπειδὴ συγχρόνως καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ τρώγουν καὶ πίνουν πνευματικῶς καὶ τὸν Θεόν καὶ μὲ διπλᾶς ἐπίσης αἰσθήσεις, ὁρατὰς καὶ ἀοράτους, 240 τρέφονται, ἐνώνονται καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο μὲ τὸν Χριστὸν ποῦ εἶναι διπλοῦς κατὰ τὰς φύσεις, ἀποτελοῦντες ἓνα σῶμα μὲ αὐτόν²⁶ καὶ συμμετέχοντες εἰς τὴν δόξαν²⁷ καὶ τὴν θεότητά του. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἐνώνονται μὲ τὸν Θεὸν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τρώγουν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ψωμὶ καὶ πίνουν ἀπὸ τὸ ποτήρι αὐτὸ μὲ πλήρη γνῶσιν καὶ θαθεῖαν θεώρησιν τοῦ μυστηρίου καὶ μὲ ψυχὴν καὶ καρδίαν πνευματικῶς ἐκλεπτυσμένη ὥστε νὰ συναισθάνεται συγκλονισμόν ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴν ἐντὸς τῆς τῆς θεότητος· ἐκεῖνοι ἀντιθέτως οἱ ὅποιοι μεταλαμβάνουν χωρὶς νὰ εἶναι ἄξιοι εἶναι ἄδαιοι ἀπὸ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τρέφουν μόνον τὸ σῶμα, ὅχι ὁμῶς καὶ τὴν ψυχὴν των.
- Δὲν πρέπει ὁμῶς, ἀγαπητέ, νὰ σὲ πιάσῃ ταραχὴ ἀκούοντας ἀπὸ ἐμὲ νὰ σοῦ ἐκθέτω τὴν ἀλήθειαν. Διότι 250 ἐὰν παραδέχεσαι ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου εἶναι ἄρτος ζωῆς καὶ ὅτι αὐτὸς χαρίζει ζωὴν καὶ γνωρίζεις ὅτι κοινωνεῖς τὸ αἶμα αὐτοῦ καὶ ὅτι αὐτὸ χαρίζει ζωὴν εἰς

25. Ψαλμ. λγ' 9.

26. Ἐφ. γ' 6.

27. Πρβλ. Α' Πτρ. ε' 1.

- ἐκείνους πού τὸ δέχονται καὶ γίνεται εἰς ἐκείνον πού τὸ πίνει ὥς πηγὴ νεροῦ πού ἀναθλύζει τὴν αἰώνιον ζωὴν²⁸, πές μου, πῶς εἶναι δυνατόν σὺ νὰ δέχεσαι αὐτὰ μέσα σου καὶ νὰ μὴ νοιώθῃς ὅτι προσετέθη κάτι περισσότερον εἰς τὴν ψυχὴν σου, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη αἰσθανθῇς κάποιαν χαράν, παραμένεις μετ' ὀλίγον ὅπως ἦσουν καὶ προτοῦ κοινωνήσης, χωρὶς νὰ προστεθῇ μέσα σου κάποιο εἶδος ζωῆς, ἢ πηγὴ πού νὰ ἀναθλύξῃ, ἢ νὰ θλέπῃς ἓνα ὁποιοδήποτε πνευματικὸν φῶς; Διότι αὐτός ὁ ἄρτος διὰ μὲν τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις ὁμοιάζει μὲ κοινὸν ψωμί δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνῆλθον ὑψηλότερον τῶν αἰσθήσεων, πνευματικῶς ὅμως εἶναι φῶς πού δὲν χωρεῖ πουθενά καὶ δὲν δύναται κανεὶς νὰ τὸ ἴδῃ τοιουτοτρόπως καὶ τὸ κρασί εἶναι καὶ αὐτὸ ἐπίσης φῶς, ζωή, φωτιά καὶ νερὸ εἶναι ζωντανό. Ἐὰν λοιπόν, καίτοι τρώγεις καὶ πίνεις τὸ θεῖον ψωμί καὶ τὸ κρασί πού χαρίζει εὐφροσύνην, δὲν εἰσαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃς ἕαν ἔζησες τὴν ἀφθαρτον ζωὴν, ἕαν δὲν ἐδέχθῃς μέσα σου τὸν ἄρτον ὡσάν ἓνα εἶδος φωτὸς ἢ ὡσάν φωτιά ὅπως ὁ προφήτης²⁹, ἕαν δὲν ἔπιας τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ὡσάν νερὸ πού νὰ ἀναθρύξῃ καὶ νὰ ὀμιλῇ, ἕαν δὲν ἠνώθῃς καὶ δὲν εἶδες κανένα ἀπολύτως ἀπὸ αὐτά, πῶς νομίζεις ὅτι ἔχεις γίνει μέτοχος τῆς ζωῆς; Πῶς δὲ νομίζεις ὅτι ἔπιασες τὴν ἀπλησίαστη φωτιά, ἢ πῶς φαντάζεσαι ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ πάρῃς μέσα σου ἔστω καὶ ἐλάχιστον ἀπὸ τὸ αἰώνιον φῶς; "Ὅχι λοιπόν, δὲν συνέβη καθόλου τοῦτο δι' ἐσέ, ὁ ὁποῖος εἶσαι τελείως ἄσχετος μὲ αὐτά· τότε τί συμβαίνει μὲ σένα; Ἀπλούστατα τὸ φῶς σέ φωταγωγεῖ ἐνῶ ἐσὺ εἶσαι τυφλὸς καὶ δὲν τὸ θλέπεις, σέ θερμαίνει μὲν τὸ φῶς, ἀλλὰ δὲν σέ ἀγγίζει, ἢ ζωὴ ἠπλώθη μὲν ἀπὸ ἐπάνω σου, ἀλλὰ δὲν ἠνώθη μαζί σου, τὸ ζωντανὸ νερὸ ἐπέρασε μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου ὡσάν νὰ ἦτο ρέμα χωρὶς νὰ τὴν ποτίσῃ, ἐπειδὴ δὲν εὗρηκε τὴν ὑποδοχὴν πού τοῦ ἤρμοζε. Ἐπειδὴ λοιπόν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παίρ-

28. Ἰω. 5' 14.

29. Πρβλ. Ἡσ. στ' 9.

νεις καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πιάνεις αὐτὰ πού δὲν ἀγγίζονται (τὰ μυστήρια) καὶ νομίζεις (ἢ δίδεις τὴν ἐντύπωσιν) ὅτι τρώγεις, δι' αὐτὸ παραμένεις χωρὶς νὰ παίρνῃς τίποτε, χωρὶς νὰ τρώγῃς, χωρὶς νὰ ἔχῃς τίποτε ἀπολύτως μέσα σου. Διότι ὁ ἀπλησίαστος Λόγος, αὐτὸς πού εἶναι ὁ ἄρτος πού καταθαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν³⁰, δὲν περικλείεται μέσα μας κατὰ τρόπον ἀντιληπτὸν μὲ τὰς σωματικές μας αἰσθήσεις, ἀλλ' αὐτὸς μᾶλλον συμπεριλαμβάνει καὶ ἀγγίζει καὶ ἐνώνεται χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν πλήρη αὐτοτέλειά του μὲ ὅσους εἶναι
 280 ἄξιοι καὶ καταλλήλως προετοιμασμένοι διὰ νὰ τὸν δεχθοῦν ἐντὸς των.

Ἐὰν μὲν ἐορτάζῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔτσι δὲ δέχεσαι μέσα σου καὶ τὰ θεῖα μυστήρια, θὰ εἶναι δι' ἐσὲ ὁλόκληρη ἡ ζωὴ μία ἀδιάκοπη ἐορτὴ, καὶ οὔτε ἐορτὴ στὴν κυριολεξία, ἀλλ' ἀφορμὴ ἐορτῆς καὶ ἓνα Πάσχα, δηλαδὴ τὸ πέρασμα καὶ ἡ κατάληξις ἀπὸ τὰ ὁρατὰ πρὸς τὰ ἀόρατα καὶ πνευματικὰ ὅπου παύουν καὶ ἐξαφανίζονται κάθε σκιά καὶ κάθε εἰκόνα καὶ ὅλα ὅσα τώρα χρησιμοποιοῦμε διὰ νὰ παραστήσωμεν τὴν οὐσίαν τῶν μυστηρίων καὶ τῶν πνευματικῶν πραγματικοτήτων καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν πλουσιοπαρόχως αἰωνίως καθαροὶ ὅπως θὰ εἴμεθα κατὰ τρόπον καθαρὸν τὸ πέρα ἀπὸ κάθε καθαρότητα θύμα (τὸν Χριστόν),
 μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὁμοούσιον Πνεῦμα, μὲ τὸ νὰ θλέπωμεν ἀκαταπαύστως τὸν Χριστόν καὶ νὰ θλεπώμεθα ἀπὸ αὐτόν, ζῶντες μαζί μὲ τὸν Χριστόν, βασιλεύοντες μαζί μὲ τὸν Χριστόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει τίποτε μεγαλύτερον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν,
 290 εἰς τὸν ὁποῖον (Χριστόν) ἀνήκει κάθε δοξολογία, τιμὴ καὶ λατρεῖα μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἁμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'

Περὶ ἡσυχίας· καὶ ποίαν διαγωγὴν πρέπει νὰ τηρῇ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος παραμένει εἰς αὐτὴν μὲ γενναϊότητα καὶ ὑπομονήν.

- 1 Ἐπειδὴ ἔχω ὅλην τὴν διάθεσιν νὰ σᾶς εἰπῶ ἐλάχιστα διὰ τὴν τελειοτέραν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρετάς, σᾶς παρακαλῶ, ἀνοίξατε τὰ ἄφτιά σας διὰ νὰ μὲ ἀκούσετε σεῖς οἱ ὁποῖοι βλέπετε τὸ μέγεθος αὐτῆς καὶ προετοιμάζεσθε διὰ τῆς προόδου καὶ τῆς ἀποκτήσεως τῶν ὑπολοίπων ἀρετῶν, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀνοδικὴν πορείαν, νὰ ἀναβῆτε εἰς τὸ ὕψος αὐτῆς, προσηλώνοντες ὁμολογῶντες τὸν νοῦν σας διὰ τῆς προσοχῆς εἰς τὰ λεγόμενα, ὥστε, ἀφοῦ διδαχθῆτε ὑπὸ τοῦ λόγου τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν σημασίαν αὐτῆς, νὰ τρέξετε, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖτε τὴν ἀξίαν καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῆς, νὰ καταστήσετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀξιόους νὰ ὑποδεχθῆτε καὶ κάμετε αὐτὴν θίωμά σας. Θὰ ἀρχίσω δὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τοῦ λόγου θὰ τὴν κάμω συνοπτικὴν χάριν ἐκείνου πού ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχίαν (καὶ ὥς ἐκ τούτου τὸν ἐνοχλοῦν αἱ φλυαρίαι).
- 10 Ἄς γίνῃ λοιπὸν ὁ ἀποτραθηγμένος ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ὁ ὁποῖος κάθεται μόνος εἰς κάποιον κελλι ὡσάν τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλα!· διότι αὕτη καθὼς ἐκά-

1. Ἁγία, πρωτομάρτυς καὶ ἱσαπόστολος. Εἶναι διὰ τὰς γυναῖκας μάρτυρας ὅ,τι καὶ ὁ Στέφανος διὰ τοὺς ἄνδρας, πρωτομάρτυς. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἰκόνιον τῆς Μ. Ἀσίας. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, τὸν ὁποῖον καὶ ἠκολούθησε μετὰ ἀφοσιώσεως. Περιώδευσεν πολλὰς πόλεις καὶ ἐκήρυξε τὸν Χριστόν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποβληθῇ εἰς πολλὰ μαρτύρια, ὅλλοτε ριπτομένη εἰς τὰ θηρία τοῦ ἀμφιθεάτρου, ἄλλοτε εἰς τὰς φλόγας κ.λπ. Ὁ Κύριος ὁμως πάντοτε τὴν ἐσωζε διὰ θαύματος. Ἐκοιμήθη εἰς ἡλικίαν 90 ἐτῶν. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμην τῆς εἰς τὰς 24 Σεπτεμβρίου.

θητο ἐπάνω εἰς τὸ παράθυρον τῆς αἰθούσης ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος καὶ ἐπρόσεχεν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀποκοπεῖσα δηλαδὴ τελείως ἀπὸ τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας (δὲν ἀπεμακρύνετο, λέγει ἡ παράδοσις, ἀλλ' ἀφοῦ προσεκολλήθη εἰς τὸ παράθυρον ὡσάν ἄλλη ἀράχνη δὲν ἐσηκώνετο ἀπὸ ἐκεῖ οὔτε διὰ νὰ φάγῃ οὔτε διὰ νὰ πῖνῃ, ἀλλ' ἦτο ἐκεῖ καθηλωμένη καὶ ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὸν Παῦλον), ὅταν αὐτὸς ἔφυγεν ἔτρεξεν ἀπὸ πίσω του, καὶ χρησιμοποίησασα μόνον τὴν φυγὴν καὶ ἐγκαταλείψασα καὶ γονεῖς καὶ μνηστῆρα καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της, ἐζητοῦσε μόνον ἐκεῖνον καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ εὕρισκεται διὰρκῶς μαζί του ἔτρεχε ὀπισθεν του, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν της νὰ ἐνθυμῆται κανένα ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Παῦλον. Τόσον πολὺ δηλαδὴ ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Παῦλον, ὥστε, ἐνῶ ἐκυλίετο ἐπάνω εἰς τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἐκάθητο ὁ Παῦλος ὅταν ἐδίδασκεν, ἐφιλοῦσε ἀκαταπαύστως καὶ μὲ πάθος τὸ ἔδαφος εἰς τὸ ὁποῖον ἐπατοῦσαν τὰ πόδια αὐτοῦ. "Ὡς μὴ περάσῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν νοῦν σου ὅτι κάτι ἀπὸ αὐτὰ ἔχει λεχθῇ χωρὶς λόγον· καὶ ἐὰν τυχὸν δὲν εὕρηκες ἀκόμη τὴν αἰτίαν (ἢ τὸν σκοπὸν), ἀναζητήσῃ τὴν καὶ θὰ τὴν εὑρῇς.

"Ὡς γίνῃ (ὁ ἡσυχαστής), ἐὰν θέλῃ, καὶ ὡσάν τὴν πόρνην, πλάνοντας νοερῶς (μὲ τὴν ψυχὴν του) τὰ πόδια τοῦ Κυρίου καὶ φιλῶντας τα καὶ μουσκεύοντάς τα μὲ τὰ δάκρυα² τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μετανοίας του, χωρὶς νὰ ἀφοσιώνεται καὶ νὰ ἐλπίζει εἰς κανένα ἄλλον παρὰ μόνον εἰς Ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δυνατὸν νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας του. "Ὡς γίνῃ καὶ ὡσάν τὴν δούλην, τῆς ὁποίας τὰ μάτια εἶναι καρφωμένα εἰς τὰ χέρια τῆς κυρίας της³, κοιτάζοντας καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ

τὰς Ἀποκρύφους Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης. (P.G. 115, 824D, Τὰ ὅσα περιέχονται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ κείμενον περιλαμβάνονται εἰς 825D, 829A).

2. Λκ. Ζ' 37 ἐΕ.

3. Ψαλ. ρκβ' 2.

κλείνη ἢ νὰ στρέφῃ ἄλλοῦ τὰ μάτια του εἰς τὰ χέρια τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ του. "Ἄς γίνῃ καὶ ὡσάν νύμφη, ὥστε διὰ τῆς πλήρους ἐνώσεώς του μὲ τὸν νυμφίον Χριστὸν νὰ κοιμᾶται μαζί του καὶ νὰ ἀνασταίνεται μαζί του εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, καλύτερα δμως νὰ εἶπω νὰ κατοικῇ πάντοτε μέσα εἰς αὐτόν καὶ νὰ φέρῃ αὐτὸν κατοικοῦντα μέσα του. "Ἄς γίνῃ, ἂν ἡμπορῇ, καὶ ὡσάν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας οἱ ὁποῖοι μένουν πλησίον τοῦ ἐπιγείου βασιλέως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὑπνοδωματίου του, ὁμιλῶν μαζί του μυστικῶς καὶ ὡσάν νὰ εἶναι φίλος του, συνομιλῶν μὲ τὸν Κύριόν του ἀπ' εὐθείας ὡσάν ὁ ἕνας νὰ εὐρίσκεται ἀπέναντι εἰς τὸν ἄλλον⁴.

"Ἄς γίνῃ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπεσύρθη ἀπὸ τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐρήμιάν ὡσάν τοὺς Μαθητὰς οἱ ὁποῖοι ἀνέβησαν μαζί μὲ τὸν Ἰησοῦν ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Θαβώρ⁵ καὶ οἱ ὁποῖοι εἶδον τὸ ἀστραποβόλημα τῆς ἐξωτερικῆς του ἐμφανίσεως καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν ἐνδυμάτων του καὶ τὸ ἐκτυφλωτικὸν φῶς ποῦ ἐξεπέμπετο ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του, οἱ ὁποῖοι ὄταν εἶδον τὸ ὀλοφώτεινον σύννεφον καὶ ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ οὐρανίου Πατρὸς νὰ λέγῃ: «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς ὁ ἀγαπητός», ἀφοῦ ἔμειναν ἑκατατικοὶ ἔπεσαν πρηνεῖς καὶ ἔκρυσαν τὸ πρόσωπόν των, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ καὶ αὐτὸς νὰ εἶπῃ καθὼς ὁ Πέτρος: «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς», δι' ἑσὲ καὶ διὰ τὸν Πατέρα σου καὶ διὰ τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα, διὰ τὴν μίαν βασιλείαν, διὰ νὰ κατοικοῦν αἰωνίως ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καὶ ὁ νοῦς, κάνοντες αὐτὰ καινούργια μὲ τὴν κάθαρσιν καὶ ἀνερχόμενοι ὅλο καὶ εἰς μεγαλύτερα ὕψη τελειότητος διὰ τῆς ἀποκτήσεως τῶν ποικίλων καὶ πολυαριθμῶν ἀρετῶν». "Ἡ ἄς γίνῃ ὅπως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκάθηντο τότε εἰς τὸ ἀνώγειον τῆς Ἱερουσαλὴμ⁶, περιμένοντας καὶ αὐτὸς τὴν δύναμιν ἐξ οὐρανοῦ, ἢ καὶ

4. Α' Κορ. ιγ' 12.

5. Μτθ. ιζ' 1 εξ.

6. Πρόε. α' 13.

ἀφοῦ ἐδέχθη καθὼς ἐκείνου τὸν Παράκλητον ὁ ὁποῖος κατέβη ἐπ' αὐτὸν καὶ ὥσάν νά εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ μούστον⁷, θεωρούμενος ἀπὸ ὅσους βλέπουν καὶ σκέπτονται τὰ πάντα μὲ σαρκικά κριτήρια καὶ νομιζόμενος ἀπὸ αὐτοὺς ὅτι καυχάται διὰ τὴν ἀνωτερότητα τῆς φύσεώς του καὶ παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνώτερον ἐκείνων, ἐπειδὴ διατυπώνει νέας διδασκαλίας καὶ ἐρμηνεύει κατὰ τρόπον ἀσυνήθιστον τὰς παλαιάς⁸ καὶ ἐπειδὴ ὁμιλεῖ εἰς ξένας γλώσσας καὶ ἀνασκευάζει καὶ καταρρίπτει τοὺς σοφιστικούς συλλογισμοὺς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀντιτίθενται εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος.

60 Ἄς γίνῃ καὶ ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος, ὁ ποῖος εὐρέθη μόνος ἐπάνω ἐκεῖ καὶ εἰσῆλθε μέσα εἰς τὴν νεφέλην καὶ ἐκαλύφθη ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐκρύβη ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ὑπολοίπων⁹· αὐτός, ἂν γίνῃ τέτοιος, δὲν θὰ ἴδῃ μόνον τὰ ὀπίσθια¹⁰ τοῦ Θεοῦ ὅπως ὁ Μωϋσῆς, ἀλλὰ μὲ τὸ πρόσωπόν του θὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί, βλέποντας μόνον τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν καὶ βλέπόμενος ἀπὸ ἐκείνου καὶ ἀκούοντας τὴν φωνὴν ἐκείνου, θὰ διδαχθῇ πρῶτον ἐκεῖνος τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ μόνον τοιουτοτρόπως ἔπειτα θὰ διδάξῃ καὶ τοὺς ἄλλους· θὰ φωτισθῇ ὁ ἴδιος πρῶτον καὶ 70 μετὰ θὰ φωτίσῃ καὶ ἄλλους μὲ τὸ φῶς τῆς θείας γνώσεως· πρῶτον θὰ ἐλεηθῇ καὶ ἔπειτα θὰ ἐλεήσῃ. Αὐτὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ παίρνει¹¹ καὶ ἀφοῦ πάρῃ δίδει μὲ τὴν σειρὰν του εἰς ἐκείνους ποὺ ζητοῦν ἀπὸ αὐτόν· ἀπαλλάσσεται πρῶτον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοιουτοτρόπως ἔπειτα καὶ αὐτὸς συγχωρεῖ¹² τοὺς ἄλλους.

Ἄς γίνῃ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τηρεῖ σχολαστικῶς τοὺς ἡσυχαστικούς κανόνες ὅπως ἐκείνοι ποῦ ἐκάθηντο μέ-

7. Πράξ. 8' 13.

8. Μτθ. 14' 52.

9. Ἐξ. 19' 9 ἐξ.

10. Ἐξ. 14' 23.

11. Μτθ. 2' 7.

12. Μτθ. 17' 18.

- σα εἰς τὸ σπῖτι με τὰς θύρας κλειστάς ἐπειδὴ ἐφοβοῦν-
το τοὺς Ἰουδαίους¹³· καὶ ἀφοῦ ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν νὰ εἰσ-
έρχεται, μᾶλλον δὲ ὡς πανταχοῦ παρόντα νὰ εὕρισκε-
ται μέσα μαζί του, καὶ νὰ χορηγῇ τὴν εἰρήνην, ἅς τὴν
ζητήσῃ καὶ ἅς τὴν πάρῃ, ἀκόμη καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα
ποῦ ἐκεῖνος ἐμφυσᾷ¹⁴ ἅς τὸ δεχθῇ μέσα του με πολὺν
φόβον καὶ τρόμον. Ἄς παρατηρήσῃ δὲ με πολλὴν προ-
σοχὴν καὶ ἅς ψηλαφήσῃ¹⁵ σχολαστικῶς με τὰ ἀδιόρα-
τα χέρια τοῦ νοῦ του καὶ με τὰς αὐλοὺς αἰσθήσεις τῆς
ψυχῆς ἐὰν πράγματι εἶναι αὐτός ὁ ἴδιος ὁ κυρίαρχος
τῶν ὅλων Θεός. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐξοργισθῇ ἀπὸ
τὴν φιλοπερίεργον καὶ ἀναιδῆ ἀναζήτησίν του ἀπὸ αὐ-
τόν, ἀλλὰ, ἐπειδὴ θὰ κάμῃ εὐπρόσδεκτον τὴν ἀξίειπαι-
νον διστακτικότητά του νὰ ἐρευνᾷ τὰ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀ-
πευθύνῃ πρὸς αὐτόν περίπου τὰ ἐξῆς λόγια: «Διατί εἴ-
σαι ταραγμένος καὶ διὰ ποῖον λόγον γεννῶνται μέσα
σου διάφοροι σκέψεις ἀμφιβολιῶν καὶ δυσπιστίας¹⁶,
ποῦ σοῦ φέρουν ταραχήν; Ἄς ἔλθῃ μέσα σου ἡ εἰρή-
νη· μὴ φοβάσαι, εἰμαι ἐγὼ ὁ Κύριός σου¹⁷. Κοίταζε τὴν
δόξαν τῆς θεότητός μου· καὶ ἐὰν ἐξακολουθῇς νὰ ἀμ-
φιβάλλῃς, ἄγγιξέ με με τὰ δάκτυλά σου καὶ μάθε ὅτι
εἰμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος¹⁸. δοκίμασε καὶ θὰ διαπιστώσῃς ὅτι
ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι σκοτάδι καὶ ὁ ὁποῖος μεταμορ-
φώνεται καὶ εἰς φωτεινὸν ἄγγελον¹⁹ φανταστικῶς θε-
θαίως καὶ ὄχι εἰς τὴν πραγματικότητά, ἀφοῦ οὔτε ὁ ἴ-
διος διαθέτει οὔτε εἰς ἐσὲ δύναται νὰ χορηγήσῃ ἀγα-
θότητα καὶ γλυκύτητα καὶ ἐλευθερίαν καὶ ἀδιατάρα-
κτον ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ πνευματικὴν αἰσθησιν καὶ
φωτισμὸν ψυχῆς, ὅπως βλέπεις ἐμέ²⁰ νὰ εἰμαι ὅλα αὐτὰ

13. Ἰω. κ' 19.

14. Ἰω. κ' 22.

15. Λκ. κδ' 39. Α' Ἰω. σ' 1.

16. Λκ. κδ' 38.

17. Μτθ. ιδ' 27.

18. Λκ. κδ' 39.

19. Πρβλ. Β' Κορ. ια' 14.

20. Λκ. κδ' 39.

καὶ ταυτοχρόνως νὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ τὰ δώσω καὶ εἰς σέ».

- “Ολα αὐτὰ λοιπὸν ὁ ἡσυχαστὴς ὀφείλει νὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται ὄχι μόνον ὡς ἀπλᾶ καὶ χωρὶς θαυτέραν σημασίαν καὶ ἀνεφάρμοστα λόγια, ἀλλ’ ὑποχρεοῦται νὰ βλέπῃ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ πραγματοποιηθῇ καθ’ ἡμέραν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἐάν δὲ δὲν κάθεται εἰς τὸ κελλί του κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε ποῖα ἢ ὠφέλεια νὰ φυλακίζῃ τὸ σῶμα του μέσα εἰς τοὺς τοίχους; Ὁ νοῦς δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλην οὔτε ἀπὸ σῶμα· ἐπειδὴ (ὁ νοῦς) δὲν συγκρατεῖται ἀπὸ τοὺς τοίχους, ἀλλ’ ἀπὸ
 100 τὸ θεῖον Πνεῦμα, ἀφοῦ ἔχη ἀνέλθει εἰς τὰς ὑψηλότερας ἠθικὰς σφαῖρας, στέκεται ἀμετακίνητος ἐκεῖ ὅπου ἀρμόζει εἰς τὴν θεῖαν του φύσιν καὶ συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεόν. Ἐκεῖνος, λοιπὸν, ὁ ὁποῖος κάθεται μόνος εἰς τὸ κελλί του, ἄραγε τί ἄλλο ὑποχρεοῦται νὰ πράττῃ, ἐάν τυχόν δὲν γνωρίζῃ πλήρως αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶπομεν ὥστε νὰ ἔχη αὐτὰ ὡς ἀδιάκοπον πνευματικὴν του ἀπασχόλησιν; Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὰς ἐντολὰς καὶ ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται σωματικῶς, ἐάν παραλλήλως δὲν γνωρίζῃ νὰ ἐργάζεται πνευματικῶς, ἀσφαλῶς παραμένει ἄπραγος καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο. Ἐάν δὲ ἡ ἀργία εἶναι κακὸν (ποῦ εἶναι), τότε πράγματι ἁμαρτάνει ἐκεῖνος ποῦ παραμένει εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποῦ εἶναι ἄριστος γνώστης τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ὄχι μόνον δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν γνώσιν νὰ προβαίνει καὶ εἰς τὴν διάπραξιν τῶν ἐντολῶν ἐκείνων τοῦ Θεοῦ ποῦ γίνονται μὲ τὸ σῶμα, ἀλλ’ ἀντιθέτως
 110 τὰς μάλιστα βοηθεῖται πάρα πολὺ εἰς τὴν διάπραξιν αὐτῶν καὶ τὰς πραγματοποιεῖ εὐκολώτερον· ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος κάμνει ἐπίδειξιν τῆς τέχνης του μόνον μὲ ὅσα κατασκευάζει, ἐκεῖνος δηλαδὴ ποῦ ἐξασκεῖται πρακτικῶς, ἐάν παύσῃ νὰ κάμνῃ αὐτά, δὲν θὰ ἡμπορῇ πλεόν νὰ ἐπιτελῇ οὔτε καὶ τὰ πνευματικὰ του ἔργα. Διατί συμβαίνει αὐτό; Διότι τὰ μὲν ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὕλικά τὰ μεταφέρῃ εἰς τὰ χέρια του, ἐπειδὴ ὅμως δὲν διαθέτει τὴν ἀπαιτουμένην πεῖραν γύρω ἀπὸ τὴν τέχνην δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ αὐτὴν εἰς ἔργον καὶ νὰ τὴν ὀλο-

κληρώση, ἀλλ' ἡ ἐργασία του, ὅσον ἐπίπονος καὶ ἀν-
εῖναι, ἀποδεικνύεται ἐλλιπὴς καὶ ἀχρηστος. Διὰ τὰ ἀν-
τιληφθῆς δὲ τὴν σημασίαν αὐτῶν ποῦ λέγω, θὰ παρα-
θέσω ἄλλα παραδείγματα διὰ τὰ σοῦ τὰ κάμω πιὸ
κατανοητά.

- 120 Πόσοι —ἐάν δύνασαι νὰ τὸ εἴπῃς—, καίτοι ἐπροθυ-
μοποιήθησαν νὰ κλαύσουν ὅπως ἡ πόρνη²¹, ἐν τούτοις
δὲν συνεχωρήθησαν ὅπως ἐκείνη; Πόσοι καίτοι ἀνέ-
βησαν καὶ μέχρι σήμερον ἀνέρχονται εἰς τὸ Θαβώριον
ὄρος, ἐν τούτοις οὐδόλως εἶδον τὸν Κύριον ποῦ μετε-
μορφώθη²² ἐκεῖ, ὅχι ἀσφαλῶς ἐπειδὴ δὲν παρευρίσκε-
το ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, διότι εἶναι πάντοτε παρών,
ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ἀτενίσουν τὴν θεό-
τητά του; Πόσοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἰσῆλθον εἰς τὸ
οἶκημα ὅπου ἐκάθηντο οἱ ἀπόστολοι²³, καὶ ὅμως κα-
νεῖς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔλαθε τὸν Παράκλητον; Πόσοι
δὲν εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐρμηνεύουν μὲν τὰς Γραφάς,
130 ἡγνόησαν ὅμως τελείως Ἐκεῖνον ποῦ ὁμιλεῖ μέσα εἰς
τὰς Γραφάς; Πόσοι δὲν ἐξεπάγνιασαν μέσα εἰς τὰ σπή-
λαια καὶ ἐπάνω εἰς τὰ θουνά χωρὶς νὰ ἀναδειχθοῦν
ἀνώτεροι καὶ τελειότεροι τοῦ κόσμου, ὥστε νὰ μὴ
ἡμπορῇ ὁ κόσμος νὰ συγκριθῇ μαζί των ἢ νὰ μὴ εἶναι
εἰς θέσιν νὰ τοὺς δεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους του²⁴, μὲ ἀ-
ποτέλεσμα — ὦ πόσον σοφὰ ἀποφασίζεις καὶ ἐνεργεῖς,
Κύριε! — νὰ συγκαταλεγοῦν μαζί με τὸν κόσμον; Πό-
σοι ὑπεβλήθησαν εἰς πλήρη ἀπομόνωσιν καὶ ἐξακολου-
θοῦν καὶ τώρα νὰ ζοῦν εἰς τὴν ἔρημον, χωρὶς νὰ γνωρί-
ζουν οὔτε κἄν τί σημαίνει ἡσυχασμός, οὔτε θεβαίως νὰ
εἶναι εἰς θέσιν νὰ περιγράψουν τὸ μυστήριον ποῦ συν-
τελεῖται εἰς τὸν ἡσυχασμόν; Διότι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ
δὲν χορηγεῖται καὶ γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἡ-
συχίαν (ἡ ὁποία εὐκόλως ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μο-
ναστικῆς ζωῆς), καθὼς ὑποθέτουν μερικοὶ ἀπὸ ἐσφαλ-

21. Ακ. Ζ' 37.

22. Μτθ. ιζ' 1 εἰ.

23. Πρὸς Ε. σ' 13.

24. Ἐβρ. ια' 38.

- μένην ἐρμηνείαν του «Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός»²⁵, ἀλλὰ τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον συμβαίνει, ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ παράγεται ἡ ἡσυχία εἰς ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται καλῶς καὶ σύμφωνα με
- 140 τοὺς κανόνες τῆς πνευματικῆς ἀθλήσεως²⁶. Διότι ἐάν ὀνομάσωμεν ἀπραξίαν τὴν ἀποφυγὴν τῶν ἔργων καὶ ἀργίαν τὴν ἡσυχίαν καὶ προτιμήσωμεν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ νὰ τηρῶμεν τὰς ἐντολάς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν προτροπὴν τῶν ἀποστόλων, ἀφοῦ ὁ μὲν Χριστὸς λέγει: «Ἄ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς»²⁷, καὶ πάλιν: «Εἰ οὖν ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος ἐνῆψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας»²⁸ καὶ ἀκόμη: «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἑσχατος καὶ πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος»²⁹, ὁ
- 150 δὲ Παῦλος λέγει: «Ὁ ἀργός³⁰ μὴδὲ ἐσθιέτω»³¹ καὶ εἰς ἄλλο μέρος: «Πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καὶ ὅπως δεῖ ἐργάζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων»³² καὶ «Αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν ἡμοῖ καὶ τοῖς σὺν ἡμοῖς»³³.
- Ὅλοι δηλαδὴ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν θεσφόροι πατέρες οὐδέποτε καὶ εἰς καμμίαν περιπτώσιν ἔδωσαν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἡσυχίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀρέσουν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἔργων, ἀλλ' ἀφοῦ ἐφανέρωσαν τὴν πίστιν των διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν, ἐκρίθησαν ἄξιοι νὰ ἀγαπηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ πλήρη συναίσθησιν καί, ἐπειδὴ ἡγωνίσθησαν σύμφωνα με τοὺς κανόνες τῆς πνευματικῆς ἀθλήσεως καὶ ἔλαβον ὡς θραβεῖον τῆς νίκης

25. Ψαλ. με' 11.

26. Β' Τιμ. θ' 5.

27. Μτθ. Ζ' 12.

28. Ἰω. ιγ' 14.

29. Μρκ. θ' 35.

30. Τὸ ὀρθόν «εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι».

31. Β' Θεσ. γ' 10.

32. Πρόξ. κ' 35.

33. Πρόξ. κ' 34.

- των τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν ζωηρῶς νὰ εἶναι μαζὶ μετ' αὐτόν, εὐρέθησαν ἔξω ἀπὸ τὸ στάδιον καὶ ἀπὸ τὰς ταραχὰς τῶν πολέμων· ἀκόμη καὶ τῶρα ὅσοι ἀγωνίζονται σύμφωνα μετὰ τοὺς κανόνες τῆς πνευματικῆς ἀθλήσεως παραινέονται ἔξω ἀπὸ αὐτά, χωρὶς ταραχῆν, χαίρομενοι καὶ ἀπολαύοντες τοὺς καρποὺς τῶν κόπων των χωρὶς νὰ ἀνακατεύωνται μετὰ τὰ κάτω καὶ λυπηρά. "Ὅταν δὲ φάγουν ἄφθονο ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν χωρὶς ὁμῶς ποτὲ νὰ χορτασθοῦν καὶ βεβαιωθοῦν ὅτι «οὐκ ἄξια — ὅπως λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος — τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν»³⁴ καὶ ὅτι «ἕκαστος λήψεται τὸν μισθὸν κατὰ τὸν ἴδιον κόπον»³⁵ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τοὺς προηγουμένους ἀγῶνας καὶ τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ ἐγκαταλείπουν πάλιν αὐτὴν τὴν ἀνέσιν καὶ ἀπόλαυσιν καὶ προχωροῦν εἰς νέους ἀγῶνας, σύμφωνα μετὰ τὸ λεγόμενον τοῦ Θεολόγου³⁶, ἐγκαταλείπουν τὴν μοναχικὴν ἡσυχίαν καὶ τρέπονται πρὸς τὸ θεῖον κήρυγμα, καταπονούμενοι ὅχι χάριν τοῦ ἑαυτοῦ των — ἂν καὶ οἱ ἴδιοι ὠφελοῦνται τελικῶς —, ἀλλὰ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ τὸν ὁποῖον ἀγαποῦν ὑπερβολικὰ καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξ Ἰσοῦ ἀγαπῶνται. Φυσικὰ εἰς τὸν ἀγῶνα των αὐτὸν οὔτε κτυποῦν πλέον οὔτε κτυπῶνται, οὔτε ἔρχονται εἰς τὰ χέρια μετὰ τοὺς ἐχθροὺς ὅπως συνέβαινε παλαιά, ἀλλὰ προκαλοῦν φόβον εἰς αὐτοὺς καὶ μόνον μετὰ τὴν σκέψιν διότι μόλις ἐμφανισθοῦν (οἱ ἀθληταὶ τῆς ἀρετῆς), οἱ μὲν ἐχθροὶ αὐτῶν φεύγουν προτροπαδῆν, ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι ἐτραυματίσθησαν ἀπὸ ἐκείνους γίνονται ἀμέσως καλὰ, δένονται τὰ τραύματά των ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀλείφονται καὶ διδάσκονται κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μετὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοὺς ἐ-

34. Ρωμ. η' 18.

35. Α' Κορ. γ' 8.

36. Ἡ μικρὰ φράσις — καὶ μάλιστα παρηλλαγμένη — ποὺ παρατίθεται δὲν μὲν ἐπιτρέπει νὰ διοπιστώσωμεν μετὰ βεβαιότητος περὶ ποίου Θεολόγου ὁμιλεῖ, ἴσως νὰ εἶναι τοῦ Ἀθανασίου.

χθρούς, με ποία ὄπλα καὶ τί εἶδους μεθόδους δύνανται νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζουν.

- 180 Ἐάν αὐτὸς ποὺ ἡσυχάζει καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν πνευματικὴν εὐθύνην ἄλλων καὶ αὐτὸς ποὺ διδάσκει ἄλλους δὲν γνωρίζῃ πολὺ καλῶς καθένα ἀπὸ αὐτά, οὔτε ἡσυχαστὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ νομίζει ὅτι ἡσυχάζει, ἀλλὰ κάθεται θυτισμένος εἰς τὴν ἀγνοίαν, ἀπομονωμένος μόνον κατὰ τὸ σῶμα· οὔτε προϊστάμενος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι προϊσταται, ἀλλὰ περπατῶν μέσα εἰς ἓνα δρόμον —καλύτερα νὰ εἶπω ἔξω ἀπὸ τὸ δρόμο—, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζει, θὰ πετάξῃ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν μαζί με τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ θάραθρον τοῦ αἰωνίου πυρός· οὔτε εἶναι διδάσκαλος ἄλλων ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι διδάσκει, ἀλλ' εἶναι ψεύστης καὶ παραπλανᾷ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει μέσα του τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τί δὲ πρέπει νὰ εἴπῃ
- 190 κανεῖς καὶ διὰ τὴν ἐξουσίαν νὰ συγχωροῦν ἢ νὰ μὴ συγχωροῦν ἁμαρτίας³⁷ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἀφοῦ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἐντὸς των τὸν Παράκλητον ποὺ συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα κατέχονται ἀπὸ φόβον μὴ τυχὸν καὶ πράξουν κάτι ἀντίθετον ἀπὸ ὃ,τι θέλει Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι μέσα των καὶ ὁμιλεῖ καὶ ἀποφασίζει δι' αὐτῶν κατὰ τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας; Ἀλλὰ ποῖος ἔχει τόσον πολὺ παραφρονήσει καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον μεγάλο θράσος ὥστε προτοῦ νὰ δεχθῇ τὸν Παράκλητον νὰ εἴπῃ καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ ἔργα τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ διαπράξῃ ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸν Θεὸν χωρὶς τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ; Εἰς ἐκείνους ποὺ ἀποτολμοῦν αὐτά ἀλλοίμονόν των κατὰ τὴν φοθεράν ἡμέραν τῆς κρίσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀμερόληπτος καὶ ἀδωροδόκητος καὶ ἀπαραπλάνητος κριτὴς Κύριος θὰ καθήσῃ ἐπάνω εἰς θρόνον καὶ βῆμα φοβερόν καὶ θὰ ἀνταποδώσῃ εἰς κα-
- 200 θένα ἀνάλογα με τὰς πράξεις³⁸ καὶ τὰς ἐσωτερικὰς

37. Πρὸς Μιθ. ιη' 18.

38. Μιθ. ιστ' 27.

του σκέψεις καὶ τοὺς λόγους, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει κά-
θε δοξολογία, τιμὴ καὶ λατρεία μαζὶ μετὰ τὸν Πατέρα
καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς
ἀτελειώτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

**ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΥ
ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ**

ΤΟΜΟΣ 5

ΗΘΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ Ε' — ΙΕ'

Κελεύρον: Jean Darrouzes.

**Symeon le Nouveau Theologien :
«TRAITES THEOLOGIQUES ET ETHIQUES»,**

Τόμ. II, σελ. 77 - 458

Sources Chretiennes No 129.

Paris 1967.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

Σ Υ Μ Ε Ω Ν

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

ΛΟΓΟΣ Ε΄

Περὶ τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ ἐπαισθανομένων δὲ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καὶ περὶ τῶν λεγόντων μὴ δύνασθαι τινα τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ὁρᾶν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἀποδείξει δια χρήσεων περὶ τούτου. Καὶ ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἁγίοις, ὅταν διὰ πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καὶ ποίῳ τρόπῳ ὁρᾷ τις τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὁρᾶν κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὸν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καὶ τὴν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἁγίοις ἀπόλαυσιν. Καὶ ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καὶ γράφει· καὶ ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παράλογιζόμενος, εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἁμαρτάνει καὶ βλασφημεῖ.

Ἴδού καὶ πάλιν ἐγὼ πρὸς τοὺς λέγοντας ἔχειν ἀγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ καὶ οἰομένους ἀπὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος τοῦτο κεκτῆσθαι ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὸν μὲν θησαυρὸν ἔχειν

νομίζοντας, κούφους δὲ τοῦτου ἑαυτοὺς ὅλως ἐπιγινώσκοντας,
 5 πρὸς τοὺς ὁμολογοῦντας μὲν μηδὲν ὅλως ἐπαισθανθῆναι
 ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀγνώστως δὲ καὶ ἀνεπαισθήτως ὑπολαμ-
 βάνοντας τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τότε
 ἐγκατοικήσασαν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐνδοθεν τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς
 10 τοὺς μηδεμίαν λέγοντάς ποτε αἰσθήσιν ἐν θεωρίᾳ καὶ
 ἀποκαλύψει ταύτης λαβεῖν, πιστεῖ δὲ μόνῃ καὶ λογισμῷ,
 ἀλλ' οὐ πείρα τοῦτο παραδεξαμένους καὶ κρατοῦντας ἐν
 ἑαυτοῖς ὡς ἐκ τῆς τῶν θείων λογίων ἀκροάσεως.

Ἴνα οὖν τὰ παρ' ἐκείνων προτάξω λεγόμενα, ὅρα τί φασιν
 15 οἱ σοφοὶ καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες · «Ὅσοι εἰς
 Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, φησὶν ὁ Παῦλος, Χριστὸν ἐνεδύσασθε .
 Τί δαί ; οὐχὶ βεβαπτισμένοι ἐσμέν καὶ ἡμεῖς ; Εἰ οὖν
 βεβαπτίσμεθα, δῆλον ὅτι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καὶ
 τὸν Χριστὸν ἐνδεδύμεθα . » Αὕτη τοίνυν καὶ παρ' αὐτῶν ἡ
 20 πρώτη πρότασις καὶ ἀπόδειξις.

Τί οὖν, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πρὸς αὐτοὺς
 εἴποι ἄν ; Τὸ οὖν ἐνδυμα τοῦτο, τί εἶναι, ὦ οὗτοι, λέγετε ·
 Χριστόν ; Ναί, φησὶν . Ὁ τοίνυν Χριστός ἐστί τι, ἵνα ὡς
 ἄφρων πρὸς ἄφρονας εἴποιμι, ἢ οὐδὲν ἐστίν ; Ἔστι τι,
 25 πάντως εἴποιεν ἄν, εἰ γε μὴ τέλεον παρακοπὴν φρενῶν εἰσι
 πάσχοντες . Εἰ οὖν εἶναι τι ὁμολογεῖτε, εἶπατε δὴ καὶ τί
 πρῶτόν ἐστιν, ἵνα οὕτως διδάξητε ἑαυτοὺς μὴ ὡς ἄπιστοι
 φθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς πιστοί . Τί τοίνυν ἄλλο ἐστὶν ὁ Χριστός,
 εἰ μὴ Θεὸς ἀληθὴς καὶ ἄνθρωπος ἐπ' ἀληθῶς τέλειος
 30 πεφυκώς ; Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες, εἶπατε ἡμῖν καὶ
 διὰ τί ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Θεός . Πάντως, ὡς αἱ θεαὶ Γραφαὶ
 διδάσκουσι καὶ αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ καθ' ἐκάστην γινόμενα,
 εἰ καὶ ἴσως ὑμεῖς ἐβλοκωφοῦντες ἀγνοεῖτε, ἵνα τὸν ἄνθρωπον
 ποιήσῃ θεόν . Διὰ τίνος τοῦτο κατεργαζόμενος ; διὰ τῆς
 35 σαρκὸς ἢ διὰ τῆς θεότητος ; Διὰ τῆς θεότητος δηλονότι .
 « Ἡ σὰρξ γάρ, φησὶν, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν · τὸ πνεῦμα ἐστὶ
 τὸ ζωοποιεῖν . » Εἰ οὖν διὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἦν ἀνέλαβε
 σάρκα πρῶτον ἐθέωσε, καὶ ἡμᾶς πάντας οὐ διὰ τῆς φθαρτῆς
 σαρκὸς ἀλλὰ διὰ τῆς θεωθείσης ζωοποιεῖ, ἵνα μηκέτι
 40 μηδαμῶς ὡς ἄνθρωπον ἀλλ' ὡς ἕνα Θεὸν αὐτὸν τέλειον ἐν

δυσὶν ἐπιγινώσκωμεν φύσεσιν — εἰς γὰρ Θεός —, ὡς τοῦ φθαρτοῦ ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας καταποθέντος· καὶ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ ἀσώματου οὐκ ἀφανισθέντος μὲν, ὅλου δὲ ἀλλοιωθέντος καὶ μένοντος ἀσυγχύτου, ἀρρήτως ἀνακεκραμένου καὶ ἐν ἀμίκτῳ μίξει τῇ τριαδικῇ θεότητι ἡνωμένου, ἵνα εἰς 45 Θεὸς ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνῇται καὶ μήτε προσθήκῃ τῷ ἀριθμῷ ἀπὸ τῆς οἰκονομίας λάβῃ τινα μήτε πάθος τι ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ Τριάς ὑποστῇ.

Διὰ τί οὖν ταῦτα λέγω; Ἵνα προγινώσκων σὺ ὁ ὠμολόγησας ἐρωτώμενος παρ' ἐμοῦ, μὴ ἐξ ἀγνοίας ἐκκλίνῃς 50 τῆς εὐθείας τῶν νοημάτων ὁδοῦ καὶ κόπους παρέξῃς ἡμῖν καὶ κρεῖμα προξενήσῃς πλεῖον τῇ σῇ ψυχῇ. Πάλιν τοιγαροῦν προσαναμνήσω σε τὰ ῥηθέντα ἐν ἐπιτόμῳ, ἵνα εὐσύννοπτον γένηται ὁ μέλλω εἰπεῖν. Ἔστι τοίνυν Χριστός. Τί δέ ἐστι; Θεὸς ἀληθὴς καὶ ἄνθρωπος τέλειος παναληθῶς πεφυκώς, 55 διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ὅπερ πρῶτον οὐκ ἦν, ἵνα ποιήσῃ θεὸν τὸν ἄνθρωπον, ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, διὰ τῆς θεότητος θεώσας καὶ θεωποιῶν ἡμᾶς δηλαδὴ καὶ οὐχὶ διὰ μόνης αὐτοῦ τῆς σαρκός· οὐδὲ γὰρ μεριστή. Πρόσεχε τοίνυν καὶ ἐρωτῶντί μοι μετὰ συνέσεως ἀποκρίθητι. Εἰ οἱ 60 βαπτιζόμενοι τὸν Χριστὸν ἐπενδύονται, τί τοῦτο ἐστὶν ὃ ἐπενδύονται; Θεός. Ὁ οὖν Θεὸν ἐνδυσάμενος οὐκ ἐπιγνώσεται νοερῶς καὶ ἴδῃ τί ἐνεδύσατο; Ὁ γυμνὸς τῷ σώματι ἐνδυσάμενος ἐπαισθάνεται καὶ τὸ ἱμάτιον ὅποσον ὀρᾷ, ὃ δὲ γυμνὸς τῇ ψυχῇ Θεὸν ἐνδυσάμενος οὐ γνώσεται; Εἰ γὰρ 65 οὐκ αἰσθάνεται ὁ τὸν Θεὸν ἐνδυόμενος τί ποτε ἄρα ἐνεδύσατο, λοιπὸν κατὰ σέ οὐδὲ ἐστὶ τί ποτε ὁ Θεός· εἰ γὰρ ἦν, οἱ αὐτὸν ἐνδυόμενοι ἐγίνωσκον ἄν. Τὸ γὰρ μηδὲν ἐνδυόμενοι οὐδὲν αἰσθανόμεθα, τὸ δὲ τί ποτε ἢ παρ' ἐτέρου ἢ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπενδύοντες καὶ λίαν ἐπαισθανόμεθα, εἴ γε καὶ σώας τὰς 70 αἰσθήσεις κεκτήμεθα· νεκροὶ γὰρ ἐνδυόμενοι οὐκ αἰσθάνονται μόνοι καὶ δέδοικα μὴ καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες νεκροὶ καὶ γυμνοὶ ἐπ' ἀληθείας ὄντως εἰσὶν. Καὶ οὕτω λέλυται τὸ ζητούμενον.

Εἰτα φασὶ· «Τὸ Πνεῦμα μὴ σθέννυτε» ὁ Παῦλος 75 διακελεύεται. Καὶ τοῦτο λέγοντες, τὸν σκοπὸν τῶν λεγομένων μὴ ἐπιστάμενοι, τὴν ἑαυτῶν ἄνοιαν ἐμφανίζουσιν· ὁ γὰρ

λέγων τινί · « Μὴ σθέσης, φησί, τὴν λαμπάδα », οὐ περὶ
 τῆς ἡδὴ ἐσθεςμένης αὐτῷ πάντως λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς
 80 ἔτι καιομένης καὶ ἀστράπτου ἐχούσης τὸ φῶς. Ἀλλὰ γὰρ
 αὐτοὺς πρὸς αὐτοὺς ὡς ἀνθυποφέρωμεν.

Τί δαί ; Ὁρᾶτε καὶ ὅπως ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ὧ οὔτοι, τὸ
 Πνεῦμα καιόμενον καὶ λάμπον ὥσπερ εἰκός ; Καὶ πρὸς
 τοῦτο οὐ μόνον οὐδὲν ἀποκρίνονται, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀψεις
 85 εὐθύς ἀλλοιούμενοι ἀποστρέφονται καὶ ὡς βλασφημίαν
 ἀκούσαντες δυσχεραίνουσιν · εἶτα, τὸν ἐρωτῶντα φιλοτιμού-
 μενοι καὶ τὸν πρῶτον δῆθεν ὑπακρινόμενοι, οὐ μετὰ στυφότητος
 ἀποκρίνονται · « Καὶ τίς ποτε ἰδεῖν τοῦτο τολμηρῶς εἶποι
 ἢ ὅπως αὐτὸ ἐθεάσατο ; Ἀπαγε. « Θεόν, φησὶν, οὐδεὶς
 90 ἑώρακε πώποτε . » Ὡς τῆς σκοτώσεως. Τίς τοῦτο εἶπε,
 λέξον ἡμῖν. « Ὁ μονογενὴς, φησὶν, Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον
 τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο . » Ἀληθῶς λέγεις καὶ ἡ
 μαρτυρία σου ἀληθὴς μὲν, ἀλλὰ κατὰ τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς.
 Ἐὰν γὰρ ἐγὼ δεῖξω σοὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγοντά σοι
 95 δυνατόν εἶναι τοῦτο, τί ἔρεῖς ; Φησὶ γάρ · « Ὁ ἑωρακὴς
 ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα . » Τοῦτο δὲ οὐ κατὰ τὴν τῆς
 σαρκὸς εἶπε θεωρίαν ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς θεότητος ἀποκάλυψιν.
 Εἰ γὰρ κατὰ τὴν σωματικὴν ἰδέαν τοῦτο γινόμενον ἐννοήσω-
 μεν, λοιπὸν καὶ οἱ τοῦτον σταυρώσαντες καὶ ἐμπτύσαντες
 100 τὸν Πατέρα ἑωράκασι · καὶ οὕτως οὐδεμία ἔσται διαφορὰ
 ἢ προτίμησις ἀπίστων τε καὶ πιστῶν, ἀλλὰ πάντες ἐξ ἰσῆς
 τοῦ πεποθημένου μακαρισμοῦ ἔτυχόν τε δηλονότι καὶ
 τύχωσιν. Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς
 πάλιν δείκνυσιν Ἰουδαίοις διαλεγόμενος καὶ λέγων · « Εἰ
 105 ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν . »

Ὅτι δὲ δυνατόν ἡμῖν ἐστὶ τὸ κατιδεῖν τὸν Θεόν, ὡς
 ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, ἀκουσον αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ
 τοῦ Θεοῦ πάλιν λέγοντος · « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ
 ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται . » Τί οὖν ἔρεῖς πρὸς ταῦτα ;
 110 Ἀλλ' οἶδα, ὁ τὰ ἐν χερσὶν ἀπιστῶν ἀγαθὰ καὶ λαβεῖν ταῦτα
 μὴ προθυμούμενος ἐπὶ τὰ μέλλοντα μεταδήσεται καὶ ἀπο-
 κριθεὶς ἔρεῖ · « Ναί, ὅντως οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ τὸν Θεὸν
 ὁψονται, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι τοῦτο καὶ οὐκ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι
 γενήσεται. » Διὰ τί ἢ πῶς τοῦτο ἔσται, ἀγαπητέ ; Εἰ γὰρ

διὰ τῆς καθαρᾶς καρδίας τὸν Θεὸν εἶπεν ὄψεσθαι, πάντως 115
 ὅτε ἡ καθαρότης προσγένηται, καὶ ἡ θεωρία συνέπεται
 αὐτῇ. Καὶ εἰ ταύτην ποτὲ ἐκαθάρισας, ἔγνωσ ἂν ὡς ἀληθῆ
 τὰ λεγόμενα · ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔθου τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου ·
 οὐδὲ εἶναι ἀληθὲς ἐπίστευσας, διὰ τοῦτο καὶ τῆς καθάρσεως
 κατεφρόνησας καὶ τῆς θεωρίας διήμαρτες. Εἰ γὰρ ἐνταῦθα ἡ 120
 κάθαρσις, καὶ ἐνταῦθα ἔσται ἡ ὁρασις · εἰ δὲ μετὰ θάνατον
 εἶπης τὴν ὁρασιν εἶναι, θήσεις πάντως καὶ τὴν κάθαρσιν
 μετὰ θάνατον, καὶ οὕτω σοι γενήσεται τὸ μηδέποτε ἰδεῖν
 τὸν Θεὸν ἐν τῷ μὴ εἶναι σοι ἐργασίαν μετὰ τὴν ἐξοδὸν δι'
 ἧς εὐρήσεις τὴν κάθαρσιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος τί φησιν ; 125
 « Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω
 αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν . » Πότε οὖν ἡ ἐμφάνεια
 τούτου γενήσεται ; Ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ μέλλοντι ; Εὐδηλον
 ὅτι ἐνταῦθα. Ὅπου γὰρ ἡ ἀκριβοῦς τῶν ἐντολῶν φυλακή,
 ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐμφάνεια, μετὰ δὲ τὴν 130
 ἐμφάνειαν ἡ τελεία ἐν ἡμῖν ἀγάπη προσγίνεται. Εἰ γὰρ μὴ
 τοῦτο γένηται, οὔτε πιστεύειν, οὔτε ἀγαπᾶν αὐτὸν ὡς χρὴ
 δυνάμεθα · γέγραπται γάρ · « Ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ ὃν ὁρᾷ, τὸν Θεὸν ὃν οὐ βλέπει πῶς δύναται ἀγαπᾶν ; »
 Οὐδαμῶς. 135

Ὁ τοίνυν μὴ δυνάμενος ἀγαπᾶν, οὐδὲ πιστεύειν δύναται
 δηλονότι · καὶ ταῦτα Παύλου λέγοντος ἄκουε · « Μένει δὲ
 τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη · μείζων δὲ πάντων ἡ
 ἀγάπη . » Εἰ οὖν ἡ πίστις τῇ ἐλπίδι συνέζευκται, ἡ δὲ 140
 ἐλπίς τῇ ἀγάπῃ συνέπεται, ὁ μὴ ἔχων ἀγάπην ἐλπίδα οὐ
 κέκτηται, ὁ δὲ ἐλπίδος ἐκτός, δηλονότι καὶ πίστεως. Πῶς
 γάρ, τῶν αἰτιῶν τῆς ἀγάπης μὴ ὄντων, αὐτὴν ἐκαίην
 παραῖναι ἐνδέχεται ; Ὡς γὰρ θεμελίων ἐκτός ὄροφος οἴκου
 οὐχ ἴσταται, οὕτως οὐδὲ πίστεως καὶ ἐλπίδος βεβαίαις χωρὶς
 ἀγάπην Θεοῦ ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου εὐρεθῆναι δυνατόν · ὁ δὲ 145
 μὴ τὴν ἀγάπην ἔχων οὐδὲν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται
 ἢ χωρὶς ταύτης ὠφελήσεται, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς Παῦλος
 γράφων διαμαρτύρεται. Περὶ δὲ τοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν ὁρᾶν τὸν
 Θεὸν ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος · « Νῦν βλέπω ἐν ἐσώπτρῳ
 καὶ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον » καὶ 150
 πάλιν · « Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσσομαι

- καθ' ὃ καὶ ἐπεγνώσθην^β. » Ἄλλ' ἐκεῖνος, φησί, Παῦλος ἦν. Παῦλος δὲ οὐχὶ κατὰ πάντα ἄνθρωπος ἦν, ἡμῖν ὁμοιοπαθὴς τε καὶ σύνδουλος ; Καὶ τίς Παύλου ἴσος, ὃ ὑπερήφανε σὺ
 155 καὶ ἀπονεννοημένε, φησὶν, ὅτι τοῦτον ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις συνεξισάζεις ; Οἷς οὐχ ἡμεῖς, αὐτὸς δὲ ὁ Παῦλος μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ, οὕτω λέγων · « Χριστὸς ἦλθεν — ἀκούσατε — ἁμαρτωλοὺς σῶσαι ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ . » Πρῶτος οὖν ἐκεῖνος τῶν σωζωμένων ἁμαρτωλῶν · γενοῦ σὺ δεῦτερος,
 160 γενοῦ τρίτος, γενοῦ δέκατος, γενοῦ ταῖς χιλιάσιν, εἰ βούλει, καὶ μυριάσι σύμφυχος καὶ τῷ Παύλῳ σεαυτὸν συναριθμήσον · καὶ οὕτω Παῦλον τιμήσεις, καθὼς ἐκεῖνός φησι · « Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ », καὶ πάλιν · « Ἦθελον πάντας εἶναι ὡς ἐμαυτὸν . »
 165 Εἰ τοίνυν ἐπαινέσαι βούλει τὸν Παῦλον ἢ τιμῆσαι αὐτόν, μίμησαι τοῦτον · καὶ οἷος ἐκεῖνος γενοῦ τοιοῦτος τῇ πίστει καὶ σὺ, καὶ τότε ἐπ' ἀληθείας τιμήσεις αὐτὸν καὶ ἐκεῖνος προσδέξεται σε καὶ ὡς ἰδίαν δόξαν καὶ στέφανον καυχήσεως · λογίσεται σε, ὅτι, τοῖς ἐκείνου λόγοις πεισθεὶς καὶ ἀκολου-
 170 θήσας αὐτῷ, μιμητὴς ἐκείνου καὶ οἷος ἐκεῖνος ἐγένου καὶ σὺ. Εἰ δὲ λέγεις ἀτιμίαν εἶναι Παύλου τὸ καὶ ἄλλον ἴσον γενέσθαι αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο τῆς σῆς σωτηρίας καταφρονῶν ἀμελεῖς, γίνωσκε ὡς παραλογιζόμενον σεαυτὸν μᾶλλον ἀπώσεται καὶ διὰ τοῦτο αὐτός σε βδελύσσεται. Βούλει οὖν
 175 σοι δεῖξω ὅτι μᾶλλον μειζόνως τιμήσεις αὐτόν καὶ εὐφρανεῖς καὶ δοξάσεις, εἰ μείζων ἐκείνου δυνήθης γενέσθαι καὶ τῷ Θεῷ οἰκειότερος ; Ἀκουσον αὐτοῦ τοῦτο παριστῶντος καὶ λέγοντος · « Εὐχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα . »
 180 Ἐκεῖνος χωρισθῆναι ἀπὸ Χριστοῦ προαιρεῖται τελείως, ἵνα σὺ σωθῇς, καὶ λέγεις ὅτι ἀτιμίαν ἡγήσεται, ἐὰν ὡς ἐκεῖνος θελήσω καὶ σπεύσω γενέσθαι καὶ γὰρ ; Οὐχί, ἀδελφέ, οὐκ ἔστι φθόνος ἐν ἁγίοις Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς προεδρίας ἢ μειζονος δόξης ἐπιθυμία καὶ ὀρεξίς. Μία γὰρ αὐτοῖς καὶ
 185 τοῖς κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν φίλοις καὶ προφῆταις ἀναδεικ-
 • νυμένοις Θεοῦ προεδρία καθέδρας καὶ προτίμησις στάσεις καὶ δόξα καὶ ἀπόλαυσις καὶ τρυφή, τὸ ὁρᾶν τὸν Θεόν · οἱ δὲ ὁρῶντες αὐτόν περιεργίας πάσης ἀπηλλαγμένοι ὑπάρχουσιν.

Οὐδὲ γὰρ πρὸς τι τοῦ βίου ἢ πρὸς ἑτερόν τινα τῶν ἀνθρώπων βλέπειν καὶ ἐπιστρέφεσθαι ἢ ὅλως ἐννοεῖν τι τῶν ἀνοικείων 180 δεδύνηται, ἀλλὰ τοῦ πρὸς τι γενέσθαι τὸν νοῦν ἡλευθέρωνται· διὰ τοῦτο καὶ μένουσιν εἰς αἰῶνας ἄτρεπτοι καὶ πρὸς τὸ κακὸν εἰσιν ἀνεπίστροφοι.

Ἄλλὰ γὰρ ἐρωτήσω σε, σὺ δέ μοι συνετῶς ἀποκρίθητι· Ταῦτα πόθεν οἱ γράψαντες ἴσασι, καὶ νῦν ὁ γράφων πόθεν 195 ἐπίσταται; Εἰπέ σὺ, ἵνα μὴ πάλιν ἐγὼ δόξω σοι κενοδόξως λαλεῖν· τίνας ταῦτα τὰ ῥήματα; Λελογισμένως συλλογίσθητι καὶ πάντως πεισθήσῃ καὶ συζητήσεων ἀπαλλάξεις με. Ἀνθρώπου πάντως, φησὶν. Οἷμοι ὅτι οὐδὲ διὰ τῆς ἀκοῆς σου ἡ ὁρασις ἐπιγίνεται, ἀλλὰ μένεις ἀκούων καὶ μηδὲ ὁρῶν. 200 Ἀνθρώπου λέγεις εἶναι ταῦτα τὰ ῥήματα; Εἰ ἀνθρώπου εἰσὶν, εἰπεῖν ἔχεις πάντως καὶ ποταποῦ, ἐπεὶ δὲ ἀνθρώπος οὐ μόνον ἀνθρώπου συλλογισμούς τε καὶ διαθέσεις, ἀλλ' οὐδὲ κτήνους ὁρμάς ἢ στάσεις ἢ ἐνδιάθετον κατάστασιν ψυχῆς θνήσκει γινῶναι ἢ ἐξεῖπεῖν· « Οὐδεὶς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ 205 ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ. » Εἰ δὲ ἀνθρώπου καὶ κτηνῶν ἀλόγων διαθέσεις καὶ ὁρμάς χαλεπὸν ἀνθρώπον εἰδέναι καλῶς, τὰ τοῦ Θεοῦ, ἡγουν τὴν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐγγινομένην τοῖς ἀγίοις ἀλλοίωσιν καὶ κατάστασιν, ἵνα μὴ τό γε νῦν ἔχον εἶπω ἐνέργειαν, 210 πόθεν ἢ πῶς εἰδέναι τις δύναται; Ἄλλως τε δὲ εἰ ἀνθρώπου τὰ ῥήματα, δηλονότι καὶ τὰ νοήματα. Τὰ δὲ ἐν τούτοις νοήματα οὐ χρὴ καλεῖσθαι νοήματα, ἀλλὰ θεωρίαν τῶν ὄντως ὄντων· ἀπὸ γὰρ τῆς ἐκείνων θεωρίας λαλοῦμεν· καὶ λέγεσθαι μᾶλλον χρὴ τῶν ὁραθέντων διήγησιν τὰ 215 λεγόμενα, νοήμα δὲ ἐκεῖνο λέγεσθαι ἀξίον τὸ περὶ ἀνυποστάτου πράγματος ἢ βουλήματος γεννώμενον ἐνθύμημα ἐκ τοῦ νοῦ, ὅσον τοῦ ποιῆσαι τι ἀγαθὸν ἢ πονηρὸν ὃ οὐπω ἐπράχθη παρ' ἡμῶν, ὃ καὶ ἀπὸ τοῦ νοήματος εἰς ἔργον ἐξάγεται, ὥστε τὸ νόημα ἀρχὴ ἐστὶ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι 220 πράγματος παρ' ἡμῶν κατὰ τό· « Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν. »

Σκόπει δὲ ὅτι οὐ περὶ ἀνυποστάτων τινῶν καὶ ἀδήλων πραγμάτων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἤδη γινόμενων καὶ γενέσθαι 225

- μελλόντων, οἱ λόγοι πάντες ἡμῖν καὶ πᾶσα ἡ περὶ τούτων
 ἐξηγήσεις ἐκ τῆς ὁράσεως μᾶλλον γίνεται καὶ τῆς θεωρίας
 αὐτῶν. Πᾶσα γὰρ ἀνάγκη παντὶ τῷ ἐξηγουμένῳ περὶ τινος
 πράγματος, οἴκου φέρε εἰπεῖν ἢ πόλεως, ἢ παλατίου τινὸς
 230 καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως τε καὶ καταστάσεως, ἢ περὶ θεάτρου
 πάλιν τινὸς καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων, ἰδεῖν μὲν πρότερον
 καὶ καταμαθεῖν τὰ ἐν τούτοις, εἰθ' οὕτως περὶ οὗ εἰπεῖν
 βούλεται ἐστοχασμένως καὶ λελογισμένως εἰπεῖν. Ἐπεὶ,
 ἐὰν μὴ πρότερον ἴδῃ, τί ἂν καὶ οἴκοθεν εἴποι; Ποίαν δὲ
 235 νόησιν πρὸς τὴν τοῦ μήπω μηδαμῶς ὁραθέντος πράγματος
 ἄλλοθεν πορίσεται διηγούμενος; Ποίαν, εἰπέ μοι, ἐνθύμησιν
 ἢ εὐφυΐαν ἢ μάθησιν, ποίαν δὲ φρόνησιν, σκέψιν τε καὶ
 ἐπίνοιαν καὶ συλλογισμὸν εὐρήσει καιρίως περὶ οὗ οὐκ οἶδεν
 εἰπεῖν; Τὸ γὰρ εἰπεῖν τι περὶ ὧν οὐκ οἶδεν ἢ οὐκ ἐθεάσατο
 240 πάντως ἄλογον καὶ ἀπαίδευτον. Εἰ τοίνυν περὶ ὁρωμένων
 καὶ ἐπιγείων οὐδεὶς εἰπεῖν τι ἢ διηγῆσθαι δύναται, εἰ μὴ
 αὐτόπτης τοῦ πράγματος γένηται, πῶς εἰπεῖν τις ἰσχύσειεν
 ἢ διηγῆσθαι, ἀδελφοί, περὶ Θεοῦ καὶ θείων πραγμάτων
 καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων καὶ δούλων, οἷαν ἐκεῖνοι τὴν
 245 ὁλικὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐσχῆκασιν σχέσιν καὶ οἷα ἐστὶν ἡ τοῦ
 Θεοῦ ὁρασις ἢ ἐν αὐτοῖς ἀρρήτως ἐγγινομένη; Ἥτις
 ἐνέργειαν ἀφθεγκτον ἐμποιεῖ νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν,
 εἰ καὶ μὴ πλεον εἰπεῖν τι ὁ ἀνθρώπινος δίδωσι λόγος, μὴ
 πρότερον φωτισθεὶς φῶς γνώσεως, κατὰ τὴν καλεούσαν
 250 ἐντολήν.

Φῶς δὲ γνώσεως ὅταν ἀκούσης, ἵνα σε διὰ πάντων
 φωταγωγήσωμεν, μὴ ὑπολάβῃς γινῶσιν εἶναι μόνην τῶν
 λεγομένων δίχα φωτός. Οὐ γὰρ εἶπε διήγησιν ἢ λόγον
 γνώσεως, ἀλλὰ φῶς γνώσεως καὶ γινώσεως φῶς, ὡς τοῦ
 255 φωτός δηλονότι ἐμποιοῦντος τὴν γινῶσιν ἡμῖν. Ἄλλως γὰρ
 οὐκ ἔστι γινῶναι τινα τὸν Θεόν, εἰ μὴ διὰ τῆς θεωρίας τοῦ
 ἑξ αὐτοῦ ἐκπεμπομένου φωτός. Ὡς περὶ ἀνθρώπου
 ἢ περὶ πόλεως τινος πρὸς τινος διηγούμενος, ἐκεῖνος μὲν
 α ἴδεν καὶ α ἑώρακε λαλεῖ πρὸς αὐτούς, οἱ δὲ ἀκούοντες μὴ
 260 θεασάμενοι τὸν ἀνθρώπον ἢ τὴν πόλιν περὶ ἧς καὶ ἀκούουσιν,
 οὐ δύνανται ἀπὸ τῆς ἀκοῆς μόνης, ὡς ὁ ἰδὼν καὶ διηγούμενος
 τὰ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, γινώσκειν καὶ τὰ περὶ τῆς πόλεως,

οὕτως καὶ περὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικούντος ἀοράτου Θεοῦ, περὶ τῆς ἀπροσίτου δόξης τε τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, εἴτ' οὖν φωτός, οὐδεὶς εἰπεῖν δύναται, εἰ μὴ πρῶτον αὐτὸ τὸ φῶς ἴδῃ ψυχῆς ὀφθαλμοῖς καὶ ἀκριβῶς γινῶ τὰς αὐτοῦ ἐλλάμψεις καὶ ἐνεργείας ἐν ἑαυτῷ. Ἀλλ' εἴ τι καὶ διὰ τῶν θείων ἀκούσι Γραφῶν λαλοῦντας δι' αὐτῶν τοὺς τὸν Θεὸν ἰδόντας, διὰ τοῦ Πνεύματος ἐκεῖνα καὶ μόνον διδάσκεται· ὅθεν οὐδὲ δύναται λέγειν ὅτι ἐν γνώσει γέγονα τοῦ Θεοῦ διὰ μόνης ταύτης τῆς ἀκοῆς. Ὅν γὰρ οὐχ ἑώρακε πῶς γινώσκειν ἐνδέχεται; Εἰ γὰρ ἡ ὁρασις μόνῃ τελείαν τὴν γινῶσιν τοῦ ὁρωμένου παρ' ἡμῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐμποιεῖ ἐν ἡμῖν, πῶς ἡ ἀκοὴ μόνῃ τὴν τοῦ Θεοῦ γινῶσιν ἡμῖν ἐμποιήσκει; Φῶς ὁ Θεὸς καὶ ὡς φῶς ἡ θεὰ αὐτοῦ· ἐν γοῦν τῇ τοῦ φωτός θεᾷ γινῶσις πρώτη ὅτι Θεός, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀκοὴ πρῶτον περὶ αὐτοῦ, εἴτα ὁρασις, καὶ ἐν τῷ αὐτὸν ἰδεῖν γινῶσις ὅτι ἀνθρωπὸς ἐστὶ περὶ οὗ ἤκουον. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσταται τοῦ λεγομένου ἡ ἐννοία· ὅσα γὰρ ἂν ἐξ ἀκοῆς σοί τις εἴπῃ περὶ ἀνθρώπου, ὅτε ἴδῃς αὐτόν, ἀπὸ μόνης τῆς ἀκοῆς γνωρίσαι αὐτόν ἀκριβῶς καὶ πληροφορηθῆναι ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστι περὶ οὗ ἤκουες οὐ δύνασαι, ἀλλὰ ἀμφιβολία ἡ ψυχὴ σου διαμερίζεται καὶ ἡ ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷς ἢ ἕτερόν τινα τὸν γνωρίζοντα αὐτόν, καὶ τότε βεβαίως μανθάνεις ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστιν.

Οὕτως οὖν καὶ περὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἀπαράλλακτως γίνεται. Ὅταν γὰρ ἀποκαλυφθέντα θεάσῃται τις αὐτόν, φῶς ὄρᾳ· καὶ θαυμάζει μὲν ἰδὼν, τίς δὲ ὁ φανείς οὐκ οἶδεν εὐθύς, ἀλλ' οὐδὲ αὐτόν ἐρωτῆσαι τολμᾷ, — πῶς γάρ, ὃν οὐδὲ ἀναδελφεῖ τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἰδεῖν δύναται ποταπός; — βλέπει δὲ μόνον ἐν τρόμῳ καὶ φόβῳ πολλῷ οἰοεὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, εἰδὼς ὅτι ὅλως τίς ἐστὶν ὁ φανείς πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει ὁ περὶ τούτων προεξηγησάμενος αὐτῷ, ὡς προεγνωκώς τὸν Θεόν, ἀπερχόμενος λέγει αὐτῷ· « Εἶδον. » Καὶ φησι· « Τί, τέκνον, εἶδες; » — « Φῶς, ὦ πάτερ, γλυκὺ, γλυκὺ· ποταπὸν εἰπεῖν σοι, πάτερ, οὐκ ἐξικανούσαν ἔχω μου τὴν διάνοιαν. » Καὶ ὡς οὖν τοῦτο λέγει, σκιρτᾷ καὶ πάλλει ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν

- 300 πόθον τοῦ ὁφθέντος εὐθύς ἀνάπτεται. Εἴτα πάλιν ἄρχεται λέγειν μετὰ δακρύων θερμῶν καὶ πολλῶν ὥς · « Ὡράθη μοι, πάτερ, ἐκεῖνο τὸ φῶς · ἤρθη ὁ οἶκος τῆς κέλλης εὐθύς καὶ παρῆλθεν ὁ κόσμος, φυγὼν ὥς οἶμαι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ · ἔμεινα δὲ μόνος ἐγὼ μόνῳ συνὼν τῷ φωτί. Οὐκ οἶδα δὲ εἰ
305 ἦν καὶ τὸ σῶμα τοῦτο, πάτερ, τηνικαῦτα ἐκεῖ · εἰ γὰρ ἔξω τούτου γέγονα ἀγνοῶ, τέως οὐκ ᾔδειν ὅτι σῶμα φορῶ καὶ περικειμαι. Ἦν μοι δὲ χαρὰ ἡ καὶ νῦν συνοῦσά μοι ἀφραστος, ἀγάπη τε καὶ πόθος πολὺς, ὥς κινήθῃναι μοι τὰ νάματα κατὰ ποταμούς τῶν δακρύων, καθὰ δὴ καὶ νῦν, ὥς ὁρᾷς. »
310 Ἀποκριθεὶς οὖν λέγει αὐτῷ · « Ἐκεῖνος, τέκνον, ἐστί. » Καὶ σὺν τῷ λόγῳ βλέπει πάλιν αὐτὸν καὶ μικρὸν μικρὸν τελείως καθαίρεται, καθαιρόμενος δὲ παρρησιάζεται καὶ ἐκεῖνον αὐτὸν ἐρωτᾷ καὶ φησιν · « Ὁ Θεός μου, σύ εἶ ; » Καὶ ἀποκρίνεται καὶ φησὶ · « Ναί, ἐγὼ εἰμι, ὁ Θεός, ὁ διὰ
315 σέ ἄνθρωπος γεγονώς · καὶ ἰδοὺ ἐγὼ πεποιήκά σε, ὥς ὁρᾷς, καὶ ποιήσω θεόν. »

- « Ὅτε τοίνυν χρονίσει πενθῶν καὶ κλαίων καὶ προσπίπτων καὶ ταπεινούμενος, ἄρχεται ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον γινώσκειν τὰ τοῦ Θεοῦ · καὶ εἰς τοῦτο πεφθακώς, τότε μανθάνει « τὸ
320 θέλημα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. » Εἰ γὰρ μὴ ἴδῃ, ἵνα πάλιν εἰπῶ, αὐτόν, οὐδὲ δύναται γινώσκειν αὐτόν · καὶ εἰ μὴ γινῶ αὐτόν, πῶς ἰσχύσει γινῶναι τὸ αὐτοῦ ἅγιον θέλημα ; Εἰ γὰρ ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦτο ἀδύνατον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ. Διὸ καὶ προκόπτων καὶ ἐπὶ πλεῖον
325 προσοικειούμενος τῷ Θεῷ, ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν γινομένων παρὰ Θεοῦ γινώσκει καὶ ἅπερ μετὰ τῶν προλαβόντων ἀγίων ἀπάντων ἐποίησε καὶ ὅσα μέλλει μετὰ τῶν μεταγενεστέρων ποιεῖν. Περὶ δὲ τῶν μελλόντων στεφάνων καὶ ἀμοιβῶν διδάσκεται μὲν μουρούμενος παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τεκμαι-
330 ρόμενος δηλονότι ὅτι ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον καὶ διάνοιαν ταῦτα εἰσιν · οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ νοεῖ σαφῶς ὅποιοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσονται αὐτός τε καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ, οὐκ ἀπολαμβάνει δὲ ταῦτα νυνί, εἰ καὶ τινες τοῦτο λέγειν ἡμᾶς κακῶς ἐλογίσαντο. Εἰ γὰρ ἐνταῦθα τὸ πᾶν ἀπολαμ-
335 βάνειν ὑποτιθέμεθα, λοιπὸν κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτὴν ἀπαρνούμεθα, τὴν κρίναι τε καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ

τὴν τῶν μελλόντων ἐλπίδα ἐκουσίως ἀποβαλλόμεθα. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡμεῖς φρονοῦμεν ἢ λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦτο λέγοντας σφοδρῶς καθυποβάλλομεν ἀναθέματι. Τοῖνον καὶ νῦν μὲν μετρίως τοὺς ἀρραβῶνας ἐντεῦθεν ἤδη ἀπολαμβάνειν 340 τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ὁμολογοῦμεν καὶ λέγομεν, τὸ δὲ ὅλον μετὰ τὸν θάνατον ἐλπίζομεν λήψεσθαι, καθὼς γέγραπται· « Νῦν μὲν γινώσκω, φησὶν, ἐκ μέρους· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ πᾶν, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Καὶ ἀλλαχοῦ· « Καὶ νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καὶ οὐπω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα· 345 οἶδαμεν δὲ ὅτι, ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα. »

Καὶ ἵνα κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν τὸν λόγον μεταποιήσωμεν, οἶονεῖ τὸν εἰρηκότα τοῦτο ἐρωτήσωμεν· « Πόθεν, ὦ ἡγαπημένε καὶ φίλε Χριστοῦ, οἶδας ὅτι ὅμοιος αὐτοῦ ἐσθι; Φράσον ἡμῖν, πόθεν; » « Ἐκ τοῦ Πνεύματος, φησὶν, οὐ 350 ἔδωκεν ἡμῖν, ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ταῦτά μοι εἶπε μυστικῇ τῇ φωνῇ. » Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Πρῶτον ἄνωθεν εἵπομεν ὅτι νοήματα ἡμῶν ἐκεῖνα 355 λέγεσθαι δίκαιον, ὅταν ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοῒ λόγος περὶ πράγματός τινος ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ γεννηθῇ, ὅλον φέρε εἰπεῖν, ἵνα κτήσωμαί τι ἢ κακοποιήσω ἢ ἀγαθοποιήσω τινά, ἐξηγήσιν δὲ καὶ οὐχὶ νόημα τὸ περὶ γεγεννημένων ἤδη ἢ ἐωραμένων πραγμάτων λαλεῖν. Εἶτα πάλιν εἵπομεν ὅτι περὶ 360 ὧν τις οὐχ ἐώρακε πραγμάτων ἢ πόλεων ἢ θεάτρων ἢ ἀνθρώπων, πῶς λέγειν δύναται περὶ αὐτῶν ἢ τὰς ἰδέας ἢ τὰς μορφάς καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν ἀφηγήσασθαι; Εἰ δὲ καὶ εἴπῃ, μυθολόγος ἂν δικαίως ὑπὸ τῶν ἀκουόντων αὐτὸν κληθήσεται. Οἱ οὖν εἰπόντες περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας 365 καὶ περὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας προφῆται καὶ ἀπόστολοι, ὅτι ὥς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ καὶ ὥς ὥδιον τῇ τικταύσῃ καὶ ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, πόθεν μαθόντες ταῦτα εἰρήκασιν; Πάντως γάρ, ἢ παρὰ τινος ἀκηκόασιν, ἢ αὐτόπται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένοντο. Ἐπεὶ δ' οὐκ εἶδον, 370 δ' παρ' ἐτέρου οὐκ ἤκουσαν λέγοντος, πῶς ἐκεῖνοι εἰρήκασιν; Εἰ οὖν ἤκουσαν, παρὰ τίνος εἶπέ· οὐπω γάρ τέως λέγω ὅτι εἶδον αὐτοὶ καὶ εἶπον, ἀλλ' ὅτι ἤκουσαν· εἶπε λοιπόν,

- εἰ οἶδας, πόθεν ταῦτα μεμάθηκαν. Εἰ δὲ τί εἰπεῖν οὐκ
 375 ἐπίστασαι, ἀκουσον καὶ γινῶθι ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου ταῦτα
 μεμαθήκασι Πνεύματος, καθὼς αὐτοῖς καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν ·
 « Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δ
 πέμπει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει
 πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν . » Ὅτι δὲ
 380 καὶ ἃ οὐκ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς, ταῦτα τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπελθὼν ἐδίδαξε καὶ εἶπε, φησὶν ὁ
 αὐτός · « Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε
 βαστάζειν ἄρτι · ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς
 ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν · οὐ γὰρ
 385 λαλήσει ἀφ' ἐαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει καὶ τὰ
 ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ
 ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν . » Ἐμαθες πόθεν ἐδι-
 δάχθησαν οἱ γράψαντες τὰ περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς
 τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας καὶ τῶν ἀποκειμένων καὶ ἐπελθεῖν
 390 μελλόντων τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ δικαίοις. Οὕτω καὶ περὶ
 τῶν λοιπῶν πάντων τῶν μὴ βλεπομένων ἡμῖν αὐτοὶ φανισ-
 θέντες διὰ τοῦ Πνεύματος εἶδον ἅμα καὶ ἔγραψαν.
 Ἄλλ' ἐρωτῶντί μοι ἀποκρίθητι. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τί
 ἐστὶ ; Θεός, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὁμολογουμένως Θεὸς ἀληθινός.
 395 Σὺ οὖν, ὡς ὁρᾷς, λέγεις τοῦτο Θεόν, τοῖς δόγμασι τῆς
 Ἐκκλησίας ἐπόμενος. Τοῦτο τοίνυν λέγων τε καὶ φρονῶν
 Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενον, συνιστᾷς
 ὅτι οἱ τὸ ἅγιον ἔχοντες Πνεῦμα αὐτὸν ἐκεῖνον ὁμολογουμένως
 ἔχουσι τὸν Θεὸν μένοντα πάντοτε μεθ' ἐαυτῶν, καθὼς πρὸς
 400 τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστὸς ἔφη · « Ἐάν ἀγαπᾷτέ με, τὰς
 ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσετε · καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα
 καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς
 τὸν αἰῶνα . » Ἰδοὺ οὖν ἐδιδάχθης ὅτι καὶ μένει καὶ κατοικεῖ
 εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας · τὸ γὰρ εἰπεῖν « ἵνα μένῃ μεθ'
 405 ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα » τὸ αἰδίως καὶ ἀτελευτήτως αὐτοῖς
 συνέσεσθαι καὶ εἶναι ἀχώριστον μετ' αὐτῶν ἐν τε τῷ νῦν
 καιρῷ, ἐν τε τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλοῖ. Ὅτι δὲ καὶ ἑώρων
 τὸ ἅγιον Πνεῦμα οἱ θεοὶ ἀπόστολοι καὶ ὅσοι τοῦτο λαβεῖν
 410 δὲ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὔτε

γινώσκει αὐτό, ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει . » Ἵνα δὲ γνῶς ὅτι καὶ τὸν Χριστὸν βλέπουσιν οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσοντες, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀκουσον λέγοντος · « Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με · ὁ 416 δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτὸν . »

Γνωστὸν τοιγαροῦν ἔστω πᾶσι χριστιανοῖς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀψευδὴς καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ἐστὶ καὶ τοῖς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐνδεικνυμένοις 420 ὁμολογουμένως ἐμφανίζεται, καθὼς εἶπεν αὐτός · αὐτό τε τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ δωρεῖται αὐτοῖς καὶ διὰ τοῦ ἁγίου πάλιν Πνεύματος αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ ἀχωρίστως μένουσι μετ' αὐτῶν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι ἀφ' ἑαυτῶν λαλοῦσιν οὐδέν · ὁ δὲ λέγων λαλεῖν αὐτοὺς τι ἀφ' ἑαυτῶν, 425 δυνατὸν εἶναι λέγει εἰδέναι καὶ ἄνθρωπον τὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄνθρώπους ὡσαύτως τὰ τοῦ Θεοῦ · εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ ψεύστας καὶ μυθολόγους πάντως τοὺς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φθεγγομένους ἀποκαλεῖ, ὡς μὴ ἐξ αὐτοῦ διδασκομένους, ἀλλὰ περὶ ὧν οὐκ εἶδον ἢ ἤκουσαν ἀπὸ οἰκείων 430 συλλογισμῶν ἐτέρους διδάσκοντας. Ἄλλὰ χρεὼν εἰδέναι ὅτι, εἰ συνάδοντα καὶ οὕτοι τοῖς προλαβοῦσι θεοφόροις πατράσι φθέγγονται, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι καὶ αὐτοὶ δηλονότι φθέγγονται καὶ οἱ αὐτοῖς ἀπιστοῦντες ἢ καὶ ἐνδιαβάλλοντες εἰς τὸν δι' αὐτῶν φθεγγόμενον ἁμαρτάνουσιν. 435

Ἐδιδάχθης τοίνυν, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός σου, εἰ θέλεις, ἐστὶ καὶ τὰ αἰώνια ἅπαντα ἀγαθὰ ἐν χερσὶ σου εἰσι. Σπεῦσον οὖν ἰδεῖν καὶ λαβεῖν καὶ ἐν σεαυτῷ κτήσασθαι τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ καὶ μὴ διὰ τοῦ οἰεσθαι ταῦτα ἔχειν ἀποστερηθῆσθαι πάντων αὐτῶν · κλαῦσον, 440 πρόσπεσον, ὥσπερ ποτὲ ὁ τυφλός, οὕτω καὶ νῦν καὶ σὺ καὶ εἰπέ · « Ἐλέησόν με, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ διάνοιξόν μου τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, ἵνα ἶδω τὸ φῶς τοῦ κόσμου, σὲ τὸν Θεόν, καὶ γενήσομαι υἱὸς ἡμέρας θείας καὶ γὰρ · καὶ μὴ ἄμοιρον, ὡς ἀνάξιον, τῆς σῆς θεότητος καταλείψῃς με, 445 ἀγαθέ. Ἐμφάνισόν μοι, Κύριε, σεαυτὸν, ἵνα γνῶσωμαι ὅτι ἡγάπησάς με, ὡς τὰς θείας τηρήσαντά σου, Δέσποτα,

- ἐντολάς. Πέμψον τὸν παράκλητον, οἰκτίρμον, καὶ ἐπ' ἐμοί, ἵνα αὐτός με διδάξῃ τὰ περὶ σοῦ καὶ τὰ σὰ ἀναγγείλῃ μοι,
- 450 Ὡς Θεὸς τοῦ παντός. Λάμψον ἐπ' ἐμοί τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, εὐσπλαγχνε, ἵνα ἴδω τὴν δόξαν τὴν σὴν, ἣν εἶχες πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι παρὰ τῷ σῷ Πατρί. Μεῖνον, ὡς εἶπας, καὶ ἐν ἐμοί, ἵνα καὶ γὼ μεῖναι ἐν σοὶ γένωμαι ἄξιος καὶ γνωστῶς εἰσέλθω τότε ἐν σοὶ καὶ γνωστῶς σε κτήσωμαι
- 455 ἐν ἐμοί. Μορφωθῆναι θέλησον, ἀόρατε, ἐν ἐμοί, ἵνα βλέπων τὸ ἀμήχανον κάλλος σου, τὴν εἰκόνα, ἐπουράνιε, φορέσω τὴν σὴν καὶ πάντα τὰ ὁρατὰ ἐπιλάθωμαι. Δός μοι τὴν δόξαν ἣν σοι δέδωκεν, εὐσπλαγχνε, ὁ Πατήρ, ἵνα ὁμοιός σοι ὡς πάντες οἱ δοῦλοί σου γένωμαι κατὰ χάριν θεὸς καὶ συνέσομαι
- 460 σοι διηνεκῶς νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀμήν. »
- Ναί, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, πίστευσον καὶ παῖσθητι ὅτι οὕτως ἐστὶ καὶ αὕτη ἡ πίστις ἡμῶν. Τοῦτο οὖν ἐστὶ, πίστευσον, ἀδελφέ, τὸ ἀναγεννηθῆναι καὶ ἀνακαινισθῆναι καὶ ζῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν. Ἡ οὐκ ἀκούεις τὸν μέγαν
- 465 Βασιλεῖον λέγοντα εἰς τὸν προτρεπτικὸν αὐτοῦ λόγον τῶν Φώτων · « Οὐκ ἐπιθυμεῖς σεαυτὸν ἰδεῖν, ἄνθρωπε, ἀπὸ γέροντος νέον γινόμενον · ; » καὶ τὸν Παῦλον · « Εἰ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις · τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά . » Ποῖα πάντα λέγει τοιγαροῦν ; Εἰπέ, σὺ,
- 470 εἰπέ. Μὴ ὁ οὐρανὸς ἐνηλλάγη ; Μὴ ἡ γῆ ; Ἀλλὰ ὁ ἥλιος, ἡ οἱ ἀστέρες, ἡ ἡ θάλασσα, ἡ τι τῶν βλεπομένων καινὸν καὶ πρόσφατον γέγονεν ; Ἀλλ' οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν · πρὸς ἡμᾶς γὰρ καὶ δι' ἡμᾶς τοῦτο εἴρηκε. Νεκροὶ γὰρ ὄντες, πρὸς ζωὴν ἀνιστάμεθα · φθαροί, καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μετα-
- 475 ποιοῦμεθα · θνητοί, καὶ εἰς ἀθανασίαν μεταβαλλόμεθα · γῆϊνοι, καὶ γινόμεθα ἐπουράνιοι · σαρκικοὶ ἐκ σαρκὸς τὴν γένεσιν ἔχοντες, καὶ πνευματικοὶ γινόμεθα, τῷ ἁγίῳ ἀναγεννώμενοι καὶ ἀναπλαττόμενοι Πνεύματι.

- Ταῦτα τοιγαροῦν ἡ ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις · εἰσὶν, ἀδελφοί ·
- 480 ταῦτα εἰς τοὺς ἀληθινούς πιστοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς καθ' ἑκάστην ἐπιτελοῦνται καὶ γίνονται, καὶ τούτων ἀπάντων μέτοχοι μερικῶς, ὡς πολλάκις εἶπομεν, ἐν σώματι ὄντες, γνωστῶς γίνονται · οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ὁλοτελῶς ταῦτα καὶ βεβαίως κληρονομήσαι ἐλπίζουσιν, ὅλοι δηλαδὴ ἐν ὅλοις

τοῖς νυνὶ μεταληφθεῖσι γινόμενοι ἀγαθοῖς. Εἰ γὰρ καὶ τὸν 485
Χριστὸν ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἐνδύεσθαι τε καὶ ὄραν καὶ αἰθεῖν
ὁρᾶσθαι παρ' αὐτοῦ ἀεὶ διδασκόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμῖν
αὐτὸν ἔχειν καὶ ἐν αὐτῷ πάλιν μένειν ἡμᾶς οἶδαμεν, ὥς
αὐτὸν μὲν εἶναι ἡμῶν ἐνοικον, ἡμᾶς δὲ πάλιν ἐνοίκους
αὐτοῦ, οἰκίαν γινόμενον δηλονότι ἡμῖν καθὰ καὶ ἡμεῖς πάλιν 490
οἰκία γινόμεθα αὐτῷ, εἴτα καὶ υἱοὶ μὲν ἡμεῖς αὐτοῦ, αὐτὸς
δὲ πατὴρ ἡμῶν γίνεται, καὶ φῶς ἐκεῖνος ἐν σκότει λάμπον^a
ἐστίν, αὐτὸν δὲ βλέπειν ἡμεῖς λέγομεν κατὰ τὸ « ὁ λαὸς ὁ
καθηήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα », ἐὰν οὖν ταῦτα
πάντα καὶ τὰ λοιπὰ, ὥς δεδήλωται, ὅσα δηλονότι αἱ θεῖαι 495
Γραφαὶ γίνεσθαι ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ τῆς παρουσίας
ζωῆς ἐκδιδάσκουσι, μηδὲν γίνεσθαι λέγωμεν εἰς ἡμᾶς,
ἢ γίνεσθαι μὲν, μυστικῶς δὲ καὶ ἀνεπαισθήτως, μηδὲν πρὸς
ταῦτα γινωσκόντων ἡμῶν, τί νεκρῶν διαφέρομεν ;

Μὴ δὴ τῇ ἀπιστίᾳ οὕτως ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, εἰς βυθὸν 500
ἀπωλείας κατέρχεσθε · ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν αἰσθησιν
τῶν τοιούτων λαβεῖν οὐκ ἠλπίσατε καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν
ῥητήσασθε, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος πληροφορήθητε, πρῶτον
ἀληθῆ ταῦτα πιστεύσαντες εἶναι καὶ συνάδοντα ταῖς θεαῖς
Γραφαῖς, πάσας αὐτὰς δηλονότι διεξερχόμενοι, ὅτι ἐντεῦθεν 505
ἤδη γνωστῶς ἡ σφραγὶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν τοῖς
πιστοῖς δίδεται. Καὶ πιστεύσαντες οὕτω διώκετε ἵνα
καταλάβητε , οὕτω πυκτεύσατε ὥς οὐκ ἀέρα δέροντες
καὶ πρὸς τούτοις « αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν · κρούετε
καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν » , εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τῷ 510
μέλλοντι. Τέως διδάσκεσθε, τέως μετανοεῖτε, ὑποτάσσεσθε,
νηστεύετε, κλαίετε, εὐχεσθε · καὶ οὕτω διὰ τούτων καὶ τῶν
τοιούτων τρέχετε, πυκτεύετε, διώκετε, ζητεῖτε, κρούετε,
αἰτεῖσθε, πρὸς μηδὲν ἕτερον ἀπονεύοντες, ἕως καταλάβητε,
ἕως δράξῃσθε, ἕως λάβητε, ἕως ὑμῖν ἀνοιγῇ καὶ εἰσέλθῃτε, 515
ἕως ἔνδον τοῦ νυμφῶνος τὸν νυμφίον θεάσῃσθε, ἕως ἀκού-
σῃτε · « Εὐ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω », ἕως υἱοὶ φωτὸς καὶ υἱοὶ
ἡμέρας γέννησθε. Ἀλλὰ γὰρ μὴ πρὸ τοῦ ταῦτα καὶ ἰδεῖν
καὶ λαβεῖν καὶ παθεῖν φρεναπατοῦντες ὑμᾶς ἑαυτοὺς καὶ 520
παραλογιζόμενοι εἶναι τι δοκεῖτε μηδὲν ὄντες , καὶ ὥς

ἀναπεπτωκότες τῇ συνειδήσει πνευματικούς ἑαυτοὺς εἶναι
 πρὸ τοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λαβεῖν οἴεσθε, καὶ διὰ τοῦτο
 εἰς τὸ ἀναδέχεσθαι λογισμοὺς ἄλλοτρίους ἀσυνέτως ἐπείγεσθε
 525 καὶ εἰς ἡγουμενείας καὶ ἀρχὰς ἐπιβαίνετε καὶ ἱερωσύνης
 ἀφόδως κατατολιμάτε καὶ πρὸς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς
 τοῦ ποιμαίνειν τὸν τοῦ Κυρίου λαὸν ἑαυτοὺς ὑμᾶς διὰ μυρίων
 μεθόδων ἀναιδῶς ἐπιδίδοτε. Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ,
 ἑαυτοῖς, τὰ ἄνω φρονούντες, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω
 530 ἐπιποθοῦντες, μηδενὸς τῶν ἐπιγείων, πρὸ τοῦ λαβεῖν ἐκεῖνα,
 φροντίζοντες.

Ναί, καταφρονήσωμεν πάντων τῶν ὀρωμένων, ἀξιῶ τὴν
 ἀγάπην ὑμῶν ὅπως ἀποσεισώμεθα τὰ ἀνθρώπινα πάντα, ἀπαντα
 τὰ ἐμπαθῆ καὶ βλαβερὰ βδελυζώμεθα, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα
 535 καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις
 σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ
 ζωοποιῷ Πνεύματι, τῷ ἐνὶ τρισαγίῳ φωτί, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἰμῆν.

ΛΟΓΟΣ Δ'

Περὶ ἀπαθείας καὶ ἐναρέτου ζωῆς. Καὶ ὅπως χρή τὸ οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καὶ περὶ συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα καὶ ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καὶ πρὸς τοῦτοις περὶ πνευματικῆς ἰατρείας καὶ ὅπως χρή θεραπεύειν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.

Πολλοῖς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλάκις προσομιλήσας καὶ τινων συζητήσεων ἀναμεταξὺ κινήθεισῶν, περὶ ἐμπαθείας, φημί, καὶ ἀπαθείας, λεγόντων ἀκήκοα σχεδὸν ἀπάντων, οὐ μόνον τῶν ἀτελῶν εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι τελείων εἰς ἀρετὴν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν φήμην μεγάλην ἐχόντων κατὰ τὸν κόσμον, ὥς οὐκ ἐνδέχεται ἄνθρωπον εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀπαθείας ἐλθεῖν, ὥσθ' ὁμιλῆσαι καὶ συνεστιαθῆναι γυναιξὶ καὶ μηδεμίαν βλάβην ὑποστῆναι, μήτε τινὰ κίνησιν ἢ μολυσμὸν ἐν τῷ λεληθότι παθεῖν. Τούτων αὐτήκοος ἐγὼ γεγονώς, μεγάλης ἐπληρώθην τῆς ἀθυμίας καὶ θρηνεῖν ὑπὲρ τῶν ταῦτα λεγόντων καὶ κλαίειν ἐκ πολλῆς συμπαθείας βιάζομαι, ἀκριβῶς εἰδὼς ὧν μὴ ἄλλως ταῦτα λέγειν αὐτοὺς εἰ μὴ ἐκ πολλῆς ἀγνοίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ μὴ γὰρ ἐστερημένοι τῆς ὄντως ἀπαθείας ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ἐκαλύπτοντο καὶ δοῦλοι τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς θελημάτων ἐτύγχανον, οὐκ ἂν τὴν ζωοποιὸν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ νέκρωσιν, ἣν τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ χαρίζεται, ἡγνόουν καὶ ἡπίστουν περὶ αὐτῆς.

Πῶς γὰρ καὶ πιστεύουσιν οἱ τοιοῦτοί ποτε νεκροὺς εἶναι καὶ γίνεσθαι τῷ κόσμῳ τινὰς καὶ μόνην ζῶντας ζωὴν τὴν ἐν Πνεύματι, οἵτινες διὰ βίου παντὸς σπουδὴν ἔθεντο ἐν ὑποκρίσει πάντα ποιεῖν, ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι καὶ

θεοφιλεῖς παρ' αὐτῶν ὀνομάζονται ; Ὡς γὰρ ἐν πάθει
 25 οἶονται κατορθοῦν τὴν ἀπάθειαν, ὅπως ἁμαρτία ὄντες τε καὶ
 γερόμενοι, καὶ ὡς μόνους τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπαινοὺς
 ἀρκεῖν εἰς ἀρετὴν καὶ ἀγιότητα πείθουσιν ἑαυτούς, οὕτω
 καὶ τὴν ἀπάθειαν ἀπαρνούμενοι, ἅγιοι εἶναι καὶ λέγεσθαι
 30 τὴν ἀγιωσύνην κτησάμενοι. Τὸν γὰρ μὴ ἐπαινούμενον
 ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε παρὰ τῶν πολλῶν οὐδενὸς λόγου
 ἄξιον εἶναι κρίνουσιν, ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκὸς, ὅτι κρείσσων
 εἰς γινώσκων Θεὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ γινωσκόμενος ὑπὲρ
 μυριάδας ἀπίστων τῶν μὴ εἰδόντων Θεόν, κὰν παρὰ παντός
 35 τοῦ κόσμου ἐπαινῶνται καὶ μακαρίζονται, ὥσπερ καὶ εἰς
 βλέπων ὑπὲρ ἅπειρα πλήθη ἀμδλυωπούντων. "Ὅτι γὰρ ἐν
 τινὰ τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνιζομένων εἰς τοιαύτην ἐλευθερίαν
 ἔλθειν καὶ τὸν ἅπαξ μέτοχον τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος γερόμενον
 εἰς ἀπάθειαν ψυχῆς καὶ σώματος καταντῆσαι, ὥστε, μὴ
 40 μόνον μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα καὶ αὐταῖς ὁμιλοῦντα,
 ἀνενόχλητον αὐτὸν καὶ ἀπαθῆ διαμένειν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσαις
 στρεφόμενον πόλεσι, τραγωδούντων τε καὶ κιθαρωδούντων
 ἀκούοντα καὶ ὁρῶντα γελῶντας καὶ ὀρχουμένους καὶ παίζον-
 τας, μὴδὲν παραβλάπτειν, πᾶσα μὲν συγγραφὴ μαρτυρεῖ,
 45 πᾶσα δὲ ἱστορία, καὶ τῶν ἁγίων αἱ πράξεις τοιαύτας τὰς
 μαρτυρίας ἡμῖν διαγράφουσι, καὶ τούτου ἕνεκεν πᾶσα
 πράξις ἐναγώνιος καὶ πᾶσα κακοπάθεια παρὰ τῶν εὐσεβοῦν-
 των ἐπιτελεῖται.

Ὁ γὰρ τῶν κατὰ Θεὸν ἀγωνιζομένων σκοπὸς τοιοῦτός
 50 ἐστὶ, πρῶτον μὲν ἐκφυγεῖν κόσμον ἅπαντα καὶ τὰ ἐν τῷ
 κόσμῳ. Κόσμον δὲ λέγω τὴν παρούσαν ζωὴν, ἥγουν τὸν
 αἰῶνα τοῦτον τὸν πρόσκαιρον, τὰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ περὶ
 ἡμᾶς πάντα ἅπερ καταλιμπάνειν ἡμᾶς ὁ Λόγος διακελεύεται,
 ἀφ' ὧν καὶ φεύγειν ἐκ παντός χρή, οἷον ἀπὸ πατρὸς καὶ
 55 μητρὸς, ἀδελφῶν τε καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, ἔτι δὲ ἀπὸ
 κτημάτων καὶ χρημάτων καὶ περιουσίας καὶ πλούτου παντός,
 οὐχ ὡς ἀπηγορευμένων ὄντων αὐτῶν ἢ καὶ ἐπιβλαβῶν,
 ἀλλ' ὡς μὴ δυναμένων ἡμῶν, ἐν μέσῳ αὐτῶν στρεφομένων,
 τῆς αὐτῶν προσπαθείας ἀπαλλαγῆναι. ὁ γὰρ ἤδη ταῖς
 60 ἡδοναῖς συγκραθεῖς, εἰ μὴ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκφύγοι καὶ

μακρὰν γένηται ἀπ' αὐτῶν, οὐκ ἂν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ἐλευθερωθήσεται. Μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι γυμνὸς πάντων τῶν προσόντων, τότε καὶ αὐτὴν ἑαυτοῦ ὀφείλει, εἰ σπουδαῖός ἐστιν, ἀπαρνήσασθαι τὴν ψυχὴν ὅπερ καὶ κατορθοῦται ἐν τῇ τοῦ οἰκείου ἀπονεκρώσει θελήματος, οὐ λέγω μόνου τοῦ ἔξωθεν, οἷον μὴ φαγεῖν, μὴ πιεῖν, μὴ προπετῶς τι διαπράξασθαι, μὴ ὑπνώσαι, μὴ τι τῶν δοκούντων εἶναι καλῶν ἀνευ ἐπιταγῆς ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔσωθεν, φημί, τῆς καρδίας κινήματος, οἷον μὴ βλέψαι ἐμπαθῶς, μὴ ὡσαύτως ἀσπᾶσθαι, μὴ μέμψασθαι ἀφανῶς, μὴ κατακρίναί τινα, μὴ ἐπιχαρῆναι πτώσει τινός, μὴ ὀργισθῆναι κατὰ διάνοιαν, μὴ φθονῆσαι κακῶς, μὴ ζηλῶσαι ἐν πονηρίᾳ.

85

70

Πῶς πάντα τὰ τῆς εὐσεβείας ἀπαριθμήσομαι ἰδιώματα, ἵνα καὶ δείξω σοι ἀκριβῶς τῶν χριστιανῶν τὴν ἀκρίθειαν ; Πλὴν ἔτι τὰ τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως μάνθανε, τοῦ μὴ κρῦβναι λογισμὸν μηδὲ τὸν τυχόντα ποτέ, μὴ παρελθεῖν δακρύων χωρὶς ἡμέραν μίαν τὸ κατὰ δύναμιν, μὴ τρίψαι τὴν ὄψιν κατὰ τὴν συνήθειαν ὕδατι, μὴ τῆς κόμης κοσμηῆσαι τὰς τρίχας ἢ καὶ τοῦ πώγωνος, μὴ λῦσαι τὴν ζώνην εἰς ὕπνον τρεπόμενος, ἵνα μὴ χαυνωθείς ὑπνώσῃ πλέον τοῦ δέοντος, μὴ βάλλαι χεῖρα εἰσω καὶ κνῆσαι μέλος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ φυλάσσεσθαι ἀπὸ ἐτέρας ἀφῆς, μὴ ἐνατενίσαι ἀπλῶς μηδὲ εἰς γηράσαντος ὄψιν — ὁ γὰρ μεσάζων τοῖς κακοῖς πανταχοῦ πάρεστι —, μὴ ἐννεῦσαι τι κατὰ ἐτέρου τινός, μὴ λαλῆσαι μηθὲν ὃ μὴ συμφέρει καὶ μὴ σιωπῆσαι ὃ λαληθῆναι ἄξιον, μὴ καταλείψαι τὸν συνήθη κανόνα μέχρι θανάτου ποτέ, μὴ κτήσασθαι μετὰ τινος μερικὴν φιλίαν, εἰ καὶ ἀγίου δοκεῖ ἔχειν ὑπόληψιν, μὴ ἐν μέρει ἢ καθόλου καλλωπισμῶν φροντίσαι ἐνδύματος ἢ ὑποδήματος, εἰ μὴ μόνην τὴν χρεῖαν σεμνὴν ὁμοῦ καὶ εὐσχήμονα, μὴ ἐνηδόνως τινὸς γεύσασθαι μηδὲ φαγεῖν ὃ τῇ ψυχῇ διὰ τῆς ὁράσεως ἥρεσεν. Ἐν τούτοις γὰρ πᾶσι καὶ ἐν πλείοσιν ἄλλοις ὁ ἀγωνιζόμενος ἐγκρατεύεται καὶ διὰ τούτων πάντων, εἰ χαύνως καὶ ῥαθυμίᾳ πορεύεται, τὸ οἰκεῖον καθ' ὥραν ἐκπληροῖ θέλημα, εἰ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀποταξάμενος μακαρίζεται. Τῶν γὰρ ἔξωθέν τις καὶ βλεπομένων τοῖς πᾶσιν ἐγκρατευόμενος παρὰ τῶν μὴ καλῶς εἰδόντων ὁρᾷν

80

85

90

95

- ὡς ἐργάτης ἀνακηρύττεται, τὰ δὲ κρύφια τῆς καρδίας
 θελήματα ἐκπληρῶν, ὡς ἀκάθαρτος παρὰ Θεῷ μισεῖται
 100 καὶ ἀποστρέφεται· κὰν εἰ χίλια ἔτη οὕτω ποιῇ ἀγωνιζόμε-
 νος, οὐδεμίαν εὐρήσει ἐκ τῶν ἐξωθεν μόνων ἀγώνων ὠφέλειαν.
- Ὁ δὲ εἰς πάντα ἐγκρατευόμενος καὶ τὴν ψυχὴν προ-
 παιδεύων ἀτάκτως μὴ περιφέρεσθαι μηδὲ ποιεῖν ἐν μηδενὶ
 ὧν ὁ Θεὸς ἀπαρέσκειται τὸ ἐκυτῆς θέλημα, ἀλλ' ὅλην, ὥστερ
 105 ἐπὶ κάλου τινὸς ἀεροβατοῦσαν, τοῖς τοῦ Θεοῦ ὁδεύειν θερμῶς
 ἀναγκάζων προστάγμασιν, οὗτος ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ἐν αὐτοῖς
 αὐτὸν εὐρήσει κεκρυμμένον τοῖς θείοις αὐτοῦ ἐντάλμασιν.
- Ὡς καὶ ἐντυχὼν, πάσης ἄλλης ἐργασίας ἐπιλαθόμενος
 ἐκπλαγῆσται καὶ προσπεσὼν αὐτὸν καὶ μόνον ὁρᾷ ἀγαπήσει.
 110 Οὕ καὶ κρυδέντος ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀπορήσας οὗτος,
 πάλιν τὴν ὁδὸν ἄνωθεν ἀπαρξάμενος, τρέχει σφοδρότερον,
 ἐντονώτερον, ἀσφαλέστερον· ὁρᾷ κάτω, περιπατεῖ σύννοος,
 τῇ μνήμῃ φλέγεται, τῷ πόθῳ καίεται, τῇ ἐλπίδι τοῦ πάλιν
 ἐκεῖνον ἰδεῖν ἀνάπτεται· καί, ὅταν πολλὰ δραμῶν κατάκοπος
 115 γένηται καὶ φθάσαι μὴ δυνήθῃ, ἀλλὰ καὶ παντελῶς καταπέσῃ,
 δραμεῖν μὴ δυνάμενος, τηνικαῦτα βλέπει τὸν διωκόμενον
 καὶ τὸν φεύγοντα φθάνει καὶ κρατεῖ τὸν ποθοῦμενον καὶ
 γίνεται ὅλος ἐξω τοῦ κόσμου καὶ αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου
 ἐπιλανθάνεται, συνάπτεται τοῖς ἀγγέλοις, τῷ φωτὶ ἀναμί-
 120 γνυται, ἀπογεύεται τῆς ζωῆς, τῇ ἀθανασίᾳ συμπλέκεται,
 ἐν ἀπολαύσει γίνεται τῆς τρυφῆς, εἰς τρίτον ἀνέρχεται
 οὐρανόν, ἀρπάζεται εἰς παράδεισον, ἀκούει ἄρρητα ῥήματα,
 εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσέρχεται, εἰς τὸν παστὸν παραγίνεται,
 τὸν νυμφίον ὁρᾷ, τοῦ πνευματικοῦ γάμου ἐν μετοχῇ γίνεται,
 125 τοῦ μυστικοῦ κρατῆρος ἐμπίπλεται, τοῦ μόσχου τοῦ
 σιτευτοῦ, τοῦ ἄρτου τοῦ ζωηροῦ, τοῦ πόματος τῆς ζωῆς,
 τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, τοῦ μάννα τοῦ νοητοῦ, πάντων τῶν
 ἀγαθῶν ἐκεῖνων ἐν ἀπολαύσει γίνεται, εἰς ἃ οὐδὲ τῶν ἀγγέλων
 αἱ δυνάμεις ἀδεῶς ἐνατενίσαι τολμῶσιν.
- 130 Οὕτως ἔχων Πυροῦται τῷ πνεύματι καὶ πῦρ ὅλος γίνεται
 τῇ ψυχῇ, μεταδιδούς καὶ τῷ σώματι τῆς οἰκείας λαμπρότητος,
 δίκην τοῦ ὁρωμένου πυρὸς τὴν οἰκείαν τῷ σιδήρῳ φύσιν
 μεταδιδούσας, καὶ γίνεται ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ὅπερ γέγονε
 τῇ ψυχῇ ὁ Θεός· καθά φησιν ἡ θεολόγος φωνή· οὔτε γὰρ

ψυχῇ ζῆν δύναται, μὴ φωτιζομένη παρὰ τοῦ κτίσαντος, 135
οὔτε σῶμα, μὴ παρὰ τῆς ψυχῆς δυναμούμενον. Σκόπει
ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Σῶμα, ψυχὴ καὶ Θεός,
τὰ τρία ταῦτα. Θεὸς ἀναρχος, ἀτελεύτητος, ἀπρόσιτος,
ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, ἄρρητος, ἀναφής, ἀψηλάφητος,
ἀπαθής, ἀνεκδιήγητος, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανείς 140
ἡμῖν ἐν σαρκὶ δι' Υἱοῦ καὶ γνωρισθεὶς διὰ τοῦ παναγίου
αὐτοῦ Πνεύματος, ὡς πιστεύομεν, ἴσος ἡμῖν κατὰ πάντα
χωρὶς ἁμαρτίας, ψυχῇ νοεῖν μίγνυται διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν,
ὡς ποῦ τις ἔφη, ἵνα καὶ τὸ πνεῦμα σώσῃ καὶ τὴν σάρκα
ἀθανάτισῃ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπαγγέλλεται λέγων· « Ἐνοικήσω 145
ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. Καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ
ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτοῖς ποιησόμεθα », δηλαδὴ
τοῖς πιστεύουσι καὶ τὴν πίστιν ἐκ τῶν προειρημένων ἔργων
ἐνδεικνυμένοις. Ἀλλὰ πρόσεχε. Θεοῦ κατὰ τὰς ἀψευδεῖς
ἐπαγγελίας ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ 150
καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐλλάμψεων τοῦ παναγίου Πνεύμα-
τος ἐμπεριπατοῦντος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀχωρίστους
εἶναι τοῦ Θεοῦ τὰς ἀξίας τῶν τοιούτων ψυχὰς ὁμολογου-
μένως πιστεύομεν. Τῶν δὲ ψυχῶν πάλιν δι'κνουμένων ἐν
ὅλῳ τῷ σώματι καὶ μηδενὶ μέρει ἀπολιμπανομένων, ἀνάγκη 155
πάντως καὶ αὐτὴν τὴν σάρκα, ἀχώριστον οὖσαν τῆς ψυχῆς,
μᾶλλον δὲ μὴδὲ ζῆν χωρὶς αὐτῆς δυναμένην, ὅλην ὄγεσθαι
τῆς ψυχῆς τῷ θελήματι· καὶ ὡς οὐκ ἔστι σῶμα ζῆν ἀνευ
ψυχῆς, οὕτως οὐδὲ θέλημα ἐνὶ τῷ σώματι ἔχει τότε παρεκτὸς
τῆς ψυχῆς.

160

Ἀποδέδεικται τοίνυν ὅτι, ὥσπερ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ
ἀγίῳ Πνεύματι εἰς Θεὸς ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαίρετως προσ-
κυνεῖται, οὕτω πάλιν ἐν Θεῷ καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἀδιαίρετως
καὶ ἀσυγχύτως θεὸς κατὰ χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, μήτε
τοῦ σώματος εἰς ψυχὴν μεταβαλλόμενου, μήτε τῆς ψυχῆς 165
εἰς θεότητα μεταποιουμένης, μήτε τοῦ Θεοῦ τῇ ψυχῇ
συγχεομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς σάρκα μεταπηγνυμένης,
ἀλλὰ μένων ὁ Θεὸς καθὼς Θεός ἐστι καὶ ἡ ψυχὴ καθὼς ἔχει
φύσεως καὶ τὸ σῶμα, καθὼς ἐπλάσθη, πηλός. Ὁ παραδόξως
συνδήσας αὐτὰ καὶ τὸ νοερόν τε καὶ αἰθλον τῷ πηλῷ συγ- 170
κεράσας, αὐτὸς ἀμφοτέροις τούτοις ἀσυγχύτως ἐνοῦται καὶ γὰρ

κατ' εικόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐκείνου, ὡς ὁ Λόγος ἀπέδειξε, γίνομαι. Ἀλλὰ πάλιν, εἰ δοκεῖ, τὸν λόγον ἐπαναλάβωμεν ὑφ' ἡδονῆς γὰρ κινούμενος καὶ χαρᾶς, ἔτι τοῖς εἰρημένους
 175 προσμένειν βούλομαι, ἵνα καὶ τὸν νοῦν τῶν τοιούτων ἐκδηλότερον ἀνατάξωμαι. Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς Θεὸς ὃν σεβόμεθα. Θεός, ψυχὴ καὶ σῶμα, ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος καὶ θεὸς εἶναι καταξιούμενος.

Τί οὖν μοι ταῦτα καὶ πρὸς τί λεπτότερον εἴρηται καὶ διὰ
 180 τί μακρὸν τὸν λόγον ἐξέτεινα, ἢ ἵνα αἰσχυνθῶσι, μᾶλλον δὲ οἱ τὸ κατ' εἰκόνα μὴ ἔχοντες ἑαυτοὺς ἐπιγνώσωνται καὶ οἱ κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἑαυτοὺς ἀποκλαύσωνται καὶ τίνων ἐστέρηνται γνώσωσι καὶ ὑφ' ὧν κατέχονται τῇ ἀκροάσει τοῦ λόγου διακρίνωσι καὶ οἷον αὐτοὺς σκότος
 185 κατακαλύπτει νοήσωσι καὶ Θεὸν διδάσκειν τρομάσωσι, μᾶλλον δέ, ἵνα συγκαταβατικώτερον εἴπω, τοῖς τὴν χάριν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα διδασκομένοις δι' αὐτῆς καὶ πάντα ἰσχύουσιν ἐν αὐτῇ ἀντιλέγειν φρίξωσι καὶ παύσωνται λέγειν μὴ εἶναι δυνατόν τινα τῶν κατὰ Θεὸν
 190 ζώντων, ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενον καὶ μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα ἢ αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀμόλυντον νοητῶς τε καὶ αἰσθητῶς διαμένειν; Θεὸς ἀπαθὴς ἐστὶ, μὴ προσπάσχων τοῖς ὀρωμένοις. Καὶ οἶδα πάλιν ὅτι οἱ μὴ ὁρᾶν ἰσχύοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς μηδὲ τοῖς αἰσθητηρίοις αὐτῆς
 195 αἰσθανόμενοι, τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν μὴ νοήσαντες, οὕτω πως ἀνταποκριθήσονται· «Ὅτι μὲν ὁ Θεός, φησὶν, ἀπαθὴς ἐστίν, οἶδαμεν· ἀλλ' οὐ περὶ Θεοῦ, περὶ δὲ ἀνθρώπου πάντως ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν.»

Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος διὰ τοῦτο προλαβὼν τὰ τούτων
 200 ἐνέφραξε στόματα, θεὸν εἰπὼν καὶ τὸν ἄνθρωπον κατὰ χάριν γινόμενον, ἡγουν τῇ δωρεᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὡς περ γὰρ οὐκ ἐνὶ τὸν ἥλιον ἐν βορβόρῳ λάμποντα μολυνθῆναι τὰς ἀκτῖνάς ποτε, οὕτως οὐδὲ τοῦ Θεοῦ φοροῦντος κεχαριτωμένου ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν ἢ τὴν διάνοιαν μολυνθῆναι ἐνδέχεται, κἂν ἐν βορβόρῳ σωμάτων, εἰπεῖν,
 205 ἀνθρωπίνων ἐγκυλινδεῖσθαι τύχοι τὸ καθαρώτατον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ τοῖς θεοσεβέσιν ἀνοίκειον· οὐ μόνον δέ, ἀλλ' οὐδέ, εἰ μετὰ μυρίων ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μεμιασμένων

καθειρχήσεται καὶ γυμνὸς τῷ σώματι γυμνοῖς αὐτοῖς
 ἐνωθήσεται, τὴν πίστιν παραβλαβήσεται ἢ τοῦ ἰδίου δεσπότητος 210
 χωρισθῆσεται καὶ τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐπιλησθήσεται. Πολλὰ
 γὰρ ἐπὶ μαρτύρων καὶ ἁγίων τοιαῦτα ἐγένοντο, ὡς ἐν τῷ
 Χρυσάνθῳ μάρτυρι καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἁγίων, καὶ
 ὁμῶς οὐδὲν ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης τοῦ διαδόλου ἐκείνοι
 παρεβλάβησαν, τὸν Θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦντα καὶ 215
 μένοντα.

Ὁ γὰρ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἢ τηρήσας ἑαυτῷ
 ἄνωθεν ἢ ἀνακαλεσάμενος καὶ ἀπολαβὼν, καὶ τὸ βλέπειν
 κατὰ φύσιν ἀπέλαθεν. Τοιγαρὺν καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχη-
 μόνως ὁ τοιοῦτος περιπατεῖ, βλέπει τὰ πράγματα πάντα 220
 καθὼς ἔχουσι φύσεως· οὐ τὰς χροιάς θαυμάζει καὶ τὰς
 στιλπνότητας, ἀλλὰ τὴν τούτων οὐσίαν τε καὶ ποιότητα
 καθορῶν, μένει ἀσάλευτος, μόνοις τοῖς ἐστῶσι προσέχων
 καὶ μένουσι. Ὁρᾷ τὸν χρυσὸν καὶ οὐ τῇ λαμπρότητι τούτου
 προσέχει, ἀλλὰ κατανοεῖ τὴν ὕλην ὅτι ἀπὸ τῆς γῆς καὶ χοῦς 225
 ἢ λίθος ἐστί, μηδέποτε εἰς ἕτερόν τι μεταβληθῆναι δυνάμενος.
 Βλέπει τὸν ἄργυρον, τὸν μαργαρίτην, τοὺς λίθους ἅπαντας
 τοὺς τιμίους καὶ οὐ ταῖς εὐχροαῖς τὴν αἴσθησιν κλέπτεται,
 ἀλλὰ λίθους ἅπαντας ὡς ἓνα τῶν ἀπάντων λίθων ὁρᾷ καὶ
 πηλὸν ἅμα ταῦτα λογίζεται. Ὁρᾷ ἱμάτια πολυτελῆ καὶ οὐ 230
 θαυμάζει τὴν ποικιλίαν, ἀλλ' ὅτι σκωλήκων κόπρος εἰσὶν
 ἐννοεῖ, καὶ τοὺς τερπομένους εἰς αὐτὰ καὶ περιποιουμένους
 ταῦτα ὡς τίμια ἔλεεῖ. Ὁρᾷ τινὰ δοξαζόμενον, ἐπὶ θρόνου
 καθήμενον, ὑπὸ λαοῦ πολλοῦ κατὰ τὰς ὁδοὺς πομπευόμενον
 ἢ καὶ φυσώμενον, καὶ ὡς ὄναρ βλέπων οὕτω διάκειται, 235
 γελῶν καὶ θαυμάζων τῶν ἀνθρώπων τὴν ἄγνοιαν. Βλέπει τὸν
 κόσμον καὶ ἐν μέσῳ πόλεως ὑπάρχει καὶ βαδίζει μεγάλης —
 μάρτυς ὁ ταῦτα ἐν ἡμῖν ἐνεργῶν Κύριος —, ὡς μόνος ὢν ἐν
 ὅλῳ τῷ κόσμῳ· καὶ ὡς ἐν ἐρήμῳ διάγων ἀνθρώποις ἀδάτῳ
 καὶ ὡς μηδὲν μετὰ τινος ἔχων ἢ γνωρίζων τινὰ τῶν ἐπὶ γῆς 240
 ἀνθρώπων, οὕτω διάκειται.

Ὁ τοιοῦτος καὶ γυναῖκα τοίνυν ὁρῶν κάλλος ἔχουσαν
 σώματος, οὐ τῆς ὄψεως ὁρᾷ τὴν ἐπανθοῦσαν εὐπρέπειαν,
 ἀλλ' ὡς σαπρίαν ἢ βόρβορον καὶ ὡς ἤδη θανοῦσαν καὶ
 γεγонуῖαν ὅλην ὅπερ καὶ γίνεται, οὕτω ταύτην ὁρᾷ· ἥς οὐκ 245

ἂν ποτε τὸ ἐξωθεν ἄνθος ὁ νοῦς περιβλέψῃ, ἀλλὰ τὴν ἐνδοθεν
 ὑπάρχουσαν ὑλώδη φθοράν, ἐξ ἧς τὸ ὅλον σῶμα συνίσταται.
 Τί γὰρ καὶ ἄλλο ἐστὶ σῶμα ἢ διαμασηθείσης τροφῆς χυλός ;
 Εἰ δὲ καὶ τὸ ἐξωθεν κάλλος καταμαθεῖν ἐβελήσειεν, οἶδεν
 250 ἐκ τῶν κτισμάτων ἀναλόγως θαυμάζειν τὸν γενεσιουργόν ,
 οὐχὶ δὲ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ὅτι
 γὰρ ἀπὸ τοῦ μεγέθους καὶ ἀπὸ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων
 ἐπιγινώσκει τὸν δημιουργόν καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου θεωρίαν
 ὁ νοῦς ἀνάγεται καὶ τὴν ψυχὴν ἀνάπτει πρὸς τὴν τοῦ ποιητοῦ
 255 κατανόησιν, δι' ἧς ἄρα καὶ πρὸς θεῖον κινεῖται πόθον ὁμοῦ
 καὶ δάκρυα καὶ ὅλως ἐξω τῶν ὁρωμένων γίνεταί καὶ ἀπὸ
 τῶν κτισμάτων ἀποχωρίζεται.

Καθάπερ γὰρ τὸ φῶς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν πανταχοῦ
 παρ' ἡμῶν πέμπεται καί, τὰ προκείμενα πάντα τῇ ὀπτικῇ
 260 δυνάμει περιερχόμενον, τὸ σύνολον ἐξ αὐτῶν οὐ μολύνεται, κἂν
 ᾧσι λίαν δυσειδῇ τὰ ὁρώμενα, ἀλλὰ πάλιν ἀμόλυντον αὐτὸ πρὸς
 ἕτερα περιφέρομεν, οὕτω καὶ ἡ τῶν ἀγίων διάνοια, κἂν εἰς
 βορβορώδη πάθη καὶ αἰσχροὶ παρακύψειεν, οὐ μολύνεται.
 Γυμνὸς γὰρ ὑπάρχει ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ πάσης ἐπιθυμίας
 265 ἐμπαθοῦς ἀλλότριος. Εἰ γὰρ καὶ εἰς τὴν τῶν τοιούτων
 θεωρίαν εἰσελθεῖν ποτε βουληθεῖν, οὐ δι' ἕτερόν τι τοῦτο
 ποιεῖ, ἀλλ' ἡ ἵνα σκοπήσῃ καὶ καταμάθῃ τῶν παθῶν τὰς
 ἐμπαθεῖς κινήσεις καὶ ἐνεργείας καὶ πόθεν λαμβάνουσι τὰς
 αἰτίας καὶ διὰ ποίων φαρμάκων πάλιν ἐξαφανίζονται, καθὰ
 270 καὶ ἱατροὺς ποιοῦντας ἀκούομεν καὶ περὶ τῶν παλαιῶν
 ἀκηκόαμεν. Ἀνέτεμον γὰρ τοὺς νεκρούς, ἵνα τὴν θέσιν
 κατανοήσωσι τοῦ σώματος, ὅπως ἐξ ἐκείνων γινώσκοντες
 ᾧσι τῶν ζώντων ἀνθρώπων τὰ ἐνδοθεν καὶ ἱατρεύειν ἐν
 ἄλλοις ἐπιχειρῶσι τὰ μὴ ὁρώμενα πάθη. Τοιούτον τι πάντως
 275 ἐργάζεται καὶ ὁ πνευματικὸς ἱατρός ὁ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη
 ἐμπείρως ἱατρεύειν βουλόμενος ἵνα δέ σοι τὴν ἐντεχνον
 αὐτοῦ ἱατρειάν τῷ λόγῳ καθυποδείξω, πραγματικὴν ποιήσο-
 μαι τὴν διήγησιν.

Ἐρχεται τις πρὸς τὸν πνευματικὸν ἱατρὸν ἄρρωστος,
 280 κεκαρωμένος τῷ πάθει, τεταραγμένος ὅλος τὸν νοῦν, ἀντὶ
 ἱατρείας τὰ βλάπτοντα ἐπιζητῶν, τὰ τὸ πάθος δηλονότι
 αὐξάνοντα καὶ τὸν θάνατον ἐν ἀκαρεὶ ἐπισπώμενα. Βλέπει

τοῦτον ὁ φιλόανθρωπος καὶ συμπαθὴς ἰατρός, κατανοεῖ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀσθένειαν, τοῦ πάθους τὴν φλεγμονήν, τὸν ὄγκον, ὁρᾷ τὸν νοσοῦντα ὅλον τοῦ θανάτου γινόμενον. Τοῦ 285 τοιοῦτου δὲ ἄρά τις ἐρασθήσεται, ἵνα πάλιν τῶν ἀναισθητῶν λόγων ἐκείνων ἀναμνησθῶ ; Οἶμαι, οὐδὲ τῶν λίαν τις μαινομένων ἀνδρῶν τοιοῦτόν τι κατὰ τῆς ἀσθενούσης ἢ τοῦ ἀσθενοῦντος τὴν πρὸς θάνατον ἀρρωστίαν ἐνθυμηθῆσεται, μὴ ὅτι γε εὐσεβῶν καὶ φοβουμένων τὸν Θεὸν ἰατρῶν. Ἀλλὰ 290 τῶν ὄντως μαινομένων τοὺς λόγους χαίρειν εἰπόντες, ἐχώμεθα τοῦ λόγου τῆς διηγήσεως. Ὅταν οὖν ἴδῃ ὁ πνευματικὸς καὶ ἐπιστήμιων ἰατρός ἐν οἷς εἶπομεν ὄντα τὸν ἀδελφόν, οὐκ εὐθέως βοᾷ οὐδὲ διαναβάλλεται οὐδὲ λέγει· « Κακὰ καὶ θανατηφόρα εἰσὶν ἃ ζητεῖς καὶ οὐ δίδωμί σοι ταῦτα τὰ 295 βοηθήματα », ἵνα μὴ ἀκούσας φυγῇ χρήσεται καὶ πρὸς ἕτερον τῶν τοιοῦτων παθῶν ἄπειρον ἀπέλθῃ καὶ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ τεθνήξεται· ἀλλὰ προσδέχεται, κατέχει, παρακαλεῖ, πᾶσαν δεικνύει ἀγάπην ὁμοῦ καὶ ἀπλότητα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτὸν ὅτι καὶ δι' ὧν φαρμάκων ἡτήσατο, δι' αὐτῶν καὶ τὴν 300 ἱατρειάν ποιήσεται καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ.

Εἰσὶ γάρ τινες οἱ χαλεπῶς νοσοῦντες κατὰ ψυχὴν καὶ χαλεπὰ τὰ νοσήματα φέροντες καὶ τὰ ἐπαύξοντα τὴν νόσον ἐπιζητοῦντες· καὶ τὸ μὲν πάθος ἐκάστου τούτων ἴσως, ἵνα δέηται διαίτης καὶ τῆς τῶν ἡδέων ἀποχῆς, αὐτοὶ δὲ μᾶλλον 305 τρυφᾶν ζητοῦσι τὰ φθοροποιὰ βρώματα καὶ εἰς κόρον ἐμπορεῖσθαι αὐτῶν. Διὰ δὲ τοῦτο, ὡς ἔφθην εἰπών, ὁ ἔμπειρος ἰατρός οὐκ εὐθέως ἐπὶ τοῖς ζητούμενοις παρὰ τοῦ νοσοῦντος ἀνανεύει, ἀλλ' ὑπισχνεῖται πάντα τὰ τῆς αἰτήσεως ἐκπληρῶσαι αὐτοῦ· ὁ νοσῶν, ὡς ἐπὶ καλοῖς, σπεύδει τοῖς 310 καταθυμίαις αὐτοῦ, ὁ ἰατρός ὑποκρύπτει τὰ βοηθήματα· καὶ ὁ μὲν ἐκδέχεται καὶ περιχαρῶς ἀναμένει, ὁ δέ, σοφὸς ὢν, τὸ μὲν φαινόμενον τῶν ζητούμενων δεικνύει παρόμοια, τὸ δὲ κρυπτόμενον, ἄλλα μὲν τῇ γεύσει, τῇ δὲ δυνάμει τῆς ἐνεργείας παράδοξα. Μόνον γὰρ τῶν φαρμάκων ὁ ἀσθενῶν 315 ἄπτεται, καὶ τῇ ἀφῇ μόνῃ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τὴν ἱατρειάν λαμβάνει· καὶ καταπαύεται μὲν εὐθύς τοῦ πάθους ὁ ὄγκος, τὸ δὲ τραῦμα παντελῶς ἀφανίζεται, καὶ ὢν τῇ ἐπιθυμίᾳ πρῶτον ἐφλέγετο, τούτων οὐδὲ μνημονεῦειν ἀνέχεται τοῦ

- 320 λοιποῦ. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν καὶ θεάσασθαι λόγου παντὸς ὑψηλότερον θαῦμα γινόμενον ἡ χωρὶς γὰρ ἄλλου τινὸς βοηθήματος, μόνῃ τῇ προσφύσει καὶ θεωρίᾳ τῶν λατρικῶν φαρμάκων ὑγιαίνειν ποιεῖ τοὺς νοσοῦντας, τὰ τραύματα καὶ τὸν ὄγκον αὐτῶν καταστέλλεσθαι καὶ τὴν φλόγα τούτων τῆς δίψης
- 325 παύεσθαι, καὶ τοὺς πεινῶντας τὰ φθοροποιὰ καὶ ἐπιδιδυμῆ βρώματα τῶν ὠφελίμων μᾶλλον ἐπιθυμεῖν ἔκτοτε, καὶ πολλοῖς διηγεῖσθαι τούτους τὰ τοῦ ἱατροῦ θαύματα καὶ τὴν θαυμασίαν μέθοδον τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ.
- Ἀκουέτωσαν οἱ ὑγιαίνοντες καὶ τὰ αἰνιγματωδῶς ἡμῖν
- 330 εἰρημένα νοεῖτωσαν, εἰ γὰρ καὶ τῆς ἐνθέου γνώσεως τὴν χάριν ἐδέξαντο. Ταῦτα γὰρ οἱ νοσοῦντες οὐκ ἴσασιν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὅτι ἀσθενοῦσιν ἐπίστανται. Τοὺς δὲ οὕτως ἔχοντας τίς ἄρα λόγῳ πείσει ποτὲ ὅτι ἀσθενεῖα καὶ νόσῳ κατέχονται; Ὑγίαν γὰρ ταύτην οἶονται, τὸ ποιεῖν τῆς σαρκὸς τὰ
- 335 θελήματα καὶ πάντα πράσσειν τὰ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἐφέσεως ἡ καὶ ὥσπερ οὐδεὶς τοὺς ἔξω φρενῶν ὄντας καὶ παρακόπους ἔκφρονας εἶναι ποιήσει λογίσασθαι ποτε ἑαυτοῦς, οὕτως οὐδὲ τοὺς ἐν πάθει κυλινδουμένους καὶ ὑπ' αὐτῶν κεκρατημένους καὶ μὴ αἰσθανομένους τῆς κατασχέσεως
- 340 τούτων ἐν κακοῖς εἶναι πείσει ποτὲ τις ἢ μεταβαλέσθαι ποιήσει ἐπὶ τὸ βέλτιον. Τυφλοὶ γὰρ ὄντες καὶ μὴδὲ ἄλλον τινὰ πιστεύοντες βλέπειν, οὕτως διάγουσιν ἐστηρημένοι καὶ τοῦ ὁρᾶν, καὶ ὅτι οὐδὲ ἀναβλέψαι αὐτοὺς δυνατόν εἶναι πείθονται ἡ εἰ γὰρ ἐπείθοντο, τάχα ἂν καὶ ἐζήτησαν ἀνα-
- 345 βλέψαι, καὶ ἀναβλέψαντες εἶδον ἀκριβῶς καὶ ἐγνώρισαν τοὺς ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ. Ἀλλὰ μὴ θέλοντες τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι βούουσιν ἐκουσίως τὰ ὄντα καὶ τῷ Ἀποστόλῳ προσέχειν οὐ βούλονται οὕτω λέγοντι ἡ « Ἐμοὶ κόσμος ἐσταυρῶται καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, 350 ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός », καὶ πάλιν ἡ « Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν. » Ὁ οὖν τῷ κόσμῳ ἀποθανών — τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ σταυρός — καὶ ζῶν μὴκέτι αὐτός, ζῇ δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, ὁ νεκρωθεὶς τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
- 355 τῆς γῆς, ἤγουν τὰς ἐμπαθεῖς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, ὥστε καὶ παντὸς πάθους καὶ πάσης ἐπιθυμίας κακῆς ἀμέτοχος

γενέσθαι, πῶς, εἰπέ, κἂν ὅπως οὖν πάθους αἰσθῆσιν δέξεται, ἢ ἡδονῆς ὑποστήσεται κίνησιν, ἢ σαλευθήσεται τὴν καρδίαν τὸ σύνολον ;

Εἰ δὲ ἀπιστεῖς ἔτι καὶ ἀναβάλλεσαι, βλέπε πρὸς τίνα τὰς 360
κατηγορίας ἐκφέρεις καὶ τίνα λέγεις τῆς ἀμαρτίας συμμετο-
χον. Ὡ τοῦ τολμήματος ! Τοὺς τὸν Χριστὸν ζῶντα καὶ
ἐνοικοῦντα ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς, πρὸς ἡδονὴν λέγεις κλέπτεσθαι
τὴν καρδίαν ; Λοιπὸν κατὰ σὲ κοινωνὸς ἀμαρτίας καθέσ-
τηκεν ὁ Χριστός, δς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος 365
εὗρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ τοῦ κόσμου αἴρων τὰς
ἀμαρτίας καὶ καθαίρων παντὸς πάθους τὰς αὐτῷ συναφ-
θείσας ψυχάς ; Οὐκ ἐννοεῖς ἀκμὴν ἃ μὲν λαλοῦμεν ἡμεῖς,
ἃ δὲ σὺ βλασφημεῖς ; Οὐ φρίττεας καὶ τῷ στόματί σου τὴν
χεῖρα τιθεῖς καὶ μὴ λαλεῖν παιδεύεις τὴν γλῶττάν σου περὶ 370
ὧν οὐπω τὴν πείραν εἴληφας, οὐδὲ διανοῖα τὴν γνῶσιν
κατέλαβες τῶν τοιούτων, καὶ ταῦτα τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐχ
ἑώρακας, οὐδὲ ἡ ἀκοή σου τὸ μέγεθος αὐτῶν ἐχώρησεν ;
Οὐκ οἶδας ὅτι καταγελῶσί σου ὡς ἀναισθητόν, ὅπηνίκα
λέγειν ἐπιχειρεῖς περὶ τῶν τοιούτων, ἄλλα ἀντ' ἄλλων 375
φθεγγόμενος, οἱ ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν πείραν ἐσχηκότες
αὐτῶν ;

Εἰ μὲν οὖν ἡξιώθης τῆς ἀνωθεν χάριτος, λέγε καὶ τὰ τῆς
χάριτος ἐλευθεροστομῶν καὶ θεολόγει ἀκωλύτως περὶ τοῦ
φύσει Θεοῦ · οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θέσει υἱῶν 380
τοῦ Θεοῦ καί, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ, ὁμοίων αὐτοῦ διὰ τῆς
χάριτος διηγοῦ ἀκωλύτως τοῖς πᾶσιν ὡς εἰσιν ἅγιοι δοῦλοι
τῆς δόξης αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁμολογεῖς, καλὸν ποιῶν, μὴ μετασχεῖν
τοῦ χαρίσματος μηδὲ αἰσθανθῆναι σαυτὸν νεκρὸν τῷ κόσμῳ
γενόμενον, μηδὲ εἰς οὐρανὸν ἔγνως ἑαυτὸν ἀνελθόντα ὡς 385
κρυβῆναι μόνον ἐκεῖ καὶ μὴ φαίνεσθαι, μηδὲ τοῦ κόσμου
παντὸς ἔξω κατὰ τὸν Παῦλον εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρὶς
ἐγένου τοῦ σώματος, μηδὲ ἀλλοιωθέντα κατέμαθες ἑαυτὸν
ὅλον καὶ πνεῦμα οἶονεῖ γενόμενον ἐν τῇ τῆς σαρκὸς ἀποθέσει,
πνευματικὰ συγκρίνοντα τοῖς πνευματικοῖς, τί οὐκ ἀσπάζῃ 390
τὴν καλὴν σιωπὴν καὶ ζητεῖς ἐν μετanoίᾳ καὶ δάκρυσι ταῦτα
λαβεῖν καὶ μαθεῖν, ἀλλὰ κενῶς οὕτως λαλεῖν ἐθέλεις περὶ
ὧν οὐκ ἔσχες τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν καὶ ἅγιος τούτων χωρὶς

καλεῖσθαι φιλεῖς καὶ ὡς ἤδη σεσωσμένος διάκεισαι, λογισμοὺς
 395 τολμῶν ἄλλοτρίους ἀναδέχεσθαι καὶ διδάσκειν ἑτέρους ; Οὐ
 φρίττεις ἄλλους ὁδηγεῖν πρὸς τὸ φῶς, αὐτὸς ὑπάρχων
 ἐστερημένος τοῦ θεοῦ φωτός ; Οὐ δίδουκας ποιμαίνειν
 ἀδελφούς, ὁ ἔτι ἐν σκότει καθήμενος καὶ μηδὲ τὸν ὀφθαλμὸν
 ἐκείνον κτησάμενος τὸν ὁρῶντα τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν ; Οὐκ
 400 αἰσχύνῃ ἄλλους λατρεύειν, ἀσθενὴς ὑπάρχων αὐτὸς καὶ μηδὲ
 τῶν ἰδίων τραυμάτων λαθεῖν ἰσχύων τὴν αἴσθησιν ; Εἰπέ
 γὰρ μοι, εἰ μὴ σεαυτὸν ἀπαθῇ ἔγνωκας εἶναι καὶ τὸν ἀπαθῇ
 Θεὸν κατέμαθες οἰκοῦντα ἐν σεαυτῷ, ἐν τίνι ἄλλῳ θαρρήσας,
 τοῖς ἔργοις τῶν ἀπαθῶν καὶ ταῖς διακονίαις τῶν ἁγίων
 405 τοῦ Θεοῦ δούλων ὑπηρετεῖν καὶ ὑπείσελθεῖν κατετόλμησας ;
 "Ορα μὴ λάθῃς σεαυτὸν ξένους βαθμοῖς καὶ ἄλλοτρίαις
 διακονίαις ἐπιπηδῶν καὶ ὡς καταφρονητῆς τοῦ θεοῦ
 θελήματος καὶ τολμηρὸς καὶ ἀχρεῖος οἰκέτης εἰς τὸ σκότος
 ἀποπεμφθῆς τὸ ἐξώτερον . "Ορα μὴ εὐρεθῇς τοῦ συγκλη-
 410 τικοῦ ἐνδύματος καὶ ἀξιώματος γυμνός, ὑπερ οὐδὲν ἄλλο
 εἶναι νοήσεις ἢ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ δεθείς, οὕτως
 ἔχων, χεῖρας ἅμα καὶ πόδας, εἰς τὸ πῦρ ἐμβληθῇς τὸ αἰώνιον .
 Βλέπε μὴ πρότερον ποιμαίνειν ἐπιχειρήσης, πρὶν ἂν τὸν
 καλὸν σε ποιμένα φίλον γνήσιον κτήσασθαι, ἐπεὶ οὐδὲν
 415 κερδήσεις ἕτερον, γίνωσκε, ἢ δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ, οὐ
 μόνον περὶ τῆς σαυτοῦ ἀναξιότητος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν
 προβάτων, ὧν ἐξ ἀπειρίας καὶ ἐμπαθείας ἀπώλεσας. Βλέπε,
 παρακαλῶ, μὴ ἀναδέξῃ τὸ σύνολον χρέη ἀλλότρια ὑπόχρεως
 ὑπάρχων αὐτὸς ἐν τίνι . μὴ ἄφεςιν δοῦναι τολμήσης, ὁ μὴ
 420 τὸν αἰρόντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ κτησά-
 μενος. "Ορα μὴ κρίναι τὸν ἕτερον, ἀδελφέ, καταδέξῃ, πρὶν
 ἂν αὐτὸς ἀκριδῇς ἑαυτοῦ κριτῆς γένῃ καὶ τῶν οἰκείων
 σφαλμάτων ἐξεταστῇς καὶ δικαίαν τὴν ψῆφον κατὰ σαυτοῦ
 διὰ δακρύων ἀπολύσης καὶ πένθους καὶ τηνικαῦτα, Πνεύμα-
 425 τος ἐμπλησθεὶς ἁγίου, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ νόμου τῆς σαρκὸς
 καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας^a ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος
 εἰς τὴν τῶν ἄλλων κρίσιν δικαίως ἀποκατασταθῇς κριτῆς,
 ὡς ὑπὸ Θεοῦ προχειρισθεὶς ἐν τούτῳ διὰ τοῦ Πνεύματος.

"Ιδε γὰρ ὅτι οὐδεὶς τῶν κατὰ κόσμον ἀρχόντων τούτῳ
 430 τολμᾷ ἐπιτηδῆσαι τῷ ἀξιώματι, πρὶν ἂν παρὰ τοῦ βασιλέως

τῶ τῶν κριτῶν ἐγκαταλεγῇ τάγματι. Καὶ εἰ ἐπὶ τῶν ἀνθρώ-
 πινων ἀξιωμάτων τοιαύτη τάξις ἐστὶ καὶ τοιοῦτος φόβος,
 ὥς μὴ τῷ ἐπιγίῳ βασιλεῖ προσκροῦσαι, πόση εὐλάβεια
 ὀφείλεται παρ' ἡμῶν ἀπονέμεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀξιώμασιν,
 ὥς μὴ αὐτοχειροτόνητοι καὶ πρὸ τοῦ κληθῆναι ἄνωθεν 435
 ἐπιπηδᾶν τοῖς θείοις καὶ εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ἐμπίπτειν.
 Φρίξον, ἄνθρωπε, καὶ τοῦ Θεοῦ σεβάσθητι τὸ μακρόθυμον
 καὶ μὴ ἔλαττον ἔχων φανῆς τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων τὸν
 φόβον εἰς Θεόν, τὸν ἐπουράνιον βασιλέα, ἢ ὅσον ἐκείνοι πρὸς
 τὸν ἐπίγειον ἔχουσι· μηδὲ καταφρονῶν ἔσθι τοῦ πλούτου 440
 τῆς χρηστότητος καὶ μακροθυμίας αὐτοῦ διὰ φιλοδοξίαν
 καὶ φιλαρχίαν, ὅτι αὐτός ἐστι πάντων ἐξουσιαστής καὶ
 πάντων κριτὴς φοβερός, ἀποδιδούς ἐκάστω κατὰ τὰς
 πράξεις καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ· ἀλλ' ὥσπερ οὗτοι
 τῷ ἐπιγίῳ, οὕτω καὶ σὺ καὶ ὡσαύτως τῷ ἐπουράνιῳ 445
 βασιλεῖ καὶ Θεῷ τὴν τιμὴν καὶ τὸν φόβον ἀπόνεμε, ἵνα τιμῶν
 καὶ φοβούμενος αὐτόν, δυναθῇς τηρῆσαι τὰς αὐτοῦ ἐντολάς
 καί, διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ἑαυτὸν προετοιμάσας,
 οἶκος τῆς τριφεγγυὸς αἴγλης αὐτοῦ ἀξιωθείς γενέσθαι κατὰ
 τὰς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Φησὶ γάρ· « Ὁ ἀγαπῶν 450
 με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ γὰρ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ
 ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν », καὶ πάλιν· « Καὶ γὰρ καὶ ὁ
 Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. »
 Τοιοῦτος δὲ γενόμενος οὐκ ἔσθι ἐτι ἑαυτῷ ζῶν, ἀλλὰ
 νεκρὸν ἰδὼς ἑαυτὸν γεγονότα τῷ κόσμῳ, ὥς νεκρὰν περιφέρων 455
 τὴν σάρκα καὶ ἀνενέργητον πάντη πρὸς ἁμαρτίαν, ζῶντα δὲ
 μόνῳ τῷ Θεῷ, ὥς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργούμενος καὶ κινούμενος·
 καὶ ἐν τοιαύτῃ δόξῃ καταμαθὼν ἑαυτόν, βοήσεις τηνικαῦτα
 μετὰ τοῦ θείου Παύλου μεγαλοφώνως ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας
 καὶ εἴπης· « Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι ὁ νόμος τοῦ 460
 Πνεύματος τῆς ζωῆς ἡλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ
 τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας. » Καὶ τοῦ λοιποῦ διαφορὰν
 οὐχ ἔξεις ἄρρενος καὶ θηλείας, οὐδὲ βλάβην ὑπομείνης
 ἐκεῖθεν, ὥς ἤδη τὸ κατὰ φύσιν λαβὼν καὶ μὴ παρὰ φύσιν
 ὄρῳ τὰ τοῦ Θεοῦ πλάσματα· ἀλλὰ, καὶ συνῶν καὶ ὁμιλῶν 465
 ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ αὐτοὺς ἀσπαζόμενος, ἀδελφῆς καὶ
 ἀκίνητος διαμείνης ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἑδρας καὶ στάσεως

- καὶ ὡς μέλη Χριστοῦ τίμια καὶ Θεοῦ ναοὺς ἴδης καὶ προσέξεις αὐτοῖς. Πρὸ δὲ τοῦ ἐλάσαι εἰς μέτρον τοιοῦτον καὶ τὴν
- 470 ζωοποιὸν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ ἐν τοῖς μέλεσί σου θεάσασθαι, καλὸν ποιήσεις, ἐὰν τὰς ἐπιβλαβεῖς ὀψεις φύγῃς, ἐν αἷς αἰτία μὲν οὐκ ἔστιν οὐδεμία κακοῦ, διὰ δὲ τῆς ἐνοικούσης ἐν ἡμῖν προγονικῆς ἁμαρτίας ἐξελκόμεθα καὶ δελεαζόμεθα εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας.
- 475 Οὕτω γὰρ ποιῶν, ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ πᾶς ἔσται σοι βίος καὶ οὐ προσκόψεις πρὸς λίθον ἁμαρτίας τὸν πόδα σου, Θεὸν ἢ κτησάμενος ἢ ἀγωνιζόμενος κτήσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
- 480 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἁμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄

Περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί. Καὶ τίς ἐστὶν ὁ μετανοῶν καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Καὶ ὅτι, ἐὰν μὴ τὰς ἀρετὰς κτησώμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἡ ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσεται.

Ἐπειδὴ περ ὅσον ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος χριστιανούς ἡμᾶς ἑαυτοὺς δίχα τῶν ἔργων καὶ πιστοὺς λογιζόμεθα, εἰς τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα πιστεύοντες καὶ εἰς τὸν ἕνα ταύτης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεόν, καὶ δούλους ἑαυτοὺς ἐκ συνηθείας οὕτω πως ἀπλῶς ἐπιγραφόμεθα τοῦ Θεοῦ καὶ καλοῦμεν, καὶ γράφοντες πρὸς ἑτέρους 5 τοῦτο αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνωθεν γράφοντες ὀνομάζομεν, μὴ εἰδότες ἴσως αὐτὸ τοῦτο, τί ἐστὶ δουλεία Θεοῦ καὶ τίς ὁ ἀκούειν ἄξιος καὶ εἶναι δοῦλος Θεοῦ, τὸν λόγον ὑπὸ τοῦ Λόγου κινουμαι γυμνάσαι καὶ εἰπεῖν ἐπείγομαι περὶ τῶν 10 δουλευόντων Θεῷ τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί, καὶ τίνα τὰ παρὰ τῶν τοιούτων διὰ Κύριον γινόμενα ἔργα, ὡς ἂν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ἕκαστος γινώσεται ἑαυτόν, καὶ τίνα θεραπεύει διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐγχειρήσεων καὶ τίνι δουλεύει, ἢ τίνα ποτὲ ἐθεράπευσε καὶ τίνι ἐδούλευσεν, εἴσεται, ἵνα μὴ 15 ἑαυτῷ τις χαριζόμενος δοκῇ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καὶ οὐχ ἑαυτῷ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων καὶ ὑπὸ ζυγὸν ὄντων τοῦ βίου οὐδεὶς λόγος ἡμῖν, διαρρήδην τοῦ ἁγίου Παύλου βοῶντος · « Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ 20 κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικὶ » καὶ τῷ κόσμῳ, περὶ δὲ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπας ὁ λόγος ἐστὶ ἡμῖν.

Οἱ εἰς τὸ στάδιον ἄρτι τῆς μετανοίας ἐξ ἐκουσίου γνώμης
 25 καὶ αὐτοθελῶς εἰσερχόμενοι καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς τὴν σωμα-
 τικὴν γυμνασίαν ἑαυτοὺς ἐγγυμνάζοντες, εἰσαγωγικοί τε,
 λέγω, καὶ οἱ ἐν ταύτῃ χρονίσαντες, οἴονται τῷ Κυρίῳ
 δουλεῦειν καὶ ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι ἐλπίζουσι. Μὴ προσέ-
 χοντες γὰρ τῷ πρῶτῳ τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ' ἐξω τούτου
 30 ἀεὶ τῶν τοιούτων τινὲς πορευόμενοι καὶ ἐν σκότει τῶν
 πονηρῶν διανοιῶν αὐτῶν κατεχόμενοι, οὐ γινώσκουσιν
 ὅτι πολὺ ὑπάρχει τὸ ἐν μέσῳ διάφορον τῶν τε μετανοούντων
 καὶ ἀγωνιζομένων εἰς τὴν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς καὶ αὐτῶν
 τῶν τῷ δεσπότη δουλευόντων Χριστῷ. Οἱ μὲν γὰρ μετα-
 35 νοῦντες, ὑπὲρ ὧν κακῶς ἔπραξαν μεταμελόμενοι,
 συγχώρησιν τῶν ἐπταισμένων αἰτοῦνται λαβεῖν, οἷος ἦν ὁ
 τελώνης, ἡ πόρνη¹, ὁ Πέτρος αὐτός, ὅτε, πτοηθεὶς καὶ
 ἀρνησάμενος τρίτον, ἔκλαυσε πικρῶς, καὶ εἰ τις κατ'
 ἐκεῖνον τὸν ἄσφον τὸν, μετὰ πορνῶν καὶ τελωνῶν καταδα-
 40 πανήσαντα τὸν κλῆρον τὸν πατρικόν· οὗτοι γὰρ καὶ οἱ
 τοιοῦτοι οὐχὶ δουλεῦειν λέγονται τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐχθροὶ καὶ
 προσκεκρουκότες ὑπάρχοντες, διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογή-
 σεως καταλλάσσονται αὐτῷ. Οἱ δὲ τὴν ἀσκήσιν μετερχόμενοι
 καὶ ἄρτι πρὸς τὴν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς ἐκθύμως ἐγγυμα-
 45 ζόμενοι τὰ πάθη μετὰ τὴν μετάνοιαν νικῆσαι σπουδάζουσι,
 σπουδαίως αὐτὴν καὶ θερμῶς δηλονότι πεποιηκότες ὑπὲρ
 τῶν προημαρτημένων αὐτοῖς· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰς
 ἀρετὰς ἀντὶ τῶν παθῶν κτήσασθαι ἀσφαλῶς ἀγωνίζονται.

Καὶ ὁ μὲν ἄρτι μετανοῶν λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει,
 50 ἀγρυπνεῖ, χαμυνεῖ, διακονεῖ καὶ πάσας ὑποφέρει τὰς
 θλίψεις, ἀεὶ τὰ ἑαυτοῦ κακὰ λογιζόμενος καὶ ὡς μειζόνων
 κολάσεων ἄξιον ἑαυτὸν ἔχων, ἀταράχως ὑπομένει πάντα τὰ
 ἐπερχόμενα, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ὑπομονῆς ἀφεθῇ
 αὐτῷ τὰ ἐγκλήματα. Ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος ἄρτι καλὸς ἀσκητῆς
 55 οὐχὶ διὰ ἑκτισιν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ διὰ τὸν πρὸς τὰ πάθη
 πόλεμον, ταῦτα πάντα καὶ ἕτερα τούτων πλείονα ἐπιτηδεύει-
 ται καὶ ποιεῖ· καὶ πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομένην αὐτῷ μετὰ
 χαρᾶς ἀποδέχεται, μὴ ἐπερχομένης δέ, αὐτὸς ἑαυτὸν θλίβει·
 καὶ πᾶσαν πρᾶξιν πραχθεῖσαν, ἣν ἀκούσει, παρὰ τῶν πάλαι
 60 ἀγίων, ἣ καὶ παρὰ τῶν συνόντων πραττομένην θεάσεται,

σπουδάζει τὸ κατὰ δύναμιν καὶ αὐτὸς ποιῆσαι αὐτήν, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν τε καὶ πράξεων τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα πάθῃ, δι' ὧν τὴν ἰσχύιν καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες κέκτηνται, ἐξαλείψῃ καὶ τέλειον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ταῦτα ἐξαφανίσῃ, πάσῃ δυνάμει ψυχῆς τὰς ἀρετὰς ἀντ' αὐτῶν ἐν 65 ἑαυτῷ θησαυρίζων. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω γένηται παρ' αὐτοῦ καὶ οὕτω τὰ τῶν ἀγώνων ἔξει καλῶς ἐν αὐτῷ, οὐδὲν ἔσται ὀφελος αὐτῷ ἐκ μόνης τῆς τῶν παθῶν ἀλλοτριώσεως · οὐ γὰρ ὁ μὴ πλεονεκτῶν, ἀλλ' ὁ ἐλεῶν ἐπαινεῖται, οὐδὲ ὁ τὸ δοθὲν τάλαντον σῶον φυλάξας ἀλλ' ὁ διπλασιάσας ἐσώθη, 70 οὐδὲ ὁ ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ ἀλλ' ὁ ποιήσας τὸ ἀγαθὸν μακαρίζεται, οὐδὲ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως μὴ συντιθέμενος ἀλλ' ὁ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλιζόμενός τε καὶ ἀντιμαχόμενος τὴν ἀγάπην ἐνδείκνυται.

Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτὸς ὁ δεσπότης Χριστὸς οὕτω 75 διαρρήδην βοῶν · « Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἔστι · καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. » Τοῦτο δὲ λέγων, δείκνυσιν ὅτι ὁ μὴ παντὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ σπουδῇ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶν καὶ ἀεὶ τὰς ἀρετὰς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν κτώμενος ἐργασίας καὶ εἰς τὸ πρόσω δι' αὐτῶν ἀνερχόμενος, 80 ἀλλὰ τῶν μὲν πονηρῶν μόνων τῷ δοκεῖν ἀπεχόμενος, τῶν δὲ γε ἀγαθῶν μὴ ἐπὶ πολὺ ἀντεχόμενος, ἀλλ' οἶονεὶ τοῦ συλλέγειν τὰς ἀρετὰς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας παυσάμενος, οὐδὲ ἂν δοκεῖ ἔχειν φυλάξαι δύναται · διὰ γὰρ τῆς ἀργίας καὶ ταῦτα ἀπόλλυσι · καὶ δηλοῖ τοῦτο τὸ « ὁ μὴ 85 συνάγων σκορπίζει ». Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο ἀδύνατον · ὁ γὰρ μὴ συνάγων ἐκεῖ, ἀλλὰ ἀργὸς καθεζόμενος, οὐχὶ καὶ ὥς ὁ σκορπίζων ἔστιν. Ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐχὶ οὕτως, ἀλλὰ τὸν μὴ ποιῶντα τὸ ἀγαθὸν ὥς ἀμαρτάνοντα ἔχει ἡ θεία Γραφή καὶ κατακρίνεσθαι αὐτὸν ὑπεμφαίνει · 90 « Τῷ γὰρ εἰδότι καλόν, φησί, ποιεῖν καὶ μὴ ποιῶντι, ἀμαρτία αὐτῷ ἔστιν », καὶ ἄλιν · « Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς. » Ὅπερ ἐμοὶ πάντως ἀρκέσει πρῶτον, τῷ χαύνῳ καὶ ἀμελεῖ, εἰς κατάκρισιν. Εἰ δὲ ὁ ἀμελῶς ποιῶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ 95 κεκατήρται, πόσῳ μᾶλλον ὁ μερικῶς ποιῶν ἐξ ὧν ποιεῖν δύναται, ἢ καὶ μηδόλως ποιῶν, ἐπὶ πλεῖον κατακριθῆσεται.

Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν νόμων καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εὐρήσεις γινόμενον · τὸν γὰρ βλέποντα δοῦλον
 100 διουρτυτομένην παρά τινων τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ
 σιλουμένην τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ μήτε συνεργήσαντα
 τοῖς κλέπταις μήτε παρεμποδίσαντα αὐτοῖς ἢ κραυγάσαντα,
 ἀλλ' ἑάσαντα τούτους, ἄραντας πάντα, λάθρα διαφυγεῖν,
 ἴσως ἐκείνοις ἐπίβουλον ἑαυτοῦ καὶ κλέπτην τὸν δοῦλον
 105 ἐκείνιν ὁ δεσπότης λογίζεται . Τί δαί ; οὐχὶ καὶ ὑμεῖς
 πάντες τὰ αὐτὰ κατὰ τοῦ πονηροῦ δούλου κατεψηφίσασθε ;
 Οὕτως ἔσται πάντως κάμοι τῷ ἀθλίῳ πρῶτον καὶ ταπεινῷ,
 — ὁκνῶ γὰρ εἰπεῖν καὶ πᾶσιν ὑμῖν — ἐὰν πονηρῶν μὲν
 ἔργων καὶ πράξεων ἀποσχώμεθα, τὰς δὲ ἀρετὰς ἀντ' αὐτῶν
 110 μὴ πάσῃ ἰσχύϊ κτησώμεθα ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ ἄνδρες
 γενώμεθα τέλειοι καὶ καταντήσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας
 τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ , καθὼς ὁ Παῦλος ἐντέλλεται
 γενέσθαι πάντας ἡμᾶς . Καὶ εἰκότως · εἰ γὰρ μὴ τοιοῦτοι
 γενοίμεθα, πῶς δουλεῦσαι τῷ Κυρίῳ ἰσχύσομεν ; Πῶς
 115 στρατευθῆναι Χριστῷ δυνησόμεθα ; Πῶς δὲ καὶ πνευματικῶς
 ὀπλισόμεθα καὶ εἰς παράταξιν Θεοῦ ζῶντος καταριθμηθῶμεν
 καὶ τοῖς ἐχθροῖς φοβεροὶ φανησόμεθα ; Οὐδαμῶς . Μὴ οὖν
 οἰέσθω τις νηστεύων ἢ ἀγρυπνῶν ἢ πεινῶν ἢ διψῶν ἢ
 χαμευνία συζῶν ἢ πενθῶν ἢ κλαίον ἢ ὑδρεὶς ἐπερχομένης
 120 αὐτῷ καὶ πειρασμούς ὑποφέρων, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύει ἢ
 ἐτέρῳ τινὶ διὰ τῶν τοιούτων χαρίζεται τι . Ἄλλ' ἑαυτὸν
 μόνον ὠφελεῖ, καὶ ταῦτα, ἐὰν ἐν ταπεινώσει καὶ γνώσει
 πνευματικῇ ὑπομένη αὐτὰ καὶ μετέρχεται · εἰ δὲ μή, οὐδὲ
 ἑαυτόν . Τὸ γὰρ μὴ γινόμενον μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ
 125 γνώσεως πνευματικῆς, ὅλον ἂν καὶ ἔστιν, οὐδὲν ὀνίνησι τὸν
 ποιῶντα . Καὶ πῶς τοῦτο ἔστι, διὰ πάντων τῶν θείων
 Γραφῶν ὁ βουλούμενος διδαχθήσεται . Ἡμεῖς γὰρ τοῦτο
 δεῖξαι μόνον κατεπειγόμεθα, ὅτι οὔτε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ,
 οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες τῷ Κυρίῳ δουλεύουσιν,
 130 ἀλλ' ἑαυτοὺς ὠφελοῦσι καὶ ἑαυτοῖς μόνοις χαρίζονται · καί,
 εἰ δοκεῖ, ἀπὸ παραδειγμάτων πιστότερον τὸν λόγον καὶ
 βεβαιώτερον ἐργασώμεθα .

Τίνας λέγομεν εἶναι τοὺς τῷ ἐπιγεῖῳ δουλεύοντας βασιλεῖ ;
 Τοὺς ἀναστρεφομένους ἐν τοῖς ἑαυτῶν οἴκοις, ἢ τοὺς

συνακολουθοῦντας αὐτῷ πανταχοῦ ; Τοὺς διάγοντας ἐν τοῖς 135
 ἑαυτῶν προαπτείοις, ἢ τοὺς κατειλεγμένους ἐν τοῖς στρα-
 τεύμασι ; Τοὺς ἀναπεπτωκότας καὶ τρυφῶντας καὶ οἰκαδε
 σπαταλῶντας, ἢ τοὺς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθοῦντας καὶ
 πληττομένους, ἔσθ' ὅτε καὶ πληττοντας καὶ τῶν ἐχθρῶν
 ἀναιροῦντας πολλοὺς καὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας συνδούλους 140
 αὐτῶν ἀναρρουμένους καὶ τοὺς ἐχθροὺς καταισχύοντας ;
 Τοὺς χρυσοχοὺς καὶ χαλκοτύπους καὶ λινοξόους, τοὺς ἀεὶ
 ἐργαζομένους καὶ μόλις ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συνοῦσι τὴν
 σωματικὴν δυναμένους πορίσασθαι χρεῖαν, ἢ τοὺς στρατηγούς,
 τοὺς χιλιάρχους καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας καὶ αὐτοὺς τοὺς 145
 ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένους λαούς ; Οὐ πρόδηλον ταύτους εἶναι
 μᾶλλον τοὺς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ, ἢ ἐκείνους ;
 Χαλκεὺς γὰρ καὶ χρυσοχός καὶ τέκτων, εἴ τι ἔργον ἐργάσων-
 ται τῷ βασιλεῖ, παρὰ τῶν ὑπηρεῶν τὸν συμφωνηθέντα
 λαμβάνουσι μισθὸν καὶ ὥς ξένοι τινὲς καὶ ἀλλότριοι ἀνα- 150
 στρέφουσιν οἰκαδε, μῆτε τὸν βασιλέα ἰδόντες, μῆτε γινῶσιν
 ἔχοντες φιλίας τῆς οἰασοῦν πρὸς αὐτόν · οἱ δὲ στρατηγοὶ
 καὶ οἱ ἄρχοντες πάντες γνωστοὶ καὶ δούλοι, οἱ δὲ καὶ φίλοι,
 τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ δι' αὐτῶν ὁ ὕψ' ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν
 ὑπάρχων λαός. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπουρανίου νόει μοι 155
 βασιλέως καὶ ἐπὶ τῶν δουλευόντων αὐτῷ. Δοῦλοι γὰρ αὐτοῦ,
 ὥς ὑπ' αὐτοῦ καὶ κτισθέντες καὶ παραχθέντες, οἱ πάντες
 ἐσμέν, πιστοὶ τε καὶ ἀπιστοί, δούλοι καὶ ἐλεύθεροι, πλούσιοι
 καὶ πένητες, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς τε ἡμοῦ καὶ ἄρχοντες ·
 ἀλλ' οἱ μὲν εὐγνωμόνως καὶ ἐν πάσῃ ἰσχύϊ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ 160
 τηροῦντες καὶ διὰ τούτων τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν βεβαίαν
 ἐπιδεικνύμενοι, ἀγαθοὶ καλοῦνται καὶ πιστοὶ λέγονται, οἱ
 δὲ ἀμελῶς μὲν καὶ ῥαθύμως, ὁμῶς δὲ δουλεύειν αὐτῷ
 προαιρούμενοι, πονηροὶ καλοῦνται καὶ ὀκνηροὶ, οἱ δὲ καὶ
 ἐναντία τῶν ἐκείνου προσταγμάτων ποιοῦντες ἢ λέγοντες 165
 ἐχθροὶ εἰσι καὶ πολέμιοι, εἰ καὶ ἀσθενεῖς εἰσι καὶ οὐδὲν ὀλως
 ἰσχύοντες κατ' αὐτοῦ.

Ἡμεῖς οὖν τοῦ Κυρίου ἀκούσαντες λέγοντος · « Ὅστις
 θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
 τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι » καὶ τοῦ Ἀποσ- 170
 τόλου διδάσκοντος · « Τεκνία, μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον

- μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ · ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἐχθρὰ εἰς Θεόν ἐστι » καὶ ὅτι · « Ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθέστηκεν », πάντα τῷ δοκεῖν ἀφέντες, τῷ
- 175 Σωτῆρι ἡμῶν καὶ Θεῷ ἠκολουθήσαμεν, μᾶλλον δὲ τὸν κόσμον ὡς ἐμπόδιον ἡμῖν πρὸς ἀρετὴν ὄντα, πρὸς τὸν μονήρη βίον μετέλθομεν, οἶονεὶ τὴν πολεμίαν καταλιπόντες γῆν, ἐν ἣ αἰχμάλωτοι, ἐκουσίως ἀποφυγόντες, διήγομεν, καὶ πρὸς τὴν χώραν τοῦ ἡμετέρου δεσπότου καὶ βασιλέως Χριστοῦ
- 180 μετέβημεν, ἐνδυσάμενοι μόνον τὸ σχῆμα τοῦ ὑπ' αὐτὸν τελούντος λαοῦ, οὐ μέντοιγε διὰ τοῦ ἐνδύματος αὐτῷ στρατευθέντες ἢ δουλεύοντες, ὡς οὐδὲ οἱ τὴν ἴσιν τοῖς στρατιώταις φοροῦντες στολὴν στρατιώται τοῦ βασιλέως τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐτοῦ τέως γεγονέναι λέγομεν βασιλείαν,
- 185 τὸ μοναχικὸν ἐνδυσάμενοι ἔνδυμα, στρατευθῆναι δὲ αὐτῷ διὰ τοῦτο οὐ λέγομεν, διότι τὰ ὄπλα ἡμῶν οὐκ εἰσι σωματικὰ ἀλλὰ πνευματικὰ · « Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν ταῖς ἐπουρανίοις. » Ὅταν
- 190 οὖν ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἀσπίδα καὶ περικεφαλαίαν καὶ τὰ λοιπὰ, ᾧ Παῦλος ὁ ἅγιος ἀπρηθμήσατο, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἠκονημένην λάβωμεν ἐν χειρί, τότε καὶ στρατευθῆναι λέγομεν καὶ πρὸς παράταξιν ἡμᾶς· ἐαυτοὺς εὐτρεπίζομεν.
- 195 Τέως δέ, οἱ περιβαλόμενοι τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ στάδιον τῆς μετάνοιας καὶ τῆς ἀσκήσεως, σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί ἐργαζόμεθα. Κλαίωμεν ; Διὰ τί ; Πάντως ἵνα τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν τὴν ἄφρῃν λάβωμεν, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ἐκκαθαρθῶμεν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν μολυσμῶν.
- 200 Νηστεύομεν ; Πάντως ἵνα τὰς τῆς σαρκὸς κινήσεις συστείλωμεν καὶ τὴν καρδίαν μαλακωτέραν ποιήσωμεν. Ἀγρυπνοῦμεν καὶ ψάλλομεν ; Ἵνα μὴ πονηρὰ διαλογιζώμεθα καὶ πρὸς μετεωρισμοὺς ἐκτρεπώμεθα. Εὐχόμεθα σωματικῶς ; Ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωτιζώμεθα νοερῶς καὶ
- 205 ὥστε εἰς τὸ τὰ χρηστὰ ἐννοεῖν καὶ κατὰ διάνοιαν πνευματικῶς αἰεὶ καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φθάσωμεν. Πενθοῦμεν ; Πάντως ἵνα τῆς χαρᾶς τοῦ πένθους ἐπαπολαύωμεν. Εὐτελῆ φοροῦμεν καὶ τρύχινα, χαμαικοιτοῦμέν τε καὶ σιδήρεις

τὸ σῶμα σφίγγομεν οἱ πολλοί ; Διὰ τί ; Ἵνα πάντως τὸ σφριγῶν τοῦτο σῶμα κατάγξωμεν καὶ φορτίσωμεν καὶ 210 μὴ ἐάσωμεν αὐτό, ὥστερ τινα πῶλον ἀδάμαστον, χαλινουῖ δίχα τοῦ αὐτὸν ἄγχαντος, καὶ συνελάσας εἰς κρημνόν, ἑαυτὸ καὶ τὸν ἐπιβάτην νοῦν κατακρημνίσῃ εἰς βόθρον ἀπωλείας καὶ πυρὸς αἰωνίου. Ταῦτα δὲ ποιοῦντες, τί ἄρα τοῖς ἡρώσιν αὐτοῖς χαρίζομεθα ; Πάντως οὐδέν. Εἰ δὲ μὴ τοῖς ὁρώσι, 215 πολλῶ μᾶλλον τῷ καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν χαρισαμένῳ εἰς τὸ ἑαυτοὺς ἡμᾶς διασώσασθαι.

Ἄλλὰ λοιδορίας καὶ θλίψεις ἐπερχομένας μετ' εὐχαριστίας ἀμνησικακῶς ὑποφέρομεν ; Καὶ ἐν ταύτῃ πάλιν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ οὐχ ἕτερον εὐεργετοῦμεν. Καὶ ἄκουσον τοῦτο λέγοντος 220 τοῦ Κυρίου · « Ἐάν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν . » Ἰδοὺ οὖν, κἂν λοιδορίας, κἂν ῥαπίσματα, κἂν κολαφίσματα, κἂν ἐμπαιγμούς, κἂν ἐκπτώσματα, κἂν ὀτιοῦν πανθάνωμεν, εἰ 225 μὲν εὐχαρίστως ὑποφέρομεν καὶ τοὺς ταῦτα ἡμῖν ἐπιφέροντας ἀπὸ ψυχῆς συμπαθοῦμεν, ἡμῖν αὐτοῖς χαρίζομεθα, τῶν εἰς Θεὸν ἀμαρτηθέντων ἡμῖν λαμβάνοντες ἄφεσιν · εἰ δὲ μνησικακοῦμεν καὶ ἀνταποδιδόναι αὐτοῖς πολυτρόπως πειρώμεθα, ἑαυτοὺς ἡμᾶς βλάπτομεν, ἀσυγχώρητα ἡμῶν διατηρεῖσθαι 230 ποιοῦντες τὰ ἀμαρτήματα. Καθεζόμεθα ἐν κελλίῳ, φεύγομεν εἰς τὰ ὄρη, ἐν σπηλαίοις κατοικοῦμεν καὶ ἐν στύλοις ὑψούμεθα ; Διὰ τί ; Σπεύδοντες πάντως διεκφυγεῖν τὸν ὡς λέοντα περιπατοῦντα καὶ φρικτὰ ὠρυόμενον καθ' ἡμῶν καὶ ζητοῦντα τίνα καταπίῃ^β. Εἰ οὖν δόξη ὁ Θεός — ἄνευ 235 γὰρ τῆς ἐκείνου βοηθείας ἐκφεύξασθαι οὐ δυνησόμεθα τοὺς ἐκείνου ὀδόντας καὶ τὰ ποικίλα δεσμά, ὅπου ἂν καὶ ἀπέλθωμεν — καὶ διασωθῶμεν, μὴ βρώμα τῷ δεινῷ τούτῳ θηρίῳ γενόμενοι, πῶς δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν τοιούτων πράξεων εἵπομεν ; Ἐμοὶ οὐ δοκεῖ τοῦτο εὐλογον, οἶμαι δέ, 240 οὐδὲ ὑμῖν.

Πῶς γὰρ ὁ καταδιωχόμενος μὲν ὑπὸ τινος, φεύγων δὲ αὐτὸς ἰσχυρῶς, τὸν εἰσδεξάμενον αὐτὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ καὶ στάντα πρὸ τῶν θυρῶν καὶ τοῦ διώκοντος αὐτὸν ἐγθροῦ λυτρωσάμενον δουλεῦσαι τούτου γε ἔνεκα εἴποι ἂν ; 245

Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ μᾶλλον εὐεργετηθεὶς καὶ
 ῥυσθεὶς τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὀφείλει τὴν εὐχαριστίαν αὐτῷ
 ἀποδιδόναι διηνεκῶς. Πῶς δέ, εἵπατέ μοι, οἱ προσαιτοῦντες
 πένητες, ἢ διὰ ἀσθένειαν σώματος ἢ διὰ ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν
 250 ἐργάζεσθαι μὴ βουλόμενοι, δουλεύειν τοῖς ἐλεημοσύνῃν
 διδοῦσι καὶ διακονοῦσιν αὐτοῖς λογισθήσονται, καὶ οὐχὶ
 μᾶλλον παρὰ τῶν ἐλεημόνων οἱ πτωχοὶ δωρεὰν φανῶσι
 διακονεῖσθαι καὶ ἐκδουλεύεσθαι; Οὕτω τοιγαροῦν καὶ
 ἡμεῖς ἅπαντες, πτωχοὶ καὶ ἐπιδεεῖς ὑπάρχοντες ἐκ προγεγο-
 255 νότων ἀνομιῶν, τῷ ἡμᾶς ἐλεοῦντι Θεῷ οὕτω διακειμένους
 ἡμᾶς δουλεύειν οὐδέποτε ἂν εἵπομεν, ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται,
 οἱ μὲν ἐκ προγεγονότων ἁμαρτημάτων, οἱ δὲ ἐκ συνθηρίας
 κακῆς, οἱ δὲ ἐξ ὀκνηρίας καὶ ἀργίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ,
 οἱ δὲ ἐκ προαιρέσεως πονηρᾶς, οἱ δὲ ἐκ προλήψεως ἡδονῶν,
 260 οἱ δὲ ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπιστίας τῶν θείων Γραφῶν, ἄλλοι ἐξ
 οἰήσεως καὶ τοῦ δοκεῖν μῆδὲν πλέον χρῆζειν εἰς σωτηρίαν
 ψυχῆς, καὶ ἀπλῶς πάντες ὑπάρχοντες πένητες καὶ γυμνοί.
 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τραυματίαι, ποικίλαις κατεχόμενοι
 νόσοις καὶ ὡς ἐν διαφόροις ξενῶσι καὶ γηραιομεῖς ἐν
 265 αὐτοῖς τοῖς κελλίοις καὶ μοναστηρίοις ἡμῶν ἐλεεινῶς
 ἀνακεκλιμένοι ὄντες ἢ καὶ περιπατοῦντες ποσῶς, βοῶμεν
 καὶ θρηνοῦμεν καὶ κλαίμεν καὶ αὐτὸν προσκαλοῦμεθα τὸν
 ἱατρὸν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων — ἔσοι δηλαδὴ τῆς ἀλγηδόνος
 τῶν τραυμάτων ἢ τῶν παθῶν ἐλάβομεν αἴσθησιν, ἐπειδὴ περ
 270 εἰσὶ καὶ ὡς φρενήρεις τινές, μὴδὲ ὅτι τίποτε ἀσθενοῦσιν
 εἰδότες ἢ ὅτι κατέχονται ὑπὸ τινος πάθους —, ἵνα ἐλθὼν
 ἰάσῃται ἡμῶν τὰς τετραυματισμένας καρδίας καὶ δῶ τὴν
 ὑγίειαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κειμέναις ὑπὸ τὴν κλίνην τῆς
 ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ἅπαντες ἡμάρτομεν, κατὰ
 275 τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ δεόμεθα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καὶ τῆς
 χάριτος.

Τῷ οὖν ἡμᾶς ἐλεοῦντι, οὕτω διακειμένους ὡς λέλεκται,
 καὶ ἐφ' ἡμᾶς σπλαγχνιζομένῳ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἱατρεῶντι
 καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμᾶς διδάσκοντι καὶ παρεχομένῳ
 280 κατὰ μικρὸν ἡμῖν τὴν ὑγίειαν τῶν τραυμάτων καὶ νοσημάτων
 ἡμῶν, δουλεύειν ὅλως εἰπεῖν τολμήσομεν; Οὐ μνησθῶμεν, ὡς
 οὐδὲ ὁ ὑπὸ τῶν ληστῶν συντριβείς τὸ σῶμα καὶ ἡμιθανής

κείμενος τῷ ἐπὶ τοῦ ἰδίου κτήνους αὐτὸν ἄραντι καὶ εἰς τὸ
 πανδοχεῖον ἀπαγαγόντι καὶ οἶνον ἐπιθέντι αὐτῷ καὶ ἔλαιον
 δουλεῦσαι λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεηθῆναι καὶ ἰαθῆναι καὶ 285
 εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν δι' αὐτοῦ. Τοιγαροῦν
 παρειμένον καὶ λελωθημένοι καὶ ἡμεῖς ὄντες καὶ τραυματῖαι
 καὶ ἀμελοῦντες τῶν πρὸς ἱατροίαν ἡμῶν καὶ παντὶ τρόπῳ
 μὴ ποιεῖν, ὡς εἶπον, σπουδάζοντες, πῶς τολμήσομεν εἰπεῖν
 ἢ ἐννοῆσαι ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τί; 290
 Παρακαλοῦμεν, ὡς ἐφθην εἰπών, εἰ ὕλως ἐν οἷς ἐσμέν
 αἰσθανόμεθα, δεόμενοι ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων ἡμῶν. Ὅτε δὲ
 τοῦτο γένηται καὶ τὴν νόσον ὡς ἱμάτιον πεπαλαιωμένον καὶ
 διερρωγὸς καὶ βερυπαρωμένον κατ' ὑλίγον ἀποδυσόμεθα
 ἄνωθεν, καὶ τὴν ὑγίειαν ὡς διπλοῖδα φωτεινὴν ὅλῳ τῷ 295
 σώματι ἐνδυσόμεθα, ἤγουν ἀπὸ κορυφῆς ἕως ἄκρων ποδῶν,
 τότε ἄλλοις καὶ αὐτοὶ διακονοῦντες ἐν οἴῳ καὶ ἔλαιῳ καὶ
 τοῖς λοιποῖς ἐμπλάστοις τε καὶ φαρμάκοις τούτους
 ἱατροῦντες, αὐτῷ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ λογισθησόμεθα τῷ
 οὕτως εἰπόντι· « Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν 300
 ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Εἰ δὲ οὐχ
 οὕτως πρῶτον ἔξομεν, ἀλλ' ἔτι νοσοῦντες τοῦτο ποιῆσαι
 ἐπιχειρήσομεν, ἀποκριθεὶς ὁ Δεσπότης ἔρεῖ ἡμῖν· « Ἰατρέ,
 ἱάτρευσον σεαυτὸν. »

Διπλοῖδα δὲ φωτεινὴν εἰπόντας ἡμᾶς τὴν ὑγίειαν τῆς 305
 ψυχῆς ἀκούσας, μὴ ἐξ ἀγνοίας καταγελάσῃς τοῦ ῥήματος
 μηδὲ σωματικὴν ὑγίειαν ὑπολάμβανε λέγειν ἡμᾶς, ἀλλ'
 ἀσώματόν τινα καὶ θεῖαν καὶ νοεράν, ἥτις οὐκ ἀπὸ φαρμάκων
 καὶ βοτανῶν εἴωθε γίνεσθαι, « οὐδὲ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μὴ
 τις καυχῆσθαι ». Καθάπερ γάρ τις ὅστοῦν συντιθεῖς 310
 νεκρὸν πρὸς ὅστοῦν καὶ ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, αἰτινά
 μοι καὶ λάβοις εἰς ἔργα καὶ κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲν
 ὠφελεῖ, μὴ ὄντος τοῦ δυναμένου κρέας καὶ νεῦρα εἰς αὐτὰ
 ἐξυφᾶναι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ποιήσας καὶ τὰς μὲν ἀρμονίας
 συνδῆσας τοῖς νεύροις, τὰ δὲ νεκρὰ ἐκεῖνα ὅσῃ κρέας 315
 ἐπενδύσας καὶ δέρμα καὶ εἰς σῶμα ἀποτελέσας αὐτά, οὐδὲν
 ἔσται πάλιν ὄφελος, ἐστερημένον ὑπάρχον τοῦ ζωοποιούντος
 καὶ κινούντος αὐτὸ πνεύματος, τουτέστιν ἔρημον ψυχῆς ὄν,
 οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς νενεκρωμένης μοι νόει ψυχῆς καὶ ἐπὶ τῇ

- 320 ἔνδοθεν τῶν ταύτης μελῶν μετάγαγέ σου τὸν νοῦν καὶ ἰδὲ
 πάσας συναγομένας τὰς πράξεις, νηστείαν λέγω καὶ ἀγρυπ-
 νίαν, χαμευνίαν καὶ ξηροκοιτίαν, ἀκτημοσύνην καὶ ἀλουσίαν
 καὶ τὰ τοῦτοις ἀκόλουθα, ὥς ὁστ' ἀ νεκρά, καὶ συναρμολο-
 γουμένας ἀλλήλαις καὶ ἐτέραν τῇ ἐτέρᾳ συνακολουθοῦσας
 325 καὶ συντιθεμένας καὶ οἰονεῖ πῶς ἀκέραιον ἀποτελοῦσας τὸ
 τῆς ψυχῆς σῶμα. Τί οὖν τὸ ὄφελος, ἐὰν ἄψυχον κεῖται καὶ
 ἀπνουν, μὴ ὄντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῷ; Μόνον
 γὰρ ἐκεῖνο ἔλθον ἐν ἡμῖν καὶ ἐγκατοικῆσαν, ὥς ἄψυχα μέλη
 ἀπ' ἀλλήλων διεσπασμένα, οὕτω νενεκρωμένας τὰς ἐναρέτους
 330 πράξεις συνδεῖ νεύροις ἰσχύος πνευματικῆς καὶ συνενοῖ τῇ
 ἀγάπῃ τῇ πρὸς Θεόν, καὶ τηνικαῦτα καινοῦς ἡμᾶς ἀπὸ
 παλαιῶν καὶ ζῶντας ἐκ νεκρῶν ἀποδείκνυσιν ἄλλως δὲ
 οὐκ ἐνὶ ζῆσαι ψυχῇν.
- “Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν, καὶν ἀσθενῇ καὶν μὴ, δίχα
 335 ψυχῆς κινεῖσθαι τοῦτο, ἢ καὶ ὅλως ζῆν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν,
 οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, καὶν ἁμαρτήσῃ καὶν μὴ, ἀνευ τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος νεκρά ἐστὶ καὶ ζῆσαι τὴν αἰωνίαν ζωὴν ὅλως
 οὐ δύναται· εἰ γὰρ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία ἐστίν,
 ὁ ἁμαρτήσας πάντως πληγείς ὑπ' αὐτοῦ ἀπέθανεν· εἰ δὲ
 340 οὐδεὶς ἀναμάρτητος — πάντες γάρ, φησὶν, ἥμαρτον καὶ
 ὕστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ —, πάντες δηλονότι οἱ
 ἁμαρτήσαντες ἀπεθάνομεν καὶ ἐσμεν νεκροί. Νόει οὖν
 μοι νεκρὸν νοερώς σεαυτὸν. Εἰπέ τοίνυν πῶς ἐπαληθῶς
 ζήσεας, μὴ ἐνωθεὶς τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τουτέστι τῷ ἁγίῳ
 345 Πνεύματι, δι' οὗ πᾶς πιστὸς ἀναγεννᾶται καὶ ἀναζωοῦται
 ἐν Χριστῷ. « Ἐγὼ γάρ, φησὶν, εἰμὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ
 ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. » Οἱ δούλοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ
 φῶς εἰσι καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ· « Ὁ δεχόμενος γὰρ ὑμᾶς,
 φησὶν, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν
 350 ἀποστείλαντά με. » Εἰ οὖν ἡμεῖς νεκροί, ἐκεῖνος δὲ μόνος
 ἡ αἰώνιος ἐστὶ ζωὴ, πρὸ τοῦ ἐνωθῆναι αὐτῷ καὶ ζῆσαι, μὴ
 λέγωμεν ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν. Νεκροὶ γὰρ πῶς τινί
 ποτε ἐκδουλεύσουσιν; Εἰ μὴ ἐκεῖνον γνωστῶς ὥς διπλοῖδα
 περιβαλόμεθα, μὴ νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἢ
 355 τῶν ἐνοχλοῦντων παθῶν ὅλως ἡλευθερώθημεν.

Ὡςπερ γὰρ τὸ σκότος οὐ φεύγει, εἰ μὴ τὸ φῶς παραγένηται, οὕτως οὐδὲ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς φυγαδεύεται, εἰ μὴ ὁ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν αἵρων ἐλεύσεται καὶ ἡμῖν ἐνωθῇ. Ἐρχόμενος δὲ αὐτός, ἐπεὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἀσθενείαν ψυχικὴν ἀπελαύνει, καλεῖται ὑγίεια, τὴν ὑγίαν ἡμῖν χαρίζομενος 360 τῆς ψυχῆς · φωτίζων δὲ ἡμᾶς, λέγεται φῶς, ὑπὲρ φῶς ἅπαν ὧν · καὶ ζωοποιῶν ἡμᾶς, λέγεται ζωή, ὑπὲρ ζωὴν ἅπασαν ὧν · περιλάμπων δὲ ἡμᾶς ὅλους καὶ τῇ δόξῃ τῆς αὐτοῦ θεότητος περικυκλῶν καὶ ἐπιθάλπων, καλεῖται ἱμάτιον, καὶ οὕτως ἐνδιδύσκεσθαι τοῦτον λέγομεν τὸν ἀναφῇ 365 πάντῃ καὶ ἀληπτον · ἐνούμενος δὲ ἀμίκτως ἡμῶν τῇ ψυχῇ καὶ ὅλην ποιῶν ταύτην ὡς φῶς, ἐνοικεῖν λέγεται ἐν ἡμῖν καὶ ἀπεριγράπτως περιγράφεσθαι. Ὡ τοῦ θαύματος ! Οὕτω τοιγαροῦν γίνεται πάντα ἡμῖν ὁ ὑπεράνω πάντων ὧν, ἄρτος, σκέπη καὶ ὕδωρ, ὁ πάλαι τῇ Σαμαρείτιδι εἶπε τὸν 370 πίνοντα μὴ διψῆσαι ποτε . Εἰ οὖν ἔτι διψᾷς, οὐπω ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος ἔπιες · ἀψευδὴς γάρ ἐστιν ὁ τοῦτο εἰπών. Ἐγὼ γάρ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκ τούτου τοῦ ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης μοι ἐχαρίσατο, εἰ συνέβη ἐπιλαθέσθαι με καὶ ὡς μὴ πίνοντα ζητεῖν πάλιν 375 δοθῆναί μοι παρ' ἐκείνου πιεῖν, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ δηλονότι ἐπιον ὕδωρ, ἐνδοθεν ἤλλετο τῆς καρδίας μου καὶ ἐπήδα ὥσπερ ρεῖθρον φωτεινὰ καὶ εὐθὺς ἐώρων αὐτό. Ἐκεῖνο δὲ οἶονεῖ ἐλάλει διὰ τῶν παλμῶν ἐν ἐμοὶ καὶ ἔλεγεν · « Οὐχ ὁρᾷς με ὅτι ἐνταῦθά εἰμι μετὰ σοῦ ; Καὶ πόθεν μοι δοθῆναί 380 σοι ἢ ἄλλοθεν ποθεν παραγενέσθαι με ἐπιζητεῖς ; Οὐκ οἶδας ὅτι αἰεὶ σὺν εἰμι οἷς ἅπαξ ἑμαυτὸ ἐπιδώσω πιεῖν με καὶ πηγὴ γίνομαι ἀθάνατος ἐν αὐτοῖς ; »

Εἰ οὖν τοῦτο γεγονὸς ἔγνως καὶ ἐν σοί, ὦ ἀδελφέ, μακάριος εἶ. Εἰ δὲ τὸν Χριστὸν μὲν τεθέασαι, οὐπω δὲ σοι τοῦτο τὸ 385 πόμα πιεῖν ἐχαρίσατο, πρόσπεσον, κλαῦσον, δυσώπησον, θρήνησον, τύψον σεαυτοῦ τὰς ὀφείας, ὥσπερ ποτὲ ὁ Ἀδάμ, τίλλε σου τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς · μὴ ἀναπέσῃς ἐπὶ κλίνης, ἀλλὰ κλινὴ γενέσθω σοι ἅπαν ἔδαφος · μὴ δῶς ὕπνον εἰς κόρον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μὴ ὅλως νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις 390 σου · μὴ πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς ἢ τῶν ἐν οὐρανῷ ἐπιστρέψῃς σου τὸ ὄμμα — τί γάρ σοι καὶ πρὸς ἄλλο τι, τὸν ποιητὴν

τῶν ἀπάντων ὀρῶν σου πρὸ ὀφθαλμῶν ; — μὴ ἐμπλήσῃς τὴν
 γαστέρα σου τῶν ἐδωδίων ποτέ · μὴ γλυκάνῃς σου τὸν
 395 λάρυγγα ἐνηδόνῃ βρώσει ἢ πόσει εἰς πλησμονήν · μὴ
 περιεργάσῃ τὰ γινόμενα πράγματα, μὴδὲ πρὸς τοὺς ἀδιαφόρους
 καὶ καταφρονητικῶς βιούντας ἀποβλέψῃς, ἵνα μὴ εἰς οἴῃσιν
 ἐμπέσῃς ἢ καὶ κατακρίνῃς αὐτούς · ἀλλὰ γὰρ μὴδὲ
 συγκαθεσθῇς πρὸς συντυχίας ἀκαίρους ποτέ μετ' αὐτῶν · μὴ
 400 περιέλθῃς, τοὺς ὀνομαστοὺς ζητῶν μοναχοὺς, μὴδὲ ἐρεῦνα
 τοὺς βίους αὐτῶν, ἀλλ' εἰ μὲν πνευματικῶ πατρὶ Θεοῦ
 χάριτι ἐνέτυχες, αὐτῷ μόνῳ λέγε τὰ κατὰ σέ · εἰ δ' οὐν,
 ἀλλὰ τὸν Χριστὸν ὀρῶν, εἰς ἐκεῖνον ἀπόβλεπε αἰεὶ καὶ διὰ
 παντὸς ἐκεῖνον μόνον τῆς σῆς κατηφείας καὶ θλίψεως ἔχε
 405 θεωρητήν.

Δείκνυε αὐτῷ, μᾶλλον δὲ ἐκεῖνος ὁράτω σου τὴν ἀλουσίαν,
 τὴν ἄγαν ἀκτημοσύνην, τὸν ἀφιλόγυρον τρόπον. Μηδέ, εἰ
 ῥέει ποθὲν ἅπας ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἢ καὶ πλήθος χρυσίου
 ἔρριπται πρὸ τῶν ποδῶν σου — γίνεται γὰρ καὶ τοῦτο ἐκ
 410 τῆς τοῦ Πονηροῦ μηχανῆς καὶ τῶν ἐκεῖνου συνεργῶν καὶ
 ὑπασπιστῶν —, ἐπιστρέψαι καὶ ὅλως τὸν ὀφθαλμὸν καὶ
 ἀπιδεῖν πρὸς ταῦτα θελήσῃς, εἰ καὶ προφάσει τῶν πτωχῶν
 ἀναμαρτήτως δοκεῖ καὶ λαμβάνεσθαι καὶ δίδοσθαι παρὰ σοῦ.
 Ἐκεῖνος βλέπέτω σε τυπτόμενον καὶ μὴ ἀντιτύποντα,
 415 ὑβρίζομενον καὶ μὴ ἀνθυβρίζοντα, λοιδορούμενον καὶ τοὺς
 λοιδοροῦντάς σε εὐλογοῦντα, μὴ δόξαν ζητοῦντα, μὴ τιμὴν,
 μὴ ἀνάπαυσιν, καὶ ἀπλῶς πάντα ποιοῦντα καὶ πάντα διαπρατ-
 τόμενον καὶ μηδόλως ἐνδιδούντα μήτε εἰς τὰ ὀπίσω
 στρεφόμενον, ἕως οὗ σπλαγχνισθεὶς ἐπιδώσει σοι τὸ φοβερὸν
 420 ἐκεῖνο καὶ ἄρρητον καὶ ἀκατονόμαστον πόμα πιεῖν. Καὶ
 ὅταν τούτου ἀξιωθῇς, τότε γνώσεις ἅπερ λαλοῦμεν καὶ ἅπερ
 σοι ὑφηγοῦμεθα. « Λαλοῦμεν γὰρ σοφίαν, φησὶν, οὐ τοῦ
 αἰῶνος τούτου τὴν καταργουμένην, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ
 σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην. »
 425 Εἰ δὲ οὐδὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὅλως ἰδεῖν κατηξίωσαι,
 τί ὅτι καὶ δοχεῖς ζῆν ; Τί ὅτι καὶ δουλεύειν νομίζεις αὐτῷ, ὃν
 οὐδέπω τεθέλασαι ; Μὴ θεασάμενος δὲ μὴδὲ φωνῆς αὐτοῦ
 ἀκοῦσαι ἀξιωθεῖς, πόθεν τὸ θέλημα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ
 εὐάρεστον καὶ τέλειον διδαχθήσῃ ; Εἰ δὲ ἐκ τῶν ἁγίων

εἴπης μαθήσεσθαι τοῦτο Γραφῶν, ἐρωτῶ πῶς αὐτό, νεκρὸς 430
 ὅλος ὢν καὶ ἐν σκότει κείμενος, ἀκοῦσαι δυνηθῆς ἢ ἐκπληρῶ-
 σαι, ἵνα καὶ ζῆσαι ἀξιωθῆς καὶ ἰδεῖν τὸν Θεόν. Οὐδαμῶς.
 Τί οὖν ; Εἰ νεκροὶ ἐσμεν , φησί, καὶ ἐν σκότει διάγομεν,
 πῶς ζῆσαι ἰσχύσομεν ἢ πῶς τὸν Χριστὸν, τὸ ἀληθινὸν φῶς ,
 ἐλθόντα ἐπὶ τῆς γῆς θεασόμεθα ; "Ακουε νουνεχῶς καὶ μὴ 435
 θέλε δικαιοῦν σεαυτὸν ἄλλα ταπεινώθητι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ
 καὶ εἰπέ · « Κύριε, ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ
 ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν , ὁ κατελθὼν διὰ τοῦτο
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα τοὺς κειμένους καὶ τεθνατωμένους ὑπὸ τῆς
 ἁμαρτίας ἐξαναστήσῃς καὶ σὲ κατιδεῖν αὐτούς, τὸ φῶς τὸ 440
 ἀληθινόν, ὡς ἰδεῖν ἄνθρωπον δυνατόν, καταξιώσῃς, πέμψον
 μοι ἄνθρωπον γινώσκοντά σε, ἵνα, ὡς σοὶ δουλεύσας αὐτῷ
 καὶ πάσῃ δυνάμει μου ὑποταγείς καὶ τὸ σὸν ἐν τῷ ἐκείνου
 θελήματι ποιήσας θέλημα, εὐαρεστήσω σοι τῷ μόνῳ Θεῷ
 καὶ καταξιωθῶ σου καὶ γὰρ τῆς βασιλείας, ὁ ἁμαρτωλός. » 445
 Ἐὰν οὖν οὕτως ἐπιμείνης ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυνάμεως
 κρούων, παρακαλῶν τε καὶ δεόμενος αὐτοῦ, οὐκ ἐγκαταλείψει
 σε, ἀλλὰ ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑνὸς τῶν δούλων αὐτοῦ, ὅσα δεῖ
 σε ποιῆσαι διδάξει σε καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ τῆς
 εὐχῆς τοῦ δούλου αὐτοῦ ἰσχύν σοι χαρίσεται τοῦ ἐκπληρῶσαι 450
 αὐτά. Χωρὶς γὰρ ἐκείνου οὐ δυνήσῃ ποιῆσαι οὐδὲν · ἀλλ'
 ἐκεῖνος, καθὼς περ ἔφθην εἰπὼν, ἀπαραλείπτως γενήσεται
 σοι τὰ πάντα · εἰ δὲ μὴ πάντα, τέως εὐρίσκη ἐν τῇ ἐξόδῳ
 σου τὸν Χριστὸν ἐκζητῶν, τέως τοῖς αὐτοῦ φίλοις καὶ
 ἄρχουσιν ὑποτασσόμενος εἰς καὶ δουλεύων εὐρίσκη διὰ 455
 τούτων ἐκείνῳ, τέως τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων καὶ οὐχὶ τὸ σὸν
 θέλημα ἐκπληροῖς — Θεοῦ δὲ θέλημα τὸ θέλημα τῶν ἐκείνου
 δούλων ἐστίν —, τέως ἐν ἐργασίᾳ καὶ οὐκ ἀργίᾳ, τέως ἐν
 ταπεινώσει καὶ οὐκ ἐν οἰήσει. Μνήσθητι ὧν εἶπον, ὅτι οἱ
 στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες πάντες οἱ μὲν δούλοι, οἱ δὲ καὶ 460
 φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ διὰ τούτων αὐτῶν καὶ ὁ ὑφ'
 ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων πέλων λαός · οἱ, εἰ καὶ μὴ τὸν βασιλέα
 καθορῶσι καὶ συντυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῷ στρατηγῷ αὐτῶν ἢ
 τῷ ἄρχοντι ὡς ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ καλῶς ἐκδουλεύοντες
 δωρεάς τε καὶ ἀξιώματα λαβεῖν δι' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως 465
 ἐλπίζουσιν, οἱ δὲ καὶ λαμβάνουσι μεσίτας τοὺς ἑαυτῶν

ἄρχοντας προβαλλόμενοι. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διὰ τῆς οἰκείας ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς ἀκουστοὶ γίνονται καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως προσλαμβάνονται καὶ τιμῶνται καὶ ἄλλων ἄρχοντες καὶ
 470 μεσίται ἀποκαθίστανται, καὶ τηνικαῦτα καταξιοῦνται καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τὴν κατὰ πρόσωπον ὑπηρεσίαν ἀποπληροῦν καὶ αὐτῷ προσομιλεῖν καὶ τῆς ἐκείνου ἀκοῦειν φωνῆς.

Εἰ δὲ σὺ μὲν, ὡς προεῖρηται, ζητῆσαι καὶ κροῦσαι οὐκ
 475 ἀνέχη, ἀλλὰ ὑπὸ στρατιώταις ἀνωνύμοις γενέσθαι, τουτέστιν ὑποτακτικὸς εὐτελὴς μετὰ εὐτελῶν καταταγῆναι προτεθῆ-
 μησαι, καὶ ἄρχουσι πνευματικοῖς ἐκδουλεύσαι οὐ βούλει, τί ἐμὲ μέμφῃ λέγοντά σε νεκρὸν ἢ τυφλὸν ἢ ἀσθενῆ καὶ παρειμένον καὶ τῆς δουλείας ἀποκεχωρισμένον τοῦ βασιλέως
 480 Χριστοῦ; Ἄλλὰ κάθη, εἰποῖς, ἐν τῷ κελλίῳ, σεαυτῷ προσέχων καὶ μηδὲνα μηδαμῶς ἀδικῶν; Τοῦτο δὲ αὐτὸ ἄρα ποιῆσαι καὶ αὐτὸς καταδέξῃ τὸν σὸν δοῦλον ἢ ὑπηρέτην, ἵνα καταφρονήσας σου τῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἑτέρῳ καὶ αὐτὸς ἀπελθὼν κελλίῳ καθίσῃ, μηδὲνα μηδὲν μηδὲ σεαυτὸν ἀδικῶν;
 485 Ἄλλὰ ἕτερος τίς ἀνθρώπων ὅλως ἀκοῦσαι τοῦτο ἀνέξεται; Πῶς οὖν, καθήμενος ἐν τῷ κελλίῳ καὶ παρ' ἐτέρων ὑπηρετου-
 μένος, σὺ δουλεύειν λέγεις Θεῷ; Διὰ ποίων τῶν ἔργων; Εἰπέ. Εἰ γὰρ σεαυτῷ διηκόνεις εἰς πάντα καὶ ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου τὰ πρὸς χρείαν εἶχες πᾶσαν τοῦ σώματος,
 490 οὐδὲ οὕτως τῷ Θεῷ δουλεύειν σε λέγειν ἐχρῆν. Ὁ γὰρ δοῦλος οὐχὶ ἐν τῷ ἑαυτὸν διατρέφειν καὶ ἐνδιδύσκειν ἐπαινεῖ-
 ται, ἀλλ' ἐὰν μὴ καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον πάκτον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθ' ἐκάστην πρὸς τὸν ἑαυτοῦ παρέχῃ κύριον, ὥς ἄχρηστος τιμωρεῖται καὶ κατακρίνεται. Πῶς οὖν ἡμεῖς,
 495 ὡς ἐλεύθεροι ζῶντες καὶ τῇ ἀνέσει καὶ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ ἑαυτοὺς ἐκιδιδόντες καὶ μὴ μόνον μηδὲν ἐργαζόμενοι μῆτε διακονοῦντες ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτοῦντες καὶ βλασφη-
 μοῦντες καὶ καθ' ὥραν γογγύζοντες, εἰ μὴ παρ' ἐτέρων διακονοῦμεθα, τῷ Θεῷ δουλεύειν καὶ μηδὲνα ἰδικεῖν
 500 λέγομεν; Ὅσοις γὰρ ἂν ὑπηρετεῖν δύναταί τις καὶ μὴ προαιρεῖται τοῦτο ποιεῖν, τοσοῦτους ἀδικεῖ καὶ ὑπεύθυνον ἑαυτὸν τοῦ κρίματος ἀποκαθιστᾷ καὶ τῆς Δεσποτικῆς ἀποφάσεως τῆς οὕτω λεγούσης· « Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ

κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ » καὶ τὰ 505 ἐξῆς ἀπαριθμησάμενος « ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην, εἶπε, καὶ οὐ διηκονήσατέ μοι . » Πῶς οὖν ἡ ποίῳ προσώπῳ αὐτὸν θεασώμεθα, τὸ ἐκάστου ἔργον ἐρχόμενον ἐπισκέψασθαι ;

Μὴ πλανᾶσθε · ὁ Θεὸς πῦρ ἐστὶ καὶ πῦρ ἦλθε καὶ ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς · ὁ καὶ περιέρχεται ζητῶν ὕλην 510 δράξασθαι, ἥτοι πρόθεσιν καὶ προαίρεσιν ἀγαθὴν, καὶ ἐμπεσεῖν εἰς αὐτὴν καὶ ἀναφθῆναι. Εἰς οὓς δὲ ἀναφθῇ, αἶρεται εἰς φλόγα μεγάλην καὶ ἀφικνεῖται ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ οὐκ ἔσ' τὸν ἐμπυρισθέντα ἀργεῖν ὅλως ἢ ἡρμεῖν. Οὐδὲ ἀγνώστως, ὥς τινες οἴονται τῶν νεκρῶν, κατακαίει τὴν 515 ἐμπρησθεῖσαν ψυχὴν — οὐδὲ γὰρ ἀναίσθητος ὕλη ἐστίν —, ἀλλ' ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει καὶ ὀδύνη ἀφορήτῳ τὸ καταρχάς · αἰσθητικὴ γὰρ ὑπάρχει καὶ λογικὴ · μετὰ δὲ ταῦτα, καθάραν τοῦ ρύπου τῶν παθῶν τελείως ἡμᾶς, γίνεται τροφή καὶ πόσις, φωτισμὸς καὶ χαρὰ ἀδιαλείπτως ἐντὸς ἡμῶν, καὶ 520 φῶς αὐτοὺς ἡμᾶς κατὰ μέθεξιν ἀπεργάζεται. Ὡςπερ γὰρ ἐκκαϊόμενος κλίβανος καταρχάς μὲν ἐκ τοῦ τῆς ὕλης ἐκπεμπομένου καπνοῦ μᾶλλον μελαίνεται, ἐπὶ δὲ σφοδρῶς ἐκκαῖ, ὅλος διαυγῆς γίνεται καὶ τοῦ πυρὸς ὁμοῖος καὶ οὐδεμίαν μελανίαν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔκτοτε κατὰ μέθεξιν προσλαμβάνει, 525 οὕτω δὲ καὶ ψυχὴ ἡ τῷ θεῷ ἐναρξασμένη πόθῳ ἐκκαίεσθαι πρῶτα μὲν τὸν τῶν παθῶν ζόφον ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ὡς καπνὸν ἐν ἑαυτῇ ἐκπεμπόμενον καθορᾷ καὶ τὴν προσοῦσαν αὐτῇ ἐξ αὐτοῦ μελανίαν ἐνοπτρίζεται καὶ θρηνεῖ καὶ τοὺς ἀκανθώδεις λογισμοὺς καὶ τὰς φρυγανώδεις προλήψεις 530 καταφλεγόμενας καὶ ἀποτεφρουμένας τέλεον ἐπαισιθάνεται · ἐπὶ δὲ ταῦτα ἐξαναλωθῇ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία μόνη χωρὶς πάθους ἐναπομείνῃ, τότε οὐσιωδῶς καὶ αὐτῇ ἐνοῦται τὸ θεῖον καὶ αὐλὸν πῦρ · καὶ εὐθὺς ἀνάπτεται καὶ διαυγάζει καὶ μεταλαμβάνει, ὥςπερ ὁ κλίβανος, τοῦ αἰσθητοῦ τούτου 535 πυρὸς · οὕτω καὶ τὸ σῶμα, τοῦ θεοῦ καὶ ἀρρήτου φωτός, καὶ αὐτό, πῦρ κατὰ μέθεξιν γίνεται.

Οὐκ ἂν δὲ τοῦτό ποτε γένηται ἐν ἡμῖν, ἐὰν μὴ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἅπαντα βδελυξώμεθα καὶ αὐτὰς ἡμῶν

- 540 τὰς ψυχὰς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν ἀπολέσωμεν . Τὸ γὰρ πῦρ ἐκεῖνο ἄλλως ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνάπτεται · ὁ οἱ λαβόντες οὐ μόνον νοσημάτων ψυχικῶν παντελῶς ἀπηλλάγησαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους, ἐκ τῶν δικτῶν ἐξελόντες τοῦ διαβόλου, νοσοῦντας ψυχικῶς καὶ ἀσθενοῦντας ἴασαντο καὶ
- 545 τῷ δεσπότῃ Χριστῷ ὡς δῶρα τούτους προσήγαγον . Ἐκ γὰρ τοῦ πυρὸς ἐκείνου τοῦ θεοῦ πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τέχνην οὗτοι σοφῶς διδαχθέντες, διὰ πάντων ἐν παντὶ τῷ βίῳ καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, οἷος ἦν ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας λαβὼν Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἷος ἦν Παῦλος ὁ εἰς τρίτον ἀρπαγείς οὐρανὸν καὶ
- 550 καθεξῆς οἱ θεοὶ ἀπόστολοι · τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον καὶ οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι, οἱ τὰς αἰρέσεις διὰ τοῦ πυρὸς τούτου τοῦ θεοῦ ὡς ἀκάνθας ἐξαφανίσαντες, οἱ τοῖς δαίμοσιν ὡς δούλοις ἀχρεῖς καὶ ἀσθενέσιν
- 555 ἐπιτάσσοντες (κάκεινοι, μετὰ φόβου αὐτοῖς ὑπακούοντες, τοιοῦτοι γεγόνاسι καὶ αἰεὶ γίνονται), οἱ οὕτως τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες, ὡς μηδὲ τῆς ἑαυτῶν φείσασθαι ψυχῆς . Οὗτοι τοιγαροῦν καὶ ὅσοι κατ' αὐτοὺς τῷ Θεῷ δουλεῦσαι καὶ δουλεύειν αἰεὶ λέγονται, οἱ δὲ ἀμαρτίαις ἐτι ὄντες ὑπεύθυνοι
- 560 οὐχί, ἀλλὰ δούλοις εἰκόνασι πονηροῖς καὶ προσκεκρουκόσι τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ · οἱ δὲ καὶ ὑπὸ παθῶν ἐτι ὀχλοῦμενοι, τοῖς αἰεὶ μαχομένοις καὶ τοῖς ἀντιπίπτουσιν ἢ παλαίουσιν · οἱ δὲ τὰς ἀρετὰς ἀκμὴν μὴ κτησάμενοι, ἀγωνιζόμενοι δὲ ταύτας κτήσασθαι, τοῖς ἡκρωτηριασμένοις τὰ σώματα, ἣ καὶ τοῖς
- 565 λειπομένοις τῶν πρὸς ζωὴν πέννησι παρεικάζονται, δεομένοις μᾶλλον ὢν ὑστεροῦνται μελῶν καὶ χρεῖων, οὐχὶ δὲ παρέχουσιν ἄλλοις τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἢ ἀμισθὶ δυναμένοις δουλεύειν .
- Χρεῶν δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσοντας ἄρτιον ἡμᾶς ἀποτελέσαι τὸν κατὰ
- 570 Θεὸν ἡμῶν ἄνθρωπον , ἐν μηδενὶ μηδὲν λειπόμενον δηλονότι, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου στρατιῶται τὸ σιτηρέσιον, λαβεῖν · καὶ τηνικαῦτα, ὡς ἤδη τέλειοι γεγονότες ἄνδρες, εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μέτρον ἀναδραμόντες
- 575 αὐτῆς καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ δούλοις καταλεγέντες αὐτοῦ, ἐκστρατεύσομεν κατὰ τῶν πολεμίων ἐχθρῶν, ἐπειδὴ, ὡς

φησι Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐδεὶς «στρατεύεται ἰδίοις ὀφωνίοις ποτέ». Τί λέγων ὀφώνιον; Τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον. Εἰ τοίνυν καὶ ἡμεῖς μὴ λάβοιμεν ἀπὸ Θεοῦ τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ διδοῦντα τῷ κόσμῳ ζωὴν, ἤγουν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος — τοῦτο γάρ ἐστι τὸ πνευματικὸν σιτηρέσιον, ᾧ τρέφονται οἱ Χριστῷ στρατευθέντες καὶ ὁ ἀντὶ ὧρων πνευματικῶς ἐπενδύονται —, πῶς εἰς παράταξιν, εἰπέ μοι, ἐξέλθωμεν τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς καταταγώμεν ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ;

585

Ἄλλὰ δεῦτε καὶ διαναστῶμεν, ὅσοι ἀπὸ δουλείας τῆς τῶν παθῶν βούλεσθε φυγεῖν καὶ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ προσδραμεῖν δεσπότῃ, ἵνα καὶ δούλοι αὐτοῦ χρηματίσητε· καὶ τοιοῦτοι σπουδάσωμεν καὶ ἡμεῖς γενέσθαι, οἷους ὁ λόγος προλαβὼν ἀνετάξατο. Μὴ οὖν καταφρονήσωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδὲ ἀπατῶμεν ἡμᾶς ἑαυτοὺς καὶ προφασιζόμεθα προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις ἐν τῷ λέγειν· ἀδύνατον τοῦτο ἐστὶ κατὰ τὴν παροῦσαν γενεάν τοιοῦτον γενέσθαι ποτέ. Μὴ δὲ φιλοσοφῶμεν κατὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδὲ κατὰ τῶν ἰδίων ψυχῶν ῥητορεύωμεν· δυνατὸν γάρ ἐστιν, ἐὰν θέλωμεν, καὶ τοσοῦτον ὥς ἀρκεῖν προαίρεσιν μόνην εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνενέγκαι ἡμᾶς· ὅπου γάρ, φησὶν, ἐτοίμη προαίρεσις, τὸ κωλύον οὐδέν. Ὁ Θεὸς βούλεται θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποιῆσαι ἡμᾶς, ἐκόντας δὲ καὶ οὐκ ἄκοντας· καὶ ἡμεῖς ἀναδυόμεθα, τὴν εὐεργεσίαν ἀποσειόμενοι; Καὶ πόσης τοῦτο εὐθελείας οὐκ ἔστιν ἡ παραπληξίας καὶ ἀφροσύνης ἐσχάτης; Τοσοῦτον γάρ βούλεται τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἐκ τῶν κόλπων τοῦ εὐλογημένου Πατρὸς αὐτοῦ ἀνεκφοιτήτως ἐξελθὼν κατήλθεν καὶ ἦλθεν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ τοίνυν θελήσομεν καὶ ἡμεῖς, οὐδὲν οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐμποδίσαι δυνήσεται· μόνον ὁρμήσωμεν διὰ μετανοίας θερμῆς πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὸς ἐγγίσας ἡμῖν καὶ ἐπαψάμενος τῶν καρδιῶν ἡμῶν μόνῳ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ αὐτοῦ ἀνάψει τὰς λαμπάδας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ οὐκέτι ἐάσει σβεσθῆναι αὐτάς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ ἐπ' αἰώνων καὶ ἔτι, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

605

610

ΛΟΓΟΣ Η΄

Περὶ ἀγάπης Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτὸς καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

- Εἰ δοκεῖ, τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαρρήδην βοῶντος καὶ λέγοντος πρὸς ἡμᾶς · « Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' ἐμοῦ . » Καὶ δεῖξαι βουλόμενος τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, φησὶν ·
- 5 « Ἐπεμψεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον . » Ταῦτα τοιγαροῦν ὁ πιστεύων ἀπὸ καρδίας καὶ πληροφορούμενος ὅτι οὐκ ἦλθεν ὁ Χριστὸς κρίναι αὐτὸν ἀλλὰ σῶσαι, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων ἢ κόπων καὶ ἰδρώτων, ἀλλὰ διὰ μόνης
- 10 τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, πῶς, εἶπέ μοι, ἄρα μὴ ἀγαπήσῃ αὐτὸν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς διανοίας ; Καὶ μάλιστα ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε, σῶσαι αὐτὸν καὶ πάντας βουλόμενος, οἶον τὴν ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ κάθοδον, τὴν ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου
- 15 εἰσόδον τε καὶ σύλληψιν καὶ τὸ ὅπως ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν , ὁ ἰσότημος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν τῇ χειρὶ περικρατῶν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως , ὁ ἄνω σὺν τῷ Πατρὶ ὢν καὶ κάτω βρέφος γενέσθαι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἡμετέρας
- 20 καταδεξάμενος φύσεως.

- Καὶ σὺν τούτοις, ὅταν εἰς νοῦν ἀναλάβῃ τὰ λοιπὰ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήρια, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπέμεινε πάθῃ ὁ τῇ φύσει ἀπαθὴς δι' αὐτόν, οἶον τὸν τόκον αὐτοῦ τὸν ἀπόρρητον, τὰ σπάργανα, τὸ σπῆλαιον αὐτό, τὴν φάτνην
- 25 τῶν ἀλόγων ἐφ' ἣ πενιχρῶς ὁ βασιλεὺς τοῦ παντός ἀνεκλίθη, τὴν φυγὴν τὴν εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον,

τὴν τοῦ Συμεὼν ὑποδοχὴν, καὶ ὅπως ὥς εἰς τῶν κοινῶν
 ἀνθρώπων παρ' αὐτοῦ ἠυλόγηθη καὶ εἰσῆχθη ἐν τῷ ναῷ,
 τὴν τῶν γονέων ὑποταγὴν, τὴν παρὰ τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν
 ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τὸν πειρασμὸν τοῦ διαβόλου, τὰς θαυμα- 30
 τουργίας αὐτοῦ καὶ διὰ ταῦτα οὐ θαυμαζόμενον, ἀλλὰ
 φθονούμενον μᾶλλον καὶ λοιδορούμενον καὶ διακωμωδούμενον
 ὑπὸ πάντων (καὶ τότε τίνων ; πονηρῶν καὶ ἁθλῶν ἀνδρῶν
 ὧν φανερώς τε καὶ ἀφανῶς ἐμφράζει ἡδύνατο τὰ ἀπύλωτα
 στόματα καὶ ξηρᾶναι τὰς γλώσσας αὐτῶν καὶ τὴν ἐνοῦσαν 35
 αὐτοῖς φωνὴν ἀποσθῆσαι), τὴν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ,
 τὸν δεσμὸν ὃν ὑπέστη παρὰ τῶν μαιφόνων, καὶ ὅπως ὥς
 κακοῦργος ἦγετο παρ' αὐτῶν, καὶ παρεδίδοτο τῷ Πιλάτῳ
 ὥς κατάκριτος, καὶ ῥάπισμα ἔλαβεν ὑπὸ δούλου, καὶ τὴν
 τοῦ θανάτου σιωπήσας ἀπόφασιν ἔλαβεν ('Εμοὶ γάρ, φησὶν, 40
 οὐ λαεῖς ; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ
 ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε ;), εἶτα τὸν φραγελλισμόν,
 τοὺς ἐμπαιγμοὺς, τὰ ὀνειδή, τὴν πορφυράν, τὸν κάλαμον,
 μεθ' οὗ ἐπὶ τῆς ἀχράντου κεφαλῆς αὐτοῦ τὰς μάστιγας
 παρὰ τῶν θεοκτόνων ἐδέχετο, τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὸν 45
 σταυρόν, ὃν καὶ ἐθάσταζεν ὁ διαβαστάζων λόγῳ τὰ σύμ-
 παντα καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἐννοήσῃ ὅπως ἔξω τῆς
 πόλεως ἦγετο ἐπὶ τὸν Κρανίου τόπον, τῶν δημίων καὶ τῶν
 στρατιωτῶν περιστοιχοῦντων αὐτὸν μεθ' ἅμα ὄχλων ἀπείρων
 ἐπὶ τὴν θεωρίαν ἐφεπομένων, καὶ ἐπὶ τούτοις, ἀγγέλων 50
 μὲν ἄνωθεν φριττόντων, τοῦ Θεοῦ δὲ καὶ Πατρὸς ὀρώντος
 τὸν ὁμοούσιον Υἱὸν καὶ ὁμόθρονον καὶ ὁμότιμον ταῦτα
 πάσχοντα παρὰ τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, καὶ γυμνὸν ἐπὶ
 σταυροῦ ἀναρτῶμενον καὶ ἥλοις τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας
 ἡλούμενον, λόγχῃ τε τὴν πλευρὰν τιτρωσκόμενον, καὶ χολὴν 55
 ποτιζόμενον μετὰ ὄξους, καὶ πάντα οὐ μόνον μακροθύμως
 φέροντα, ἀλλὰ καὶ τῶν σταυρούντων ὑπερευχόμενον, πῶς
 οὐκ ἀγαπήσει αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ ;

Ὅταν γὰρ ἐνθυμηθῇ ὅτι, Θεὸς ὢν ἀναρχος ἐξ ἀνάρχου
 Πατρός, συμφυῆς καὶ ὁμοούσιος τοῦ παναγίου καὶ προσ- 60
 κυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καὶ ἀνεξιχνίαστος, κατελθὼν
 ἐσαρκώθη καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ πάντα τὰ εἰρημένα
 καὶ πολλὰ ἕτερα ἔπαθε δι' αὐτόν, ἵνα τοῦ θανάτου καὶ τῆς

φθορᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτὸν καὶ υἱὸν Θεοῦ καὶ θεὸν ὅμοιον
 65 αὐτοῦ ἀπεργάσῃται, ἄρα γε, εἰ λίθου σκληρότερος ἢ καὶ
 κρυστάλλου ψυχρότερος, οὐ μαλαχθῆσεται τὴν ψυχὴν καὶ
 διαθερμανθῆσεται τὴν καρδίαν πρὸς ἀγάπην Θεοῦ; Ἐγὼ
 οὕτω λέγω καὶ οὕτως ὁμολογουμένως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια ὅτι,
 70 ἐὰν πιστεύσῃ τις ἀπὸ καρδίας ταῦτα πάντα καὶ ἐκ βαθέων
 ψυχῆς, εὐθὺς ἔξει καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτοῦ.

Ὡς περ γὰρ λέγουσιν ἐν τῇ κόχλῳ τὸν μαργαρίτην,
 ἀνεωγμένης ἐκείνης, ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκ τῆς
 ἀστραπῆς ἐν αὐτῇ συλλαμβάνεσθαι, οὕτω καὶ τὴν πρὸς
 75 Θεὸν ἀγάπην λογιζοῦ ἐν ἡμῖν σπεῖρεσθαι. Ἀπὸ γὰρ τῶν
 εἰρημένων αὐτοῦ παθημάτων ἀκούουσα ἡ ψυχὴ καὶ κατὰ
 μικρὸν πιστεύουσα, ἀναλόγως τῆς πίστεως αὐτῆς δια-
 νοίγεται, ὑπὸ ἀπιστίας ἡσφαλισμένη πρότερον οὖσα ἐπὶ
 80 δὲ διανοιχθῇ, ὥς περ δρόσος οὐράνιος, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη
 ἥτις ἐστὶν ἀρρήτῳ φωτὶ συνημμένη, δίκην ἀστραπῆς νοερῶς
 ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμπίπτουσα, ὡς μαργαρίτης ἀποτε-
 λεῖται φαεινός, περὶ οὗ καὶ ὁ Κύριος λέγει ὅτι, ὃν εὐρὼν ὁ
 ἔμπορος, ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ
 ἡγόρασε τὸν ἓνα μαργαρίτην ἐκεῖνον. Τοῖνυν καὶ ὁ καταξιω-
 85 θείς οὕτω πιστεῦσαι, καθὼς εἶπομεν, καὶ τὸν νοητὸν
 μαργαρίτην ἐν ἑαυτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης εὑρεῖν, οὐκ
 ἀνέχεται μὴ καταφρονῆσαι πάντων καὶ πάντα διαδοῦναι
 τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ πένθῃ καὶ τοῖς βουλομένοις ἄλλως
 ἀφῆσαι διαρπάσαι αὐτά, ἵνα τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἁσυχόν
 90 τε καὶ ὅλως ἀμείωτον διαφυλάξῃ. Αὕτη γάρ, καθ' ἐκάστην
 αὐξανομένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀντὶ πάντων προτιμῶντος
 αὐτὴν, γίνεται θαῦμα θαυμάτων ἐν αὐτῷ, ἀνέκφραστον τε
 πάντῃ καὶ παντάπασιν ἀδιήγητον, μήτε νῦν καταληπτὸν
 μήτε λόγῳ ῥητὸν καὶ τῷ ἀνεκδιηγήτῳ καὶ ἀκατανοήτῳ
 95 τοῦ πράγματος ἐξιστάμενος καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἔχων ἀδολεσ-
 χοῦντα τὸν νοῦν, ὅλως ἔξω τοῦ κόσμου οὐ τῷ σώματι ἀλλὰ
 ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις γίνεται συναπίας γὰρ τῷ νῷ καὶ
 αὐτὰ πρὸς τὸ ἐντὸς αὐτοῦ καθορώμενον.

Τοιγαροῦν καὶ κατανοεῖ τοῦ ἰδεῖν ὁ οὕτως ἔχων καὶ ὁρᾷ
 100 καὶ ἰδοὺ φῶς τὸ δὲ φῶς ἄνωθεν ἔχειν δοκεῖ αὐτῷ τὴν

ἀρχήν. Ζητῶν οὖν εὐρίσκει τοῦτο μήτε ἀρχὴν τέλους ἔχον
 μήτε μεσότητά κεκτημένον · ὥς δὲ ἐπὶ τούτοις ἐξαπορεῖ,
 καὶ ἰδοὺ τρία ἐν αὐτῷ, τὸ δι' οὐ καὶ ἐν ᾧ καὶ εἰς ὄν. Καὶ
 ταῦτα ἰδὼν, μαθεῖν ἐρωτᾷ καὶ ἀκούει τρανῶς · « Ἰδοὺ ἐγὼ
 τὸ Πνεῦμα δι' οὐ καὶ ἐν ᾧ ὁ Υἱός » καὶ « Ἰδοὺ ἐγὼ ὁ Υἱός 105
 εἰς ὃν ὁ Πατήρ. » Ἐπὶ πλεῖον δ' ἐπαποροῦντος αὐτοῦ,
 « Ἰδοὺ » πάλιν φησὶν « ὁρᾷς » ὁ Πατήρ. « Καὶ ἐγὼ »
 φησὶν ὁ Υἱός « ἐν τῷ Πατρί ». Καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγεν ·
 « Ὅντως ἐγὼ · δι' ἐμοῦ γὰρ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ὁ
 βλέπων ὁρᾷ καὶ ὁρῶν τῶν ὁρωμένων ἐξίσταται. » Ποῦ 110
 ὄντας ; « Ἐν ᾧ οὐδεὶς οἶδεν οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀγγέλων,
 πλην αὐτῆς τῆς μιᾶς ἐμοῦ καὶ ἐνάδος καὶ ὑπὲρ οὐσίαν οὐσίας
 καὶ φύσεως. » Ἐν ἐμοὶ δέ, φησί, πῶς ; « Ὀλη καθόλου ·
 ἀχώριστος γάρ εἰμι πάντῃ καὶ ἄτμητος, τὸ ἐν κἀν ταῖς
 ὑποστάσεσιν ἔχουσα. Εἰ οὖν ἐν ἐμοὶ πῶς ἢ που πέλεις, μὴ 115
 εἰδέναι φαίης τινά. Καθὼ μὲν ἄνθρωπος καὶ περιγραφτὸς
 εἰς, ὥς ἐν περιγραφῇ πέλω καὶ τόπῳ, περιγραφτὸς γὰρ
 γέγονε βροτωθεὶς καὶ ὁ εἰς ἐξ ἡμῶν · κατὰ δὲ τὴν ἐνοῦσάν
 μοι φύσιν πᾶμπαν ἀόρατος, ἀπερίγραφτος, ἀσχημάτιστος,
 ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος, πάντα πληροῦσα 120
 καὶ οὐδαμοῦ τὸ σύνολον οὔσα, οὐκ ἐν σοί, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν
 πάλοι ἢ τῶν νῦν ἐγγιζόντων ἀγγέλων ἢ προφητῶν, οἷς
 οὐδ' ὠράθην ὅλως, οὐδ' ὀρώμαί ποτε. »

Ὁ γοῦν ταῦτα μυστικῶς ὁρῶν καὶ μυούμενος τὰ ὑπὲρ
 ἀγγέλους, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, ἄρα μετὰ 125
 ἀνθρώπων εἶναι ὁ τοιοῦτος τῇ αἰσθήσει ἢ τῇ διανοίᾳ ὅλως
 ἰσχύσει ; Εἰ γὰρ ὁ βασιλεῖ προσομιλῆσαι θνητῷ καὶ παρες-
 τάναι ποτὲ καταξιωθεὶς, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπιλανθάνεται
 καὶ ὅλος τοῖς τοῦ βασιλέως ἀποκρέμαται ῥήμασι, πόσῳ γε
 μᾶλλον ὁ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ποιητὴν καὶ δεσπότην καὶ Κύριον 130
 τοῦ παντός « ἐν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται »
 βλέπειν καταξιωθεὶς, ὥς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, καὶ
 προσομιλῆσαι αὐτῷ καὶ φωνῇ ἐκεῖνου ἀκοῦειν τοῦ μέλλοντος
 κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκ ἐκστήσεται ἑαυτοῦ καὶ
 ὅλος ἔξω κόσμου καὶ σαρκὸς ὄντως γένηται καὶ μετ' αὐτοῦ 135
 ἐπιποθῇσιν συνέσεσθαι, ἀλλὰ ἀποστάς τοῦ τοιούτου καὶ
 τηλικούτου, τοῦ ὑπὲρ πᾶν τοιοῦτον ὄντος καὶ τηλικούτου,

ἐπὶ μερίμνας ἔλθῃ βιωτικὰς καὶ φθειρομένων ὅλως ἡ
 παρερχομένων καὶ βρόντων πραγμάτων φροντίσειεν ; Οὐδα-
 140 μῶς οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων τινὰ εἰς τοῦτο ὅλως ἔλθειν
 καταδέξασθαι.

Τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καλὰ συνεπομένην ὁμολο-
 γουμένως ἔχουσι καὶ συγκεκληρωμένην αὐτοῖς τὴν λύπην
 καὶ τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν ὀδύνην, ἡ δὲ μετὰ τοῦ Θεοῦ
 145 διαγωγή καὶ ἡ ὁμιλία καὶ ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ
 ἀγαθῶν πᾶσαν ὑπερβαίνει μακαριότητα καὶ πάσης ὑπέρκειται
 δόξης καὶ εὐκληρίας καὶ χαρᾶς καὶ ἀνέσεως, ὡς πάσης
 ὑπεραίρουσα τιμῆς καὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως τοῦ νομιζο-
 μένου παντὸς ἀγαθοῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Καθόσον γὰρ
 150 ὑπερέχει τὸ ἐν πολυτελεῖ καὶ ἀπαλῇ στραμνῇ ἀναπαύεσθαι
 ὑπὲρ τὸ ἐν ἐσχάρᾳ πεφυρακτωμένῃ ἀνακεῖσθαι, κατὰ
 τοσοῦτον ὑπερφέρει πάσης τοῦ βίου εὐφροσύνης καὶ ἀπο-
 λαύσεως ἢ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας καὶ ὁμιλίας ἐγγινομένη
 τῇ ψυχῇ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τῶν
 155 χρεϊττόνων πολλάκις κατὰ ἄγνοιαν ἢ ῥαθυμίαν ἀποστάς
 καὶ πρὸς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου γενόμενος, ἐφ' ὅσον τῆς
 ἐν αὐτοῖς πικρίας καὶ ἀφορήτου βλάβης αἰσθηται, δρομαῖος
 πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξελήλυθεν ἐπανέρχεται, πολλὰ ἑαυτὸν
 μεμφόμενος ὅτι συγκατεσπάρθη ὅλως καὶ μέσον τῶν
 160 ἀκανθῶν τοῦ βίου καὶ τοῦ φλογίζοντος πυρὸς τὰς τῶν
 ἀνθρώπων ψυχὰς ἐγένετο, ὅμως φεύγει καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ
 ἀνατρέχει Δεσπότην καὶ εἰ μὴ ἦν φιλόανθρωπος, δεχόμενος
 ἐπανερχομένους ἡμᾶς καὶ μὴ μνησικακῶν ἢ ὀργιζόμενος,
 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπανόδου ἀποδεχόμενος,
 165 « οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ψυχὴ » ἀγίου, εἴτε καὶ μέσως ἢ
 ἄλλως ἔχοντος. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ τετελειωμένοι ἐν
 ἀγιοσύνῃ καὶ ἀρετῇ δωρεὰν καὶ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης
 ἐσώθησαν· καὶ οὐχ οὗτοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα
 τελειούμενοι, πάντες οὕτω σωθήσονται.

170 Ἐπεὶ δὲ « οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μὴ τις καυχῆσεται »,
 κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐπιγίνεται τοῖς
 πιστοῖς, οὐ χρὴ τοῖς ἔργοις, νηστείας λέγω καὶ ἀγρυπνίας
 ἢ χαμευνίας καὶ λιμῶ καὶ διψῆς, ὅλως θαρρεῖν, οὐ σιδήροις
 τὸ σῶμα καθηλοῦν, οὐ τρυχίνους ἐνδύμασι τοῦτο ταλαιπωρεῖν.

Οὐδὲν γὰρ ὅλως ταῦτά εἰσιν, ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν 175
κακούργων καὶ τῶν πενομένων αὐτῶν ταῦτα παθόντες οἱ
αὐτοὶ διέμειναν, μὴδὲν τῆς κακίας ὑφιέντες αὐτῶν μὴδὲ τῆς
πονηρίας βελτίους γενόμενοι. Συμβάλλονται μὲν καὶ ταῦτά
τισι, καὶ τὸ σῶμα πρὸς ταπεινώσιν μᾶλλον δὲ πρὸς ἀδυναμίαν
καὶ ἀσθένειαν ἔλκουσιν· ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖ ὁ Θεός, 180
πνεῦμα δὲ συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ
τεταπεινωμένην ἐπιποθεῖ καὶ τὸ αἰεὶ ἐν καταβεβλημένῳ
φρονήματι λαλεῖν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν· « Τίς
εἰμι ἐγώ, Κύριε μου δέσποτα καὶ Θεέ, ὅτι κατῆλθες καὶ
ἐσαρκώθης καὶ ἀπέθανες δι' ἐμέ, ἵνα με τοῦ θανάτου καὶ 185
τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃς καὶ τῆς σῆς δόξης ὅμου καὶ θεότητος
κοινωνὸν ἀπεργάσῃ καὶ μέτοχον; » Ὅπηνίκα γὰρ οὕτως
ἔξεις κατὰ τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδίας σου, εὐθύς
εὐρήσεις αὐτόν ἐναγκαλιζόμενόν σε μυστικῶς καὶ κατασ-
παζόμενον καὶ χαριζόμενόν σοι πνεῦμα εὐθὲς ἐν τοῖς 190
ἐγκάτοις, πνεῦμα ἐλευθερίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημά-
των σου, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ
καταστεφανοῦντά σε καὶ ἐνδοξόν σε διὰ σοφίας καὶ γνώσεως
ἀπεργαζόμενον.

Τί γὰρ ἕτερον οὕτω Θεῷ φίλον καὶ εὐαπόδεκτον, ὥς 195
καρδίᾳ συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη καὶ φρόνημα
καταβεβλημένον ἐν πνεύματι ταπεινώσεως; Ἐν γὰρ
τοιαύτῃ καταστάσει ψυχῆς οἰκεῖ μὲν αὐτὸς ὁ Θεός καὶ
ἐπαναπαύεται, πᾶσα δὲ μηχανὴ τοῦ διαβόλου εἰς ἅπαν
ἄπρακτος διαμένει καὶ πάντα τὰ φθοροποιὰ πάθη τῆς 200
ἁμαρτίας τέλεον ἀφανίζεται καὶ βρίθκει μόνος ἐν αὐτῇ ὁ
καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅς ἐστιν ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ
εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡ πίστις, ἡ πραότης,
ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, οἷς ἀκο-
λούθως ἐπεται ὠραίως ἡ γνῶσις ἡ θεία, ἡ σοφία τοῦ Λόγου 205
καὶ ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμένων νοημάτων καὶ μυστηρίων
Χριστοῦ· ἐν οἷς ὁ φθάσας γενέσθαι καὶ ποιῶν, τὴν
καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἄγγελος
γίνεται, ὥδε μὲν τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος σῶματι,
ἐν οὐρανοῖς δὲ περιπολεύων τῷ πνεύματι καὶ τοῖς ἀγγέλοις 210
συνδιαιτῶμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀφράστου χαρᾶς πλατυνόμενος

εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ · εἰς ἣν οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων
ἐγγίσει ποτέ, εἰ μὴ διὰ μετανοίας πρότερον καὶ δακρύων
πολλῶν τὴν ἑαυτοῦ καθαρειῖ καρδίαν καὶ εἰς βυθὸν ἐλάσει
215 ταπεινοφροσύνης καὶ ἐγκύμων τοῦ παναγίου γένηται Πνεύμα-
τος, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ, κράτος, σὺν ἀγίῳ
Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ·
ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'

Περὶ γνώσεως ἀληθινῆς καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καὶ ὅτι χαλεπὸν τὸ κρίνειν· καὶ ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἶδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς τοῦ πατρὸς ἀγωσύνης· καὶ οἷον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ πίστις καὶ τίς ὁ ταύτης καρπὸς καὶ ὅπως αὐξάνεται· καὶ ὅτι οἱ τῶν θησαυρῶν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καὶ τίνα τῶν ἁγίων τὰ σημεῖα καὶ πῶς καὶ τίσι γνωρίζονται· καὶ ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεὸν οὐδὲ γνωρίσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφθакότα διὰ τοῦ Πνεύματος.

Νῦν εὐκαιρῶς καλὸν εἰπεῖν μετὰ τοῦ Δαυὶδ καὶ οὕτω γεγωνότερον φθέγγασθαι· « Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διεκύψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστιν συνιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν », εἶτα· « Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἡχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. »
 « Ποῦ γάρ » ἵνα τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ τοῦ Ἀποστόλου
 συνείρω « σοφός ; Ποῦ γραμματεὺς ; Ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου ; Οὐχὶ ἐμώρανεन ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου », διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τινα δι' αὐτῆς ἐπιγινῶναι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν ὄντως ὄντα Θεόν ; Εἰ γὰρ διὰ
 γραμμάτων καὶ μαθημάτων ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθοῦς
 σοφίας καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἐμελλεν ἡμῖν, ἀδελφοί, δίδοσθαι, τίς ἦν ἄρα χρεῖα τῆς πίστεως ἢ τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταλήψεως ; Οὐδεμία μενοῦν. « Ἐπεὶ δὲ διὰ τῆς σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τὸν
 Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεός, φησί, διὰ τῆς μαωρίας τοῦ κηρύγματος σώσαι τοὺς πιστεύοντας. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κῆρυξ καὶ
 νυμφαγωγὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

- Ἐγὼ δὲ εἰκότως θρηγήσω καὶ κλαύσομαι ἐπὶ τῇ συντριβῇ
 20 τῶν ἐμῶν μελῶν, τοῦ ἐμοῦ γένους, τῶν κατὰ σάρκα καὶ
 πνευμά μου ἀδελφῶν, ὅτι οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος
 ἐνδυσάμενοι, τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι,
 τὴν ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας διὰ τῆς τοῦ κόσμου
 σοφίας λαμβάνειν νομίζομεν καὶ τὸ μόνον ἀναγνῶναι τὰς
 25 θεοπνεύστους συγγραφὰς τῶν ἁγίων ὀρθοδοξίας εἶναι
 κατάληψιν τοῦτο οἰόμεθα καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀκριβῆ καὶ
 βεβαίαν εἰδήσιν τοῦτο νομίζομεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ
 τῶν ἄλλων ἡμῶν οἱ σεμνότεροι θεωρίαν τὴν διὰ μόνου τοῦ
 Πνεύματος γινομένην ἐν τοῖς ἀξίοις, αὐτὴν τὴν ἐν ταῖς
 30 διανοίαις αὐτῶν ἀνάπλασιν τῶν νοημάτων ἀφρόνως εἶναι
 ὑπολαμβάνουσιν. Ὡς τῆς εὐθειας, ὡς τῆς πωρώσεως. Οἱ
 δὲ καὶ ἐμβαθύνειν ἀνάγκως ἐθέλοντες εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ βάθη
 καὶ θεολογεῖν ἐπειγόμενοι, ὅταν ἀκούσωσι περὶ Θεοῦ ὅτι,
 ὥσπερ ἐν τρισὶν ἡλίοις μία φωτὸς ἐστὶ σύγκρασις, οὕτω
 35 καὶ ἐν τῇ Τριάδι μιᾷ θεότητος ἑλλαμψίς, αὐτίκα τρεῖς
 ἡλίοις ἐν τῷ νοὶ αὐτῶν ἀναπλάττουσι, τῷ μὲν φωτὶ ἡνωμέ-
 νους, ἥτοι τῇ οὐσίᾳ, ταῖς δὲ ὑποστάσεσι διακεχωρισμένους,
 καὶ οἷονται ἀφρόνως ἐκείνην αὐτὴν ὁρᾶν τὴν θεότητα καὶ
 οὕτως εἶναι τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα
 40 ὁμοίαν τῷ παραδείγματι. Ἄλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο, οὐκ ἐστίν.
 Οὐδεὶς γὰρ τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος νοῆσαι καλῶς καὶ
 εἰπεῖν δύναται ἀπὸ μόνης τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως,
 πίστει δὲ μόνῃ ταῦτα δεχόμενος, ἐμμένει μὲν τοῖς γεγραμ-
 μένοις καὶ πλέον οὐδὲν περιεργάζεται, τοῖς δὲ περιέργοις καὶ
 45 πολυπραγμονεῖν τὰ θεῖα θρασέως κατατολμῶσιν, ἔξω τῶν
 γεγραμμένων καὶ ὧν ἐδιδάχθη, εἰπεῖν ὅλως οὐ δύναται.
 Ὅτι δὲ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἀκουσον τί φησιν ὁ Χριστός·
 «Οὐδεὶς ἐπίγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν
 Πατέρα τις ἐπίγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ
 50 Υἱὸς ἀποκαλύψαι.» Διὰ τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων
 ῥημάτων ἀποφράττει τὰ ἀναίσχυντα καὶ ἀπόλυτα στόματα
 τῶν λεγόντων καὶ νομιζόντων διὰ τῆς ἔξωθεν σοφίας καὶ
 τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως ἐπίγινώσκειν τὴν ὄντως
 ἀλήθειαν, αὐτὸν τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν κτᾶσθαι τῶν
 55 κεκρυμμένων μυστηρίων ἐν Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ τὸν

Υἱὸν οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα
 τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς
 ἀποκαλύψαι τὰ βάθη τούτου καὶ τὰ μυστήρια — τὸ γὰρ
 μυστήριόν μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς —, τίς ἄρα τῶν ἐπὶ
 γῆς ἀνθρώπων σοφῶν ἢ ῥητόρων ἢ μαθηματικῶν ἕτερος, 60
 πλὴν τῶν κεκαθαρμένων τὸν νοῦν ἐξ ἄκρας φιλοσοφίας τε
 καὶ ἀσκήσεως καὶ γεγυμνασμένα τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιφερο-
 μένων ἀληθῶς αἰσθητήρια, ἄνευ τῆς ἄνωθεν διὰ τοῦ Κυρίου
 ἀποκαλύψεως ἐκ μόνης γνῶναι δυνηθεῖν τῆς ἀνθρωπίνης
 σοφίας τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἃ διὰ νοερᾶς 65
 θεωρίας, τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐνεργουμένης, ἀνακα-
 λύπτονται οἷς ἐδόθη καὶ αἰεὶ δίδοται εἰδέναι ταῦτα διὰ τῆς
 ἄνωθεν χάριτος. Ἐκείνων ἐστὶν ἡ τούτων γνῶσις, ὣν ὁ νοῦς
 καθ' ἐκάστην ὑπὸ τοῦ ἁγίου καταλάμπεται Πνεύματος διὰ
 τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ὣν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων 70
 τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης τρανῶς ἠνεύχθησαν, ὣν ὁ λόγος
 τῆς γνώσεως καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας διὰ μόνου τοῦ
 Πνεύματος, ὣν ἡ σύνεσις καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς
 ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης τετήρηται ἐν τῇ ἀγαθῇ συνῇ καὶ
 τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι ἐγκρατῶς μετὰ πίστεως. 75
 Τούτων ἡ γνῶσις τῶν θείων, τούτοις καὶ λέγεται καθὰ δὴ
 καὶ τοῖς ἀποστόλοις παρὰ Χριστοῦ, ὡς μιμουμένοις αὐτούς·
 « Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ
 λοιποῖς ἐν παραβολαῖς. »

Οὗτοι τοιγαροῦν ἴσασιν, θεῖω κινούμενοι Πνεύματι, τὴν 80
 πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἰσοτιμίαν καὶ ἔνωσιν. Ἐν γὰρ τῷ
 Πατρὶ τὸν Υἱὸν καθορῶσι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα διὰ
 τοῦ Πνεύματος, ὡς γέγραπται· « Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ
 Πατὴρ ἐν ἐμοί », τοῦ Πνεύματος τῷ Πατρὶ δηλονότι
 συνόντος· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁ δὲ Πατὴρ 85
 ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἐστίν, ὅλον ἐν αὐτοῖς ἐστὶ καὶ τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον. Πατὴρ δὲ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς Θεός, ὁ ὑπὸ
 πάσης πνοῆς προσκυνούμενος. Καὶ πῶς τρεῖς ἡλίους ἕνα
 εἰπεῖν ἰσχύσεις; Εἰ γὰρ ἐνώσεις αὐτούς, ἐνωθήσονται, καὶ
 εἰς ἕνα οἱ τρεῖς ἔσονται· εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ διήμαρτες τῆς 90
 ἐνότητος. Πατέρα δέ, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος δίχα, οὐδαμῶς
 εὐρήσεις, ἀλλ' οὐδὲ Υἱόν, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος,

οὐδὲ Πνεῦμα ἅγιον τοῦ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀλλότριον τῆς ἐνώσεως. Ἐν μὲν γάρ τῳ Πνεύματι τὸν Πατέρα καὶ τὸν
 95 Υἱόν, ἐν δὲ τῳ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν δὲ τῳ Πατρὶ τὸν Υἱόν συναϊδίως αἰεὶ ὄντα καὶ μένοντα καὶ συνεκλάμπον ἔχοντα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πίστευε. Εἰς ταῦτα Θεὸς καὶ οὐ τρεῖς, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ὁ ὢν καὶ αἰεὶ ὢν καὶ ὡσαύτως ὢν, τῇ μιᾷ συμφυΐᾳ καὶ βασιλείᾳ καὶ
 100 θεότητι ἀνυμνούμενος ὑπὸ ἀπείρων δυνάμεων. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐκάστῳ τούτων τὰ συμφυῆ τῆς θείας ιδιότητος καθορᾶται, ἀλλὰ τὰ τρία ἐν καὶ καθ' ἐν τὰ τρία εἰσίν, ὅπερ ἐν ἡλίοις γενέσθαι ἀμήχανον.

Ἀλλὰ γὰρ ἐβουλόμην καὶ εἰκόνα δοῦναί τινα ἀμυδρῶς
 105 παριστῶσαν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν τοῖς θρασυνομένοις εἰδέναι διὰ μόνης τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ ἄνευ τοῦ ἐρευνῶντος Πνεύματος τὰ βάθη καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εὐλαβοῦμαι δὲ τὸν εἰρηκότα Θεὸν μὴ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς ἀναιδέσι καὶ τολμηροῖς, μηδὲ τοὺς μαργαρίτας βάλλειν·
 110 ἔμπροσθεν τῶν ὡς κοινὰ τὰ θεῖα λογιζομένων καὶ οἶονεὶ διὰ τῶν χαμερπῶν νοημάτων καὶ ἀπλήστων ψυχῶν ἀτιμούντων καὶ καταπατούντων αὐτά· ὢν τετύφλωκε τὸν νοῦν ὁ Θεός, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ
 115 συνιῶσι. Καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ ἀναξίους διὰ τῆς οἰήσεως ἑαυτοὺς καὶ τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐποίησαν, διὰ τοῦτο ἐάθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ σκότει τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἰδίας κακίας πορεύεσθαι, καθὼς φησιν ὁ Δαυὶδ·
 « Ἐξάπεστεῖλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν
 120 αὐτῶν· πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν. » Οἱ γὰρ τοσαῦτα ὑποδείγματα ἔχοντες τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώσεως, ἃ δι' ἔργων οἱ πατέρες ἡμῶν τετελεχότες προῦθησαν τοῖς πιστοῖς ἡμῖν εἰς ἐκμίμησιν ἀρετῆς, καὶ συνιέναι μὴ θελήσαντες μηδὲ ἐκείνους βουληθέντες μιμήσασθαι,
 125 θαι, ἀλλὰ τούναντίον καὶ διαλοιδοροῦντες αὐτοὺς καὶ τοὺς βίους τῶν κατὰ Θεὸν ἀγωνισαμένων ὡς οὐ κατὰ Θεὸν ὄντας ἐνδιαβάλλοντες, πῶς οὐχὶ μόνον ἀνάξιοι εἰσι θείας γνώσεως, ὡς ἀπειθείας καὶ ἀπωλείας υἱοί, ἀλλὰ καὶ πάσης ὑπεύθυνοι τιμωρίας καὶ κατακρίσεως, ὅτι ἑαυτοὺς ἀνακρίνουν,

εἰ ἄρα καὶ εἰσιν ἐν τῇ πίστει, ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι, τὰ 130
 ἀλλότρια κρίνουσι καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς ἀσυνέτως ἐρευνῶσι
 καὶ ἐξετάζουσι, μηδαμῶς τὸν οὕτω λέγοντα Θεὸν δυσωπού-
 μενοι · « Μὴ κρίνητε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε » καὶ « Ἐν ᾧ
 κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε », μηδὲ τὸν ἐκείνου λέγοντα
 μαθητὴν · Μενούνγε, ὦ ἄνθρωπε, « σὺ τίς εἰ ὁ κρίνων 135
 ἀλλότριον οἰκέτην · τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει » καὶ
 « Μὴ κρίνετε ἀλλήλους καὶ μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων . »

Οἱ γοῦν τοιοῦτοι πῶς ἄρα πιστοὶ καὶ χριστιανοὶ εἶναι
 γνωρισθήσονται, τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ
 παρακρουόμενοι ῥήματα καὶ καθὼς ἐκεῖνος καὶ οἱ τούτου 140
 νενομοθετήκασιν μαθηταὶ μὴ φυλάσσοντες μηδὲ τοῖς ἰχνεσι
 τοῦ διδασκάλου ἐπόμενοι καὶ βαδίζοντες ; Πῶς τὸ τῶν
 ἐντολῶν πῶς ὅλως θεάσονται οἱ φανερῶς τὰς θείας ἐντολὰς
 παραβαίνοντες ; Οὐδαμῶς. « Μηδεὶς ὑμᾶς, φησὶν, ἀπα-
 τάτω κενοῖς λόγοις, ὦ ἀδελφοί . » Ἀδελφοὺς δὲ ἡμᾶς ὁ 145
 Παῦλος καλεῖ διὰ τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος πνευμα-
 τικὴν ἀναγέννησιν καὶ συγγένειαν, ἐπεὶ τοῖς ἔργοις καὶ
 σφόδρα ἀλλότριοι, ὡς ὁρῶ, τῆς τῶν ἁγίων ἀδελφότητος
 καθεστήκαμεν. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παρασ-
 τῆσαι πειράσομαι, μᾶλλον δὲ αὐτὰ ἡμῶν τὰ ἔργα καὶ οἱ 150
 λόγοι ἡμᾶς ἀπελέγξουσιν · διὸ καὶ ὡς πρὸς ἓνα τὸν λόγον
 ποιούμενος, ἐνθεν ἐρῶ.

Ἀπετάξω τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς ἐν κόσμῳ, ὦ ἀδελφέ ;
 γέγονας ἀκτήμων καὶ ὑποτακτικὸς καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος
 ξένος ; Καὶ πραότητα ἐκτήσω καὶ ταπεινὸς γέγονας ; 155
 Νηστείαν εἰς ἄκρον καὶ εὐχὴν καὶ ἀγρυπνίαν κατώρθωσας ;
 Ἀγάπην ἐκτήσω πρὸς τὸν Θεὸν ὀλικὴν καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν
 πλησίον σου κέκτησαι ; Ὑπὲρ τῶν μισούντων καὶ
 ἀδικούντων σε καὶ ἐχθρῶδῶς ἐχόντων κατὰ σοῦ μετὰ
 δακρύων παρακαλεῖς καὶ ἀφεθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ ψυχῆς πρῶτον 160
 αὐτὸς συμπαθήσας ἀξιοῖς, ἢ οὕτω εἰς τὸ ὕψος τοῦτο ἀνηνέχθης
 τῶν ἀρετῶν ; Εἰπέ. Εἰ δὲ εἰπεῖν ἀσχύνη τὸ οὐ, ἢ πάλιν
 διὰ ταπεινοφροσύνης οὐ βούλει τὸ καὶ προσειπεῖν, ἐγὼ σοι
 προσθήσω τὰ εἰκότα, ὦ ἀδελφέ, καὶ δεῖξω ἐξ αὐτῆς ἐκ
 ποίων ἔργων καὶ κατορθωμάτων εἰς τοῦτο τὸ ὕψος πᾶς ὁ 165
 ἀγωνιζόμενος ἐν ἀληθείᾳ μετὰ πολλῆς τῷ ὄντι συνέσεως

καὶ ἀγιότητος ἔρχεται. Εἰ μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πέφθακας εἰς τὰ προειρημένα πάντα καὶ τοὺς ἐχθροὺς σου ἠγάπησας καὶ μετὰ δακρύων ὑπὲρ αὐτῶν πολλάκις ἀπὸ καρδίας
 170 ἐδάκρυσας, τὴν ἐκείνων πάντως ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐξαιτούμενος, πάντα δηλονότι τὰ λοιπὰ προκατέρωθρας οἶον γέγονας ἀπαθὴς ἐξ ἀγώνων, καθαρὰν ἐκτίσω τὴν καρδίαν ἀπὸ παθῶν καὶ ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ἐθεάσω τὸν ἀπαθῆ Θεόν. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἐνὶ μετὰ συμπαθοῦς καρδίας
 175 ἐξ ἀγάπης ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν εὐξασθαι, εἰ μὴ συναφείᾳ καὶ συνουσίᾳ καὶ θεωρίᾳ Θεοῦ διὰ συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος κτησαίμεθα ἑαυτοὺς καθαροὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος .

Εἰ οὖν εἰς τοῦτο χάριτι τοῦ σώσαντός σε Θεοῦ μετὰ
 180 χρηστότητος καὶ ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἐφθασας, ἀδελφέ, τί τοῖς συνασκηταῖς καὶ τοῖς συναναχθεῖσιν εἰς ταῦτα διαπιστεῖς καὶ φθονεῖς καὶ λοιδορίαις ἐνδιαβάλλεις αὐτούς, τὴν χρηστὴν αὐτῶν ὑπόληψιν πειρώμενος καθελεῖν ; Οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀπὸ πρώτης ὥρας, τοῖς φθάσαι περὶ τὴν
 185 ἐνδεκάτην διὰ τὸ ἐξ Ἰσῆς ἐκείνοις λαβεῖν φθονήσαντες , ἐνεκεν τούτου εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον ἀπερρίφησαν ; Καὶ πῶς σύ, τὰ αὐτὰ καὶ χεῖρονα τούτων ποιῶν καὶ λέγων κατὰ τῶν ἁγίων, ὦν ὁ βίος, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σύνεσις λάμπει ὥσπερ ὁ ἥλιος, νομίζεις μὴ τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χείρονος κολάσεως
 190 ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι ; Ἡ οὐκ οἶδας ὅτι φθόνος οὐδεὶς παρὰ ἁγίων ἁγίοις ἐστί, καθὰ γέγραπται . « Ἐνθα ὁ φθόνος, ἐκεῖ καὶ ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ διάβολος κατοικεῖ καὶ οὐχ ὁ τῆς ἀγάπης Θεός » ; Τὸν οὖν φθόνον ὠδίνων, πῶς εἶναι ὅλως ἁγίος οἶσαι, ὁ μὴδὲ πιστὸς ἢ χριστιανὸς
 195 ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ τοῦ πλησίον σου γνωριζόμενος ; Ὅτι δὲ οὕτως ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων τούτων ἀκολουθία καὶ ὁ τὸν φθόνον ὠδίνων ἔχει μὲν ἐντὸς αὐτοῦ τὸν διάβολον, οὐ δύναται δὲ εἶναι Χριστοῦ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, παντὶ που δῆλον τῷ τὰς θείας Γραφὰς ἐπαίοντι.
 200 Εἰ δὲ τῶν τοιούτων χαρισμάτων οὕτω ἡξίωσαι οὐδὲ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκου τῶν θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς ἄρα κἄν ὅλως τολμᾷς ἀνοῖξαι τὸ στόμα καὶ φθέγγασθαι ; Πῶς, κατηχούμενος ὢν, διδάσκειν ἐθέλεις καὶ περὶ ὧν οὐκ οἶδας

ἢ ἤκουσας πολυπραγμονεῖν ἐπιχειρεῖς καί, ὡς εἰδὼς τὰ θεῖα, περὶ τοιούτων πραγμάτων θρασύνῃ διαλέγεσθαι ; Οὐκ οἶδας 205 ὅτι ἔξω τῶν προθύρων τῆς ἐκκλησίας, οἷα δὴ κατηχούμενος, ἴστασαι, εἰ καὶ αὐθαδεῖα γνώμης ἐαυτῷ τὴν μετὰ πάντων τῶν πιστῶς καὶ καθαρῶς εὐχομένων προτρέπεις στάσιν, μὴ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν ἐπόμενος ; Κατηχούμενος γὰρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ 210 ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοὸς τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος . Ἐγὼ δέ σου καὶ τὴν ἄνοιαν λίαν θρηνῶ, ὅτι ἄγιον μὲν εἶναι τινα τοιοῦτον ὡς πάλαι καὶ νῦν παντελῶς καὶ καθόλου διαπιστεῖς, τοῖς πᾶσι δὲ συναριθμῶν ἑαυτὸν οἷα κοινοῖς ὡς κοινόν, καθάπερ Πνεύματι ἁγίῳ φθεγγόμενος 215 ὡς τις ἅγιος καὶ θεοφόρος ἀνὴρ, ὃ μὴδ' ὅλως γινώσκειν ὑπὸ τοῦ λόγου κεντούμενος ὡμολόγησας καὶ ὃ μὴδὲ ἰδεῖν μὴδὲ ἀκοῦσαι μὴδὲ καταξιωθῆναι λαβεῖν ἐν καρδίᾳ σου ἔφης, ταῦτα καὶ διερμηνεύειν καὶ ὡς εἰδὼς σαφηνίζειν ὅλως οὐκ ἐπαισχύνῃ, οὐδὲ πρὸς τὸν τῶν ἀνθρώπων ἐρυθρίας 220 γέλωτα. Εἰ γὰρ μὴ ἀπαθής, ὡς εἵπομεν, γέγονας, μὴδὲ Πνεῦμα ἅγιον ἔχειν ἡξίωσαι, μὴδὲ ἅγιος εἶ, πῶς εἰδέναι λέγεις ὡς ἅγιος τὰ τοῦ Πνεύματος, « ὃ — ὡς γέγραπται — ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου χοῦκοῦ οὐκ ἀνέβη, τὰ ἀγαθὰ ὃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς 225 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν » ;

Ἡμῖν δέ, ἵνα παραφρονῶν εἴπω, ὑπὸ σοῦ βιαζόμενος, διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἐσχάτοις οὔσι καὶ ἡλεημένοις, κατὰ τὴν ἄφατον πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα ἀπεκάλυψεν ἱκεσίαις τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν, 230 « ἵνα εἰδῶμεν » καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος « τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν · τὸ γὰρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ». Ἡμεῖς δέ — φησὶν — οὐκ ἐλάδομεν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ ». Καὶ δι' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καὶ ἐπεγνώσθη ἡμῖν, ἀμαρτωλοῖς 235 οὔσι καὶ ταπεινοῖς, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὐδὲ ἰδεῖν δύναται . « Ὁ γὰρ εἰπὼν ἐκ σκοτὸς φῶς λάμψαι, αὐτὸς ἐστὶν ὃς καὶ ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν », τῶν εὐτελῶν 240

καὶ ἀχρείων, τοῖς ὀστρακίνοις σκεύεσι τῶν σκηνωμάτων
 ἡμῶν ὥσπερ θησαυρὸς δηλονότι ἐμπεριεχόμενος, ὁ πάντῃ
 ἀπερίληπτός τε καὶ ἀπερίγραπτος, μικρὸς μὲν ἐν ἡμῖν
 μορφούμενος, ὁ ἄμορφος καὶ ἀνίδεος, τὰ σύμπαντα δὲ
 245 ἀπεριγράπτως πληρῶν, ὡς ὑπερμεγέθης καὶ ὑπερπλήρης.

Τὸ δὲ μορφοῦσθαι ἐν ἡμῖν τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, τί ἐστὶν
 εἰ μὴ τὸ ἡμᾶς αὐτοὺς πάντως μεταποιεῖν τε καὶ ἀναπλάττειν
 καὶ εἰς τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφοῦν ; Οἶον
 ἐγνωμεν ἅρα γεγονότα καὶ τὸν ἅγιον Συμεῶνν τὸν Εὐλαβῆ,
 250 τὸν ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου ἀσκήσαντα, τῇ πείρᾳ αὐτῇ τὰ
 περὶ τούτου βεβαιωθέντες. Τῇ γὰρ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν αὐτῷ
 Πνεύματος τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπισφραγίσαντες, ἀναν-
 τίρρητον ταύτην φυλάττομεν ὡς μᾶλλον δέ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ
 φωτός ὡς ἐκ λαμπάδος τινὸς τὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν λύχον
 255 μεταδοτικῶς ἀνάψαντες, ἀσβεστον διατηροῦμεν, ταῖς ἐκεῖνου
 εὐχαῖς καὶ προσεχelais φρουρούμενοι, ἐξ ὧν ἀρδουμένη
 αὐξάνει ἡ πίστις ἡμῶν ἢ πρὸς αὐτὸν καὶ ἔτι αὐξήσει — ἐν
 Θεῷ θαρρῶν λέγω —, ἑκατονταπλασίονα τὸν καρπὸν φέρουσα
 ἐν αὐτῷ τῷ θεῷ φωτί. Καρπὸς γὰρ πίστεως τὸ ἅγιον καὶ
 260 ἀνέσπερον φῶς, φῶς δὲ ἅγιον προσθήκη καὶ αὐξήσις πίστεως ὡς
 καθύσον γὰρ τὸ φῶς πηγάζει, ἡ πίστις αὐξάνει καὶ εἰς ὕψος
 ἀνέρχεται. Κατὰ δὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ὁ καρπὸς
 ἀριδῆλως βρίθκει τοῦ Πνεύματος ὡς « Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύμα-
 τὸς ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης,
 265 ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια », ἅπερ καθ' ἐν
 ὃ ἔχων ἐπίσταται. Ὡς περ γὰρ ὁ μαργαρίτας ἔχων καὶ
 λίθους διαφανεῖς, σάπφειρον, ἀμέθυσσον καὶ ἄλλους τινάς,
 οἶδεν, εἰ μὴ ἀπείρως ἔχει, ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν τὸ εἶδος, τὸ
 μέγεθος, οὕτω καὶ ὁ τὰς ἀρετὰς μετὰ πόνου καὶ δακρύων
 270 πολλῶν ἐν ἑαυτῷ φυτεύσας καὶ τοὺς καρποὺς ἐνεγκὼν
 τοὺς τοῦ Πνεύματος, ἐπίσταται καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα
 ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν καὶ τῆς ἀπάντων αὐτῶν γλυκύτητος
 ἀπογεύεται καὶ τὸ δὴ μείζον καὶ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ
 ἐν ἄλλοις ὄντα τὸν αὐτὸν ἐπιγινώσκει καρπὸν.

275 Καθάπερ γὰρ τὰ ἔθνη ἀπὸ τῆς στολῆς, τὸ δὲ πλεῖστον
 ἀπὸ τῆς φωνῆς καὶ τῶν λόγων ἐπιγινώσκονται, οὕτω δὲ
 καὶ οἱ ἅγιοι γνωρίζονται μὲν ἀπὸ τῆς κοσμιότητος αὐτῶν

καὶ τοῦ εὐσχήμου βαδίσματος καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐξώθεν,
 τὸ δὲ γνῶρισμα μετὰ ἀκριβείας καὶ ἀληθείας τὸ ἴδιον αὐτῶν
 ὁ λόγος ὁ γεννώμενος ἐξ αὐτῶν παρίστησιν. Ὁ γὰρ οὐκ 280
 ἔχει ἡ καρδιά, τὸ στόμα προφέρειν οὐ δύναται· εἰ δὲ καὶ
 εἴπη, ὥς οὐ καλῶς λέγων εὐθὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων
 ἐλέγχεται. «Ὁ γὰρ ἀγαθός, φησὶν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
 ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ
 πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει 285
 τὰ πονηρά.» Καὶ ὅρα μοι τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος, πῶς
 οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι «ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει
 τὰ ἀγαθὰ» μόνον, ἀλλὰ προσέθετο εἰπεῖν «ἐκ τοῦ θησαυροῦ
 τῆς καρδίας», ἵνα μάθῃς ὅτι καρδίαν κενὴν καὶ κούφην
 οὐδεὶς ἡμῶν ἔχειν δύναται, ἀλλὰ εἴτε διὰ ἀγαθοεργίας καὶ 290
 ἀληθινῆς πίστεως τὴν χάριν ἔχει τοῦ Πνεύματος ἑκαστος,
 ἢ διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν
 φάουλων ἀποπληρώσεως τὸν πονηρὸν ἐν ἑαυτῷ περιφέρει
 διάβολον. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης ὅτι οὐ τοὺς ἐν μέρει μὲν
 φυλάσσοντας τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς, ἐν μέρει δὲ τούτων 295
 καταφρονοῦντας, ἀλλὰ τοὺς φυλάσσοντας πάσας ταύτας
 μετὰ ἀκριβείας, τὸν θησαυρὸν λέγει τοῦ Πνεύματος ἔχειν,
 ἐδίδαξεν εἰπὼν· «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν
 αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπη-
 θήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ 300
 ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν· καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα
 καὶ μὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.»

Ὅρῃς ὅπως ὁ ἀγαθὴν καρδίαν κητσάμενος διὰ πόνων
 καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἐνοικον ἔσχε τὴν ὅλην ἐν
 ἑαυτῷ θεότητα, ἣτις ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς θησαυρὸς; «Ὅτι δὲ εἰς 305
 τὸν παραβαίνοντα μίαν καὶ τὴν τυχοῦσαν ἐντολήν, ἢ ἀμελοῦντα
 καὶ μὴ ποιοῦντα αὐτήν, ὁ τοιοῦτος οὐ κατοικεῖ θησαυρός,
 ἀκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· «Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν
 τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξας οὕτως τοὺς ἀνθρώπους
 ποιεῖν ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.» 310
 Ἐλάχιστος δὲ ταύτας ὠνόμασεν οὐχ ὥς οὕτως οὕσας, ἀλλὰ
 διὰ τὸ παρ' ἡμῶν οὕτω ταύτας λογίζεσθαι· τὸ γὰρ ἀργο-
 λογεῖν ἢ τι τοῦ πλησίον ἐπιθυμεῖν ἢ ὁρᾶν ἐμπαθῶς ἢ
 ἐξουθενεῖν καὶ ὑβρίζειν τινὰ ὥς οὐδὲν ἡγούμενοι, ἀδιαφο-

- 315 ροῦμεν, τοῦ ταῦτα ὑπὸ κρίμα θεμένου ἐπιλαθόμενοι. Τί γάρ
 φησι ; « Πάντα λόγον ἄργον ὃν ἂν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι,
 λόγον δώσουσι περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως », καὶ ἄλλως ·
 « Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου », καὶ πάλιν ·
 « Ὁ ἐμβλέψας πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ
 320 καρδίᾳ αὐτοῦ . "Ὅστις δὲ εἶπη πάλιν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
 ῥακικᾶ, ἐνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ · ὁ δὲ μωρὸν προσειπὼν
 ἐνοχος ἔσται τῇ γέννῃ τοῦ πυρός . » Θέλων δὲ καὶ ὁ
 Ἀπόστολος δεῖξαι ὅτι ἐν τοῖς τὰ τοιαῦτα πράσσουσιν ὁ
 διάβολος ἐνεργεῖ, ἔφη · « Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ
 325 ἁμαρτία . » Εἰ οὖν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἁμαρτία εἰ μὴ
 ἐντολῆς παράβασις, ἐντολὴ δέ ἐστι καὶ τὸ μὴ ἐπιθυμῆσαι
 καὶ τὸ μὴ ψεύσασθαι καὶ τὸ μὴ κλέψαι, ἀλλὰ μὴδὲ ἀργολογῆσαι
 μήτε τῷ ἀδελφῷ σου ἐρεῖν κακῶς, πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα ὑπὸ
 τοῦ κέντρου τοῦ θανάτου ἦτοι τῆς ἁμαρτίας τέτρωται, ἐν
 330 αὐτῇ δὲ τῇ πληγῇ καὶ τῷ τῆς ἁμαρτίας δῆγματι ὥσπερ
 σκώληξ εὐθύς ὁ διάβολος εἰσερχόμενος εὗρίσκεται κατοικῶν.
 Εἶδες πῶς οἱ μὴ κτησάμενοι πάλιν τὰς ἐαυτῶν καρδίας
 διὰ δακρύων καὶ μετάνοίας κκαθαρμέναις ἐνοικον ἔχουσιν
 ἐν αὐτοῖς τὸν διάβολον, ὅς ἐστιν ὁ πονηρὸς θησαυρὸς ; Οὕτως
 335 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
 αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρὸς ὁμοίως τὰ πονηρά.
 Ἡ δὲ ἀληθὴς μετάνοια διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῶν
 δακρύων, ὥσπερ ὑπὸ ἐμπλάστρου καὶ φαρμάκου τινός,
 ἀποσμήχει καὶ ἐκκαθαίρει τῆς καρδίας τὸ τραῦμα καὶ τὴν
 340 οὐλὴν ἣν τὸ κέντρον ἐν αὐτῇ τοῦ νοητοῦ θανάτου διήνοιξεν,
 εἰτα τὸν ἐμφωλευόντα σκώληκα ἐξω βάλλει καὶ θανατοῖ
 καὶ εἰς συνούλῳσιν καὶ ὑγίειαν τελείαν τὸ τραῦμα ἀποκαθίσ-
 τησι. Τοῦτο δὲ ἄρα παρὰ τῶν καρδιᾶν ἐχόντων, τὴν ὑγίειαν
 ἐμπόνως ἐπιζητοῦσαν διὰ δακρύων καὶ μετάνοίας μόνων,
 345 ἐπιγινώσκειται ἐνεργούμενον. Τῶν ἄλλων γὰρ οἱ λοιποὶ καὶ
 ἐνηδύνονται τούτοις τοῖς τραύμασιν · οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ
 καὶ ἐπιξέειν ταῦτα καὶ ἕτερα τούτοις μᾶλλον ἐπιθεῖναι
 σπουδάζουσιν, ὑγίειαν τὴν τοῦ πάθους ἐκπλήρῳσιν λογι-
 ζόμενοι · διόπερ καὶ ἐγκαυχῶνται ὅταν τι πονηρὸν
 350 ἐργάσωνται ἁμαρτίας ἀτόπημα καὶ τὴν αἰσχύνην αὐτῶν ὡς
 δόξαν λογίζονται . Διὰ τί δὲ πάσχουσι τοῦτο ; Ἐπειδὴ

ἀγνοοῦσι τῆς παντελοῦς καθάρσεως τὸ ἡδύ τε καὶ χαρίεν, μᾶλλον δὲ ἀπιστοῦσι καὶ ἀδύνατον εἶναι ἑαυτοὺς πείθουσι τὸ καθαρεῦσαι ἄνθρωπον τελείως ἀπὸ παθῶν καὶ ὅλον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ δέξασθαι τὸν Παράκλητον. 355

Διὰ τοῦτο τοῖνυν καὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν αἰεὶ σωτηρίας λαλοῦσι καὶ πράττουσι, κλείοντες ἐφ' ἑαυτοῖς τὰς πύλας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ πάντας ἄλλους τοὺς εἰσελθεῖν βουλομένους κωλύοντες. Εἴ που δὲ καὶ ἀκούσουσιν περὶ ἐτέρου τινὸς νομίμως ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ 360 Κυρίου καὶ ταπεινοῦ τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς φρονήμασι γενομένου, καθαρευόντός τε ἀπὸ παντοίων παθῶν καὶ πᾶσι τὰ μεγαλεῖα κηρύττοντος τοῦ Θεοῦ — ὅσα δηλονότι ἐποίησεν ἐπ' αὐτῷ ὁ Θεὸς κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ καὶ ὅπως μὲν, λέγοντος πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων, κατηξιώθη φῶς 365 ἰδεῖν Θεοῦ καὶ Θεὸν ἐν φωτὶ δόξης, ὅπως δὲ γνωστῶς ἔγνω ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἅγιος ἐν ἁγίῳ Πνεύματι γέγονεν —, εὐθὺς ὥσπερ κύνες λυσσῶντες καθυλακτοῦσιν αὐτοῦ καὶ κατεσθίειν, εἰ δυνατόν, τὸν ταῦτα λέγοντα σπεύδουσι, « Παῦσαι, λέγοντες, πεπλα- 370 νημένε καὶ ὑπερήφανε σύ. Τίς ἄρα τοιοῦτος ἄρτι γέγονεν ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐγένοντο; Τίς δὲ Θεὸν εἶδεν ἢ ἰδεῖν κἂν ὁπωσοῦν δύναται; Τίς Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ τοσοῦτον ἔλαβεν, ὡς δι' αὐτοῦ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀξιωθῆναι ἰδεῖν; Παῦσαι μὴ σε τοῖς λίθοις καταλευσθῆναι ποιήσωμεν. » 375

Οἷς μὴ ἀνταποκριθῆναι ἀξίως τῆς αὐτῶν ἀφροσύνης οὐκ οἶμαι δεῖν· φησὶ γὰρ ὁ σοφώτατος Σολομῶν· « Μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μὴ ὅμοιοι γένῃ αὐτῷ, ἀλλὰ ἀποκρίνου ἄφρονι πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνεται σοφός παρ' ἑαυτῷ. » Ἐξ ὧμῶν 380 μὲν, ὦ οὔτοι, ὡς αὐτοὶ φατε, οὐδεὶς οὐδαμῶς· ἐκ δὲ τῶν προαιρουμένων τὸν σταυρὸν ἄραι· καὶ τὴν στενὴν ὁδεῦσαι ὁδὸν· καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀπολέσαι ψυχὰς ἐνεκεν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πολλοὶ μὲν εἶδον καὶ πρότερον, πλείους δέ, οἶμαι, ὁρῶσι καὶ νῦν, καὶ τῶν βουλομένων ἕκαστος ὁψεται, κἂν 385 ὑμεῖς σκαιότητι γνώμης καὶ βασκανίας φαυλότητι τούτους ἰδεῖν οὐκ ἰσχύετε. Καὶ ἔρχετο ὁ εὐαγγελιστὴς· « Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ

- 390 θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν . » Εἰ οὖν οὐκ ἐγεννήθης ἐκ τοῦ Θεοῦ σύ, οὐδὲ τέκνον ὑπάρχεις αὐτοῦ δηλονότι, οὐδὲ προλαβὼν ἐδέξω αὐτόν, οὐδὲ ἔλαβες αὐτόν ἐν σεαυτῷ, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐξουσίαν σοι δέδωκεν οὔτε δύνασαι τέκνον γενέσθαι Θεοῦ · τέκνον δὲ Θεοῦ μὴ γενόμενος,
- 395 πῶς ἄρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεάσῃ Θεὸν καὶ Πατέρα σου ; Οὐδεὶς πρὸ τοῦ γεννηθῆναι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ποτὲ τεθέαται, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων τὸν Θεὸν ὄψεται, ἐὰν μὴ πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεννηθῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν · « Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
- 400 τῶν οὐρανῶν » , καὶ πάλιν · « Τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός, φησί, σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνευμά ἐστιν » , ἐξ ἁγίου ἁγίον δηλονότι · « τὸ δὲ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ . » Σὺ δέ, εἰ ἀπὸ σαρκὸς μόνον γεγέννησαι καὶ οὕτω τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος γέννησιν
- 405 ἔγνως, οὐδὲ Πνεῦμα αὐτὸς σὺ γεννηθεὶς γέγονας, πῶς ἄρα δύνασαι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν, μᾶλλον δὲ πῶς δύνασαι ὁρᾶν τὸν Θεόν ; Πάντως οὐδαμῶς, αὐτὸς σύ, καὶ μὴ βουλόμενος, καθομολογήσεις, ὦ ἀδελφέ.

- Εἰπεν. Τί δαί ; « Ἀλλὰ σύ » φησί « τοιοῦτος ὑπάρχεις αὐτός ; Καὶ πόθεν σε τοιοῦτον εἶναι ἐπιγινώσκόμεθα ; » Ἐγὼ μὲν ἄνευ τῆς ἁνωθεν χάριτος οὐχ οἶός τέ εἰμι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ Παῦλος αὐτός, οἶμαι, καὶ Ἰωάννης · πλὴν ὁμῶς στενάζω ἐπὶ τῇ πωρώσει τῶν καρδιῶν τῶν ταῦτα προτεινομένων μοι καὶ ζητούντων πόθεν ἐπιγινῶναι τὸν εἰς ἄνδρα
- 415 τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας πεφθασκότα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν, εἰ βούλει μαθεῖν, οἱ τυφλοὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων ἐπιγινώσκουσιν · ὅθεν ὁ Ἰσαάκ ἐπέγνω τὸν Ἰακώβ, τὴν στολὴν ἐνδεδυμένον Ἡσαΐ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἰστε γὰρ ἅπαντες πῶς ἐπαπορῶν ἔλεγεν · « Αἱ μὲν χεῖρες χεῖρες Ἡσαΐ,
- 420 ἡ δὲ φωνὴ φωνὴ Ἰακώβ . » Ὅθεν δεικνύεται ὅτι τῆς μὲν στολῆς τὸν δόλον οὐκ ἔγνω — τυφλὸς γὰρ ἦν —, τὴν δὲ συνήθη φωνὴν ἐγνώρισε τοῦ υἱοῦ · εἰ τοίνυν καὶ κωφὸς ἦν, πάντως οὐδὲ τὴν λαλίαν αὐτοῦ γνωρίσαι ἴσχυσεν ἄν. Οὕτως οὖν καὶ ὑμεῖς, οἵτινές ἐστε οἱ οὕτως ἐπαποροῦντες, οὐ μόνον
- 425 τυφλοὶ ἀλλὰ καὶ κωφοὶ τυγχάνοντες, πῶς δύνασθε ἄνδρα γνωρίσαι πνευματικόν ; Οὐδαμῶς δὴ. Ὅτι δὲ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, καὶ οἱ μὴ βλέποντες πνευματικῶς οὐδὲ ἀκούειν

πνευματικῶς δύνανται, ἀκουσον τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς
ἀπίστους τῶν Ἰουδαίων οὕτω λέγοντος · « Διὰ τί τὴν λαλίαν
τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε ; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν 430
λόγων τῶν ἐμῶν », καὶ μετ' ὀλίγα · « Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ
τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει · διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε,
ὅτι ἐκ Θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου
ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν . »
Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῆς ἀπιστίας καὶ πονηρίας καὶ τῆς τῶν 435
ἐντολῶν ἀμελείας καὶ παραβάσεως σάρκες ἐστέ, παχεῖς,
λέγω, τὰς καρδίας, καὶ τὰ ταύτης ὥτα βεβυσμένα ἔχετε,
τὸν δὲ ὀφθαλμὸν κεκαλυμμένον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν παθῶν,
πῶς ἄρα πνευματικὸν καὶ ἅγιον ἄνδρα ἐπιγνῶναι δυνησέσθε ;
Ἄλλὰ, παρακαλῶ, σπουδάζωμεν, πατέρες καὶ ἀδελφοί 440
μου, παντὶ τρόπῳ ἑαυτοὺς ἡμῶν ἕκαστος ἐπιγνῶναι, ἵνα ἐκ
τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς γινῶναι ποτε δυνησώμεθα.
Ἀδύνατον γὰρ τὸν μὴ ἐπιγνόντα ἑαυτὸν πρότερον, ὥστε
δύνασθαι μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν · « Ἐγὼ δὲ εἰμι σικώληξ
καὶ οὐκ ἄνθρωπος », καὶ πάλιν, ὡς ὁ Ἀβραάμ · « Ἐγὼ 445
εἰμι γῆ καὶ σποδός », ἐπιγνῶναι τι τῶν πνευματικῶν καὶ
θειῶν λογίων πνευματικῶς καὶ ἀξίως τοῦ ὑπερφουδοῦς καὶ
σοφοῦ Πνεύματος. Μηδεὶς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καὶ σεσο-
φισμένοις λόγοις, ὅτι τὰ θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια
δύναται τις ὅλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγούντος 450
καὶ φωτίζοντος Πνεύματος · ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ πραότητος καὶ
ταπεινοφροσύνης χωρὶς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν
χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Χρὴ γὰρ ἀναντιρρήτως τὸν
θεμέλιον τῆς πίστεως καλῶς πάντας ἡμᾶς καταβαλεῖν
πρότερον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βάθην, εἶτα τὴν ἐντὸς 455
εὐσέδειαν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ὡς τεῖχος
ὀχυρὸν ἀνυψῶσαι · καὶ οὕτω πάντοθεν τειχισθείσης τῆς
ψυχῆς καὶ οἰοῖται ἐμπαγείσης ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ θεμελίῳ καλῷ
τῆς ἀρετῆς, τότε δεῖ καὶ τὴν σκέπην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης,
ἥτις ἐστὶν ἡ γνῶσις ἡ θεία τοῦ Θεοῦ, ἀνεγείραι καὶ ὀλόκληρον 460
τὸν οἶκον κατασκευάσαι τοῦ Πνεύματος.

Ἦνίκα γὰρ κατὰ ἀναλογίαν τῆς μετάνοίας καὶ τῆς τῶν
ἐντολῶν ἐκπληρώσεως διὰ δακρύων ἐκκαθαρθῇ ἡ ψυχὴ,
πρῶτον μὲν τὰ κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἑαυτὸν ὅλον ὑπὸ
τῆς χάριτος ἐπιγνῶναι καταξιοῦται, εἶτα μετὰ πολλὴν καὶ 465

ἐπίμονον κάθαρσιν καὶ βαθεῖαν ταπεινώσιν ἀμυδρῶς πως
κατ' ὀλίγον καὶ τὰ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων νοεῖν ἀρχεται
καί, καθ' ὅσον νοεῖ, καταπλήττεται καὶ πλείονα κατὰ
ταπεινώσιν, ἀνάξιον ἑαυτὸν παντάπασιν τῆς τῶν τοιούτων
470 μυστηρίων γνώσεως καὶ ἀποκαλύψεως λογιζόμενος. Διόπερ
καὶ ὑπὸ τῆς τοιαύτης ταπεινώσεως, ὡς ὑπὸ τείχους ὀχυροῦ
φρουρούμενος, ἐνδον μένει, ἀπὸ οἰήσεως λογισμῶν ἄτρωτος,
αὐξάνων τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καὶ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ τὸ
καθ' ἡμέραν, καὶ τὴν προκοπὴν μετὰ προσθήκης τῆς γνώσεως
475 τε καὶ ἀναδόσεως τρανῶς καθορῶν. "Ὅταν δὲ καὶ εἰς μέτρον
ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ κατα-
τήσῃ καὶ Χριστὸν αὐτὸν καὶ νοῦν ἀληθῶς Χριστοῦ
κτήσῃται, τότε ὡς μηδὲν ὅλως εἰδὼς ἢ ἔχων διάκειται καὶ
ὡς ἀχρεῖον ἑαυτὸν καὶ εὐτελεῖ δοῦλον ἡγεῖται· τὸ δὲ δὴ
480 θαυμαστόν καὶ ὑπὲρ φύσιν, μᾶλλον δὲ κατὰ φύσιν ὄν, ἄνθρωπον
ἐλαχιστότερον ἑαυτοῦ ἢ ἁμαρτωλότερον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ
οὐ λογίζεται εἶναι.

Τὸ δὲ πῶς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἰ μὴ τοῦτο μόνον ἐν τῷ
ἐπαινετῷ τούτῳ πάθει καταλαβεῖν ἡδυνήθην· ἔστι δὲ τι
485 τοιοῦτον. Πωθεύσεως τῆς ψυχῆς καὶ ἐμβαφέσεως διὰ τοῦ
Πνεύματος εἰς τὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ
Θεῷ τῆς διανοίας αὐτῆς, τὸν κόσμον τε ἅπαντα καὶ τοὺς ἐν
κόσμῳ ἐντεῦθεν ἀγνοήσεως, μόνην δὲ ἑαυτὴν αἰεὶ καθορώσεως
καὶ μόνα τὰ ἑαυτῆς, καὶ χρονισάσεως ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ
490 καὶ ἐν ἔξει γενομένης αὐτῆς, μόνην ἑαυτὴν ἀληθῶς ἐξου-
θενημένην καὶ εὐτελεστάτην ὄρεῃ, οὐδένα δὲ πείθεται τοιοῦτον
εἶναι ἐν ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου. Οὕτω τοίνυν
καθ' ὅσον ἑαυτὸν ἔχει τις πάντων ἀνθρώπων ἐν αἰσθήσει
ψυχῆς εὐτελέστερόν τε καὶ ταπεινότερον, κατὰ τοσοῦτον
495 καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρξει, ὡς φησὶν ὁ Κύριος
ἡμῶν καὶ Θεός· «Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος ἔστω
πάντων ἑσχατος καὶ πάντων διάκονος.»

Σπουδάζωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ὦ ἀδελφοί, εἰς τοιαύτην
ρθάσαι τάξιν τε καὶ κατάστασιν, καὶ τοὺς εἰς τοῦτο περβα-
500 κότας ἀγίους ῥαδίως ἐπιγνωσόμεθα καὶ τῶν παρόντων καὶ
τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι΄

Περὶ τῆς φοβεράς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρύων ἐνεργεῖται καὶ ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου καὶ τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καὶ ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις οὐ δύναται μόνῃ σώσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καὶ Πνεύματος ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι· καὶ ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς δύναται τις γινῶναι εἰ περιφέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν καὶ Πνεύματος ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καὶ ἐρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τὸ « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος ». Καὶ μακαρισμὸς εἰς τοὺς ἐξ ἀγώνων τὴν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.

Πολὺς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περὶ τῆς κρίσεως λόγος καὶ δυσερμήνευτος, ὅτι οὐ περὶ ἐνεστῶτων καὶ ὁραμένων ἐστίν, ἀλλὰ περὶ μελλόντων καὶ ἀοράτων· ὅθεν πολλῆς τῶν εὐχῶν χρείας, πολλῆς τῆς σπουδῆς, πολλῆς τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τοῖς λέγουσιν ἡμῖν καὶ τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα οἱ μὲν γινῶναι καλῶς καὶ εἰπεῖν, οἱ δὲ συνετῶς ἀκοῦσαι 5
δυνηθῶσι τῶν λεγομένων. Ἄλλὰ τίς ἐστὶν ὁ τοῦ λόγου σκοπός; Σκοπὸς οὖν τοῦ παρόντος λόγου ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς καὶ φοβερά τοῦ Κυρίου ἡμέρα, καὶ τίνας ἔνεκεν, ἵνα γινῶμεν, ἡμέρα Κυρίου καλεῖται καὶ λέγεται. 10

Λέγεται τοίνυν ἡμέρα Κυρίου οὐχ ὡς ἐσχάτη τῶν ἡμερῶν τούτων οὖσα, οὐδὲ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μέλλειν ἔρχεσθαι αὐτόν, καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων λέγομεν τοῦ παρόντος καιροῦ ἡμέρα τοῦ Πάσχα καὶ ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἡμέρα ἐν ἣ προελθεῖν μέλλει ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ ποιῆσαι 15
καὶ τὰ· ἀλλ' οὐδὲ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μέλλειν γενέσθαι τὴν

κρίσιν ἡμέρα κρίσεως· λέγεται (οὐδὲ γὰρ ἕτερον μὲν ἡ
 ἡμέρα ἔσται ἐκείνη καὶ ἕτερος ὁ ἐν αὐτῇ μέλλων ἐλεύσεσθαι
 Κύριος), ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ τῶν ἀπάντων Θεὸς καὶ δεσπότης
 20 λάμψει τηνικαῦτα τῇ δόξῃ τῆς ἰδίας θεότητος. Καὶ ὁ μὲν
 αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὸ τῆς τοῦ Δεσπότου λαμπρότητος καλυφθή-
 σεται καὶ εἰς τὸ μὴ ὁρᾶσθαι γενήσεται, καθὰ νυνὶ τὰ ἄστρα
 ὑπὸ τοῦτου καλύπτεται καὶ οὐχ ὁράται, αὐτὰ δὲ τὰ ἄστρα
 σβεσθήσονται καὶ ἅπαντα εἰλιγῇσονται ὡς βιβλίον· τὰ
 25 ὁρατά, ἡγουν ὑποχωρήσουσι, τόπον δεδωκότα τῷ ποιητῇ·
 καὶ ἔσται μόνος ἐκεῖνος ἡμέρα τε ὁμοῦ καὶ Θεός, ὁ νῦν
 ὑπάρχων τοῖς πᾶσιν ἀόρατος, καὶ ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον
 τότε πᾶσιν ἀποκαλυφθήσεται οἷός ἐστι καὶ πληρώσει τὰ
 πάντα τοῦ οἰκείου φωτὸς καὶ γενήσεται ἄδυτος, ἀτελεύτητος,
 30 αἰδίου χαρμονῆς ἡμέρα ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, τοῖς δὲ γε
 κατ' ἐμὲ ῥαθύμοις καὶ ἀμαρτωλοῖς εἰς ἅπαν ἀπρόσιτος καὶ
 ἀθέατος. Ἐπειδὴ γὰρ ἔτι περιοῦσιν οὐκ ἐγένετο τούτοις
 διὰ σπουδῆς τοῦ ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ καθάρσεως
 καὶ ὅλον αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς εἰσοικίσασθαι, εἰκότως ἔσται
 35 τούτοις καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀπρόσιτος.

Καὶ γὰρ βουληθεὶς ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ποιῆσαι τὸ
 ἀγαθὸν καὶ ἡμέτερον, ὥς φησιν ἡ θεία Γραφή, τὸ αὐτεξούσιον
 τοῖς πρωτοπλάστοις καὶ προπάτορσιν ἡμῶν ἐχαρίσατο καὶ
 ἡμῖν δι' αὐτῶν, ὥς ἂν, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ'
 40 ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τε καὶ ἀγάπης διὰ τῆς αὐτοπρο-
 αιρέτου θελήσεως μετὰ χαρᾶς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐργαζόμενοι
 καὶ ταύτας φυλάσσοντες, ὥς ἐξ οἰκείων πόνων τὰς ἀρετὰς
 κτησάμενοι λογισθήσονται, καὶ ὥς οἰκεῖα δῶρα ταύτας τῷ
 Δεσπότῃ προσάξουσι, καὶ διὰ τούτων κατὰ προκοπὴν εἰς τὴν
 45 τοῦ Θεοῦ τελείαν εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα ἀναχθῶσι, καὶ
 ἀκαταπλέκτως προσεγγίσωσι τῷ ἀπροσίτῳ δίχῃ σωματικοῦ
 θανάτου, κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν ὁ καθείς αὐτῷ προσπελά-
 ζοντες. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν πρωτόπλαστοι, πρῶτοι τῷ ἐχθρῷ
 θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται
 50 γεγόνασι καὶ οὐ μόνον τῆς ἐλπίδος τῆς μεζονος, ἡγουν τοῦ
 ἐν αὐτῷ γενέσθαι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί, ἐξέπεσον, ἀλλὰ καὶ
 εἰς φθοράν καὶ θάνατον μετηνέχθησαν καὶ εἰς ἀφεγγές
 περιπεπτώκασι σκότος, δοῦλοι τῷ τοῦ σκότους ἀρχοντι

γεγονότες καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατακρατηθέντες, ἐν τῷ τοῦ
θανάτου σκότει διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐγένοντο, ὕστερον δὲ καὶ 55
ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἐκείνων τεχθέντες, θελήματι τῷ τυράννῳ τούτῳ
ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, καὶ οὐ βία (ἔδειξαν γὰρ τοῦτο
σαφῶς οἱ πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἐν τῷ νόμῳ εὐαρεστήσαντες
καὶ τὸ ἑαυτῶν θέλημα τῷ δεσπότῃ Θεῷ καὶ οὐ τῷ διαβάλοι
προσαναθέμενοι), τοὺς πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας 60
τοῦ αἰωνίου σκότους λυτρώσασθαι βουλευθεὶς ὁ φιλόανθρωπος
Κύριος καὶ τοῖς μετὰ τὸν νόμον τὴν ἐλευθερίαν δωρήσασθαι
ἐν τῇ χάριτι καὶ πάντας, ὡς εἰπεῖν, ὁμοῦ τοὺς εὐηρεστηκότας
αὐτῷ πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ μετὰ τὸν νόμον τῆς
τοῦ διαδόλου τυραννίδος ἐλευθερῶσαι, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ 65
τοῦτο ὁ πάντα δυνατός καὶ ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἠνέσχετο.
"Ὅν γὰρ ἰδίαις καὶ ἀοράτοις χερσὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ κατ'
εἰκόνα αὐτοῦ πεποιήκεν, οὐ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ
πάλιν καταπεσόντα ἀναστῆσαι ἠθέλησεν, ὡς ἂν καὶ πλείονως
τιμῇσιν καὶ δοξάσῃ τὸ γένος ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ πάντα 70
ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν αὐτὸν καὶ ἴσον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει
γενέσθαι. "Ὡς τῆς ἀπάτου φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος,
ὅτι οὐ μόνον παραβάντας ἡμᾶς καὶ ἁμαρτήσαντας οὐκ
ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ οἱ τοὶ γεγόναμεν ἡμεῖς διὰ τῆς παραβάσεως,
τοιούτος γενέσθαι καὶ αὐτὸς κατεδέξατο, ἄνθρωπος φθαρτός 75
ἐξ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, θνητὸς ἐκ θνητοῦ, ἁμαρτία ἐξ
ἁμαρτήσαντος γεγονώς, ὁ ἄφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καὶ ἀναμάρ-
τητος ὢν, σαρκὶ μόνον τεθραυμένῃ τῷ κόσμῳ ὀφθεῖς, οὐχὶ καὶ
αὐτῇ γυμνῇ τῇ θεότητι. Τίνος χάριν ; "Ὅτι οὐκ ἤλθε κρίναι
τὸν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τὸν κόσμον, ὡς φησιν αὐτὸς ἐν 80
τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ.

Ἡ γὰρ ἀποκάλυψις αὐτοῦ τῆς θεότητος κρίσις ἐν οἷς
ἀποκαλυφθῇ γίνεται · οὐ γὰρ ἂν ὑπήνεγκε τὴν δόξαν αὐτοῦ
τῆς θεότητος πᾶσα σὰρξ γυμνὴν ἐπιφανείσαν τῆς θεανδρικῆς
συναφείας τε καὶ ἀφράστου ἐνώσεως, ἀλλὰ ψυχικῶς τε 85
ὁμοῦ καὶ σωματικῶς ἄρδην ἐμελλε πᾶσα ἡ κτίσις ἀπόλ-
λυσθαι διὰ τὸ ὑπὸ ἀπιστίας τηνικαῦτα πάντας κατέχεσθαι.
Ἡ γὰρ θεότης, ἥγουν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος,
οὐδενὶ οὐδέποτε δίχῃ πίστειώς πεφανέρωται · εἰ δὲ ἐφάνη,
εἴτε πάλιν ἐκ παραδόξου φανείῃ τινὶ τῶν ἀνθρώπων, φοβερά 90

καὶ φρικτὴ δεικνύται, οὐ φωτίζουσα, ἀλλὰ φλέγουσα, οὐ
 ζωοποιούσα, ἀλλὰ τιμωροῦσα δεινῶς. Καὶ τοῦτο φανερόν
 ἐξ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἔπαθεν·
 πρὸς γὰρ τῇ ἀστραψάσῃ αἴγλῃ τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς ἐν
 95 αὐτῷ πληγείς τὰς ὀψεις, οὐ φωτισθεὶς, καὶ σκοτισθεὶς
 μᾶλλον, οὐχὶ αὐγασθεὶς, καὶ τὴν κατὰ φύσιν προσαπώλεσεν
 δρασιν· καὶ ταῦτα, ὁ μέγας μέλλων τῆνικαῦτα τῆς τοῦ
 Χριστοῦ Ἐκκλησίας γενέσθαι διδάσκαλος. Ὁ τοιοῦτος
 γὰρ καὶ τηλικοῦτος, ὃς ἔφη· « Ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους
 100 φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν », καὶ μετ'
 ὀλίγα· « Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον » τῆς ἐλλάμψεως
 δηλονότι « ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν », τότε οὐδὲ μικρὰν
 ἀπαυγὴν αὐτοῦ ἀντιβλέπειν ἠδύνατο.

Τοιγαροῦν ἐντεῦθεν ἀκριβῶς διδασκόμεθα ὅτι τοῖς μὲν
 105 ἔτι τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τοῖς πάθεσι κατεχομένοις ἀπρόσιτος καὶ
 ἀόρατος ἡ χάρις εἰς ἅπαν ἐστὶ, τοῖς δὲ διὰ πίστεως ἐν φόβῳ
 καὶ τρόμῳ τὰς ἐντολὰς κατεργαζομένοις καὶ μετάνοιαν
 ἀξίαν ἐπιδεικνυμένοις ἀποκαλυπτομένη ὁράται, καὶ αὕτη
 δι' ἑαυτῆς τὴν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν ἀναντιρρήτως ἐν
 110 αὐτοῖς ἐμποιεῖ· μᾶλλον δὲ ἡμέρα θείας κρίσεως γίνεται,
 ἐξ ἧς ὁ καθαρὸς αἰὲ ἐλλαμπόμενος ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτὸν οἷός
 ἐστι, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ τε αἰσθητῶς πραχθέντα, τὰ τε
 ψυχικῶς ἐνεργηθέντα, οἷά εἰσι, πάντα λεπτομερῶς καθορᾷ.
 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πυρὶ θείῳ κρίνεται καὶ ἀνακρίνεται
 115 καὶ ὕδατι τότε δακρύων πικινόμενος ὅλον τὸ σῶμα κάθυγρος
 γίνεται καὶ βαπτίζεται κατ' ὀλίγον ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου πυρὸς
 τε καὶ Πνεύματος καὶ γίνεται ὅλος καθαρὸς, ὅλος ἀμόλυντος,
 υἱὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας καὶ οὐχὶ ἔκτοτε ἀνθρώπου θνητοῦ.
 Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει καὶ δίκη
 120 οὐ κρίνεται, προκέκριται γάρ· οὐδὲ ὑπὸ τοῦ φωτὸς ἐκείνου
 ἐλέγχεται, προπεφώτισται γάρ· οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ πυρὶ
 εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἢ καίεται, προδεδοκίμασται γάρ·
 οὐδὲ ὥς τότε φανείσαν τὴν ἡμέραν Κυρίου λογίζεται, ὅλος
 γάρ ἐκ τῆς ὁμιλίας καὶ συνουσίας Θεοῦ ἡμέρα φαινὴ καὶ
 125 λαμπρὰ γέγονεν· οὐδὲ ἐν τῷ κόσμῳ τότε εὐρίσκεται ἢ σὺν
 τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἔξω τούτου εἰς ἅπαν ἐστίν. « Ἐγὼ γάρ,
 φησὶν, ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου », καὶ ὁ Ἀπόστολος·

« Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα · κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν », καὶ πάλιν · « Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε », 130
φησίν.

« Ὅσοι οὖν τέκνα τοῦ φωτὸς ἐκείνου καὶ υἱοὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας γένωνται καὶ ὥς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν δύνανται, ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου οὐδέποτε ἐπελεύσεται · ἐν αὐτῇ γὰρ εἰσιν αἰεὶ καὶ διὰ παντός. Ἡ γὰρ ἡμέρα Κυρίου, 135 οὐχὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς αἰεὶ καταλαμπομένους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ὄντας καὶ ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας καὶ τὰ τοῦ κόσμου ποθοῦντας, αἰφνης μέλλει ἀποκαλύπτεσθαι καὶ φοβερά αὐτοῖς καὶ ὥς πῦρ ἄσπεκτον λογισθήσεται. Φανήσεται δὲ τοῦτο τὸ πῦρ ὁ Θεὸς 140 οὐχ ὅλον πνευματικῶς, ἀλλ' ὥς ἂν τις εἴποι ἀσωμάτως ἐν σώματι, ὥστερ ἔξαναστὰς ὥρᾳ τοῖς μαθηταῖς πάλαι ὁ Χριστός, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστής · ἀναλαμβάνομένου γὰρ αὐτοῦ εἰς οὐρανοῦς, ταῦτά φασιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς · « Ὅν τρόπον ἐθαύσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς 145 τὸν οὐρανόν, οὕτως πάλιν ἐλεύσεται . » Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἔσται, πῶς αὐτὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἰρετικοὶ καὶ πνευματομάχοι θαύσονται, τυφλοὶ ὄντες τῇ ψυχῇ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐμπεφραγμένους τῷ βορβόρῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας ἔχοντες, ὥστερ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ 150 Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ τῶν κεκοιμημένων καὶ τῆς μελλούσης δόξης εἶπε καὶ ὅπως πάντες οἱ ἅγιοι διὰ νεφελῶν ἄρπαγῇσονται, ἔφη · « Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρειᾶν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν · αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἶδατε ὅτι ἡ ἡμέρα 155 Κυρίου ὥς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται · ὅταν γὰρ εἰπωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὀλεθρος, ὥστερ ἡ ὥδιν τῇ τικτούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὥς κλέπτῃς καταλάβῃ · πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ 160 υἱοὶ ἡμέρας. Οὐκ ἐσμέν νυκτὸς οὐδὲ σκότους · ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὥς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν . » Καὶ μετ' ὀλίγα · « ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν . » 165

- Υἱοὺς οὖν ἀκούων φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας, ἀγαπητέ, μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν καὶ εἰς ἐκεῖνον πιστεύομεν καὶ Θεὸν αὐτὸν προσκυνούμεν, αὐτὸν καὶ ἐνδεδύμεθα καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ υἱοὶ φωτὸς.
- 170 ἀνεπαισθήτως πάντως ἐσμέν καὶ οὐχὶ νυκτὸς οὐδὲ σκότους. Μὴ τοῦτο εἴπῃς ἢ ὑπολάβῃς καὶ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ τὰς ὑπολοιπούς τῆς ζωῆς σου διέλθῃς ἡμέρας, δοκῶν μόνον καὶ οἰόμενος εἶναι τι, μηδὲν ὦν ἄλλὰ σκόπησον καὶ κατὰ σεαυτὸν ἀκριβῶς κατανόησον καὶ εἰπέ· « Εἰ πάντες ἄνθρωποι
- 175 οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον αἰσθητῶς βλέποντες ἐν τῷ σκότει εἰσὶ, πάντως, ἐπεὶ οὐδὲν πλεόν τῶν ἄλλων ὀρώ, καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς ἐν σκότει εἰμὶ. Ὡςπερ γὰρ δύνοντος αὐτοῦ καθ' ἑκάστην νύξ γίνεται καὶ οὐδὲν πλεόν τι τούτου ὀρώ, οὕτως, ἀποθανόντος μου, οὐδαμοῦ φῶς
- 180 θεάσομαι, ἀλλ' ἐν ἀφεγγεῖ σκότει καὶ ἀνῆλιφ εἰς αἰῶνας ἔσομαι καὶ οὐκέτι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέψω τὸ ὀρώμενον τοῦτο φῶς· τοῦ γὰρ σώματος οἱ ἄνθρωποι χωριζόμενοι, τῶν αἰσθητῶν εὐθὺς πάντων ἀποχωρίζονται. Εἰ οὖν ἐν σκότει εἰμὶ νῦν, καὶ ἐν σκότει μετὰ θάνατον ἔσομαι· πάντως
- 185 καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ ἐπελεύσεται καὶ ὡς ἡ ὥδιν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ καὶ οὐ μὴ δυνηθῶ ἐκφυγεῖν. »

- Οὐ γὰρ ἐν τῷ τοῦ ὕδατος μόνον βαπτίσματι ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι, οὐδὲ ἐν τῷ ἄρτῳ μόνῳ
- 190 καὶ τῷ οἴνῳ τῆς μεταλήψεως ἢ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεςις καὶ ἡ τῆς ζωῆς μετουσία δίδοται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συνεπομένη καὶ ἀνακεκραμένη μυστικῶς καὶ ἀσυγχύτως τούτοις θεότητι. Μυστικῶς δὲ λέγεται διὰ τὸ μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις ζωῆς αἰωνίου, ἀποκαλύπτεσθαι καὶ υἱοὺς φωτὸς καὶ υἱοὺς
- 195 ἡμέρας ποιεῖν τοὺς ὀρώντας αὐτήν· οἱ γὰρ τὸ φῶς μὴ ὀρώντες, εἰ καὶ λάμπει τρανῶς, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνοι ἐν σκότει κάθηνται. Μηδεὶς ὑμᾶς, ἀδελφοί, κενοῖς λόγοις ἐξαπατάτω· μηδὲ εἰς τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν μόνην θαρρείτω τις. « Χριστὸς » γάρ, φησὶν, « ἐὰν περιτέμνησθε, οὐδὲν ὑμᾶς
- 200 ὠφελήσει », καὶ πάλιν· « Ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. » Ὡςπερ γὰρ τὸ σῶμα δίχα ψυχῆς ὑπάρχει νεκρόν, οὕτω καὶ ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Οἱ γὰρ

Θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες, τὰς δὲ ἐντολάς αὐτοῦ
μὴ φυλάσσοντες, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς
ἀτιμάζοντες αὐτὸν λογισθήσονται· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ 205
μειζόνως ὑπὲρ τοὺς τὰ ἴδια σώματα περιτέμνοντας, ὡς τὰς
τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκρωτηριάζοντες, ἐνδίκως κατακριθήσονται.
Ὁ τὸν πατέρα γὰρ ἀτιμάζων, πῶς υἱὸς λογισθήσεται;
Ὁ τοῦ φωτὸς χωριζόμενος, πῶς ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἡμέρᾳ
διάξειεν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί. 210

Εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι οὐδεὶς δύναται τηρῆσαι πάσας τὰς
ἐντολάς, γινωσκέτω ὅτι τὸν Θεὸν ἐνδιαβάλλει καὶ κατακρίνει
ὡς ἀδύνατα ἡμῖν ἐπιτάξαντα· ὅς οὐκ ἐκφεύζεται τὸ τῆς
δίκης ἀφυκτον, ἀλλ' ὡς ὁ εἰπὼν· « Ἥδριν σε ὅτι σκληρὸς
εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἐσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρ- 215
πισαίς », καὶ οὗτος κατακριθήσεται, καὶ τῷ εἰπόντι τῷ
Ἀδὰμ ὅφει· « Γινώσκων ὁ Θεὸς ὅτι ἡ ὥρα φάγεσθε ἀπὸ τοῦ
ξύλου ὅμοιοι αὐτῷ ἐσσεσθε, τούτου χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν
μὴ φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ » ὁμοιωθήσεται. Ψεύστην γὰρ καὶ
πλάνον καὶ φθόνου μεστὸν τὸν Θεὸν ὁ τοιοῦτος ἀποκαλεῖ· 220
ψεύστην μὲν, ὅτι ἐκείνου εἰπόντος· « Ὁ ζυγὸς μου χρηστὸς,
καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν », οὐ μόνον οὐκ ἐλαφρόν
οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἀδάστακτον αὐτὸ ἀποφαίνεται· πλάνον δέ,
ὅτι κατῆλθε πολλὰ ὑποσχόμενος καὶ μηδὲν δοῦναι θέλων
ἡμῖν, μᾶλλον δὲ φθονῶν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἀδύνατα ἐπέταξεν 225
ἡμῖν ποιῆσαι καὶ φυλάξαι, ὅπως ἐκπληρῶσαι ταῦτα μὴ
δυναμένους, προφάσεως δὴθεν εὐλόγου λαβόμενος, τῶν
ἀγαθῶν ἡμᾶς ἐκείνων ἀποστερήσῃ. Ἄλλ' οὐαὶ τοῖς ταῦτα
λέγουσιν, ἐὰν μὴ μετανόησωσιν· οὐδὲν γὰρ φορτικόν, οὐδὲν
ἐπαχθὲς ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐνετείλατο, μᾶλλον μὲν 230
οὖν βράδιά τε ὁμοῦ πάντα καὶ εὐκολα, καθὰ — πιστεύσατέ
μοι — καὶ αὐτὸς ἔγνω ἐγὼ εὐκολοὶ εἶναι τὴν ἐντολὴν τοῦ
Θεοῦ καὶ τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.
Ἄλλὰ διὰ παραδείγματος τοῦτο ὑμῖν ὑποδείξω.

Ἀνθρωπὸς τις ἀντάρτη δουλεύων τινὶ ἀντιδίκῳ καὶ τοῦ 235
βασιλέως τῶν Χριστιανῶν ἐχθρῷ, πολλὰ τρόπαια κατὰ
τῶν δούλων αὐτοῦ καὶ ἀνδραγαθίας ποιῶν, καὶ ἐν τιμῇ
μεγίστῃ παρὰ τῷ τυράννῳ ἐκείνῳ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν
στρατεύμασιν ὢν, ἐμηνύθη παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Χριστια-

- 240 νῦν διαφόρως τοῦ προσελθεῖν καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι καὶ
ἀξιωθῆναι μεγάλων δωρεῶν καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ. Ὁ δὲ
ἐπὶ χρόνους τινὰς οὐκ ἠβουλήθη, κατ' αὐτοῦ δὲ μᾶλλον
χεῖρον ἔκτοτε τὸν πόλεμον ἀνερρίπισεν. Ἐν μὲν τοίνυν καθ'
ἑαυτὸν γνωσιμαχήσας καὶ μεταμεληθεὶς, ἐβουλεύσατο φυγῇ
245 χρῆσασθαι καὶ μόνος πρὸς τὸν βασιλέα πορευθῆναι, τοῦτο
πρὸς ἑαυτὸν λογισάμενος ὅτι, εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν μηνύοντί
μοι τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπήκουσα, ἀλλὰ πιστεύω ὡς οὐ μὴ
λογισθῇ μου νῦν ἐπιστρέφοντος τὴν ἀναβολὴν τῶν τοσούτων
ἐτῶν καὶ βραδυτῆτα διὰ τὰ εἶναι αὐτόν, ὡς ἀκούω, συμπαθῇ
250 καὶ φιλάγαθον, συμπαθήσει δέ μοι καὶ ἡ ὑπέσχετό μοι
πάντα ἀποπληρώσει. Ὡς οὖν ταῦτα ἀπὸ καρδίας ἐλογίσαστο,
καὶ ἔργῳ ἐποίησε· προσελθὼν τῷ βασιλεῖ καὶ τοὺς πόδας
κρατήσας αὐτοῦ, συγχώρησιν μετὰ κλαυθμοῦ ἐζήτησατο.
Ὅν εὐθύς, τῇ ἀπροσδοκῆτι χαρᾷ ὁ χρηστός ἐκεῖνος ληφθεὶς
255 βασιλεύς, ἀποδεξάμενος, ἐπὶ θαύματος εἶχε τὴν τούτου
μεταβολὴν καὶ ταπεινώσιν, ἀνθ' ὧν ὅπως παρρησιάξασθαι
μᾶλλον ὤφειλεν καὶ τιμὰς ἀπαιτεῖν ὑπὲρ ἧς ἐνεδείξατο πρὸς
αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως, καταλιπὼν μὲν τὸν ἀντάρτην,
προσελθὼν δὲ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, κεῖται θρηνῶν ὑπὲρ τῆς
260 βραδυτῆτος καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ προγεγονότων κακῶν,
ἀναστῆσας αὐτόν « ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ
κατεφίλησεν αὐτόν » τε ὅλον καὶ τοὺς δακρύοντας αὐτοῦ
ὀφθαλμοὺς ἐπὶ ὥρας πολλὰς. Εἶτα στέφος καὶ στολὴν καὶ
ὑποδήματα ὅμοια ὧν αὐτὸς ἐφόρει ἐνεχθῆναι κελεύσας,
265 αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὸν πρῶην ἐχθρὸν καὶ ἀντίδικον περιέβαλε,
μὴδὲν ὄλως προσονειδίσας αὐτόν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ
νυκτὸς καὶ ἡμέρας συγχαίρων αὐτῷ καὶ συνευφραίνόμενος,
περιλαμβάνων τε καὶ κατασπαζόμενος στόμα πρὸς στόμα
αὐτόν, τοσοῦτον ὑπερηγάπησεν αὐτόν ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ὑπνοῦν
270 αὐτοῦ ἔχωρίζετο, συνανακλινόμενος αὐτῷ καὶ περιλαμβάνων
ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ πάντοθεν τῷ ἑαυτοῦ χλαυδίῳ περισκέπων
καὶ ἐπιτιθεὶς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ
μέλεσιν.

Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἡμέτερον πρὸς Θεὸν καὶ οὕτως
275 οἶδα ἐν τοιοῦτῳ τρόπῳ τοὺς μετανοοῦντας τὸν φιλάγαθον
Θεὸν ἀποδέχεσθαι καὶ φιλεῖν, φεύγοντας μὲν κόσμον πλάνον

καὶ κοσμοκράτορα, γυμνοὺς δὲ προσερχομένους αὐτῷ
 τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ὡς βασιλεῖ καὶ Θεῷ, εἰ μὴ τισιν
 ἄρα βαρὺ καταφαίνεται τὸ τὴν γεννησαμένην καταλιπεῖν
 καὶ τοὺς οἰκείους φίλους καὶ συγγενεῖς ἀπαρνήσασθαι καὶ 280
 τὸν πλοῦτον ἔἶσαι τὸν ἀπολλύμενον, ἐπεὶ οὐδὲν ἔγωγε
 φορτικὸν εὖρον ἢ λυπηρὸν ἢ ἐπαχθές, προσφυγῶν τῷ Θεῷ
 καὶ σωτῆρί μου. Ἄλλ' εἰ χρὴ τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐξειπεῖν
 καὶ ὃ οὐκ ἐβουλόμην πᾶσι δῆλα ποιεῖν, ταῦτα τὴν ἀγάπην
 ὑμῶν ἀπογυμνώσαι, ἵνα δῶ τι καλὸν τισιν ἐξ ὑμῶν, ἐν πάσῃ 285
 μᾶλλον στενοχωρίᾳ καὶ θλίψει καὶ τῇ νομιζομένῃ κακοπαθείᾳ
 ὑπερεκδιύζουσαν τὴν χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἔδλεπον ἐν
 ἔμοι διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἐπιφανεῖας τοῦ προσώπου
 αὐτοῦ, ὥστε πληροῦσθαι ἐναργῶς ἐπ' ἔμοι τὸ οὕτω λέγον
 τοῦ Παύλου ῥητόν· «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς 290
 θλίψεως βάρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν», καὶ τὸ τοῦ
 Δαυὶδ· «Ἐν θλίψει» λέγοντος «ἐπλάτυνάς με», ὡς
 ἐντεῦθεν μὴδὲν ἡγεῖσθαι με τὰς ἐπερχομένας θλίψεις καὶ
 τοὺς πειρασμοὺς πρὸς τὴν οὐχὶ μέλλουσαν, ἀλλὰ παραυτίκα
 ἀποκαλυπτομένην μοι διὰ Πνεύματος ἁγίου δόξαν Ἰησοῦ 295
 Χριστοῦ, ἧς τῇ μετοχῇ τε καὶ θέᾳ καὶ αὐτὰς τὰς πρὸς θάνατον
 νόσους καὶ εἰ τινα ἐτέραν ἀφορητοτέραν ὁδὴν διὰ πόνων
 τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινομένην οὐδὲν ἡγούμην, πᾶσαν ἐπιαν-
 θανόμενος ὁδὴν καὶ λύπην τοῦ σώματος· οὕτω τὸ φορτίον
 τῶν ἐντολῶν ἐλαφρὸν καὶ τὸν ζυγὸν Κυρίου χρηστὸν αὐτόθεν 300
 ἐλογιζόμεν, ἐν δὲ τῷ μὴ εὐρίσκειν με δι' αἰτίας τινὸς ὑπὲρ
 αὐτοῦ συντόμως ἀποθανεῖν, θλίψις, πιστεύσατε, ἦν μοι
 ἀφόρητος.

Τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πάντα ἀφέντες δρά-
 μωμεν γυμνοί, καὶ προσελθόντες τῷ δεσπότῃ Χριστῷ 305
 προσπέσωμεν καὶ προσκλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ
 ἀγαθότητος, ἵνα καὶ αὐτός, θεασάμενος τὴν πίστιν καὶ τὴν
 ταπεινώσιν ἡμῶν, ὁμοίως ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ μειζόνως, ἀπο-
 δέξηται καὶ τιμῇ, καὶ στολῇ καὶ διαδήματι τῷ ἑαυτοῦ
 κατακοσμήσῃ καὶ ἀξίους τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος δαιτυ- 310
 μόνους ἐργάσῃται. Οὐ γὰρ ἴσον τὸ ἀπὸ βασιλείας εἰς βασιλέα
 φθαρτὸν προσελθεῖν, ἐπιγίειν τε βασιλείας ἐν ἐπιτυχίᾳ
 γενέσθαι καὶ τὸ ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανούς ἀνελθεῖν καὶ δόξης

αἰωνίου καὶ βασιλείας ἀφθάρτου ἀξιοῦσθαι καὶ Θεοῦ
 315 συγκληρονόμος καὶ συγκοινωνὸς γενέσθαι, καὶ οὐχὶ βασιλεὺς
 μόνον, ἀλλὰ καὶ θεὸς γενέσθαι ἀπὸ Θεοῦ, καὶ σὺν τῷ Θεῷ
 εἰς αἰῶνας αἰώνων εὐφραίνεσθαι. Μὴ οὖν προτιμήσωμέν
 τι τῶν γητῶν καὶ φθειρομένων, παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἵνα
 μὴ τῆς Χριστοῦ δόξης καὶ κοινωνίας ἐκπέσωμεν, ἀλλ'
 320 ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη, ἑαυτοὺς ἐκκαθάραντες, τοὺς ἀρραβῶνας
 λαβεῖν, μᾶλλον δὲ αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι
 καὶ πᾶν ἀγαθὸν ὄντα, σπουδάσωμεν κτήσασθαι.

Μηδὲ εἴπη τις · « Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὸν
 Χριστὸν λαβὼν ἔχω », ἀλλὰ μανθανέτω ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ
 325 βαπτιζόμενοι λαμβάνουσι διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸν Χριστὸν,
 μόνοι δὲ οἱ βεβαίοπιστοι καὶ ἐν γνώσει τελεῖα ἢ καὶ προκα-
 θάρσει ἑαυτοὺς εὐτρεπίσαντες καὶ οὕτως ἐλθόντες ἐπὶ τὸ
 βάπτισμα. Καὶ τοῦτο εἴσεται ὁ ἐρευνῶν τὰς Γραφὰς · ἀπὸ
 τῶν ἀποστολικῶν λόγων καὶ πράξεων · γέγραπται γάρ ·
 330 « Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται
 ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς
 τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο
 περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα ἅγιον · οὕτω γάρ ἦν ἐπ'
 οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον
 335 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθουν
 τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον. »
 Εἶδες πῶς οὐ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εὐθὺς τὸ ἅγιον Πνεῦμα
 λαμβάνουσιν ; Ἔμαθες παρὰ τῶν ἀποστόλων ὅτι, καὶ
 πιστεύσαντές τινες καὶ βαπτισθέντες, τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ
 340 βαπτίσματος οὐκ ἐνεδύσαντο ; Εἰ γὰρ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ
 ἂν μετὰ ταῦτα εὐχῆς καὶ τῆς τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων
 ἐδεήθησαν ἐπιθέσεως · λαμβάνοντες γὰρ Πνεῦμα ἅγιον, τὸν
 Κύριον Ἰησοῦν ἐλάμβανον. Οὐ γὰρ ἄλλο ὁ Χριστὸς καὶ
 ἄλλο τὸ Πνεῦμα · καὶ τίς τοῦτο φησὶν ; Αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος
 345 τῇ Σαμαρείτιδι προσειπὼν · « Πνεῦμα ὁ Θεός . » Εἰ οὖν
 ὁ Χριστὸς Θεός, πνεῦμα κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν ἐστὶν
 καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, Πνεῦμα ἅγιον ἔχει · ὁ δὲ τὸ Πνεῦμα
 ἔχων, αὐτὸν πάλιν ἔχει τὸν Κύριον, καθὼς καὶ ὁ Παῦλός
 φησι · « Τὸ δὲ πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστι . »

Βλέπειν οὖν ἑαυτοὺς ἡμᾶς χρή, ἀδελφοί, καὶ κατανοεῖν 350
ἀκριβῶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν εὐαγγελισ-
θέντα ἡμῖν ἐδεξάμεθα καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν αὐτὸν κεκτήμεθα,
ἵνα, καθὼς ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φησί, γινώμεν εἰ
ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.
Προσεχέτω τοιγαροῦν τοῖς λεγόμενοις ὑπὸ τῶν ἁγίων 355
Γραφῶν ἕκαστος καὶ ἑαυτὸν κατανουείτω, καθὼς εἵπομεν,
ἵνα μὴ μάτην ἑαυτὸν φρεναπατῶν, πτωχὸς εἶναι οἰόμενος,
ἄπιστος εὐρεθῇσεται, καὶ τὸν Κύριον ἔχειν νομίζων ἐν
ἑαυτῷ κενὸς ἐξέλθῃ τοῦ σώματος καὶ ὥς μηδὲν ἔχων
κατακριθῇσεται, ἀφαιρούμενος ὁ δοκεῖ ἔχειν, καὶ εἰς τὸ 360
πῦρ ἐμβληθῇσεται. Πόθεν οὖν γνωσόμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ
Χριστὸς ἐστι, καὶ πῶς ἑαυτοὺς ἡμᾶς καταμάθωμεν; Τὰ
ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν λόγια ἀναλεγόμενοι καὶ ἀντιπαρα-
τιθούντες ὡς ἔσοπτρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς βλους
ἑαυτοὺς καταμάθωμεν. Ἀλλ' ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγάγωμεν, 365
καὶ Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ ἀκαθάρτου μου
στόματος, τὸν τῆς κατανοήσεως τρόπον ποσῶς ὑμῖν, τοῖς
ἀδελφοῖς μου, ἐκθήσομαι. Ἀλλὰ προσέχετε, ἀξιῶ· περὶ
φρικτῶν γὰρ ὁ λόγος ἐστίν.

« Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν 370
καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν.
Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ
φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ
σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαθεν. » Ταῦτα τοίνυν εἰπὼν, τὴν
ἀδιαίρετον Τριάδα ἐδήλωσε, Θεὸν τὸν Πατέρα λέγων, 375
Λόγον τὸν Υἱόν, ζωὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ καὶ ἐν
φῶς τὰ τρία ἐστὶν ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἐν ποίᾳ ἄρα σκοτίᾳ;
Ἐν τῇ τῶν ὀρωμένων κτίσει, πάντως φησὶν· ὁ γὰρ Θεὸς παντὶ
καὶ πανταχοῦ πάρεστι, φῶς ὦν καὶ φαίνων· καὶ ἡ σκοτία
αὐτὸν οὐ κατέλαθεν, ἀντὶ τοῦ· μολυσμὸς αὐτῷ ἁμαρτίας 380
δλως οὐ προσήγγισεν, οὐδὲ ἡ κτίσις αὐτὸν φαίνειν παρενεπό-
δισεν, οὐδὲ ἔγνω, οὐδὲ εὔρεν, οὐδ' ἠνώθη, οὐδὲ αὐτὸν ἐώρακεν.
Διὸ τὸ αὐτὸ νόημα δευτέρων, ἵνα σαφὲς αὐτὸ ἀπεργάσῃται,
ἐπήγαγε καὶ φησιν· « Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει
πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ 385
ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ
ἔγνω. » Ἀπ' ἀρχῆς ἦν ὁ Θεὸς πανταχοῦ, φησὶν, ὁ ζωογονῶν

πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, καὶ πρὸ τοῦ
ποιῆσαι τὸν κόσμον ἐν τῷ κόσμῳ ἦν. Πῶς ; "Οτι προῦφέστηκε
390 παρ' αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα · οἱ γὰρ μήπω γεννηθέντες,
οὐχ ὡς μὴ ὄντες, ἀλλ' ὡς ἤδη γεγονότες, παρὰ τῷ Θεῷ
εἰσιν. Εἶτα ποιήσας τὸν κόσμον, οὐ τότε, φησί, διέστη τοῦ
κόσμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἦν καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.

Πῶς οὖν πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὸν κόσμον πανταχοῦ ἦν καί,
395 τὸν κόσμον ποιήσας, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν φαίνων καὶ ὁ κόσμος
αὐτὸν οὐ κατέλαβεν ; Προσέχετε μετὰ ἀκριβείας. Οὐ τότε
διέστη « ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν », φησὶν,
ὅτε τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον παρήγαγεν ὁ Θεός, ἀλλὰ
φύσει καὶ δόξῃ θεότητος, μηδὲν ἐκ τῶν γεγονότων δηλονότι
400 προσεγγίσαν ἢ ὅλως καταλαβὼν αὐτόν · καὶ γὰρ ἀχώριστος
ὢν τῶν πάντων, ἐν τοῖς πᾶσιν ἀριθλήως ἐστί. « Καὶ οὐδεὶς
αὐτὸν ἐπιγινώσκει, φησὶν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὃ ἐὰν βούληται
ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι . » Οὗτος οὖν ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ὢν καὶ
παρὰ τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος, εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν καὶ οἱ
405 ἴδιοι αὐτὸν οὐκ ἐδέξαντο . "Ἰδια δὲ αὐτοῦ τὸν κόσμον
ἐκάλεσε καὶ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διὰ τὸν κτίστην αὐτόν
καὶ δεσπότην τούτων εἶναι καὶ διὰ τὴν ἐκ τῆς σαρκὸς
συγγένειαν. Μὴ οὖν παραδράμῃς τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ γινώθι
ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τὸν Θεὸν Λόγος, καὶ Θεὸς ὢν καὶ
410 τὴν ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ πάντα ποιήσας καὶ φῶς ὢν
ὁ πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, αὐτὸς ὁ πρὸ τοῦ κόσμου ἐν
κόσμῳ ὢν καὶ τὸν κόσμον ποιήσας καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχων
καὶ ὑπὸ τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ μὴ κατα-
λαμβανόμενος, ἐν τῷ κόσμῳ σωματωθεὶς παρεγένετο, ἵνα
415 τοῖς μὲν ἐκ πίστεως εἰς Θεὸν αὐτὸν δεχομένοις καὶ τὰς
ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάσσουσι καὶ τὸν σταυρὸν αἵρουν, ὡς
Θεὸς ἀποκαλυφθῇ καὶ οἷός ἐστι γνωσθῇ, νῦν μὲν μετρίως,
καθ' ὅσον ἕκαστος χωρεῖ, ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τρανότερον.
« Ὅσοι γάρ, φησὶν, ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν
420 τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήμα-
τος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ
ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν
αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος
425 καὶ ἀληθείας . »

Ἴδου τὸ κάτοπτρον ὃ προεῖπον ὑμῖν οὗτοι οἱ λόγοι εἰσίν.
 Καὶ σκόπει μοι τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων τὸ ἀκριβές, πῶς
 τρανῶς διδάσκει ἡμᾶς τῶν πιστῶν τὰ γνωρίσματα, ἵνα καὶ
 ἑαυτοὺς ἡμᾶς ἕκαστος καὶ τοὺς πλησίον ἐπιγινώσκωμεν.
 "Οσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, φησί, διὰ τῆς πίστεως δηλονότι 430
 Θεὸν αὐτόν καὶ οὐκ ἄνθρωπον μόνον ὁμολογήσαντες, ἔδωκεν
 αὐτοῖς ἐξουσίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τέκνα Θεοῦ γενέσθαι,
 τῆς τοῦ διαδόλου τυραννίδος ἐλευθερώσας αὐτούς, ὥστε μὴ
 μόνον εἶναι πιστοὺς, ἀλλ' εἰ βούλονται πορεύεσθαι ταῖς
 αὐτοῦ ἐντολαῖς, καὶ τὴν ἀγιότητα τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασία 435
 προσεπικτῶνται, ὥς ἐν ἐτέρῳ φησί· « Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι
 ἐγὼ ἅγιός εἰμι », καὶ πάλιν· « Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὥς καὶ
 ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν. » Ἐῖτα μετὰ
 ταῦτα καὶ τὸν τρόπον δηλοῖ τῆς υἱοθεσίας, εἰπὼν· « Οἱ
 οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος 440
 ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. » Γέννησιν ἐνταῦθα τὴν
 πνευματικὴν καλεῖ ἀλλοίωσιν, ἥτις ἐνεργεῖται καὶ καθορᾶται
 ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος βαπτισμῷ, καθὼς αὐτὸς ὁ
 ἀψευδὴς Κύριος οὕτω φησὶν· « Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν
 ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. » Ἐν 445
 τούτῳ τοίνυν οἱ βαπτιζόμενοι ὥς ἐν φωτὶ φῶς γίνονται καὶ
 τὸν γεγεννηκότα γνωρίζουσι· καὶ γὰρ ὁρῶσιν αὐτόν.

"Οτι δὲ οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν τὸ βάπτισμα,
 ἀλλὰ καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τοῦ αἵματος
 τοῦ τιμίου αὐτοῦ οἰκειότερα καὶ ἀναγκαιότερα ἡμῖν ἐστίν 450
 ἢ μετὰληψις, ἀκουσον τῶν ἐξῆς· « Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ
 ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. » Καὶ ὅτι περὶ τούτων
 ταῦτα δηλοῖ, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος ὧς· « Ὁ τρώγων
 μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ
 ἐν αὐτῷ. » Τούτου γὰρ γεγονότος καὶ πνευματικῶς διὰ 455
 τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡμῶν βαπτισθέντων καὶ τέκνων
 Θεοῦ γεγονότων καὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου διὰ τῆς τοῦ
 ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ μεταλήψεως σκηνώ-
 σαντος ὡς φῶς ἐν ἡμῖν, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν
 ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. Γεννηθέντες, φησὶν, ὑπ' αὐτοῦ 460
 καὶ ἐξ αὐτοῦ πνευματικῶς καὶ σκηνώσαντος αὐτοῦ σωμα-
 τικῶς ἐν ἡμῖν καὶ ἡμῶν κατοικησάντων γνωστῶς ἐν αὐτῷ,

τότε κατ' αὐτὸν εὐθύς τὸν καιρόν, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος, 465 δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, οἷαν δηλονότι οὐδεὶς ἕτερος οὐκ ἄγγελος ἔχει, οὐκ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς Θεὸς ὁ Πατὴρ, εἰς καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ὁ μονογενής, μία δὲ τῶν ἀμφοτέρων ἡ δόξα, γνωριζομένη καὶ ἀποκαλυπτομένη πᾶσιν οἷς ὁ Υἱὸς βούλεται διὰ τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος παρὰ 470 τοῦ Πατρὸς.

Τοιγαροῦν ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ εἰς τὴν τῶν ῥημάτων τούτων ἐγκύψας δύναμιν, ἑαυτὸν θεασάσθω. Εἰ τὸν Θεὸν Λόγον ἐλθόντα ἔλαβεν, εἰ τέκνον Θεοῦ ἐγένετο, εἰ οὐκ ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς μόνον, ἀλλὰ 475 καὶ ἐκ Θεοῦ γεγέννηται, εἰ ἔγνω τὸν σαρκωθέντα Λόγον σιγησάντα ἐν αὐτῷ καὶ εἰ ἐθεάσατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, ἰδοὺ γέγονε χριστιανὸς καὶ ἀναγεννηθέντα ἑαυτὸν ἐθεάσατο καὶ τὸν γεννήσαντα αὐτὸν πατέρα ἐγνώρισεν, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλ' ἔργῳ χάριτος 480 καὶ ἀληθείας. Ἐμμείνωμεν, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ τῷ ἐσώπτρῳ τῆς ἀληθείας καὶ ἀποστῶμεν τῆς βλαβεραῆς καὶ αἵρεσιώδους διδασκαλίας καὶ ὑπονοίας τῶν λεγόντων μὴ ἀποκαλύπτεσθαι νῦν ἐν ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τὴν δόξαν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς · ἡ γὰρ δωρεὰ 485 ἐν τῇ ἀποκαλύψει δίδοται καὶ ἡ ἀποκάλυψις διὰ τῆς δωρεᾶς ἐνεργεῖται. Οὔτε οὖν Πνεῦμα ἅγιον λαμβάνει τις, μὴ ἀποκαλυπτόμενον καὶ ὁρώμενον νοερώς, οὔτε ἀποκάλυψιν βλέπει, εἰ μὴ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι φωτισθῇ, οὔτε πιστὸς τελείως δύναται λέγεσθαι, εἰ μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα λάβῃ, 490 καθὼς τῇ Σαμαρείτιδι ἔλεγεν ὁ Χριστός · « Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον . » « Τοῦτο δὲ » ὁ εὐαγγελιστὴς φησιν « ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἐμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες 495 εἰς αὐτόν . » Ὅρᾳς πῶς οἱ μὴ τὸ Πνεῦμα ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἄπιστοί εἰσιν ; Ἀψευδὴς γὰρ ὁ Χριστός, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε καὶ δόλος οὐχ εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ . Εἰ οὖν ἐκεῖνος λέγει τὸ Πνεῦμα δίδόναι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, πάντως οἱ μὴ ἔχοντες τὸ 500 Πνεῦμα οὐκ εἰσιν ἐκ καρδίας πιστοί.

Εἰ δὲ λέγοι τις ἀγνώστως τοῦτο καὶ ἀναισθητῶς λαβεῖν καὶ ἔχειν ἕκαστον ἡμῶν τῶν πιστῶν, βλασφημεῖ, ψεύστην ποίων τὸν εἰπόντα Χριστὸν ὅτι « Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον », καὶ αὐθις · « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος . » Εἰ οὖν ἡ πηγὴ βλύζει, πάντως καὶ ὁ ποταμὸς ἐξερχόμενος καὶ καταρρέων τοῖς βλέπουσι καθορᾶται · εἰ δὲ ταῦτα, κατὰ τοὺς οὕτω φρονούντας, ἀγνώστως ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦνται, μηδενὸς τούτων ἐπαισθανομένων ἡμῶν, εὐδηλον ὅτι οὐδὲ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς συνεπομένης αὐτοῖς καὶ ἐν ἡμῖν μενούσης, ὅλως αἰσθησιν λάβωμεν, οὐδὲ τὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φῶς θεασόμεθα, ἀλλὰ νεκροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ ἀναισθητοὶ διαμενοῦμεν, ὥσπερ ἄρτι, καὶ τότε καὶ οὕτω ματαία ἢ ἐλπίς ἡμῶν γέγονε κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ δρόμος διακενῆς, ἐν τῷ θανάτῳ ὄντων ἡμῶν καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς μὴ λαμβανόντων αἰσθησιν.

Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἶπον καὶ πάλιν ἐρῶ καὶ οὐδέποτε λέγειν παύσομαι. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν φῶς, ἄχρονον, ἄτμητον, ἀσύγχυτον, ἀίδιον, ἄκτιστον, ἄποσον, ἀνενδρές, ἀόρατον, ὡς ἔξω πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα καὶ ὄν καὶ νοούμενον, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων πρὸ τοῦ καθαρθῆναι ἡδυνήθη θεάσασθαι, οὔτε πρὸ τοῦ θεάσασθαι ἔλαβεν. Πολλοὶ γὰρ εἶδον μὲν, οὐκ ἐκτήσαντο δέ, ὡς οἱ θησαυρὸν πολὺν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις καταξιωθέντες ἰδεῖν καὶ ἀπελθόντες διακενῆς. Καὶ γὰρ γίνεται μὲν κατ' ἀρχὰς πολλάκις εἰς τοὺς μετανοοῦντας θερμῶς ἔλλαμψις θεία καὶ φωτισμός, εὐθύς δὲ παρέρχεται καὶ εἰ μὲν μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἑαυτοὺς ὅλους ἐκδώσουσι καὶ ζητήσουσιν ἐμπόνως, ἀξίους σφῶς αὐτοὺς καὶ ἀμέμπτους ἐν πᾶσι τῷ Κυρίῳ παριστάντες, τελείως πάλιν ἐπανελθοῦσιν ταύτην λαμβάνουσιν · εἰ δὲ μικρὸν ῥαθυμήσουσι καὶ εἰς μεζονας κόπους ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν παραιτήσονται, τὰς ψυχὰς ἀγápωντες τὰς ἑαυτῶν, ἀνάξιοι τοῦ τοιοῦτου δώρου γίνονται καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, οὐκ εἰσέρχονται · εἰ δὲ μὴ νῦν, οὐδὲ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἐξοδὸν εἰσελεύσονται δηλονότι. Εἰ γὰρ ὁ τὸ ἐν τάλαντον λαβὼν καὶ κατακρύψας

κατεκρίθη, ὅτι μὴ ἐπολυπλασίασεν αὐτό, πόσῳ μᾶλλον ὁ
 540 κριθήσεται.

Ἐνταῦθα τοιγαροῦν, ὡς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος λέγει,
 ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἐνταῦθα τὰ σκᾶμματα, καὶ ἐνταῦθα τοῖς
 νικῶσι τῶν ἐπάθλων οἱ ἄρραβωνικοὶ στέφανοι δίδονται, καὶ
 τοῖς ἡττηθεῖσι πρόδηλος καὶ φανερά ἡ ἀπαρχὴ τῆς αἰσχύνης
 545 καὶ τῆς κολάσεως γίνεται. Καὶ ὅρα τῷ λόγῳ συμμαρτυροῦντας
 τούτῳ τοὺς τε ἁγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας καὶ πάντας
 ἄλλους τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας. Οἱ μὲν γὰρ ἐν
 αὐτῇ τῇ λίμνῃ ὄντες τοῦ ὕδατος ἐκ χειρὸς Θεοῦ τοὺς
 στεφάνους ἐδέξαντο, ὁ δὲ τῷ λουτρῷ προσφυγὼν τῇ θέρμῃ
 550 εὐθὺς διελύθη καὶ πρὸς τὸ αἰώνιον πῦρ ἀπελήλυθεν. Εὐστρά-
 τιος δὲ ὁ ἐπ' ἀρετῇ περιβόητος, ὑπὲρ Χριστοῦ τιμωρούμενος,
 « Νῦν ἔγνω » ἔλεγεν « ὅτι ναὸς Θεοῦ εἰμι καὶ τὸ Πνεῦμα
 αὐτοῦ οἰκεῖ ἐν ἐμοί. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται
 τῆς ἀνομίας. » Πρὸς δὲ τὸν δικάζοντα τύραννον ἀπεφθέγ-
 555 γετο· « Εἰ σοι τὰ αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μὴ ἀλλοίωτο
 καὶ τῷ τῶν παθῶν φυράματι μὴ μετεσκεύαστο πρὸς τὸ
 γεῶδες ἢ ψυχὴ σου, ἐδειξα ἄν σοι τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον
 σωτήρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην τυγχάνοντα. » Εἶδες
 πῶς ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστὶ ; Πρὸ γὰρ τοῦ
 560 εἰσελθεῖν εἰς τοὺς τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνας τὸν ἅγιον, ἐπειδὴ
 τὴν πίστιν μόνην εἶχεν, οὐκ εἶχε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν
 ἑαυτῷ, ὅτε δὲ ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν ἐδειξε, τότε καὶ
 ναὸν ἑαυτὸν Θεοῦ ἐπέγνω καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον
 οἰκοῦν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς τοῖς νοεροῖς ὁμμασιν ἐβεάσατο.

565 Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἐκδηλότερον γένοιτ' ἄν ;

Εἰ δὲ λέγοιεν τινες ὅτι ἐκεῖνοι μάρτυρες ἦσαν, ἐκεῖνοι
 ἐπασχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἐκείνοις ἰσους ἡμᾶς
 γενέσθαι ἐνδέχεται, τοῦτο πρὸς αὐτοὺς εἰποίμεν ὅτι καὶ
 ὑμεῖς αὐτοί, εἰ γε βούλεσθε, ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντες
 570 καὶ τιμωρούμενοι, καθάπερ ἐκεῖνοι μαρτυρήσετε καθ'
 ἐκάστην, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν πάσῃ
 ὥρᾳ. Καὶ πῶς ἔσται τοῦτο ; Ἐὰν καὶ ὑμεῖς πρὸς τοὺς
 ὀλεθρίους παρατάξησθε δαίμονας, ἐὰν αἰετὰ κατὰ τῆς ἀμαρτίας
 καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ἵστασθε. Ἐκεῖνοι γὰρ πρὸς

τυράννους, ἡμεῖς δὲ πρὸς δαίμονας ἔχομεν καὶ τὰ ὀλέθρια 575
 πάθη τῆς σαρκός, ἅτινα καὶ ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ
 ὥρα τυραννικῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιτίθενται καὶ ἐκδιάζον-
 ται πρᾶξι αἱμᾶς τὰ μὴ ἀνήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ καὶ ἃ παροξύνει
 Θεόν. Εἰ οὖν πρὸς ταῦτα στῶμεν καὶ οὐ κάμψομεν γόνυ
 τῇ Βάαλ, οὐδὲ ταῖς ὑποθήκαις τῶν πονηρῶν πεισθῶμεν 580
 δαιμόνων, οὐδὲ λειτουργήσομεν τῇ σαρκὶ πρόνοϊαν αὐτῆς
 εἰς ἐπιθυμίας ποιοῦμενοι, μάρτυρες εἰκότως ἐσόμεθα καὶ
 αὐτοί, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀγωνιζόμενοι, μεμνημένοι δηλαδὴ
 τῶν μαρτύρων καὶ ὡς ὑπήνεγκαν ἀφώρητους μάλιστα
 ἐνθυμούμενοι καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τοῦ διαδόλου ἰστάμενοι · 585
 ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνων ἀποδλέποντες πόνους καὶ
 ὅπως ἡμεῖς ἀπολειπόμεθα τῆς ἐκείνων ἀθλήσεως ἀπὸ
 ψυχῆς λογιζόμενοι καὶ στενάζοντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις
 στεφάνων ἀξιωθῶμεν, εἰ καὶ μὴ τῇ ποσότητι, ἀλλὰ γε τῇ
 ποιότητι κατὰ τὴν ἀνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητα, 590
 καὶ εἰ μὴ ἐκείνοις ἴσοι τῇ παρησίᾳ, ἀλλὰ γε ἴσοι πάντως
 τῇ ὑπομονῇ καὶ τῇ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν πόνων εὐχαριστία
 ἐσόμεθα.

Ἐκεῖνοι γὰρ ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐξ
 ἔργων καὶ πόνων ἀσκήσεως σωθῆναι ἐλπίζομεν καὶ τὸ ὅλον 595
 ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Δεσπότη καὶ χάριτος · ἐκεῖνοι
 ἐξ ἰδρώτων καὶ ἀγώνων μαρτυρικῶν, ἡμεῖς ἐκ δακρύων καὶ
 ἀγώνων ἀσκητικῶν · ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου αἵματος
 χύσεως, ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ ἐν
 τῷ ἰστασθαι αἰεὶ καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ 600
 θανάτου καὶ καθ' ὥραν τὸν θάνατον ἀπεκδέχεσθαι, ἐτοιμῶς
 τε τὸν αὐχένα ἐκτείνοντες εἰς τὸ ἀποθανεῖν ἐπὶ πάσῃ ἐντολῇ
 τοῦ δεσπότη ἡμῶν Θεοῦ, ἢ παραβῆναι μέχρι καὶ ψιλοῦ
 λόγου ταύτην καταδεχόμενοι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἡμεῖς
 ἅπαντες ἐξ ἴσης ἐκείνοις τῶν παρόντων καταφρονῆσαι 605
 ὀφείλομεν, ἀδελφοί. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὰ ἀφθαρτα
 λαβεῖν πάντας ἡμᾶς μηδὲ βδελυξαμένους ὡς σκύδαλα τὰ
 φθαρτά, οὐδὲ τὰ αἰώνια κερδῆσαι τοὺς ἀντεχομένους τῶν
 ἐπικλήρων, οὐδὲ τὸν Χριστὸν ἐνοικον σχεῖν διὰ τῆς τοῦ
 ἀγίου ἐπισκεπησέως Πνεύματος τὸν ὑπὸ ἐνὸς καὶ τοῦ 610
 μικροῦ πάθους τὴν καρδίαν κυριευόμενον.

Ὁ γὰρ Θεός, ἀδελφοί, ἵνα πάλιν ἐρῶ, φῶς ἐστὶ, καθὼς
 αὐτὸς ἐκεῖνός φησιν · « Ἐγὼ εἰμι, λέγων, τὸ φῶς τοῦ
 κόσμου. » Εἰ τοίνυν τῇ σαρκὶ λέγεις φῶς εἶναι, ἄρα,
 615 ἀναληφθέντος καὶ κρυθέντος αὐτοῦ, διέστη λοιπὸν καὶ
 ἐχωρίσθη τῶν μαθητῶν, ἔπειτα καὶ ἡμῶν, καὶ οὕτω κατὰ σέ
 σκοτεινὸς ὅλος ὁ κόσμος ἐγένετο. Εἰ δὲ τῇ θεότητι φῶς
 εἶπεῖν εἶναι τοῦ κόσμου ὁμολογεῖς, πῶς καὶ μὴ βλέπειν
 αὐτὸν λέγεις καὶ ἐν σοὶ εἶναι ὑπολαμβάνεις ; Εἰ φῶς τοῦ
 620 κόσμου ὁ Χριστός, οἱ μὴ ὁρῶντες αὐτὸν πάντως ἅμα τυφλοὶ ·
 εἰ δὲ φῶς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ οὖν καὶ φῶς,
 πῶς καὶ μὴ ὁρᾶν αὐτὸ λέγεις καὶ ἐν σοὶ εἶναι ἀγνώστως
 νομίζεις ; Εἰ δὲ λέγεις ὑπὸ τῶν παθῶν ἐν σοὶ τὸ Πνεῦμα
 καλύπτεσθαι, περιγραπτόν, ὥς οὐκ οἶδας, τὸ θεῖον παιεῖς
 625 καὶ ὑπὸ τῆς κακίας κυριευόμενον · σκότος γὰρ ἡ πονηρὰ
 γνώμη καὶ δίχα σωματικῆς ἁμαρτίας ἐστίν. Ὁ οὖν λέγων
 ἔχειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τὸ φῶς ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν
 παθῶν καλυπτόμενον καὶ ὑπ' αὐτοῦ μὴ ὁρώμενον, ὑπὸ τῆς
 σκοτίας λέγει κρατεῖσθαι τὸ φῶς · καὶ τὸ οὕτω λέγον
 630 ἅγιον Πνεῦμα · « Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ
 σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν » ψευδόμενον ἀποφαίνεται. Τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ καταλαμβάνεσθαι λέγει ὑπὸ τῆς σκοτίας
 τὸ φῶς, καὶ σὺ λέγεις ὑπὸ τοῦ ζόφου τῶν παθῶν ἐν σοὶ
 κατακρύπτεσθαι ; Γνωθὶ οὖν σεαυτὸν πρῶτον, ὅστις ἂν
 635 ἦς ὁ τοῦτο λέγων, ἐν γνώσει σαφῶς ἁμαρτάνοντα · εἰ γὰρ
 ὁμολογεῖς τῶν παθῶν τὸ σκότος τοῦ ἐν σοὶ φωτός κάλυμμα
 γίνεσθαι, ἤδη σεαυτὸν ἐν πρώτοις καταλέγεις καὶ κατηγορεῖς,
 ὅτι οἶδας ἐν σκότει καθῆσθαι καὶ δουλεῦν τοῖς πάθεσι ,
 καὶ ἐξουσίαν λαβὼν τέκνον γενέσθαι Θεοῦ , ἦτοι φωτός,
 640 καὶ χρηματίσαι ἡμέρας υἱός , ἀπρακτος ὢν σὺ καὶ ἀργός,
 ἐν νυκτὶ διάγεις, διαναστῆναι πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν
 τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποδιῶξαι τὸ νέφος τῶν παθῶν μὴ βουλόμενος,
 ἀλλ' ὥς ἐν βορβόρῳ, τῇ σῇ ῥυπαρᾷ καρδίᾳ, τὸν ἐκ τῶν
 οὐρανῶν κατελθόντα διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν σὴν παρορᾷς
 645 καίμενον.

Διὰ τοῦτο τοίνυν τάδε λέγει τὸ φῶς · « Ἐκ τοῦ στόματός
 σου κρινῶ σέ, πονηρὲ δουλε , ὅτι ἐλθόντα με, ὥς σὺ λέγεις,
 καὶ ἐνοικῆσαντα ἐν σοὶ τὸν ταῖς ἀνω ἀπρόσιτον τάξεις,

τοῦτο γινώσκων αὐτός, ἔασας με ὑπὸ τὸ σκότος κεῖσθαι
 κεχωσμένον τῶν σῶν κακῶν, καθὰ δὴ τοῦτο λέγεις αὐτός · 650
 καὶ ἐπὶ τοσοῦτους χρόνους ἐγκαρτερήσαντός μου καὶ τὴν
 μετάνοιάν σου ἐκδεχομένου καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν
 μου προσαναμένοντος, οὐκ ἠβουλήθης μέχρι τέλους κἂν
 πασῶς ἐκζητῆσαί με, οὐδὲ συμπνιγόμενον καὶ στενοχωρού-
 μενον ἐν σοὶ ᾤκτειρας, οὐδὲ εὑρεῖν με τὴν δραχμὴν ἣν 655
 ἀπώλεσα, σέ, ἔασας διὰ τὸ μὴ ἐαθῆναι με ἀναρθῆναι καὶ
 θεάσασθαι σε καὶ ὑπὸ σοῦ θεαθῆναι, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐν σοὶ
 παθῶν αἰεὶ συγκαλύπτεσθαι. Ἀπελθε τοιγαροῦν ἀπ' ἐμοῦ,
 ἐργάτα τῆς ἀνομίας, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον
 τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὴν σὴν 660
 ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐπέинаσα, καὶ οὐκ ἔδωκάς μοι
 φαγεῖν · ἐδίψησα τὴν σωτηρίαν σου, καὶ οὐκ ἔδωκάς μοι
 πιεῖν · γυμνὸς ἤμην τῶν σῶν ἐνκρέτων πράξεων, καὶ οὐκ
 ἐνέδυσάς με αὐτάς · ἐν φυλακῇ στενωτάτῃ καὶ ρυπώσῃ καὶ
 σκοτεινῇ τῆς σῆς καρδίας ὑπῆρχον, καὶ ἐπισκέψασθαι ἤ 665
 εἰς φῶς ἐξαγαγεῖν με οὐκ ἠβουλήθης · ἐν ἀσθενείᾳ τῆς
 σῆς ῥαθυμίας καὶ ἀπραξίας κατακείμενόν με ἐγίνωσκεις,
 καὶ οὐ διηκόνησάς μοι διὰ τῶν ἀγαθῶν σου ἔργων καὶ
 πράξεων. Λοιπὸν ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ. »

Ταῦτα τοιγαροῦν ἐρεῖ, καὶ νῦν ὁ Κύριος λέγει, πρὸς τοὺς 670
 λέγοντας ἐν ἑαυτοῖς μὲν ἔχειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑπὸ δὲ
 τοῦ σκότους τῶν παθῶν αὐτῶν καλυπτόμενόν τε καὶ σκεπαζό-
 μενον καὶ μὴδὲ ὁρώμενον τοῖς νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν
 ὀφθαλμοῖς. Πρὸς δὲ γε τοὺς λέγοντας μὲν γινώσκειν αὐτόν,
 ὁμολογοῦντας δὲ μὴ βλέπειν τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, 675
 ταῦτά φησιν · « Εἰ ἐγνώκειτέ με, ὡς φῶς με ἐγνώκειτε
 ἂν · φῶς γὰρ ὄντως ἐγὼ τοῦ κόσμου εἰμί. » Ἀλλ' οὐαὶ οἱ
 λέγοντες · τότε ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐλεύσεται ; καὶ ταύτην
 καταλαβεῖν μὴ σπουδάζοντες. Ἡ γὰρ παρουσία τοῦ Κυρίου
 εἰς τοὺς πιστοὺς γέγονε καὶ αἰεὶ γίνεται καὶ εἰς πάντας τοὺς 680
 βουλομένους ἐφάσκηκεν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος τὸ φῶς τοῦ κόσμου
 ἐστὶ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις εἶπε μεθ' ἡμῶν ἕως τῆς
 συντελείας συνέσεσθαι, πῶς, μεθ' ἡμῶν ὦν, ἐλεύσεται ;
 Οὐδαμῶς. Οὐ γὰρ ἐσμεν υἱοὶ σκότους καὶ υἱοὶ νυκτός, ἵνα τὸ
 φῶς ἡμᾶς καταλάβῃ, ἀλλ' υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ τῆς τοῦ Κυρίου 685

ημέρας · ὄθεν καὶ ζῶντες ἐν τῷ Κυρίῳ ἐσμέν καὶ ἀποθνήσ-
 κοντες ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ζήσομεν , καθὼς ὁ Παῦλὸς φησι.
 Περὶ τούτου γάρ καὶ ὁ θεολόγος οὕτω λέγει Γρηγόριος ·
 « Ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς
 690 Θεός . » Οὗτος γὰρ ἐστὶ καὶ ὁ μέλλων αἰὼν καὶ ἡ ἀνέσπερος
 ἡμέρα καὶ βασιλεία οὐρανῶν, νυμφῶν καὶ παστᾶς καὶ γῆ
 πραέων καὶ θεῖος παράδεισος καὶ βασιλεὺς καὶ διάκονος,
 καθὼς αὐτὸς οὕτως εἶρηκε · « Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι,
 οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὐρήσει γρηγοροῦντας · ἀμὴν γὰρ
 695 λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ περιζωσάμενος διακο-
 νήσει αὐτοῖς . »

Ταῦτα οὖν πάντα καὶ τούτων ἕτερα πλείονα, ἀ οὐκ ἐξόν
 τινι ἀριθμῆσασθαι, τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι γενήσεται ὁ
 Χριστὸς οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον αἰῶνι, ἀλλὰ πρῶτον ἐν
 700 τῷδε τῷ βίῳ, εἴθ' ὕστερον καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι.
 Εἰ καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀμυδρότερον καὶ ἐκτελειώτερον, πλὴν
 ὁμῶς πάντων τῶν ἐκεῖ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τὰς ἀπαρχὰς οἱ
 πιστοὶ βλέπουσι τρανῶς καὶ λαμβάνουσιν · οὔτε γὰρ τὰς
 ἐπαγγελίας ἀπάσας ἐνταῦθα ἀπολαμβάνουσιν, οὔτε, ἐκεῖ τὸ
 705 πᾶν ἐλπίζοντες, μένουσιν, ἐνταῦθα ὄντες, τῶν μελλόντων
 ἀγαθῶν ἀμοιροὶ τε καὶ ἄγευστοι. Ἀλλ' ἐπεὶ διὰ θανάτου
 καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν βασιλείαν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ τὴν
 ἀφθαρσίαν καὶ πᾶσαν τὴν αἰώνιον ζωὴν δοῦναι ὥκονομήσατο,
 ψυχικῶς μὲν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τῶν
 710 μελλόντων ἀγαθῶν ἀναμφιβόλως γινόμεθα, οἷον ἀφθαρτοὶ
 καὶ ἀθάνατοι καὶ υἱοὶ Θεοῦ καὶ υἱοὶ φωτὸς καὶ υἱοὶ ἡμέρας
 καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὴν
 ἐκείνην ἐντὸς ἡμῶν δηλονότι περιφέροντες — ταῦτα γὰρ
 πάντα ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καὶ γνώσει
 715 λαμβάνομεν, εἰ μὴ τι ἀδόκιμοι τῇ πίστει ἢ ἐλλιπεῖς ἐν τῇ
 τῶν θεῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ ἐσμέν —, σωματικῶς δὲ οὐκέτι,
 ἀλλὰ φθαρτὸν αὐτό, ὡς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς πρὸ τῆς ἀνα-
 στάσεως, περιφέρομεν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐμπεριεχόμενοι καὶ
 δεσμούμενοι τὴν ψυχὴν, οὐ χωροῦμεν νῦν τὴν ἀποκαλυπτο-
 720 μένην ὅλην ἡμῖν εἰσδέξασθαι δόξαν, ἀλλὰ τὸ ἄρρητον
 πέλαγος τῆς δόξης ἐνοπτριζόμενοι , ῥανίδα βλέπειν ἐκείνου
 μίαν ἡγοῦμεθα καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἐσόπτρῳ λέγομεν ἄρτι

βλέπειν καὶ ἐν αἰνίγματι, πλὴν ὁμοίους ἡμᾶς ἑαυτοὺς
 πνευματικῶς ὀρώμεν ἐκείνου τοῦ παρ' ἡμῶν ὀρωμένου
 καὶ ἡμᾶς βλέποντος κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν· μετὰ δὲ τὴν 725
 ἀνάστασιν, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα πνευματικόν· ὥς αὐτὸς
 ἐκεῖνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦτο ἀλλοιώσας θεϊκῇ δυνάμει
 ἀνέστησεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντες τοῦτο ληψόμεθα
 πνευματικόν καὶ οἱ ὁμοιωθέντες αὐτῷ πρότερον ψυχικῶς
 ὁμοιωθησόμεθα αὐτῷ καὶ τότε σωματικῶς τε ἅμα καὶ 730
 ψυχικῶς, τουτέστιν ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ἄνθρωποι τῇ
 φύσει, θεοὶ τῇ χάριτι, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος Θεὸς τῇ
 φύσει, ἄνθρωπος τῇ ἀγαθότητι ἐχρημάτισεν. Οἱ δὲ τὸ
 μυστήριον τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πῶς μὴ ποθοῦσι καὶ
 ἐπιθυμοῦσι τὸν θάνατον, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Οἱ 735
 δὲ ἐν τῷ σκήνει τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τὴν ἀποκάλυψιν
 ἀπεκδεχόμενοι τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ.»

Καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτό ἐστι μὴδὲ ἀπ' ἐντεῦθεν ἐν σώματι
 ὄντες τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν μετοχῇ καὶ κοινωνίᾳ γινόμεθα 740
 μὴδὲ τὴν χάριν λαμβάνομεν οἱ ἐκλεκτοί, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς
 αὐτὸς προφῆτης ἐστὶ καὶ οὐ Θεός· ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα τὸ
 αὐτοῦ εὐαγγέλιον λέγει, προφητεία περὶ μελλόντων ἐστὶ καὶ
 οὐχὶ δωρεὰ χάριτος· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀπόστολοι προφητεῖαν
 ἐνεχειρίσθησαν, ἀλλ' οὐχὶ τῶν προφητευθέντων ἐκπλήρωσιν,
 οὐδὲ ἔλαβόν τι ἐκεῖνοι οὐδὲ ἑτέροις μετέδωκαν. Ἄλλ' ὡ 745
 τῆς ἀγνοίας τῶν οὕτως ἐχόντων καὶ τῆς σκοτώσεως! Λόγοι
 λοιπὸν κατ' αὐτοὺς ἐστὶ διακενεῖς ἢ πίστις ἡμῶν, ἔργων
 ἔρημοι. Εἰ γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις
 ἐπέφανε· λόγῳ μόνῳ καὶ οὐ πράγματι, καὶ οὕτω γεγονέναι
 νομίζομεν τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν, τίς ἡμῶν 750
 ἀθλιώτερος; Εἰ τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς ἐστὶ καὶ
 Θεός, παρὰ μηδενὸς δὲ τῶν ἀνθρώπων τοῦτον ἀδιαλείπτως
 ὀρᾶσθαι πιστεύομεν, τίς ἄρα ἡμῶν ἀπιστότερος;

Εἰ τοίνυν αὐτὸς φῶς ἐστὶ, τοὺς δὲ ἐνδιδυσκομένους αὐτὸν
 μὴ ἐπαισιθάνεσθαι λέγομεν, τί νεκροῦ διαφέρομεν; Εἰ δὲ 755
 αὐτὸς μὲν ἡ ἀμπελος, ἡμεῖς δὲ τὰ κλήματα, ἐὰν μὴ τὴν
 πρὸς αὐτὸν γινώσκωμεν πάντως ἔνωσιν, ἄψυχοι καὶ ἄκαρποι
 καὶ ξύλα ξηρά, ὕλη πυρὸς ἀσθέστου τυγχάνομεν. Εἰ δὲ καὶ
 οἱ τρώγοντες αὐτοῦ τὴν σάρκα καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ αἶμα

- 760 ζωὴν αἰώνιον ἔχουσι κατὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ λόγιον, ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἐσθίωντες οὐδὲν τῆς αἰσθητῆς τροφῆς πλέον γενόμενον ἐν ἡμῖν αἰσθανόμεθα οὐδὲ ζωὴν ἄλλην ἐν γνώσει λαμβάνομεν, ἄρτον λοιπὸν μόνον ψιλόν, οὐχὶ δὲ καὶ Θεὸν μετελάβομεν. Εἰ γὰρ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ ἡ
- 765 ἀγία σὰρξ αὐτοῦ οὐ σὰρξ μόνον, ἀλλὰ σὰρξ καὶ Θεὸς ἀχωρίστως, ἀλλὰ καὶ ἀσυγχύτως, ὁρατὸς μὲν τῇ σαρκὶ εἴτ' οὖν τῷ ἄρτι τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δὲ τῇ θεότητι τοῖς αἰσθητοῖς, τοῖς δὲ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ· «Ὁ τρώγων μου τὴν
- 770 σάρκα» φησὶ «καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ». «Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐν αὐτοῖς μένει καὶ αὐτὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐν τῷ ἐμῷ φωτί, ἐν τῇ ἐμῇ θεότητι. «Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί.» Εἰ
- 775 οὖν ταῦτα πάντα ἀγνώστως καὶ ἀναισθητῶς γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τὴν ἡμῶν ἀναισθησίαν ἀξίως ἄρα θρηνησεῖν; Ὅντως οὐδεὶς.

Ἀλλὰ μακάριοι οἱ, ὡς φῶς ἐλθόντα, τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σκότει· δεξάμενοι, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας ἐγένοντο.

- 780 Μακάριοι οἱ τὸ φῶς αὐτοῦ νυνὶ ἐνδυσάμενοι, ὅτι τὸ τοῦ γάμου ἤδη περιεβάλοντο ἔνδυμα· οἱ οὐ δεθῆσονται χεῖρας ἢ πόδας, οὐδὲ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἐμδληθήσονται.

- Μακάριοι οἱ ἐν σώματι τὸν αὐτὸν Χριστὸν θεασάμενοι, τρισμακάριοι δὲ οἱ νοερῶς αὐτὸν καὶ πνευματικῶς ἰδόντες
- 785 καὶ προσκυνήσαντες, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ὄψονται θάνατον. Καὶ μὴ ἀπίσται τοῦτο, ὁρῶν καὶ ἐν τοῖς ἐπιγείοις τοῦτο γινόμενον· οἱ γὰρ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα ἰδεῖν καταξιωθέντες κατάδικοι, τῆς ἐπὶ θάνατον ἀγούσης ἀποφάσεως εὐθὺς ἀπαλλάσσονται.

- 790 Μακάριοι οἱ τὸν Χριστὸν καθ' ἐκάστην μετὰ τοιαύτης ἐσθίωντες θεωρίας καὶ γνώσεως, ὡς Ἡσαΐας ὁ προφῆτης τὸν ἄνθρωπον, ὅτι αὐτοὶ καθαρθήσονται ἀπὸ παντὸς ῥύπου ψυχῆς τε καὶ σώματος.

- Μακάριοι οἱ καθ' ὥραν τοῦ ἀρρήτου φωτὸς γευόμενοι
- 795 τῷ στόματι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσουσι καὶ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν εὐφροσύνῃ διατελέσουσι.

Μακάριοι οἱ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου ὡς αὐτὸν ἐκείνων ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη γνωρίσαντες, ὅτι αὐτοὶ ἀνεπαισχύντως αὐτῷ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παραστήσονται. 800

Μακάριοι οἱ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Χριστοῦ διάγοντες πάντοτε, ὅτι αὐτοὶ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι αὐτοῦ εἰσὶ τε καὶ αἰεὶ ἔσονται.

Μακάριοι οἱ τὸ φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ νυνὶ ἀνάψαντες καὶ ἀσθεστον τοῦτο διαφυλάξαντες, ὅτι αὐτοὶ τῷ νυμφίῳ 805 ἐν τῇ τοῦ βίου ἐξόδῳ φαιδροὶ προσυπαντήσουσι καὶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν νυμφῶνα λαμπαδοῦχοι συνεισελεύσονται.

Μακάριοι οἱ μὴ ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι ὅτι οὐχὶ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη οἱ ἄνθρωποι τὴν πληροφορίαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἣ καὶ μετὰ τὴν ἐξοδον 810 ταύτην λαμβάνουσιν, ὅτι αὐτοὶ ταύτην νυνὶ λαβεῖν ἀγωνίσονται.

Μακάριοι οἱ ἐπὶ μηδενὶ τῶν εἰρημένων δισταζόντες ἢ ψευδὲς εἶναι τοῦτο ὑπονοήσαντες, ὅτι αὐτοί, εἰ καὶ μηδὲν τούτων ἔχουσιν, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλὰ γε πάντως 815 σπουδάσουσι κτήσασθαι.

Μακάριοι οἱ ὅλη ψυχῇ ἐκζητοῦντες ἐλθεῖν πρὸς τὸ φῶς, τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονήσαντες, ὅτι, εἰ καὶ μὴ θθάσουσιν ἔτι ἐν σώματι ὄντες εἰσελθεῖν εἰς τὸ φῶς, ἀλλ' οὖν γε ἴσως ἐλπίσι χρησταῖς ἐκδημήσουσι καὶ ἐν αὐτῷ, μετρίως 820 μὲν, ὁμῶς γενήσονται.

Μακάριοι οἱ αἰεὶ πικρῶς διὰ τὰ αὐτῶν ἁμαρτήματα κλαίοντες, ὅτι αὐτοὺς τὸ φῶς καταλάβῃ καὶ τὰ πικρὰ δάκρυα εἰς γλυκέα μεταποιήσῃ.

Μακάριοι οἱ τῷ θεῷ φωτὶ αὐγαζόμενοι καὶ τὴν ἑαυτῶν 825 ἀσθένειαν βλέποντες καὶ τὸ δυσειδὲς τῆς ψυχικῆς αὐτῶν στολῆς κατανοοῦντες, ὅτι αὐτοὶ ἀενάως κλαύσονται καὶ τοῖς ὀχετοῖς τῶν δακρύων ἀποπλυνθήσονται.

Μακάριοι οἱ τῷ θεῷ φωτὶ πλησιάσαντες καὶ ἐνδὸν αὐτοῦ εἰσελθόντες καὶ φῶς ὅλοι γενόμενοι, συγκραθέντες αὐτῷ, 830 ὅτι αὐτοὶ τὴν ῥυπαρὰν τελείως στολὴν ἀπεδύσαντο καὶ οὐκέτι πικρὰ δάκρυα κλαύσονται.

Μακάριοι οἱ τὸ ἑαυτῶν ἔνδυμα ὡς τὸν Χριστὸν ἐκλάμποντα βλέποντες, ὅτι αὐτοὶ ἀνεκφράστου χαρᾶς καθ' ὥραν πλησ-

835 θήσονται καὶ ἐν ἐκπλήξει γλυκέως δακρύσουσιν, υἱοὺς καὶ συμμετόχους ἑαυτοῦς ἤδη γεγονότας τῆς ἀναστάσεως τεκμαιρόμενοι.

Μακάριοι οἱ διηγεκῶς τὸ νοερὸν ὄμμα ἀνεωγμένον ἔχοντες καὶ ἐν πάσῃ εὐχῇ τὸ φῶς καθορῶντες καὶ στόμα
840 πρὸς στόμα συλλαλοῦντες αὐτῷ, ὅτι αὐτοὶ ἰσότημοι τῶν ἀγγέλων, εἰ τολμηρὸν δὲ εἰπεῖν, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλους ἐγένοντο καὶ γενήσονται· ἐκεῖνοι γὰρ ὕμνουσιν, οὗτοι δὲ ἐντυγχάνουσιν. Εἰ δὲ τοιοῦτοι ἐγένοντο καὶ αἰεὶ γίνονται, ἔτι περιόντες τῷ βίῳ καὶ τῇ τῆς σαρκὸς φθορᾷ ἐμπεδούμενοι, ὅποιοι
845 ἂν μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ μετὰ τὸ ἀπολαβεῖν τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο καὶ ἄφθαρτον σῶμα ἔσονται ; Πάντως οὐκ ἀγγέλων μόνον ἴσοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότης ὅμοιοι, καθὼς γέγραπται· « Οἶδαμεν δέ, φησὶν, ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα. »

850 Μακάριος ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν εὐχῇ τῷ Θεῷ παριστάμενος καὶ βλέπων αὐτὸν καὶ βλεπόμενος παρ' αὐτοῦ καὶ ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότα ἑαυτὸν αἰσθανόμενος, ὄντα δὲ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ, καὶ μὴ δυνάμενος γινῶναι εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς τυγχάνει τοῦ σώματος, ὅτι αὐτὸς ἀκούσει ἄρρητα
855 ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, καὶ ἰδῇ ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου σαρκίνην ἀνέβη.

Μακάριος ὁ τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ μορφωθὲν θεασάμενος, ὅτι αὐτὸς ὡς ἔμβρυον ἔχων τὸν Χριστόν,
860 μήτηρ αὐτοῦ λογισθήσεται, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀψευδὴς ἐπηγγείλατο· « Μήτηρ μου » λέγων « καὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι οὗτοί εἰσι. » Ποῖοι ; « Οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ποιῶντες αὐτόν. » « Ὡστε οἱ μὴ τηροῦντες τὰς ἐντολάς, ἑαυτοὺς τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκουσίως ἀποστε-
865 ροῦσιν, ἐπεὶ δυνατόν τὸ πρᾶγμα καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσεται καὶ ἐγένετο καὶ γίνεται καὶ εἰς πάντας τοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας γενήσεται.

Ἵνα δὲ μὴ καταλιπόντες τοῦτο ἀμάρτυρον, ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν καὶ τὰ ὄντα ἀδύνατα ὡς δυνατόα δογματίζειν ὑπο-
870 πτευθῶμεν, αὐτὸν καὶ αὖθις τὸν μακάριον Παῦλον, τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, εἰς μέσον ὡμῖν παραγάγωμεν, τοῦτο παριστάωντα τρανῶς ἐν τῷ λέγειν· « Τεκνία, οὓς πάλιν ὠδίνω

ἄχρις οὗ Χριστὸς μορφωθῇ ἐν ὑμῖν . » Ἄρα ποῦ λέγων αὐτὸν ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ καὶ μέρει τοῦ σώματος ἡμῶν μορφωθήσεσθαι, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀλλὰ ἐν τῷ προσώπῳ ἢ τῷ στήθει 875 τοῦτον λογιζέσθε ; Οὐμενουν, ἀλλὰ ἔνδον, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μὴ δὲ καὶ σωματικῶς μορφοῦσθαι αὐτὸν ὑπελάθετε ; Ἄπαγε, ἀλλὰ μορφοῦται μὲν, ἀσωμάτως δὲ καὶ ὡς Θεῷ πρέπον ἐστί. Πλὴν ὥσπερ γινώσκει ἡ γυνὴ σαφῶς, ὅταν ἔγγυός ἐστιν, ὅτι σκιρτᾷ τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς καὶ 880 οὐκ ἂν ποτε ἀγνοήσῃ ὅτι αὐτὸ ἔνδον ἔχει ἐν ἑαυτῇ, οὕτω καὶ ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων μεμορφωμένον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰς κινήσεις ἥτοι ἐλλάμψεις αὐτοῦ γινώσκει καὶ τὰ σκιρτήματα ἥτοι τὰς ἀστραπάς αὐτοῦ ὅλως οὐκ ἀγνοεῖ καὶ τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ καθορᾷ ὅλον τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἔνδοθεν 885 ἐν τῷ κατόπτρῳ δεῖκνυται, οὐκ ἐν φαντάσματι ἀνυποστάτῳ καθάπερ ἐκεῖνό ἐστιν, ἀλλ' ἐν φωτὶ ἐνυποστάτως καὶ οὐσιωδῶς δεικνύμενον, ἐν μορφῇ ἀμόρφῳ καὶ ἐν ἀνιδέῳ ἰδέᾳ ἀοράτως ὁρώμενον καὶ ἀκατανοήτως κατανοούμενον.

Οὕτως οὖν ἡ ἀκαταληψία καταλαμβάνεται τῆς πίστεως 890 ἡμῶν, ὡς ἀδελφοί. Οὕτω παρ' οἷς ἂν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι παραγένωνται καὶ μονὴν ἐπ' ἀληθείας ποιήσωσι , καθορῶνται καὶ κατανοοῦνται ἀναμφιβόλως, ἀπαραλλάκτως, ἐν ἐνὶ φωτί, καθὼς εἴπομεν , γινωσκόμενοι. Πλὴν ὥσπερ ὁ καταδιώκων τινὰ φεύγοντα, κἂν ἐγγὺς αὐτοῦ 895 καὶ κατὰ πόδας εἶναι νομίζῃ καὶ ἤδη δοκῇ ἄπτεσθαι καὶ ἄκροις δακτύλοις προσεγγίζειν αὐτῷ, οὐ δύναται ἐγκρατὴς γενέσθαι αὐτοῦ, παρὰ τρίχα τὸ δὴ λεγόμενον ὦν, οὕτως οὐδέ, ἐὰν λογισμὸν τινα μικρὸν ἢ συνδυασμὸν, ἀπιστίας, λέγω, ἢ διψυχίας ἢ δειλίας, ἢ τὸ οἰονοῦν πάθος ἐν ἀμελείᾳ 900 καὶ ῥαθυμίᾳ ἔξομεν, ἢ καὶ πράγματός τινος μικροῦ καὶ ἐλαχίστου εἰ ὅλως ἀντιποιησόμεθα, οὐκ ἂν θεότητος κοινωνοὶ γενησόμεθα, οὐκ ἂν εἰς τὸ ὕψος τῆς δόξης ταύτης ἀναχθισόμεθα. Ὡς γὰρ τὸ παρὰ τρίχα ἐκεῖ, οὕτω καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἐπὶ τῶν πνευματικῶν γίνεται. Καὶ εἰ μὴ τελῶς καὶ 905 αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ μαρτύριον κληθέντες, καταφρονήσωμεν καὶ πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν καὶ πάντα θάνατον ὅλους ἑαυτοὺς καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐκδώσωμεν, μὴδὲ μιμησκόμενοί τινος τῶν πρὸς ζῶν καὶ σύστασιν τοῦ

910 φθαρτοῦ τούτου σώματος, μή τί γε μεριμνῶντες, οὐκ ἂν φίλοι καὶ ἀδελφοί, οὐκ ἂν συμμετοχοὶ καὶ συγκληρονόμοι, οὐδὲ τῶν εἰρημένων μυστηρίων Θεοῦ ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει καὶ πείρᾳ γενώμεθα.

Διὰ τοι τοῦτο ὁ μὴ πρὸς ταῦτα φθάσαι καταξιωθείς καὶ
 915 τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ κατα-
 γινωσκέτω μόνου καὶ μὴ λεγέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ὅτι ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅτι γίνεται μὲν, ἀγνώστως δέ· ἀλλὰ γινωσκέτω πληροφορούμενος ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τὸ μὲν πρᾶγμα δυνατόν καὶ ἀληθές
 920 ἔστιν, ἔργῳ γινόμενον καὶ γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δὲ ἀργίᾳ καὶ ἐλλείψει τῶν ἐντολῶν αὐτὸς ἑαυτὸν ἑκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐντεῦθεν μὲν γευσασμένους καὶ γνόντας ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν δὲ ὅλον ὀψομένους
 925 αὐτὸν καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων συνευφραινομένους αὐτῷ· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'

Περὶ τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ τῆς δεῖ γινομένης εὐαισθήτως ἐν τοῖς τελείοις. Καὶ ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καὶ τίνα τῶν ἀρετῶν τὰ καταγώγια καὶ ὅτι ὁ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καὶ ἀγαλλίας ἐστὶ, καὶ οὐ δάκρυον, καὶ βρύουσι τῆς θεολογίας τὰ ρείθρα. Καὶ πρὸς τὸ τέλος, ὅτι οὐ δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἀνευ τῆς πληροφορουμένης τὰς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπὶ τὸ ποιμαίνειν καλούσης τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ τί τὸ ἔργον τῶν προϋσταμένων, τίς δὲ ἡ περὶ τὰ λογικὰ πρόβata φροντίς, καὶ πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρὰ τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.

Τὰ τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς τῆς γινομένης δεῖ ἐν τοῖς τελείοις τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν οὐ πᾶς τις ὁ ἀκούων καὶ διαγινώσκειται, εἰ καὶ τοῦτό τις οἶεται, ἀλλ' ἐκείνοι μόνοι οἱ ἐπεγνωκότες καὶ κατεληφότες ἐναργῶς τὸ οὕτω λέγον τοῦ 5 Ἀποστόλου ἱερώτατον λόγιον· «Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὧσι καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι», οὕτω 10 καὶ οἱ μεριμνῶντες ὡς μὴ μεριμνῶντες καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ὡς μὴ ἐργαζόμενοι. Καὶ πάλιν· «Ὡς νεκροί, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες». Μὴ οὖν παραδράμῃς ἀπλῶς ταῦτα καὶ οὕτω πως ἐννοεῖν τὴν ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένην δύναμιν νόμιζε, ἀλλὰ κατανόει μοι 15 ἀκριβῶς τὴν ἐνδοθεν τῆς ψυχῆς σου διάθεσιν, ἀγαπητέ, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρωμένων πραγμάτων παραστήσομέν σοι τῶν εἰρημένων τὴν θεωρίαν· πρόσεχε δὲ τοῖς λεγομένοις ἐν ἀκριθείᾳ.

- 20 Ὁ ἤδη νεκρὸς γεγονώς, πρὸς οὐδέν τῶν ὀρωμένων ἐν αἰσθήσει διάκειται· καὶ ὁ μηδὲν ἔχων, πάντων ἐστέρηται, πάντων χρήζει, πάντων ἐπιθυμεῖ· ὁ δὲ τὰ πάντα κατέχων, πρὸς ποῖον ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου σχοίη τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, συμπεριλαβὼν δηλονότι τὰ πάντα καὶ μὴ καταλείψας μηδέν.
- 25 ὁ καὶ ἐπιθυμῆσαι ὀφείλει τοῦ κτήσασθαι; Ἄλλὰ μακάριος ὁ ἔργῳ ταῦτα ζητήσας, ὁ πείρα καταλαβὼν καὶ ἰδὼν καὶ μαθὼν. Οὐ γὰρ λόγοι κενοὶ οἱ λόγοι ἡμῶν εἰσιν, ἀλλὰ καθάπερ οἰκίαι καὶ πόλεις καὶ βασιλεία ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς χώραις κατὰ τόπους εἰσιν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ τῇ πρὸς οὐρανὸν
- 30 ἀπαγούσῃ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ σταδίου καὶ τόπους ὑπάρχουσιν. Ἡμεῖς οὖν τὰ περὶ ἐκείνων λέγομεν, καθ' ὅσον ὁ λόγος χωρεῖ σαφηνίσαι τὰς ὀρωμένας ἐκείνας κτίσεις καὶ τὰ μεγέθη καὶ χάλλη αὐτῶν. Ὁ δὲ γε ἀναγινώσκων, πῶς ἀπὸ μόνων τῶν λόγων θεωρὸς αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενήσεται; Οὐδαμῶς, εἰ ποῖς ἂν. Εἰ δὲ θεωρὸς γενέσθαι οὐ δύναται, κύριος τούτων ἑνὸς πῶς γένηται; Ἔστι μὲν γὰρ ἰδεῖν αὐτὰ ἢ ἐξ αὐτῶν τινα μερικῶς, μὴ κτήσασθαι δέ. Τὸ μὲν γὰρ ἰδεῖν, ἢ καὶ ἀκοῦσαι καὶ ἑτέροις πάλιν τὰ ἀκουσθέντα εἰπεῖν, ῥᾶδιον τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει καὶ εὐκολον, τὸ δὲ κτήσασθαι τι τῶν τοιούτων τιμήματος ἀγοράζεται. Τὸ δὲ εἰς ἀγορὰν τῶν τοιούτων διδόμενον οὐ χρυσίον ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ ἀργύριον, αἷμα δὲ· αἷματι γὰρ ταῦτα ἕκαστος ἡμῶν τῶν βουλομένων ἓνα καθ' ἓνα ἐξαγοράζεται. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ, εἰ μὴ τις ὡς πρόβατον σφραγιασθῇ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς τυχοῦσης ἀρετῆς
- 45 καὶ τὸ αἷμα ἐκχέῃ τὸ ἴδιον ὑπὲρ αὐτῆς, οὐ κτήσεται ταύτην ποτέ· διὰ θανάτου γὰρ τοῦ κατὰ πρόθεσιν φκονόμησεν ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν αἰώνιον. Θάνε καὶ ζήσῃ. Οὐ βούλει; καὶ ἰδοὺ σὺ νεκρός.
- Ἄλλ' ἴδωμεν τὰς μονὰς καὶ οἰκίας τῶν ἀρετῶν ποταῖ
- 50 εἰσι καὶ τίνες, ὑπὲρ ὧν ὀφείλει τις κενοῦν τὸ αἷμα αὐτοῦ εἰς τὴν κτήσιν αὐτῶν. Ἔστιν οὖν οἰκία πρώτη ἢ μακαρία ταπεινώσεως· «Μακάριοι γάρ, φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» Ὁ τοίνυν βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ σὺν αὐτῇ
- 55 κτήσασθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς, ὥσπερ κριός, δεδεμένος χειρὰς καὶ πόδας αὐτοῦ,

εἰς σφαγὴν ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς βουλομένοις πρῶτον ἐκδῶ
καὶ κατατυθήσεται καὶ τελείως τεθνήξεται, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ
ἀποκτείνας θέλημα, οὐκ εἰσελεύσεται ποτε ἐνδοθεν αὐτῆς,
ἀλλ' οὐδὲ κατὰ σῃ αὐτὴν · εἰ δὲ μὴ ταύτην, οὐδ' ἑτέραν τῶν 60
ἄλλων. Οὐκ ἔστι γὰρ τὸν ὑπερβαίνοντα ταύτην ἐν ἑτέρᾳ
γενέσθαι ποτέ · ἐν τάξει γὰρ καὶ βαθμῶ ταύτας ἔθετο ὁ
Θεός. Καὶ ὥσπερ νήσους τινὰς ἐν πελάγει θαλάσσης, οὕτως
ἐν μέσῳ τοῦ βίου καὶ ταύτας εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐν συνέσει
νοήσεις ἀλλήλων ἀφροστηκυίας καὶ γεφύραις τισὶν οἷα δὴ 65
συνημμέναις, πάντων ἀπωκισμέναις τῶν γηϊνῶν καὶ ἐξηρη-
μέναις καὶ ἑτέρας τῇ ἑτέρᾳ ἀσφαλῶς ἐχομέναις. Τούτων
οὖν ἀπάντων ἀρχὴ ἡ μακαρία ταπεινώσις, ἐν ᾗ ὁ εἰσελθὼν
διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τῆς δυτικῆς πύλης καὶ ἐνδιατρίψας
ἐφ' ἱκανὸν ἐν αὐτῇ, ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν θύραν καὶ, 70
ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ περιπατῶν, οὕτως ἔρχεται πρὸς τὴν τοῦ
πένθους καταμονὴν καὶ οἰκίαν · καὶ κεῖ ἐνδιατρίψας, λουσά-
μενός τε καὶ καθαρθεὶς καὶ ἐντρυφήσας τοῦ κάλλους αὐτοῦ,
ἐπὶ τὸ τῆς προάοιτος διέρχεται καταγώγιον · καὶ κεῖθεν
ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης διψητήριόν τε καὶ πεινατήριον 75
διαθαίνει δρομαῖος, εἰθ' οὕτω καταλαμβάνει ἐπὶ τὸ τοῦ
ἐλέους καὶ συμπαθείας παλάτιον · καὶ ὑπερβὰς τοῦτο,
μᾶλλον δὲ γεγονώς ἐντὸς τούτου, εὐρίσκει τὸ βασιλικὸν τῆς
καθαρότητος ταμιεῖον · καὶ ἐν αὐτῷ γενόμενος βλέπει τὸν
βασιλέα τῆς δόξης · ἐνδον καθήμενον, ἐκείνον τὸν ἀόρατον 80
πάσῃ τῇ κτίσει.

Νόει μοι οὖν καλᾶτιον μὲν τὸ σῶμα, ταμιεῖον δὲ βασιλικὸν
τὴν ἐκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν, ἥ διὰ τῆς τῶν
ἐντολῶν ἐργασίας συναφθεὶς ὁ Θεός, ὅλην φωτὸς θεοῦ καὶ
θεὸν αὐτὴν ἀπεργάζεται διὰ τῆς αὐτοῦ συνουσίας καὶ χάριτος. 85
Εἰς ταύτην δὴ τὴν θεοπρεπῆ κατάστασιν πᾶς ὁ διὰ τῆς
εἰρημένης τῶν ἀρετῶν ὁδοῦ διερχόμενος ἔρχεται, ἄλλοθεν
δὲ διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τήνδε ἢ τήνδε τὴν οἰκίαν καὶ εἰς
τὴν ἑτέραν διὰ μηχανῆς γενέσθαι τινὸς παντελῶς ἀμήχανον.
Οὕτως γὰρ ἔταξε τὴν εἰσοδὸν εἶναι τῆς βασιλείας τῶν 90
οὐρανῶν ὁ δεσπότης Χριστὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι.
Εἰ γὰρ ὅρια ἑαυτῆς θάλασσα ὑπερβῆναι οὐ δύναται, πόσω
μᾶλλον ἄτρωτα ταῦτα καὶ ἀπαράλλακτα διαφυλαχθήσονται.

- "Αλλως δὲ κλίμακι καὶ βαθμῖσιν ἡ ἀνοδος ἔοικε τῶν ἐπειγο-
 95 μένων πρὸς οὐρανόν. Τὸ γοῦν σπουδαιότερον τῇ προαιρέσει
 ἄλλον ἄλλου γενέσθαι καὶ συντομώτερον ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ
 καὶ προλαβεῖν τὸν πλησίον, ἡμέτερόν ἐστι· τὸ δὲ μὴ ἀπὸ
 τῆς πρώτης βαθμίδος ἀρξασθαι καὶ κατὰ τάξιν ἀνέρχεσθαι
 τὴν κλίμακα, ἀλλὰ ποθεν ὑπερβῆναι τὴν πρώτην βαθμίδα
 100 καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν γενέσθαι, πάντῃ παρὰ ἀνθρώποις
 ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον. Οἱ γάρ τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ
 καὶ τάξεως ἔξω βαίνοντες πλανῶνται πολλά. Ὡς γὰρ οὐκ
 ἔστι δίχα κλίμακος εἰς οἶκόν ποτε ἀνελθεῖν ὑψηλόν, ἢ ἐνδον
 ἐκείνου αὐτοῦ εὑρεθῆναι τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, ἐνθα ὁ
 105 βασιλεὺς αὐτὸς καταμένει, πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐν τοῖς βασιλικοῖς
 προαυλίοις, οὕτως ἀδύνατον τὸν μὴ κατὰ τὴν εἰρημένην
 τάξιν βαδίσαντα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·
 ἔξω γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάντες τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, μηδεὶς
 αὐτοὺς πλανάτω, ἀνεπαισθήτως τῆς πλάνης πορεύονται.
 110 Ἄλλ' ὦ Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν πεπλανημένων, ἡ ἀπλανὴς
 ὁδὸς τῶν πρὸς σὲ ἐρχομένων, ἐπίστρεψον πάντας ἡμᾶς
 καὶ πρὸς ταύτῃ σου τῇ κλίμακι στήσον καί, πρὸς τὸ ταύτης
 κρατῆσαι, τῇ χειρὶ σου τὰς χεῖρας ἡμῶν εὐθύνον καὶ ἀπὸ
 τῆς γῆς ἀρθῆναι καὶ τῇ πρώτῃ ἐπιβῆναι βαθμίδι ἐνίσχυσον,
 115 ὥς ἂν γινῶμεν ὅτι πού ποτέ τινος ἐδραξάμεθα καὶ ἀπὸ τῆς
 γῆς μικρὸν ἤρθημεν. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἀνελθεῖν μικρὸν πρῶτον
 πρὸς σέ, ἵνα οὕτως σὺ κατέλθῃς πολὺ ὁ καλὸς Δεσπότης
 καὶ ἐνωθῇς ἡμῖν. Ὑπόδειξον, Δέσποτα, τὴν πύλην τῆς
 βασιλείας σου τὴν προαύλιον, ὅπως ἐγκαρτερήσαντες ἐν
 120 αὐτῇ κρούσωμεν, ἕως ἂν διὰ τοῦ κατὰ προαίρεσιν θανάτου
 ἀνοιγῇ ἡμῖν ἡ πύλη, καὶ ἐνδον γενόμενοι καὶ κατὰ μίαν
 κρούοντες πύλην καὶ ταύτας ἀνοίγοντες, αὐτὸς ἀκούσας
 τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὰς στερνοτυπίας ἡμῶν, σπεύσας
 κατέλθῃς ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὑπερφῶν σου, ὁ πολυεὐσπλαγχνος
 125 καὶ οἰκτῖρμων Θεός, καὶ ἀκούσωμεν τοὺς κρότους τῶν
 παναχράντων ποδῶν σου καὶ γινῶμεν ὥς διανοίγεις τὰς
 ἐνδοτέρας πύλας, κεκλεισμένας οὖσας ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς,
 καὶ παραγενόμενος πρὸς ἡμᾶς εἴπῃς· « Τίς ὁ κρούων
 ἐστί; » καὶ ἀποκριθέντες ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ θρήνοις εἴπωμεν
 130 σὺν τρόμῳ πρὸς σὲ καὶ χαρᾷ. Ἡμεῖς ἐσμεν, Δέσποτα, ἡμεῖς

οἱ ἀνάξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπερριμμένοι καὶ πονηροὶ δοῦλοί σου, ἡμεῖς οἱ μέχρι τοῦ νῦν εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀθλίως περιπλανώμενοι · ἡμεῖς ἔσμεν οἱ τὸ βάπτισμά σου τὸ ἅγιον ἀφρόνως μολύναντες, οἱ τὰς πρὸς σέ συνθήκας ἀπαρνησάμενοι · ἡμεῖς ἔσμεν οἱ ἀποφυγόντες καὶ πρὸς τὸν 135 σὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐκουσίως αὐτομολήσαντες. Νῦν οὖν, μνησθέντες σοῦ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, ἀποφυγόντες ἐκεῖθεν καὶ κοπιάσαντες, ἤκομεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ.

Συγχώρησον καὶ μὴ ὀργισθῆς ἡμῖν, Δέσποτα, ἀλλὰ 140 οἰκτερήσας καὶ ἐλέησας τοὺς ταλαιπώρους ἡμᾶς ἀνοιξὼν ἡμῖν, Κύριε, καὶ μὴ μνησθῆς τῶν ἡμετέρων κακῶν · μὴδὲ μνησικακήσης τῇ ἀγνωμοσύνῃ ἡμῶν — πολλὴν γὰρ ὥραν ἰστάμεθα κρούοντες — μὴδὲ παρακούσης ἡμῶν, τῶν δούλων σου, μήποτε ὀλιγορήσαντες ὑποστρέψωμεν. Ἐκοπιάσαμεν, 145 κόπτοντες εἰς τὰς θύρας τῶν προκυλίων τῆς βασιλείας σου · ἀνοιξὼν ἡμῖν, ὁ φύσει φιλάνθρωπος, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. Εἰ γὰρ κατὰ μικρὸν ἀνοίγων ἀνοίξεις ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου, τίς ἰδὼν σε οὐ φρίξει ; Τίς ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ οὐ προσπέσῃ καὶ τὸν ἔλεον ἐξαιτήσεται ; Τίς σέ, τὸν μυριάδας 150 μυριάδας ἀγγέλων καὶ χιλίας χιλιάδας ἀρχαγγέλων καὶ θρόνων καὶ ἐξουσιῶν ἔχοντα, ἰδὼν τὰ ἄνω ἀφέμενον καὶ πρὸς ἡμᾶς κατελθόντα καὶ προσυπαντήσαντα καὶ ἀνοίξαντα, εὐμενῶς τε ὑποδεξάμενον καὶ ἐπὶ τοὺς τραχήλους ἡμῶν ἐπιπεσόντα καὶ καταφιλοῦντα ἡμᾶς, οὐκ εὐθὺς ἐκπλαγῆσεται 155 καὶ ὥσει νεκρὸς ἐκλυθῆσεται ; Καὶ τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχυθῇσονται καὶ κλαύσῃ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀναλογιζόμενος τὸ πέλαγος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος καὶ ἐνοπτριζόμενος τοῦ προσώπου σου τὴν δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. Δόξα σοί, τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι. 160 Δόξα σοί, τῷ θεαθῆναι καὶ ἐνωθῆναι ἡμῖν εὐδοκῆσαντι. Δόξα σοί, τῷ διὰ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀποκαλυπτομένῳ καὶ βλεπομένῳ ἡμῖν, τῷ ἀοράτῳ τῇ φύσει καὶ αὐταῖς ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. Δόξα σοί, τῷ ἀφάτον ἔχοντι τὸ πρὸς ἡμᾶς ἔλεος καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τῆς μετανοίας καταξιοῦντι 165 ἐνοικεῖν τε καὶ ἐμπεριπατεῖν .

ᾧ μέγεθος δόξης ἀρρήτου, ὦ ἀγάπης ὑπερβολή. Ὁ τὰ

- πάντα συνέχων, ἐντὸς ἀνθρώπου ἐγκατοικεῖ φθαρτοῦ καὶ
 θνητοῦ, οὗ τὰ πάντα ἐν τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἰσχύϊ διακρατού-
 170 μενά εἰσι, καὶ γίνεται ἄνθρωπος οἷα δὴ ἐγκυμονοῦσα γυνή.
 Ὡς θαύματος ἐκστατικοῦ καὶ ἀκατανοήτου Θεοῦ ἀκατανόητα
 ἔργα τε καὶ μυστήρια. Ἄνθρωπος βαστάζει γνωστῶς ἐντὸς
 αὐτοῦ τὸν Θεὸν ὡς φῶς, τὸν τὰ πάντα, καὶ αὐτὸν τὸν βασ-
 τάζοντα, παραγαγόντα καὶ κτίσαντα· βαστάζει τοῦτον
 175 ἐντὸς ὥσπερ θησαυρὸν ἄφραστον, ἀνεκλάλητον, ἅποιον,
 ἅποσον, ἀνίδεον, ἄυλον, ἀσχημάτιστον, ἐν ἀμυγχανῇ κάλλει
 μεμορφωμένον, ὅλον ἀπλοῦν ὥσπερ φῶς τὸν ὑπὲρ πᾶν φῶς,
 καὶ περισφίγγων ἔξω τὰς χεῖρας περιπατεῖ μέσον ἡμῶν,
 ἀγνοούμενος παρὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ. Τίς οὖν τὴν
 180 χαρὰν τοῦ τοιοῦτου ἀνθρώπου ἀξίως ἐκδιηγῆσεται; Τίνος
 γὰρ ἄλλου ἐπιθυμήσειεν ὁ τοιοῦτος; Ποίου βασιλέως οὐκ
 ἔσται μακαριώτερός τε καὶ ἐνδοξότερος; Ποίου δυνάστου
 οὐ διαφερόντως δυνατώτερος; Ποίου, ἢ πόσων ὀρωμένων
 κόσμων, οὐκ ἔσται πλουσιώτερος; Τίνος δὲ ἄρα ὑστερηθή-
 185 σεται ὁ τοιοῦτός ποτε; Ὅντως οὐδενὸς οὐδαμοῦ τῶν
 ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

- Ἄλλὰ βλέπε, ὁ τοιοῦτος γενέσθαι ἀξιωθεὶς, ἵνα πρὸς σέ
 τὸν λόγον ἰθύνω, ὁ ἐνοικὸν κτησάμενος ὅλον ἐν σεαυτῷ
 τὸν Θεόν, μήποτε ἀνάξιόν τι τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἢ πράξης
 190 ἢ ἐκ χειλέων προφέρης, καὶ εὐθὺς ἀπολέσεις τὸν ἐν σοὶ
 κεκρυμμένον θησαυρόν, ἀπαναστάντος αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ.
 Τίμησον αὐτὸν ὅσον εἰς δύναμιν καὶ μηδὲν τῶν αὐτῷ μὴ
 ἀρεσκόντων, μηδὲ προσόντων αὐτῷ φυσικῶς, παρεισάξης
 εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ ἐάσας σε ἀναχωρήσει ὀργισθεὶς
 195 κατὰ σοῦ. Μὴ πόλυλόγει πρὸς αὐτόν, μηδὲ πρόσπιπτε,
 ἀναισχύντως ἐν σεαυτῷ λογιζόμενος καὶ λέγων· «Ἐπι-
 δεῖξομαι ὑπερβάλλουσιν θερμότητα καὶ ζῆλον ἀγάπης πολὺν
 τῆς πρὸς αὐτόν, ἵνα μου τὴν πρόθεσιν ἀποδέξηται καὶ γινῶ
 ὅτι ἀγαπῶ καὶ τιμῶ αὐτόν.» Ἴσθι οὖν ὅτι, πρὸ τοῦ ταῦτα
 200 ἐννοῆσαι σε, ἐκεῖνος πάντας τοὺς διαλογισμοὺς σου ἐπίσταται
 καὶ οὐδὲν αὐτὸν λέληθεν. Ἀλλὰ γὰρ μηδὲ νοεραῖς χερσὶ
 κρατῆσαι αὐτόν ἐπιχειρήσεις· ἄληπτος γάρ ἐστι καὶ ὅσον
 ἄψασθαι αὐτοῦ τολμήσεις ἢ κατασχεῖν αὐτόν οἰκλήης, ἔξεις
 ἐνδον οὐδέν, ἀλλ' εὐθὺς ὅλος ἀφαντωθήσεται ἀπὸ σοῦ καὶ

πολλὰ μεταμεληθήσῃ καὶ κλαύσεις, συντρίβων σεαυτὸν καὶ 205
μαστιγῶν, καὶ ὠφελήσεις ὄντως οὐδέν. Χαρὰ γὰρ ὦν, εἰς
οἶκον θλιβομένων καὶ λυπουμένων εἰσελθεῖν οὐ καταδέχεται,
ὥς οὐδ' ἡ φιλεργὸς μέλιττα εἰς οἶκον καπνοῦ · ἐν ἀμεριμνίᾳ
δὲ καὶ ἀγαλλιάσει εὐτρεπισθέντος σου, πάλιν ἔνδον ἐν σοὶ
εὐρεθήσεται, καὶ τότε ἔασον τὸν Δεσπότην ἀταράχως ἐπὶ 210
τῆς ψυχῆς σου ὡς ἐπὶ κλίνης ἐπαναπαύσασθαι.

Καὶ μὴ ἄρξῃ πάλιν λέγειν ἐν σεαυτῷ ὅτι, εἰ μὴ κλαύσω
ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς καταφρονητὴν με ἀποστραφήσεται. Εἰ
γὰρ ἐβούλετο εἰς τελειότητά σε ἐλάσαντα ὡς ἔτι μετανοοῦντα
κλαίειν, ἀπὸ μακρόθεν μᾶλλον ὀρώμενός σοι ἢ κρυπτόμενος 215
ἢ καὶ ἐλλάμπων σε, τοῦτο ἂν πρὸς κάθαρσιν καὶ φιλοκαλίαν
τῆς σῆς οἰκίας παρέσχε σοι · ὅλλὰ μετὰ τὴν μετάνοιαν καὶ
τὴν διὰ δακρύων σου κάθαρσιν παρεγένετο ἀνάπαυσίν σοι
τῶν κόπων καὶ στεναγμῶν καὶ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἀντὶ
τῆς λύπης χαρίσασθαι. Στῇθι οὖν, οὐ λέγω σοι μόνον τῷ 220
σώματι ὀρθῶς, ἀλλὰ τοῖς κινήμασι τῆς ψυχῆς καὶ ταῖς
ταύτης ὁρμαῖς. Δὸς ἡσυχίαν, ὡς τοῦ βασιλέως τῶν βασι-
λευόντων ἐπὶ τῆς οἰκίας παραγενομένου τῆς σῆς. Εἰπέ
πᾶσι μετ' ἐμβρυμῆσεως τοῖς ἐπὶ τῆς οἰκίας σου θυρωροῖς,
αὐταῖς δὴ, φημί, ταῖς αἰσθήσεσι · « Ὁ βασιλεὺς, φησί, 225
στῇτε καλῶς ἐπὶ τῶν θυρῶν · στῇτε ἐν ἡσυχίᾳ καὶ φόβῳ
πολλῷ. Μηδεὶς πρὸς τῇ θύρᾳ ἐλθὼν κρούσειε, μὴ κραυγὴ
τινος ἐγγὺς που ἢ μακρόθεν ἐντὸς εἰσελεύσεται, μὴ λάθῃ τις
ἔνδον εἰσπηδήσας λαθραίως · καὶ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς κατα-
λιπὼν ἡμᾶς πάλιν οἰχήσεται. » Ταῦτα τοιγαροῦν εἰπὼν, 230
στῇθι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς καὶ παιδρότῃ, τὸν σὸν Δεσπότην
τὸν ἀπεριγραπτὸν ἐν σοὶ περιγραφτὸν ἀπεριγράφτως ὁρῶν
καὶ καταμανθάνων τὸ ἀμήχανον κάλλος αὐτοῦ, κατανοῶν
δὲ ἀκατανοήτως τὸ πανάγιον πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ καὶ
ἀγγέλοις καὶ ἀρχαγγέλοις καὶ πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνά- 235
μεσιν ἀπρόσιτον. Ἐκπλήττου, χαίρε καὶ πνευματικῶς
σχιρτῶν⁶ εὐφραίνου καὶ ἀγαλλία, προσέχων ἐν εὐλαθείᾳ τί
ἔν κελεύσῃ εἰπεῖν ἢ ποιῆσαι σε.

Πρόσεχε τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοι. Οὐ γὰρ ὡς οἱ ἐπίγειοι
βασιλεῖς, ἐπιδεῖς ὦν καὶ αὐτὸς τῶν ὑπὸ χεῖρα, εἰς ἰδίαν 240
θεραπείαν ἢ χρεῖαν ἐπιζητήσοι τι · ἀνενδεὲς γὰρ ἔστι καί, εἰ

- μὴ τοὺς ἑαυτοῦ δούλους πλουτίσει πρῶτον, οὐ παραγίνεται
εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν. Ἐκείνου οὖν, ὥσπερ εἴρηται, ὄντος
ἀνενδεοῦς, σὲ δὲ πλουτίσαντος καὶ ἀνενδεῆ πεποιηκότος τῇ
245 παρουσίᾳ αὐτοῦ, πρόσεχε τί λαλήσει· ἐν σοὶ ὁ τοσούτου
ὕψους ἐκ τοῦ εὐλογημένου κόλπου τοῦ Πατρὸς ἐξελθὼν
ἀχωρίστως καὶ ἐκ τῶν οὐρανῶν μέχρι τῆς σῆς ταπεινότητος
κατελθὼν. Οὐ γὰρ παρέργως τοῦτό ποτε εὖροις αὐτὸν
ἐργασάμενον, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἄλλων πολλῶν εἰωθεν
250 αἰεὶ τοῦτο ποιεῖν ὁ καλὸς καὶ φιλόανθρωπος Δεσπότης
ἡμῶν. Εἰ οὖν, ὡς εἵπομεν, τιμήσεις καὶ ἀποδέξῃ καὶ
δώσεις τόπον καὶ ἡσυχίαν παράσχεις αὐτῷ, εὖ ἴσθι ὅτι
ἀκούσεις ἐκ τῶν τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν τὰ ἀπόρρητα,
οὐκ ἐπὶ τοῦ στήθους πίπτων τοῦ Δεσποτικοῦ, καθὰ τὸ
255 πρὶν ὁ ἡγαπημένος Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ' ὅλον ἐνστήθιον
φέρων τὸν Λόγον τὸν τοῦ Θεοῦ· θεολογίας θεολογήσεις
καινάς τε καὶ παλαιὰς καὶ πάσας νοήσεις τὰς ἡδὴ ῥηθείσας
καὶ γραφείσας θεολογίας καλῶς, καὶ γενήσῃ ὄργανον εὐχον
ὑπὲρ ἅπασαν μουσικὴν ἀνακρουόμενον καὶ φθεγγόμενον.
- 260 Ἐὰν δὲ λύπην ποθὲν ἐπελθοῦσαν ἐάσης προκίῦψαι τῆς
οἰκίας ἐντός, εὐθὺς ἀφίπταται ἡ χαρά· εἰ δὲ ὀργὴν ἢ θυμὸν,
αὐτίκα ὑποχωρεῖ ὁ πρᾶος καὶ γαληνός· εἰ δὲ μῖσος καὶ
ἀηδὶαν κατὰ τινος, εὐθὺς φεύγει ὁ ἀγάπη κληθεὶς καὶ
ἀγάπη ὧν αὐτοφυῆς ἐπ' ἀληθείας καὶ ἐνυπόστατος· ἐὰν
265 φθόνον ἢ ἔριν πλησιάζει ἀφῆς, ὁ ἀμνησίκακος καὶ ἀγαθὸς
βδελυξάμενος αὐτὰ ὅλος ἀφανὴς γενήσεται. Εἰ δὲ καὶ
πονηρίαν ἢ ποικιλίαν μετὰ περιεργίας ἐξωθεν γινῶ τῆς
οἰκίας περιερχομένης καὶ μὴ διώξης μετ' ὀργῆς συντόμως
αὐτάς, ἀλλὰ πραέως ἴδῃ σε μᾶλλον πρὸς τὰς ἐχθράς αὐτῷ
270 φερόμενον καὶ ταύτας αὐτῷ πλησιάζειν καταδεχόμενον,
οὐδὲ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ὁ ἀπλοῦς καὶ ἄκακος καὶ
ἀπεριεργὸς γινῶναι σε ποιήσει, ἀλλ' ὡς ἀναίσθητον κατα-
λείψει σε. Ἐὰν δὲ σύ, ὁ τοιοῦτω Δεσπότη καταξιωθείς
ἐντυχεῖν, ὁ τοιαύτης δόξης γενόμενος θεατῆς, ὁ τοιοῦτου
275 πλοῦτου, τῆς βασιλείας, λέγω, τῶν οὐρανῶν ἥτις αὐτός
ἐστίν ὁ Θεός, ἐν κατασχέσει γενόμενος, ἐκ μὲν τῶν εἰρημέ-
νων ἀπάντων φυλάξης τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς
ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ἡσυχίαν πάσαν ἐκ τούτων ποιήσης τῷ

βασιλεῖ, τὸ δὲ πρόσωπόν σου ἔτοι· τὸν νοῦν στρέψας ἄλλοθεν,
 ἐτέρῳ πρόσδιαλέγῃ καὶ ὁμιλεῖς, τὸν νῶτόν σου δοὺς δηλονότι 280
 τῷ ἀπροσίτῳ Θεῷ, ὃ πᾶσαι μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἀσκαρ-
 δαμυκτὶ ἐνατενίζουσιν· αἱ οὐράναι στρατιαί, οὐχὶ δικαίως
 ὡς καταφρονητὴν καὶ ἀνάξιον εὐθὺς αὐτὸς καταλείψει σε ;
 Ἀλλὰ λέγεις εἶναι τοῦτον φιλόανθρωπον ; Κάγω τοῦτό σοι
 λέγω, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐπαισθανομένους τῆς φιλανθρωπίας 285
 αὐτοῦ καὶ ἀξίως τιμῶντας καὶ ἀπευχαριστοῦντας αὐτῷ. Εἰ
 δέ, καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν τούτου γλυκύτητα εἰς οὐδὲν
 ἡγησάμενος, πρὸς ἑτέρου τινὸς νεύσεις ἀγάπην καὶ δεσμεύσεις
 ὅλως τὴν ὁρμὴν ἐν αὐτῷ τῆς ψυχῆς σου καὶ ἡδονῇ τινος
 ἡδυνθῆς, βρώσεως τυχὸν ἢ πόσεως ἢ ἐνδύματος ἢ ὕψεως 290
 εὐειδοῦς ἢ χρυσοῦ ἢ ἀργυρίου, ἢ τινος ἑτέρου εἶδους ἐπιθυμίαν
 ἐναπομάξῃ σου ἐνδοθεν ἢ ψυχῇ, ἄρα ὁ φύσει καθαρὸς καὶ
 ἄγνός καὶ ἀμίαντος, ὁ καὶ σὲ τοιοῦτον ποιήσας διὰ τοῦ
 Πνεύματος, καταδέχεται ὅλως συνεῖναι σοι οὕτω νεύσαντι
 καὶ οὐκ εὐθὺς καταλείψει σε ; Πάντῃ που ὁῖον. 295

Εἰ δὲ καὶ τούτων ἀπάντων πθίῃσεις οὐδέν, διώξεις δὲ πᾶν
 πάθος ἀπὸ σοῦ καὶ πᾶσαν κακίαν μακρὰν ἀπορρίψεις, πᾶσαν
 ἐπιθυμίαν ἀπὸ σοῦ ἐξορίσεις, πᾶσαν προσπάθειαν καὶ
 φυσικὴν ἀγάπην παντὸς ἀνθρώπου καὶ συγγενοῦς καταλείψεις
 καὶ φθάσεις εἰς τελείαν ἀναμαρτησίαν καὶ καθαρότητα, 300
 καθὼς ἄνωθεν διεγράψαμεν, καὶ πρὸς τούτοις ὅλον ἐν
 σεαυτῷ ἔξεις, ἵνα πάλιν ὁ μέλλω εἰπεῖν γένηται πᾶσι
 σαφές, τὸν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, μηδαμόθεν ἢ
 ὀχλούμενος ἢ πρὸς ἄλλον ἀπονεύων τινά, ἀλλὰ καὶ διάγων μετὰ
 Θεοῦ, ἄνω τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, 305
 αἰφνης δὲ τινὸς σε καλέσαντος καὶ ἐνταῦθα πόλιν μεγάλην
 καὶ λαὸν πολὺν ἐν αὐτῇ ὑποδείξαντος, οἴκους καὶ παλάτια
 ποικίλα τε καὶ εὐρύχωρα, ναοὺς παμμεγέθεις τε καὶ περικαλ-
 λεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα σὺν τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ καὶ
 τῶν ἀρχόντων καὶ ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, εἶτα, ἵνα πᾶσαν 310
 ἄλλην αἰτίαν καὶ τρόπον ἐμπαθῇ καταλείψω, ἐὰν ὑπ'
 ἐκείνων πάντων, λέγω δὴ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων
 καὶ ὅλου τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, μετὰ δακρύων προσ-
 καλούμενος καὶ παρακαλούμενος ἀναδέξασθαι αὐτῶν τὴν
 φροντίδα καὶ ποιμᾶναι καὶ ὠφελῆσαι αὐτούς, πρὸ τοῦ 315

προτραπήναι σε παρὰ Θεοῦ, τοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ σε
τάξαντος, καταφρονήσας ἐγκαταλείψης τὰ ἄνω καὶ τὰ
δοθέντα σοι παρ' αὐτοῦ αἰώνια ἀγαθὰ καί, περὶ τὰ στασιώδη
κατελθὼν, ὧδε τὰ φθαρτὰ καὶ ὀρώμενα συναναστρέφῃ μετὰ
320 τῶν προσκαλεσαμένων σε, οὐχὶ δικαίως ἀπάντων ἐκείνων
ἀποστερήσει σε καὶ ἐν μόνοις ἔασει σε τούτοις τὸν κλῆρον
ἔχειν καὶ τὴν κατάσχεσιν, καὶ ζῶντός σου καὶ μετὰ τὴν
ἀπὸ τοῦ σώματός σου ἐκδημίαν ;

"Ἐδει σε οὖν, κάκεινου λέγοντος καὶ προστάσσοντός σοι
325 κατελθεῖν εἰς τὸ ποιμᾶναι ψυχάς, προσπίπτειν καὶ κλαίειν
καὶ λέγειν ἐν θλίψει καὶ φόβῳ πολλῷ πρὸς αὐτόν · « Δέσποτα,
πῶς ἐγκαταλείψω σε καὶ πρὸς τὴν ματαιότητα ἐκείνην καὶ
πολύμοχθον διαγωγὴν ἀπελεύσομαι ; Μηδαμῶς, Κύριε.
Μὴ ὀργισθῇς με, τὸν δοῦλόν σου, καὶ ἀπὸ τοῦ τοσοῦτου
330 ὕψους εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο ἀπορρίψῃς με. Μὴ, Δέσποτα, μὴ
ἀποστερήσῃς με τοῦ τοιούτου φωτός τῆς δόξης σου καὶ εἰς
τοσοῦτον καταγάγῃς με σκότος, τὸν ἄθλιον καὶ ταλαίπωρον.
Μὴ τι ἥμαρτον κατὰ ἄγνοιαν, Δέσποτα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ
ἀποστρέφεις με ὅθεν φιλανθρώπως ἀνείλκυσάς με, ὁ εὖσπλαγ-
335 χνος ; Μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀποστραφῇς με, ὁ πολλές μου
ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας ἀράμενος ; 'Ἄλλ' εἰ τι συνέβη καὶ
ἥμαρτον, σύ με ὧδε τιμώρησον, σύ με καὶ μεληδόν, εἰ
κελεύεις, κατὰτεμε, μόνον ἐκεῖ μὴ ἐκπέμψῃς με. »

Εἰ δὲ προσέθετο εἰπεῖν σοι · « Ἀπελθε, τὰ ἐμὰ πρόβατα
340 ποίμηνον . "Απελθε, τοὺς ἀδελφούς σου ἐπίστρεψον »,
ἐχρῆν σε πάλιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν · « Οἱμοι, Δέσποτα, καὶ
σοῦ χωρισθήσομαι ὁ ἀνάξιος ; » Εἰ δὲ καὶ πρὸς τούτοις ἔφη
πάλιν πρὸς σέ · « Οὐχί, ἀλλ' ἐγὼ κάκει μετὰ σοῦ ἔσομαι »,
αὐθις ἔδει σε προσπεσεῖν, ἔδει σε κλαῦσαι καὶ τοὺς ἀχράντους
345 πόδας αὐτοῦ νοερώς τοῖς δάκρυσι βρέξαι καὶ οὕτως εἰπεῖν ·
« Πῶς συνέσει μοι, Δέσποτα, εἰ κατελθὼν ἐκεῖ σκοτισθῆσο-
μαι ; Πῶς συνδιάξεις, εἰ πρὸς κολακείας καὶ ἐπαίνους
ἀνθρώπων ἐκκλίνῃ ἢ ῥοπή τῆς καρδίας μου, τρεπτὴ οὖσα ;
Πῶς καταδέξῃ, ἐὰν πρὸς ὑπερηφανίαν κακῶς ὑψωθῶ ; Πῶς
350 οὐ φεύξῃ, εἰ μὴ βασιλεῖς καὶ δυνάστας ὑπὲρ δικαιοσύνης
καὶ ἀδικίας καὶ παρανομίας μετὰ παρρησίας ἐλέγξω ; Πῶς
δὲ ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ ποιήσω πρὸς ἀρέσκειαν σὴν, ἵνα καὶ

συνῆς μοι καὶ ἐνισχύσης με καὶ μὴ καταλείψῃς με πταίσαντα
 καὶ χωρισθῆς ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, ἐάσας με μόνον ἐκεῖ
 κάτω κείμενον ; Δέδοικα μὴ φειδωλία, μὴ φιλαργυρία 355
 κρατήσῃ μου· φοβοῦμαι μὴ τῆς σαρκὸς ἡ ἐπανάστασις
 κυριεύσῃ μου, μὴ ἡδονὴ ἀπατήσῃ με, μὴ μέριμνα συσκοτήσῃ
 με, μὴ τιμὴ ἀρχόντων καὶ βασιλέων ὑψώσῃ οὐ καλῶς, μὴ
 ἄρχῃς ὄγκος κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑποφυσήσας ἐπάρῃ με, μὴ
 γρυφῇ καὶ μέθῃ τοῦ εἰκότος παρασυρήσομαι, μὴ κραιπάλῃ 360
 καὶ λεπτυνθεῖσαι μου σάρκες τῆς ψυχῆς παχυνθήσονται·
 μὴ ἀπειλαὶ ἀνθρώπων πτοήσουσι καὶ τῶν ἐντολῶν σου
 παραβάτην ἐργάσονται, μὴ συνεπισκόπων παρακλήσεις καὶ
 φίλων ἀδικίας με συγκοινωνῶν ἀπεργάσονται, ἡ ἀδικούντων
 αὐτῶν σιωπῶντα, ἡ κακῶς πραττόντων συνεργὸν γινόμενον 365
 καὶ μὴ τοὺτους ἐλέγχοντα παρησίᾳ καὶ τὴν ἐνστασιν ὑπὲρ
 τῶν ἐντολῶν σου ἐπιδεικνύμενον. Ἀλλὰ πῶς πάντα ἐξείποιμι,
 Δέσποτα ; Καὶ ἰδοὺ εἰσι παρ' ἐμοὶ ἀναρίθμητα, ἃ μᾶλλον
 ἐπίστασαι σὺ ἢ ἐγώ, Κύριε. Μὴ οὖν τοσοῦτοις κακοῖς
 ἔκδοτόν με ποιήσης, φιλόανθρωπε. Οἷδας γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώ- 370
 πων δυσάρεστον, τὰ σκώμματα τούτων, τὰς λοιδορίας, τὰς
 διαβολὰς καὶ μάλιστα τῶν γνωστικωτέρων καὶ πεφυσιωμένων
 ὑπὸ τῆς καταργουμένης παρὰ τῆς χάριτός σου τοῦ κόσμου
 σοφίας· Ἐλέησον οὖν με, φιλόανθρωπε, καὶ μὴ κάτω με
 ἀποστείλῃς ἐκεῖ ἐν τοιοῦτοις καὶ τοσοῦτοις κακοῖς μέσοι 375
 στρέφεσθαι. »

Ταῦτα τοίνυν καὶ τούτων πλείονα ἔδει σε ὑφορᾶσθαι καὶ
 παρακαλεῖν μὴ κατελθεῖν σε ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὰ
 ὧδε καὶ πρὸς τὴν γῆν. Εἰ δὲ καὶ αὖθις πρὸς σέ εἶπεν, ἀπο-
 δεξάμενός σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ταπείνωσιν, ὁ φιλόανθρωπος 380
 καὶ πανάγαθος βασιλεὺς· « Μὴ φοβοῦ· φησὶν. Ἐπεὶ
 γὰρ ὑπεσχόμην συνεῖναι σοι, ὑπ' οὐδενὸς κυριευθήσῃ τῶν
 ἐναντίων ἀπάντων· ἔξεις γὰρ με ἐν παντὶ βοηθὸν καὶ
 μερίζονα καὶ ἐκεῖ κάτω δοξάσω σε καὶ ὧδε πάλιν ἐπανελεύσῃ
 μετὰ μερίζονος καὶ περιφανεστέρας λαμπρότητος καὶ εἰς 385
 τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας συμβασιλεύσεις μοι », οὐδὲ τότε
 θαρρῆσαι ἢ ἀμεριμνήσαι ὅλως ἔχρῃν σε, ἀλλὰ μετὰ φόβου
 καὶ τρόμου, ὡς ἀπὸ ὕψους πρὸς βάθος που φρέατος βαθυτάτου
 καταφερόμενος, ἐρπετῶν παντοίων καὶ θηρίων ὄντος μεστοῦ,

390 οὕτω τῇ μητροπόλει ἢ τῇ πατριαρχίᾳ ἢ τινι ἐτέρᾳ ἐπιθῆναι ἀρχῇ, ἐπισκοπῆς τυχόν ἢ προστασίας λαοῦ.

Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτον οἶον ὁ λόγος ἀνεξωγράφησε σεαυτὸν εἶναι ὁμολογεῖς, ἀλλ' ὡς πρὸς ὕψος ἀνέρχεσθαι σε ἀπὸ τῶν κάτω μᾶλλον δοκεῖς, ὡς τῆς τόλμης, ὡς τῆς σκοτώσεως, ὡς
 395 τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας. Οὐ γάρ ἀνθρώπων εἰσὶ ταῦτα λογικῶν τὰ νοήματα καὶ φρονήματα, ἀλλὰ ἀνοήτων καὶ ἐθνικῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νεκρῶν, οὐ βλέπόντων, οὐκ αἰσθανομένων, οὐ ζώντων, οὐκ εἰδόντων ὅπως Θεὸν καὶ τί ἐστὶ τὸ μέλλον ὑποδέξασθαι ἡμᾶς κριτήριον τοῦ Θεοῦ. "Οτι μὲν οὖν τὸ
 400 προῖστασθαι ποιμένης καὶ ὑπὲρ σωτηρίας μεριμνᾶν τῶν πλησίον ἡμῶν ὠφέλιμον, ὡς ἀγάπης τελειωτικὸν τῆς νόμου καὶ τῶν προφητῶν οὔσης κεφάλαιον, οὐδεὶς ἀντερεῖ· καὶ γάρ καὶ τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστὸς, τρίτον ἐρωτήσας εἰ φιλοῖτο πρὸς αὐτοῦ, κἀκεῖνου « Ναί, Κύριε, » εἰρηκότος « σὺ οἶδας
 405 ὅτι φιλῶ σε », « Ποίμαινε, φησίν, εἰ φιλεῖς με, τὰ πρόβατά μου » πρὸς αὐτὸν ἀνθυπέφερεν. "Οτι δὲ οὐκ ἀσκόπως οὐδὲ παντὶ τῷ τυχόντι ταύτῃ τῇ διακονίᾳ ἐπιτηδᾶν χρή, ἀλλὰ μετὰ περισκέψεως ἀκριβοῦς καὶ φόβου τοῦτο ποιεῖν, πάντῃ που δῆλον τοῖς μὴ τελείως ἐσκοτισμένοις τὸν τῆς ψυχῆς
 410 ὀφθαλμόν. Πολλοὶ γάρ, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδότες τὸ ῥῆμα ὅπερ ἐστίν, οὐδὲ τὸν τρόπον ἐπιστάμενοι ὁποῖός ἐστι καθ' ὃν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ προσέταξε ποιμαίνειν τὰ αὐτοῦ πρόβατα, φεῦ, ἐπιθαίνουσι τολμηρῶς τῇ ἀρχῇ, καὶ τῇ ποιμνῇ τοῦ Χριστοῦ ἀναιδῶς ἐπιστατεῖν οὐκ αἰσχύνονται.
 415 'Αλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ σκοπήσωμεν τί τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ τίς ἡ δύναμις αὐτοῦ. Λέγοντας αὐτὸ τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ « Ποίμαινε, φησί, τὰ πρόβατά μου », περὶ προστασίας ἄρα λέγει βιωτικῆς, ἀλλὰ περὶ φροντίδος πραγμάτων ἢ χρημάτων τοῦ βίου, αὐτῶν δηλαδὴ τῶν λογικῶν προβάτων
 420 αὐτοῦ, ὅπως ἂν σῶα τῇ ἐκείνου ἐπιμελείᾳ διατηροῦντο ἢ καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἔρχοιντο; Ἄρα μὴ περὶ τροφᾶς τὰς αὐτῶν ἀσχολεῖσθαι καὶ παρέχειν λέγει αὐτοῖς τὰ ἐνδύματα; Μὴ ξένους ὄντας ὑπὸ στέγην ἄγειν τὴν ἑαυτοῦ· ἢ ἀσθενοῦσι διακονεῖν ἢ τοὺς πιστοὺς ἅπαντας συναχθέντας ἐπὶ τὸ αὐτὸ
 425 ἀναγκάζεσθαι προσταῖσαι τῷ ἀποστόλῳ μεριμνᾶν τὰ πρὸς τροφήν αὐτοῖς καὶ ἐνδυσιν ἐπιτήδεια; Οὐμενουν οὐδαμῶς·

οὐδὲν γὰρ τούτων προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Πόθεν τοῦτο
 δῆλον ; Ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων · λέγει γὰρ
 πρὸς τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ · « Μὴ κτήσησθε χρυσόν,
 μηδὲ ἄργυρον, μὴ βάβδον, μὴ πήραν, μήτε δύο χιτῶνας . » 430
 Ὁ οὖν αὐτοῖς νομοθετῶν μηδὲν ὁλως κεκτῆσθαι, πῶς ἂν
 ἄλλοις μεταδιδόναι ἢ περὶ τοιούτων μεριμνᾶν ὁλως κελεύ-
 σειε ; Καὶ πάλιν « Βλέπετε » φησὶν « μήποτε βαρυνθῶσιν
 αἱ καρδιαὶ ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτι-
 καῖς », καὶ αὖθις · « Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν 435
 ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν
 αἰώνιον », οὐ πρὸς ἐκείνους μόνους, ἀλλὰ καὶ < πρὸς > ἡμᾶς
 δι' ἐκείνων ταῦτα νομοθετῶν καὶ προστάσων, μᾶλλον δὲ
 καὶ ἕτερα τούτων πλείονα. Καὶ γὰρ εἰπὼν · « Μὴ μεριμνήσητε
 τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν 440
 τί ἐνδύσησθε. Καταμάθετε δὲ τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ πῶς
 αὐξάνει · οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει », καὶ μετ' ὀλίγα φησί ·
 « Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες · Τί φάγωμεν ἢ τί πίνωμεν ·
 ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν
 ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον 445
 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα
 πάντα προστεθήσεται ὑμῖν · μὴ οὖν μεριμνήσητε περὶ τῆς
 αὔριον . » Ταῦτα τοιγαροῦν καὶ ἕτερα πλείονα τούτων
 εἰπὼν πρὸς αὐτούς, ὕστερον ἐπήγαγε καὶ φησιν · « Ἄ δὲ
 λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω . » 450

Ὁ οὖν τινα περὶ τῆς αὔριον μὴ συγχωρῶν μεριμνᾶν,
 ἀλλὰ μόνην κελεύων ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν
 δικαιοσύνην αὐτοῦ, πῶς ἄρα τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων
 ἀπ' ἐναντίας τῷ ἀποστόλῳ ποτὲ προσέταξε μεριμνᾶν τὰ εἰς
 διατροφήν καὶ ἐνδυσίν τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἢ περὶ προσ- 455
 τασίας καὶ ἐκδικήσεως αὐτῶν τε καὶ τῶν ὑπαρχόντων
 αὐτοῖς ; Οὐδαμῶς · καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς εἰρημένων
 δηλοῖ · φησὶ γάρ · « Ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν
 μέσῳ λύκων », καὶ πάλιν · « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ
 ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ · ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιάν 460
 σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην · καὶ τῷ θέλοντί σοι
 κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον ·
 καὶ τῷ αἵροντι τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει . » Ὁ τοίνυν ὡς πρόβατα

- ἐν μέσῳ λύκων τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ἐκπέμψας καὶ αὐτοῖς
 465 καὶ δι' αὐτῶν ἡμῖν νομοθετήσας τῷ τύπτοντι εἰς τὴν δεξιὰν
 σιαγόνα στρέφειν αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντι
 κριθῆναι καὶ λαβεῖν ἡμῶν τὸν χιτῶνα ἀφείναι τούτῳ καὶ
 τὸ ἱμάτιον καὶ μὴ ἀπαιτεῖν τῷ αἶροντι τὰ ἡμέτερα, πῶς
 470 περὶ ἐκδικήσεως ὅλως γηίνου τινὸς πράγματος τῷ ποιμαίνειν
 μέλλοντι τὰ πρόβατα αὐτοῦ προσέταξεν, ἢ μερίμνης βιωτικῆς
 ποσῶς ἄπτεσθαι, ἢ τὰ πρόβατα εἰς τοιαύτας ἐμβάλλειν
 φροντίδας καὶ ἐγχειρήσεις, ὧν αὐτὸς πρῶτος ὁ ποιμὴν
 προσετάγη ἀπέχσθαι ; Οὐδαμῶς. Καὶ τοῦτο μετὰ τὴν εἰς
 οὐρανοὺς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν αὐτοῖς ἔργοις οἱ ἀπόστολοι
 475 ἐβεβαίωσαν. Οὐ μόνον γὰρ οὐδὲν ὅλως εἰς χρεῖαν αὐτῶν τε
 καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς μαθητευομένων ἐφρόντισαν, ἀλλ' οὐδὲ
 αὐτὰ τὰ παρὰ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 Χριστὸν προσφερόμενα καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν
 προτιθέμενα χρήματα ὅλως αὐτοὶ κατεδέξαντο διοικεῖν καὶ
 480 τὴν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν εἰς τροφὰς καὶ ἐνδύσεις ποιῆσθαι.
 Εἶπον γάρ, φησί, πρὸς τὸν λαόν · « Οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς
 καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις.
 Καταστήσωμεν δὲ ἐπὶ τούτῳ ἄνδρας ἱκανοὺς, ἡμεῖς δὲ τῇ
 εὐχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν . »
 485 Ἐπεὶ οὖν ἀποδέδεικται μηδὲν ὅλως περὶ γηίνου πράγματος
 προστετάχθαι μεριμνᾶν ἡμᾶς μηδὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαιᾶς
 χρεῖας ἡμῶν, μήτε δὲ διεκδικεῖν ἢ ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ τοὺς
 ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀδικουμένους καὶ ἐπηρεαζομένους παρὰ
 τινων, φέρε δὴ ἐξετάσωμεν τί ἐστὶ τὸ ῥηθὲν παρὰ τοῦ Κυρίου
 490 τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων · « Εἰ φιλεῖς με, φησί,
 πλεῖον τούτων, ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου . » Οἶδα δὲ ὅτι ἐκ
 τῶν εἰρημένων σαφὲς τοῦτο γέγονε καὶ πολλοὶ τῶν συνετῶν
 ἴσως ἔγνωσαν ἤδη τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἀλλὰ δεῖ καὶ
 ἡμᾶς διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας μικρά τινα πρὸς τὴν ὑμετέραν
 495 ἀγάπην εἰπεῖν.

Οὐδὲν τοιγαροῦν ἑτερόν ἐστὶ τὸ ποιμαίνειν εἰ μὴ ἡ διὰ τοῦ
 λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ποιματινομένων ἐπιμέλεια ·
 καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐδείξεν ὁ Χριστὸς οὕτως τῷ Πέτρῳ εἰπὼν ·
 « Ποσάκις ἡτήσατο ὁ Σατανᾶς σινιᾶσαι σε ὥς τὸν σῖτον ;
 500 καὶ γὰρ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου . »

Εἶτα προσέθετο καὶ τοῦτο εἰπεῖν πρὸς αὐτόν · « Καὶ σὺ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου . » Τί οὖν ἐστι τὸ « στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου » ; Ἐκ τοῦ εἰς σέ, φησὶν, ὑποδείγματος, πληροφόρησον μηδέποτε εἰς ἀπόγνωσιν καταστρέφεσθαι, εἴ τι δ' ἂν καὶ συμβῇ αὐτοῖς ἁμαρτῆσαι. 505
Τί γάρ χειρόν, φησί, τοῦ ἀρνήσασθαι με τὸν τῶν ἀπάντων δεσπότην ; Ἀλλὰ μεταμεληθέντα καὶ πικρῶς κλαύσαντα εὐθύς τῆς συμπαθείας σε ἠξίωσα καὶ ἀπαρρησίαστον ὄντα πρὸς ἑμαυτὸν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν ἐν τῇ ὄρει ἐκάλεσα καὶ οὐδὲ λόγῳ σοὶ μόνῳ ὑπὲρ τούτου ὠνεΐδισα. 510
Λοιπὸν οὖν καὶ σὺ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου · ποιμανον τὰ πρόβατά μου. Ποιμανεῖς δὲ οὐκ ἐν τῇ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν ἀπὸ νομῶν εἰς νομάς καὶ εὐτροφα καὶ πίονα ταῦτα τῇ σώματι συντηρεῖν, οὐδ' ἐν τῇ περικλείειν φραγμοῖς καὶ τοίχοις, ἀλλ' ἐν τῇ διδάσκειν αὐτὰ τηρεῖν 515
πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οὐ τὰ μὲν τηρεῖν, τῶν δὲ καταφρονεῖν, ἀλλὰ πάντα φυλάττειν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. « Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν 520
πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν . » Καὶ ἐπιφέρει · « Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται . »

« Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. » Ὁ ποιμὴν τῶν ἀλόγων προβάτων οὐ γεωργίας, οὐ πραγματείας, οὐκ οἰκίας, οὐκ 525
εὐθηνουσῶν τραπεζῶν, οὐ δόξης, οὐ τιμῆς φροντίζει · οὐδὲν ἕτερον τῶν βιωτικῶν μεριμνᾷ πραγμάτων, οὐδὲ ἀντέχεσθαι τούτων ὅλως ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ οἰκίαν καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καταλιπὼν, ὅλην ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποιμνῇ τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυται, ἀγρυπνῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ μακρὰς ἀποδημίας 530
στελλόμενος, μὴ κλίνην ἔχων, μὴ στρωμνὴν ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ὑποφέρων αἰθριὸς τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς ὑπομένων διανυκτερεύει, ἀνέμοις καὶ κυμασίν καὶ ἀέρι προσπαλαίων ἀεί, καὶ τῆς παραφυλακῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται. Σοὶ δὲ ἔξεστι καὶ ἐν 535
οἰκίᾳ καὶ ἐν ὁδῷ καὶ ἐπὶ κλίνης καὶ στρωμνῆς καὶ ἐπὶ τραπέζης αὐτῆς παρακειμένῳ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου .

- πῶς ; Διδάσκων αὐτὰ τὴν εἰς ἐμὲ πίστιν ἀθόλωτον ἔχειν καὶ
 εἰλικρινῇ καὶ ἀδίστακτον, ἀγαπᾶν με ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς
 540 ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ὡς αὐτοὺς οὕτως κἀγὼ ἡγάπησα.
 Ὑπὲρ αὐτῶν γὰρ ἔθικα τὴν ψυχὴν μου καὶ ἀπέθανον.
 Πρόθεος αὐτοῖς ἀντὶ νομῆς ἀλόγου τὴν τῶν ἐμῶν ἐντολῶν
 ζωοποιὸν τροφήν · δίδασκον αὐτοὺς διὰ τῆς ἐργασίας τούτων
 καὶ ἐκπληρώσεως τὴν ἐξ αὐτῶν μετάληψιν γίνεσθαι ·
 545 νουθέτησον καὶ παρακάλεσον αὐτοὺς οὕτως καθ' ὥραν
 ἐμπίπρασθαι, ἵνα ἐξ αὐτῶν αἰεὶ κεκορεσμένοι ᾖσι καὶ
 ἐμπεπλησμένοι τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν. Ὅποια δὲ τὰ ἐμὰ ἀγαθὰ
 καὶ διὰ ποίων τῶν πράξεων κτῶνται, ὑποθήσεις αὐτοῖς
 λέγων ταῦτα. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε
 550 ἐλεημοσύνην · ποιήσατε ὑμῖν βαλάντια μὴ παλαιούμενα,
 θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς . Ἀγαπᾶτε τοὺς
 ἐχθροὺς ὑμῶν · εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς .
 Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς . Μηδεὶς ὑμῶν κακὸν
 ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ τι . Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται . Ἐάν γάρ
 555 μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ
 Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα
 ὑμῶν . Πτωχεύσατε τοῖς χρήμασιν, ἵνα πλουτήσητε πνεύ-
 ματι · καταφρονήσατε τῆς κάτω δόξης, ἵνα τῆς ἐν οὐρανοῖς
 ἀπολαύσητε . »
 560 Δύο τοίνυν πραγμάτων ἡμῖν προκειμένων, ζωῆς φημί
 καὶ θανάτου, καὶ δύο κόσμων, τοῦ ὁρωμένου καὶ λυομένου
 καὶ τοῦ ἀοράτου καὶ αἰωνίου καὶ ἀκαταλύτου, τοῦ ἐνεστώτος
 καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ δύο τῶν ἐνεργούντων ἐπ' αὐτοῖς
 ὄντων, ἀντικεισθεμένων ἀπ' ἐναντίας ἀλλήλοις, Θεοῦ λέγω
 565 καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ διαβόλου, καὶ τοῦ μὲν σφῆζειν
 σπουδάζοντος καὶ πρὸς ζωὴν καὶ βασιλείαν αἰώνιον ἡμᾶς
 προσκαλουμένου, τοῦ δὲ τῆς ἀπωλείας ἡμῶν καὶ τοῦ θανάτου
 ἐπιθυμοῦντος καὶ ὀρυζομένου καθ' ἑκάστην καὶ τίνα καταπίη
 διὰ τῆς τῶν προσκαίρων τούτων ἀπολαύσεως ζητοῦντος καὶ
 570 τῆς αἰωνίου κολάσεως ὑπεύθυνον ἀπεργάσεται, φεύγειν
 ἡμᾶς δεῖ τὸν πονηρὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ πρὸς τὸν
 σφῆζοντα καταφεύγειν Δεσπότην καὶ τὴν παρ' ἐκείνου ἐπικα-
 λεῖσθαι βοήθειαν, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους
 κατακυριευθῶμεν καὶ γενώμεθα ὑπὸ τὰς παγίδας αὐτοῦ,

δουλεύοντες αὐτῷ καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ἄρχων τοῦ 575
κόσμου καὶ τοῦ αἰωνίου σκότους ὁ διάβολός ἐστιν, ἀκουσον
αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος · « Ἰδοὺ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου
τούτου ἔρχεται καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν . » Ἀρχων δὲ οὐχ
ὡς ἐξουσιαστής ἢ δεσπότης τοῦ κόσμου λέγεται — ἀπαγε
τῆς βλασφημίας, ὅς οὐδὲ κατὰ χοίρων ἔχει τὴν ἐξουσίαν —, 580
ἀλλ' ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ προσηλωμένους διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῶν
ἐν αὐτῷ χρημάτων καὶ πραγμάτων καταδουλούμενος καὶ
κατεξουσιάζων αὐτῶν. Ἀρχων δὲ τοῦ σκότους λέγεται, ὡς
ἀρχήθην μὲν αὐτὸς ἐκπεσὼν τοῦ φωτός διὰ τῆς ἐπάρσεως
καὶ κληρονόμος αἰωνίως τοῦ σκότους ἐσόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς 585
καὶ δεσπότης ἡμῶν, ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς ὢν τῶν
ἀπάντων, φυσικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς ἄρχει πάντων τῶν
ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, φῶς ὢν ἀνέσπερον
καὶ ἀπρόσιτον, Κύριος πάντων καὶ τῶν ἐνεστώτων καὶ τῶν
μελλόντων. Οἱ οὖν αὐτῷ πειθόμενοι καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ 590
ἀπαρτρώτους φυλάσσοντες καὶ τῶν προσκαίρων ἐν ἀπολαύσει
συμμέτρῳ γινόμενοι καὶ εὐχαρίστως μετ' ἐγκρατείας τούτων
μεταλαμβάνοντες, ἀπ' αὐτῶν ἤδη τούτων τῶν ὀρωμένων
πρὸς τὰ ἀφθαρτα καὶ αἰώνια ἀνάγονται, ὡς τῷ βασιλεῖ
καὶ Θεῷ τῶν ἀπάντων ὑποταγέντες καὶ τὰ προστάγματα 595
τετηρηκότες αὐτοῦ. Ὅσοι δὲ τὰ ἐναντία τῶν τούτου ἐντολῶν
διαπράξονται, μετὰ τοῦ ἀντικειμένου εὐρίσκονται ταττόμενοι,
Θεοῦ γινόμενοι πολέμιοι ἀντικρυς, καθὼς αὐτὸς φησιν ὁ
Σωτὴρ · « Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ
συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει . » 600

Μηδεὶς τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, τῷ ἄρχοντι τοῦ σκότους καὶ
κοσμοκράτορι προστεθῇ · μηδεὶς μετ' αὐτοῦ ταχθῇ · μηδεὶς
κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ σὺν τοῖς
ἀγγέλοις αὐτοῦ στρατευθῇ · μηδεὶς κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς
γέννηται, μηδὲ ὅπως τὸ αἰώνιον κληρονομήσῃ πῦρ ἀγωνίση- 605
ται · μὴ, παρακαλῶ, μὴ, τέκνα καὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί.
Φοβερόν ἐστι γενέσθαι ἡμᾶς πολέμιους Θεοῦ καὶ μόνον
ἀκουόμενον. Πῶς δὲ ἐστὶ στρατεύεσθαι κατὰ τοῦ Χριστοῦ
καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας τινὰ ἀγωνίσασθαι ἐνθεν
ἐρῶ. Ἐὰν δικαίως ἢ ἀδίκως ὑβρίσῃ σέ τις ἢ λοιδορήσῃ ἢ 610
ἐνδιαβάλλῃ, καὶ μὴ πρῶτος φέρῃς τὴν ἀτιμίαν, ἢ λυπηθεὶς καὶ

- δηχθεις την καρδιαν μὴ ὑπενέγκης καὶ χαλινώσης σου τῆς
 ψυχῆς τὰς κινήσεις, ἀλλ' ἡ ἀνθυδρίσης τὸν σὲ ὑδρίσαντα ἢ
 λοιδορήσης ἢ ἑτερόν τι εἰς αὐτὸν ἐναντίον διαπράξης, ἢ
 615 πάλιν τούτων μὲν οὐδὲν εἰς αὐτὸν ἀπεργάσῃ, ἀπέλθῃς δὲ
 μῆνιν κατ' αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ μὴ ἐξ ὁλης
 ἀφῆς αὐτῷ τῆς ψυχῆς καὶ ἀπὸ καρδίας σου εὖξῃ ὑπὲρ αὐτοῦ,
 ἰδοὺ ἐστρατεύσω μὲν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἐναντίας ποιῶν
 τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ πολέμιος ἐγένου αὐτοῦ,
 620 ἀπώλεσας δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπισφραγίσας καὶ
 ἐπικυρώσας τὰς προγεγενημένας σου ἁμαρτίας καὶ ἀνεξα-
 λείπτους ταύτας ἀπεργασάμενος. Ἐάν τις σε πάλιν ῥάπισῃ
 εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, εἰτα μὴ στρέψῃς αὐτῷ καὶ τὴν
 ἄλλην, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιτύψῃς αὐτόν, γέγονας μὲν στρα-
 625 τιώτης καὶ ὑπουργὸς τοῦ ἀντικειμένου Σατᾶν, ἔτυψας δὲ οὐ
 τὸν ἀδελφὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ τὸν εἰπόντα μὴ τύψαι,
 προσθεῖναι δὲ καὶ τὴν ἑτέραν μᾶλλον αὐτῷ. Ἐάν δέ τις
 χρυσίον ἀφέλῃται ἀπὸ σοῦ ἢ ἑτερόν τι λαθραίως ἢ φανερώς,
 δανεισάμενος τυχὸν ἢ ἀρπάσας αὐτό, εἰτα δοῦναι σοι αὐτὸ
 630 μὴ βούληται, κακοπραγῶν ἢ καὶ ἀπορῶν, σὺ δὲ μὴ ὑπενέγκης
 εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικόκως, ἀλλὰ σύρεις εἰς δικαστήρια
 τὸν ἀφελόμενον τοῦτο καὶ συνηγόρους μισθοῦσαι, βοήθειαν
 τὴν ἐξ ἀνθρώπων ζητῶν, καὶ δικαστηρίῳ παρίστασαι,
 ἀνιῶμενος, λυπούμενος, ἄγων καὶ σύρων τὸν ἀδελφόν, ὅρκους
 635 καὶ ἐπιорκίας χρώμενος καὶ παρασκευάζων ὁμνῶναι καὶ
 ἐπιორκεῖν τοῦτον καὶ ψεύδεσθαι, ὃ τῶν ἄλλων ἀπάντων
 χειρόν ἐστι, καὶ πρὸς τούτοις φυλακαῖς παραδίδως αὐτόν
 καὶ πάντα ποιεῖς καὶ πράττεις, ὥστε τὰ χρεωστούμενά σοι
 λαβεῖν, πῶς οὐχὶ φανερώς καὶ σεαυτοῦ πολέμιος εἰς ;
 640 Ὁ γὰρ κελεύόμενος τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι καὶ
 τὸ κατὰ δύναμιν τούτοις διακονεῖν, τῷ αἵροντι τὰ σὰ μὴ
 ἀπαιτεῖν καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν
 ἀφιέναι τούτῳ καὶ τὸ ἱμάτιον, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν
 ἰδίαν τιθέναι ψυχὴν εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς,
 645 ὅταν ὑπὲρ χρημάτων ἀπολλυμένων δικάζῃ, παραδαιῶν τὴν
 πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, ἀνιῶμενος, καὶ φυλακαῖς
 καθυποβάλλων τὸν ἀδελφόν σου, οὐχὶ προδῆλως μαίνη, Θεὸν
 παροργίζων καὶ αὐτῷ πολεμῶν καὶ σεαυτὸν ἀποστερῶν τῆς

αἰωνίου ζωῆς ; Ὁ οὖν θέλων ποιμαίνειν τὸ τοῦ Χριστοῦ
 ποιμνιον καὶ τὰ τούτου πρόβατα βόσκειν διὰ τῆς διδασκαλίας 650
 τῶν εἰρημένων, ὡς ἂν εὐτροφα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ πολυτόκα
 ταῦτα ποιήσῃ, πῶς ἄρα δύναται ἀγροῦς μεριμνᾶν ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ καὶ φροντίδα κτημάτων ποιεῖσθαι, διεκδικεῖν τε ταῦτα
 καὶ ἀποσοβεῖν τοὺς ἀδικεῖν βουλομένους καὶ ἐπηρεάζειν
 αὐτά, καὶ ποτὲ μὲν προσέρχεσθαι δικασταῖς, ποτὲ δὲ ἀντι- 655
 λογίαις καὶ ψεύδει ἀνθίστασθαι, ἐσθ' ὅτε καὶ αἴτιος ὄρκων
 καὶ ἐπιорκιῶν γίνεσθαι ; Ἀνάγκη γάρ, κἄν αὐτὸς ἀληθεύῃ,
 τοὺς ἀντιδίκους ψεύδεσθαι καὶ ὁμνύειν καὶ ἐπιорκεῖν φανερώς.
 Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω συμβαίνουσι γίνεσθαι, πῶς ἔσται φορητὰ
 τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἥ πῶς αὐτὰ τῷ εἰπόντι Θεῷ ἀρεστά 660
 « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμῶσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν τὸ
 ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ · τὸ γὰρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ πονηροῦ
 ἐστι », καὶ πάλιν · « Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα
 ἀργὸν ὃ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσιν ὑπὲρ
 αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως » ; 665

Μὴ δὲ οὖν, εἰ γε πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ Χριστῷ καὶ τοῖς
 λόγοις τούτοις πείθομεν ὑμᾶς ἀνθρώπους ὄντας, ταῖς ἀρχαῖς
 καὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιτρέχετε προστασίαις διὰ δόξαν
 ἀνθρωπίνην καὶ τρυφήν καὶ ἀπόλαυσιν σώματος, τὸ κρῖμα
 τοῦ Θεοῦ δεδοικότες καὶ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἀπόφασιν ἦν 670
 διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ · ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀναξίως ποιμαι-
 νόντων τὰ πρόβατα αὐτοῦ ἀπεφήνατο · « Τάδε λέγει, φησὶν,
 Ἄδωναὶ Κύριος · Ὡ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσιν οἱ
 ποιμένες ἑαυτοὺς ; Οὐχὶ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες ;
 Ἴδου τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὸ 675
 παχὺ ἐσφάζετε καὶ τὰ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκετε. Τὸ
 ἡσθενηκὸς οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ ἄρρωστον οὐκ ἰάσασθε καὶ
 τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ κακῶς ἔχον οὐκ
 ἐσωματοποιήσατε καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καὶ
 τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐπεζήτησατε καὶ τὸ ἰσχυρὸν κατειργάσασθε 680
 μόχθῳ καὶ ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτά καὶ ἐν παιγνίῳ καὶ
 διεσπάρη τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας . » Καὶ
 μετ' ὀλίγα · « Τάδε λέγει Ἄδωναὶ Κύριος · Ἴδου ἐγὼ
 ἐπὶ τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν
 χειρῶν αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τὰ 685

πρόδατά μου. » Καὶ πάλιν · « Καὶ ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν
 ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καὶ
 ἐπελθοῦσα ἡ ῥομφαία λάθῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, αὕτη μὲν διὰ
 τὴν αὐτῆς ἀμαρτίαν ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρὸς
 690 τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω. » Φοβερά ταῦτα καὶ φρίκης ἀπάσης,
 ὦ ἀδελφοί.

Διὰ δὴ τοῦτο σπουδάσωμεν ποιᾶναι μᾶλλον πρότερον
 καλῶς ἑαυτοὺς ὡς Χριστοῦ ποίμνιον, ὡς βασιλεῖον ἱερά-
 τευμα^α, καὶ καθυποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, ἵνα μὴ
 695 τὸ κρεῖττον ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐκνικᾶται. Καὶ ὅποτε
 εἰς τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης βυθὸν εἰσέλθωμεν καὶ τοῖς
 νάμασι ταύτης τῶν δακρύων τοὺς σπύλους τῆς ἀμαρτίας
 ἀπολουσώμεθα, κτησώμεθα δὲ πρῶτον καὶ γαληνὸν τὸ πνεῦμα
 ἐκ συντετριμμένου φρονήματος, ἐν πολλῇ τε δίψῃ τῆς τοῦ
 700 Θεοῦ δικαιοσύνης κορεσθῶμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς
 βασιλείας αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρακλήσεως,
 εἶτα, σπλάγχχνα οἰκτιρμοῦ καὶ συμπαθείας ἐντεῦθεν ἀναλα-
 δόντες, κτησώμεθα καθαρὰν τὴν καρδίαν ἐν ἀπαθείᾳ τελείᾳ
 καὶ ὀψόμεθα τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα δηλονότι
 705 τὸ ἅγιον ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἐν ἡμῖν τὰ κεκρυμμένα
 μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὡς τὰ διεστῶτα ἐν
 ἡμῖν εἰς ἐν ἐπισυνάψαντες φρόνημα διὰ τῆς βαθείας εἰρήνης,
 καὶ εἰρηνεύσωμεν πρῶτον ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ σύμφωνον
 ὄργανον διὰ σώματος καὶ ψυχῆς ἀποτελέσωμεν ἑαυτοὺς ἐν
 710 ἐνὶ Πνεύματι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὅταν καὶ ἐν πολλοῖς
 πειρασμοῖς, ἐν πολλαῖς θλίψεσι καὶ συμφοραῖς ὑπομείνωμεν
 τὸν Χριστὸν καὶ ἀνεχώμεθα διωκόμενοι καὶ βλασφημούμενοι
 παρακαλῶμεν καὶ καταρῶμενοι εὐλογῶμεν, μὴ λογιζόμενοι
 τὸ κακὸν ἐν μηδενὶ μηδαμῶς, ἀλλὰ πάντα στέγωμεν, πάντα
 715 ὑπομένωμεν, τὸ δοκίμιον ἡμῶν ἀσάλευτον τηροῦντες ἀπὸ
 τῆς ἀποδόθρας τῶν ἀρετῶν, καὶ οὕτως, διὰ πάντων καὶ ἐν
 πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὅταν τὴν κατὰ Χριστὸν αὐξήσωμεν
 ἡλικίαν καὶ ἀναδράμωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον
 ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν γνώσει τελείᾳ
 720 Θεοῦ καὶ ἐν σοφίᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος χορη-
 γουμένων λόγων καὶ μυστηρίων, τότε καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων
 ὠφελείᾳ ὡς δούλους ἐσχάτους ἑαυτοὺς ἐπιδώσωμεν. εἴ γε

καὶ καλούμεθα ἄνωθεν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν ·
 « Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔστω πάντων δοῦλος καὶ
 πάντων διάκονος . »

725

Ἔως δὲ εἰς τοῦτο διὰ πολλῶν ἀγώνων οὐ φθάσωμεν,
 σχολάσωμεν, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι τοῖς κατὰ Θεὸν
 πατράσιν ἡμῶν καὶ αὐτῷ τῷ συνέχοντι πάντα Θεῷ, καθ'
 ἑκάστην μετανοοῦντες καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν δάκρυσι καθαιρό-
 μενοι, ὥς ἂν δυνηθῶμεν γινῶναι Θεὸν καὶ ὅτι ἀψευδής ἐστι 730
 τὰ ἐπηγγελμένα παρ' αὐτοῦ διδόναι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν
 καὶ ποιῶσιν αὐτοῦ τὰ θεῖα προστάγματα · ὅς καὶ ἀποδώσει
 ἑκάστῳ τὸν μισθὸν κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἡνίκα τὴν βασιλείαν
 παραδώσει, τὰ πάντα ὑποταγέντα αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί·
 ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ 735
 εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων · ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'

Εἰς τὸ ῥητὸν τὸ λέγον τοῦ Ἀποστόλου· « Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. » Καὶ πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τὸν καιρὸν τῆς παρούσης ζωῆς.

Οὐδὲν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμώτερον ψυχῇ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν αἰρουμένη, ὡς ἡ τῶν θείων γραφῶν ἔρευνά. Ἐν αὐταῖς γὰρ ἐγκεκρυμμένη οὖσα ἡ διάνοια τῆς τοῦ Πνεύματος
 5 χάριτος, ἡδονῆς ἀπάσης πληροῦσθαι ποιεῖ τὴν νοεράν αὐτῆς αἰσθησιν, καὶ ὅλην ἀπὸ τῶν γηίνων καὶ τῆς τῶν ὁρωμένων ταπεινώσεως ἀρᾶσα, ἀγγελουειδῇ ταύτην καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς ὁμοδιαίτον ἀπεργάζεται. Ἀλλὰ γὰρ ἴδωμεν τί καθ' ἑκάστην ἡμῖν ὁ θεὸς Ἀπόστολος ὁμιλεῖ καὶ τῶν αὐτοῦ θεοπνεύστων
 10 ῥημάτων τινὰ συνετῶς ἐξετάσωμεν, ἵνα καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον πλουτήσωμεν καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐκεῖθεν τρυφήσωμεν εἰς ἀκένωτον εὐφροσύνην ψυχῆς καὶ ἀπόλαυσιν. Τί οὖν ἐστὶ τὸ παρ' ἡμῶν ἐρευνώμενον;
 Ὁ παραινέει λέγων ὁ Παῦλος· « Ἐξαγοραζόμενοι τὸν
 15 καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. » Ἀλλ' ἀπὸ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων σκοπήσαντες, καὶ τοῦτο καλῶς καταμάθωμεν. Ὡςπερ γὰρ πᾶς ἔμπορος καὶ χειροτέχνης καὶ γεωργός, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶς τις ἄλλος ὁ τὴν τυχοῦσαν μετερχόμενος τέχνην, σπουδῆς ὅτι μάλιστα καὶ ἐπιμελείας
 20 χρῆζει πολλῆς εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς, ἐὰν μικρὸν χρόνον ἢ βραχεῖαν ὥραν ἀμελήσῃ, μεγάλην ὑφίσταται τὴν ζημίαν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καὶ ἔργων καὶ πράξεων συμβαίνει γίνεσθαι.

Ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐν ὑποδειγματι πρῶτον περὶ ἑνὸς τούτων
 25 τῶν ἐμπορευομένων εἵπωμεν λεπτομερέστερον πρὸς τὴν ἀγάπην ὁμῶν. Ἐὰν οἱ ἔμποροι πάντες πρὸς τὴν πανήγυριν

τρέχουσιν ἐμπορεύσασθαι τι καὶ κερδήσαι ἀπὸ τῆς πραγμα-
 τείας αὐτῶν, εἰς δὲ τούτων τοὺς μὲν βλέπει προάγοντας
 αὐτοῦ, τοὺς δ' ὅπισθεν αὐτοῦ ἐρχομένους καὶ σπουδῇ πολλῇ
 φθάζοντας αὐτόν, ἢ πρὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθεζόμενος ὁρᾷ 30
 διερχομένους αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν πανήγυριν μετὰ σπουδῆς
 ἀπερχομένους, αὐτὸς ῥαστώνῃ καὶ ῥαθυμίᾳ κρατούμενος,
 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μέθη καὶ τρυφῇ προσασχολούμενος
 καὶ φίλτρῳ πόρνῃς γυναικὸς ἐλεεινῶς κατεχόμενος, οὐ
 προαιρεῖται δραμεῖν εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας 35
 ἀναβαλλόμενος, οὐχὶ οὗτοι μὲν ἐξηγοράσαντο τὸν καιρὸν
 τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐμπορευσάμενοι καὶ μετὰ κέρδους μεγάλου
 ὑποστρέψαντες, ἐκεῖνος δὲ ἀπώλεσεν αὐτόν, εἰς ἀνωφελῆ
 καὶ μάταια τοῦτον ἐξαναλώσας, εἴτ' οὖν ἀπεμπολήσας
 αὐτόν; Εἰ δὲ καὶ τὴν πανήγυριν σὺν αὐτοῖς καταλάβῃ καὶ 40
 πάντες μὲν ἐκεῖνοι χρυσίον ἐπιφερόμενοι, εὐθὺς πρὸς πραγμα-
 τεῖαν χωρήσουσι καὶ ἄλλος μὲν ἄλλο τι ἐξωνήσεται, δι' οὐ
 κερδήσαι ἐπ' αὐτῷ ἐλπίζει, ἐκεῖνος δὲ μηδὲν ὅλως ἐπιφερό-
 μενος περιτρέχει ζητῶν εὐρεῖν πόθεν καὶ δανείσασθαι, ὅπως
 καὶ αὐτὸς ἐμπορεύσῃται καὶ πρὸ τοῦ εὐρεῖν καὶ δανείσασθαι, 45
 ἢ καὶ μετὰ τὸ εὐρεῖν χρυσίον, ἐὰν λυθῇ ἢ πανηγυρίς καὶ
 καταλειφθῇ ἀπραγμάτευτος, οὐχὶ καὶ αὖθις ἀπώλεσε τὸν
 καιρὸν, ἄνευ χρυσοῦ εἰς τὴν πανήγυριν ἀπελθὼν; Εἰ δὲ καὶ
 χρυσίον ἐπιφερόμενος τὴν πανήγυριν καταλάβῃ, ἐὰν ἀφείς ἐν
 σπουδῇ πραγματεύσασθαι ἄρξῃται τὰς σκηναὶς τῶν κατ' ἡλίων 50
 καὶ τῶν μαγείρων καὶ τῶν τὰ λοιπὰ βρώματα ἀπεμπολούντων
 περιεῖναι καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τούτων ποτὲ δὲ ἐξ ἐτέρων λιχνευό-
 μενος ἐσθίῃ καὶ πίνῃ, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν
 μέθῃ καὶ ἀσελγείαις καταδαπάνῃσιν τὸ χρυσίον αὐτοῦ, οὐχὶ
 καὶ οὗτος τὸν καιρὸν ἀπώλεσε καὶ τὰ προσόντα αὐτοῦ 55
 ἀφρόνως καταδαπάνησεν;

Ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ πανηγύρει μετὰ χρυσοῦ παραγινόμενος
 καὶ μηδὲν ἐξ ὧν εἶπομεν ἐναντίον διαπραττόμενος, ἀλλὰ
 μετὰ τῶν συνεμπόρων αὐτοῦ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, ἐὰν μόνον
 ἴπασαν τὴν πανήγυριν περιέρχεται, κατασκευῶν καὶ κατα- 60
 μαυθάνων ποτὲ μὲν τοὺς γνωρίμους, ποτὲ δὲ καὶ τοὺς μὴ
 γνωρίζομένους αὐτῷ, οἰκείους τε καὶ ἄλλοτρίους, πῶς
 ἕκαστος αὐτῶν πραγματεύεται, αὐτὸς δὲ μηδὲν πραγμα-

- τεύσεται καὶ οὕτως ἀκαίρως περιερχομένου αὐτοῦ διαλυθεῖη
- 65 πάλιν ἡ πανήγυρις, πάντων αὐτομολησάντων εἰς τὰ οἰκεῖα, οὐχὶ οἱ ἐμπορευσάμενοι μὲν τὸν καιρὸν ἐξηγοράσαντο ἐν σπουδῇ, τὰ τῷ καιρῷ πρέποντα ἐργασάμενοι καὶ κέρδος ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς περιποιησάμενοι, ὁ δὲ περιεργαζόμενος τὰ
- 70 ἄλλότρια καὶ μὴ πραγματευσάμενος, εἰ καὶ συνῆν αὐτοῖς, ἐξημιώθη τὸν καιρὸν, μὴδὲν ἐκ τοῦ εὐρηθῆναι εἰς τὴν πανήγυριν ὠφεληθεῖς ; Εἰ δὲ καὶ ἄλλοι μὲν αὖθις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους καὶ ληστῶν ἐφόδου καὶ κόπου ὁδοιπορίας καὶ μακρᾶς ὁδοῦ καταφρονοῦσιν, ὁ δὲ, φόβῳ τούτων βαλλόμενος, κἂν ὑπὸ πάντων παρακαλῇται συνοδοιπορῆσαι αὐτοῖς,
- 75 κἂν ὑποσχομένους φυλάττειν αὐτὸν ἀκούῃ ἀπὸ τῶν προσδοκωμένων αὐτῷ κακῶν, οὐ προαιρεῖται ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς καὶ ἀπελθεῖν πραγματεῦσασθαι μετ' αὐτῶν ἐν τῇ πανηγύρει, οὐχὶ οἱ μὲν καιρὸν ἐξηγοράσαντο, καλῶς πραγματευσάμενοι καὶ κερδήσαντες, ὁ δὲ τοῦτον ἀφρόνως ἐξημιώθη, φοδηθεῖς
- 80 ἐκεῖ φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος ;

Οὕτω τοιγαροῦν ἐστὶ καὶ ἐπὶ πάσῃ πράξει καὶ ἐργασίᾳ πνευματικῇ. "Ὅταν γὰρ ἄλλοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς πορεύωνται τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἀρετὰς πάσας μετὰ σπουδῆς καὶ θερμῆς ἐργάζωνται, ἡμεῖς δὲ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀργίᾳ διάγωμεν,

85 ἐκεῖνοι μὲν ἐξηγοράσαντο τὸν καιρὸν καὶ τὰ μέγιστα ὠφελήθησαν, ἡμεῖς δὲ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸν καιρὸν ἀπωλέσαμεν. Ἀλλὰ γὰρ ἔτι τὸ νόημα ἐξετάσωμεν. Τί οὖν φησιν · « Ἐξαγοράζοντες τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν » ; Πῶς οὖν ἐξαγοράζεται τις τὸν καιρὸν καὶ τίς

90 ἐστὶν οὗτος καὶ τίνες αἱ πονηραὶ ἡμέραι δι' ἃς ὀφείλομεν ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν ; Καιρὸς πραγματείας ἀνθρώπου παντός ὁ χρόνος οὗτός ἐστι τῆς παρούσης ζωῆς · ταύτης δὲ τῆς ζωῆς προδήλως πονηραὶ εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῖς μὴ καλῶς χρωμένοις αὐταῖς. Πᾶς οὖν ὁ σωφρόνως καὶ δικαίως

95 μετὰ φρονήματος ὑγιοῦς πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ καὶ φέρων ἐν ἀνδρίᾳ καὶ ὑπομονῇ ψυχῆς τὰ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ πειρασμῶν τε καὶ θλίψεων, εἴτε ἐξ ὁρατῶν, εἴτε ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐξαγοράζεται τὸν καιρὸν φρονίμως καὶ καταπραγματεύεται τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τῆς

100 παρούσης ζωῆς. Καὶ ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, ἐκ τῶν

ἐπισυμβαίνοντων καθ' ἐκάστην τῷ βίῳ τὸν λόγον ποιήσομαι.

Ὁ εἰδὼς καλῶς τὸν παρόντα πραγματεύεσθαι καιρὸν, ὅποταν θλίψεις ἐπενεχθῶσι καὶ ὀνειδῇ καὶ ἀτιμίαι καὶ σκώμματα, ὥς γνωρίζων τὰ χρήματα καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος σαφῶς προειδώς, ἀρπάζει ταῦτα καὶ αἶρει ἐπ' 105 ὧμων αὐτοῦ καὶ χαίρων πορεύεται, ὑπομονὴν μόνην ἀντὶ χρυσοῦ καταβαλλόμενος καὶ οὕτως ἐξαγοράζεται τὸν καιρὸν ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ὃν ἕτεροι ἐν πολλοῖς ἔτεσι νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦτες, χαμεινοῦντες καὶ πολλὰ οἴκαδε κοπιῶντες, εὐρεῖν ἢ λαβεῖν ἢ κερδῆσαι οὐ δύνανται. Ὁ δὲ μὴ εἰδὼς οὕτως 110 πραγματεύεσθαι ἀπόλλει τὸν καιρὸν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Εἰ δοκεῖ δέ, καὶ ἄλλως ἐν ὑποδείγματι τὸν λόγον γυμνάσωμεν. Δύο τινῶν εἰς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ τυραννικῶς προσκαλουμένων ὑπὸ τινος, εἰ ὁ μὲν αὐτῶν δειλία καὶ φόβῳ τῶν μελλόντων ἐπενεχθῆναι αὐτῷ κολάσεων καὶ τιμωριῶν 115 φυγῇ χρήσοιτο καὶ ἀπελθὼν κρυβῇ, ὁ δὲ γε ἕτερος παρησιάζεται καὶ πολλὰς ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ βαπάνους ὑπενέγκῃ, ἢ καὶ θάνατον αὐτὸν ὑπαστῇ, ποῖος τούτων ἐξηγοράσατο τὸν καιρὸν; Ὁ κρυβεὶς καὶ τὰς θλίψεις διεκφυγών, ἢ ὁ πολλὰ παθὼν καὶ ὑπενεγκών ἢ καὶ ἴσως 120 ἀποθανών; Εὐδηλον ὅτι πάντως ὁ τὰς θλίψεις ὑπομείνας καὶ τὸν θάνατον μὴ παραιτησάμενος οὗτός ἐστιν ὁ τὸν καιρὸν ἐξαγορασάμενος, ὁ ἕτερος δὲ σὺν τῷ καιρῷ καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐζημιώθη.

Τοιγαροῦν οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν 125 τῶν ἐνταῦθα, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀληκτον εὐφροσύνην ἐξαγοράζονται καὶ διὰ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τὴν μετὰ τοῦ ἀθανάτου καὶ αἰωνίου Θεοῦ αἰώνιον καὶ ἀθάνατον διαγωγὴν τε καὶ κατοικίαν. Καὶ καθάπερ ἔμπορος, πολλὰ τινα καὶ πολύτιμα εὐρὼν πράγματα, ὀλίγῳ τιμήματι πιπρασκόμενα, 130 ὁβολῷ τυχὼν ἐνὶ τῇ νομίσματι, μετὰ χαρᾶς αὐτὸ καὶ ἐν σπουδῇ ἀποδίδωσι, τὰ τίμια ἐκείνα λαβεῖν ἐπιέμενος, οὕτω καὶ ὁ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν εὐφροσύνῃ καὶ σπουδῇ θανεῖν αἰρεῖται, ὥς δι' ὁδοῦ ἑνός, τοῦ θανάτου λέγω, τὰ αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθὰ. Οὐχ οὕτως δὲ οἱ 135 φιλόκοσμοι, οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλόδονοι καὶ οἱ φιλόπλουτοι· ἀλλ' ἐπ' ἀνὰ πρὸς

- παράδοσιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπό τινος τῶν ἐν
 ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυγχανόντων, τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγκυράκτῃσιν
 140 καὶ ἀτιμίαν ἢ ἀποστροφὴν καὶ χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν
 μὴ δυνάμενοι, προδιδούσι τὰ αἰώνια καὶ ἀτίμητα καὶ ἐξαγο-
 ράζονται ἀφρόνως τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ καὶ μηδενὸς
 ἄξια, καὶ ἀπολλύουσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν
 ζωὴν τὴν αἰώνιον· οἱ καὶ τὴν ἄνεσιν ἐξωνήσασθαι ἐν
 145 ὀλίγαις ἡμέραις προτιμῶνται καὶ εἰς αἰῶνας ἀπείρους
 κολάζεσθαι πραγματεύονται τῆς παρούσης ζωῆς αὐτῶν τὸν
 καιρὸν. "Ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἐξαγορασώμεθα,
 παρακαλῶ, τὸν παρόντα καιρὸν, ἕως ἔτι ἡ πανήγυρις τῆς
 ζωῆς ἡμῶν ἴσταται, ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι αὐτῆς λίαν εἰσὶ πονηραί,
 150 μυρία καθ' ἑκάστην ἐπεγείρουσαι τὰ κύματα τῆς κυμαίνο-
 μένης καθ' ἡμῶν ἁλμυρᾶς ἁμαρτίας, ποτὲ μὲν διὰ τῆς
 εὐπαθείας τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀτάκτων αὐτοῦ κινήματων
 ζάλης καὶ τρικυμίας πληροῦσαι ἡμῶν τὰς ψυχάς, ποτὲ δὲ
 διὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἡμῖν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν
 155 εἰς ἀθυμίαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ θυμὸν ἄγριον ἐμβάλλουσαι
 καὶ διεγείρουσαι τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ διὰ τῶν τοιούτων
 μακρὰν ὁλοὺς ἡμᾶς ποιοῦσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
 Ἐξαγορασώμεθα οὖν τὸν καιρὸν ἡμῶν τῆς ζωῆς, διδούντες
 τὰς προθέσεις ἡμῶν καὶ ὅλους ἑαυτοὺς εἰς μόνην τὴν ἐργασίαν
 160 τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μόνην τὴν κτῆσιν καὶ τὸ κέρδος
 τῆς ἀρετῆς, ἵνα ἐν ἀγωγίμοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος
 εἰς λιμένας Θεοῦ καταντήσωμεν καὶ φύγωμεν τὰς πονηρὰς
 ἐκείνας ἡμέρας καὶ τὴν ἀκοὴν ἐκείνην τὴν πονηράν, τὴν τοὺς
 ἁμαρτωλοὺς ἀποπέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ
 165 ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.
 Ἐξαγορασώμεθα τὴν φρόνησιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς
 τῶν ὁρωμένων καταφρονήσεως καὶ τῆς τῶν κρειττόνων
 μελέτης καὶ ἐργασίας, καὶ φευξόμεθα τὸ φρόνημα τῆς
 σαρκὸς, ὃ ἀρέσαι Θεῷ οὐ δύναται, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἀπο-
 170 λαύσεως τῶν προσκαίρων ἀρπάσαι ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ
 διαμένοντα καὶ αἰώνια ἐμβιδᾶσαι ἡμῶν τὴν διάνοιαν· ὃ
 ζῆσαι κατὰ Θεὸν οὐκ ἐᾷ τὸν κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ
 κατασπᾶ τὴν ψυχὴν αἰ μᾶλλον εἰς τὰς κτηνώδεις ὁρμὰς τῆς
 σαρκὸς καὶ ὅλον κτηνώδη τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν, δι' ἧς Θεοῦ 175
οἰκειούμεθα, διὰ πάσης εὐσεβείας καὶ διακρίσεως διακρί-
νοντες τοῦ δικαίου τὸ ἀδίκον καὶ προτιμούμενοι τὴν ἀρετὴν
τῆς κακίας, μὴ διδοῦντες τῷ πονηρῷ εἰσοδὸν ἢ παρρησίαν
εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν καὶ ἀπώλειαν, ἀλλ' ἀπονέμοντες τὴν
τιμὴν ἐκάστῳ ἀξίως, καὶ τῷ μὲν σώματι παρέχοντες αὐταρ- 180
κῶς διατροφάς καὶ σκεπάσματα, τῇ δὲ ψυχῇ, τὸ ὅλον
ἡμῶν τῆς δυνάμεως ἐν μελέτῃ θεῆς τῶν ἐννοιῶν, ἐν εὐχαίς,
ἐν δάκρυσί τε καὶ ἀναγνώσεσιν αὐτὴν διατρέφοντες καὶ
καθαίροντες εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θεοῦ φωτός, αὐτοῦ τοῦ
ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Θεοῦ, ὃς καὶ δικαιοῦσαι διὰ τῆς 185
δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ καὶ δικαίους ἡμᾶς
ἀποδείξει τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ, κοινωνοὺς τῶν ἀπορρήτων
ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐργαζόμενος.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν ἀνδρίαν τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐν ὑπομονῇ
πολλῇ καὶ καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου 190
φωνήν· « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησί, κτήσασθε τὰς ψυχὰς
ὑμῶν », ἀνδρείῳ δηλονότι φρονήματι κατὰ τῆς ἁμαρτίας
ἰστάμενοι καὶ τὸν πολέμιον βάλλοντες τοῖς ὅπλοις τοῦ
Πνεύματος, κακοπαθοῦντες ὡς καλοὶ στρατιῶται Χριστοῦ
ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν χαμευνίαις, ἐν εὐχαίς, ἐν 195
πένθει, ἐν σάκκῳ καὶ μετανοίᾳ καὶ ἀενάοις δεήσεσιν, ἵνα
τὸν στέφανον τῆς νίκης ἀράμενοι εἰς αἰῶνας συμβασιλεύσωμεν
τῷ Χριστῷ.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν σωφροσύνην τοῦ σώματος ἡμῶν
διὰ πάσης ἐγκρατείας καὶ ταπεινώσεως, ἐπειδὴ ὁ νομίμως 200
ἀθλῶν καὶ ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐσεβείας πάντα
ἐγκρατεῖται κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Ἐὰν γὰρ ταύτην
κτησώμεθα, φευξόμεθα τὰς πονηρὰς ἡμέρας τῆς ἀλόγου
ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ καὶ αὐτῆς τῆς σαρκὸς τῆς ὄντως
πολεμίας τοῦ Πνεύματος· φευξόμεθα τὸν μολυσμὸν τὸν 205
ἐκ τῶν τοιούτων γινόμενον τῇ ψυχῇ, τὴν τοῦ συνειδότης
κατάκρισιν, τὴν τῆς καρδίας ἀκαθαρσίαν, τὴν τῶν ἀνθρώπων
κατάγνωσιν, αὐτὴν τὴν ἀποστραφὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ μεγάλην
ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πραγματείᾳ κερδανοῦμεν, τὸν
καιρὸν φρονίμως πραγματευσάμενοι τῆς παρούσης ζωῆς 210
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου διελθόντες ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σωφρο-

σύνῃ, τὸ βάρος δηλαδὴ καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας ἀνδρείως βαστάσαντες.

- Οὕτω γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν πραγματευόμενοι, παραχω-
 215 ροῦντες τοῖς βουλομένοις τὰ πρόσκαιρα καὶ μόνων τῶν
 ἀφθάρτων καὶ αἰωνίων ἀντιποιοῦμενοι, κανταντήσομεν εἰς
 εὐδίων λιμένα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐν ἀγωγίμοις πλουσίᾳς
 τοῦ Πνεύματος καὶ οὐ φοβηθῶμεθα ἢ τὴν πονηρὰν ἐκείνην
 ἀκοὴν τὴν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλαύνουσαν εἰς τὸ πῦρ τὸ
 220 ἐξώτερον, ἢ τὰς πονηρὰς ἐκεῖνας βασάνους καὶ τὴν φρικτὴν
 ἡμέραν καὶ καταδίκην τῆς κρίσεως, αὐτὸν ἐπιφερόμενοι
 τὸν πολύτιμον μαργαρίτην τοῦ Πνεύματος, ὃν εὑρομεν καὶ
 ἐξωνησάμεθα, πάντα δεδωκότες ἡμῶν τὰ θελήματα, τὰ
 φρονήματα, τὰς προθέσεις καὶ τὰς δυνάμεις ἐν τῇ πραγματείᾳ
 225 τοῦ καιροῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς
 ἐπιτυχεῖν, καλῶς πραγματευσαμένους τὸν παρόντα βίον
 τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ
 Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
 230 ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου · « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ». » Καὶ πῶς τὸν χοϊκὸν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδυόμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ χρηματίσαντες.

Καλῶς ἡμᾶς ἐστιάσας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θείων λόγων αὐτοῦ τραπέζῃ καὶ κατευφράνας ἡμῶν τὰς καρδίας, ἐτέραν αὐθις προτίθησιν ἡμῖν εἰς ἐστίασιν τράπεζαν τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων αὐτοῦ, πλήρη μὲν ἐδεσμάτων πνευματικῶν καὶ ἀφ' ὧν ὁ ἔσω ἡμῶν οἶδε τρέφεσθαι ἄνθρωπος, εὐφραινόμενος ὁμοῦ καὶ στηριζόμενος τὴν καρδίαν τῷ ἄρτῳ τοῦ λόγου τῷ ζωτικῷ καὶ τῷ οἴνῳ τῷ εὐφραίνοντι τῆς σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ, πλήρη δὲ καὶ χάριτος θείας τοῦ Πνεύματος, ἀφ' οὗ πληροῦται πάσης εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς ἡ ψυχὴ καί, τὰ κάτω λιποῦσα τοῦ βίου, πρὸς οὐρανοὺς καὶ Θεὸν κούφῳ τῷ πτερῷ τῆς διανοίας ἀνέρχεται. Ἰδωμεν οὖν τίς ἡ τράπεζα αὕτη τοῦ Ἀποστόλου καὶ τί τὰ ταύτης ἐδέσματα. Ἀλλ' ἐπάρωμεν τὰς διανοίας ἡμῶν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν καὶ φθειρομένων καί, ὡς λογίων Θεοῦ μέλλοντες ἀκούειν, προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης, ἵνα καὶ ἀξίως συνεστιασῇται ἀξιωθῶμεν τῇ λέγοντι Πνεύματι διὰ τοῦ Ἀποστόλου τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Φησὶ δέ · « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ ». » Μὴ ἀπλῶς παραδράμῃς τὸν λόγον καὶ ὡς εὐεπίβολον τοῦτον ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ · βάθος γὰρ πολὺ νοημάτων ἐγκείται εἰς τὴν τοῦ παρόντος λόγου διάνοιαν, πολλῆς δεόμενον τῆς ἐρεῦνης καὶ προσοχῆς. Ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν ὑπόθετες ἐτοίμην, καὶ εἴσῃ τὸ ἐγκεκρυμμένον ἐν αὐτῷ βάθος τῶν μυστηρίων Θεοῦ.

- « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ὁλος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί · καὶ ὁλος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι . »
- Πρῶτον καὶ χοϊκὸν ἄνθρωπον τὸν Ἀδὰμ φησι, καθὼς
- 30 γέγραπται · « Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χεὺν λαθὼν ἀπὸ τῆς γῆς . » Πλασθεὶς οὖν χοϊκὸς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ πνεῦμα λαθὼν ζωῆς, ὁ ψυχὴν νοερὰν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος καλεῖν, ἐτέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, λαθὼν ἐντολὴν ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν . Τίνα τρόπον ; Ἴνα, ἕως ἂν ταύτην
- 35 φυλάσσοι καὶ ἐν ταύτῃ ἐργάζοιτο, ἀθάνατος διαμένῃ καὶ ἀίδίως τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾷται καὶ σὺν αὐτοῖς ἀενάως τὸν Θεὸν ἀνυμνῇ καὶ δέχεται τὰς ἐκείθεν ἐλλάμψεις καὶ Θεὸν ὁρᾷ νοερῶς καὶ τῶν ἐκείνου ἐπακούῃ θείων φωνῶν, ἥ δ' ἂν ὥρα τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν παραβῇ καὶ φάγῃ
- 40 ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς μὴ φαγεῖν , θανάτῳ παραδοθῇ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς πηρωθῇ, τὴν καταστολὴν τῆς θείας δόξης ἀποδυθεὶς, καὶ ἐμφραγῇ τὰ ὦτα καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐκπέσει διαγωγῆς καὶ τοῦ παραδείσου ἐκδιωχθῇ. Ὁ καὶ παραβάντι συνέβη
- 45 καὶ ἐξέπεσε τῆς ἀθανάτου καὶ ἀίδιου ζωῆς. Ἀπαξ γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδὰμ παραβάς καὶ τῷ ἀπατεῶνι διαβόλῳ τὸ οὗς ἑαυτοῦ παρασχὼν ψιθυρίσαι καὶ πεισθεὶς αὐτῷ, τῶν δολίων αὐτοῦ ῥημάτων ἀκουτισθεὶς, λαλοῦντι κατὰ τοῦ πεποιηκότος Δεσπότη, τοῦ ξύλου ἐγεύσατο καί, αἰσθητῶς
- 50 ἀναβλέψας, ἐμπαθῶς τε τὴν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεασάμενος καὶ ἰδὼν, ἀπάντων ἐστερήθη δικαίως τῶν ἀγαθῶν, κωφεύσας τοῦ μηκέτι ἐπακούειν ὡς βεβήλοις λόγους θείους θεοπρεπῶς τε καὶ πνευματικῶς, τοὺς ἐνηκουμένους μόνοις τοῖς ἀξίοις αὐτοῖς, ἀλλὰ γὰρ μήτε τὴν δόξαν
- 55 ἐκείνην τὴν ἄρρητον καθορᾶν, ὡς ἀποστήσας ἐκ ταύτης ἐκουσίως τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατανοήσας ἐμπαθῶς τὸν τοῦ δένδρου καρπὸν καὶ τῷ εἰπόντι πιστεύσας ὅφει · « Ἡ δ' ἂν ὥρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν . »
- 60 Οὗτος οὖν ὁ χοϊκὸς ἄνθρωπος ἐλπίδι θεώσεως ἀπατηθεὶς καὶ μεταλαθὼν ἐξ αὐτοῦ, τῶν νοητῶν ἀπάντων καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν ὀλικῶς ἀπεστερήθη καὶ εἰς τὴν ἐμπαθῆ τῶν ἐπιγείων

και ὁρωμενων κτισμάτων αἰσθησιν κατηνέχθη · και γέγονεν, ἵνα τὰ αὐτὰ πάλιν εἶπω, πρὸς τὰ ἐξ ὧν ἐξέπεσε κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, θνητός τε αὖ και φθαρτός 65 και ἄλογος, τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθεὶς κτήνεσι κατὰ τὸν οὕτω βοῶντα προφήτην · « Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις και ὁμοιώθη αὐτοῖς . » Ἐμαθες ἐξ οἷας δόξης και ἀθανάτου τρυφῆς τε και διαγωγῆς εἰς οἷαν ἀτιμίαν ὁ ἄνθρωπος κατηνέχθη, εἰς οἷαν αἰσχύνην και ἄνοιαν, εἰς 70 οἷαν πτωχείαν ἐκ πλοῦτου πολυδόλου κατέπεσεν ; Οὕτω τοίνυν ἐγένετο και ἦν, εἰ και μὴ πάντα εἰπεῖν ἡδυνήθημεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκός.

Ἴδωμεν οὖν και ἀπὸ τῶν θείων διδαχθῶμεν Γραφῶν ὁποῖος ὑπάρχει και ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. 75 Οὗτος, Θεός ἐκ Θεοῦ, ἀνάρχου πατρός ἀναρχον γέννημα, ἀσωμάτου ἀσώματον, ἀκαταλήπτου ἀκατάληπτον, αἰωνίου αἰώνιον, ἀπροσίτου ἀπρόσιτον, ἀχωρήτου ἀχώρητον, ἀθανάτου ἀθάνατον, ἀοράτου ἀόρατον, Λόγος Θεοῦ και Θεός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς και, ἵνα 80 συνελὼν εἶπω, οὕτως ὧν και τοιοῦτος μένων ἐν τῷ Πατρὶ και τὸν Πατέρα ἔχων μένοντα ἐν αὐτῷ, μὴ χωρισθεὶς ἐξ αὐτοῦ μὴ καταλιπὼν ὅλως αὐτόν, κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς και ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου και Μαρίας τῆς παρθένου · και ἐνηνθρώπησεν, ἵσως ἡμῖν ἀτρέπτως κατὰ πάντα γεγόμενος 85 χωρὶς ἁμαρτίας, ἵνα διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων διελθὼν ἀναχωνεύσῃ και ἀνακαινίσῃ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον και δι' ἐκείνου πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας και γεννωμένους, ὁμοίους ὄντας τῷ τεκόντι αὐτοῦς. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ τεκὼν Ἀδὰμ φθαρτός και θνητός, προσθήσῃ δὲ 90 και κωφός και τυφλός, ἀπὸ τῆς παραβάσεως γέγονε, γυμνός τε τῆς ἐνθέου καταστολῆς και ἀναίσθητος ἐχρημάτισεν, ὅλος οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι και πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες χοϊκοὶ γεγόνاسι, φθαρτοί, θνητοί, κωφοί, τυφλοί, γυμνοὶ και ἀναίσθητοι, μηδὲν τῶν ἀλόγων διαφέροντες 95 ζῶων, ἢ χειρόνες μᾶλλον εἰπεῖν και αὐτῶν ἐκείνων ὑπάρξαντες, ὥς τὰ καθ' ἕκαστον πάθη συμπεριλαβόντες ἐκείνων και ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπισπασάμενοι.

Εἰς τοσαύτην γὰρ ἄνοιαν Θεοῦ και τῶν θείων αὐτοῦ

- 100 ἐντολῶν κατηνέχθησαν οἱ ἐκ τοῦ χοῦ τοῦτου χοῖκοι
γεννηθέντες, ὥστε ἦν ὤφειλον ἀπονεύμει Θεῷ τὴν τιμὴν
τῇ ὑρωμένη ταύτῃ κτίσει ἀπένεσιμον, καὶ οὐ μόνον οὐρανῶ
καὶ γῇ καὶ ἡλίῳ, σελήνῃ τε καὶ ἀστροῖς καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι
καὶ λοιποῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ αἰσχροῦ θεοποιήσαντες
- 105 πάθῃ ἃ μηδὲ ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε πράττειν, αὐτοὺς ὁ Θεὸς
ἀπηγόρευσεν, ὡς θεοὺς — ὡς τῆς ἀναισθησίας — στήσαντες
προσεκύνησαν. Τίνα ταῦτα ; Πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν,
ἀλληλοφονίαν, καὶ εἴ τι τούτοις παρόμοιον, ἅτινα οὐχ ὁ
Θεός — ἅπαγε τῆς βλασφημίας. — ἀλλ' ὁ διάβολος καὶ
- 110 προστάττει καὶ υποβάλλει καὶ ἀποδέχεται, δι' ὧν κατεδου-
λώσατο καὶ καταδουλοῦται ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος
καὶ ὑποχείριους αὐτοῦ καὶ δούλους πεποίηκε καὶ ποιεῖ.
Ὅθεν, κἂν εὗρεθῇ τις πάλαι ἐκ τῶν ἀπείρων ἐκείνων μυριάδων
καὶ χιλιάδων μὴ ὑποκύβας αὐτοῦ τοῖς αἰσχροῖς προστάγμασι
- 115 καὶ θελήματι τούτοις, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κατὰγεσθαι
ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἁμαρτησάντων δούλος ἦν τοῦ τυράννου
θανάτου καὶ τῇ φθορᾷ τοῦτου παρεδίδοτο καὶ τῷ ἄδη
ἀσυμπαθῶς παρεπέμπετο, μηδενὸς ὄντος δηλαδὴ τοῦ δυνα-
μένου σῶσαι καὶ αὐτὸν ἐκλυτρώσασθαι, διὰ δὴ τοῦτο
- 120 οἰκτερήσας ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεὸς Λόγος κατέβη, ὡς
οἶδε, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος οὐκ ἐκ συνουσίας ἢ ρεύσεως
— ταῦτα γὰρ μετὰ τὴν παράβασιν γέγονεν —, ἀλλ' ἐκ
Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου. Ἀναλαβὼν
γὰρ ἐκ τῶν πανάγων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην,
- 125 ἐγένετο ἄνθρωπος, σὰρξ ὅλος αὐτὸς χρηματίσας καὶ γεγονώς,
ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλονότι, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώ-
τως, καθὼς γέγραπται : « Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ
ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν . » Τοῦτο τὸ πᾶσιν ἀκατάληπτον καὶ
πᾶσιν ἀκατανόητον θαῦμα, ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ ἄτρεπτος ἔμεινε
- 130 τῇ θεότητι καὶ ἄνθρωπος γέγονε τέλειος.
Καθάπερ γὰρ τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς γῆς ἐπλασεν ὁ Θεὸς καὶ
πνεῦμα ζωῆς αὐτῷ ἐχαρίσατο, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος
τέλειος εἰς ψυχὴν ζῶσαν ἄνευ συνουσίας καὶ ρεύσεως,
οὕτως ὁ ἐκεῖνον δημιουργήσας ἄνευ συνουσίας καὶ ρεύσεως
- 135 ἄνθρωπος γίνεται : καὶ ὥσπερ ἐκεῖ γέγραπται ἐν τῇ παλαιᾷ
ὅτι ἔβαλεν ὁ Θεὸς ἑκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ καὶ ὑπνώσε καὶ

λαβὼν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀνφοκοδῶμησε καὶ ἐποίησε τὴν γυναῖκα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Πρόσεχε. Ἡ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἐστὶν ἡ γυνή. Ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ἤγουν ἀπὸ τῆς 140 γυναικὸς αὐτῆς, ἔλαβεν ὁ Θεὸς Λόγος σάρκα ἐψυχωμένην καὶ ἀφοκοδόμησεν αὐτὴν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἵνα γένηται υἱὸς ἐπ' ἀληθείας τοῦ Ἀδάμ. ἄνθρωπος δὲ χρηματίσας καὶ γεγωνῶς ὁμοῖος ἡμῖν κατὰ πάντα πλην ἁμαρτίας, πάντων εὐθὺς ἀνθρώπων συγγενῆς τὸ κατὰ σάρκα ἐγένετο. Τοῦτο 145 γὰρ καὶ ἕτερός τις τῶν πρὸ ἡμῶν ἔφη οὕτως εἰπὼν. « Τὴν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καὶ τὴν ἀδελφότητα. » Ἀλλ' αὐτὸς Θεὸς ὢν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἁγία καὶ ὑπεραγία ἦν καὶ ἔστι. Θεὸς ἅγιος, ὡς περ ἦν, ὁ αὐτὸς καὶ ἔστι καὶ ἔσται. ἁμωμος καὶ γὰρ ἦν 150 ἡ Παρθένος, ἄσπιλος καὶ ἀμίαντος. τοιαύτη δὲ ἦν καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀφαιρεθεῖσα πλευρά. Οἱ δὲ γε λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰ καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὑπῆρξαν, ἀλλὰ χοῖκοι ὄντες τοιοῦτοι ἔμειναν καὶ οὐχὶ εὐθὺς ἐγένοντο ἅγιοι καὶ υἱοὶ Θεοῦ. Ἀλλὰ προσέχετε ἀκριβῶς 155 τῷ ταῦτα λέγοντι Πνεύματι. ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἀπάντων δὲ ἀνθρώπων συγγενῆς καὶ ἀδελφὸς ἐχρημάτισε. Μόνος οὖν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὢν, μόνος ἦν καὶ ἔστιν ἅγιος, ὡς ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλόανθρωπος, μόνος 160 ἐλεήμων καὶ εὐσπλαγχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου καὶ φῶς ὢν τὸ ἀπρόσιτον.

Τοιούτου τοίνυν ὄντος αὐτοῦ, ἡμῶν δὲ κειμένων ἐν τῷ θανάτῳ καὶ τῇ φθορᾷ καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν ὅλως ἐχόντων μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνην, ὡς ἔφαμεν, τὴν κατὰ σάρκα 165 συγγένειαν, ἐμεσίτευσεν ἀνὰ μέσον τῶν ἀμφοτέρων, Θεοῦ φημί καὶ ἀνθρώπων, ἡ πίστις ἡ εἰς αὐτόν, ἵνα ἐπείπερ πτωχοὶ ὄντες καὶ μηδὲν ὅλως ἔχοντες εἰσενεγκεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ἀντὶ πάντων τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν δεξάμενος, ἐλεήσας ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν καὶ τὴν 170 ἀπαλλαγὴν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίσεται. ὥς καὶ μέχρι τοῦ νῦν χαρίζεται τοῖς ὁλοφύχως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ

- καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἡμῖν ἐπηγγέλματο καὶ διὰ τῶν ἁγίων εὐαγγε-
 175 λίων καθ' ἐκάστην ἡμῖν ἐπαγγέλλεται. Τίνα δὲ εἰσι ταῦτα ;
 Τοῦ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγεννᾶν καὶ ἀναπλάττειν
 ἡμᾶς καὶ συναριθμεῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις, τοῦ
 παρέχειν ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου
 καὶ διδόναι ἡμῖν μετασχεῖν δι' αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς ἣν
 180 οἱ πράξεις κληρονομοῦσιν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει
 καρδίας, τοῦ ἐνωθῆναι αὐτὸν καὶ συναφθῆναι ἡμῖν καὶ ἐν
 ἀμφοτέρους γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι' αὐτοῦ
 συνδεδεμένους τῷ Πνεύματι .
- Τούτων οὖν πάντων ἐν μετοχῇ καὶ ἀπολαύσει γινόμεθα,
 185 ὅταν ἀκριδῶς πάντα ὅσα συνεταξάμεθα αὐτῷ τηρῶμεν καὶ
 ὅσα πάλιν ἀπεταξάμεθα φεύγωμεν, μὴ ἐπιστρέφοντες εἰς
 τὸ ἴδιον ἐξέραμα κατὰ τοὺς κύνας . Τοιγαροῦν καὶ εἰ μὲν
 φυλάξομεν πάντα ἃ εἶπε καὶ λέγει ἡμῖν αὐτὸς ὁ Θεός,
 ὄντως πιστοὶ ἐσμεν, ἐκ τῶν ἔργων δεικνύοντες τὴν πίστιν
 190 ἡμῶν, καὶ γινόμεθα ὡς ἐκεῖνος ἅγιοι καὶ τέλειοι ; ὅλοι
 ὅλως ἐπουράνιοι, ἐπουρανίου Θεοῦ τέκνα , ὅμοιοι αὐτῷ
 κατὰ πάντα θέσει καὶ χάριτι, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡς ἡμεῖς
 ὅμοιος ἡμῖν ἐχρημάτισε πλὴν ἁμαρτίας . εἰ δὲ τῶν ἁγίων
 καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καταφρονήσαντες, ἀποστῶμεν
 195 διὰ ἀμελείας καὶ ἐναντίον τι τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων
 ἐνεργήσομεν, πεπραχότες ἃ μὴ ποιῆσαι ἡμῖν ἐνετείλατο,
 εὐθὺς πάντων ἐκείνων τῶν ἐκ Θεοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος
 δοθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν. Καὶ ὥσπερ ὁ Ἀδὰμ
 μετὰ τὴν παράδασιν τοῦ παραδείσου καὶ τῆς τρυφῆς καὶ
 200 τῆς μετ' ἀγγέλων διαγωγῆς ἐκβάλλεται καὶ γυμνοῦται καὶ
 ἀπὸ ὕψεως γίνεται τοῦ Θεοῦ, οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τῆς Ἐκκλησίας
 τῶν ἁγίων δούλων αὐτοῦ χωριζόμεθα ἁμαρτάνοντες καὶ τῆς
 θείας καταστολῆς ἣν ἐνεδυσάμεθα οἱ βαπτιζόμενοι, αὐτὸν
 δηλαδὴ τὸν Χριστόν , ὡς πιστεύομεν, τοῦτον διὰ τῆς
 205 ἁμαρτίας ἀποδύομεθα . οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς
 αἰωνίου ζωῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου φωτός, τῶν αἰωνίων
 ἀγαθῶν, τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς νίκοις στερούμεθα. Καὶ
 οὕτως γινόμεθα πάλιν χοῖκοί, ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος καὶ
 χοῖκός, ἀντὶ ἐπουρανίων καὶ αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου
 210 καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πάντα ὁμοίων . καὶ γινόμεθα

ἔτι πρὸς τοῦτοις ὑπόδικοι τῷ θανάτῳ καὶ τῷ σκότει, καὶ
τῷ πυρὶ τῷ ἀσθέστῳ παραπεμπόμεθα, ἐν μεγάλῳ κλαυθμῷ
καὶ τῷ βρυγμῷ τῶν ὀδόντων βασανιζόμενοι. Οὐ γὰρ ἀπὸ
αἰσθητοῦ παραδείσου, ὥς ὁ Ἀδάμ τότε, καὶ νῦν ἡμεῖς
ἐκβαλλόμεθα, οὐδὲ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καθὰ κακεῖνος 215
κατακρινόμεθα, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καὶ τῶν
ἀγαθῶν ἐκείνων περὶ ὧν γέγραπται· « Ἄ ὀφθαλμοὶ οὐκ
εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ
ἀνέβη » ἡμῶς ἐκβάλλομεν ἑαυτοὺς καὶ τῆς γεέννης ὑπευ-
θύνους ποιοῦμεν· καὶ εἰ μὴ διὰ τῆς μετανοίας ἡ ἀνάκλησις 220
ἡμῖν ἀπεδίδετο, οὐδεὶς ἂν ἐσώθη ποτέ.

Διὰ δὲ τοῦτο, φιλόανθρωπος ὧν ὁ Θεὸς καὶ οἰκτίρμων
καὶ θέλων τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τέθεικε σοφῶς ἀνὰ μέσον
ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον ἐκείνου τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν
μετάνοιαν, καὶ ἐξουσίαν δέδωκε παντὶ τῷ βουλομένῳ τοῦ 225
πτώματος ἀνακαλέσασθαι ἑαυτὸν καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν
προτέραν εἰσελθεῖν οἰκειότητά τε καὶ δόξαν καὶ παρρησίαν
τὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν
εἰρημένων ἐκείνων ἀπάντων ἀγαθῶν, εἰ βουλευθεὶς θερμὴν
τὴν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι, ἥ καὶ μειζόνων κληρονόμον 230
καὶ αὐθις γενέσθαι αὐτόν. Κατὰ γὰρ τὴν ἀναλογίαν τῆς
μετανοίας ἀναλογοῦσαν εὕρισκει τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν
καὶ οἰκειότητα πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ταύτην γνωστῶς καὶ
ἐναργῶς καὶ ὥς εἰ τις φίλος πρὸς φίλον, καὶ προσομιλεῖ
αὐτῷ προσώπῳ πρὸς πρόσωπον καὶ ὁρᾷ αὐτὸν νοεραῖς 235
ὀφθαλμοῖς καθαρῶς. Οἱ οὖν μετὰ τὸ βάπτισμα τὴν τοιαύτην
οἰκειότητα καὶ παρρησίαν καὶ τὴν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν
μετοχὴν μὴ ἐν πάσῃ ἔχοντες πληροφορία, μηδὲ ὅτι Χριστὸν
ἐνδεδυμένοι εἰσι γινώσκοντες, μηδὲ καθορῶσιν ἐν τῷ τοῦ
Πνεύματος φωτὶ τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ἐγκυψάτωσαν 240
εἰς τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐξερευνήσαντες,
εὐρήσουσιν ἑαυτοὺς τὰς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος συνθήκας ἐκ
παντὸς ἀθετήσαντας ἢ μερικῶς ἢ καὶ καθόλου, εἰ δ' οὖν,
ἀλλὰ τὸ δοθὲν αὐτοῖς τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας
τάλαντον κατορύξαντας καὶ μὴ ὑπεξεργασαμένους αὐτὸ καὶ 245
διὰ τοῦτο τῆς τοῦ Δεσπότης θεᾶς ἀπεστερημένους, ἐπεὶ
ἀψευδής ἐστὶν ἐκεῖνος καὶ ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσ-

μασιν αὐτοῦ · ἔφη γάρ · « Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου
τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ
250 ἐμαυτὸν . »

Ἦκούσατε τί ὁ Δεσπότης φησί · « Ὁ ἀγαπῶν με τὰς
ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω
αὐτῷ ἐμαυτὸν . » Εἰ οὖν ἀλήθειά ἐστὶν ὁ Χριστός, καθὼς
αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ εἶρηκεν · « Ἐγὼ εἰμι, λέγων, ἡ
255 ἀλήθεια », ἡ ἀλήθεια δὲ οὐ δύναται ψεύσασθαι (ἀδύνατον
γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Θεὸν ψεύσασθαι), μηδεὶς τῶν
μὴ βλέπόντων τὸν Κύριον λεγέτω ὅτι ἀδύνατον τοῦτο
ἐστὶν · οὐκ ἀδύνατον γάρ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐστὶ δυνατόν. Εἰ
γάρ ἐκεῖνος λέγει · « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου », οἱ
260 μὴ ὁρῶντες αὐτὸν τυφλοὶ εἰσὶν ἄντικρυς, τυφλοὶ δὲ πάντως
ἔμειναν ὄντες, ἐπειδὴ μὴ ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὰς αὐτοῦ
ἐτήρησαν ἐντολάς. Εἰ γάρ ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὰς αὐτοῦ
ἐτήρησαν ἐντολάς, ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐγένοντο ἄν τοῦ ἰδεῖν αὐτὸν
καὶ τοῦτο ἐξ ὅλης αὐτῶν ἐζήτησαν τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὸς
265 ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεφάνισεν ἄν, ὁ ἀψευδής, ὁ φύσει ἀληθής
καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο παραγενόμενος εἰς τὸν κόσμον
ἵνα πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἤγουν τοὺς ἐν τῷ σκότει
καθημένους, φωτίσῃ οὐκ ἄλλοτρίῳ τινὶ φωτὶ, ἀλλὰ φωτὶ
τῆς οικείας αὐτοῦ δόξης τε καὶ θεότητος. Μηδεὶς οὖν τῶν
270 μὴ βλέπόντων πιστῶν νοερῶς τὸν Κύριον, μηδὲ τῷ φωτὶ
αὐτοῦ τρανῶς καὶ γνωστῶς ἐλλαμπόμενος, μηδὲ ἐν τῇ
θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ παντὸς μένων καὶ μένοντα
βλέπων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν, λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον · μηδὲ
γάρ ὥς ἄπιστος καὶ αὐτὸς φθεγγέσθω ταῦτα λαλῶν, ἀλλ'
275 ἕκαστος ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὸ ἑαυτοῦ συνειδός, ὡς εἵπομεν,
ἐρευνήσας, αἴτιον ἑαυτὸν εὕρησει τῆς στερήσεως τοῦ Δεσπότη
καὶ τῆς θεας τῆς δόξης αὐτοῦ.

Μετανοησάτω οὖν ἕκαστος ὑμῶν καὶ θρηνησάτω ἑαυτὸν,
ὅποτε οὕτως ἔχοντα ἱδοι, ὅτι τοσοῦτων καὶ τηλικούτων
280 ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἀπεστέρησεν, ἐκπεσὼν τῆς δόξης καὶ τῆς
θεωρίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καὶ σπουδασάτω διὰ
μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν
ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας ·
285 ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄

Περὶ ἐορτῶν καὶ ὅπως χρή ἐορτάζειν καὶ τίνων σύμβολα τὰ τελούμενα ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ κατὰ τῶν ἐναβруνομένων ἐν αὐταῖς. Καὶ περὶ τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καὶ τίς ἢ ἐν τούτοις διαφορά· καὶ πρὸς τὸ τέλος, πῶς συνάπτεται τις διὰ τῆς κοινωνίας Θεῷ καὶ πῶς οὐ συνάπτεται.

Ὁ συνιέναι καὶ συνιδεῖν δυνηθεὶς ὅτι γυμνὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραχθείς εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὗτος τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπιγινώσεται καὶ μόνον αὐτὸν φοβηθήσεται καὶ ἀγαπήσει καὶ αὐτῷ δουλεύσει ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς προτιμήσει τῶν ὁρωμένων αὐτοῦ, ἀλλὰ ξένον πάντων τῶν ἐπιγείων, εἰπεῖν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἑαυτὸν εἶναι ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ εἰδώς, ὅλην αὐτοῦ τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ πεποικηκότος αὐτὸν ἐκδίδωσιν. Εἰ γὰρ ἐξ ὧν ἐπλάσθη καὶ ἐν οἷς διάγει ξένος ἐστί, πολλῷ μᾶλλον ἐκείνων ὧν κατὰ πολὺ ἀφέστηκε καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ διαγωγῇ. Ὁ δὲ γε ξένον ἑαυτὸν ὄντα τῶν ἐπιγείων ἐπεγνωκώς καὶ εἰδώς ὅτι γυμνὸς ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ εἰσῆλθε καὶ γυμνὸς πάλιν ἐξέρχεσθαι τούτου μέλλει, πῶς οὐχὶ πενθήσει; πῶς δὲ οὐ κλαύσει οὐχ ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοιο- παθεῖς αὐτῷ ἀνθρώπους; Ὁ δὲ καὶ τὸν Θεὸν μόνον ἀγαπῶν καὶ φοβούμενος, πῶς σωματικῶς εὐφρανθήσεται, ἢ σωματικῶς κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν οὕτω πως ἀγνώστως ἐορτάσει καὶ ἀλογίστως, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ταιούτους ἀεὶ λέγοντος· «Ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. Ἀναστήσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν, καταποθέντος τοῦ χείρονος κόσμου ὑπὸ τῆς ζωῆς τῆς βραβευομένης πᾶσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος· καὶ ἰδόντες με, χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν.»

Πῶς οὖν ὁ τὸν οὐράνιον βλέπων Δεσπότην ἐπιγείου τινὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ γένηται πράγματος, ἢ ἐννοήσῃ τι ὃ μὴ ἀρέσκει Θεῷ; Πῶς δὲ ὁ καὶ ξένον ἑαυτὸν εἰδὼς ἐν πληροφορίᾳ γυμνὸν τε καὶ πένητα, εἰ καὶ τὰ πάντα κατέχει, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐγκαλλωπισθῆσεται, ἢ ἐφ' οἷς ἄρα ποιεῖ ἐπαρθήσεται, ἢ ἐπὶ πλήθει κηρῶν καὶ λύχνων μεγάλα φρονήσῃ καὶ ἐπὶ ἀρώμασι καὶ μύροις, ἢ συνάξῃ λαοῦ, ἢ εὐθηνούσῃ τραπέζῃ καὶ πολυτελεῖ, καὶ φίλων περιφανείᾳ καὶ παρουσίᾳ ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐγκαυχήσεται; Οὐδαμῶς οὖν. Οἶδε γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πάντας ὁμοῦ τὴν σήμερον ὄντας καὶ παρερχομένους τὴν αὔριον, σήμερον τὰ παρόντα φαινόμενα καὶ μετ' ὀλίγον ἀφανιζόμενα. Οὐδὲ γὰρ ἔχει πρὸς τὰ γινόμενα ὁ τοιοῦτος καὶ τὸ ἐορτάζειν καλῶς ἐπιστάμενος ἢ τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἢ τὴν αἴσθησιν ὅλως — τοῦτο γὰρ τῶν μηδὲν πλέον τῶν ὁραμένων φανταζομένων ἐστίν —, ἀλλ' ὥς ἐνεστῶτα ἐν τοῖς τελουμένοις ὁρᾷ συφῶ τῷ νοί τὰ μέλλοντα καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὴν καρδίαν εὐφραίνεται καὶ δοκεῖ ὅλον ἐν ἐκείνοις ἑαυτὸν εἶναι καὶ μετὰ τῶν ἐορταζόντων εἰς οὐρανοὺς ἐν ἀγίῳ τῷ Πνεύματι. Οὐ πρὸς τὰ φῶτα βλέπει, οὐ πρὸς τὸ πλήθος τοῦ λαοῦ, ἢ τὴν τῶν φίλων συνέλευσιν, ἀλλὰ τὸ μετ' ὀλίγον αἰεὶ ἐννοεῖ, ὅτι δὴ τὰ μὲν σθεασθήσονται, οἱ δὲ ἀπελεύσονται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ μόνος αὐτὸς ἐν σκότει καταλειφθήσεται.

Μὴ δὴ οὖν μοι χρόνους καὶ μῆνας καὶ καιρῶν περιόδους ἀρίθμει, μηδὲ λέγε μοι · « Ἰδοὺ ἐώρτασα τὴν Χριστοῦ γέννησιν, τὴν Ὑπαπαντὴν, τὰ Θεοφάνια, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν τοῦ Πνεύματος καθόδον. » Μὴ ταῦτά μοι λέγε μηδὲ πάσας ἀρίθμει τὰς ἐορτάς, ἀλλὰ μηδὲ ἀρκεῖν σοι ταύτας λογίζου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς · μηδὲ ἐν λαμπροῖς ἱματίοις καὶ ἀγερώχοις ἵπποις καὶ μύροις πολυτίμοις, κηρῶν τε καὶ λύχνους καὶ πλήθει λαοῦ, τὴν ἐορτὴν σοι νόμιζε εἶναι. Ταῦτα γὰρ λαμπρὰν τὴν ἐορτὴν οὐ ποιεῖ οὐδὲ ἀληθῆς ἐορτὴ ἐστὶ τοῦτο, ἀλλὰ σύμβολα ἐορτῆς. Τί γάρ μοι ὕψελος, ἀγαπητέ, μὴ εἰπῶ κηρὸς καὶ λύχνους ἀνάψαι πολλοὺς ἐν τῷ ναῷ καὶ τῇ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐὰν τοιοῦτους αὐτοὺς κτήσασθαι δυνηθῶ, οἷον τὸν ἀπ' οὐρανοῦ λάμποντα ἥλιον, καὶ ἀντὶ λύχνων πολλῶν τοὺς ἀστέρας προσπῆξαι

τῷ ὁρόφῳ τοῦ ναοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτὸν καινὸν οὐρανὸν καὶ
 πρῶγμα ξένον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔτι πρὸς τοῦτοις, ἐν τῷ
 τούτων ἀγαλλιασθῆναι φωτί, θαυμαστωθῆναι τε παρὰ τῶν 65
 συνεληλυθότων καὶ ἐπαινεθῆναι, εἶτα μετ' ὀλίγον, πάντων
 ἀποσθεσθέντων αὐτῶν, αὐτὸς ἐγὼ ἐν σκότει καταλειφθή-
 σομαι ; Εἰ δὲ καὶ σήμερον μὲν μύροις ἑμαυτὸν τε καὶ τοὺς
 συνεληλυθότας εὐωδιάσαιμι, αὔριον δὲ ἐκ τῆς ἑμαυτοῦ
 σαρκὸς καὶ τοῦ ῥύπου ταύτης δυσωδίας πλησθῆσομαι, τί 70
 μοι τὸ ὄφελος, εἰπέ μοι, ὁ λαμπραῖς αὐχῶν ἑορταῖς, καὶ
 συνετῶς, εἴ ἐστί σοι σύνεσις, κατὰ τὸν Σοφόν, ἀποκρίθητι .
 Ὅντως οὐδέν, κἂν ἄγης σιωπὴν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἀγχόμενος.
 Εἰ γὰρ σήμερον φωτισθῆσομαι, αὔριον δὲ σκοτισθῆσομαι,
 ἢ σήμερον μὲν εὐφρανθῆσομαι, τῇ λύτῃ δὲ βληθῆσομαι 75
 αὔριον, ἢ καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑγιείας ἀπολαύσαιμι, τῇ
 ἐπιούσῃ δὲ βληθῆσομαι νόσῳ, τί μοι τὸ κέρδος ; Εἰπέ.
 Τίς δὲ ἡ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσις ;

« Οὐ ταύτας τὰς ἑορτάς ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος. Τίς
 γάρ, φησί, ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν ; » Οὐχ 30
 οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς Χριστὸς νενομοθέτηκεν. Ἀλλὰ πῶς ;
 Ἄκουε νουνεχῶς. Πρῶτον δὲ τὰς ἀντιθέσεις σοι τῶν ἀντι-
 διατιθεμένων τῷ λόγῳ προθήσω λεγόντων οὕτω . « Τί δέ ;
 φησίν. Οὐκ ἀνάψομεν κηρούς τε καὶ λύχνους ; Οὐ μύρα
 προσενέγκωμεν καὶ θυμίαμα ; Οὐ προσκαλεσόμεθα ἄδοντα 85
 λαόν, οὐδὲ γνωστοὺς καὶ φίλους καὶ ἄρχοντας συναθροίσωμεν ;
 Ταῦτα λέγεις ; οὕτω προστάσεις ; » φησίν. Οὐ τοῦτο λέγω,
 μὴ γένοιτο . ἀλλὰ καὶ λίαν δαψιλῶς σοι ταῦτα ποιεῖν
 καὶ συμβουλεύω καὶ συναινῶ. Πλὴν ἀλλὰ τὸν τρόπον εἰδέναι
 σε βούλομαι καὶ ἤδη ὑποτιθῶ σοι καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἑορτῆς 90
 τῶν πιστῶν τὸ μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο ; Ὅπερ αὐτά
 σοι δηλοῦσι τυπικῶς τὰ γινόμενα παρὰ σοῦ.

Τὸ γὰρ νοητὸν σοι φῶς, αἱ λαμπάδες ὑποσημαίνουσαι
 δεικνύουσιν. Καθάπερ γὰρ ὁ ναός, οὗτος ὁ περικαλλῆς
 οἶκος, ὑπὸ τῶν πολλῶν καταλάμπεται λαμπάδων, οὕτω 95
 καὶ ὁ οἶκος τῆς σῆς ψυχῆς, ὁ τοῦδε τοῦ ναοῦ τιμιώτερος,
 νοητῶς ὀφείλει φωτίζεσθαι καὶ καταλάμπεσθαι, καιομένων
 καὶ φαινόντων ἐν σοὶ τῶν πνευματικῶν πασῶν ἀρετῶν
 δηλονότι διὰ τοῦ θείου πυρός, ὥς μὴδὲ τόπον τινὰ ἐν αὐτῷ

- 100 ἀπολειφθῆναι φωτὸς ἅμοιρον · τοὺς δὲ φωτσειδεῖς λογισμοὺς,
τὸ πλῆθος ὑπογράφει σοι τῶν καιομένων λύχνων ὑπὸ τοῦ
ὀρωμένου πυρός, ἵνα, καθὼς περ οὗτοι, λάμπῃ ὁ καθεὶς αὐτῶν
καὶ μὴ λογισμὸς ἐναπολειφθῇ σκοτεινὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς
ψυχῆς, ἀλλὰ δι' ὅλου ἅπαντες αἰεὶ τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος
105 καιόμενοι λάμπωσιν, ὥς ἂν μὴ διακόπτηται σου ὁ τῆς
διακρίσεως τῶν λογισμῶν στεφανοειδὴς ὁρμαθός. Τὸ δὲ
νοητόν σοι μύρον, τὰ ἐκχυνόμενα δεικνύει τῶν μύρων καὶ τὰ
σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, ἃ καὶ χρῆναί σε διδάσκουσι
κεκτῆσθαι τοῦτο πολυτελὲς ἐν σεαυτῷ. Τὸ μὲν γὰρ ἐξωθεν
110 ῥαντιζόμενον ἔσται τοῖς πνευματικοῖς εἰς εἰκόνα τῆς κατερ-
χομένης δρόσου ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών καὶ ὥς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ
τὸν πῶγωνα Ἀαρὼν καὶ ἐπὶ τὴν φαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ ·
τὸ δὲ βλύζον ἐνδοθεν καὶ ὥς ὕδωρ καταψύχον τὸ πνεῦμα
ἔσται εἰς πηγὴν νάουσιν ὕδατα ζωῆς αἰωνίου τῷ ὑπὸ
115 θεοῦ Πνεύματος ἐνεργουμένῳ, ἀναπτόμενον τε καὶ εἰς
καπνὸν εὐωδίας ἀναπεμπόμενον · ὃ καὶ φαίνει λαμπρῶς
καὶ μυρίζει ὁμοῦ τὰς αἰσθήσεις εὐωδίαν πνευματικὴν, τοῦτο
μὲν ὥς φῶς ὃν καὶ τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν ὀρώμενον,
τοῦτο δὲ ὥς ξύλον ζωῆς καὶ ἀνασταυροῦν τὰ θελήματα τῆς
120 σαρκός^α, τὸ εὐωδιάζον τὰ σύμπαντα καὶ μόνους τοὺς
πιστοὺς αἰεὶ εὐφραίνειν εὐπροσύνην πνευματικὴν.

- Ἄλλὰ γὰρ οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἵσταται ταῦτα,
ἀλλ' ἔχουσι ταῦτα καὶ ἑτέραν ἔμφασιν διδασκαλίας πνευμα-
τικῆς. Εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα οὕτω Θεὸς τῇ εὐωδίᾳ ἐκόσμησε καὶ
125 ἐδόξασε, πολλῶ μᾶλλον σὲ βουλόμενον κατασκοπήσει ταῖς
ιδέαις τῶν ἀρετῶν καὶ τῇ εὐωδίᾳ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου
δοξάσει, ὃν καὶ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἔκτισε καὶ ὁμοίωσιν ·
Ταῦτα γὰρ τὰ ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπίνων συντεθέντα
μύρα καὶ τῇ εὐωδίᾳ τοῦ μύρου εὐωδιάζοντά σου τὰς αἰσθήσεις
130 τὴν σὴν πλάσιν ἀναζωγραφοῦσι καὶ οἷον σοφῶς ὑπεμφαίνουσι.
Καθάπερ γὰρ τὰ ὑπὸ διαφόρων εἰδῶν συντιθέμενα μύρα
χεῖρες πλάττουσι μυρεψῶν καὶ ἐν ἑκ πολλῶν εἶδος ἀποτε-
λοῦσιν, οὕτω καὶ σὲ χεῖρες Θεοῦ ἐπλασαν, συντεθέντα σοφῶς
καὶ συναρμολογηθέντα τοῖς νοητοῖς μέλεσι τοῦ μύρου τοῦ
135 νοητοῦ, εἴτ' οὖν τοῖς χαρίσμασι τοῦ ζωοποιοῦ καὶ παντουργοῦ
Πνεύματος · καὶ μυρίζειν σε χρὴ τὴν εὐωδίαν τῆς γνώσεως

καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας σου εὐωδιάζωνται τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ εὐφραίνωνται εὐφροσύνην πνευματικὴν.

Τὰ δὲ συναθροισθέντα σοι πλήθη καὶ ἄδοντα μεγαλοφώνως 140
Θεῷ, τὰ οὐράνιά σοι τάγματα παραδηλοῦσι καὶ τὰς ἀνα-
ριθμήτους τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, τὰς ἐπὶ τῇ σῇ σωτηρίᾳ τὸν
οὐράνιον ἀνυμνούσας Δεσπότην. Ὁ αἶνος δὲ καὶ ὁ ὕμνος, ὁ δι'
αὐτῶν μελωδούμενος, τὸν ὕμνον ἐκείνον τὸν μυστικόν, ὃν
ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἀναμέλπουσιν ἄγγελοι, ὑπαινίττεται, ὥς 145
ἂν καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν τοιοῦτον ἀποτελέσῃς καὶ ὡς ἐπίγειος
ἄγγελος τῷ αὐλῷ στόματι ἀκαταπαύστως τῆς καρδίας
σου ἀνυμνῇς τὸν πεποιηκότα σε Θεὸν μυστικῶς. Οἱ δὲ γε
φίλοι καὶ οἱ γνωστοὶ καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ συμπαρόντες
διδάσκουσί σε διὰ τῆς παρουσίας ὅτι δεῖ σε συναριθμῆσαι καὶ 150
ὁμοδιαίτητον διὰ πάσης ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ διὰ τοῦ
πλούτου τῶν ἀρετῶν ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων καὶ
πάντων γενέσθαι ὁσίων.

Ἐὰν οὕτως ἐορτάζων λογιζῇ καὶ τοιοῦτος γέγονας οἷον
ὁ λόγος ἀνεζωγράφησεν, ἐορτὴν ἐορτάζεις ἐν οἷς ποιεῖς 155
ἐορτάζων πνευματικὴν καὶ συνεορτάξεις ταῖς ἄνω τῶν
ἀγγέλων δυνάμεσι. Εἰ δὲ οὐχ οὕτως οὐδὲ τοιοῦτον σεαυτὸν
διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀπειργάσω, τί σοι τὸ ὄφελος
ἐορτάζοντι; Δέος μὴ καὶ σύ, ὥς οἱ πάλαι Ἰουδαῖοι, ἀκούσῃς
« Μεταστρέψω, φησὶν, εἰς πένθος τὰς ἐορτάς σου καὶ τὴν 160
χαρὰν σου εἰς λύπην μεταβαλῶ ». »

Τί οὖν; Οὐχ ἐορτάσομεν σωματικῶς τε καὶ αἰσθητικῶς,
εἰ μὴ τοιοῦτοι δυνηθῶμεν γενέσθαι οἷους ἡμῖν τῷ λόγῳ
ὑπέδειξας; Καὶ πάνυ μὲν οὖν. « Ἐόρταζε » φησί, καὶ τὰ
πρὸς τιμὴν Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐπιτέλει, ὅση σοι 165
δύναμις, καὶ πάντας, εἰ οἷόν τε, συγχάλει, βασιλεῖς, ἄρχοντας,
ἀρχιερεῖς, λευῖτας, μοναστάς, λαϊκοὺς, ἵνα διὰ πάντων
δοξασθῇ ὁ Θεὸς διὰ σοῦ καὶ τούτων ἡ δόξα, ὥς ἐξ ἐνός
σοῦ ἀναφερομένη πρὸς τὸν Θεόν, σοὶ λογισθῇσεται καὶ
αὐτῷ εὐαπόδεκτος ἔσῃ. Μὴ οἶου δὲ ὡς ἐντεῦθεν τὸν Θεόν 170
καὶ τοὺς ἁγίους δοξάζειν αὐτοῦ ἢ προσθήκην τινὰ τῆς δόξης
αὐτοῖς ἐμποιεῖν. Πῶς γάρ; « Οὐ γὰρ δεδόξασται, φησί,
τὸ δεδοξασμένον ἕνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης αὐτοῦ », »

- οὐδὲ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἱ ἅγιοι δόξης ἐπιγείου καὶ ἀνθρωπίνης.
 175 Ἄλλ' ὅπως ἐλέους τύχης ἀπὸ Θεοῦ διὰ τῆς ἐκείνων πρεσβείας,
 ἐόρταζε. Ἀλλὰ μὴδὲ οὕτως ἐορτὴν σοὶ ἀληθινὴν εἶναι τὸ
 γινόμενον ὑποτόπαζε, τύπον δὲ μᾶλλον καὶ σκιάν καὶ
 σύμβολον ἐορτῆς τοῦτο λογίζου. Ποίαν γάρ, εἶπέ μοι,
 κοινωνίαν σχοῖέν ποτε τὰ αἰσθητὰ καὶ ἄψυχα καὶ πάντα
 180 αἰσθήσεως ἄμοιρα πρὸς τὰ νοητὰ καὶ θεῖα καὶ ἐμψυχα, ἢ
 πνευματικὰ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ ζῶντα καὶ ζωῆς αἰωνίου
 παρεκτικά ;

- Ἔστω σοὶ ἐορτή, λελογισμένως καὶ εὐσεβῶς ἐορτάζοντι,
 μὴ λαμπάδων φῶς τὸ εἰς ὀλίγον σθεννύμενον, ἀλλὰ αὕτῃ
 185 καθαρῶς ἢ τῆς ψυχῆς σου λαμπάς, ἥτις ἡ γνῶσις ὑπάρχει
 τῶν θείων καὶ οὐρανίων πραγμάτων, ἢ ὑπὸ τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος χορηγούμενῃ τῷ Ἰσραηλιτικῷ τὴν διάνοιαν.
 Αὕτῃ ἔστω σοὶ διὰ πάσης ἐκλάμπουσα τῆς ζωῆς σου, ὑπὲρ
 τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας φαίνουσα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ παγκοσμίᾳ
 190 οἰκίᾳ, φῶς καθαρὸν τοῦ λόγου ἡρτυμένον τῷ τοῦ Πνεύματος
 ἁλατι, κατὰ τὴν καλεῦσάν ἐντολήν · « Λαμψάτω τὸ φῶς
 ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα
 ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς . »
 Ἀντὶ λύχνων πολλῶν, ἔστωσάν σοι αἱ φωτειδεῖς ἐννοιαί,
 195 δι' ὧν ὁ κόσμος ἅπας τῶν ἀρετῶν ἐξυφαίνεται καὶ ἡ ποικιλία
 τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ λαμπρῶς
 τοῖς ὀρῶσι ὀρθῶς ὑποδείκνυται.

- Ἀντὶ μύρων καὶ ἀρωμάτων, εὐωδιαζέτω σὲ ἡ νοητὴ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος εὐωδία, ἥς ἀρρητος ἡ ὁσμὴ καὶ ἡ ἀναθυ-
 200 μίς, φωτειδῆς τῆς ὁσφρήσεως.

Ἀντὶ πλήθους λαοῦ, συνίτωσάν σοι τὰ τάγματα τῶν
 ἁγίων ἀγγέλων δοξάζοντα τὸν Θεὸν ἐπὶ σοὶ καὶ αἰεὶ χαιρόμενα
 ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ ἀναβάσει καὶ προκοπῇ σου.

- Ἀντὶ φίλων καὶ ἀρχόντων καὶ βασιλέων, συνεορταζέτωσαν
 205 καὶ συγκοινωνεῖτωσάν σοι, οἳ αὖθις φίλοι, οἱ προσκυνούμενοι
 καὶ τιμώμενοι παρ' αὐτῶν πάντες ἅγιοι. Οὗτοι ἔστωσάν
 σοι φιλούμενοι καὶ ὑπὲρ ἅπαντας προτιμώμενοι, ὥς ἂν
 ἐκλείποντά σε προσυποδέξωνται εἰς τὰς αἰωνίους τούτων
 σκηνάς, ὥς τὸν Λάζαρον ὁ Ἀβραάμ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ,
 210 εἰ καὶ θεωρεῖται τὸ εἰρημένον καὶ ἄλλως.

Ἀντὶ πληθοῦσης τραπέζης τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἐδεσμάτων, ἔστω σοι μόνος ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, οὐχ ὁ αἰσθητὸς καὶ φαινόμενος μόνον, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ αἰσθητῷ καὶ δι' αὐτοῦ ὡς αἰσθητὸς σοι καὶ γενόμενος καὶ διδόμενος, αὐτὸς ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ δίδους τῷ κόσμῳ ζωὴν, ὃν οἱ ἐσθιόντες οὐ 215 τρέφονται μόνον, ἀλλὰ καὶ ζωοῦνται καὶ ζῶντες ὡς ἐκ νεκρῶν ἐξανίστανται. Τοῦτό σοι τρυφή καὶ βρῶσις ἔστω ἀκόρεστος καὶ ἀδάπανος· οἶνος δέ, οὐχ ὁ οἶνος οὗτος ὁ καὶ ὁρώμενος, ἀλλ' ὁ φαινόμενος μὲν οἶνος, νοούμενος δὲ αἷμα Θεοῦ, φῶς ἄφραστον, ἄρρητος γλυκασμός, εὐφροσύνη 220 αἰώνιος· τοῦτον εἰ πίνεις ἀξίως αἰεὶ, οὐ μὴ διψήσης εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς εἰρήνης τῶν ταύτης δυνάμεων.

Καὶ σκόπει μοι ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Εἰ ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει, τῶν τοιούτων μετέχεις ἀξίως· εἰ 225 δὲ μὴ οὕτως, ἀναξίως πάντως ἐσθίεις καὶ πίνεις. Εἰ ἐν θεωρίᾳ καθαρᾷ μετέληφας οὐ μετέληφας, ἰδοὺ δὴ ἀξιος γέγονας τῆς τοιαύτης τραπέζης· εἰ γὰρ μὴ ἀξιος γένῃ, οὐ κολληθήσῃ, οὐδαμῶς ἐνωθήσῃ Θεῷ. Μὴ τοίνυν οἰέσθωσαν οἱ τῶν θείων μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες ὅτι δι' αὐτῶν 230 ἀπλῶς οὕτω κολλῶνται καὶ ἐνοῦνται Θεῷ τῷ ἀοράτῳ· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔσται αὐτοῖς οὐδαμῶς, οὐδ' οὐ μὴ γενήσεται ποτε. Μόνοι γὰρ οἱ τῇ μετουσίᾳ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκὸς καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῇ νοερᾷ προσψαύσει τῆς ἀοράτου θεότητος ἐν τῷ νοερῷ ὅμματι καὶ στόματι καταξιούμενοι ἰδεῖν καὶ 235 φαγεῖν γινώσκουσιν ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος, οἱ οὐκ ἄρτον μόνον αἰσθητὸν αἰσθητῶς, ἀλλὰ καὶ Θεὸν ὁμοῦ ἐν ταῦτῳ νοητῶς ἐσθιόντες ἅμα καὶ πίνοντες, ἐν αἰσθήσει διτταῖς ὡσαύτως τὸν μὲν ὁρατῶς τὸν δὲ ἀοράτως τρεφόμενοι, ἐνοῦνται κατ' ἄμφω τῷ διττῷ τὰς φύσεις Χριστῷ, σύσσωμοι 240 αὐτῷ γινόμενοι καὶ συγκοινωνοὶ τῆς δόξης καὶ τῆς θεότητος. Οὕτω γὰρ ἐνοῦνται Θεῷ οἱ ἀξίως καὶ ἐν γνώσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μυστηρίου ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιόντες τούτου καὶ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνοντες εὐαισθητῶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ· οἱ δ' ἀναξίως τοῦτο ποιοῦντες κενοὶ τῆς δωρεᾶς εἰσι τοῦ 245 Πνεύματος τοῦ ἁγίου, τρέφοντες μόνον τὸ σῶμα, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν.

- Ἄλλὰ μὴ θορυβηθῇς τὴν ἀλήθειαν ἀκούων, ἀγαπητέ,
 δηλουμένην σοι παρ' ἡμῶν. Εἰ γὰρ ἄρτον ζωῆς καὶ διδοῦντα
 250 ζωὴν αὐτὸν τὴν σάρκα εἶναι ὁμολογεῖς τοῦ Κυρίου καὶ τὸ
 αἷμα αὐτοῦ οἶδας καὶ διδοῦν ζωὴν τοῖς μετέχουσι καὶ
 γινόμενον ἐν τῷ πίνοντι ὡς πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς
 ζωὴν αἰώνιον, πῶς, εἰπέ, σὺ τούτων μετέχων οὐδὲν πλέον
 ψυχικῶς προστίθης, ἀλλ' εἰ καὶ μικράν τινα ἱσως ἐπαισ-
 255 θανθήσῃ χαράν, μένεις πάλιν μετὰ μικρὸν οἶος ἥς καὶ τὸ
 πρότερον, μηδεμίαν προσθήκην ζωῆς ἐν σοί, ἢ πηγὴν βλυσ-
 τάνουσας, ἢ βλέπων τὸ οἶνον φῶς; Ὁ γὰρ ἄρτος οὗτος
 αἰσθητῶς μὲν ψωμὸς φαίνεται τοῖς μὴ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν
 γενομένοις, νοερῶς δὲ φῶς ἀχώρητόν ἐστι καὶ ἀπρόσιτον.
 260 οὕτω καὶ ὁ οἶνος φῶς καὶ αὐτὸς ὁμοίως, ζωὴ, πῦρ καὶ ὕδωρ
 ἐστὶ ζῶν. Εἰ οὖν, τρώγων καὶ πίνων τὸν θεῖον ἄρτον καὶ τὸν
 τῆς εὐφροσύνης οἶνον, οὐκ ἔση γινώσκων εἰ ζωὴν ἔζησας τὴν
 ἀνώλεθρον, εἰ φωτοειδῇ τὸν ἄρτον, ἢ πύρινον αὐτόν, ὡς ὁ
 προφήτης^β ἐδέξω ἐντός σου, εἰ ὡς ὕδωρ ἀλλόμενον καὶ
 265 λαλοῦν τὸ δεσποτικὸν ἐπιεῖς αἷμα, εἰ οὐδὲν οὐδαμῶς τούτων
 ἐν θεωρίᾳ καὶ μεθέξει ἐγένου, πῶς οἶει τῆς ζωῆς κοινωνὸς
 γεγονέναι; Πῶς δὲ νομίζεις ἠψασθαι τοῦ ἀπροσίτου πυρός,
 ἢ πῶς ὅλως μεταλαβεῖν ὑπολαμβάνεις τοῦ αἰδίου φωτός;
 Οὐ μνημονεύουσιν οὐδαμῶς τοῦτο σοι γέγονε, τῷ περὶ τὰ τοιαῦτα
 270 ἀνεπαισθήτως ἔχοντι· ἀλλὰ τὸ φῶς σε καταλάμπει ὄντα
 τυφλόν, θερμαίνει δέ σε τὸ πῦρ, οὐχ ἠψατο δέ, ἢ ζωὴ
 ἐπεσκέπασεν, οὐχ ἠνώθη σοι δέ, τὸ ζῶν ὕδωρ διήλθεν ὡς διὰ
 ῥύακος τῆς σῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἀξίαν ἑαυτοῦ οὐχ εὗρεν
 ὑποδοχὴν. Οὕτως οὖν λαμβάνων καὶ οὕτως ἀπτόμενος τῶν
 275 ἀψάφιστων καὶ δοκῶν ἐσθλεῖν, μένεις μὴ λαμβάνων, μὴ
 ἐσθίων, μηδὲν ὅλως ἔχων ἐν σεαυτῷ. Ὁ γὰρ ἀπρόσιτος
 Λόγος, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, οὐ περιλαμ-
 βάνεται αἰσθητῶς, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει μᾶλλον αὐτὸς καὶ
 ἄπτεται καὶ ἀσυγχύτως ἐνοῦται τοῖς ἀξίοις καὶ καλῶς
 280 εὐτρεπισμένοις πρὸς ὑποδοχὴν τὴν αὐτοῦ.

Ἐάν οὕτω μὲν ἐορτάζῃς, οὕτω δὲ καὶ τῶν θείων μυστηρίων
 μεταλαμβάνῃς, ἔσται σοι ἅπας ὁ βίος ἐορτὴ μία, καὶ οὐδὲ
 ἐορτὴ, ἀλλὰ ἐορτῆς ἀφορμὴ καὶ Πάσχα ἐν, ἢ ἐκ τῶν ὁρωμέ-

νων πρὸς τὰ νοούμενα μετάβασις καὶ ἐκχώρησις, ἐνθα πᾶσα
 σκιά καὶ ἅπας τύπος καὶ τὰ νῦν σύμβολα καταπαύουσι καὶ 285
 καθαροὶ καθαρῶς τοῦ καθαρωτάτου θύματος αἰωνίως
 ἐπαπολαύσομεν, ἐν Πατρὶ Θεῷ καὶ ὁμοουσίᾳ τῷ Πνεύματι,
 Χριστὸν αἰεὶ βλέποντες καὶ βλέπομενοι πρὸς αὐτοῦ, Χριστῷ
 συνόντες, Χριστῷ συμβασιλεύοντες, οὐ μείζον οὐδὲν ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὥς πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ 290
 προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ
 αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους
 αἰῶνας τῶν αἰώνων ἁμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'

Περὶ ἡσυχίας · καὶ ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεισθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.

Περὶ τῆς τελεωτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινὰ προθυμού-
μενος εἰπεῖν, δέομαι ὑμῶν, ἀνοίξατέ μοι τὰ ὦτα, οἱ τοῦ
μέτρου ταύτης ἐρῶντες καὶ εἰς τὸ ὕψος αὐτῆς διὰ τῆς
προκοπῆς καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀρετῶν καθ' ὁδὸν ἀναβάσεως
5 ἀνελθεῖν προετοιμαζόμενοι, τὸν νοῦν δηλαδὴ ἐφιστῶντες
τῇ προσοχῇ τῶν λεγομένων, ἵνα, τὸ ἔργον αὐτῆς διδασκόμενοι
ὑπὸ τοῦ λόγου, σπεύσῃτε, τῆς ἀξίας ἐφιεμένοι αὐτῆς καὶ
τοῦ πλούτου, ἀξιούς ἑαυτοὺς παραστήσαι εἰς τὴν ὑποδοχὴν
καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς. Ἀρξομαι δὲ ἐντεῦθεν καὶ τοῦ
10 λόγου τὴν ἀρχὴν τοιαύτην τῷ ταύτης ἐραστῇ ἐν ἐπιτόμῳ
ποιήσομαι.

Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων καὶ ἐν κελλίῳ μόνος
καθήμενος ὡς ἡ πρωτόμαρτος Θέκλα · αὕτη γὰρ ἐπὶ τῆς
θυρίδος καθήμενη καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου προσέχουσα,
15 τῶν κοσμικῶν δηλονότι ἐκσταῖσα πραγμάτων καὶ τῶν
σωματικῶν ἀναγκῶν (οὐ γὰρ ἀφίστατο, φησὶν, ἀλλὰ
δίκην ἀράχνης προσκολληθεῖσα τῇ θυρίδι οὔτε πρὸς τὸ φαγεῖν
οὔτε πρὸς τὸ πιεῖν ἐξανίστατο, ἀλλ' ἦν ἐπακρωμένη τοῦ
Παύλου), ὑποχωρήσαντα αὐτὸν κατεδίωκεν, μόνῃ φυγῇ
20 χρησαμένη καὶ γυνεῖς καὶ μνηστῆρα καὶ ἅπαντα λιποῦσα,
ἐκεῖνον μόνον ἐζήτηι καὶ ποθοῦσα κατέτρεχε, μὴ ἀνεχομένη
ἐτέρου τινὸς ἐπιμνησθῆναι καθόλου πλὴν Παύλου. Τοσοῦτον
γὰρ αὐτῆς ὁ τοῦ Παύλου πόθος ἐκράτησεν, ὥστε, κυλι-
δουμένη ἐπὶ τοῦ τόπου οὐ ὁ Παῦλος διδάσκων ἐκάθητο,
25 κατεφίλει τὸ ἔδαφος ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ πόδες αὐτοῦ. Μηδὲν σοι
τούτων παρέργως εἰρῆσθαι δόξῃ · ἀλλ' εἰ μὴ εὖρες, ζήτησον
καὶ εὐρήσεις.

Γενέσθω, εἰ βούληται, καὶ ὡς πόρνη, τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου νοερώς κρατῶν καὶ φιλῶν καὶ βρέχων τοῖς δάκρυσι, πρὸς μηδένα ἄλλον ἀποβλέπων εἰ μὴ πρὸς τὸν τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀφιέναι δυνάμενον. Γενέσθω καὶ ὡς ἡ παιδίσκη, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀσκαρδαμυκτὴ καὶ αὐτὸς ἀτενίζων εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ αὐτοῦ. Γενέσθω καὶ ὡς νύμφη, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῇ ἐνώσει συγκοιταζόμενος καὶ συνανιστάμενος τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, μᾶλλον δὲ αἰεὶ ἐν αὐτῷ μένων καὶ αὐτὸν μένοντα ἐν αὐτῷ περιφέρειν. Γενέσθω, εἰ δύναται, καὶ ὡς εἰς τῶν παρισταμένων ἀρχόντων τῷ ἐπιγεῖῳ βασιλεῖ ἔνδον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, φιλικῶς αὐτῷ καὶ μυστικῶς προσομιλῶν, προσώπῳ πρὸς πρόσωπον συλλαλῶν τῷ Δεσπότην αὐτοῦ.

Γενέσθω ὁ ἡσυχάζων ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ συνανεληθόντες τῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀστράψασαν αἴγλην καὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ θεασάμενοι, οἱ τὴν νεφέλην ἰδόντες τὴν φωτεινὴν καὶ τὴν φωνὴν ἀκηκούτες τὴν πατρικὴν λέγουσαν· « Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός », ἐκπλαγέντες πρηνεῖς ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσον, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰπεῖν δυνήθῃ ὡς ὁ Πέτρος· « Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ καὶ τῷ Πατρὶ σου καὶ τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι, τῇ μιᾷ βασιλείᾳ, εἰς κατοικίαν αἰώνιον ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ νοῦν, καινοποιοῦντες ταῦτα τῇ καθάρσει καὶ τῇ τῶν ἀρετῶν ποικιλίᾳ ἐποικοδομοῦντες εἰς ὕψος. » Ἡ, ὡς οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ ὑπερώῳ τότε καθήμενοι, καὶ αὐτὸς τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐκδεχόμενος, ἡ καὶ ἐπελθόντα τὸν Παράκλητόν ὡς ἐκεῖνοι δεξάμενος καὶ ὡς μεμεστωμένοι, γλεύκους τοῖς σαρκικοῖς νομιζόμενος καὶ ὡς κομπάζων καὶ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κατεπαιρόμενος αὐτοῖς λογιζόμενος, διὰ τὸ καινὰ ἐκφέρειν καὶ διερμηνεύειν διδάγματα παλαιὰ καὶ λαλεῖν γλώσσαις καὶ ἀνατρέπειν τοὺς λόγους τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος.

Γενέσθω καὶ ὡς Μωϋσῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, μόνος ἄνω γενόμενος καὶ εἰσω τῆς νεφέλης καὶ αὐτὸς εἰσερχόμενος καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρυπτόμενος· ὅς, εἰ τοιοῦτος γένηται, οὐ τὰ ὑπίσθια· μόνον ἰδῇ,

65 ἀλλὰ τῷ προσώπῳ γνωστῶς ἐμφανισθήσεται τοῦ Θεοῦ καί, αὐτὸν τὸν Θεὸν μόνον ὁρῶν καὶ παρ' ἐκείνου ὁρώμενος καὶ τῆς ἐκείνου ἀκούων φωνῆς, μυσταγωγηθήσεται πρῶτον τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ εἴθ' οὕτως ἄλλοις νομοθετήσει · φωτισθήσεται, καὶ ἄλλους τῷ φωτὶ φωτίσει
70 τῆς γνώσεως · ἐλεηθήσεται, ἔπειτα ἐλεήσει. Οὗτος αἰτεῖ καὶ λαμβάνει· καὶ λαβὼν μεταδίδωσι τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν · λύεται τοῦ δεσμοῦ τῶν κακῶν καὶ λύει ἄλλους εἴθ' οὕτως αὐτός.

Γενέσθω ὁ καλῶς ἡσυχάζων ὥς οἱ ἔνδον, κεκλεισμένων
75 τῶν θυρῶν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καθήμενος· καὶ τὸν Ἰησοῦν εἰσελθόντα, μᾶλλον δὲ ὥς πανταχοῦ ὄντα καὶ συνυπάρχοντα ἔνδον αὐτῷ, θεασάμενος, τὴν εἰρήνην διδοῦντα αἰτησάμενος λαβέτω, ἀλλὰ καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐμφυσῶντα ὑποδεχέσθῳ μετὰ φόβου καὶ τρόμου. Βλεπέτω δὲ ἀκριβῶς
80 καὶ ψηλαφήσάτω καλῶς ταῖς νοεραῖς χερσὶ τοῦ νοὸς καὶ ταῖς αἰσθήσεσι τῆς ψυχῆς εἰ αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Οὐ γὰρ ἀγανακτήσει παρ' αὐτοῦ πολυπραγμονούμενος, ἀλλὰ, ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπαινουμένην δειλίαν, τοιαῦτά τινα εἴπη πρὸς αὐτόν · « Τί τεταραγμένος
85 εἰ καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουνσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ; Εἰρήνη σοι · ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβοῦ . Ἰδέ μου τὴν τῆς θεότητος δόξαν · ψηλάφησον καὶ γνώθι ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι · γέϋσαι καὶ ἰδὲ ὅτι ὁ σκότος ὢν καὶ εἰς ἄγγελον φωτὸς ἐν φαντασίᾳ καὶ οὐκ ἀληθείᾳ μετασχηματιζόμενος χρηστότητα καὶ
90 γλυκύτητα καὶ χαρὰν καὶ ἐλευθερίαν καὶ γαληνιαίαν κατάστασιν καὶ αἰσθησὶν νοερὰν καὶ φωτισμὸν ψυχῆς οὔτε ἔχει, οὔτε μὴν ἐμποιήσει σοι, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖς τὰ ἀμφοτέρω ὄντα καὶ ἐν σοὶ αὐτὰ ἐργαζόμενον. »

Ταῦτα τοιγαροῦν πάντα ὁ ἡσυχάζων οὐκ ἐν λόγοις μόνον
95 λεγόμενα ὀφείλει νοεῖν, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ καθ' ἐν τούτων καθ' ἐκάστην πραττόμενον ἐπ' αὐτῷ ὀφείλει ὁρᾶν. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διάγων κάθηται, τί τὸ ὄφελος ἐμπερικλείειν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα τοῖς τοίχοις ; Ὁ νοῦς αὐλὸς ἐστὶ καὶ ἀσώματος · οὐ τοίχοις, ἀλλὰ θείῳ κρατούμενος
100 Πνεύματι, ἴσεται βεβηκῶς εἰς τὸ κατὰ φύσιν καὶ προσομιλῶν Θεῷ. Ὁ τοίνυν μόνος ἐν κελλίῳ καθήμενος, τί ἄρα ὀφείλει

ποιεῖν ἕτερον, εἰ μὴ ἀκριβῶς οἶδεν ὃ εἵπομεν καὶ ταῦτα ἔχει
 ἐργασίαν πνευματικὴν τε καὶ διηνεκῇ ; Ὁ γὰρ τῶν ἐντολῶν
 ἀποστάς καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων σχολάσας σωματικῶς, εἰ μὴ
 ἐργάζεσθαι οἶδε πνευματικῶς, πάντως ἐξ ἀμφοτέρων ἀργεῖ. 105
 Εἰ γοῦν ἡ ἀργία κακόν, ἀμαρτάνει ὄντως ὁ ταύτῃ στοιχῶν,
 ἐπειδὴ ὁ ἐπιστήμων ἐν ἐργασίᾳ πνευματικῇ οὐκ ἐμποδίζεται
 παρὰ τοῦτο εἰς τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐπιτελουμένας πράξεις
 τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν συνεργεῖται μᾶλλον
 πρὸς ταύτας καὶ εὐκολώτερον αὐτάς ἐργάζεται, ὁ δὲ διὰ 110
 μόνων τῶν γινομένων ἐκτὸς τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενος,
 ἡγουν τὴν ἀσκήσιν μετερχόμενος, ἐὰν ἐκ τούτων σχολάσῃ,
 οὐκέτι καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐργάζεσθαι δύναται. Πῶς ;
 Ὅτι τὰ μὲν ἐργαλεῖα καὶ τὴν ὕλην ἐν χερσὶ περιφέρει, ὥς δὲ
 τῆς τέχνης ἀπειρος εἰς ἔργον αὐτὴν κατασκευάσαι καὶ 115
 τελειῶσαι οὐ δύναται, ἀλλὰ ἀσθενὴς καὶ ἄκαρπος ἡ ἐργασία
 αὐτοῦ ἀποδείκνυται. Ἵνα δὲ μάθῃς τῶν λεγομένων τὴν
 δύναμιν, ἐξ ἐτέρων ὑποδειγμάτων σαφεστέραν σοι ταύτην
 ποιήσομαι.

Πόσοι, εἰ δύνασαι εἰπεῖν, ὥς ἡ πόρνη κλαῦσαι προεθυμή- 120
 θησαν, οὐκ ἔλαβον δὲ τὴν ἄφεσιν ὥς ἐκείνη ; Πόσοι εἰς τὸ
 Θαβῶριον ὄρος ἀνέβησαν καὶ ἀνέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, τὸν
 δὲ ἐκεῖσε μεταμορφωθέντα ὁ Κύριον οὐδαμῶς ἐθεάσαντο, οὐ
 διὰ τὸ μὴ παρεῖναι πάντως ἐκεῖσε Ἰησοῦν τὸν Χριστόν,
 πάρεστι γάρ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἀξιόους εἶναι τῆς θεότητος 125
 αὐτοῦ θεατάς ; Πόσοι τῶν Ἰουδαίων εἰσῆλθον ἐν τῷ οἴκηματι
 ἐνθα ἐκάθηντο οἱ ἀπόστολοι, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἔλαβε τὸν
 Παράκλητον ; Πόσοι τὰς Γραφὰς ἐρμηνεύουσι καὶ τὸν ἐν
 ταῖς Γραφαῖς λαλοῦντα ὅλως ἠγνόησαν ; Πόσοι ἐν σπηλαίοις
 καὶ ὄρεσιν ἐναπέψυξαν καὶ τοῦ κόσμου ὑπεράξιοι οὐ γεγόνα- 130
 σιν, ὥστε αὐτῶν μὴ εἶναι τὸν κόσμον ἄξιον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ
 κόσμου — ὃ τῶν κριμάτων σου, Κύριε — καὶ οὗτοι συνη-
 रिθμῆθησαν ; Πόσοι ἡσύχασαν καὶ νῦν ἡσυχάζουσι, καὶ
 οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τὴν σημασίαν ἐπίστανται, μὴ τί γε
 εἰπεῖν τὸ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μυστήριον ; Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐξωθεν 135
 ἡσυχίας ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις διδεται, ὥς τινες κακῶς τὸ
 « Σχολάσατε καὶ γινώτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς » ἐπιλαχμβά-
 νουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως μᾶλλον ἢ ἡσυχία

- τῷ νομίμως· καὶ καλῶς ἀγωνιζομένῳ ἐγγίνεται. Εἰ γὰρ
 140 σχολήν, τῶν ἔργων τὴν ἀποχήν, καὶ ἡσυχίαν τὴν ἀργίαν
 καλέσομεν καὶ ἀντὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ταῦτα
 προκρίνωμεν, πῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ νόμον καὶ τὴν τῶν
 ἀποστόλων διάταξιν ἐκπληρώσομεν, τοῦ μὲν λέγοντος·
 « Ἄ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὑμεῖς ὁμοίως
 145 ποιεῖτε αὐτοῖς », καὶ πάλιν· « Εἰ οὖν ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ ὁ
 διδάσκαλος ἐνῆψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς
 ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας », καὶ πάλιν· « Ὁ θέλων
 ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἕστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων
 δοῦλος καὶ πάντων διάκονος », τοῦ δέ· « Ὁ ἀργὸς μὴδὲ
 150 ἐσθιέτω », καὶ ἀλλαχοῦ· « Πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καὶ ὅπως
 δεῖ ἐργαζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων », καὶ
 « Αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν ἐμοὶ καὶ τοῖς σὺν ἐμοί. »
 Πάντες γὰρ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν θεοφόροι
 πατέρες οὐδαμοῦ τῆς διὰ τῶν ἔργων εὐαρεστήσεως τὴν
 155 ἡσυχίαν προέκριναν, ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως
 τὴν πίστιν ἐπιδειξάμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἐν γνώσει
 κατηξιώθησαν καί, ὡς νομίμως ἀγωνισάμενοι καὶ ἑπαθλον
 τῆς νίκης τὴν ἐν ἀγάπῃ γνώσιν Θεοῦ λαβόντες καὶ εἶναι σὺν
 αὐτῷ ἐπιποθοῦντες, ἔξω τοῦ σταδίου καὶ τῶν ἐν πολέμοις
 180 ταραχῶν ἐγένοντο· καὶ ἔτι οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι ἔξω
 τούτων γίνονται, ἀμερίμνως καὶ ἀνεπιμίκτως τῶν κάτω
 καὶ λυπηρῶν τὰς ἐπιχαρπίας τῶν πόνων ἐπαπολαύοντες.
 Ἐπὶ δὲ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἀκορέστως κατατρυφήσωσι
 καὶ βεβαιωθῶσιν ὡς « οὐκ ἄξια, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον,
 165 τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκα-
 λύπτεσθαι δόξαν. » καὶ ὅτι « ἕκαστος λήψεται τὸν μισθὸν
 κατὰ τὸν ἴδιον κόπον », οὐκ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἀθλοῖς
 ἀρκοῦνται, ἀλλὰ πάλιν ἀπὸ τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς τοιαύτης
 τρυφῆς ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας χωροῦσι, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ
 170 τοῦ Θεολόγου, ἀπὸ τῆς ἡσυχίας ἐπὶ τὸν λόγον, οὐχ ἑαυτοῖς,
 εἰ καὶ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὃν ποθοῦσι καὶ ᾧ ἀντιποθοῦνται Θεῷ
 φιλοτιμούμενοι. Οὐκέτι δὲ τύπτοντες καὶ τυπτόμενοι, οὐδὲ
 ἐν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τοῖς ἐχθροῖς συμπλέκονται, ἀλλὰ
 φοβεροὶ αὐτοῖς καὶ μόνῃ τῇ ἰδέᾳ εἰσὶν· μόνον γὰρ ἀναφανέν-
 175 των, εἰς φυγὴν μὲν τρέπονται οἱ τούτων ἐχθροί, οἱ δὲ γε

παρ' ἐκείνων τρωθέντες εὐθὺς θεραπεύονται, δεσμοῦνται καὶ ἐπαλείφονται παρ' αὐτῶν καὶ διδάσκονται πῶς δεῖ προσέρχεσθαι τοῖς τοιοῦτοις, ἐν ποίοις τε ὅπλοις καὶ μηχανήμασι ποταποῖς.

Ταῦτα εἰ μὴ καθ' ἐν ὃ ἡσυχάζων καὶ ὁ προεστὼς ἄλλων 180 καὶ ὁ διδάσκων ἐτέρους ἐπίσταται, οὔτε ἡσυχάζων ἐστὶν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ κάθηται, μόνον περιε- κλεισμένος τὸ σῶμα · οὔτε προεστὼς ἐστὶν ὁ δοκῶν προεστάναι, ἀλλ' ἐν ὁδῷ ἣ οὐκ ἐπίσταται, μᾶλλον δὲ ἔξω τῆς ὁδοῦ, πορευόμενος, τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ σὺν αὐτῷ εἰς 185 αἰωνίου πυρὸς κρημνὸν ἀπορρίπτει · οὔτε διδάσκαλος ἄλλων ἐστὶν ὁ διδάσκειν δοκῶν, ἀλλὰ ψεύστης καὶ πλάγος, ὅτι τὴν ἀληθινήν σοφίαν, τὸν ἰκύνον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Τί δὲ χρὴ καὶ λέγειν περὶ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὅπου γε καὶ οἱ τὸν Παράκλητον 190 ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀφιέντα τὰ ἁμαρτήματα φρίττουσι μὴ τι τῶν παρὰ γνώμην τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος καὶ δι' αὐτῶν λαλοῦντος ἐργάσωνται ; Ἀλλὰ τίς οὕτω μανεῖς καὶ ἐπὶ τοσοῦτον θράσους ἀρθεῖς πρὸ τοῦ τὸν Παράκλητον δέξασθαι εἴπῃ καὶ ποιήσῃ ἔργα τοῦ Πνεύματος καὶ ἄνευ γνώμης Θεοῦ 195 τὰ τοῦ Θεοῦ διαπράττεται ; Οὐαὶ τοῖς ταῦτα τολμῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν ἣ ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀπαρ- λόγιστος κριτὴς Κύριος κάθηται ἐπὶ θρόνου καὶ βήματος φοβεροῦ, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ 200 προσκύνῃσις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων · ἀμήν.